ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
0260000340839

52216

CORPUS JURIS CIVILIS

ΜΕΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ

ΥΠΟ

ΗΛΙΑ ΑΙΑΚΩΠΟΥΛΟΥ.

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΑΝΕΣΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

45

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

ΔΩΡΕΑ Ι. Νέτσου

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
1888.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΤΙΤΛΩΝ

ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ, ΠΑΝΔΕΚΤΩΝ ΚΑΙ ΚΩΔΙΚΟΣ

A.

de abigeis Π. 47, 14 K. 9, 37.
de generali *abolitione* K. 9, 43
de abolitionibus K. 9, 42
ad senatus consultum Turpillianum et de *abolitionibus* criminum Π. 48, 16
de acceptilatione Π. 46, 4
de acceptilationibus K. 8, 43
de accusationibus et inscriptionibus Π. 48, 2 K. 9, 2 acq. v. adq.
de actione exercitoria Π. 14, 1
de actione rerum amotarum Π. 25, 2
de actione pigneraticia K. 4, 24
de actione tributoria Π. 14, 4
de hereditate vel *actione* vendita Π. 18, 4 K. 4, 39
de actionibus Εἰσ. 4, 6
de actionibus empti et venditi Π. 19, 1 K. 4, 49
de actionibus hereditariis K. 4, 16
de actore a tutore seu curatore dando K. 5, 61
de itinere *actuque* privato Π. 43, 19
ad exhibendum Π. 10, 4 K. 3, 42
ad legem *Aquiliam* Π. 9, 2
ad legem Corneliam de falsis K. 9, 22
ad legem Corneliam de sicariis K. 9, 16
ad legem Corneliam de sicariis et veneficis Π. 48, 8
ad legem Fabiam K. 9, 20
ad legem Falcidiam Π. 35, 2 K. 6, 50
ad legem Iuliam de adulteriis coercendis Π. 48, 5
ad legem Iuliam de adulteriis et de stupro K. 9, 9
ad legem Iuliam de ambitu K. 9, 26
ad legem Iuliam de vi privata Π. 48, 7
ad legem Iuliam de vi publica Π. 48, 6
ad legem Iuliam de vi publica seu privata K. 9, 12
ad legem Iuliam maiestatis Π. 48, 4 K. 9, 8
ad legem Iuliam peculatus et de sacrilegis et de residuis Π. 48, 13
ad legem Iuliam repetundarum K. 9, 27
ad legem Viselliam K. 9, 21
ad municipalem et de incolis Π. 50, 1
ad senatus consultum Macedonianum K. 4, 28
ad senatus consultum Orfitianum K. 6, 57
ad senatus consultum Tertullianum K. 6, 56
ad senatus consultum Tertullianum et Orfitianum Π. 38, 17

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ad senatus consultum Trebellianum Π. 36, 1 K 6, 49
ad senatus consultum Turpillianum K. 9, 45
ad senatus consultum Turpillianum et de abolitionibus criminum Π. 48, 16
ad senatus consultum Velleianum Π. 16, 1 K. 4, 29
de in diem *addictione* Π. 18, 2
de ademptione legatorum Εἰσ. 2, 21
de ademptione libertatis Π. 40, 6
de legitima *adgnatorum* successione Εἰσ. 3, 2
de legitima *adgnatorum* tutela Εἰσ. 1, 15
de adimendis vel transferendis legatis vel fideicommissis Π. 34, 4
de adluvionibus et paludibus et de pascuis ad alium statum translatis K. 7, 41
de administratione et periculo tutorum et curatorum qui gesserint vel non et de agentibus vel conveniendis uno vel pluribus Π. 26, 7
de administratione rerum ad civitates pertinentium Π. 50, 8
de administratione rerum publicarum K. 11, 31
de administratione tutorum et curatorum et de pecunia pupillari feneranda vel deponenda K. 5, 37
de adoptionibus Εἰσ. 1, 11 K. 8, 47
de adoptionibus et emancipationibus et aliis modis quibus potestas solvitur Π. 1, 7
de adquirenda et retinenda possessione K. 7, 32
de iure deliberandi et de *adeunda* vel adquirenda hereditate K. 6, 30
de adquirenda vel amittenda possessione Π. 41, 2
de adquirenda vel omittenda hereditate Π. 29, 2
de adquirendo rerum dominio Π. 41, 1
de adquisitione per adrogationem Εἰσ. 3, 10
de adsertione tollenda K. 7, 17
de adsessoribus et domesticis et cancellariis iudicum K. 1, 51
de officio *adsessorum* Π. 1, 22
de adsignandis libertis K. 38, 4
de adsignatione libertorum Εἰσ. 3, 8
ad legem Iuliam de *adulteriis* coercendis Π. 48, 5.
ad legem Iuliam de *adulteriis* et de stupro K. 9, 9
adversus creditorem K. 7, 36
de advocatis diversorum iudiciorum K. 2, 7
[de advocatis diversorum iudicum K. 2, 7, 20]
de advocatis fisci K. 2, 8
de aedificiis privatis K. 8, 10
de aediliciis actionibus K. 4, 58
de aedilicio edicto et redhibitione et quanti minoris Π. 21, 1
qui et a quibus manumissi liberi non fiunt et ad legem *Aeliam* Sentiam Π. 40, 9
de aestimatoria Π. 19, 3
de agentibus in rebus K. 12, 20
de agnoscendis et alendis liberis vel parentibus vel patronis vel libertis Π. 25, 3.
de agricolis censitis vel colonis K. 11, 48
de agricolis et mancipiis dominicis vel fiscalibus sive rei privatae K. 11, 68
de albo scribendo Π. 50, 3
de aleatoribus Π. 11, 5
de aleae lusu et aleatoribus K. 3, 43
de alendis liberis ac parentibus K. 5, 25

de agnoscendis et alendis liberis vel parentibus vel patronis vel libertis Π. 25, 3
de Alexandriae primatibus K. 11,29
de alienatione iudicii mutandi causa facta Π. 4, 7 K. 2, 54
de alimentis pupillo praestandis K. 5, 50
de alimentis vel cibariis legatis Π. 34, 1
de alluvionibus et paludibus et de pascuis ad alium statum translatis K. 7, 41
ad legem Iuliam de *ambitu* K. 9, 26
de lege Iulia *ambitus* Π. 48, 14
de adquirenda vel amittenda possessione Π. 41, 2
rerum *amotarum* K. 5, 21
de actione amotarum rerum Π. 25, 2
an per alium causae *appellationum* reddi possunt Π. 49, 9
an servus ex suo facto post manumissionem teneatur K. 4, 14
de cursu publico *angariis* et parangariis K. 12, 50
de annali exceptione Italici contractus tollenda et de diversis temporibus et exceptionibus et praescriptionibus et interruptionibus earum K. 7, 40
de annonis civilibus K. 11, 25
de annonis et capitu administrantium vel adsessorum aliorumve publicas sollicitudines gerentium vel eorum qui aliquas consecuti sunt dignitates K. 1, 52
de annonis et tributis K. 10, 16
de annuis legatis et fideicommissis Π. 33, 1
de apochis publicis et descriptionibus curialium K. 10, 22
de apostatis K. 1, 7
de apparitoribus comitis Orientis K. 12, 56
de diversis officiis et *apparitoribus* iudicum et probatoriis eorum K. 12, 59
de apparitoribus magistrorum militum et privilegiis eorum K. 12, 54
de apparitoribus praefecti annonae K. 12, 58
de apparitoribus praefecti urbis K. 12, 53
de apparitoribus praefectorum praetorio et privilegiis eorum K. 12, 52
de apparitoribus proconsulis et legati K. 12, 55
de appellationibus et consultationibus K. 7, 62
de appellationibus et relationibus Π. 49, 1
de appellationibus recipiendis vel non Π. 49, 5
apud eum a quo appellatur aliam causam agere compellendum Π. 49, 12
de servitutibus et de *aqua* K. 3, 34
de aqua cottidiana et aestiva Π. 43, 20
de aqua et aquae pluviae arcendae Π. 39, 3
de aquaeductu K. 11, 43
a quibus *appellari* non licet Π. 49, 2
de lege *Aquilia* Εἰσ. 4, 3 K. 3, 35
ad legem *Aquiliam* Π. 9, 2
arbitrium tutelae K. 5, 51
de arboribus caedendis Π. 43, 27
arborum furtim caesarum Π. 47, 7
de susceptoribus praepositis et *arcariis* K. 10, 72
de comitibus et *archiatris* sacri palatii K. 12, 13
de argenti pretio quod thesauris infertur K. 10, 78

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ass. τῶ. ads.
de athletis K. 10, 54
de Atiliano tutore vel eo qui ex lege Iulia et Titia dabatur Εἰσ. 1, 20
de auctoritate et consensu tutorum et curatorum Π. 26, 8
de auctoritate praestanda K. 5, 59
de auctoritate tutorum Εἰσ. 1, 21
de officio praefecti *Augustalis* Π. 1, 17 K. 1, 37
de iure *aureorum* anulorum Π. 40, 10 K. 6, 8
de auri publici prosecutoribus K. 10, 74
de auro argento mundo ornamentis unguentis veste vel vestimentis et statuis legatis Π. 34, 2
de auro coronario K. 10, 76

B.

de bonis auctoritate iudicis possidendis seu venumdandis et de separationibus K. 7, 22
de bonis damnatorum Π. 48, 20
de bonis eorum qui ante sententiam vel mortem sibi conscive-runt vel accusatorem corruperunt Π. 48, 21
de bonis mortem sibi conscientium K. 9, 50
de bonis libertorum Π. 38, 2
de bonis libertorum et de iure patronatus K. 6, 4
de bonis maternis et materni generis K. 6, 60
de bonis proscriptorum seu damnatorum K. 9, 49
de bonis quae liberis in potestate constitutis ex matrimonio vel alias adquiruntur et eorum administratione K. 6, 61
de bonis vacantibus et de incorporatione K. 10, 10
de bonorum possessione contra tabulas Π. 37, 4
de bonorum possessione contra tabulas liberti quae patronis vel liberis eorum datur K. 6, 13
de bonorum possessione contra tabulas quam praetor liberis pollicetur K. 6, 12
de bonorum possessione ex testamento militis Π. 37, 13
de bonorum possessione furioso infanti muto surdo caeco competente Π. 37, 3
de bonorum possessione secundum tabulas K. 6, 11
de bonorum possessionibus Εἰσ. 3, 9 Π. 37, 1
de bonornm possessionibus secundum tabulas Π. 37, 11

C.

de cadaveribus punitorum Π. 48, 24
de caducis tollendis K. 6, 51
de calculi errore K. 2, 5
de calumniatoribus Π. 3, 6 K. 9, 46
de adsessoribus et domesticis et cancellariis iudicum K. 1, 41
de canone frumentario urbis Romae K. 11, 23
de canone largitionalium titulorum K. 10, 23
de capiendis et distrahendis pignoribus tributorum causa K. 10, 21
de capitatione civium censibus eximenda K. 11, 49
de capite minutis Π. 4, 5
de capitis minutione Εἰσ. 1, 16
de captivis et de postliminio et redemptis ab hostibus Π. 49, 15

de Carboniano edicto Π. 37, 10
K. 6, 17
de privatis *carceribus* inhibendis K. 9, 5
de castrensi omnium palatinorum peculio K. 12, 30
de castrensi peculio Π. 49, 17
de castrensi peculio militum et praefectianorum K. 12, 36
de castrensianis et ministerianis K. 12, 25
de regula Catoniana Π. 34, 7
nautae *caupones* stabularii ut recepta restituant Π. 4, 9
furti adversus nautas caupones stabularios Π. 47, 5
de causis, ex quibus infamia alicui inrogatur K. 2, 11
de censibus Π. 50, 15
de censibus et censitoribus et peraequatoribus et inspectoribus K. 11, 58
de cessione bonorum Π. 42, 3
de alimentis vel *cibariis* legatis Π. 34, 1
de classicis K. 11, 13
de SC. *Claudiano* tollendo K. 7, 24
de cloacis Π. 43, 23
de codicillis Εἰσ. 2, 25 K. 6, 36
de iure *codicillorum* Π. 29, 7
de Iudaeis et *caelicolis* K. 1, 9
de successione *cognatorum* Εἰσ. 3, 5
de cohortalibus principibus cornicularii et primipilariis K. 12, 57
de collatione Π. 37, 6
de collatione aeris K. 10, 29
de dotis *collatione* Π. 37, 7
de collatione donatorum vel relevatorum aut translatorum seu adaeratorum K. 10, 28
de collatione fundorum fiscalium vel rei privatae vel dominicae vel civitatum vel templorum K. 11, 74
de collatione fundorum patrimonialium et emphyteuticorum K. 11, 65
de collationibus K. 6, 20
de collegiatis et chartopratis et nummulariis K. 11, 18
de collegiis et corporibus Π. 47, 22
de collusione detegenda Π. 40, 16
K. 7, 20
de agricolis *censitis* vel colonis K. 11, 48
de colonis Illyricianis K. 11, 53
de colonis Palaestinis K. 11, 51
de colonis Thracensibus K. 11, 52
de comitibus consistorianis K. 12, 10
de comitibus et archiatris sacri palatii K. 12, 13
de comitibus et tribunis scholarum K. 12, 11
de comitibus qui provincias regunt K. 12, 14
de comitibus rei militaris K. 12, 12
de quaestoribus magistris officiorum *comitibus* sacrarum largitionum et rei privatae K. 12, 6
de apparitoribus *comitis* Orientis K. 12, 56
de officio *comitis* Orientis K. 1, 36
de officio *comitis* rerum privatarum K. 1, 33
de officio *comitis* sacrarum largitionum K. 1, 32
de officio *comitis* sacri patrimonii K. 1, 34
de commeatu K. 12, 42
de commerciis et mercatoribus K. 4, 63
comminationes epistulas programmata subscriptiones auctoritatem rei iudicatae non habere K. 7, 57

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

de lege *commissoria* Π. 18, 3
commodati vel contra Π. 13, 6
de commodato K. 4, 23
communi dividundo Π. 10, 3 K. 3, 37
de servo *communi* manumisso K. 7, 7
communia de legatis et fideicommissis et de in rem missione tollenda K. 6, 43
communia de manumissionibus K. 7, 15
communia de successionibus K. 6, 59
communia de usucapionibus K.7,30
communia praediorum tam urbanorum quam rusticorum Π. 8, 4
communia utriusque iudicii tam familiae erciscundae quam communi dividundo K. 3, 38
de communium rerum alienatione K. 4, 52
de compensationibus Π. 16, 2 K. 4, 31
de concubinis Π. 25, 7 K. 5, 26
de concussione Π. 47, 13
de condicionibus et demonstrationibus et causis et modis eorum quae in testamento scribuntur Π. 35, 1
de condicionibus insertis tam legatis quam fideicommissis et libertatibus K. 6, 46
de condicionibus institutionum Π. 28, 7
de condictione causa data causa non secuta Π. 12, 4
de condictione ex lege Π. 13, 2
de condictione ex lege et sine causa vel iniusta causa K. 4, 9
de condictione furtiva Π. 13, 1 K. 4, 8
de condictione indebiti Π. 12, 6 K. 4, 5
de condictione ob causam datorum K. 4, 6
de condictione ob turpem causam K. 4, 7
de condictione ob turpem vel iniustam causam Π. 12, 5
de condictione sine causa Π. 12, 7
de condictione triticaria Π. 13, 3
de conditis in publicis horreis K. 10, 26
de locatione et *conductione* Εἰσ. 3, 24
locati *conducti* Π. 19, 2
de locato et *conducto* K. 4, 65
de conductoribus et procuratoribus sive actoribus praediorum fiscalium et domus Augustae K. 11, 72
de conductoribus vectigalium fisci K. 10, 57
de confessis Π. 42, 2 K. 7, 59
de confirmando tutore K. 5, 29
de confirmando tutore vel curatore Π. 26, 3
de coniungendis cum emancipato liberis eius Π. 37, 8
de consensu obligatione Εἰσ. 3, 22
de consortibus eiusdem litis K. 3, 40
de pecunia *constituta* Π. 13, 5
de constituta pecunia K. 4, 18
de constitutionibus principum Π. 1, 4
de legibus et *constitutionibus* principum et edictis K. 1, 14
de legibus senatusque *consultis* et longa *consuetudine* Π. 1, 3
quae sit longa *consuetudo* K. 8, 52
de consulibus et non spargendis ab his pecuniis et de praefectis et magistris militum et patriciis K. 12, 3
de officio *consulis* Π. 1, 10
de appellationibus et *consultationibus* K. 7, 62

de litis *contestatione* K. 3, 9
de contractibus iudicum vel eorum qui sunt circa eos et inhibendis donationibus in eos faciendis et ne administrationis tempore proprias aedes aedificent sine sanctione pragmatica K. 1, 53
de contrahenda emptione et de pactis inter emptorem et venditorem compositis et quae res venire non possunt Π. 18, 1
de contrahenda emptione K. 4, 38
de contrahenda et committenda stipulatione K. 8, 37
de contraria tutelae et utili actione II. 27, 4
de contrario iudicio K. 5, 58
de conveniendis fisci debitoribus K. 10, 2
de lege *Cornelia* de falsis et de senatus consulto Liboniano Π. 48, 10
ad legem *Corneliam* de falsis K. 9, 32
ad legem *Corneliam* de sicariis K. 9, 16
ad legem *Corneliam* de sicariis et veneficis Π. 48, 8
de cohortalibus principibus cornicularis et primipilaribus K. 12, 57
creditorem evictionem non debere K. 8, 45
de crimine expilatae hereditatis K. 9, 22
de crimine peculatus K. 9, 28
de crimine sacrilegii K. 9, 29
de crimine stellionatus K. 9, 34
de cupressis ex luco Daphnensi vel Perseis per Aegyptum non excidendis vel vendendis K. 11, 78
de curatore bonis dando Π. 42, 7
de curatore furiosi vel prodigi K. 5, 70
de curatoribus Εἰσ. 1, 23
de curatoribus furioso et aliis extra minores dandis Π. 27, 10
de curiosis K. 12, 22
de cursu publico angariis et parangariis K. 12, 50
de custodia et exhibitione reorum II. 48, 3
de custodia reorum K. 9, 4.

D.

de damno infecto et de suggrundis et protectionibus II. 39, 2
debitorem venditionem pignoris impedire non posse K. 8, 28
de debitoribus civitatum K. 11, 33
de decanis K. 12, 26
de decretis ab ordine faciendis Π. 50, 9
de decretis decurionum super immunitate quibusdam concedenda K. 10, 47
de decuriis urbis Romae K. 11, 14
de decurionibus et filiis eorum II. 50, 2
de decurionibus et filiis eorum et qui decuriones habentur quibus modis a fortuna curiae liberentur K. 10, 32
de decurionibus et silentiariis K. 12, 26
de dediticia libertate tollenda K. 7, 5
de procuratoribus et *defensoribus* II. 3, 3
de defensoribus civitatum K. 1, 55
de delatoribus K. 10, 11
depositi vel contra Π. 16, 3 K. 4, 34
de desertoribus et occultatoribus eorum K. 12, 45
de dignitatibus K. 12, 1

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

de dilationibus K. 3, 11
de feriis et *dilationibus* et diversis temporibus Π. 2, 12
de discussoribus K. 10, 30
de distractione pignorum K. 8, 27
de distractione pignorum et hypothecarum Π. 20, 5
de diversis officiis et apparitoribus iudicum et probatoriis eorum K. 12, 59
de diversis praediis urbanis et rusticis templorum et civitatum et omni reditu civili K. 11, 70
de diversis regulis iuris antiqui Π. 50, 17
de diversis rescriptis et pragmaticis sanctionibus K. 1, 23
de diversis temporalibus praescriptionibus et de accessionibus possessionum Π. 44, 3
de dividenda tutela et pro qua parte quisque tutorum conveniatur K. 5, 52
de rerum *divisione* et qualitate Εἰσ. 2, 1
de divisione rerum et qualitate Π. 1, 8
de divisione stipulationum Εἰσ. 3, 18
de divortiis et repudiis Π. 24, 2
divortio facto apud quem liberi morari vel educari debent K. 5, 24
de doli mali et metus exceptione Π. 44, 4
de dolo malo Π. 4, 3 K. 2, 20
de domesticis et protectoribus K. 12, 17
de adsessoribus et *domesticis* et cancellariis iudicum K. 1, 51
de adquirendo rerum *dominio* Π. 41, 1
de donationibus Εἰσ. 2, 7 Π. 39, 5 K. 8, 53
de donationibus ante nuptias vel propter nuptias et sponsaliciis K. 5, 3
de donationibus inter virum et uxorem Π. 24, 1
de donationibus inter virum et uxorem et a parentibus in liberos factis et de ratihabitione K. 5, 16
de donationibus quae sub modo vel condicione vel ex certo tempore conficiuntur K. 8, 54
de mortis causa *donationibus* Π. 39, 6 K. 8, 56
de fundo *dotali* Π 23, 5 K. 5, 23
de pactis *dotalibus* Π. 23, 4
de dote cauta et non numerata K. 5, 15
de dote praelegata Π. 33, 4
de dotis collatione Π. 37, 7
de dotis promissione vel nuda pollicitatione K. 5, 11
de iure *dotium* Π. 23, 3 K. 5, 12
de rebus *dubiis* Π. 34, 5
de duobus reis constituendis Π. 45, 2
de duobus reis stipulandi et promittendi Εἰσ. 3, 16 K 8, 39
de evictionibus et *duplae* stipulatione Π. 21, 2

E.

de edendo Π. 2, 13 K. 2, 1
de legibus et constitutionibus principum et *edictis* K. 1, 14
de Carboniano *edicto* Π. 37, 10 K. 6, 17
de successorio *edicto* Π. 38, 9 K. 6, 16
de aedilicio *edicto* et redhibitione et quanti minoris Π. 21, 1
de edicto divi Hadriani tollendo et quemadmodum scriptus heres in possessionem mittatur K. 6, 33

e effractoribus et expilatoribus Π. 47, 18
e optione vel *electione* legata Π. 33, 5.
e adoptionibus et *emaneipationibus* et aliis modis quibus potestas solvitur Π. 1, 7
e emancipationibus liberorum K. 8, 48
e emendatione propinquorum K. 9, 15
e emendatione servorum K. 9, 14
e emphyteutico iure K. 4, 66
e actionibus *empti* et venditi Π. 19, 1 K. 4, 49
e emptione et venditione Εἰσ. 3, 23
e contrahenda *emptione* et venditione Π. 18, 1 K. 4, 38
e eo cui libertatis causa bona addicuntur Εἰσ. 3, 11
e eo per quem factum erit quo minus quis in iudicio sistat Π. 2, 10
e eo qui pro tutore negotia gessit K. 5, 45
e eo qui pro tutore prove curatore negotia gessit Π. 27, 5
e eo quod certo loco dari oportet Π. 13, 4
e metatis et *epidemeticis* K. 12, 40
e episcopali audientia et de diversis capitulis quae ad ius curamque et reverentiam pontificalem pertinent K. 1, 4
e episcopis et clericis et orphanotrophis et brephotrophis et xenodochis et asceteriis et monachis et privilegio eorum et castrensi peculio et de redimendis captivis et de nuptiis clericorum vetitis seu permissis K. 1, 3
e equestri dignitate K. 12, 31
de erogatione militaris annonae K. 12, 37
de errore advocatorum vel libellos seu preces concipientium K. 2, 9
de calculi *errore* K. 2, 5
etiam ob chirographariam pecuniam pignus teneri K. 8, 26
etiam per procuratorem causam in integrum restitutionis agi posse K. 2, 48
de evictionibus K. 8, 44
de evictionibus et duplae stipulatione Π. 21, 2
eum qui appellaverit in provincia defendi II. 49, 11
de eunuchis K. 4, 42
ex delictis defunctorum in quantum heredes conveniantur K. 4, 17
de causis, *ex* quibus infamia alicui inrogatur K. 2, 11
ex quibus causis maiores viginti quinque annis in integrum restituuntur Π. 4, 6
de exactionibus tributorum K. 10, 19
de exsecutoribus et exactoribus K. 12, 60
de exceptione rei iudicatae Π. 44, 2
de exceptione rei venditae et traditae Π. 21, 3
de exceptionibus Εἰσ. 4, 13
de exceptionibus praescriptionibus et praeiudiciis Π. 44, 1
de exceptionibus sive praescriptionibus K. 8, 35
de excoctione et translatione militarium annonarum K. 12, 38
de excusatione veteranorum K. 5, 65
de excusationibus Εἰσ. 1, 25 Π. 27, 1
de excusationibus artificum K. 10, 66

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

de excusationibus et temporibus earum K. 5, 62
de excusationibus munerum K. 10, 48
de exercitoria actione Π. 14 1
de exercitoria et institoria actione K. 4, 25
de liberis et postumis heredibus instituendis vel *exheredandis* Π. 28, 2
de exheredatione liberorum Εἰσ. 2, 13
de liberis praeteritis vel *exheredatis* K. 6, 28
de tabulis *exhibendis* Π. 43, 5 K. 8, 7
de exhibendis vel transmittendis reis K. 9, 3
ad exhibendum Π. 10, 4 K. 3, 42
de expensis publicorum ludorum K. 11, 42
expilatae hereditatis Π. 47, 19
de crimine *expilatae* hereditatis K. 9, 32
de exsecutione rei iudicatae K. 7, 53
de exsecutoribus et exactoribus K. 12, 60
de extraordinariis cognitionibus et si iudex litem suam fecisse dicetur Π. 50, 13
de extraordinariis criminibus Π. 47, 11

F.

de lege *Fabia* de plagiariis Π. 48, 15
ad legem *Fabiam* K. 9, 20
de fabricensibus K. 11, 10
de lege *Falcidia* Εἰσ. 2, 22
ad legem *Falcidiam* Π. 35, 2 K. 6, 50
de falsa causa adiecta legato vel fideicommisso K. 6, 44
de falsa moneta K. 9, 24
ad legem Corneliam de *falsis* K. 9, 22
de lege Cornelia de *falsis* et de senatus consulto Liboniano Π. 48, 10
familiae *erciscundae* Π. 10, 2 K. 3, 36
de famosis libellis K. 9, 36
de nautico *fenore* Π. 22, 2 K. 4, 33
de feriis K. 3, 12
de feriis et dilationibus et diversis temporibus Π. 2, 12
de summa trinitate et *fide* catholica et ut nemo de ea publice contendere audeat K. 1, 1
de fide et iure hastae fiscalis et de adiectionibus K. 10, 3
de fide instrumentorum et amissione eorum Π. 22, 4
de fide instrumentorum et amissione eorum et antapochis faciendis et de his quae sine scriptura fieri possunt K. 4, 21
de fideicommissaria hereditatis petitione Π. 5, 6
de fideicommissariis hereditatibus Εἰσ. 2, 23
de fideicommissariis libertatibus Π. 40, 5 K. 7, 4
de fideicommissis K. 6, 42
de legatis et *fideicommissis* Π. 30. 31. 32
de fideiussoribus Εἰσ. 3, 20
de fideiussoribus et mandatoribus Π. 46, 1 K. 8, 40
de fideiussoribus et nominatoribus et heredibus tutorum et curatorum Π. 27, 7
de fideiussoribus minorum K. 2, 23
de fideiussoribus tutorum seu curatorum K. 5, 57
de fiduciaria tutela Εἰσ. 1, 19

de filiis familias et quemadmodum pro his pater teneatur K. 10, 62
de filiis officialium militarium qui in bello moriuntur K. 12, 47
de filio familias minore K. 2, 22
finium regundorum Π 10, 1 K. 3, 39
de fiscalibus usuris K. 10, 8
de advocatis *fisci* K. 2, 8
de iure *fisci* Π. 49, 14 K. 10, 1
de privilegio *fisci* K. 7, 73
de fluminibus ne quid in flumine publico ripave eius fiat, quo peius navigetur Π. 43, 12
de fonte Π. 43, 22
de formulis et impetratione actionum sublatis K. 2, 57
de iurisdictione omnium iudicum et de *foro* competenti K. 3, 13
de usuris et *fructibus* et causis et omnibus accessionibus et mora Π. 22, 1
de fructibus et litis expensis K. 7, 51
de frumento Alexandrino K. 11, 28
de frumento urbis Constantinopolitanae K. 11, 24
de lege *Fufia* Caninia sublata Εἰσ. 1, 7 K. 7, 3
de fugitivis Π. 11, 4
de fugitivis colonis patrimonialibus et emphyteuticis et saltuensibus K. 11, 64
de fugitivis servis et libertis mancipiisque civitatum artificibus et ad diversa opera deputatis et ad rem privatam vel dominicam pertinentibus K. 6, 1
de fundis et saltibus rei dominicae K. 11, 67
de fundis limitotrophis et terris et paludibus et pascuis limitaneis vel castellorum K. 11, 60
de fundis patrimonialibus et saltuensibus et emphyteuticis et eorum conductoribus K. 11, 62
de fundis rei privatae et saltibus divinae domus K. 11, 66
de fundo dotali Π. 23, 5 K. 5, 23
de furibus balneariis Π. 47, 17
furti adversus nautas caupones stabularios Π. 47, 5
de furtis Π. 47, 2
de furtis et de servo corrupto K. 6, 2

G.

de generali abolitione K. 9, 43
de gladiatoribus penitus tollendis K. 11, 44
de glande legenda Π. 43, 28
de gradibus cognationis Εἰσ. 3, 6
de gradibus et adfinibus et nominibus eorum Π. 38, 10
de grege dominico K. 11, 76

H.

de usu et *habitatione* Εἰσ. 2, 5 Π. 7, 8
de usu fructu et *habitatione* et ministerio servorum K. 3, 33
de haereticis et Manichaeis et Samaritis K. 1, 5
de heredibus instituendis Εἰσ. 2, 14 Π. 28, 5
de heredibus instituendis et quae personae heredis institui non possunt K. 6, 24
de heredibus tutorum K. 5, 54
de actionibus *hereditariis* K. 4, 16
de hereditate vel actione vendita Π. 18, 4 K. 4, 39
de hereditatibus decurionum naviculariorum cohortalium militum et fabricensium K. 6, 62
de hereditatibus quae ab intestato deferuntur Εἰσ. 3, 1

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

de petitione *hereditatis* K. 3, 31
de hereditatis petitione Π. 5, 3
de fideicommissaria *hereditatis* petitione Π. 5, 6
de possessoria *hereditatis* petitione Π. 5, 5
de heredum qualitate et differentia Εἰσ. 2, 19
de his per quos agere possumus Εἰσ. 4, 10
de his quae ex publica collatione illata sunt non usurpandis K. 10, 75
de his quae in testamento delentur inducuntur vel inscribuntur Π. 28, 4
de his quae poenae causa relinquuntur Π. 34, 6
de his quae poenae nomine in testamento vel codicillis relinquuntur K. 6, 41
de his quae pro non scriptis habentur Π. 34, 8
de his quae sub modo legata vel fideicommissa relinquuntnr K. 6, 45
de his quae vi metusve causa gesta sunt K. 2, 19
de his quae ut indignis auferuntur Π. 34, 9
[de his qui a non domino manumissi sunt K. 7, 10]
de his qui a principe vacationem acceperunt K. 10, 45
de his qui accusare non possunt K. 9, 1
de his qui ad ecclesias confugiunt vel ibi exclamant K. 1, 12
de his qui ad statuas confugiunt K. 1, 25
de his qui ante apertas tabulas hereditates transmittunt K.6, 52
de his quibus ut indignis auferuntur et ad senatus consultum Silanianum K. 6, 35
de his qui effuderint vel deiecerint Π. 9, 3
de his qui ex officio quod administraverunt conveniuntur K. 11, 39
de his qui ex publicis rationibus mutuam pecuniam acceperunt K. 10, 6
de his qui in ecclesiis manumittuntur K. 1, 13
de his qui in exilium dati vel ordine noti sunt K. 10, 61
de his qui in priorum creditorum locum succedunt K. 8, 18
de his qui latrones vel in aliis criminibuos res occultaverint K. 9, 39
de his qui non impletis stipendiis sacramento soluti sunt K. 10, 55
de his qui notantur infamia Π. 3, 2
de his qui numero liberorum vel paupertate excusationem meruerunt K. 10, 52
de his qui parentes vel liberos occiderunt K. 9, 17
de his qui per metum iudicis non appellaverunt K. 7, 67
de his qui potentiorum nomine titulos praediis adfigunt vel eorum nomina in lite praetendunt K. 2, 14
de his qui se deferunt K. 10, 13
de his qui sibi adscribunt in testamento K. 9, 23
de his qui sponte munera susceperunt K. 10, 44
de his qui sui vel alieni iuris sunt Εἰσ. 1, 8 Π. 1, 6.
de his qui veniam aetatis impetraverunt K. 2, 44
de homine libero exhibendo Π. 43, 92

de liberis exhibendis seu de ducendis et de *homine* libero exhibendo K. 8, 8
de statu *hominum* Π. 1, 5
de honoratorum vehiculis K. 11, 20
de honoribus et muneribus non continuandis inter patrem et filium et de intervallis K. 10, 41
de pignoribus et *hypolhecis* et qualiter ea contrahantur et de pactis eorum II. 20, 1

I.

de lege Rhodia de *iactu* Π. 14, 2
de iuris et facti ignorantia Π. 22, 6 K. 1, 18
de iis per quos agere possumus Εἰσ. 4, 10
de iis qui sui vel alieni iuris sunt Εἰσ. 1, 8 Π. 1, 6
de immunitate nemini concedenda K. 10, 25
de iure immunitatis K. 50, 6
de impensis in res dotales factis Π. 25, 1
de imponenda lucrativis descriptione K. 10, 36
de impuberum et aliis substitutionibus K. 6, 26
de incendio ruina naufragio rate nave expugnata Π. 47, 9
de incertis personis K. 6, 48
de incestis et inutilibus nuptiis K. 5, 5
ad municipalem et de *incolis* Π. 50, 1
de incolis et ubi quis domicilium habere videtur et de his qui studiorum causa in alia civitate degunt K. 10, 40
de condictione *indebiti* Π. 12, 6 K. 4, 5
de indicta viduitate et de lege Iulia Miscella tollenda K. 6, 40
de indictionibus K. 10, 17
de in diem addictione II. 18, 2
de praescriptis verbis et *in factum* actionibus Π. 19, 5
de infamibus K. 10, 59
de infantibus expositis liberis et servis et de his qui sanguinolentos emptos vel nutriendos acceperunt K. 8, 51
de infirmandis poenis caelibatus et orbitatis et de decimariis sublatis K. 8, 57
de ingenuis Εἰσ. 1, 4
de ingenuis manumissis K. 7, 14
de ingratis liberis K. 8, 49
de in integrum restitutione minorum viginti quinque annis K. 2, 21
in integrum restitutione postulata ne quid novi fiat K. 2, 49
de in integrum restitutionibus II. 4, 1
iniuncti muneris sumptus ad omnes collegas pertinere K. 11, 38
de iniuriis Εἰσ. 4, 4 K. 9, 35
de iniuriis et famosis libellis Π. 47, 10
de iniusto rupto irrito facto testamento Π. 28, 3
de in ius vocando Π. 2, 4 K. 2, 2
in ius vocati ut eant aut satis vel cautum dent Π. 2, 6
de in litem dando tutore vel curatore K. 5, 44
de in litem iurando Π. 12, 3 K. 5, 53
de inofficiosis donationibus K. 3, 29
de inofficiosis dotibus K. 3, 30
de inofficioso testamento Εἰσ. 2, 18 Π. 5, 2 K. 3, 28
in quibus causis cessat longi temporis praescriptio K. 7, 34
in quibus causis coloni censiti do-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

minos accusare possunt K. 11, 50
in quibus causis in integrum restitutio necessaria non est K. 2, 40
in quibus causis militantes fori praescriptione uti non possunt K. 3, 25
in quibus causis pignus vel hypotheca tacite contrahitur Π. 20, 2 K. 8, 14
in quibus causis tutorem habenti tutor vel curator dari potest K. 5, 36
de in rem verso Π. 15, 3
de inspiciendo ventre custodiendoque partu Π. 25, 4
de institoria actione Π. 14, 3
de institoria et exercitoria actione K. 4, 25
de institutionibus vel substitutionibus seu restitutionibus sub condicione factis K. 6, 25
de instructo vel instrumento legato Π. 33, 7
de fide *instrumentorum* et amissione eorum Π. 22, 4 K. 4, 21
inter alios acta vel iudicata aliis non nocere K. 7, 60
de interdictis Εἰσ. 4, 15 K. 8, 1
de interdictis et relegatis et deportatis Π. 48, 22
de interdictis sive extraordinariis actionibus quae pro his competunt Π. 43, 1
de interdicto matrimonio inter pupillam et tutorem seu curatorem filiosque eorum K. 5, 6
de re *iudicata* et de effectu sententiarum et de interlocutionibus Π. 42, 1
de sententiis et *interlocutionibus* omnium iudicum K. 7, 45
de interrogationibus in iure faciendis et interrogatoriis actionibus Π. 11, 1
de inutilibus stipulationibus Εἰσ. 3, 19 K. 8, 38
de irenarchis K. 10, 77
de itinere actuque privato Π. 43, 19
de Iudaeis et caelicolis K. 1, 9
iudicatum solvi Π. 46, 7
de iudiciis K. 3, 1
de iudiciis et ubi quisque agere vel conveniri debeat Π. 5, 1
de lege *Iulia* ambitus Π. 48, 14
de lege *Iulia* de annona Π. 48, 12
de indicta viduitate et de lege Iulia Miscella tollenda K. 6, 40
de lege *Iulia* repetundarum Π. 48, 11
ad legem *Iuliam* de adulteriis coercendis Π. 48, 5
ad legem *Iuliam* de adulteriis et de stupro K. 9, 9
ad legem *Iuliam* de ambitu K. 9, 26
ad legem *Iuliam* de vi privata Π. 48, 7
ad legem *Iuliam* de vi publica Π. 48, 6
ad legem *Iuliam* de vi publica seu privata K. 9, 12
ad legem *Iuliam* maiestatis Π. 48, 4 K. 9, 8
ad legem *Iuliam* peculatus et de sacrilegis et de residuis Π. 48, 13
ad legem *Iuliam* repetundarum K. 9, 27
de iure aureorum anulorum Π. 40, 10
de iure aureorum anulorum et de natalibus restituendis K. 6, 8
de iure codicillorum Π. 29, 7
de iure deliberandi Π. 28, 8
de iure deliberandi et de adeunda vel adquirenda hereditate K. 6, 30

de iure dominii impetrando K. 8, 33
de iure dotium Π. 23, 3 K. 5, 12
de emphyteutico *iure* K. 4, 66
de iure fisci Π. 49, 14 K. 10, 1
de iure immunitatis Π. 50, 6
de rebus creditis et de *iureiurando* K. 4, 1
de iureiurando propter calumniam dando K. 2, 58
de iureiurando sive voluntario sive necessario sive iudiciali Π. 12, 2
de iure liberorum K. 8, 58
de iure naturali et gentium et civili Εἰσ. 1, 2
de iure patronatus Π. 37, 14
de bonis libertorum et de *iure* patronatus K. 6, 4
de iure personarum Εἰσ. 1, 3
de iure rei publicae K. 11, 30
de officio *iuridici* Π. 1, 20
de officio *iuridici* Alexandriae K. 1, 57
de iurisdictione Π. 2, 1
de iurisdictione omnium iudicum et de foro competenti K. 3, 13
de iuris et facti ignorantia Π. 22, 6 K. 1, 8
de iustitia et iure Εἰσ. 1, 1 Π. 1, 1

L.

de Latina libertate tollenda et per certos modos in civitatem Romanam transfusa K. 7, 6
de legationibus Π 50, 7 K. 10, 65
de legatis Εἰσ. 2, 20 K. 6, 37
de legatis et fideicommissis Π. 30. 31. 32
communia de *legatis* et fideicommissis K. 6, 43
de legatis praestandis contra tabulas bonorum possessione petita Π. 37, 5
de lege Aquilia Εἰσ. 4, 3 K. 3, 35
de lege commissoria Π. 18, 3
[de lege commissoria in pignoribus rescindenda K. 8, 34]
de lege Cornelia de falsis et de senatus consulto Liboniano Π. 48, 10
de lege Fabia de plagiariis Π. 48, 15
de lege Falcidia Εἰσ. 2, 22
de lege Fufia Caninia sublata Εἰσ. 1, 7
de lege Fufia Caninia tollenda K. 7, 3
de lege Iulia ambitus Π. 48, 14
de lege Iulia de annona Π. 48, 12
de indicta viduitate et de *lege* Iulia Miscella tollenda K. 6, 40
de lege Iulia repetundarum Π. 48, 11
de lege Pompeia de parricidiis Π. 48, 9
de lege Rhodia de iactu Π. 14, 2
ad legem Aquiliam Π. 9, 2
ad legem Corneliam de falsis K. 9, 22
ad legem Corneliam de sicariis K. 9, 16
ad legem Corneliam de sicariis et veneficis Π. 48, 8
ad legem Fabiam K. 9, 20
ad legem Falcidiam Π. 35, 2 K. 6, 50
ad legem Iuliam de adulteriis coercendis Π. 48, 5
ad legem Iuliam de adulteriis et de stupro K. 9, 9
ad legem Iuliam de ambitu K. 9, 26
ad legem Iuliam de vi privata Π. 48, 7
ad legem Iuliam de vi publica Π. 48, 6
ad legem Iuliam de vi publica seu privata K. 9, 12

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ad legem Iuliam maiestatis Π. 48, 4 K. 9, 8
ad legem Iuliam peculatus et de sacrilegis et de residuis Π. 48, 13
ad legem Iuliam repetundarum K. 9, 27
ad legem Viselliam K. 9, 21
de legibus et constitutionibus principum et edictis K. 1, 14
de legibus senatusque consultis et longa consuetudine Π. 1, 3
de legitima adgnatorum successione Εἰσ. 3, 2
de legitima adgnatorum tutela Εἰσ. 1, 15
de legitima parentium tutela Εἰσ. 1, 18
de legitima patronorum tutela Εἰσ. 1, 17
de legitima tutela K. 5, 30
unde legitimi et unde cognati K. 6, 15
unde legitimi Π. 38, 7
de legitimis heredibus K. 6, 58
de legitimis tutoribus Π. 26, 4
de libellis dimissoriis qui apostoli dicuntur Π. 49, 6
de liberali causa Π. 40, 12 K. 7, 16
de liberatione legata Π. 34, 3
unde liberi K. 6, 14
si tabulae testamenti nullae extabunt unde *liberi* Π. 38, 6
de liberis et postumis heredibus instituendis vel exheredandis Π. 28, 2
de liberis exhibendis item ducendis Π. 43, 30
de liberis exhibendis seu de ducendis et de homine libero exhibendo K. 8, 8
de liberis praeteritis vel exheredatis K. 6, 28
de agnoscendis et alendis *liberis* vel parentibus vel patronis vel libertis Π. 25, 3
de libertinis Εἰσ. 1, 5 K. 10, 58
de libertis et eorum liberis K. 6, 7
de libertis universitatum II. 38, 3
de lege Cornelia de falsis et de senatus consulto *Liboniano* Π. 48, 10
de litigiosis Π. 44, 4 K. 8, 36
de litis contestatione K. 3, 9
de litorum et itinerum custodia K. 12, 44
de litterarum obligatione Εἰσ. 3, 21
locati conducti Π. 19, 2
de locatione et conductione Εἰσ. 3, 24
de locatione praediorum civilium vel fiscalium sive templorum sive rei privatae vel dominicae K. 11, 71
de locato et conducto K. 4, 65
de locis st itineribus publicis Π. 43, 7
de loco publico fruendo Π. 43, 9
de legibus senatusque consultis et longa consuetudine Π. 1, 3
quae sit *longa* consuetudo K. 8, 52
de longi temporis praescriptione quae pro libertate et non adversus libertatem opponitur K. 7, 22
de lucris advocatorum et concussionibus officiorum sive apparitorum K. 12, 61
de luitione pignoris K. 8, 30

M.

de SC. Macedoniano Π. 14, 6
ad SC. Macedonianum K. 4 28
de magistratibus conveniendis Π. 27, 8 K. 5, 75
de magistratibus municipalibus K. 1, 56
de officio *magistri* militum K. 1, 29

de officio *magistri* officiorum K. 1, 31
de magistris scriniorum K. 12, 9
de maiuma K. 11, 46
de maleficis et mathematicis et ceteris similibus K. 9, 18
de mancipiis et colonis patrimonialium et saltuensium et emphyteuticorum fundorum K. 11, 63
de mandatis principum K. 1, 15
mandati vel contra Π. 17, 1 K. 4, 35
de mandato Εἰσ. 3, 26
de manumissionibus Π. 40, 1
communia de *manumissionibus* K. 7, 15
de manumissionibus quae servis ad universitatem pertinentibus imponuntur Π. 40, 3
de manumissis testamento Π. 40, 4
de manumissis vindicta Π. 40, 2
de maleficis et mathematicis et ceteris similibus K. 9, 18
de professoribus et *medicis* K. 10, 53
de mendicantibus validis K. 11, 26
si mensor falsum modum dixerit Π. 11, 6
de mensoribus K. 12, 27
de commerciis et mercatoribus K. 4, 63
de metallariis et metallis et procuratoribus metallorum K. 11, 7
de metatis et epidemeticis K. 12, 40
de metropoli Beryto K. 11, 22
de migrando Π. 43, 32
de militari testamento Εἰσ. 2, 11 Π. 29, 1
de militari veste K. 12, 39
de castrensianis et *ministerianis* K. 12, 25
de minoribus viginti quinque annis Π. 4, 4
de modo multarum quae ab iudicibus infliguntur K. 1, 54
de monopoliis et de conventu negotiatorum illicito vel artificum ergolaborumque nec non balneatorum prohibitis illicitisque pactionibus K. 4, 59
de usuris et fructibus et causis et omnibus accessionibus et *mora* Π. 22, 1
de mortis causa donationibus et capionibus Π. 39, 6
de mortis causa donationibus K. 8, 56
de mortuo inferendo et sepulchro aedificando Π. 11, 8
de mulieribus in quo loco munera sexui congruentia et honores agnoscant K. 10, 64
de mulieribus quae servis propriis se iunxerunt K. 9, 11
ut nemini liceat in coemptione specierum se excusare et de *munere* sitoniae K. 10, 28
de muneribus et honoribus Π. 50, 4
de honoribus et *muneribus* non continuandis inter patrem et filium et de intervallis K. 10, 41
de muneribus patrimoniorum K. 10, 42
de municipibus et originariis K. 10, 39
de murilegulis et gynaeciariis et procuratoribus gynaecii et de monetariis et bastagariis K. 11, 8
de mutatione nominis K. 9, 25

N.

de natalibus restituendis Π. 40, 11
de iure aureorum anulorum et de *natalibus* restituendis K. 6, 8
de naturalibus liberis et matribus eorum et ex quibus causis iusti efficiuntur K. 5, 27

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

de naufragiis K. 11, 6
de navibus non excusandis K. 11, 4
de navicularii seu naucleris publicas species transportantibus K. 11, 2
nautae caupones stabularii ut recepta restituant Π. 4, 9
furti adversus *nautas* caupones stabularios Π. 47, 5
de nautico fenore Π. 22, 2 K. 4, 33
de nautis Tiberinis K. 11, 27
de necessariis et servis heredibus instituendis vel substituendis K. 6, 27
ne Christianum mancipium haereticus vel paganus vel Iudaeus habeat vel possideat vel circumcidat K. 1, 10
ne comitibus rei militaris vel tribunis lavacra praestentur K. 1, 47
ne de statu defunctorum post quinquennium quaeratur Π. 40, 15 K. 7, 21
ne fideiussores vel mandatores dotium dentur K. 5, 20
ne filius pro patre vel pater pro filio emancipato vel libertus pro patrono conveniatur K, 4, 13
ne fiscus rem quam vendidit evincat K. 10, 5
ne fiscus vel res publica procurationem alicui patrocinii causa in lite praestet K. 2, 17
negotiatores ne militent K. 12, 34
de negotiis gestis Π. 3, 5 K. 2, 18
ne liceat in una eademque causa tertio provocare vel post duas sententias iudicum quas definitio praefectorum roboraverit eas retractare K. 7, 70
ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus praestare vel actiones in se transferre K. 2, 13
nemini licere signum salvatoris Christi vel in silice vel in marmore aut sculpere aut pingere K. 1, 8
ne operae a collatoribus exigantur K. 10, 24
ne pro dote mulieri bona mariti addicantur K. 5, 22
ne quid in flumine publico fiat, quo aliter aqua fluat, atque uti priori aestate fluxit Π. 43, 13
ne quid in loco publico vel itinere fiat Π. 53, 8
ne quid in loco sacro fiat Π. 43, 6
ne quid oneri publico imponatur K. 11, 5
ne quis eum qui in ius vocabitur vi eximat Π. 2, 7
ne quis in sua causa iudicet vel ius sibi dicat K. 3, 5
ne quis liber invitus actum rei publicae gerere cogatur K. 11, 37
ne rei dominicae vel templorum vindicatio temporis exceptione submoveatur K. 7, 38
ne rei militaris comitibus vel tribunis lavacra praestentur K. 1, 47
[ne rusticani ad ullum obsequium devocentur K. 11, 55]
ne sanctum baptisma iteretur K. 1, 6
ne sine iussu principis certis iudicibus liceat confiscare K. 9, 48
ne tutor vel curator vectigal conducat K. 5, 41
ne vis fiat ei qui in possessionem missus erit Π. 43, 4
ne uxor pro marito vel maritus pro uxore vel mater pro filio conveniatur K. 4, 12
nihil innovari appellatione interposita Π. 49, 7

de Nili aggeribus non rumpendis K. 9, 38
non licere metrocomiae habitatoribus loca sua ad extraneum transferre K. 11, 56
de non numerata pecunia K. 4, 30
de novationibus et delegationibus Π. 46, 2 K. 8, 41
[de novi operis nuntiatione K. 8, 10, 14]
de noxalibus actionibus Εἰσ. 4, 8 Π. 9, 4 K. 3, 41
de nudo ex iure Quiritium tollendo K. 7, 25
nulli licere in frenis et equestribus sellis et in balteis margaritas et smaragdos et hyacinthos aptare et de artificibus palatinis K. 11, 12
de numerariis actuariis et chartulariis et adiutoribus scriniariis et exceptoribus sedis excelsae ceterorumque iudicum tam civilium quam militarium K. 12, 49
de nundinis Π. 50, 11 K. 4, 60
de ritu *nuptiarum* Π. 23, 2
de nuptiis Εἰσ. 1, 10 K. 5, 4

O.

de oblatione votorum K. 12, 48
de obligationibus Εἰσ. 3, 13
de obligationibus et actionibus Π. 44, 7 K. 4, 10
de obligationibus quae ex delicto nascuntur Εἰσ. 4, 1
de obligationibus quae quasi ex delicto nascuntur Εἰσ. 4, 5
de obligationibus quasi ex contractu Εἰσ. 3, 27
de obsequiis parentibus et patronis praestandis Π. 37, 15
de obsequiis patronis praestandis K. 6, 6
de officio adsessorum Π. 1, 22
de officio civilium iudicum K. 1, 45
de officio comitis Orientis K. 1, 36
de officio comitis rerum privatarum K. 1, 33
de officio comitis sacrarum largitionum K. 1, 32
[de officio comitis sacri palatii K. 1, 34]
de officio comitis sacri patrimonii K. 1, 34
de officio consulis Π. 1, 10
de officio diversorum iudicum K. 1, 48
de officio eius cui mandata est iurisdictio II. 1, 21
de officio eius qui vicem alicuius iudicis obtinet K. 1, 50
de officio iudicis Εἰσ. 4, 17
de officio iudicum militarium K. 1, 46
de officio iuridicj Π. 1, 20
de officio iuridici Alexandriae K. 1, 57
de officio magistri militum K. 1, 29
de officio magistri officiorum K. 1, 31
de officio praefecti annonae K. 1, 44
de officio praefecti Augustalis Π. 1, 17 K. 1, 37
de officio praefecti praetorio Π. 1, 11
de officio praefecti praetorio Africae et de omni eiusdem dioeceseos statu K. 1, 27
de officio praefecti vigilum Π. 1, 15 K. 1, 43
de officio praefecti urbis Π. 1, 12 K. 1, 28
de officio praefectorum praetorio Orientis et Illyrici K. 1, 26
de officio praesidis Π. 1, 18

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

de officio praetorum Π. 1, 14 K. 1, 39
de officio proconsulis et legati Π. 1, 16 K. 1, 35
de officio procuratoris Caesaris vel rationalis Π. 1, 19
de officio quaestoris Π. 1, 13 K. 1, 30
de officio rectoris provinciae K. 1, 40
de officio vicarii K. 1, 38
de omni agro deserto et quando steriles fertilibus imponuntur K. 11, 59
de operibus publicis Π. 50, 10 K. 8, 11
de operis libertorum Π. 38, 1 K. 6, 3
de operis novi nuntiatione Π. 39, 1
[de novi *operis* nuntiatione K. 8, 10, 14]
de operis servorum Π. 7, 7
de optione vel electione legata Π. 33, 5
de ordine cognitionum K. 7, 19
de ordine iudiciorum K. 3, 8
de origine iuris et omnium magistratum et successione prudentum Π. 1, 2
de SC. Orfitiano Εἰσ. 3, 4
ad SC. Orfitianum K. 6, 57
ad SC. Tertullianum et *Orfitianum* Π. 38, 17

P.

de pactis Π. 2, 14 K. 2, 3
de pactis conventis tam super dote quam super donatione ante nuptias et paraphernis K. 5, 14
de pactis dotalibus Π. 23, 4
de pactis inter emptorem et venditorem compositis Π. 18, 1 K. 4, 54
de pactis pignorum et de commissoria lege in pignoribus rescindenda K. 8, 34
de paganis et sacrificiis et templis K. 1, 11
de palatiis et domibus dominicis K. 11, 77
de palatinis sacrarum largitionum et rerum privatarum K. 12, 23
de partu pignoris et omni causa K. 8, 24
de pascuis publicis vel privatis K. 11, 61
de patria potestate Εἰσ. 1, 9 K. 8, 46
de patribus qui filios distraxerunt K. 4, 43
de iure *patronatus* Π. 37, 14 K. 6, 4
de crimine *peculatus* K. 9, 28
de peculio Π. 15, 1
de castrensi *peculio* Π. 49, 17
de peculio eius qui libertatem meruit K. 7, 23
de peculio legato Π. 33, 8
de pecunia constituta Π. 13, 5
de constituta *pecunia* K. 4, 18
de pedaneis iudicibus K. 3, 3
de penu legata Π. 33, 9
de perfectissimatus dignitate K. 12, 32
de periculo eorum qui pro magistratibus intervenerunt K. 11, 35
de periculo et commodo rei venditae Π. 18, 6 K. 4, 48
de periculo nominatorum K. 11, 34
de periculo successorum parentis K. 10, 63
de periculo tutorum et curatorum K. 5, 38
de rerum *permutatione* Π. 19, 4 K. 4, 64
de perpetuis et temporalibus actionibus et quae ad heredes et in heredes transeunt Εἰσ. 4, 12

per quas personas nobis adquiritur Εἰσ. 2, 9 K. 4, 27
per quas personas nobis obligatio adquiritur Εἰσ. 3, 28
de hereditatis *petitione* Π. 5, 3
de petitione hereditatis K. 3, 31
de petitionibus bonorum sublatis K. 10, 12
de actione *pigneraticia* K. 4, 24
de pigneraticia actione vel contra Π. 13, 7
de pignoribus K. 8, 13
de pignoribus et hypothecis et qualiter ea contrahantur et de pactis eorum Π. 20, 1
de pistoribus K. 11, 16
de lege Fabia de *plagiariis* Π. 48, 15
[ad legem Fabiam de plagiariis K. 9, 20]
de plus petitionibus K. 3, 10
plus valere quod agitur quam quod simulate concipitur K. 4, 22
de poena iudicis qui male iudicavit vel eius qui iudicem vel adversarium corrumpere curavit K. 7, 49
de poena temere litigantium Εἰσ. 4, 16
de poenis Π. 48, 19 K. 9, 47
poenis fiscalibus creditores praeferri K. 10, 7
de pollicitationibus Π. 50, 12
de lege *Pompeia* de parricidiis Π. 48, 9
de ponderatoribus et auri illatione K. 10, 73
de popularibus actionibus Π. 47, 23
de adquirenda et retinenda *possessione* K. 7, 32
de adquirenda vel amittenda *possessione* Π. 41, 2
de possessoria hereditatis petitione Π. 5, 5
de captivis et de *postliminio* et redemptis ab hostibus Π. 49, 15
de postliminio et de redemptis ab hostibus K. 8, 50
de postulando Π. 3, 1 K. 2, 6
de postumis heredibus instituendis vel exheredandis vel praeteritis K. 6, 29
de potioribus ad munera nominandis K. 10, 67
de praebendo salario K. 10, 37
de praediis curialium sine decreto non alienandis K. 10, 34
de praediis naviculariorum K. 11, 3
de praediis tamiacis et de his qui ex colonis dominicis aliisque liberae condicionis procreantur K. 11, 69
de praediis vel aliis rebus minorum sine decreto non alienandis vel obligandis K. 5, 71
de apparitoribus *praefecti* annonae K. 12, 58
de officio *praefecti* annonae K. 1, 44
de officio *praefecti* Augustalis Π. 1, 17 K. 1, 37
de officio *praefecti* praetorio Π. 1, 11
de officio *praefecti* praetorio Africae K. 1, 27
de officio *praefecti* vigilum Π. 1, 15 K. 1, 45
de officio *praefecti* urbis Π. 1, 12 K. 1, 28
de praefectis praetorio sive urbi et magistris militum in dignitatibus K. 12, 4
de officio *praefectorum* praetorio Orientis et Illyrici K. 1, 26
[de praepositis agentium in rebus K. 12, 20, 5]
de praepositis labarum K. 12, 18
de praepositis sacri cubiculi et de omnibus cubiculariis et privilegiis eorum K. 12, 5

de praescriptione longi temporis decem vel viginti annorum K. 7, 33
de praescriptione triginta vel quadraginta annorum K. 7, 39
de exceptionibus sive *praescriptionibus* K. 8, 35
de exceptionibus *praescriptionibus* et praeiudiciis Π. 44, 1
de rérum permutatione et de *praescriptis* verbis actione K. 4, 64
de praescriptis verbis et in factum actionibus Π. 19, 5
de officio *praesidis* Π. 1, 18
de probationibus et *praesumptionibus* Π. 22, 3
de praetoribus et honore praeturae et gleba et folli et septem solidorum functione sublata K. 12, 2
de praetorio pignore et ut in actionibus etiam debitorum missio praetorii pignoris procedat K. 8, 21
de officio *praetorum* Π. 1, 14 K. 1, 39
de praevaricatione Π. 47, 15
de diversis rescriptis et *pragmaticis* sanctionibus K. 1, 23
de precario Π. 43, 26
de precario et de Salviano interdicto K. 8, 9
de precibus imperatori offerendis et de quibus rebus supplicare liceat vel non K. 1, 19
de primicerio et secundocerio et notariis K. 12, 7
de primipilo K. 12, 62
de principibus agentum in rebus K. 12, 21
de privalis carceribus inhibendis K. 9, 5
de privatis delictis Π. 47, 1
de privilegiis corporatorum urbis Romae K. 11, 15
de privilegiis domus Augustae vel rei privatae et quarum collationum excusationem habent K. 11, 75
de privilegiis eorum qui in sacro palatio militant K. 12, 28
de privilegiis scholarum K. 12, 29
de privilegiis urbis Constantinopolitanae K. 11, 21
de privilegio dotis K. 7, 74
de privilegio fisci K. 7, 73
de probationibus K. 4, 19
de probationibus et praesumptionibus Π. 22, 3
de apparitoribus *proconsulis* et legati K. 12, 55
de officio *proconsulis* et legati Π. 1, 16 K. 1, 35
de procuratoribus K. 2, 12
de procuratoribus et defensoribus Π. 3, 3
pro derelicto Π. 41, 7
pro donato Π. 41, 6
pro dote Π. 41, 9
pro emptore Π. 41, 4
pro herede vel pro possessore Π. 41, 5
pro legato Π. 41, 8
pro quibus causis servi praemium accipiunt libertatem K. 7, 13
pro socio Π. 17, 2 K. 4, 37
[pro soluto Π. 41, 4]
pro suo Π. 41, 10
de professoribus et medicis K. 10, 53
de professoribus qui in urbe Constantinopolitana docentes ex lege meruerint comitivam K. 12, 15
comminationes epistulas *programmata* subscriptiones auctoritatem rei iudicatae non habere K. 7, 57

de prohibita sequestratione pecuniae K. 4, 4
de domesticis et *protectoribus* K. 12, 17
de proxeneticis Π. 50, 14
de proximis sacrorum scriniorum ceterisque qui in sacris scriniis militant K. 12, 19
publicae laetitiae vel consulum nuntiatores vel insinuatores constitutionum et aliarum sacrarum vel iudicialium litterarum ex descriptione vel ab invitis ne quid accipiant immodicum K. 12, 63
de publicanis et vectigalibus et commissis Π. 39, 4
de Publiciana in rem actione Π. 6, 2
de publicis iudiciis Εἰσ. 4, 18 Π. 48, 1
de pubillari substitutione Εἰσ. 2.16

Q.

de quadriennii praescriptione K. 7, 37
de quadrimenstruis tam civilibus quam militaribus brevibus K. 1, 42
quae in fraudem creditorum facta sunt, ut restituantur Π. 42, 7
quae res exportari non debeant K. 4, 41
quae res pignori obligari possunt vel non et qualiter pignus contrahatur K. 8, 16
quae res pignori vel hypothecae datae obligari non possunt Π. 20, 3
quae res venire non possunt et qui vendere vel emere vetantur K. 4, 40
quae sententiae sine appellatione rescindantur Π. 49, 8
quae sit longa consuetudo K. 8, 52
de quaestionibus Π. 48, 18 K. 9, 41
de quaestoribus magistris officiorum comitibus sacrarum largitionum et rei privatae K. 12, 6
de officio *quaestoris* Π. 1, 13
quando appellandum sit et intra quae tempora Π. 49, 4
quando civilis actio criminali praeiudicet et an utraque ab eodem exerceri potest K. 9, 31
quando curatores vel tutores esse desinant K. 5, 60
quando de peculio actio annalis est Π. 15, 2
quando decreto opus non est K. 5, 72
quando dies legati vel fideicommissi cedit K. 6, 53
quando dies legatorum vel fideicommissorum cedat Π. 36, 2
quando dies usus fructus legati cedat Π. 7, 3
quando et quibus debetur quarta pars ex bonis decurionum et de modo distributionis eorum K. 10, 35
quando ex facto tutoris vel curatoris minores agere vel conveniri possunt Π. 26, 9 K. 5, 39
quando fiscus vel privatus debitoris sui debitores exigere potest K. 4, 15
quando imperator inter pupillos vel viduas vel miserabiles personas cognoscat et ne exhibeantur K. 3, 14
quando libellus principi datus litis contestationem faciat K. 1, 20
quando liceat ab emptione discedere K. 4, 45
quando liceat sine iudice unicui-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

que vindicare se vel publicam devotionem K. 3, 27
quando mulier tutelae officio fungi potest K. 5, 35
quando non petentium partes petentibus adcrescunt K. 6, 10
quando provocare non est necesse K. 7, 64
de aedilicio edicto et redhibitione et *quanti* minoris II. 21, 1
quarum rerum actio non datur Π. 44, 5
quemadmodum aperiantur testamenta et inspiciantur et describantur Π. 29, 3 K. 6, 32
quemadmodum civilia munera indicuntur K. 10, 43
quemadmodum servitutes amittuntur Π. 8, 6
qui accusare non possunt K. 9, 1
qui admitti ad bonorum possessionem possunt et intra quod tempus K. 6, 9
qui aetate K. 5, 67
qui aetate se excusant K. 10, 50
qui bonis cedere possunt K. 7, 71
quibus ad conductionem praediorum fiscalium accedere non licet K. 11, 73
quibus ad libertatem proclamare non licet Π. 40, 13
quibus ad libertatem proclamare non licet et de rebus eorum qui ad libertatem proclamare non prohibentur K. 7, 18
quibus alienare licet vel non Εἰσ. 2, 8
quibus ex causis in possessionem eatur Π. 42, 4
quibus ex causis maiores in integrum restituuntur K. 2, 53
quibus modis ius potestatis solvitur Εἰσ. 1, 12
quibus modis obligatio tollitur Εἰσ. 3, 29
quibus modis pignus vel hypotheca solvitur Π. 20, 6
quibus modis re contrahitur obligatio Εἰσ. 3, 14
quibus modis testamenta infirmantur Εἰσ. 2, 17
quibus modis tutela finitur Εἰσ. 1, 22
quibus modis usus fructus vel usus amittitur Π. 7, 4
quibus muneribus excusantur ii qui post impletam militiam vel advocationem per provincias suis commodis vacantes commorantur et de privilegiis eorum K. 10, 56
de quibus muneribus vel praestationibus nemini liceat se excusare K. 10, 49
quibus non competit bonorum possessio Π. 38, 13
quibus non est permissum testamenta facere Εἰσ. 2, 12
quibus non obiciatur longi temporis praescriptio K. 7, 35
de quibus rebus ad eundem iudicem eatur Π. 11, 2
quibus res iudicata non nocet K. 7, 56
qui dare tutores vel curatores et qui dari possunt K. 5, 34
qui dari tutores testamento possunt Εἰσ. 1, 14
qui et adversus quos in integrum restitui non possunt K. 2, 41
qui et a quibus manumissi liberi non fiunt et ad legem Aeliam Sentiam Π. 40, 9
qui et quibus ex causis manumittere non possunt Εἰσ. 1, 6
qui ex quibus causis manumittere non possunt Εἰσ. 1, 6
qui facere testamentum possunt vel non possunt K. 6, 22

qui legitimam personam in iudiciis habent vel non K. 3, 6
qui manumittere non possunt et ne in fraudem creditorum manumittatur K. 7, 11
qui militare possunt vel non et de servis ad militiam vel dignitatem adspirantibus et ut nemo duplici militia vel dignitate et militia simul utatur K. 12, 33
qui morbo K. 5, 68. 10, 51
qui non possunt ad libertatem pervenire K. 7, 12
qui numero liberorum se excusant K. 5, 66
qui numero tutelarum K. 5, 69
qui petant tutores vel curatores K. 5, 31
qui petant tutores vel curatores et ubi petantur Π. 26, 6
qui potiores in pignore habeantur K. 8, 17
qui potiores in pignore vel hypotheca habeantur et de his qui in priorum creditorum locum succedunt Π. 20, 4
qui pro sua iurisdictione iudices dare darive possunt K. 3, 4
quis a quo appelletur Π. 9, 43
qui satisdare cogantur vel iurato promittant vel suae promissioni committantur Π. 2, 8
qui sine manumissione ad libertatem perveniunt Π. 40, 8
quis ordo in possessionibus servetur Π. 38, 15
qui testamenta facere possunt et quemadmodum testamenta fiant Π. 28, 1
qui testamento tutores dari possunt Εἰσ. 1, 14
quod cuiuscumque universitatis nomine vel contra eam agatur Π. 3, 4
quod cum eo qui in aliena est potestate negotium gestum esse dicitur, vel de peculio seu quod iussu aut de in rem verso K. 4, 26
quod cum eo qui in aliena potestate est negotium gestum esse dicitur Εἰσ. 4, 7 Π. 14, 5
quod falso tutore auctore gestum esse dicatur Π. 27, 6
quod iussu Π. 15, 4
quod legatorum Π. 43, 3
quod metus causa gestum erit Π. 4, 2
quod quisque iuris in alterum statuerit, ut ipse eodem iure utatur Π. 2, 2
quod vi aut clam Π. 43, 24
quomodo et quando iudex sententiam proferre debet praesentibus partibus vel una parte absente K. 7, 43
quo quisque ordine conveniatur K. 11, 36
quorum appellationes non recipiantur K. 7, 65
quorum bonorum Π. 43, 2 K. 8, 2
quorum legatorum K. 8, 3

R.

de raptu virginum seu viduarum nec non sanctimonialium K. 9, 13
ratam rem haberi et de ratihabitione Π. 46, 8
de ratiociniis operum publicorum et de patribus civitatum K. 8. 12
de officio procuratoris Caesaris vel rationalis Π. 1, 19
de tutelae et rationibus distrahendis et utili curationis causa actione Π. 27, 3
de rebus alienis non alinandis et de prohibita rerum alienatione vel hypotheca K. 4, 51

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

de rebus auctoritate iudicis possidendis seu vendundis Π. 42, 5
de rebus creditis et de iureiurando K. 4, 1
de rebus creditis si certum petetur et de condictione Π. 12, 1
de rebus dubiis Π. 34, 5
de rebus eorum qui sub tutela vel cura sunt sine decreto non alienandis vel supponendis Π. 27, 9
de rebus incorporalibus Εἰσ. 2, 2
de receptatoribus Π. 47, 16
de receptis K. 2, 55
de receptis qui arbitrium receperunt, ut sententiam dicant Π. 4, 8
de captivis et de postliminio et de *redemptis* ab hostibus Π. 49, 15 K. 8, 50
de aedilicio edicto et *redhibitione* et quanti minoris Π. 21, 1
de regula Catoniana Π. 34, 7
de diversis *regulis* iuris antiqui Π. 50, 17
de re iudicata K. 7, 52
de re iudicata et de effectu sententiarum et de interlocutionibus Π. 42, 1
de reis postulatis K. 10, 60
de rei vindicatione Π. 6, 1 K. 3, 32
de rei uxoriae actione in ex stipulatu actionem transfusa et de natura dotibus praestita K. 5, 13
de relationibus K. 7, 61
de appellationibus et *relationibus* Π. 49, 1
de religiosis et sumptibus funerum K. 3, 44
de religiosis et sumptibus funerum et ut funus ducere liceat Π. 11, 7
rem alienam gerentibus non interdici rerum suarum alienatione K. 4, 53
de re militari Π. 49, 16 K. 12, 36
de remissione pignoris K. 8, 25
de remissionibus Π. 43, 25
rem pupilli vel adulescentis salvam fore Π. 46, 6
ad legem Iuliam *repetundarum* K. 9, 27
de lege Iulia *repetundarum* Π. 48, 11
de replicationibus Εἰσ. 4, 14
de repudianda bonorum possessione K. 6, 19
de repudianda vel abstinenda hereditate K. 6, 31
de divortiis et *repudiis* Π. 24, 2
de repudiis et iudicio de moribus sublato K. 5, 17
de reputationibus quae fiunt in iudicio in integrum restitutionis K. 2, 47
de requirendis K. 9, 40
de requirendis vel absentibus damnandis Π. 48, 17
rerum amotarum K. 5, 21
de actione *rerum* amotarum Π. 25, 2
de rerum divisione et qualitate Εἰσ. 2, 1 Π. 1, 8
de rerum permutatione Π. 19, 4
de rerum permutatione et de praescriptis verbis actione K. 4, 64
de rescindenda venditione K. 4, 44
de rescindenda venditione et quando licet ab emptione discedere Π. 18, 5
de restitutione militum et eorum qui rei publicae causa afuerunt K. 2, 50
de in integrum *restitutionibus* Π. 4, 1
de revocandis donationibus K. 8, 55
de revocandis his quae per fraudem alienata sunt K. 7, 75
de lege *Rhodia* de iactu Π. 14, 2
de ripa munienda Π. 43, 15

e ritu nuptiarum Π. 23, 2
e rivis Π. 43, 21

S.

e crimine *sacrilegii* K. 9, 29
e sacrosanctis ecclesiis et de rebus et privilegiis earum K. 1, 2
e praebendo *salario* K. 10, 37
e salgamo hospitibus non praestando K. 12, 41
e Salviano interdicto Π. 43, 33
e precario et *Salviano* interdicto K. 8, 9
e satisdando K. 2, 56
e satisdatione tutorum et curatorum Εἰσ. 1, 24
e satisdationibus Εἰσ. 4, 11
e secundis nuptiis K. 5, 9
e seditiosis et de his qui plebem audent contra rem publicam colligere K. 9, 30
e senatoribus Π. 1, 9
e senatus consultis K. 1, 16
e successionibus sublatis quae fiebant per bonorum venditionem et ex *senatus* consulto Claudiano Εἰσ. 3, 12
e senatus consulto Claudiano tollendo K. 7, 24
e lege Cornelia de falsis et de *senatus* consulto Liboniano Π. 48, 10
e senatus consulto Macedoniano Π. 14, 6
e senatus consulto Orfitiano Εἰσ. 3, 4
e senatus consulto Silaniano et Claudiano quorum testamenta ne aperiantur Π. 29, 5
e senatus consulto Tertulliano Εἰσ. 3, 3
d senatus consultum Macedonianum K. 4, 28
ad senatus consultum Orfitianum K. 6, 57
de his quibus ut indignis auferuntur et ad *senatus* consultum Silanianum K. 6, 35
ad senatus consultum Tertullianum et Orfitianum Π. 38, 17
ad senatus consultum Tertullianum K. 6, 56
ad senatus consultum Trebellianum Π. 36, 1 K. 6, 49
ad senatus consultum Turpillianum et de abolitionibus criminum Π. 48, 16 K. 9, 45
ad senatus consultum Velleianum Π. 16, 1 K. 4, 29
sententiam rescindi non posse K. 7, 50
de sententiam passis et restituis Π. 48, 23 K. 9, 51
de sententia quae sine certa quantitate prolata est K. 7, 46
de sententiis adversus fiscum latis retractandis K. 10, 9
de sententiis et interlocutionibus omnium iudicum K. 7, 45
de sententiis ex periculo recitandis K. 7, 44
de sententiis praefectorum praetorio K. 7, 42
de sententiis quae pro eo quod interest proferuntur K. 7, 47
de separationibus Π. 2, 6
de sepulchro violato Π. 47, 12 K. 9, 19
[de servili cognatione Εἰσ. 3, 6, 10]
de servis exportandis vel si ita mancipium venierit ut manumittatur vel contra Π. 18, 7
de fugitivis *servis* et libertis mancipiisque civitatum artificibus et ad diversa opera deputatis et ad rem privatam vel dominicam pertinentibus K. 6, 1

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

de servis rei publicae manumittendis K. 7, 9
de servitute legata Π. 33, 3
de servitutibus Εἰσ. 2, 3 Π. 8, 1
de servitutibus et de aqua K. 3, 34
de servitutibus praediorum rusticorum Π. 8, 3
de servitutibus praediorum urbanorum Π. 8, 2
de servo communi manumisso K. 7, 7
de servo corrupto Π. 11, 3
de furtis et de *servo* corrupto K. 6, 2
de servo pignori dato manumisso K. 7, 8
si adversus creditorem K. 2, 37
si adversus delictum suum K. 2, 34
si adversus donationem K. 2, 29
si adversus dotem K. 2, 33
si adversus fiscum K. 2, 36
si adversus libertatem K. 2, 30
si adversus rem iudicatam K. 2, 26
si adversus solutionem a debitore vel a se factam K. 2, 32
si adversus transactionem vel divisionem minor restitui velit K. 2, 31
si adversus venditionem K. 2, 27
si adversus venditionem pignorum K. 2, 28
si adversus usucapionem K. 2, 35
si ager vectigalis id est emphyteuticarius petatur Π. 6, 3
si aliena res pignori data sit K. 8, 15
si a non competenti iudice iudicatum esse dicatur K. 7, 48
si antiquior creditor pignus vendiderit K. 8, 19
si a parente quis manumissus sit Π. 37, 12
ad legem Corneliam de sicariis K. 9, 16
ad legem Corneliam de sicariis et veneficis Π. 48, 8
si certum petatur K. 4, 2
si communis res pignorata sit K. 8, 20
si contra ius utilitatemve publicam vel per mendacium fuerit aliquid postulatum vel impetratum K. 1, 22
si contra matris voluntatem tutor datus sit K. 5, 47
si cui plus, quam per legem Falcidiam licuerit, legatum esse dicetur Π. 35, 3
si curialis relicta civitate rus habitare maluerit K. 10, 38
si de momentaria possessione fuerit appellatum K. 7, 69
si dos constante matrimonio soluta fuerit K. 5, 19
si ex falsis instrumentis vel testimoniis iudicatum erit K. 7, 58
si ex noxali causa agatur, quemadmodum cavetur Π. 2, 9
si ex pluribus tutoribus vel curatoribus omnes vel unus agere pro minore vel conveniri possunt K. 5, 40
si falsis adlegationibus excusatus sit K. 5, 63
si familia furtum fecisse dicetur Π. 47, 6
de verborum *significatione* Π. 50, 16
de verborum et rerum *significatione* K. 6, 38
si in causa iudicati pignus camtum sit K. 8, 22
si in communi eademque causa in integrum restitutio postuletur K. 2, 25
si in fraudem patroni alienatio facta est K. 6, 5
si ingenuus esse dicetur Π. 40, 14
si is qui testamento liber esse

iussus erit post mortem domini ante aditam hereditatem subripuisse aut corrupisse quid dicetur Π. 47, 4
e SC. *Silaniano* et Claudiano quorum testamenta ne aperiantur Π. 29, 5
e decurionibus et *silentiariis* K. 12, 16
i liberalitatis imperialis socius sine herede defecerit K. 10, 14
i libertus aut servus ad decurionatum adspiraverit K. 10, 33
i maior factus ratum habuerit K. 2, 45
i maior factus sine decreto factam alienationem ratam habuerit K. 5, 74
i mancipium ita fuerit alienatum, ut manumittatur, vel contra K. 4, 57
i mancipium ita venierit, ne prostituatur K. 4, 56
i mater indemnitatem promiserit K. 5, 46
i mensor falsum modum dixerit Π. 11, 6
i minor ab hereditate se abstineat K. 2, 38]
i minor se maiorem dixerit vel maior probatus fuerit K. 2, 42
i mulier ventris nomine in possessione calumniae causa esse dicatur Π. 25, 6
ne censu vel reliquis fundum comparari non posse K. 4, 47
e singulis rebus per fideicommissum relictis Π. 2, 24
non a competenti iudice iudicatum esse dicatur K. 7, 48
nuptiae ex rescripto petantur K. 5, 8
omissa sit causa testamenti K. 6, 39
si pars hereditatis petatur Π. 5, 4
si pendente appellatione mors intervenerit Π. 49, 13 K. 7, 66
si per vim vel alio modo absentis perturbata sit possessio K. 8, 5
si pignoris conventionem numeratio secuta non est K. 8, 32
si pignus pignori datum sit K. 8, 23
si plures una sententia condemnati sunt K. 7, 55
si post creationem quis decesserit K. 10, 70
si propter inimicitias creatio facta sit K. 10, 68
si propter publicas pensitationes venditio fuerit celebrata K. 4, 46
si quacumque praeditus potestate vel ad eum pertinentes ad suppositarum iuridictioni suae adspirare temptaverint nuptias K. 5, 7
si quadrupes pauperiem fecisse dicitur Εἰσ. 4, 9 Π. 9, 1
si quid in fraudem patroni factum sit Π. 38, 5
si quis aliquem testari prohibuerit vel coegerit Π. 29, 6 K. 6, 34
si quis alteri vel sibi sub alterius nomine vel aliena pecunia emerit K. 4, 50
si quis cautionibus in iudicio sistendi causa factis non obtemperaverit Π. 2, 11
si quis eam cuius tutor fuerit coruperit K. 9, 10
si quis ignorans rem minoris esse sine decreto comparavit K. 5, 73
si quis imperatori maledixerit K. 9, 7
si quis in ius vocatus non ierit sive quis eum vocaverit quem ex edicto non debuerit Π. 2, 5

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

si quis ius dicenti non obtemperaverit Π. 2, 3
si quis omissa causa testamenti ab intestato vel alio modo possideat hereditatem Π. 29, 4
si rector provinciae vel ad eum pertinentes sponsalicia dederint K. 5, 2
si reus vel accusator mortuus fuerit K. 9, 6
si saepius in integrum restitutio postuletur K. 2, 43
si secundo nupserit mulier, cui maritus usum fructum reliquerit K. 5, 10
si servitus vindicetur vel ad aliem pertinere negetur Π. 8, 5
si servus aut libertus ad decurionatum adspiraverit K. 10, 33
si servus exportandus veneat K. 4, 55
si servus se emi mandaverit K. 4, 36
si tabulae testamenti extabunt Π. 37, 2
si tabulae testamenti nullae extabunt, unde liberi Π. 38, 6
si tutor non gesserit K. 5, 55
si tutor rei publicae causa aberit K. 5, 64
si tutor vel curator intervenerit K. 2, 24
si tutor vel curator magistratus creatus appellaverit Π. 49, 10
si vendito pignore agatur K. 8, 29
si ventris nomine muliere in possessionem missa eadem possessio dolo malo ad alium translata esse dicatur Π. 25, 5
si unus ex pluribus appellaverit K. 7, 68
si unus ex pluribus heredibus creditoris vel debitoris partem suam debiti solverit vel acceperit K. 8, 31
si usus fructus petatur vel ad alium pertinere negetur Π. 7, 6
si ut omissam hereditatem vel bonorum possessionem vel quid aliud adquirat K. 2, 39
si ut se hereditate abstineat K. 2, 38
de societate Εἰσ. 3, 25
pro socio Π. 17, 2 K. 4, 37
de solutionibus et liberationibns Π. 46, 3 K. 8, 42
de solutionibus et liberationibus debitorum civitatis K. 11, 40
soluto matrimonio dos quemadmodum petatur Π. 24, 3 K. 5, 18
de spectaculis et scaenicis et lenonibus K. 11, 41
de sponsalibus Π. 23, 1
de sponsalibus et arris sponsaliciis et proxeneticis K. 5, 1
de sportulis et sumptibus in diversis iudiciis faciendis et de exsecutoribus litium K. 3, 2
de tractoriis et *stativis* K. 12, 51
de statu hominum Π 1, 5
de statuis et imaginibus K. 1, 24
de statuliberis Π. 40, 7
stellionatus Π. 47, 20
de crimine *stellionatus* K. 9, 34
de contrahenda et committenda *stipulatione* K. 8, 37
de stipulatione servorum Εἰσ. 3, 17 Π. 45, 3
de inutilibus *stipulationibus* Εἰσ. 3, 19 K. 8, 38
de stipulationibus praetoriis Π. 46, 5
de divisione *stipulationum* Εἰσ. 3, 18
de stratoribus K. 12, 24
de studiis liberalibus urbis Romae et Constantinopolitanae K. 11, 19

de suariis et susceptoribus vini et ceteris corporatis K. 11, 17
de pupillari *substitutione* Εἰσ. 2, 16
de vulgari *substitutione* Εἰσ. 2, 15
de vulgari et pupillari *substitutione* Π. 28, 6
de impuberum et aliis *substitutionibus* K 6, 26
de successione cognatorum Εἰσ. 3, 5
de successione libertorum Εἰσ 3, 7
de successionibus sublatis, quae fiebant per bonorum venditionem et ex SC. Claudiano Εἰσ. 3, 12
de successorio edicto Π. 38, 9 K. 6, 16
de suffragio K. 4, 3
de damno infecto et de *sugrundis* et protectionibus Π. 39, 2
de suis et legitimis heredibns Π. 38, 16
de suis et legitimis liberis et ex filia nepotibus ab intestato venientibus K. 6, 55
de summa trinitate et de fide catholica et ut nemo de ea publice contendere audeat K. 1, 1
iniuncti muneris *sumptus* ad omnes collegas pertinere K. 11, 38
de sumptuum recuperatione K. 10, 69
de supellectile legata Π. 33, 10
de superexactionibus K. 10, 20
de superficiebus Π. 43, 18
de superindicto K. 10, 18
de susceptoribus praepositis et arcariis K. 10, 72
de suspectis tutoribus et curatoribus Εἰσ. 1, 26 Π. 26 10 K. 5, 43

T.

de tabulariis scribis logographis et censualibus K. 10, 71
de tabulis exhibendis Π. 43, 5 K. 8, 7
de paganis et sacrificiis et *templis* K. 1, 11
de temporibus in integrum restitutionis tam minorum aliarumque personarum quae restitui possunt quam heredum eorum K. 2, 52
de temporibus et reparationibus appellationum sen consultationum K. 7, 63
de termino moto Π. 47, 21
de SC. Tertulliano Εἰσ. 3, 3
ad SC. Tertullianum K. 6, 56
ad SC. Tertullianum et Orfitianum Π. 38, 17
testamenta quemadmodum aperiantur inspiciantur et describantur Π. 29, 3
de testamentaria manumissione K. 7, 2
de testamentaria tntela Π. 26, 2 K. 5, 28
de testamentis ordinandis Εἰσ. 2, 10
de testamentis quemadmodum testamenta ordinantur K. 6, 23
de testamento militis Π. 29, 1 K. 6, 21
de testibus Π. 22, 5 K. 4, 20
de thesauris K 10, 15
de tigno iuncto Π. 47, 3
de tironibus K. 12, 43
de tollenda lustralis auri collatione K. 11, 1
de tractoriis et stativis K. 12, 51
de transactionibus Π 2, 15 K. 2, 4
ad SC. Trebellianum Π. 36, 1 K. 6, 49
de comitibus et *tribunis* scholarum K. 12, 11
de annonis et *tribntis* K. 10, 16
de tributoria actione Π. 14, 4

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

de tritico vino vel oleo legato Π. 33, 6
ad SC. Turpillianum. et de abolitionibus criminum Π. 48, 16 K. 9, 45
de tutelae et rationibus distrahendis et utili curationis causa actione Π. 27, 3
de contraria *tutelae* et utili actione Π. 27, 4
de tutela testamentaria K. 5, 28
de tutelis Εἰσ. 1, 13 Π. 26, 1
de tutore vel curatore qui satis non dedit K. 5, 42
de tutoribus et curatoribus datis ab his qui ius dandi habent et qui et in quibus causis specialiter dari possunt Π. 26, 5
de tutoribus vel curatoribus illustrium vel clarissimarum personarum K. 5, 33

U.

de vacatione et excusatione munerum Π. 50, 5
de vacatione muneris K. 10, 46
ubi agi oportet de ratiociniis tam privatis quam publicis K. 3, 21
ubi causa status agi debeat K. 3, 22
ubi causae fiscales vel divinae domus hominumque eius agantur K. 3, 26
ubi conveniatur qui certo loco dare promisit K. 3, 18
ubi de criminibus agi oportet K. 3, 15
ubi de hereditate agatur vel ubi scripti heredes in possessionem mitti postulare debent K. 3, 20
ubi de possessione agi oportet K. 3, 16
ubi et apud quem cognitio restitutionis agitanda sit K. 2, 46
ubi fideicommissum peti oportet K. 3, 17
ubi in rem actio exerceri debet K. 3, 19
ubi petantur tutores vel curatores K. 5, 32
ubi pupilli educentur K. 5, 49
ubi pupillus educari vel morari debeat et de alimentis ei praestandis Π. 27, 2
ubi quis de curiali vel cohortali aliave condicione conveniatur K. 3, 23
ubi senatores vel clarissimi civiliter vel criminaliter convenientur K. 3, 24
vectigalia nova institui non posse K. 4, 62
de vectigalibus et commissis K. 4, 61
ad SC. Velleianum Π. 16, 1 K. 4, 29
de venationē ferarum K. 11, 45
de vendendis rebus civitatis K. 11, 32
de venditione rerum fiscalium cum privatis communium K. 10, 4
ad legem Corneliam de sicariis et *veneficis* Π. 48, 8
de ventre in possessionem mittendo et curatore eius Π. 37, 9
de verborum et rerum significatione K. 6, 38
de verborum obligatione Εἰσ. 3, 15
de verborum obligationibus Π. 45, 1
de verborum significatione Π. 50, 16
de vestibus holoveris et auratis et de intinctione sacri muricis K. 11, 9
de veteranis Π. 49, 18 K. 12, 46
de veteranorum et militum successione Π. 38, 12
de veteri iure enucleando et au-

ctoritate iuris prudentium qui in digestis referuntur K. 1, 17
de veteris numismatis potestate K. 11, 11
de via publica et itinere publico reficiendo Π. 43, 11
de via publica et si quid in ea factum esse dicatur Π. 43, 10
vi bonorum raptorum Εἰσ. 4, 2 K. 9, 33
vi bonorum raptorum et de turba Π. 47, 8
de vi et de vi armata Π. 43, 16
de officio *vicarii* K. 1, 38
de rei *vindicatione* Π. 6, 1 K. 3, 32
de vindicta libertate et apud consilium manumissione K. 7, 1
ad legem *Viselliam* K. 9, 21
unde cognati Π. 38, 8
unde legitimi Π. 38, 7
unde legitimi et unde cognati K. 6, 15
unde liberi K. 6, 14
si tabulae testamenti nullae extabunt *unde* liberi Π. 38, 6
unde vi K. 8, 4
unde vir et uxor Π. 38, 11 K. 6, 18
de usucapione pro donato K. 7, 27
de usucapione pro dote K. 7, 28
de usucapione pro emptore vel transactione K. 7, 26
de usucapione pro herede K. 7, 29
de usucapione transformanda et de sublata differentia rerum mancipi et nec mancipi K. 7, 31
communia de *usucapionibus* K. 7, 31
de usurpationibus et *usucapionibus* Π. 41, 3
de usucapionibus et longi temporis possessionibus Εἰσ. 2, 6
de usu et habitatione Εἰσ. 2, 5 Π. 7, 8
de usu et usu fructu et reditu et habitatione et operis per legatum vel fideicommissum datis Π. 33, 2
de usu fructu Εἰσ. 2, 4
de usu fructu adcrescendo Π. 7, 2
usufructuarius quemadmodum caveat Π. 7, 9
de usu fructu earum rerum quae usu consumuntur vel minuuntur Π. 7, 5
de usu fructu et habitatione et ministerio servorum K. 3, 33
de usu fructu et quemadmodum quis utatur fruatur Π. 7, 1
de usuris K 4, 32
de usuris et fructibus et causis et omnibus accessionibus et mora Π. 22, 1
de usuris et fructibus legatorum seu fideicommissorum K. 6, 47
de usuris pupillaribus K. 5, 56
de usuris rei iudicatae K. 7, 54
de usurpationibus et usucapionibus Π. 41, 3
ut actiones et ab herede et contra heredem incipiant K. 4, 11
ut armorum usus inscio principe interdictus sit K. 11, 47
ut causae post pubertatem adsit tutor K. 5, 48
ut dignitatum ordo servetur K. 12, 8
ut ex legibus senatusve consultis bonorum possessio detur Π. 38, 14
ut in flumine publico navigare liceat Π. 43, 14
ut in possessione legatorum vel fideicommissorum servandorum causa esse liceat Π. 36, 4
ut in possessionem legatorum vel fideicommissorum servandorum causa mittatur et quando satisdari debet K. 6, 54
ut intra certum tempus criminalis quaestio terminetur K. 9, 44

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

uti possidetis Π. 43, 17 K. 8, 6
ut legatorum seu fideicommissorum servandorum causa caveatur Π. 36, 3
ut lite pendente vel post provocationem aut definitivam sententiam nulli liceat imperatori supplicare K. 1, 21
ut nemini liceat in coemptione specierum se excusare et de munere sitoniae K. 10, 27
ut nemini liceat sine iudicis auctoritete signa imprimere rebus, quas alius tenet K. 2, 16
ut nemo ad suum patrocinium suscipiat vicos vel rusticanos eorum K. 11, 54
ut nemo invitus agere vel accusare cogatur K. 3, 7
ut nemo privatus titulos praediis suis vel alienis imponat vel vela regalia suspendat K. 2, 15
ut nulli patriae suae administratio sine speciali permissu principis permittatur K. 1, 41
ut nullus ex vicanis pro alienis debitis vicanorum teneatur K. 11, 57
ut omnes tam civiles quam militares iudices post administrationem depositam per quinquaginta dies in civitatibus vel certis locis permaneant K. 1, 49
ut quae desunt advocationi partium, iudex suppleat K. 2, 10
ut rusticani ad nullum obsequium devocentur K. 11, 55
de utrubi Π. 43, 31
de vulgari et pupillari substitutione Π. 28, 6
de vulgari substitutione Εἰσ. 2, 15
de uxoribus militum vel eorum qui rei publicae causa absunt K. 2, 51.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI

Imperator CAESAR FLAVIUS IUSTINIANUS Alamannicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius, felix, inclitus, victor ac triumphator semper augustus cupidae legum iuventuti.

ΕΝ ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ὁ αὐτοκράτωρ ΚΑΙΣΑΡ ΦΛΑΒΙΟΣ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ νικητὴς τῶν Ἀλαμανῶν, Γότθων, Φράγκων, Γερμανῶν, Ἀντῶν, Ἀλανῶν, Βανδάλων, Ἀφρικανῶν, εὐσεβής, εὐτυχής, ἔνδοξος, νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος ἀεὶ σεβαστὸς τῇ φιλονόμῳ νεότητι.

Imperatoriam maiestatem non solum armis decoratam, sed etiam legibus oportet esse armatam, ut utrumque tempus et bellorum et pacis recte possit gubernari et princeps Romanus victor existat non solum in hostilibus proeliis, sed etiam per legitimos tramites calumniantium iniquitates expellens, et fiat tam iuris religiosissimus quam victis hostibus triumphator.

1 Quorum utramque viam cum summis vigiliis et summa providentia adnuente deo perfecimus. et bellicos quidem sudores nostros barbaricae gentes sub iuga nostra deductae cognoscunt et tam Africa quam aliae innumerosae provinciae post tanta temporum spatia nostris victoriis a caelesti numine praestitis iterum dicioni Romanae

Ἡ αὐτοκρατορικὴ μεγαλειότης οὐχὶ μόνον δι' ὅπλων ἐστολισμένη, ἀλλὰ καὶ διὰ νόμων πρέπει νὰ· εἶνε ὡπλισμένη, ὥστε ἑκάτερος χρόνος καὶ ὁ τῶν πολέμων καὶ ὁ τῆς εἰρήνης ὀρθῶς νὰ δύναται νὰ κυβερνᾶται, ὁ δὲ ρωμαῖος ἡγεμὼν ν' ἀναδεικνύηται νικητὴς οὐχὶ μόνον εἰς ἐχθρικὰς μάχας, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν νομίμων ὁδῶν τὰς ἀδικίας τῶν σοφιστευομένων ἀπωθῶν, νὰ καθίσταται πρός τε τὸ δίκαιον εὐλαβέστατος καὶ ἀπέναντι τῶν ἡττημένων ἐχθρῶν τροπαιοῦχος.

1 Τούτων δ' ἑκατέραν ὁδὸν δι' ὑψίστων μόχθων καὶ ὑψίστης προνοίας κατανεύοντος τοῦ θεοῦ διεξήλθομεν· καὶ τοὺς μὲν πολεμικοὺς ἡμῶν ἀγῶνας τὰ βάρβαρα ἔθνη ὑπὸ τὸν ἡμέτερον ζυγὸν ἀχθέντα γινώσκουσι, καὶ ἥ τε Ἀφρικὴ καὶ αἱ λοιπαὶ ἀναρίθμητοι ἐπαρχίαι, ἀφοῦ μετὰ τοσαῦτα χρόνων διαστήματα οἱ ἡμέτεροι νικηταὶ ὑπὸ τῆς θείας βουλήσεως ἀναδείχθησαν, πάλιν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

nostroque additae imperio protestantur. omnes vero populi legibus iam a nobis vel promulgatis vel

2 compositis reguntur. Et cum sacratissimas constitutiones antea confusas in luculentam ereximus consonantiam, tunc nostram extendimus curam et ad immensa prudentiae veteris volumina, et opus desperatum quasi per medium profundum euntes caelesti favore

3 iam adimplevimus. Cumque hoc deo propitio peractum est, Triboniano viro magnifico magistro et exquaestore sacri palatii nostri nec non Theophilo et Dorotheo viris illustribus antecessoribus, quorum omnium sollertiam et legum scientiam et circa nostras iussiones fidem iam ex multis rerum argumentis accepimus, convocatis specialiter mandavimus, ut nostra auctoritate nostrisque suasionibus componant institutiones: ut liceat vobis prima legum cunabula non ab antiquis fabulis discere, sed ab imperiali splendore appetere et tam aures quam animae vestrae nihil inutile nihilque perperam positum, sed quod in ipsis rerum optinet argumentis accipiant: et quod in priore tempore vix post quadriennium prioribus contingebat, ut tunc constitutiones imperatoris legerent, hoc vos a primordio ingrediamini digni tanto honore tantaque reperti felicitate, ut et initium vobis et finis legum eruditionis a voce principali pro-

4 cedat. Igitur post libros quin-

εἰς τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν καὶ τὴν ἡμετέραν αὐτοκρατορίαν προστεθεῖσαι, διακηρύττουσι· πάντες δ' οἱ λαοὶ ὑπὸ νόμων ἤδη ὑφ' ἡμῶν εἴτε δημοσιευθέντων εἴτε συνταχθέντων διοικοῦνται.

2 Καὶ ἀφοῦ τὰς ἱερωτάτας διατάξεις πρότερον συγκεχυμένας εἰς λαμπρὰν ἀνωρθώσαμεν συμφωνίαν, τότε τὴν ἡμετέραν φροντίδα ἐξετείνομεν καὶ εἰς τὰ ἀτελεύτητα τῆς παλαιᾶς σοφίας συγγράμματα, καὶ ἔργον ἀπεγνωσμένον ὡσεὶ διὰ μέσον τοῦ [θαλασσίου] πυθμένος πορευόμενοι θείᾳ εὐδοκίᾳ ἤδη συνεπληρώσαμεν.

3 Ἀφοῦ δὲ τοῦτο θείᾳ εὐμενείᾳ συνετελέσθη, εἰς τὸν Τριβωνιανὸν ἄνδρα σοφώτατον καὶ πρώην ἡμέτερον ἀρχικαγγελάριον ἔτι δ' εἰς τὸν Θεόφιλον καὶ Δωρόθεον, ἐκλάμπρους καθηγητάς, ὧν πάντων τὴν ἀγχίνοιαν καὶ νομομάθειαν καὶ πρὸς τὰς ἡμετέρας διαταγὰς πίστιν ἤδη ἐκ πολλῶν ἀποδείξεων ἐμάθομεν, συγκληθέντας εἰδικῶς ἐνετειλάμεθα ὑπὸ τὴν ἡμετέραν αὐθεντίαν καὶ τὰς ἡμετέρας συμβουλὰς νὰ συνθέσωσιν εἰσηγήσεις· ὥστε νὰ εἶνε εἰς ὑμᾶς δυνατὸν τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῶν νόμων οὐχὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων μύθων νὰ μανθάνητε, ἀλλ' ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς λαμπρότητος νὰ λαμβάνητε, καὶ τά τε ὦτα καὶ αἱ ψυχαὶ ὑμῶν μηδὲν ἀνωφελὲς καὶ μηδὲν ἐσφαλμένως τεθειμένον, ἀλλ' ὅπερ ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων στηρίζεται νὰ δέχωνται· ὅ,τι δὲ πρότερον μόλις μετὰ τετραετίαν παρὰ τοῖς παλαιοῖς κατωρθοῦτο, ὥστε δηλ. τότε τὰς αὐτοκρατορικὰς διατάξεις ν' ἀναγινώσκωσι, τοῦτο ὑμεῖς ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς νὰ ἐπιχειρῆτε, εὑρεθέντες ἄξιοι τοσαύτης τιμῆς καὶ τοσαύτης εὐτυχίας, ὥστε καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς τῶν νόμων παιδεύσεως ἀπὸ φωνῆς ἡγεμονικῆς νὰ προσγίνηται εἰς

4 ὑμᾶς. Λοιπὸν μετὰ τὰ πεντήκοντα

uaginta digestorum seu pandectarum, in quos omne ius antiquum collatum est (quos per eundem virum excelsum Tribonianum nec non ceteros viros illustres et facundissimos confecimus), in hos quattuor libros easdem institutiones partiri iussimus, ut sint totius legitimae scientiae prima elementa. Quibus breviter expositum est et quod antea optinebat et quod postea desuetudine inumbratum ab imperiali remedio illuminatum est. Quas ex omnibus antiquorum institutionibus et praecipue ex commentariis Gaii nostri iam institutionum quam rerum cottidianarum aliisque multis commentariis compositas cum tres praedicti viri prudentes nobis optulerunt, et legimus et cognovimus et plenissimum nostrarum constitutionum robur eis accommodavimus.

Summa itaque ope et alacri studio has leges nostras accipite et vosmet ipsos sic eruditos ostendite, ut spes vos pulcherrima foveat toto legitimo opere perfecto posse etiam nostram rem publicam in partibus eius vobis credendis gubernare.

Data undecimo kalendas Decembres Constantinopoli domino nostro Iustiniano perpetuo Augusto tertium consule.

βιβλία τῶν διγέστων ἢ πανδεκτῶν, ἐν οἷς ἅπαν τὸ ἀρχαῖον δίκαιον συνήχθη (ἅτινα διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐξαιρέτου ἀνδρὸς Τριβωνιανοῦ πρὸς δὲ τῶν λοιπῶν ἐνδόξων καὶ ἐλλογιμωτάτων συνετελέσαμεν) εἰς τὰ τέσσαρα ταῦτα βιβλία· αἱ αὐταὶ εἰσηγήσεις διετάξαμεν νὰ διαιρεθῶσιν, ὥστε νὰ εἶνε πάσης τῆς τῶν νόμων ἐπι-

5 στήμης τὰ πρῶτα στοιχεῖα. Εἰς ταῦτας συντόμως ἐξετέθη καὶ ὅ,τι πρότερον ἴσχυε, καὶ ὅ,τι κατόπιν ὑπὸ τῆς ἀχρησίας ἐπισκιασθὲν δι' αὐτοκρατορι-6 κῆς ἐνεργείας ἐφωτίσθη. Ταύτας δ' ἐξ ἁπασῶν τῶν εἰσηγήσεων τῶν παλαιῶν, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τοῦ ἡμετέρου Γαΐου τῶν τε *εἰσηγήσεων* καὶ τῶν *καθημερινῶν ζητημάτων*, καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν ὑπομνημάτων συνταχθείσας, ἀφοῦ οἱ τρεῖς προρρηθέντες νομομαθεῖς προσήγαγον, καὶ ἀνεγνώσαμεν καὶ διεγνώσαμεν, καὶ τὴν πληρεστάτην τῶν ἡμετέρων διατάξεων ἰσχὺν εἰς αὐτὰς ἀπενείμαμεν.

7 Μεθ' ὑψίστης λοιπὸν δυνάμεως καὶ προθύμου σπουδῆς τοὺς νόμους ἡμῶν τούτους δέχθητε, καὶ ἑαυτοὺς οὕτω πεπαιδευμένους δείξατε, ὥστε ἡ ὡραιστάτη νὰ προμειδιάσῃ εἰς ὑμᾶς ἐλπίς, ὅτι συντελεσθείσης ὅλης τῆς περὶ τοὺς νόμους ἐργασίας καὶ τὴν ἡμετέραν πολιτείαν ὡς πρὸς τὰ ὑμῖν ἐμπεπιστευμένα αὐτῆς μέρη θὰ διοικήσητε.

Ἐγένετο τῇ ἑνδεκάτῃ τῶν Καλανδῶν τοῦ Δεκεμβρίου, ἐν Κ/πόλει τοῦ ἡμετέρου κυρίου Ἰουστινιανοῦ διηνεκῶς Σεβαστοῦ τὸ τρίτον ὑπατεύοντος.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

DOMINI NOSTRI IUSTINIANI PERPETUO AUGUSTI

INSTITUTIONUM SIVE ELEMENTORUM

Compositorum per TRIBONIANUM virum excelsum iurisque doctissimum magistrum et ex quaestore sacri palatii et THEOPHILUM virum magnificum iuris peritum et antecessorem huius almae urbis et DOROTHEUM virum magnificum quaestorium iuris peritum et antecessorem Berytensium inclitae civitatis

LIBER PRIMUS

ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΑΕΙ ΣΕΒΑΣΤΟΥ

ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ Η ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Συντεθειμένων διὰ ΤΡΙΒΩΝΙΑΝΟΥ ἀνδρὸς ἐξόχου καὶ περὶ τὸ δίκαιον σοφωτάτου, καὶ πρώην ἀρχικαγγελαρίου, καὶ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ἀνδρὸς μεγαλοπρεποῦς περὶ τὸ δίκαιον ἐπιστήμονος καὶ νομοδιδασκάλου τῆς σεβασμίας ταύτης πόλεως, καὶ ΔΩΡΟΘΕΟΥ ἀνδρὸς μεγαλοπρεποῦς πρώην ταμίου περὶ τὸ δίκαιον ἐπιστήμονος καὶ νομομαθοῦς τῆς περιφήμου τῶν Βηρυτίων πόλεως

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

I[1].

De iustitia et iure.

Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tri-
1 buens. Iuris prudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia.

(1) Παν̣δ. (1. 1)

2 His generaliter cognitis et incipientibus nobis exponere iura

1.

Περὶ δικαιοσύνης καὶ δικαίου.

Δικαιοσύνη εἶνε ἡ σταθερὰ καὶ διηνεκὴς θέλησις ἡ ἑκάστῳ τὸ ἴδιον δί-
1 καιον ἀπονεμουσα. Ἐπιστήμη δὲ τοῦ δικαίου εἶνε ἡ γνῶσις τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἡ διάγνωσις τοῦ δικαίου καὶ ἀδίκου.

2 Ταῦτα γενικῶς μαθόντες καὶ ἀρχόμενοι τῆς ἐκθέσεως τῶν δικαίων τοῦ ρω-

puli Romani ita maxime viden-
r posse tradi commodissime, si
imo levi ac simplici, post deinde
ligentissima atque exactissima
terpretatione singula tradantur.
ioquin si statim ab initio rudem
huc et infirmum animum stu-
osi multitudine ac varietate re-
m oneraverimus, duorum alte-
m aut desertorem studiorum
ficiemus aut cum magno labore
us, saepe etiam cum diffidentia,
nae plerumque iuvenes avertit,
rius ad id perducamus, ad quod
niore via ductus sine magno la-
re et sine ulla diffidentia matu-
us perduci potuisset.

Iuris praecepta sunt haec: ho-
este vivere, alterum non laedere,
suum cuique tribuere. Huius
udii duae sunt positiones, publi-
am et privatum. publicum ius
st, quod ad statum rei Romanae
pectat, privatum, quod ad singu-
rum utilitatem pertinet. dicen-
um est igitur de iure privato,
uod est tripertitum: collectum
st enim ex naturalibus praeceptis
ut gentium aut civilibus.

μαϊκοῦ λαοῦ, οὕτω μάλιστα νομίζομεν ὅτι λυσιτελέστατα δύνανται νὰ ἐκτεθῶσιν, ἐὰν κατ' ἀρχὰς μὲν μετ' ἐλαφρᾶς καὶ ἁπλῆς, κατόπιν δὲ μετ' ἐπιμελεστάτης καὶ ἀκριβεστάτης ἑρμηνείας ἕκαστα ἐκτίθενται· ἄλλως ἐὰν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀκατέργαστον εἰσέτι καὶ ἀσθενῆ διάνοιαν τοῦ σπουδαστοῦ ἠθέλομεν ἐπιβαρύνει διὰ τῆς πληθύος καὶ ποικιλίας τῶν περιπτώσεων, ἢν ἐκ τῶν δύο, ἢ ἠθέλομεν ἀποτρέψει τῶν σπουδῶν, ἢ μετὰ μεγάλου κόπου αὐτοῦ, συχνὰ δὲ καὶ μετὰ δυσπιστίας, ἥτις πολλάκις τοὺς νέους ἐκφοβίζει, βραδύτερον θὰ ἤγομεν εἰς ἐκεῖνο, εἰς ὃ διὰ μαλακωτέρας ὁδοῦ ὁδηγούμενος ἄνευ μεγάλου κόπου καὶ ἄνευ τινὸς δυσπιστίας ἐνωρίτερον θὰ ἠδύνατο νὰ ἀχθῇ.

3 Τοῦ δικαίου δὲ παραγγέλματα εἶνε τὰ ἑξῆς· ζῆθι κοσμίως, μὴ βλάπτε 4 ἕτερον, ἀπόνεμε ἑκάστῳ τὸ ἴδιον. Ἐν τῇ σπουδῇ δὲ τοῦ δικαίου δύο ὑπάρχουσιν ἀντικείμενα, τὸ δημόσιον καὶ τὸ ἰδιωτικόν. *δημόσιον* μὲν δίκαιον εἶνε τὸ ἀποβλέπον εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ρωμ. πολιτείας, *ἰδιωτικὸν* δὲ τὸ ἀποβλέπον εἰς τὴν ὠφέλειαν τῶν ἰδιωτῶν. πρέπει λοιπὸν νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, ὅπερ εἶνε τριμερές· διότι συνελέχθη ἐκ παραγγελμάτων εἴτε τοῦ φυσικοῦ, εἴτε τοῦ ἀνθρωπίνου, εἴτε τοῦ ἀστικοῦ δικαίου.

II[1].

De iure naturali et gentium et civili.

Ius naturale est, quod natura
mnia animalia docuit. nam ius
stud non humani generis pro-
rium est, sed omnium anima-
ium, quae in caelo, quae in terra

(1) Πανδ. (1. 1)

2.

Περὶ τοῦ φυσικοῦ, καὶ ἀνθρωπίνου, καὶ ἀστικοῦ δικαίου.

Δίκαιον *φυσικὸν* εἶνε, ὅ,τι ἡ φύσις ἐδίδαξεν ἅπαντα τὰ ζῶα· διότι τὸ δίκαιον τοῦτο δὲν εἶνε ἴδιον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀλλὰ πάντων τῶν ζώων, ἅτινα γεννῶνται ἐν τῷ οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς ξηρᾶς εἴτε ἐν τῇ θαλάσσῃ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

quae in mari nascuntur. hinc descendit maris atque feminae coniugatio, quam nos matrimonium appellamus, hinc liberorum procreatio et educatio: videmus etenim cetera quoque animalia istius iu-
1 ris peritia censeri. Ius autem civile vel gentium ita dividitur: omnes populi, qui legibus et moribus reguntur, partim suo proprio, partim communi omnium hominum iure utuntur: nam quod quisque populus ipse sibi ius constituit, id ipsius proprium civitatis est vocaturque ius civile, quasi ius proprium ipsius civitatis: quod vero naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes populos peraeque custoditur vocaturque ius gentium, quasi quo iure omnes gentes utuntur. et populus itaque Romanus partim suo proprio, partim communi omnium hominum iure utitur. quae singula qualia sunt, suis locis pro-
2 ponemus. Sed ius quidem civile ex unaquaque civitate appellatur, veluti Atheniensium: nam si quis velit Solonis vel Draconis leges appellare ius civile Atheniensium, non erraverit. sic enim et ius, quo populus Romanus utitur, ius civile Romanorum appellamus: vel ius Quiritium, quo Quirites utuntur: Romani enim a Quirino Quirites appellantur. sed quotiens non addimus, cuius sit civitatis, nostrum ius significamus: sicuti cum poetam dicimus nec addimus nomen, subauditur apud Graecos egregius Homerus, apud nos Vergilius. ius autem gentium omni humano generi commune est. nam

ἐντεῦθεν πηγάζει ἡ συνάφεια τοῦ ἄρρενος καὶ θήλεος, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς συνοικέσιον καλοῦμεν, ἐντεῦθεν ἡ γέννησις καὶ ἀγωγὴ τέκνων· διότι βλέπομεν καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα ἔχοντα γνῶσιν τοῦ

1 δικαίου τούτου. Τὸ δὲ ἀστικὸν ἢ ἀνθρώπινον δίκαιον διαιρεῖται ὡς ἑξῆς· πάντες οἱ λαοί, οἱ διοικούμενοι ὑπὸ νόμων καὶ ἐθίμων, μεταχειρίζονται ἐν μέρει μὲν ἴδιον ἑαυτῶν δίκαιον, ἐν μέρει δὲ κοινὸν πάντων τῶν ἀνθρώπων· καθόσον, ὅ,τι μὲν δίκαιον ἕκαστος λαὸς ἔθηκε δι' ἑαυτόν, τοῦτο εἶνε ἴδιον τῆς πολιτείας ταύτης, καὶ καλεῖται δίκαιον ἀστικόν, καθὸ δίκαιον οἰκεῖον τῆς πολιτείας ταύτης· ὅ,τι ὅμως φυσικὸς λόγος μεταξὺ πάντων τῶν ἀνθρώπων ἔθηκε, τοῦτο παρὰ πᾶσιν ἐξ ἴσου τηρεῖται, καὶ καλεῖται δίκαιον ἀνθρώπινον, καθὸ δίκαιον, ὅπερ πάντες οἱ ἄνθρωποι μεταχειρίζονται. λοιπὸν καὶ ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς μεταχειρίζεται ἐν μέρει μὲν ἴδιον ἑαυτοῦ δίκαιον, ἐν μέρει δὲ κοινὸν πάντων τῶν ἀνθρώπων· τούτων δ' ἕκαστα ὁποῖα εἶνε, ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις θέ-
2 λομεν ἐκθέσει. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἀστικὸν δίκαιον ἐκ μιᾶς ἑκάστης πόλεως καλεῖται, ὡς τὸ τῶν Ἀθηναίων· διότι ἐάν τις θέλῃ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος ἢ Δράκοντος νὰ καλέσῃ ἀστικὸν δίκαιον τῶν Ἀθηναίων, δὲν ἤθελε σφάλλεσθαι· οὕτω λοιπὸν καὶ τὸ δίκαιον, ὅπερ ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς μεταχειρίζεται, ἀστικὸν δίκαιον τῶν ρωμαίων καλοῦμεν· ἢ δίκαιον τῶν Κυριτῶν, ὅπερ δηλ. οἱ Κυρῖται μεταχειρίζονται· διότι οἱ ρωμαῖοι ἀπὸ τοῦ Κυρίνου Κυρῖται καλοῦνται. ἀλλ' ὁσάκις δὲν προσθέτομεν, τίνος πόλεως εἶνε, τὸ ἡμέτερον δίκαιον νοοῦμεν· ὡς ὅταν *ποιητὴν* λέγωμεν, χωρὶς νὰ προσθέσωμεν ὄνομα, ὑπονοεῖται παρ' Ἕλλησι μὲν ὁ ἔξοχος Ὅμηρος, παρ' ἡμῖν δ' ὁ Βηργίλιος. τὸ

u exigente et humanis nesessitibus gentes humanae quedam bi constituerunt: bella etenim ta sunt et captivitates secutae servitutes, quae sunt iuri naturali contrariae. iure enim naturali ab initio omnes homines liberi nascebantur. ex hoc iure gentium et omnes paene contractus troducti sunt, ut emptio venditio, locatio conductio, societas, epositum, mutuum et alii innumerabiles.

Constat autem ius nostrum t ex scripto aut ex non scripto, apud Graecos: τῶν νόμων οἱ μὲν γραφοι, οἱ δὲ ἄγραφοι. Scriptum s est lex, plebi scita, senatus nsulta, principum placita, magistratuum edicta, responsa prudentium. Lex est, quod pupulus omanus senatore magistratu interrogante, veluti consule, constiebat. plebi scitum est, quod ebs plebeio magistratu interrogante, veluti tribuno, constituebat. ebs autem a populo eo differt, uo species a genere: nam appellatione populi universi cives signiantur connumeratis etiam patriis et senatoribus: plebis autem ppellatione sine patriciis et senatoribus ceteri cives significantur. ed et plebi scita lege Hortensia ta non minus valere quam leges coeperunt. Senatus consultum st, quod senatus iubet atque onstituit. nam cum auctus est opulus Romanus in eum modum, t difficile sit in unum eum convenire, antiqui constituerunt, ut de his rebus senatus consuleretur, quae postea populus iubere aut vetare deberet.

δὲ ἀνθρώπινον δίκαιον εἶνε κοινὸν εἰς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος· διότι κατ' ἀπαίτησιν τῆς συνηθείας καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν οἱ ἄνθρωποι ὥρισα τινα δι' ἑαυτούς· καθόσον πόλεμοι ἠγέρθησαν, καὶ αἰχμαλωσίαι ἐπηκολούθησαν, καὶ δουλεῖαι, ἅτινα εἶνε ἀνείθετα πρὸς τὸ φυσικὸν δίκαιον· διότι κατὰ φυσικὸν δίκαιον ἐξ ἀρχῆς πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐλεύθεροι ἐγεννῶντο. ἐκ τούτου δὲ τοῦ ἀνθρωπίνου δικαίου, εἰσήχθησαν καὶ πάντα σχεδὸν τὰ συμβόλαια, ὡς ἡ ἀγοραπωλησια, μίσθωσις [καὶ] ἐκμίσθωσις, ἑταιρία, παρακαταθήκη, δάνειον καὶ ἄλλα ἀναρίθμητα.

3 Εἶνε δὲ τὸ ἡμέτερον δίκαιον ἢ γραπτὸν ἢ ἄγραφον, ὡς παρ' ἕλλησιν: *ἐκ τῶν νόμων τινὲς μὲν εἰσὶ ἔγγραφοι, τινὲς δὲ ἄγραφοι.* Γραπτὸν δίκαιον εἶνε ὁ νόμος, τὰ δημοψηφίσματα, τὰ δόγματα τῆς συγκλήτου, αἱ ἀποφάσεις τῶν αὐτοκρατόρων, τὰ διατάγματα τῶν ἀρχόντων, αἱ ἀπαντήσεις τῶν νο-
4 μομαθῶν. Νόμος εἶνε, ὅ,τι ὁ ῥωμαϊκὸς λαὸς συγκλητικοῦ ἄρχοντος, λ. χ. ὑπάτου, ἐπερωτῶντος ὥριζε. δημοψήφισμα δέ, ὅ,τι ὁ δῆμος δημοτικοῦ ἄρχοντος, λ. χ. δημάρχου, ἐπερωτῶντος, ὥριζεν. ὁ δῆμος δὲ διαφέρει ἀπὸ τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦτο, καθ' ὃ τὸ εἶδος ἀπὸ τοῦ γένους· διότι διὰ τῆς ὀνομασίας μὲν τοῦ λαοῦ πάντες οἱ πολῖται δηλοῦνται συγκαταλεγομένων καὶ τῶν πατρικίων καὶ συγκλητικῶν· διὰ τῆς ὀνομασίας ὅμως τοῦ δήμου δηλοῦνται οἱ λοιποὶ πολῖται ἄνευ τῶν πατρικίων καὶ συγκλητικῶν. ἀλλὰ καὶ τὰ δημοψηφίσματα μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Ὀρτενσίου νόμου ἤρξαντο νὰ ἰσχύωσιν ἐξ
5 ἴσου πρὸς τοὺς νόμους. Συγκλήτου δόγμα εἶνε, ὅ,τι ἡ σύγκλητος διατάσσει καὶ ὁρίζει· διότι ἀφοῦ ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς ηὔξησεν εἰς τρόπον, ὥστε ἦτο δύσκολον νὰ συγκαλῆται εἰς ἓν πρὸς νο-

vocare legis sanciendae causa, aequum visum est senatum vice
6 populi consuli. Sed et quod principi placuit, legis habet vigorem, cum lege regia, quae de imperio eius lata est, populus ei et in eum omne suum imperium et potestatem concessit. quodcumque igitur imperator per epistulam constituit vel cognoscens decrevit vel edicto praecepit, legem esse constat: haec sunt, quae constitutiones appellantur. plane ex his quaedam sunt personales, quae nec ad exemplum trahuntur, quoniam non hoc princeps vult: nam quod alicui ob merita indulsit, vel si cui poenam irrogavit, vel si cui sine exemplo subvenit, personam non egreditur. aliae autem, cum generales sunt, omnes procul du-

7 bio tenent. Praetorum quoque edicta non modicam iuris optinent auctoritatem. haec etiam ius honorarium solemus appellare, quod qui honores gerunt, id est magistratus, auctoritatem huic iuri dederunt. proponebant et aediles curules edictum de quibusdam casibus, quod edictum iuris honora-
8 rii portio est. Responsa prudentium sunt sententiae et opiniones eorum, quibus permissum erat iura condere. nam antiquitus institutum erat, ut essent quiura publice interpretarentur, quii bus a Caesare ius respondendi datum est, qui iuris consulti appellabantur. quorum omnium sententiae et opiniones eam auctoritatem tenent, ut iudici recedere a responso eorum non liceat, ut
9 est constitutum. Ex non scripto

μοθεσίαν, ἐθεωρήθη ἴσον ἡ σύγκλητο-

6 ἀντὶ τοῦ λαοῦ νὰ ἐρωτᾶται. Ἀλλ-
καὶ ὅ,τι εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἤρεσεν
ἔχει νόμου ἰσχύν, καθόσον διὰ βασιλι-
κοῦ νόμου, ὅστις περὶ τοῦ κράτους ἐ-
κείνου ἐγένετο, ὁ λαὸς παρεχώρησε
εἰς αὐτὸν καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἅπαν τὸ ἴ-
διον κράτος καὶ τὴν ἐξουσίαν· ὁτιδή-
ποτε λοιπὸν ὁ αὐτοκράτωρ δι' ἐπιστο-
λῆς διέταξεν, ἢ κρίνων ἀπεφάσισεν,
διὰ διατάγματος ὥρισε, γνωστὸν ὅτ-
εἶνε νόμος· ταῦτα εἶνε, ἅτινα *διατά-*
ξεις καλοῦνται· βεβαίως ἐκ τούτων τι-
νὲς μὲν εἶνε προσωπικαί, μὴ ἐκτεινόμε-
ναι εἰς τὰ ὅμοια, διότι δὲν θέλει τοῦτ-
ὁ αὐτοκράτωρ. καθόσον ὅ,τι εἴς τινα
δι' ἐκδουλεύσεις συνεχώρησεν, ἢ ἐάν
εἴς τινα ποινὴν ἐπέβαλεν, ἢ ἐάν τινα
ἐξαιρετικῶς συνέδραμε, δὲν ἐκτείνεται
πέραν τοῦ προσώπου· αἱ λοιπαὶ ὅμως
πᾶσαι, ἐπειδὴ εἶνε γενικαί, ἀναμφιβό-
7 λως ἰσχύουσι. Καὶ τῶν πραιτώρων δ-
τὰ διατάγματα δὲν κέκτηνται ὀλίγη
αὐθεντίαν δικαίου· ταῦτα καὶ δίκαιο
ἀξιωματικὸν συνήθως καλοῦμεν, διότ-
οἱ ἔχοντες τὰ ἀξιώματα, ἤτοι οἱ ἄρ-
χοντες, ἔδωκαν εἰς τὸ δίκαιον τοῦτ-
αὐθεντίαν. ἐξέθετον δὲ καὶ οἱ ἀνώτερο-
ἀγορανόμοι διάταγμα περί τινων ἀντι-
κειμένων, ὅπερ εἶνε μέρος τοῦ ἀξιωμα-
8 τικοῦ δικαίου. Ἀπαντήσεις τῶν νο-
μομαθῶν εἶνε ἀποφάνσεις καὶ γνῶμα-
ἐκείνων, εἰς οὓς ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ
παράγωσι δίκαια· διότι ἀρχαιόθεν εἶ-
χεν ὁρισθῆ, νὰ ὑπάρχωσί τινες ἐρμη-
νεύοντες δημοσίᾳ τὰ δίκαια, εἰς οὓ-
ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐδόθη τὸ δίκαιον τοῦ
ἀποκρίνεσθαι, [καὶ] οἵτινες νομομαθεῖ-
ἐκαλοῦντο. τούτων πάντων αἱ ἀποφάν-
σεις καὶ γνῶμαι τοιαύτην αὐθεντίαν
ἔχουσιν, ὥστε, καθὰ ὡρίσθη, νὰ μὴ
ἐπιτρέπηται εἰς τὸν δικαστὴν νὰ παρ-
9 εκκλίνῃ τῆς ἀπαντήσεως αὐτῶν. Ἀ-

s venit, quod usus comprobavit. am diuturni mores consensu entium comprobati legem imi-

tantur. Et non ineleganter in as species ius civile distributum detur. nam origo eius ab insti-tis duarum civitatium, Athena-m scilicet et Lacedaemonis, flu-sse videtur: in his enim civita-bus ita agi solitum erat, ut La-daemonii quidem magis ea, quae o legibus observarent, memoriae andarent, Athenienses vero ea, ae in legibus scripta reprehen-ssent, custodirent.

Sed naturalia quidem iura, ae apud omnes gentes peraeque rvantur, divina quadam provi-ntia constituta semper firma que immutabilia permanent: ea ro, quae ipsa sibi quaeque civi-s constituit, saepe mutari solent l tacito consensu populi vel alia stea lege lata.

Omne autem ius, quo uti-ur, vel ad personas pertinet vel res vel ad actiones. ac prius personis videamus. nam pa-m est ius nosse, si personae, uarum causa statutnm est, igno-ntur.

III[1].

De iure personarum.

Summa itaque divisio de iure ersonarum haec est, quod om-es homines aut liberi sunt aut servi. Et libertas quidem est,

(1) Πανδ. (1. 5)

γράφως δὲ παράγεται τὸ δίκαιον, ὅπερ ἡ συνήθεια ἐπεδοκίμασε· διότι τὰ μακροχρόνια ἤθη ὑπὸ τῆς συναινέσεως τῶν χρωμένων ἐπιδοκιμαζόμενα πρὸς νόμον 10 ἐξομοιοῦνται. Οὐχὶ δ' ἀνεπιτυχῶς εἰς δύο εἴδη θεωρεῖται τὸ ἀστικὸν δίκαιον διῃρημένον· διότι ἡ καταγωγὴ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν θεσμῶν δύο πολιτειῶν, τῶν Ἀθηνῶν δηλαδὴ καὶ τῆς Λακεδαίμονος, θεωρεῖται ὅτι προῆλθε· διότι ἐν ταῖς πολιτείαις ταύταις εἶχεν οὕτως ἐπικρατήσει, ὥστε οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ἐκεῖνα, ἅτινα ἀντὶ νόμων ἐτήρουν, μᾶλλον διὰ τῆς μνήμης νὰ διασώζωσιν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι νὰ τηρῶσιν ἐκεῖνα, ἅτινα ἐν τοῖς νόμοις γεγραμμένα εὗρισκον.

11 Ἀλλὰ τὰ μὲν φυσικὰ δίκαια, ἅτινα παρὰ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ὁμοίως τηροῦνται, ὑπὸ θείας τινὸς προνοίας τεθέντα διαμένουσιν ἀείποτε σταθερὰ καὶ ἀμετάβλητα· ἐκεῖνα ὅμως, ἅτινα ἑκάστη πόλις αὐτὴ δι' ἑαυτὴν ὥρισε, συχνὰ μεταβάλλονται εἴτε διὰ σιωπηρᾶς συναινέσεως τοῦ λαοῦ, ἢ δι' ἄλλου νόμου κατόπιν ποιουμένου.

12 Ὁλόκληρον δὲ τὸ ἐν χρήσει δίκαιον ἀναφέρεται εἴτε εἰς τὰ πρόσωπα, εἴτε εἰς τὰ πράγματα, εἴτε εἰς τὰς ἀγωγάς. καὶ πρῶτον ἂς ἴδωμεν περὶ τῶν προσώπων· διότι ὀλίγον ὠφελεῖ νὰ μάθωμεν τὸ δίκαιον, ὅταν τὰ πρόσωπα, ὧν ἕνεκα [τοῦτο] ἐτέθη, ἀγνοῶνται.

3.

Περὶ τοῦ δικαίου τῶν προσώπων.

Ἡ μεγίστη λοιπὸν διαίρεσις ἐπὶ τοῦ δικαίου τῶν προσώπων εἶνε αὕτη, ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι εἶνε ἢ ἐλεύθεροι ἢ 1 δοῦλοι. Καὶ ἐλευθερία μὲν εἶνε, ἐξ ἧς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ex qua etiam liberi vocantur, naturalis facultas eius quod cuique facere libet, nisi si quid aut vi aut 2 iure prohibetur Servitus autem est constitutio iuris gentium, qua quis dominio alieno contra natu- 3 ram subicitur. Servi autem ex eo appellati sunt, quod imperatores captivos vendere iubent ac per hoc servare nec occidere solent. qui etiam mancipia dicti sunt, quod ab hostibus manu ca- 4 piuntur. Servi autem aut nascuntur aut fiunt. nascuntur ex ancillis nostris: fiunt aut iure gentium, id est ex captivitate, aut iure civilli, cum homo liber maior viginti annis ad pretium participandum sese venumdari passus est. in servorum condicione nulla 5 differentia est. In liberis multae differentiae sunt. aut enim ingenui sunt aut libertini.

καὶ ἐλεύθεροι ὀνομάζονται, ἡ φυσικὴ εὐχέρεια τοῦ ποιεῖν, ὅπερ τις βούλεται ἐὰν μή τι εἴτε διὰ βίας εἴτε ὑπὸ τοῦ 2 δικαίου κωλύηται. Δουλεία δὲ εἶνε θεσμὸς τοῦ δικαίου τῶν ἀνθρώπων δι' οὗ τις ἐναντίον τῆς φύσεως ὑποβάλλεται εἰς δεσποτείαν ἑτέρου. Δοῦλοι 3 (servi) δὲ ἐκ τούτου ὠνομάσθησαν διότι οἱ ἀρχηγοὶ διατάττουσι τὴν πώλησιν τῶν αἰχμαλώτων, καὶ διὰ τοῦτο συνειθίζουσι νὰ διατηρῶσι (servare) οὐχὶ δὲ νὰ φονεύωσιν [αὐτούς]· οὗτοι δὲ καὶ ἀνδράποδα (mancipia) λέγονται, διότι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν διὰ τῆς χειρὸς συλλαμβάνονται (manu capiun- 4 tur). Δοῦλοι δὲ εἴτε γεννῶνται εἴτε γίνονται· γεννῶνται ἐκ τῶν δούλων ἡμῶν, γίνονται δὲ εἴτε κατὰ τὸ δίκαιον τῶν ἀνθρώπων, δηλ. ἐξ αἰχμαλωσίας εἴτε κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον, ἐὰν [λ. χ.] ἄνθρωπος ἐλεύθερος μεγαλείτερος τῶν εἴκοσιν ἐτῶν μὲ σκοπὸν συμμετοχῆς εἰς τὸ τίμημα ἐδέχθη νὰ πωληθῇ· ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν δούλων οὐδεμία διαφορὰ ὑπάρχει. 5 Μεταξὺ δὲ τῶν ἐλευθέρων πολλαὶ ὑπάρχουσι διαφοραί· διότι εἴτε εὐγενεῖς[1] εἶνε, εἴτε ἀπελεύθεροι.

(1) ἐκ γενετῆς ἐλεύθεροι.

IIII.

De ingenuis.

Ingenuus is est, qui statim ut natus est liber est, sive ex duobus ingenuis matrimonio editus, sive ex libertinis, sive ex altero libertino altero ingenuo. sed et si quis ex matre libera nascatur, patre servo, ingenuus nihilo minus nascitur: quemadmodum qui ex matre libera et incerto patre natus est, quoniam vulgo conceptus est.

4.

Περὶ τῶν εὐγενῶν.

Εὐγενὴς εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις ἀμέσως ἅμα ἐγεννήθη εἶνε ἐλεύθερος, εἴτε ἐκ γάμου δύο ἐκ γενετῆς ἐλευθέρων παρήχθη, εἴτε ἐξ ἀπελευθέρων, εἴτε ἐξ ἑνὸς μὲν ἀπελευθέρου καὶ ἐξ ἑνὸς ἐκ γενετῆς ἐλευθέρου· ἀλλὰ καὶ ἄν τις ἐκ μητρὸς ἐλευθέρας γεννᾶται τοῦ πατρὸς [ὄντος] δούλου, εὐγενὴς οὐδὲν ἧττον γεννᾶται καθὼς ὁ γεννηθεὶς ἐκ μητρὸς ἐλευθέρας καὶ ἀβεβαίου πατρός, διότι εἶνε πορνο-

sufficit autem liberam fuisse matrem eo tempore quo nascitur, licet ancilla conceperit. et ex contrario si libera conceperit, deinde ancilla facta pariat, placuit eum qui nascitur liberum nasci, quia non debet calamitas matris ei nocere, qui in utero est. ex his et illud quaesitum est, si ancilla praegnans manumissa sit, deinde ancilla postea facta peperit, liberum an servum pariat? et Marcellus probat liberum nasci: sufficit enim ei qui in ventre est liberam matrem vel medio tempore habuisse: quod et verum est. Cum autem ingenuus aliquis natus sit, non officit illi in servitute fuisse et postea manumissum esse: saepissime enim constitutum est natalibus non officere manumissionem.

γενής· ἀρκεῖ δ' ἡ μήτηρ νὰ ἦτο ἐλευθέρα κατὰ τὸν χρόνον τοῦ τοκετοῦ, καίτοι δούλη [οὖσα] συνέλαβε. καὶ ἀντιθέτως, ἐὰν ἐλευθέρα συνέλαβεν, εἶτα δὲ δούλη γενομένη τίκτῃ, ἐγένετο δεκτὸν ὅτι ὁ τικτόμενος τίκτεται ἐλεύθερος, διότι δὲν πρέπει ἡ συμφορὰ τῆς μητρὸς νὰ βλάπτῃ τὸν ἐν γαστρὶ ὄντα· ἐκ τούτων ἠρωτήθη καὶ ἐκεῖνο, ἂν δούλη ἔγκυος ἐχειραφετήθη, εἶτα δὲ πάλιν δούλη γενομένη τέξῃ, ἐλεύθερον ἄραγε ἢ δοῦλον τίκτει; ὁ Μάρκελλος λοιπὸν δέχεται ὅτι ἐλεύθερος γεννᾶται· διότι ἀρκεῖ εἰς τὸν κυοφορούμενον νὰ εἶχε μητέρα ἐλευθέραν ἔστω καὶ κατὰ τὸν μεταξὺ [συλλήψεως καὶ τοκετοῦ] χρόνον· τοῦτο δ' εἶνε καὶ τὸ ὀρθόν. Ὅταν τις ὅμως εὐγενὴς ἐγεννήθη, δὲν βλάπτει αὐτὸν ὅτι ὑπῆρξεν ἐν δουλείᾳ καὶ κατόπιν ἐχειραφετήθη· διότι συχνότατα ὑπὸ διατάξεων ὡρίσθη, ὅτι ἡ χειραφεσία δὲν βλάπτει τὰ γενέθλια δίκαια.

V[1].

De libertinis.

Libertini sunt, qui ex iusta servitute manumissi sunt. manumissio autem est datio libertatis: nam quamdiu quis in servitute est, manui et potestati suppositus est, et manumissus liberatur potestate. quae res a iure gentium originem sumpsit, utpote cum iure naturali omnes liberi nascerentur nec esset nota manumissio, cum servitus esset incognita: sed posteaquam iure gentium servitus invasit, secutum est beneficium manumissionis. et cum uno communi nomine homines appellaremur, iure gentium tria genera

5.

Περὶ τῶν ἀπελευθέρων.

Ἀπελεύθεροι εἶνε, ὅσοι ἐκ νομίμου δουλείας ἐχειραφετήθησαν· χειραφεσία (manumissio) δὲ εἶνε ἡ δόσις τῆς ἐλευθερίας· διότι ἐφόσον τις εἶνε ἐν δουλείᾳ, διατελεῖ ὑπὸ τὴν χεῖρα καὶ ἐξουσίαν [ἄλλου], χειραφετηθεὶς δὲ ἐλευθεροῦται τῆς ἐξουσίας. τοῦτο δὲ ἔλαβεν ἀρχὴν ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου δικαίου, διότι κατὰ δίκαιον μὲν φυσικὸν πάντες ἐγεννῶντο ἐλεύθεροι, οὐδ' ἦτο γνωστὴ ἡ χειραφεσία, ἀφοῦ ἡ δουλεία ἦτο ἄγνωστος· ἀλλ' ἀφοῦ διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου δικαίου εἰσήχθη ἡ δουλεία, ἐπηκολούθησε τὸ εὐεργέτημα τῆς χειραφεσίας· καὶ ἐνῷ μ' ἓν κοινὸν ὄνομα καλούμεθα ἄνθρωποι, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον δίκαιον ἤρξαντο νὰ εἶνε τρία εἴδη, οἱ ἐλεύθεροι

(1) Πανδ. (40. 1) — Κωδ. (7. 1)

hominum esse coeperunt, liberi et his contrarium servi et tertium genus libertini, qui desierant esse
1 servi. Multis autem modis manumissio procedit: aut enim ex sacris constitutionibus in sacrosanctis ecclesiis aut vindicta aut inter amicos aut per epistulam aut per testamentum aut aliam quamlibet ultimam voluntatem. sed et aliis multis modis libertas servo competere potest, qui tam ex veteribus quam nostris consti-

2 tutionibus introducti sunt. Servi vero a dominis semper manumitti solent: adeo ut vel in transitu manumittantur, veluti cum praetor aut proconsul aut praeses in balneum vel in theatrum eat.

3 Libertinorum autem status tripertitus antea fuerat: nam qui manumittebantur, modo maiorem et iustam libertatem consequebantur et fiebant cives Romani, modo minorem et Latini ex lege Iunia Norbana fiebant, modo inferiorem et fiebant ex lege Aelia Sentia dediticiorum numero. sed dediticiorum quidem pessima condicio iam ex multis temporibus in desuetudinem abiit, Latinorum vero nomen non frequentabatur: ideoque nostra pietas omnia augere et in meliorem statum reducere desiderans in duabus constitutionibus hoc emendavit et in pristinum statum reduxit, quia et a primis urbis Romae cunabulis una atque simplex libertas competebat, id est eadem, quam habebat manumissor, nisi quod scilicet libertimus fit qui manumittitur, licet

καὶ τὸ ἀντίθετον τούτου, οἱ δοῦλοι, καὶ τρίτον εἶδος οἱ ἀπελευθερωθέντες, ὅσοι δηλ. ἔπαυσαν νὰ εἶνε δοῦλοι.
1 Κατὰ πολλοὺς δὲ τρόπους ἡ χειραφεσία τελεῖται· διότι εἴτε κατὰ τὰς αὐτοκρατορικὰς διατάξεις ἐν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, εἴτε διὰ καρπίδος, εἴτε μεταξὺ φίλων, εἴτε δι' ἐπιστολῆς, εἴτε διὰ διαθήκης, εἴτε ἄλλης οἱασδήποτε τελευταίας βουλήσεως· ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλους πολλοὺς τρόπους δύναται ν' ἀπονεμηθῇ εἰς δοῦλον ἡ ἐλευθερία, οἵτινες ἔκ τε τῶν παλαιῶν
2 καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων διατάξεων εἰσήχθησαν. Οἱ δοῦλοι ὅμως ὑπὸ τῶν κυρίων κατὰ πάντα [χρόνον] ἐπεκράτησε νὰ χειραφετῶνται· οὕτως ὥστε καὶ κατὰ τὴν δίοδον νὰ χειραφετῶνται, ὡς ἐνῷ ὁ πραίτωρ ἢ ὁ ἀνθύπατος ἢ ὁ διοικητὴς πορεύεται εἰς τὸν λουτρῶνα ἢ εἰς τὸ θέατρον.
3 Τῶν ἀπελευθέρων δ' ἡ κατάστασις ἦτο πρότερον τριπλῆ· διότι οἱ χειραφετούμενοι ὁτὲ μὲν ἀπέκτων μείζονα καὶ νόμιμον ἐλευθερίαν καθιστάμενοι πολῖται ρωμαῖοι, ὁτὲ δὲ ἐλάσσονα καθιστάμενοι λατῖνοι ἐκ τοῦ Ἰουνίου Νορβανοῦ νόμου, ὁτὲ δὲ κατωτέραν καθιστάμενοι κατὰ τὸν Αἴλιον Σέντιον νόμον ὡς οἱ ἔκδοτοι· ἀλλὰ τῶν μὲν ἐκδότων ἡ χειρίστη κατάστασις ἤδη ἐκ πολλοῦ χρόνου περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν, τὸ δὲ ὄνομα τῶν Λατίνων δὲν ἀπαντᾷ συχνά· καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἡμετέρα εὐμένεια ἐπιθυμοῦσα πάντα νὰ ἐνισχύσῃ καὶ νὰ προαγάγῃ εἰς βελτίωσιν, διὰ δύο διατάξεων διώρθωσε τοῦτο καὶ εἰς τὴν προγενεστέραν κατάστασιν ἐπανήγαγε, διότι καὶ ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς πόλεως Ῥώμης ἀρχῶν μία καὶ ἁπλῆ ἥρμοζεν ἐλευθερία, ἤτοι ἡ αὐτή, ἣν εἶχεν ὁ χειραφετῶν, ἐκτὸς βεβαίως ὅτι ἀπελεύθερος καθίσταται ὁ χειραφετούμενος, ἐνῷ ὁ χειραφετῶν εἶνε εὐγενής· καὶ τοὺς

manumissor ingenuus sit. et deditícios quidem per constitutionem expulimus, quam promulgavimus inter nostras decisiones, per quas suggerente nobis Triboniano viro excelso quaestore antiqui iuris altercationes placavimus: Latinos autem Iunianos et omnem quae circa eos fuerit observantiam alia constitutione per eiusdem quaestoris suggestionem correximus, quae inter imperiales radiat sanctiones, et omnes libertos nullo nec aetatis manumissi nec dominii manumissoris nec in manumissionis modo discrimine habito, sicuti antea observabatur, civitate Romana donavimus: multis additis modis, per quos possit libertas servis cum civitate Romana, quae sola in praesenti est, praestari.

μὲν ἐκδότους κατηργήσαμεν διὰ διατάξεως, ἣν ἐδημοσιεύσαμεν μεταξὺ τῶν ἡμετέρων ἀποφάσεων, δι' ὧν ὑποβάλλοντος ἡμῖν Τριβωνιανοῦ ἀνδρὸς ἐξόχου ἀρχικαγγελαρίου, τὰς ἔριδας τοῦ παλαιοῦ δικαίου συνεβιβάσαμεν. τοὺς δὲ Ἰουνιανοὺς Λατίνους καὶ πάντα τὰ περὶ αὐτῶν κρατοῦντα καθ' ὑποβολὴν τοῦ αὐτοῦ ἀρχικαγγελαρίου διωρθώσαμεν δι' ἑτέρας διατάξεως, ἥτις διαλάμπει μεταξὺ τῶν αὐτοκρατορικῶν θεσπισμάτων, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀπελευθέρους, χωρὶς οὔτε ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας τοῦ χειραφετηθέντος, οὔτε ὡς ἐκ τῆς δεσποτείας τοῦ χειραφετοῦντος, οὔτε κατὰ τὸν τρόπον τῆς χειραφεσίας νὰ ὑπάρχῃ τις διαφορά, ὡς πρότερον ἐγίνετο, τὴν ρωμαϊκὴν πολιτείαν ἐδωρησάμεθα, πολλοὺς προσθέντες τρόπους, δι' ὧν νὰ εἶνε δυνατὴ ἡ εἰς τοὺς δούλους παροχὴ τῆς ἐλευθερίας μετὰ τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας, ἥτις μόνη ἤδη ὑπάρχει.

VI[1].

6.

Qui ex quibus causis manumittere non possunt.

Τίνες [καὶ] ἐκ τίνων αἰτιῶν δὲν δύνανται νὰ χειραφετήσωσι.

Non tamen cuicumque volenti manumittere licet. nam is qui in fraudem creditorum manumittit nihil agit, quia lex Aelia Sen-

tia impedit libertatem. Licet autem domino, qui solvendo non est, testamento servum suum cum libertate heredem instituere, ut fiat liber heresque ei solus et necessarius, si modo nemo alius ex eo testamento heres extiterit, aut quia nemo heres scriptus sit, aut quia is qui scriptus est qualibet ex causa heres non extiterit. id-

Οὐχὶ ὅμως εἰς οἱονδήποτε θέλοντα ἐπιτρέπεται νὰ χειραφετῇ· διότι ὅστις πρὸς καταδολίευσιν τῶν πιστωτῶν χειραφετεῖ, οὐδὲν πράττει, καθόσον ὁ Αἴλιος Σέντιος νόμος ἐμποδίζει τὴν ἀπελευθέρωσιν. Ἐπιτρέπεται ὅμως εἰς κύριον, ὅστις δὲν εἶνε ἀξιόχρεως, ἐν διαθήκῃ νὰ ἐγκαταστήσῃ κληρονόμον μετὰ τῆς ἐλευθερίας τὸν ἑαυτοῦ δοῦλον, ὥστε νὰ καταστῇ ἐλεύθερος καὶ κληρονόμος ἐκείνου μόνος καὶ ἀναγκαῖος, ἀρκεῖ ὅμως μηδεὶς ἕτερος ἐκ τῆς διαθήκης ταύτης ν' ἀνεδείχθη κληρονόμος, εἴτε διότι οὐδεὶς κληρονόμος ἐγράφη, εἴτε διότι ὁ γραφεὶς ἐξ αἰτίας οἱασδήποτε δὲν ἀνεδείχθη κλη-

(1) Παν. (40. 2. 9) — Κωδ. (7. 1. 11)

que eadem lege Aelia Sentia provisum est et recte: valde enim prospiciendum erat, ut egentes homines, quibus alius heres extaturus non esset, vel servum suum necessarium heredem habeant, qui satisfacturus esset creditoribus, aut hoc eo non faciente creditores res hereditarias servi nomine vendant, ne iniuria defunc-

2 tus afficiatur. Idemque iuris est et si sine libertate servus heres institutus est. quod nostra constitutio non solum in domino, qui solvendo non est, sed generaliter constituit nova humanitatis ratione, ut ex ipsa scriptura institutionis etiam libertas ei competere videatur, cum non est verisimile eum, quem heredem sibi elegit, si praetermiserit libertatis dationem, servum remanere voluisse et ne-

3 minem sibi heredem fore. In fraudem autem creditorum manumittere videtur, qui vel iam eo tempore quo manumittit solvendo non est, vel qui datis libertatibus desiturus est solvendo esse. praevaluisse tamen videtur, nisi animum quoque fraudandi manumissor habuit, non impediri libertatem, quamvis bona eius creditoribus non sufficiant: saepe enim de facultatibus suis amplius quam in his est sperant homines. itaque tunc intellegimus impediri libertatem, cum utroque modo fraudantur creditores, id est et consilio manumittentis et ipsa re, eo quod bona non suffectura sunt creditoribus.

ρονόμος· τοῦτο δὲ ὁ αὐτὸς Αἴλιος Σέντιος νόμος προὐνόησε καὶ ὀρθῶς· διότι ἔδει νὰ ληφθῇ πρόνοια, ὥστε ἐνδεεῖς ἄνθρωποι, εἰς οὓς ἕτερος κληρονόμος δὲν ἤθελεν ἀναδειχθῇ, εἴτε δοῦλον ἑαυτῶν νὰ ἔχωσιν ἀναγκαῖον κληρονόμον, ὅστις νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς πιστωτάς, εἴτε μὴ πράττοντος αὐτοῦ τοῦτο οἱ πιστωταὶ νὰ πωλήσωσιν ἐν ὀνόματι τοῦ δούλου τὰ κληρονομικὰ πράγματα, ἵνα μὴ ὁ ἀποθανὼν ὕβριν ὑφίσταται.

2 Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐὰν ἄνευ τῆς ἐλευθερίας ἐγκατεστάθη ὁ δοῦλος κληρονόμος· τοῦτο ἡ ἡμετέρα διάταξις οὐχὶ μόνον ὡς πρὸς τὸν ἀναξιόχρεον κύριον, ἀλλὰ γενικῶς ὥρισε διὰ νέον φιλανθρωπίας λόγον, ὥστε ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐγγράφου τῆς ἐγκαταστάσεως νὰ θεωρῆται ὅτι καὶ ἡ ἐλευθερία ἁρμόζει ἐκείνῳ, καθόσον δὲν εἶνε πιθανὸν ὅτι ἐκεῖνος, ὃν κληρονόμον ἑαυτοῦ ἐξέλεξεν, ἐὰν παρέλιπε τὴν δόσιν τῆς ἐλευθερίας, ἠθέλησε δοῦλος νὰ παραμείνῃ, καὶ μηδεὶς νὰ ὑπάρξῃ κληρονόμος ἑαυτοῦ.

3 Πρὸς καταδολίευσιν δὲ τῶν πιστωτῶν θεωρεῖται ὅτι χειραφετεῖ, ὅστις εἴτε ἤδη, καθ' ὃν χρόνον χειραφετεῖ, δὲν εἶνε ἀξιόχρεως, εἴτε ὅστις μετὰ τὴν δόσιν τῶν ἐλευθεριῶν θέλει παύσει νὰ εἶνε ἀξιόχρεως· ὅμως φαίνεται ὅτι ὑπερίσχυσεν ὅτι, ἐὰν μὴ καὶ τὴν διάνοιαν τῆς καταδολιεύσεως ἔσχεν ὁ χειραφετήσας, δὲν ἐμποδίζεται ἡ ἐλευθερία, καίτοι ἡ περιουσία ἐκείνου δὲν ἀρκεῖ διὰ τοὺς πιστωτάς· διότι συχνὰ περὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν ἐλπίζουσιν οἱ ἄνθρωποι περισσότερον τοῦ πραγματικοῦ· ὅθεν τότε θεωροῦμεν ὅτι ἐμποδίζεται ἡ ἐλευθερία, ὅταν διχῶς γίνεται καταδολίευσις τῶν πιστωτῶν, ἤτοι καὶ ἐκ τῆς διανοίας τοῦ χειραφετοῦντος καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ἐκ τούτου ὅτι ἡ περιουσία δὲν θέλει ἀρκέσει εἰς τοὺς πιστωτάς.

4 Eadem lege Aelia Sentia domino minori annis viginti non aliter manumittere permittitur, quam si vindicta apud consilium iusta causa manumissionis adpro-

4 Ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Αἰλίου Σεντίου νόμου εἰς κύριον μικρότερον τῶν εἴκοσιν ἐτῶν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χειραφετῇ ἄλλως, παρ' ἐὰν διὰ καρπίδος, μετὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου ἐπιδοκιμασίαν δεδικαιολογημένης πρὸς χειραφεσίαν αἰτίας, ἤθελον χειραφετηθῇ [οἱ δοῦλοι].

5 bata fuerint manumissi. Iustae autem manumissionis causae sunt, veluti si quis patrem aut matrem aut filium filiamve aut fratrem sororemve naturales aut paedagogum nutricem educatorem aut alumnum alumnamve aut collactaneum manumittat, aut servum procuratoris habendi gratia, aut ancillam matrimonii causa, dum tamen intra sex menses uxor ducatur, nisi iusta causa impediat, et qui manumittitur procuratoris habendi gratia ne minor septem et decem annis manumittatur.

5 Δεδικαιολογημέναι δ' αἰτίαι χειραφεσίας εἶνε, ὡς ἐάν τις πατέρα ἢ μητέρα ἢ υἱὸν ἢ θυγατέρα ἢ ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν φυσικούς, ἢ παιδαγωγόν, τροφὸν, ἀνατροφέα, ἢ θρεπτὸν ἢ θρεπτήν, ἢ ὁμογαλακτον χειραφετῇ, ἢ δοῦλον, πρὸς ἀπόκτησιν πληρεξουσίου, εἴτε δούλην χάριν γάμου, ἀρκεῖ μόνον ἐντὸς ἓξ μηνῶν νὰ τελῆται οὗτος, ἐκτὸς ἂν εὔλογος αἰτία ἐμποδίζῃ, ὁ δὲ χειραφετούμενος πρὸς ἀπόκτησιν πληρεξουσίου, νὰ μὴ χειραφετῆται μικρότερος τῶν δε-

6 Semel autem causa adprobata, sive vera sive falsa sit, non retractatur.

6 καεπτὰ ἐτῶν. Ἡ ἅπαξ ὅμως ἐπιδοκιμασθεῖσα αἰτία εἴτε ἀληθὴς εἶνε εἴτε ψευδὴς δὲν ἀνακψηλαφᾶται.

7 Cum ergo certus modus manumittendi minoribus viginti annis dominis per legem Aeliam Sentiam constitutus sit, eveniebat, ut, qui quattuordecim annos aetatis expleverit, licet testamentum facere possit et in eo heredem sibi instituere legataque relinquere possit, tamen, si adhuc minor sit annis viginti, libertatem servo dare non poterat. quod non erat ferendum, si is, cui totorum bonorum in testamento dispositio data erat, uni servo libertatem dare non permittebatur. quare nos similiter ei quemadmodum alias res ita et servos suos in ultima voluntate disponere quemadmodum voluerit permittimus, ut et liberta-

7 Ἐπειδὴ λοιπὸν ὡρισμένος τρόπος χειραφεσίας εἰς τοὺς μικροτέρους τῶν εἴκοσιν ἐτῶν κυρίους διὰ τοῦ Αἰλίου Σεντίου νόμου ὡρίσθη, συνέβαινεν ὥστε, ὁ τὰ δεκατέσσαρα ἔτη τῆς ἡλικίας συμπληρώσας καίτοι διαθήκην νὰ ποιήσῃ δύναται καὶ ἐν αὐτῇ κληρονόμον ἑαυτοῦ ἐν ἐγκαταστήσῃ καὶ κληροδοσίας νὰ καταλίπῃ δύναται, ὅμως, ἐὰν εἶνε εἰσέτι μικρότερος τῶν εἴκοσιν ἐτῶν, δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ εἰς δοῦλον τὴν ἐλευθερίαν· τοῦτο δὲν ἦτο ἀνεκτὸν, ὥστε εἰς ἐκεῖνον, εἰς ὃν ἁπάσης τῆς περιουσίας ἐπετράπη ἡ ἐν τῇ διαθήκῃ διάθεσις, νὰ μὴ ἐπιτρέπηται νὰ δίδῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἕνα δοῦλον· διὰ τοῦτο ἡμεῖς ὡς τὰ λοιπὰ πράγματα οὕτω καὶ τοὺς ἰδίους δούλους ἐπετρέψαμεν εἰς ἕκαστον διὰ τελευταίας βουλήσεως νὰ

tem eis possit praestare. sed cum libertas inaestimabilis est et propter hoc ante vicesimum aetatis annum antiquitas libertatem servo dari prohibebat: ideo nos mediam quodammodo viam eligentes non aliter minori viginti annis libertatem in testamento dare servo suo concedimus, nisi septimum et decimum annum impleverit et octavum decimum tetigerit. cum enim antiquitas huiusmodi aetati et pro aliis postulare concessit, cur non etiam sui iudicii stabilitas ita eos adiuvare credatur, ut et ad libertates dandas servis suis possint provenire.

διαθέτη, καθ' ὃν ἤθελε τρόπον, ὥστε καὶ ἐλευθερίαν νὰ δύναται νὰ παρέχῃ αὐτοῖς. ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐλευθερία εἶνε ἀνεκτίμητος καὶ ἐκ τούτου πρὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας οἱ ἀρχαῖοι ἠμπόδιζον νὰ δίδηται ἐλευθερία, διὰ τοῦτο ἡμεῖς μέσην τρόπον τινὰ ὁδὸν ἐκλέγοντες οὐχὶ ἄλλως εἰς μικρότερον τῶν εἴκοσιν ἐτῶν ἐπετρέψαμεν νὰ δίδῃ ἐν τῇ διαθήκῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς δοῦλόν του, παρ' ἐὰν τὸ δέκατον ἕβδομον ἔτος συνεπλήρωσε καὶ τὸ δέκατον ὄγδοον ἤρξατο· διότι ἀφοῦ οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὴν τοιαύτην ἡλικίαν καὶ ὑπὲρ ἄλλων νὰ δικολογῇ τις ἐπέτρεψαν, διατί καὶ ἡ τῆς ἰδίας κρίσεως εὐστάθεια νὰ μὴ θεωρῆται ὅτι συντρέχῃ ὑπὲρ ἐκείνων, οὕτως ὥστε καὶ εἰς δόσεις ἐλευθεριῶν ὑπὲρ τῶν δούλων αὐτῶν νὰ δύνανται νὰ προβαίνωσι;

VII[1].

De lege Fufia Caninia sublata.

Lege Fufia Caninia certus modus constitutus erat in servis testamento manumittendis. quam quasi libertatibus impedientem et quodammodo invidam tollendam esse censuimus, cum satis fuerat inhumanum vivos quidem licentiam habere totam suam familiam libertate donare, nisi alia causa impediat libertati, morientibus autem huiusmodi licentiam adimere.

(1) Κωδ. (7. 3)

7.

Περὶ ἄρσεως τοῦ Φουφίου Κανινίου νόμου.

Ὑπὸ τοῦ Φουφίου Κανινίου νόμου εἶχεν εἰσαχθῆ ὡρισμένος τρόπος διὰ τοὺς ἐν διαθήκῃ χειραφετουμένους δούλους· τοῦτον (τὸν νόμον) ὡς ἐμποδίζοντα τὰς ἀπελευθερώσεις καὶ τρόπον τινὰ ἀπεχθῆ, ἐθεωρήσαμεν ὅτι ἔδει ν' ἄρωμεν, καθόσον ἦτο ἀρκούντως ἀπάνθρωπον εἰς μὲν τοὺς ζῶντας νὰ ἐπιτρέπηται νὰ δωρῶνται τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸ σύνολον τῶν δούλων των, ἐὰν μὴ ἄλλη αἰτία ἐμποδίζῃ τὴν ἐλευθερίαν, ἀπὸ δὲ τῶν ἀποθνησκόντων ἡ τοιαύτη ἐξουσία ν' ἀφαιρῆται.

VIII[1].

De his qui sui vel alieni iuris sunt.

Sequitur de iure personarum alia divisio. nam quaedam personae sui iuris sunt, quaedam alieno iuri subiectae sunt: rursus earum, quae alieno iuri subiectae sunt, aliae in potestate parentum, aliae in potestate dominorum sunt. videamus itaque de his quae alieno iuri subiectae sunt: nam si cognoverimus, quae istae personae sint, simul intellegemus, quae sui iuris sunt. ac prius dispiciamus de his qui in potestate dominorum sunt.

(1) Πανδ. (1. 6)

1 In potestate itaque dominorum sunt servi (quae quidem potestas iuris gentium est: nam apud omnes peraeque gentes animadvertere possumus dominis in servos vitae necisque potestatem esse) et quodcumque per servum adquiritur, id

2 domino adquiritur. Sed hoc tempore nullis hominibus, qui sub imperio nostro sunt, licet sine causa legibus cognita et supra modum in servos suos saevire. nam ex constitutione divi Pii Antonini qui sine causa servum suum occiderit, non minus puniri iubetur, quam qui servum alienum occiderit. sed et maior asperitas dominorum eiusdem principis constitutione coercetur. nam consultus a quibusdam praesidibus provinciarum de his servis, qui ad aedem sacram vel ad statuas principum confugiunt, praecepit ut,

8.

Περὶ ἐκείνων, οἵτινες εἶνε ἰδίου ἢ ἀλλοτρίου δικαίου.

[1]Ἕπεται ἐπὶ τοῦ δικαίου τῶν προσώπων ἄλλη διαίρεσις, διότι τινὰ μὲν πρόσωπα εἶνε ἰδίου δικαίου, τινὰ δὲ εἶνε ὑποτεταγμένα εἰς ἀλλότριον δίκαιον· πάλιν δ' ἐξ ἐκείνων, ἅτινα εἶνε ὑποτεταγμένα εἰς ἀλλότριον δίκαιον, ἄλλα μὲν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν γονέων, ἄλλα δ' ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν κυρίων εἶνε· ἂς ἴδωμεν λοιπὸν περὶ ἐκείνων, ἅτινα εἰς ἀλλότριον δίκαιον εἶνε ὑποτεταγμένα, διότι ἐὰν ἠθέλομεν μάθει, τίνα εἶνε τὰ πρόσωπα ταῦτα, συγχρόνως θέλομεν κατανοήσει, τίνα εἶνε ἰδίου δικαίου· καὶ πρῶτον μὲν ἂς ἐξετάσωμεν περὶ ἐκείνων, οἵτινες εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν

1 κυρίων. Ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν λοιπὸν κυρίων εἶνε οἱ δοῦλοι (αὕτη δ' ἡ ἐξουσία εἶνε τοῦ ἀνθρωπίνου δικαίου· διότι παρ' ἅπασιν ὁμοίως τοῖς ἀνθρώποις δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν ὅτι εἰς τοὺς κυρίους ὑπῆρξεν ἐξουσία ζωῆς καὶ θανάτου ἐπὶ τῶν δούλων) καὶ ὁτιδήποτε διὰ τοῦ δούλου ἀποκτᾶται ὑπὲρ τοῦ

2 κυρίου ἀποκτᾶται. Νῦν ὅμως εἰς οὐδένα τῶν ὑπὸ τὸ ἡμέτερον κράτος εὑρισκομένων ἀνθρώπων, ἐπιτρέπεται ἄνευ λόγου ὑπὸ τῶν νόμων ἀναγνωριζομένου καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον νὰ μαίνηται κατὰ τῶν ἰδίων δούλων, διότι κατὰ διάταξιν τοῦ αὐτοκράτορος Πίου Ἀντωνίνου, ὅστις ἄνευ λόγου ἤθελε φονεύσει τὸν ἑαυτοῦ δοῦλον, πρέπει νὰ τιμωρῆται οὐχὶ ὀλιγώτερον τοῦ φονεύσαντος ἀλλότριον δοῦλον· ἀλλὰ καὶ ἡ μεγάλη τραχύτης τῶν κυρίων τιμωρεῖται ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ ἰδίου αὐτοκράτορος, διότι ἐρωτηθεὶς ὑπό τινων διοικητῶν ἐπαρχιῶν περὶ τῶν δούλων ἐκείνων, οἵτινες εἰς ἱερὸν ναὸν ἢ εἰς ἀνδριάντας αὐτο-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

si intolerabilis videatur dominorum saevitia, cogantur servos bonis condicionibus vendere, ut pretium dominis daretur, et recte: expedit enim rei publicae, ne quis re sua male utatur. cuius rescripti ad Aelium Marcianum emissi verba haec sunt: Dominorum quidem potestatem in suos servos illibatam esse oportet nec cuiquam hominum ius suum detrahi. sed dominorum interest, ne auxilium contra saevitiam vel famem vel intolerabilem iniuriam denegetur his qui juste deprecantur. ideoque cognosce de querellis eorum, qui ex familia Iulii Sabini ad statuam confugerunt, et si vel durius habitos, quam aequum est, vel infami iniuria affectos cognoveris, veniri iube. ita ut in potestatem domini non revertantur. qui Sabinus[1], si meae constitutioni fraudem fecerit, sciet me admissum severius exsecuturum.

(1) διαγρ.

κρατόρων καταφεύγουσιν, ὥριτεν ὥστε, ἐὰν ἀνυπόφορος φαίνηται ἡ τῶν κυρίων ὠμότης, ν' ἀναγκάζωνται νὰ πωλῶσιν ἐπὶ καλοῖς ὅροις τοὺς δούλους, ὥστε τὸ τίμημα νὰ δίδηται εἰς τοὺς κυρίους· καὶ ὀρθῶς· διότι συμφέρει εἰς τὴν πολιτείαν νὰ μὴ μεταχειρίζηται τις κακῶς πρᾶγμα ἴδιον. τῆς ἀντεπιστολῆς ταύτης πρὸς τὸν Αἴλιον Μαρκιανὸν ἐκπεμφθείσης τὰ ῥήματα ἔχουσιν ὡς ἑξῆς: «Τῶν κυρίων μὲν ἡ ἐξουσία ἐπὶ τῶν ἰδίων δούλων πρέπει νὰ εἶνε ἀμείωτος, μηδὲ νὰ στερῆταί τις τοῦ δικαίου ἑαυτοῦ· ἀλλὰ τὸ συμφέρον τῶν κυρίων ἀπαιτεῖ, νὰ μὴ ἀρνῆταί τις συνδρομὴν εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἐναντίον ὠμότητος, ἢ πείνης ἢ ἀνυποφόρου ὕβρεως εὐλόγως ταύτην ἐπικαλοῦνται· διὰ τοῦτο ἐρεύνησον τὰς αἰτιάσεις ἐκείνων ἐκ τῶν δούλων τοῦ Ἰουλίου Σαβίνου, οἵτινες κατέφυγον εἰς [αὐτοκρατορικὸν] ἀνδριάντα, καὶ ἂν εὕρῃς ὅτι, εἴτε σκληρότερον τοῦ πρέποντος μετεχειρίζετο αὐτούς, εἴτε ἀτιμωτικὴν ὕβριν ὑπέστησαν, πρόσταξον νὰ πωληθῶσιν οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ κυρίου. οὗτος δέ, ἐὰν ἤθελε δολιευθῇ τὴν ἐμὴν διάταξιν, ἂς γινώσκῃ ὅτι θέλω τιμωρήσει τὸ ἁμάρτημα αὐστηρότερον.»

VIIII[2].

De patria potestate.

In potestate nostra sunt liberi nostri, quos ex iustis nuptiis pro-
1 creaverimus. Nuptiae autem sive matrimonium est viri el mulieris coniunctio, individuam con-
2 suetudinem vitae continens. Ius autem potestatis, quod in liberos habemus, proprium est civium Romanorum: nulli enim alii sunt

(2) Πανδ. (1. 6) — Κωδ. (8. 46)

9.

Περὶ πατρικῆς ἐξουσίας.

Ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν εἶνε τὰ ἡμέτερα τέκνα, ἅτινα ἐκ νομίμου γά-
1 μου παρηγάγομεν. Γάμος δὲ ἢ συνοικέσιον εἶνε ἡ ἕνωσις ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ἡ ἀδιαίρετον βίου ἀναστροφὴν περιέ-
2 χουσα. Τὸ δίκαιον δὲ τῆς ἐξουσίας, ὅπερ ἐπὶ τῶν τέκνων ἔχομεν, εἶνε ἴδιον τῶν ρωμαίων πολιτῶν· διότι οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι τοιαύ-

homines, qui talem in liberos habeant potestatem, qualem nos habemus. Qui igitur ex te et uxore tua nascitur, in tua potestate est: item qui ex filio tuo et uxore eius nascitur, id est nepos tuus et neptis, aeque in tua sunt potestate, et pronepos et proneptis et deinceps ceteri. qui tamen ex filia tua nascitur, in tua potestate non est, sed in patris eius.

την ἐπὶ τῶν τέκνων ἔχοντες ἐξουσίαν, οἵαν ἡμεῖς ἔχομεν. Ὅστις λοιπὸν ἐκ σοῦ καὶ τῆς γυναικός σου γεννᾶται, εἶνε ὑπεξούσιός σου· ὡσαύτως ὅστις ἐξ υἱοῦ σου καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ γεννᾶται, ἤτοι ὁ ἔγγονός σου καὶ ἡ ἐγγόνη σου, ὁμοίως εἶνε ὑπεξούσιοί σου· καὶ ὁ δισέγγονος καὶ ἡ δισεγγόνη, καὶ οἱ λοιποὶ καθεξῆς· ὅστις ὅμως ἐκ θυγατρός σου γεννᾶται, δὲν εἶνε ὑπεξούσιός σου, ἀλλὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

X[1].

De nuptiis.

Iustas autem nuptias inter se cives Romani contrahunt, qui secundum praecepta legum coeunt, masculi quidem puberes, feminae autem viripotentes, sive patres familias sint sive filii familias, dum tamen filii familias et consensum habeant parentum, quorum in potestate sunt. nam hoc fieri debere et civilis et naturalis ratio suadet in tantum, ut iussum parentis praecedere debeat. unde quaesitum est, an furiosi filia nubere aut furiosi filius uxorem ducere possit? cumque super filio variabatur, nostra processit decisio, qua permissum est ad exemplum filiae furiosi filium quoque posse et sine patris interventu matrimonium sibi copulare secundum datum ex constitutione modum.

1 Ergo non omnes nobis uxores ducere licet: nam quarundam nuptiis abstinendum est. inter eas enim personas, quae parentum li-

(1) Πανδ. (23. 2) — Κωδ. (5. 4)

10.

Περὶ γάμου.

Νόμιμον δὲ γάμον πρὸς ἀλλήλους οἱ ρωμαῖοι πολῖται συνάπτουσιν, ὅσοι κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν νόμων συνέρχονται, δηλ. οἱ μὲν ἄρρενες ἔφηβοι, τὰ δὲ θήλεα ἀνδρὸς δεκτικά, εἴτε αὐτεξούσιοι εἶνε εἴτε ὑπεξούσιοι, ἀρκεῖ μόνον οἱ ὑπεξούσιοι νὰ ἔχωσι καὶ τὴν συναίνεσιν τῶν γονέων, ὧν εἶνε ὑπεξούσιοι, καθόσον, ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ γίνηται καὶ ἀστικὸς καὶ φυσικὸς λόγος πείθει ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἡ κέλευσις τοῦ πατρὸς δέον νὰ προηγῆται· ὅθεν ἠρωτήθη, ἂν θυγάτηρ φρενοβλαβοῦς νὰ ὑπανδρευθῇ, ἢ υἱὸς φρενοβλαβοῦς νὰ νυμφευθῇ δύναται· καὶ ἐπειδὴ ὡς πρὸς τὸν υἱὸν ὑπῆρχεν ἀμφιβολία, ἐξεδόθη ἡμετέρα ἀπόφασις, δι' ἧς ἐπετράπη καθ' ὑπόδειγμα τῆς θυγατρὸς φρενοβλαβοῦς καὶ ὁ υἱὸς νὰ δύναται καὶ ἄνευ παρεμβάσεως τοῦ πατρὸς νὰ συνάπτῃ δι' ἑαυτὸν συνοικέσιον κατὰ τὸν ὁρισθέντα ὑπὸ τῆς διατάξεως τρόπον.

1 Ὅμως οὐχὶ πάσας ἐπιτρέπεται νὰ νυμφευώμεθα, διότι τοῦ γάμου μετά τινων [γυναικῶν] δέον ν' ἀπέχωμεν· καθόσον μεταξὺ τῶν προσώπων ἐκείνων, ἅτινα γονέων καὶ τέκνων θέσιν πρὸς ἄλληλα

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

berorumve locum inter se optinent, nuptiae contrahi non possunt, veluti inter patrem et filiam vel avum et neptem vel matrem et filium vel aviam et nepotem et usque ad infinitum: et si tales personae inter se coierint, nefarias atque incestas nuptias contraxisse dicuntur. et haec adeo ita sunt, ut, quamvis per adoptionem parentum liberorumve loco sibi esse coeperint, non possint inter se matrimonio iungi in tantum, ut etiam dissoluta adoptione idem iuris maneat: itaque eam, quae tibi per adoptionem filia aut neptis esse coeperit, non poteris uxorem ducere, quamvis eam emancipaveris.

κατέχουσι, γάμος δὲν δύναται νὰ συναφθῇ, ὡς μεταξὺ πατρὸς καὶ θυγατρός, ἢ πάππου καὶ ἐγγόνης, ἢ μητρὸς καὶ υἱοῦ, ἢ μάμμης καὶ ἐγγόνου, καὶ καθεξῆς ἐπ' ἄπειρον· ἐὰν δὲ τοιαῦτα πρόσωπα συνέλθωσιν ὁμοῦ, λέγονται ὅτι ἀνόσιον καὶ ἀσελγῆ γάμον συνῆψαν· τοσοῦτον δὲ ταῦτα οὕτως ἔχουσιν, ὥστε, καίτοι δι' υἱοθεσίας ἤρξαντο νὰ ἐπέχωσι θέσιν γονέων καὶ τέκνων, δὲν δύνανται διὰ συνοικεσίου νὰ ἑνωθῶσι πρὸς ἀλλήλους ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ λυθείσης τῆς υἱοθεσίας τὸ αὐτὸ δίκαιον ἐξακολουθεῖ· ὅθεν ἐκείνην, ἥτις δι' υἱοθεσίας ἤρξατο νὰ εἶνε θυγάτηρ ἢ ἐγγόνη σου, δὲν δύνασαι νὰ νυμφευθῇς, καὶ ἂν ταύτην ἐχεραφέτησας.

2 Inter eas quoque personas, quae ex transverso gradu cognationis iunguntur, est quaedam similis observatio, sed non tanta. sane enim inter fratrem sororemque nuptiae prohibitae sunt, sive ab eodem patre eademque matre nati fuerint, sive ex alterutro eorum. sed si qua per adoptionem soror tibi esse coeperit, quamdiu quidem constat adoptio, sane inter te et eam nuptiae consistere non possunt: cum vero per emancipationem adoptio dissoluta sit, poteris eam uxorem ducere: sed et si tu emancipatus fueris, nihil est impedimento nuptiis. et ideo constat, si quis generum adoptare velit, debere eum ante filiam suam emancipare: et si quis velit nurum adoptare, debere eum ante 3 filium emancipare. Fratris vel sororis filiam uxorem ducere non licet. sed nec neptem fratris vel sororis ducere quis potest, quam-

2 Ὡσαύτως μεταξὺ τῶν προσώπων ἐκείνων, οἵτινες διὰ πλαγίου βαθμοῦ συγγενείας συνδέονται, ὑπάρχει τις ὁμοία ἀπαγόρευσις, ἀλλ' οὐχὶ τοσαύτη· διότι βεβαίως μεταξὺ ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς εἶνε ἀπηγορευμένος ὁ γάμος, εἴτε ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς καὶ τῆς αὐτῆς μητρὸς ἐγεννήθησαν, εἴτε ἐξ ἑτέρου τούτων· ἀλλ' ἐάν τις ἀδελφή σου ἤρξατο δι' υἱοθεσίας νὰ εἶνε, ἐφ' ὅσον μὲν ὑπάρχει ἡ υἱοθεσία, βεβαίως μεταξὺ σοῦ καὶ ἐκείνης γάμος δὲν δύναται νὰ συσταθῇ· ἀφοῦ ὅμως διὰ χειραφετήσεως ἡ υἱοθεσία λυθῇ, δύνασαι νὰ λάβῃς ἐκείνην σύζυγον· ἀλλὰ καὶ ἂν σὺ ἐχεραφετήθης, οὐδὲν ὑπάρχει ἐμπόδιον εἰς τὸν γάμον. καὶ διὰ τοῦτο εἶνε γνωστὸν ὅτι, ἐάν τις τὸν γαμβρὸν θέλῃ νὰ υἱοθετήσῃ, ὀφείλει πρότερον τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα νὰ χειραφετήσῃ· καὶ ἂν τις θέλῃ τὴν νύμφην νὰ υἱοθετήσῃ, ὀφείλει οὗτος τὸν υἱὸν πρότερον 3 νὰ χειραφετήσῃ. Ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς θυγατέρα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ νυμφευθῇ τις· ἀλλ' οὐδὲ ἐγγόνην ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς δύναταί τις νὰ νυμφευθῇ,

s quarto gradu sint. cuius enim iam uxorem ducere non licet. us neque neptem permittitur. us vero mulieris, quam pater us adoptavit, filiam non videris npediri uxorem ducere, quia ne- ue naturali neque civili iure tibi

coniungitur. Duorum autem atrum vel sororum liberi vel atris et sororis iungi possunt. Item amitam licet adoptivam xorem ducere non licet, item aterteram, quia parentum loco abentur, qua ratione verum est agnam quoque amitam et mater- ram magnam prohiberi uxorem

ducere. Adfinitatis quoque ve- eratione quarundam nuptiis ab- inere necesse est. ut ecce pri- gnam aut nurum uxorem ducere on licet, quia utraeque filiae loco nt. quod scilicet ita accipi de- eat, si fuit nurus aut privigna : am si adhuc nurus est, id est si dhuc nupta est filio tuo, alia ra- one uxorem eam ducere non ossis, quia eadem duobus nupta sse non potest : item si adhuc rivigna tua est, id est si mater us tibi nupta est, ideo eam uxo- em ducere non poteris, quia duas xores eodem tempore habere non

licet. Socrum quoque et nover- am prohibitum est uxorem du- ere, quia matris loco sunt. quod t ipsum dissoluta demum adfini- ate procedit : alioquin si adhuc overca est, id est si adhuc patri uo nupta est, communi iure im- editur tibi nubere, quia eadem

καίτοι εἶνε τετάρτου βαθμοῦ· διότι οὔ- τινος τὴν θυγατέρα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ νυμφευθῇ τις, τούτου οὐδὲ τὴν ἐγγόνην ἐπιτρέπεται· ἐκείνης ὅμως τῆς γυναικός. ἣν ὁ πατήρ σου υἱοθέτησε, τὴν θυγα- τέρα δὲν θεωρεῖται ὅτι ἐμποδίζεσαι νὰ νυμφευθῇς, καθόσον οὔτε κατὰ φυσικὸν οὔτε κατ' ἀττικὸν δίκαιον συνδέεται μετὰ σοῦ. Δύο ὅμως ἀδελφῶν ἢ ἀ- δελφῶν τέκνα, ἢ ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς

δύνανται νὰ συζευχθῶσιν. Ὡσαύτως πατραδέλφην, καίτοι ἐξ υἱοθεσίας προελθοῦσαν, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ νυμ- φευθῇ τις, ὡσαύτως μητραδέλφην, διότι ἀντὶ γονέων θεωροῦνται. διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἶνε ἀληθές, ὅτι καὶ τὴν μεγά- λην πατραδέλφην καὶ μητραδέλφην ἐμ- ποδίζεταί τις νὰ νυμφευθῇ. Ὡσαύ- τως ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀγχιστείαν ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ ἀποχὴ γάμου μετά τινων, ὡς λ. χ. τὴν προγονὴν ἢ τὴν νύμφην δὲν ἐπιτρέπεται νὰ νυμφευθῇ τις, διότι ἑκάτεραι ἐπέχουσι θέσιν θυ- γατρός. τοῦτο δέ, ἐννοεῖται, τότε δέον νὰ δεχθῶμεν, ἐὰν ὑπῆρξε νύμφη ἢ προ- γονή· διότι ἐὰν εἰσέτι εἶνε νύμφη, ἤτοι ἐὰν εἰσέτι εἶνε συνεζευγμένη μετὰ τοῦ υἱοῦ σου, δι' ἄλλον λόγον δὲν δύνασαι νὰ νυμφευθῇς αὐτήν, ὅτι δηλ. ἡ αὐτὴ μετὰ δύο δὲν δύναται νὰ εἶνε συνεζευ- γμένη. ὡσαύτως ἐὰν εἰσέτι εἶνε προ- γονή σου, ἤτοι ἐὰν ἡ μήτηρ αὐτῆς εἶνε μετὰ σοῦ συνεζευγμένη, διὰ τοῦτο δὲν δύνασαι νὰ νυμφευθῇς ταύτην, διότι δύο συζύγους κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἔχῃς. Ὡσαύτως τὴν πενθερὰν καὶ τὴν μητρυιὰν εἶνε ἀπηγορευμένον νὰ νυμφεύηταί τις, διότι εἶνε ἀντὶ μητρός· καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο μόνον μετὰ τὴν λύσιν τῆς ἀγχιστείας γεννᾶται· ἄλλως ἐὰν εἰσέτι εἶνε μη- τρυιά, ἤτοι ἐὰν εἰσέτι εἶνε μετὰ τοῦ πατρός σου συνεζευγμένη, ὑπὸ τοῦ κοι-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

duobus nupta esse non potest: item si adhuc socrus est, id est si adhuc filia eius tibi nupta est, ideo impediuntur nuptiae, quia duas uxores habere non possis.

νοῦ δικαίου ἐμποδίζεται νὰ συζευχθῇ μετὰ σοῦ, διότι ἡ αὐτὴ μετὰ δύο δὲν δύναται νὰ εἶνε συνεζευγμένη. ὡσαύτως ἐὰν εἰσέτι εἶνε πενθερά, ἤτοι ἐὰν εἰσέτι ἡ θυγάτηρ αὐτῆς εἶνε συνεζευγμένη μετὰ σοῦ, διὰ τοῦτο ἐμποδίζεται ὁ γάμος διότι δύο συζύγους δὲν δύνασαι νὰ

8 Mariti tamen filius ex alia uxore et uxoris filia ex alio marito vel contra matrimonium recte contrahunt, licet habeant fratrem sororemve ex matrimonio postea

8 ἔχῃς. Ὅμως ὁ τοῦ συζύγου υἱὸς ἐξ ἑτέρας γυναικός, ἢ ἡ τῆς γυναικὸς θυγάτηρ ἐξ ἑτέρου συζύγου, ἢ τἀνάπαλιν συνοικέσιον ἐγκύρως συνάπτουσι, καίτοι ἔχουσιν ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν γεννηθέντας ἐκ τοῦ κατόπιν συναφθέντος συνοι-

9 contracto natos. Si uxor tua post divortium ex alio filiam procreaverit, haec non est quidem privigna tua: sed Iulianus huiusmodi nuptiis abstinere debere ait: nam nec sponsam filii nurum esse nec patris sponsam novercam esse, rectius tamen et iure facturos eos, qui huiusmodi nuptiis se absti-

9 κεσίου. Ἐὰν ἡ σύζυγός σου μετὰ τὸ διαζύγιον ἐξ ἑτέρου [ἀνδρὸς] ἔτεκε θυγατέρα, αὕτη δὲν εἶνε μὲν προγονή σου ἀλλ' ὁ Ἰουλιανὸς λέγει, ὅτι ἀπὸ τοιοῦτου γάμου δέον ν' ἀπέχῃ τις· διότι οὐδ' ἡ μνηστὴ τοῦ υἱοῦ εἶνε νύμφη, οὐδ' ἡ τοῦ πατρὸς μνηστὴ εἶνε μητρυιά, ὅμως ὀρθότερον καὶ κατὰ τὸ δίκαιον θέλουσι ποιήσει, ὅσοι ἀπὸ τοιούτων γάμων ἤθε-

10 nuerint. Illud certum est serviles quoque cognationes impedimento esse nuptiis, si forte pater et filia aut frater et soror manu-

10 λον ἀπέχει. Τοῦτο εἶνε βέβαιον, ὅτι καὶ αἱ δουλικαὶ συγγένειαι εἶνε ἐμπόδιον πρὸς γάμον, ἐὰν λ. χ. πατήρ καὶ θυγάτηρ ἢ ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ ἤθελον

11 missi fuerint. Sunt et aliae personae, quae propter diversas rationes nuptias contrahere prohibentur, quas in libris digestorum seu pandectarum ex veteri iure collectarum enumerari permisimus.

11 χειραφετηθῇ. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἕτερα πρόσωπα, ἅτινα ἕνεκα διαφόρων λόγων ἐμποδίζονται νὰ συνάψωσι γάμον· ταῦτα δ' ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν πανδεκτῶν, τῶν ἐκ τοῦ παλαιοῦ δικαίου συλλεγέντων, ἐπετρέψαμεν ν' ἀπαριθμηθῶσιν.

12 Si adversus ea quae diximus aliqui coierint, nec vir nec uxor nec nuptiae nec matrimonium nec dos intellegitur. itaque ii, qui ex eo coitu nascuntur, in potestate patris non sunt, sed tales sunt, quantum ad patriam potestatem pertinet, quales sunt ii, quos mater vulgo concepit. nam nec hi patrem habere intelleguntur, cum is etiam incertus est: unde solent

12 Ἐὰν ἐναντίον τῶν λεχθέντων συνῆλθον [δύο] τινες, οὔτε ἀνὴρ οὔτε σύζυγος, οὔτε γάμος, οὔτε συνοικέσιον, οὔτε προῖξ θεωρεῖται. ὅθεν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐκ τῆς τοιαύτης ἑνώσεως γεννῶνται, δὲν εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρός, ἀλλ' ὅσον εἰς τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν ἀποβλέπει, εἶνε τοιοῦτοι, οἷοι εἶνε ἐκεῖνοι, οὓς ἡ μήτηρ πορνικῶς συνέλαβε, διότι οὐδ' οὗτοι θεωροῦνται ὅτι ἔχουσι πατέρα, ἀφοῦ οὗτος εἶνε καὶ ἀθέβαιος· ὅθεν συνήθως

ii spurii appellari, vel a Graeca ce quasi σποράδην concepti vel asi sine patre filii. sequitur go, ut et dissoluto tali coitu nec tis exactioni locus sit. qui autm prohibitas nuptias coeunt, et ias poenas patiuntur, quae sacris nstitutionibus continentur.

Aliquando autem evenit, ut beri, qui statim ut nati sunt in otestate parentum non fiant, ostea tamen redigantur in potetatem. qualis est is, qui, dum aturalis fuerat, postea curiae dus potestati patris subicitur. nec on is, qui a muliere libera proreatus, cuius matrimonium mime legibus interdictum fuerat, ed ad quam pater consuetudinem abuerat, postea ex nostra constitutione dotalibus instrumentis ompositis in potestate patris efcitur: quod et aliis, si ex eodem natrimonio fuerint procreati, siniliter nostra constitutio praebuit.

XI[1].

De adoptionibus.

Non solum tamen naturales liberi secundum ea quae diximus in potestate nostra sunt, verum et etiam ii quos adoptamus. Adoptio autem duobus modis fit, aut principali rescripto aut imperio magistratus. imperatoris auctoritate adoptamus eos easve, qui quaeve sui iuris sunt. quae species adoptionis dicitur adrogatio. im-

(1) Πανδ. (1. 7) — Κωδ. (8. 47)

πορνογενεῖς (spurii) καλοῦνται, εἴτε ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὡσεὶ *σποράδην* συνειλημμένοι, εἴτε ὡσεὶ ἄνευ πατρὸς υἱοί. ἀκολουθεῖ λοιπὸν ὥστε καὶ λυθείσης τοιαύτης ἑνώσεως οὐδὲ προικὸς ἀπαίτησις λαμβάνει χώραν. ὅσοι ὅμως εἰς ἀπηγορευμένον γάμον συνῆλθον, καὶ ἄλλας ποινὰς ὑφίστανται, αἵτινες ἐν ταῖς αὐτοκρατορικαῖς διατάξεσι περιέχονται.

13 Ἐνίοτε ὅμως συμβαίνει, ὥστε τέκνα, ἅτινα ἅμα τῇ γεννήσει των δὲν καθίστανται ὑπεξούσια τῶν γονέων, κατόπιν μολαταῦτα νὰ ὑποβάλλωνται εἰς τὴν ἐξουσίαν. τοιοῦτος εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις τότε μὲν ἦτο φυσικὸς [υἱὸς] κατόπιν δὲ καταταχθεὶς εἰς τοὺς βουλευτὰς ὑποβάλλεται εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρός. πρὸς δὲ ἐκεῖνος, ὅστις ἐκ γυναικὸς ἐλευθέρας ἐτέχθη, μεθ' ἧς ὁ γαμος μὲν οὐδόλως ὑπὸ τῶν νόμων ἀπηγορεύετο, ἀλλὰ μεθ' ἧς ὁ πατὴρ συνευρίσκετο, ἐὰν κατόπιν συμφώνως πρὸς ἡμετέραν διάταξιν συνταχθῶσι προικῷα ἔγγραφα, ὑποβάλλεται εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρός· τοῦτο δὲ καὶ εἰς ἑτέρους, ἐὰν ἐκ τοῦ αὐτοῦ συνοικεσίου ἤθελον τεχθῆ, ὁμοίως παρέσχεν ἡ ἡμετέρα διάταξις.

11.

Περὶ υἱοθεσιῶν.

Οὐχὶ ὅμως μόνον τὰ φυσικὰ τέκνα εἶνε ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἐξουσίαν, καθ' ἃ εἴπομεν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι, οὓς υἱοθετοῦμεν. *1* Ἡ δὲ υἱοθεσία κατὰ δύο τρόπους γίνεται, εἴτε δι' ἀντεπιστολῆς αὐτοκρατορικῆς, εἴτε σὺν τῷ κράτει τοῦ ἄρχοντος· σὺν τῇ αὐθεντίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος υἱοθετοῦμεν ἐκείνους ἢ ἐκείνας, οἵτινες ἢ αἵτινες εἶνε αὐτεξούσιοι· τοῦτο δὲ τὸ εἶδος τῆς υἱοθεσίας καλεῖται υἱοποίησις (adrogatio)· σὺν τῷ κράτει δὲ

perio magistratus adoptamus eos easve, qui quaeve in potestate parentium sunt, sive primum gradum liberorum optineant, qualis est filius filia, sive inferiorem, qualis est nepos neptis, pronepos 2 proneptis. Sed hodie ex nostra constitutione, cum filius familias a patre naturali extraneae personae in adoptionem datur, iura potestatis naturalis patris minime dissolvuntur nec quidquam ad patrem adoptivum transit nec in potestate eius est, licet ab intestato iura successionis ei a nobis tributa sunt. si vero pater naturalis non extraneo, sed avo filii sui materno, vel si ipse pater naturalis fuerit emancipatus, etiam paterno, vel proavo simili modo paterno vel materno filium suum dederit in adoptionem: in hoc casu quia in unam personam concurrunt et naturalia et adoptionis iura, manet stabile ius patris adoptivi et naturali vinculo copulatum et legitimo adoptionis modo constrictum, ut et in familia et in potestate huiusmodi patris adop-

3 tivi sit. Cum autem impubes per principale rescriptum adrogatur, causa cognita adrogatio permittitur et exquiritur causa adrogationis, an honesta sit expediatque pupillo, et cum quibusdam condicionibus adrogatio fit, id est ut caveat adrogator personae publicae, hoc est tabulario, si intra pubertatem pupillus decesserit, restituturum se bona illis, qui, si adoptio facta non esset, ad successionem eius venturi essent. item

τοῦ ἄρχοντος υἱοθετοῦμεν ἐκείνους ἢ ἐ[illegible]
κείνας, οἵτινες ἢ αἵτινες εἶνε ὑπὸ τὴ[illegible]
ἐξουσίαν τῶν γονέων, εἴτε τὸν πρῶτο[illegible]
βαθμὸν τῶν τέκνων κατέχουσιν, οἷος εἶ[illegible]
νε ὁ υἱός, ἡ θυγάτηρ, εἴτε κατώτερον[illegible]
οἷος εἶνε ὁ ἔγγονος, ἡ ἐγγόνη, δισέγγο[illegible]
2 νος, δισεγγόνη. Ἀλλὰ σήμερον κατ[illegible]
διάταξιν ἡμετέραν, ὅταν υἱὸς ὑπεξούσι[illegible]
ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ πατρὸς εἰς ἐξωτικὸ[illegible]
πρόσωπον πρὸς υἱοθεσίαν δίδηται, τ[illegible]
δίκαια τῆς φυσικῆς τοῦ πατρὸς ἐξουσία[illegible]
οὐδόλως διαλύονται, οὐδέ τι εἰς τὸν ἐ[illegible]
υἱοθεσίας πατέρα μεταβιβάζεται, οὐδ[illegible]
ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τούτου ὑπάρχει, καίτοι[illegible]
παρεχωρήθησαν αὐτῷ ὑφ' ἡμῶν τὰ τῆ[illegible]
ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς δικαιώματα·
ἐὰν ὅμως ὁ φυσικὸς πατὴρ οὐχὶ εἰς ἐξω-
τικόν, ἀλλ' εἰς τὸν μητρικὸν πάππον τοῦ
υἱοῦ του, ἢ, ἐὰν αὐτὸς ὁ φυσικὸς πατήρ
ἦν χειράφετος, καὶ εἰς τὸν πατρικόν, ἢ
καθ' ὅμοιον τρόπον εἰς τὸν πρόπαππον
πατρικὸν ἢ μητρικὸν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἔ-
δωκε πρὸς υἱοθεσίαν, ἐν τοιαύτῃ περι-
πτώσει, ἐπειδὴ εἰς ἓν πρόσωπον συντρέ-
χουσι καὶ τὰ φυσικὰ καὶ τὰ τῆς υἱοθε-
σίας δίκαια, μένει σταθερὸν τὸ δικαίω-
μα τοῦ ἐξ υἱοθεσίας πατρὸς καὶ διὰ φυ-
σικοῦ δεσμοῦ συνδεόμενον καὶ διὰ τοῦ
νομίμου τῆς υἱοθεσίας τρόπου ἐνισχυό-
μενον, ὥστε καὶ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ ἐν
τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ τοιούτου ἐξ υἱοθεσίας
3 πατρὸς νὰ εἶνε [ὁ υἱοθετούμενος.] Ὅ-
ταν ὅμως ἄνηβος δι' αὐτοκρατορικῆς
ἀντεπιστολῆς υἱοποιῆται, μετὰ διάγνω-
σιν τοῦ λόγου ἡ υἱοποίησις ἐπιτρέπεται,
καὶ ἀναζητεῖται ἡ αἰτία τῆς υἱοποιήσε-
ως, ἂν εἶνε ἔντιμος καὶ ὠφελῇ τὸν ἄνη-
βον, καὶ ὑπὸ τίνας ὅρους ἡ υἱοποίησις γί-
νεται, ἤτοι ὥστε νὰ παράσχῃ ὁ υἱοποιῶν
ἀσφάλειαν εἰς δημόσιον πρόσωπον, ἤτοι
γραμματοφύλακα, ὅτι, ἐὰν ἐντὸς τῆς ἀ-
νηβότητος ὁ ἄνηβος ἤθελεν ἀποθάνει,
θέλει ἀποκαταστήσει τὴν περιουσίαν εἰς
ἐκείνους, οἵτινες, ἐὰν ἡ υἱοθεσία μὴ εἶχε

non alias emancipare eos potest adrogator, nisi causa cognita digni emancipatione fuerint et tunc sua bona eis reddat. sed et si decedens pater eum exheredaverit vel vivus sine iusta causa eum emancipaverit, iubetur quartam partem ei quorum bonorum relinquere, videlicet praeter bona, quae ad patrem adoptivum transtulit et quorum commodum ei adquisivit

4 postea. Minorem natu non posse maiorem adoptare placet: adoptio enim naturam imitatur et pro monstro est, ut maior sit filius quam pater. debet itaque is, qui sibi per adrogationem vel adoptionem filium facit, plena pubertate, id est decem et octo annis prae-
5 cedere. Licet autem et in locum nepotis vel neptis vel in locum pronepotis vel proneptis vel deinceps adoptare, quamvis filium quis
6 non habeat. Et tam filium alienum quis in locum nepotis potest adoptare, quam nepotem in locum
7 filii. Sed si quis nepotis loco adoptet vel quasi ex eo filio, quem habet iam adoptatum, vel quasi ex illo, quem naturalem in sua potestate habet: in eo casu et filius consentire debet, ne ei invito suus heres adgnascatur. sed ex contrario si avus ex filio nepotem dat in adoptionem, non est necesse
8 filium consentire. In plurimis autem causis adsimilatur is, qui adoptatus vel adrogatus est, ei qui ex legitimo matrimonio natus est. et ideo si quis per imperatorem sive apud praetorem vel apud

γείνει, θὰ ἤρχοντο εἰς τὴν διάδοχήν ἐκείνου. ὡσαύτως δὲν δύναται ὁ υἱοποιῶν νὰ χειραφετήσῃ αὐτοὺς ἄλλως, πλὴν ἐὰν μετὰ διάγνωσιν τοῦ λόγου ἤθελον καταστῇ ἄξιοι χειραφετήσεως, καὶ τότε δ' ἀποδίδει αὐτοῖς τὴν περιουσίαν των. ἀλλὰ καὶ ἂν ἀποθνήσκων ὁ πατὴρ ἤθελεν ἀποκληρώσει ἐκεῖνον, ἢ ζῶν ἄνευ δεδικαιολογημένης αἰτίας χειραφετήσει αὐτόν, διατάσσεται νὰ καταλίπῃ αὐτῷ τὸ τέταρτον μέρος τῆς περιουσίας του, ἐννοεῖται, ἐκτὸς τῆς περιουσίας, ἣν εἰς τὸν ἐξ υἱοθεσίας πατέρα μετήνεγκε, καὶ ἐκείνων, ὅσα πρὸς ὄφελος αὐτοῦ κα-
4 τόπιν ἀπέκτησε. Μικρότερος τὴν ἡλικίαν ἐγένετο δεκτὸν ὅτι δὲν δύναται νὰ υἱοθετήσῃ μεγαλείτερον, διότι ἡ υἱοθεσία τὴν φύσιν μιμεῖται, εἶνε δὲ τερατῶδες νὰ εἶνε ὁ υἱὸς μεγαλείτερος τοῦ πατρός. πρέπει λοιπὸν ἐκεῖνος, ὅστις δι' υἱοποιήσεως ἢ υἱοθεσίας ποιεῖ υἱὸν δι' ἑαυτόν, νὰ ὑπερτερῇ κατὰ πλήρη ἥβην,
5 ἤτοι κατὰ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη. Ἐπιτρέπεται δὲ καὶ εἰς τόπον ἐγγόνου ἢ ἐγγόνης ἢ εἰς τόπον δισεγγόνου ἢ δισεγγόνης καὶ καθεξῆς νὰ υἱοθετῇ τις, καί-
6 τοι υἱὸν δὲν ἔχει. Καὶ υἱὸν δὲ ἀλλότριον δύναταί τις νὰ υἱοθετῇ εἰς τόπον ἐγγόνου, καὶ ἔγγονον εἰς τόπον υἱοῦ.
7 Ἀλλ' ἐάν τις εἰς τόπον ἐγγόνου υἱοθετῇ, εἴτε ὡσεὶ [εἰς τόπον] υἱοῦ ἐξ ἐκείνου, ὃν ἔχει ἤδη υἱοθετήσει, εἴτε ὡσεὶ ἐξ ἐκείνου, ὃν φυσικὸν [υἱὸν ὄντα] ἔχει ὑπεξούσιον, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καὶ ὁ υἱὸς δέον νὰ συναινέσῃ, ἵνα μὴ ἄκοντος τούτου δημιουργῆται οἰκεῖος κληρονόμος. ἀλλ' ἀντιθέτως ἐὰν πάππος ἔγγονον ἐξ υἱοῦ δίδῃ εἰς υἱοθεσίαν, δὲν εἶνε
8 ἀνάγκη νὰ συναινέσῃ ὁ υἱός. Ὡς πρὸς τὰς πλείστας δὲ σχέσεις ὁ υἱοθετούμενος ἢ υἱοποιούμενος ἐξομοιοῦται πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις ἐκ νομίμου γάμου ἐγεννήθη. καὶ διὰ τοῦτο, ἐάν τις διὰ τοῦ αὐτοκράτορος εἴτε ἐνώπιον τοῦ πραίτωρος εἴτε

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

praesidem provinciae non extraneum adoptaverit, potest eundem

9 alii in adoptionem dare. Sed et illud utriusque adoptionis commune est, quod et hi, qui generare non possunt, quales sunt spadones, adoptare possunt, castrati au-

10 tem non possunt. Feminae quoque adoptare non possunt, quia nec naturales liberos in potestate sua habent: sed ex indulgentia principis ad solatium liberorum

11 amissorum adoptare possunt. Illud proprium est illius adoptionis, quae per sacrum oraculum fit, quod is, qui liberos in potestate habet, si se adrogandum dederit, non solum ipse potestati adrogatoris subicitur, sed etiam liberi eius in eiusdem fiunt potestate tamquam nepotes. sic enim et divus Augustus non ante Tiberium adoptavit, quam is Germanicum adoptavit: ut protinus adoptione facta incipiat Germanicus Augusti

12 nepos esse. Apud Catonem benes scriptum refert antiquitas, servi si a domino adoptati sint, ex hoc ipso posse liberari. unde et nos eruditi in nostra constitutione etiam eum servum, quem dominus actis intervenientibus filium suum nominaverit, liberum esse constituimus, licet hoc ad ius filii accipiendum ei non sufficit.

ἐνώπιον τοῦ διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας μὴ ἐξωτικὸν υἱοθέτησε, δύναται νὰ δώσῃ αὐτὸν τοῦτον εἰς ἕτερον πρὸς υἱοθεσίαν.

9 Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶνε κοινὸν ἑκατέρας τῶν υἱοθεσιῶν, ὅτι καὶ ὅσοι δὲν δύνανται νὰ γονοποιήσωσιν, οἷοι εἶνε οἱ σπάδωνες, δύνανται νὰ υἱοθετήσωσιν, οἱ ἐκ-

10 τομίαι ὅμως δὲν δύνανται. Ὡσαύτως αἱ γυναῖκες δὲν δύνανται νὰ υἱοθετήσωσι, διότι οὐδὲ φυσικὰ τέκνα ὑπὸ τὴν ἑαυτῶν ἐξουσίαν ἔχουσιν· ἀλλ' ἐξ ἐπιεικείας τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς παραμυθίαν ἀπολεσθέντων τέκνων δύνανται νὰ

11 υἱοθετήσωσι. Τῆς υἱοθεσίας δ' ἥτις δι' αὐτοκρατορικῆς ἀποφάσεως γίνεται, ἴδιον εἶνε τοῦτο, ὅτι ὁ ἔχων τέκνα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ἐὰν δώσῃ ἑαυτὸν εἰς υἱοποίησιν, ὄχι μόνον αὐτὸς ὑποβάλλεται εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ υἱοποιοῦντος, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ καθίστανται ὑπεξούσια ἐκείνου ὡσεὶ ἔγγονοι. διότι οὕτω καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Αὔγουστος δὲν υἱοθέτησε τὸν Τιβέριον, πρὶν ἡ οὗτος υἱοθετήσῃ τὸν Γερμανικόν, ὥστε ἀμέσως ἅμα ἡ υἱοθεσία ἐγένετο, ἤρξατο ὁ Γερμανικὸς νὰ εἶνε ἔγγονος τοῦ Αὐγούστου.

12 Οἱ ἀρχαῖοι ἀναφέρουσιν ὅτι καλῶς παρὰ Κάτωνι ἐγράφη, ὅτι ἐὰν δοῦλοι ὑπὸ τοῦ κυρίου υἱοθετήθησαν, ἐξ αὐτοῦ τούτου δύνανται νὰ ἐλευθερωθῶσιν. ὅθεν καὶ ἡμεῖς κατηχηθέντες ἐν ἡμετέρᾳ διατάξει ὡρίσαμεν, ὅτι καὶ ἐκεῖνος ὁ δοῦλος, ὃν ὁ κύριος τῇ μεσολαβήσει [δηλώσεως] ἐν τοῖς πρακτικοῖς υἱὸν αὐτοῦ ὠνόμασεν, εἶνε ἐλεύθερος, καίτοι τοῦτο δὲν ἀρκεῖ αὐτῷ πρὸς ἀπόκτησιν υἱοῦ.

XII[1].

Quibus modis ius potestatis solvitur.

Videamus nunc, quibus modis ii, qui alieno iuri subiecti sunt, eo jure liberantur. et quidem servi quemadmodum potestate liberantur, ex his intellegere possumus, quae de servis manumittendis superius exposuimus. hi vero, qui in potestate parentis sunt, mortuo eo sui iuris fiunt. sed hoc distinctionem recipit. nam mortuo patre sane omnimodo filii filiaeve sui iuris efficiuntur. mortuo vero avo non omnimodo nepotes neptesque sui iuris fiunt, sed ita, si post mortem avi in potestatem patris sui recasuri non sunt: itaque si moriente avo pater eorum et vivit et in potestate patris sui est, tunc post obitum avi in patris sui potestate fiunt: si vero is, quo tempore avus moritur, aut iam mortuus est aut exiit de potestate patris, tunc hi, quia in potestatem eius cadere non possunt, sui

(1) Πανδ. (1. 7) — Κωδ. (8. 48).

1 iuris fiunt. Cum autem is, qui ob aliquod maleficium in insulam deportatur, civitatem amittit, sequitur ut, quia eo modo ex numero civium Romanorum tollitur, perinde acsi mortuo eo desinant liberi in potestate eius esse. pari ratione et si is, qui in potestate parentis sit, in insulam deportatus fuerit, desinit in potestate parentis esse. sed si ex indulgentia

12.

Κατὰ τίνας τρόπους λύεται τὸ τῆς ἐξουσίας δίκαιον.

Ἂς ἴδωμεν ἤδη κατὰ τίνας τρόπους οἱ ὑπὸ ἀλλότριον δίκαιον τεταγμένοι, ἐλευθεροῦνται ἀπὸ τοῦ δικαίου τούτου· καὶ οἱ μὲν δοῦλοι κατὰ τίνα τρόπον ἐλευθεροῦνται ἀπὸ τῆς ἐξουσίας, δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν ἐξ ἐκείνων, ἅτινα περὶ χειραφεσίας δούλων ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν. ἐκεῖνοι ὅμως, οἵτινες εἶνε ὑπὸ τὴν τοῦ πατρὸς ἐξουσίαν, θανόντος τούτου καθίστανται ἰδίου δικαίου. ὅμως τοῦτο ἐπιδέχεται διάκρισιν, διότι θανόντος μὲν τοῦ πατρὸς ἐξάπαντος οἱ υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες καθίστανται βεβαίως ἰδίου δικαίου, θανόντος ὅμως τοῦ πάππου δὲν καθίστανται ἐξάπαντος οἱ ἔγγονοι καὶ αἱ ἐγγόναι ἰδίου δικαίου, ἀλλὰ τότε, ἐὰν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάππου δὲν μέλλωσι νὰ περιέλθωσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρός· ὅθεν ἐὰν θνήσκοντος τοῦ πάππου ὁ πατὴρ αὐτῶν καὶ ζῇ καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἰδίου πατρὸς εὑρίσκηται, τότε μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πάππου καθίστανται ὑπεξούσιοι τοῦ ἰδίου πατρός· ἐὰν ὅμως οὗτος, καθ' ὃν χρόνον ὁ πάππος θνήσκει, εἴτε ἀπέθανεν ἤδη, εἴτε ἐξῆλθε τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, τότε ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ δὲν δύνανται νὰ περιέλθωσι, καθ-

1 ίστανται ἰδίου δικαίου. Ἐὰν ὅμως τις, ἐπειδὴ διὰ κακοπραξίαν τινὰ εἰς νῆσον ἐξορίζηται, ἀποβάλλῃ τὴν πολιτείαν, ἀκολουθεῖ ὥστε, ἐπειδὴ τοιουτοτρόπως ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ῥωμαίων πολιτῶν διαγράφεται, οὕτως ὡσεὶ ἀπέθανεν οὗτος, παύουσι τὰ τέκνα νὰ εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του. καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἐὰν ἐκεῖνος, ὅστις εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρός, ἤθελεν ἐξορισθῇ εἰς νῆσον, παύει νὰ εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρός.

principali restituti fuerint, per omnia pristinum statum recipiunt.

2 Relegati autem patres in insulam in potestate sua liberos retinent: et e contrario liberi relegati in potestate parentum rema-
3 nent. Poenae servus effectus filios in potestate habere desinit. servi autem poenae efficiuntur, qui in metallum damnantur et
4 qui bestiis subiciuntur. Filius familias si militaverit, vel si senator vel consul fuerit factus, manet in patris potestate. militia enim vel consularia dignitas patris potestate filium non liberat. sed ex constitutione nostra summa patriciatus dignitas ilico ab imperialibus codicillis praestitis a patria potestate liberat. quis enim patiatur patrem quidem posse per emancipationis modum suae potestatis nexibus filium relaxare, imperatoriam autem celsitudinem non valere eum quem sibi patrem elegit ab aliena eximere potesta-
5 te? Si ab hostibus captus fuerit parens, quamvis servus hostium fiat, tamen pendet ius liberorum propter ius postliminii: quia hi, qui ab hostibus capti sunt, si reversi fuerint, omnia pristina iura recipiunt. idcirco reversus et liberos habebit in potestate, quia postliminium fingit eum qui captus est semper in civitate fuisse: si vero ibi decesserit, exinde, ex quo captus est pater, filius sui iuris fuisse videtur. ipse quoque filius neposve si ab hostibus captus fuerit, similiter dicimus propter ius postliminii ius quoque potestatis parentis in suspenso esse.

ἀλλ' ἐὰν ἐξ ἐπιεικείας αὐτοκρατορικῆς ἤθελον ἀποκατασταθῆ, καθ' ὅλα ἀναλαμβάνουσι τὴν προτέραν κατάστασιν.
2 Πατέρες ὅμως περιωρισμένοι ἐν νήσῳ διατηροῦσι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των τὰ τέκνα. καὶ ἀντιθέτως τέκνα περιωρισμένα ἐν νήσῳ παραμένουσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν
3 τῶν πατέρων. Ὁ δοῦλος ποινῆς γενόμενος παύει νὰ ἔχῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοὺς υἱούς. δοῦλοι δὲ ποινῆς γίνονται, ὅσοι εἰς μεταλλεῖον καταδικάζονται, ἢ
4 εἰς θηρία ἐκρίπτονται. Υἱὸς ὑπεξούσιος ἐὰν ἐστράτευσεν, ἢ συγκλητικὸς ἢ ὕπατος ἐγένετο, μένει ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ πατρός. διότι ἡ στρατεία ἢ τὸ ὑπατικὸν ἀξίωμα δὲν ἀπαλλάσσει τὸν υἱὸν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ πατρός· ἀλλὰ καθ' ἡμετέραν διάταξιν τὸ ὕψιστον τοῦ πατρικίου ἀξίωμα ἀμέσως ἅμα τῇ παροχῇ τῶν αὐτοκρατορικῶν κωδικέλλων ἀπαλλάσσει ἀπὸ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας. διότι τίς ἤθελεν ὑπομείνει ὁ μὲν πατὴρ νὰ δύνηται διὰ χειραφεσίας ν' ἀπαλλάσσῃ τὸν υἱὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς ἑαυτοῦ ἐξουσίας, ἡ δὲ αὐτοκρατορικὴ μεγαλειότης νὰ μὴ ἰσχύῃ ν' ἀπαλλάσσῃ ἀπὸ ἀλλοτρίας ἐξουσίας ἐκεῖνον, ὃν πα-
5 τέρα ἑαυτῇ ἐξελέξατο; Ἐὰν ὑπ' ἐχθρῶν συνελήφθη ὁ πατήρ, καίτοι δοῦλος τῶν ἐχθρῶν γίνεται, ὅμως εἶνε μετέωρον τὸ δίκαιον τῶν τέκνων ἕνεκα τοῦ δικαίου τῆς ὑποστροφῆς· καθόσον ἐκεῖνοι, οἵτινες ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν συνελήφθησαν, ἐὰν ἐπανέλθωσι, πάντα τὰ πρότερον δίκαια ἀναλαμβάνουσι. διὰ τοῦτο ὁ ἐπανελθὼν καὶ τὰ τέκνα θέλει ἔχει ὑπεξούσια, διότι ἡ ὑποστροφὴ δέχεται [πλασματικῶς] ὅτι ὁ συλληφθεὶς πάντοτε ἦτο ἐν τῇ πολιτείᾳ. ἂν ὅμως ἐκεῖ ἀπέθανεν, ἀπὸ τότε, ὅτε ὁ πατὴρ συνελήφθη, ὁ υἱὸς θεωρεῖται ὅτι ἦτο ἰδίου δικαίου. ὡσαύτως ἐὰν αὐτὸς ὁ υἱὸς ἢ ὁ ἔγγονος ἤθελε συλληφθῆ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ὁμοίως λέγομεν ὅτι ἕνεκα τοῦ δικαίου τῆς ὑπο-

dictum est autem postliminium a limine et post, ut eum, qui ab hostibus captus in fines nostros postea pervenit, postliminio reversum recte dicimus. nam limina sicut in domibus finem quendam faciunt, sic et imperii finem limen esse veteres voluerunt. hinc et limes dictus est quasi finis quidam et terminus. ab eo postliminium dictum, quia eodem limine revertebatur, quo amissus erat. sed et qui victis hostibus recuperatur, postliminio rediisse existimatur.

6 Praeterea emancipatione quoque desinunt liberi in potestate parentum esse. sed ea emancipatio antea quidem vel per antiquam legis observationem procedebat, quae per imaginarias venditiones et intercedentes manumissiones celebrabatur, vel ex imperiali rescripto. nostra autem providentia et hoc in melius per constitutionem reformavit, ut fictione pristina explosa recta via apud competentes iudices vel magistratus parentes intrent et filios suos vel filias vel nepotes vel neptes ac deinceps sua manu dimitterent. et tunc ex edicto praetoris in huius filii vel filiae, nepotis vel neptis bonis, qui vel quae a parente manumissus vel manumissa fuerit, eadem iura praestantur parenti, quae tribuuntur patrono in bonis liberti: et praeterea si impubes sit filius vel filia vel ceteri, ipse parens ex manumissione tutelam eius nan-

7 ciscitur. Admonendi autem su-

στροφῆς καὶ τὸ δίκαιον τῆς ἐξουσίας τοῦ πατρὸς εἶνε ἐν ἐκκρεμότητι. ὠνομάσθη δὲ postliminium (ὑποστροφὴ) ἐκ τοῦ limine καὶ post, ὥστε ἐκεῖνος, ὅστις ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν συλληφθεὶς εἰς τὰ ἡμέτερα ὅρια κατόπιν φθάνει, ὀρθῶς λέγομεν ὅτι ὑποστρέφει. διότι οἱ οὐδοὶ (limina) ὡς διὰ τὰς οἰκίας σχηματίζουσί τινα ὅρια, οὕτω καὶ τοῦ κράτους τὸ ὅριον οἱ ἀρχαῖοι ἠθέλησαν οὐδὸς νὰ εἶνε. ἐντεῦθεν καὶ limes (ὅριον) ἐλέχθη, ὡτεὶ τέλος τι καὶ τέρμα. διὰ τοῦτο δὲ postliminium ἐλέχθη, διότι διὰ τοῦ αὐτοῦ οὐδοῦ γίνεται ἐπάνοδος, δι' οὗ ἐγένετο ἡ ἀπώλεια· ἀλλὰ καὶ ὅστις ἡττηθέντων τῶν ἐχθρῶν ἀναλαμβάνεται, θεωρεῖται 6 ὅτι ὑποστρέφει. Ἐκτὸς τούτου καὶ διὰ χειραφετήσεως παύουσι τὰ τέκνα νὰ εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν γονέων· ἀλλ' ἡ τοιαύτη χειραφέτησις πρότερον μὲν ἐγίνετο εἴτε δι' ἀρχαίας τοῦ νόμου τηρήσεως, ἥτις διὰ φανταστικῶν πωλήσεων καὶ διὰ μεσολαβουσῶν χειραφεσιῶν ἐτελεῖτο, εἴτε ἐξ αὐτοκρατορικῆς ἀντεπιστολῆς. ἡ ἡμετέρα ὅμως πρόνοια καὶ τοῦτο ἐπὶ τὸ βέλτιον διὰ διατάξεως ἀνεμόρφωσεν, ὥστε τῆς προηγουμένης εἰκονικότητος ἀποβαλλομένης κατ' εὐθεῖαν πρὸς τοὺς ἁρμοδίους δικαστὰς ἢ ἄρχοντας οἱ γονεῖς νὰ πορεύωνται, καὶ τοὺς ἑαυτῶν υἱοὺς ἢ θυγατέρας ἢ ἐγγόνους ἢ ἐγγόνας καὶ καθεξῆς ν' ἀπαλλάττωσι τῆς ἑαυτῶν ἐξουσίας. τότε δὲ κατὰ τὸ διάταγμα τοῦ πραίτωρος ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ υἱοῦ ἐκείνου ἢ τῆς θυγατρός, τοῦ ἐγγόνου ἢ τῆς ἐγγόνης, ὅστις ἢ ἥτις ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐχειραφετήθη, ταὐτὰ δίκαια παρέχονται εἰς τὸν πατέρα, ἅτινα παρέχονται εἰς τὸν πάτρωνα ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἀπελευθέρου· ἐκτὸς δὲ τούτου ἐὰν ἄνηβος εἶνε ὁ υἱὸς ἢ ἡ θυγάτηρ ἢ οἱ λοιποί, αὐτὸς ὁ πατὴρ ἐκ τῆς χειραφετήσεως ἀποκτᾷ τὴν

7 ἐπιτροπείαν ἐκείνου. Δέον δὲ νὰ ἐν-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

mus liberum esse arbitrium ei, qui filium et ex eo nepotem vel neptem in potestate habebit, filium quidem de potestate dimittere, nepotem vero vel neptem retinere: et ex diverso filium quidem in potestate retinere, nepotem vero vel neptem manumittere (eadem et de pronepote vel pronepte dicta esse intellegantur), 8 vel omnes sui iuris efficere. Sed et si pater filium, quem in potestate habet, avo vel proavo naturali secundum nostras constitutiones super his habitas in adoptionem dederit, id est si hoc ipsum actis intervenientibus apud competentem iudicem manifestavit, praesente eo qui adoptatur et non contradicente nec non eo qui adoptat, solvitur quidem ius potestatis patris naturalis, transit autem in huiusmodi parentem adoptivum, in cuius persona et adoptionem plenissimam esse an- 9 tea diximus. Illud autem scire oportet, quod, si nurus tua ex filio tuo conceperit et filium postea emancipaveris vel in adoptionem dederis praegnante nuru tua, nihilo minus quod ex ea nascitur in potestate tua nascitur: quod si post emancipationem vel adoptionem fuerit conceptum, patris sui emancipati vel avi adoptivi potestati 10 subicitur: et quod neque naturales liberi neque adoptivi ullo paene modo possunt cogere parentem de potestate sua eos dimittere.

θυμηθῶμεν, ὅτι ἐλευθέραν ἔχει κρίσιν ἐκεῖνος, ὅστις ἔχει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν υἱὸν καὶ ἐκ τούτου ἔγγονον, τὸν μὲν υἱὸν ν' ἀποπέμψῃ τῆς ἐξουσίας, τὸν δ' ἔγγονον ἢ τὴν ἐγγόνην νὰ διατηρήσῃ. καὶ τἀνάπαλιν τὸν μὲν υἱὸν νὰ διατηρήσῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν, τὸν δὲ ἔγγονον ἢ τὴν ἐγγόνην νὰ χειραφετήσῃ (ταὐτὰ καὶ περὶ δισεγγόνου ἢ δισεγγόνης νοοῦνται λεχθέντα), ἢ πάντας νὰ καταστήσῃ αὐ- 8 τεξουσίους. Ἀλλὰ καὶ ἂν πατὴρ υἱόν, ὃν ἔχει ὑπεξούσιον, εἰς πάππον ἢ πρόπαππον φυσικὸν κατὰ τὰς ἡμετέρας διατάξεις, τὰς περὶ τούτων ὑπαρχούσας, εἰς υἱοθεσίαν ἤθελε δώσει, ἤτοι ἐὰν αὐτὸ τοῦτο τῇ μεσολαβήσει πρακτικῶν ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου δικαστοῦ ἐδήλωτε, παρόντος τοῦ υἱοθετουμένου καὶ μὴ ἀντιλέγοντος, ἔτι δὲ καὶ τοῦ υἱοθετοῦντος, λύεται μὲν τὸ δίκαιον τῆς ἐξουσίας τοῦ φυσικοῦ πατρὸς, μεταβιβάζεται ὅμως εἰς τὸν τοιοῦτον ἐξ υἱοθεσίας πατέρα, ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου καὶ ἡ υἱοθεσία εἶνε πληρεστάτη, πρό-

9 τερον εἴπομεν. Ἐκεῖνο δὲ πρέπει νὰ γινώσκωμεν, ὅτι, ἐὰν νύμφησου ἐξ υἱοῦ σου συνέλαβε, καὶ τὸν υἱὸν κατόπιν ἐχειραφέτησας ἢ εἰς υἱοθεσίαν ἔδωκας, ἐγκυμονούσης τῆς νύμφης σου, οὐδὲν ἧττον ὅ,τι ἐξ αὐτῆς γεννᾶται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν σου γεννᾶται· ἂν ὅμως μετὰ τὴν χειραφέτησιν ἢ τὴν υἱοθεσίαν συνελήφθη, ὑπάγεται εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ χειραφετηθέντος πατρὸς ἢ τοῦ ἐξ υἱο- 10 θεσίας πάππου· καὶ ὅτι οὔτε τὰ φυσικὰ τέκνα οὔτε τὰ ἐξ υἱοθεσίας δύνανται κατά τινα τρόπον ν' ἀναγκάσωσι τὸν πατέρα ν' ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς τῆς ἐξουσίας του.

XIII[1].

De tutelis.

Transeamus nunc ad aliam divisionem. nam ex his personis, quae in potestate non sunt, quaedam vel in tutela sunt vel in curatione, quaedam neutro iure tenentur. videamus igitur de his, quae in tutela vel in curatione sunt: ita enim intellegemus ceteras personas, quae neutro iure tenentur. ac prius dispiciamus de

1 his quae in tutela sunt. Est autem tutela, ut Servius definivit, ius ac potestas in capite libero ad tuendum eum, qui propter aetatem se defendere nequit, iure civili

2 data ac permissa. Tutores autem sunt, qui eam vim ac potestatem habent, ex qua re ipsa nomen ceperunt. itaque appellantur tutores quasi tuitores atque defensores, sicut aeditui dicuntur qui aedes *3* tuentur. Permissum est itaque parentibus liberis impuberibus, quos in potestate habent, testamento tutores dare. et hoc in filio filiaque omnimodo procedit; nepotibus tamen neptibusque ita demum parentes possunt testamento tutores dare, si post mortem eorum in patris sui potestatem recasuri non sunt. itaque si filius tuus mortis tuae tempore in potestate tua sit, nepotes ex eo non poterunt testamento tuo tutorem habere, quamvis in potestate tua fuerint; scilicet quia mortuo te in

(1) Παυδ. (26. 1--3) — Κωδ. (5. 28. 29)

13.

Περὶ ἐπιτροπειῶν.

Ἂς μεταβῶμεν ἤδη ἐπὶ ἑτέραν διαίρεσιν. διότι ἐκ τῶν προσώπων, ἅτινα εἶνε ὑπεξούσια, τινὰ μὲν εἶνε εἴτε ὑπὸ ἐπιτροπείαν εἴτε ὑπὸ κηδεμονίαν, τινὰ δ' εἰς οὐδέτερον δίκαιον ὑπόκεινται. ἂς ἴδωμεν λοιπὸν περὶ ἐκείνων, ἅτινα εἶνε ὑπὸ ἐπιτροπείαν εἴτε ὑπὸ κηδεμονίαν· διότι οὕτω θέλομεν κατανοήσει τὰ λοιπὰ πρόσωπα, ἅτινα εἰς οὐδέτερον δίκαιον ὑπόκεινται· καὶ πρότερον ἂς ἐξετάσωμεν περὶ ἐκείνων, ἅτινα εἶνε ὑπὸ

1 ἐπιτροπείαν· Εἶνε δ' ἐπιτροπεία, καθὰ ὁ Σέρβιος ὥρισε, δίκαιον καὶ ἐξουσία ἐπὶ ἐλευθέρας κεφαλῆς πρὸς προστασίαν τινός, ὅστις ἕνεκα τῆς ἡλικίας δὲν δύναται νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτόν, ὑπὸ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου δοθεῖσα καὶ ἐπιτρα-

2 πεῖσα. Ἐπίτροποι δὲ εἶνε οἱ ἔχοντες τὴν δύναμιν ταύτην καὶ ἐξουσίαν, ἐξ οὗ πραγματος καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβον· ὅθεν καλοῦνται ἐπίτροποι (tutores) οἱονεὶ προστάται (tuitores) καὶ ὑπερασπισταί, ὡς νεωκόροι λέγονται οἱ τοὺς *3* ναοὺς κορέοντες. Ἐπιτρέπεται δὲ καὶ εἰς τοὺς γονεῖς νὰ δίδωσιν εἰς τὰ ἄνηβα τέκνα, ἅτινα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἔχουσι, διὰ διαθήκης ἐπιτρόπους· τοῦτο δὲ καὶ ὡς πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τὴν θυγατέρα ἐξάπαντος γίνεται· εἰς τοὺς ἐγγόνους ὅμως καὶ τὰς ἐγγόνας τότε μόνον οἱ γονεῖς δύνανται διὰ διαθήκης νὰ δώσωσιν ἐπιτρόπους, ἐὰν μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν δὲν μέλλωσι νὰ περιέλθωσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἑαυτῶν πατρός· ὅθεν, ἐὰν ὁ υἱός σου κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου σου εἶνε ὑπεξούσιός σου, οἱ ἐκ τούτου ἔγγονοι δὲν δύνανται διὰ διαθήκης σου νὰ λάβωσιν ἐπίτροπον, καίτοι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν σου ὑπῆρξαν· ἐννοεῖται, διότι ἀποθανόντος

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

patris sui potestatem recasuri
4 sunt. Cum autem in compluribus aliis causis postumi pro iam natis habentur, et in hac causa placuit non minus postumis quam iam natis testamento tutores dari posse, si modo in ea causa sint, ut, si vivis parentibus nascerentur, sui et in potestate eorum fie-

5 rent. Sed si emancipato filio tutor a patre testamento datus fuerit, confirmandus est ex sententia praesidis omnimodo, id est sine inquisitione.

σοῦ μέλλουσι νὰ περιέλθωσιν ὑπὸ τὴν ἐ-
4 ξουσίαν τοῦ πατρός των. Ἀφοῦ δὲ εἰς πλείστας ἄλλας περιπτώσεις οἱ ἐπιγενεῖς ἀντὶ ἤδη γεγεννημμένων θεωροῦνται, καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐδέχθησαν, ὅτι οὐχ ἧττον εἰς τοὺς ἐπιγενεῖς ὡς καὶ εἰς τοὺς ἤδη γεγεννημένους δύνανται νὰ δοθῶσι διὰ διαθήκης ἐπίτροποι, ἀρκεῖ μόνον νὰ εἶνε ἐν τοιαύτῃ καταστάσει, ὥστε, ἐὰν ζώντων τῶν γονέων ἐγεννῶντο, ἤθελον καταστῆ οἰκεῖοι καὶ ὑπεξούσιοι αὐτῶν.
5 Ἀλλ' ἐὰν εἰς χειραφετηθέντα υἱὸν ἐδόθη διὰ διαθήκης ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπίτροπος, δέον νὰ ἐπικυρῶνται δι' ἀποφάσεως τοῦ δικαστοῦ ἐξάπαντος, ἤτοι ἄνευ ἐξετάσεως.

XIIII[1].

Qui dari tutores testamento possunt.

Dari autem potest tutor non solum pater familias, sed etiam
1 filius familias Sed et servus proprius testamento cum libertate recte tutor dari potest. sed sciendum est eum et sine libertate tutorem datum tacite et libertatem directam accepisse videri et per hoc recte tutorem esse. plane si per errorem quasi liber tutor datus sit, aliud dicendum est. servus autem alienus pure inutiliter datur testamento tutor: sed ita «cum liber erit» utiliter datur. proprius autem servus inutiliter eo modo

2 datur tutor. Furiosus vel minor viginti quinque annis tutor testamento datus tutor erit, cum compos mentis aut maior viginti quinque annis fuerit factus.

(1) Πανδ. (26. 2) — Κωδ. (5. 28)

14.

Τίνες δύνανται νὰ δοθῶσι διὰ διαθήκης ἐπίτροποι.

Δύναται δὲ νὰ δοθῇ ἐπίτροπος οὐχὶ
1 μόνον πατὴρ οἰκογενείας, ἀλλὰ καὶ ὑπεξούσιος. Ἀλλὰ καὶ δοῦλος ἴδιος διὰ διαθήκης μετὰ τῆς ἐλευθερίας ἐγκύρως δύναται νὰ δοθῇ ἐπίτροπος. ἀλλὰ δέον νὰ γνωσθῇ, ὅτι οὗτος καὶ ἄνευ τῆς ἐλευθερίας ἐπίτροπος δοθεὶς σιωπηρῶς καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀπ' εὐθείας θεωρεῖται ὅτι ἔλαβε, καὶ διὰ τοῦτο ἐγκύρως εἶνε ἐπίτροπος· βεβαίως ἐὰν ἐκ πλάνης ὡσεὶ ἐλεύθερος ἐδόθη ἐπίτροπος, ἄλλως δέον νὰ εἴπωμεν. δοῦλος ὅμως ἀλλότριος ἀνωφελῶς δίδεται διὰ διαθήκης ἀπολύτως ἐπίτροπος· ἀλλ' οὕτως «ὅταν ἐλευθερωθῇ» ἐγκύρως δίδεται· ἴδιος ὅμως δοῦλος ἀνωφελῶς κατὰ τὸν τρόπον τοῦ
2 τον δίδεται ἐπίτροπος. Φρενοβλαβὴς ἢ μικρότερος τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν δοθεὶς διὰ διαθήκης ἐπίτροπος θέλει εἶσθαι ἐπίτροπος, ἅμα γείνῃ νουνεχὴς ἢ μεγαλείτερος τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν.

3 Ad certum tempus et ex certo tempore vel sub condicione vel ante heredis institutionem posse

4 dari tutorem non dubitatur. Certae autem rei vel causae tutor dari non potest, quia personae, non causae vel rei datur.

5 Si quis filiabus suis vel filiis tutores dederit, etiam postumae vel postumo videtur dedisse, quia filii vel filiae appellatione et postumus et postuma continentur. quid si nepotes sint, an appellatione filiorum et ipsis tutores dati sunt? dicendum est, ut ipsis quoque dati videantur, si modo liberos dixit. ceterum si filios, non continebuntur: aliter enim filii, aliter nepotes appellantur. plane si postumis dederit, tam filii postumi quam ceteri liberi continebuntur.

3 Μέχρις ὡρισμένου χρόνου καὶ ἀφ' ὡρισμένου χρόνου, ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ἢ πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ κληρονόμου δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι δύναται νὰ δο-
4 θῇ ἐπίτροπος. Ὡρισμένου ὅμως πράγματος ἢ ὑποθέσεως δέν δύναται νὰ δοθῇ ἐπίτροπος, διότι χάριν τοῦ προσώπου, οὐχὶ χάριν ὑποθέσεως ἢ πράγματος [ὁ ἐπίτροπος] δίδεται.

5 Ἐάν τις εἰς τὰς ἑαυτοῦ θυγατέρας ἢ τοὺς υἱοὺς ἔδωκεν ἐπιτρόπους, θεωρεῖται, ὅτι καὶ εἰς τὴν ἐπιγενῆ ἢ τὸν ἐπιγενῆ ἔδωκε, διότι ἐν τῇ ὀνομασίᾳ τοῦ υἱοῦ ἢ τῆς θυγατρὸς ὅ τε ἐπιγενὴς καὶ ἡ ἐπιγενὴς περιλαμβάνονται· τί δὲ ἐὰν ὑπάρχωσιν ἔγγονοι, ἆράγε διὰ τῆς ὀνομασίας τῶν υἱῶν ἐδόθησαν καὶ εἰς ἐκείνους ἐπίτροποι; δέον νὰ εἴπωμεν, ὅτι καὶ εἰς ἐκείνους θεωροῦνται δεδομένοι, ἀρκεῖ μόνον νὰ εἶπε τέκνα. ἄλλως ἐὰν [εἶπεν] υἱούς, δὲν θέλουσι περιλαμβάνεσθαι [οἱ ἔγγονοι], διότι ἄλλως οἱ υἱοί, ἄλλως δ' οἱ ἔγγονοι ὀνομάζονται. βεβαίως ἐὰν εἰς τοὺς ἐπιγενεῖς ἔδωκεν [ἐπίτροπον], οἵτε υἱοὶ ἐπιγενεῖς καὶ τὰ λοιπὰ τέκνα θέλουσι περιλαμβάνεσθαι.

XV[1].

De legitima adgnatorum tutela.

Quibus autem testamento tutor datus non sit, his ex lege duodecim tabularum adgnati sunt tutores, qui vocantur legitimi. Sunt autem adgnati per virilis sexus cognationem coniuncti, quasi a patre cognati, veluti frater eodem patre natus, fratris filius neposve ex eo, item patruus et patrui filius neposve ex eo. at qui per feminini sexus personas cognatione iungun-

(1) Παυδ. (26. 4) — Κωδ. (5. 30)

15.

Περὶ τῆς νομίμου τῶν πατρογενῶν ἐπιτροπείας.

Εἰς ὅσους δὲ διὰ διαθήκης δὲν ἐδόθη ἐπίτροπος, εἰς τούτους κατὰ τὸν δωδεκάδελτον νόμον οἱ πατρογενεῖς εἶνε ἐπιτρο-
1 ποι, οἵτινες καλοῦνται νόμιμοι. Εἶνε δὲ πατρογενεῖς οἱ διὰ συγγενείας ἀνδρικοῦ γένους ἡνωμένοι οἱονεὶ ἐκ πατρὸς συγγενεῖς, ὡς ὁ ἀδελφὸς ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς γεννηθείς, ὁ τοῦ ἀδελφοῦ υἱὸς ἢ ὁ ἐκ τούτου ἔγγονος, ὡσαύτως ὁ πατράδελφος καὶ ὁ τοῦ πατραδέλφου υἱὸς ἢ ὁ ἐκ τούτου ἔγγονος. ὅσοι ὅμως διὰ θηλυκοῦ γένους εἶνε συγγενεῖς, δὲν εἶνε

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

tur, non sunt adgnati, sed alias naturali iure cognati. itaque amitae tuae filius non est tibi adgnatus, sed cognatus (et invicem scilicet tu illi eodem iure coniungeris), quia qui nascuntur patris, non matris familiam sequuntur. 2 Quod autem lex ab intestato vocat ad tutelam adgnatos, non hanc habet significationem, si omnino non fecerit testamentum is qui poterat tutores dare, sed si quantum ad tutelam pertinet intestatus decesserit. quod tunc quoque accidere intellegitur, cum is qui datus est tutor vivo testatore 3 decesserit. Sed adgnationis quidem ius omnibus modis capitis deminutione plerumque perimitur: nam adgnatio iuris est nomen. cognationis vero ius non omnibus modis commutatur, quia civilis ratio civilia quidem iura corrumpere potest, naturalia vero non utique.

XVI[1].

De capitis minutione.

Est autem capitis deminutio prioris status commutatio. eaque tribus modis accidit: nam aut maxima est capitis deminutio aut minor, quam quidam mediam vo- 1 cant, aut minima. Maxima est capitis deminutio, cum aliquis simul et civitatem et libertatem amittit. quod accidit in his, qui servi poenae efficiuntur atrocitate sententiae, vel liberti ut ingrati circa patronos condemnati, vel qui ad pretium participandum se-

(1) Παυδ. (4. 5).

πατρογενεῖς, ἀλλὰ μόνον κατὰ φυσικὸν δίκαιον συγγενεῖς· ὅθεν ὁ τῆς πατραδέλφης σου υἱὸς δὲν εἶνε πατρογενής σου, ἀλλὰ συγγενὴς (καὶ ἀντιθέτως, ἐννοεῖται, σὺ πρὸς ἐκεῖνον διὰ τοῦ αὐτοῦ δικαίου συνδέεσαι), διότι οἱ γεγεννημένοι ἀκολουθοῦσι τὴν οἰκογένειαν τοῦ πατρὸς 2 οὐχὶ τῆς μητρός. Ὅτι δ' ὁ νόμος ἐξ ἀδιαθέτου καλεῖ εἰς τὴν ἐπιτροπείαν τοὺς πατρογενεῖς, δὲν ἔχει τοιαύτην σημασίαν, ἐὰν καθόλου μὴ ἐποίησε διαθήκην ἐκεῖνος, ὅστις ἠδύνατο νὰ δώσῃ ἐπιτρόπους, ἀλλ' ἐὰν ὅσον εἰς τὴν ἐπιτροπείαν ἀποβλέπει, ἀδιάθετος ἀπέθανε· τοῦτο δὲ καὶ τότε θεωρεῖται ὅτι συμβαίνει, ὅταν ὁ δοθεὶς ἐπίτροπος ζῶντος 3 τοῦ διαθέτου ἀπέθανεν. Ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς πατρογενείας δίκαιον κατὰ πάντας τοὺς τρόπους διὰ προσωπικῆς ἐλαττώσεως πλειστάκις αἴρεται· διότι ἡ πατρογένεια εἶνε ὄνομα δικαίου. τὸ δίκαιον ὅμως τῆς συγγενείας δὲν μεταβάλλεται κατὰ πάντας τοὺς τρόπους, διότι ἀστικὸς λόγος τὰ μὲν ἀστικὰ δίκαια δύναται νὰ καταστρέψῃ, ἀλλὰ τὰ φυσικὰ βεβαίως οὐχί.

16.

Περὶ προσωπικῆς ἐλαττώσεως.

Εἶνε δὲ προσωπικὴ ἐλάττωσις ἡ ἐναλλαγὴ τῆς προτέρας καταστάσεως. αὕτη δὲ κατὰ τρεῖς τρόπους ἐπέρχεται· διότι εἴτε μεγίστη εἶνε ἡ προσωπικὴ ἐλάττωσις, εἴτε μικροτέρα, ἣν τινες μετρίαν καλοῦ- 1 σιν, εἴτε ἐλαχίστη. Μεγίστη εἶνε ἡ προσωπικὴ ἐλάττωσις, ὅταν τις σύγχρόνως καὶ τὴν πολιτείαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀποβάλλῃ, ὅπερ συμβαίνει εἰς ἐκείνους, οἵτινες διὰ τῆς αὐστηρότητος τῆς καταδίκης καθίστανται δοῦλοι τῆς ποινῆς, ἢ ἀπελεύθεροι ὄντες ὡς ἀχάριστοι πρὸς τοὺς πάτρωνας καταδικάζονται, ἢ ὅσοι ἐδέχθησαν νὰ πωληθῶσιν, ὅπως

venumdari passi sunt. Minor sive
nedia est capitis deminutio, cum
ivitas quidem amittitur, libertas
ero retinetur. quod accidit ei, cui
qua et igni interdictum fuerit,
el ei, qui in insulam deportatus
est. Minima est capitis demi-
utio, cum et civitas et libertas
etinetur, sed status hominis com-
nutatur. quod accidit in his, qui,
um sui iuris fuerunt, coeperunt
lieno iuri subiecti esse, vel con-

tra. Servus autem manumissus
apite non minuitur, quia nullum

caput habuit. Qnibus autem
ignitas magis quam status per-
nutatur, capite non minuuntur:
t ideo senatu motos capite non
minui constat.

Quod autem dictum est manere
ognationis ius et post capitis de-
minutionem, hoc ita est, si minima
apitis deminutio interveniat: ma-
net enim cognatio. nam si maxima
apitis deminutio incurrat, ius
quoque cognationis perit, ut puta
ervitute alicuius cognati, et ne
quidem, si manumissus fuerit, re-
cipit cognationem. sed et si in in-
sulam deportatus quis sit, cogna-
tio solvitur. Cum autem ad
dgnatos tutela pertineat, son si-
mul ad omnes pertinet, sed ad eos
antum, qui proximo gradu sunt,
el, si eiusdem gradus sint, ad
mnes.

2 συμμετάσχωσιν εἰς τὸ τίμημα. Μικροτέρα εἴτε μετρία εἶνε ἡ προσωπικὴ ἐλάττωσις, ὅταν ἡ μὲν πολιτεία ἀποβάλληται, ἡ ἐλευθερία ὅμως διατηρῆται, ὅπερ συμβαίνει εἰς ἐκεῖνον, εἰς ὃν ἀπηγορεύθη τὸ ὕδωρ καὶ τὸ πῦρ, ἢ εἰς
3 ἐκεῖνον, ὅστις εἰς νῆσον ἐξωρίσθη. Ἐλαχίστη εἶνε ἡ προσωπικὴ ἐλάττωσις, ὅταν καὶ ἡ πολιτεία καὶ ἡ ἐλευθερία διατηρῆται, ἀλλ' ἡ τοῦ ἀνθρώπου κατάστασις ἐναλλάσσηται, ὅπερ συμβαίνει εἰς ἐκείνους, οἵτινες, ἐνῶ ἦσαν αὐτεξούσιοι, ἤρξαντο νὰ ὑπόκηνται εἰς ἀλλό-
4 τριον δίκαιον ἢ τἀνάπαλιν. Ὁ χειραφετηθεὶς ὅμως δοῦλος δὲν ἐλαττοῦται προσωπικῶς, διότι δὲν ἔσχε προσωπικό-
5 τητα. Ἐκεῖνοι ὅμως παρ' οἷς τὸ ἀξίωμα μᾶλλον παρὰ ἡ κατάστασις μεταβάλλεται, δὲν ἐλαττοῦνται προσωπικῶς· καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἐκ τῆς συγκλήτου ἀπομακρυνθέντες γνωστὸν ὅτι δὲν ἐλαττοῦνται προσωπικῶς.

6 Ὅπερ δ' ἐλέχθη, ὅτι τὸ δίκαιον τῆς συγγενείας μένει καὶ μετὰ τὴν προσωπικὴν ἐλαττωσιν, τοῦτο ἔχει οὕτως, ἐὰν ἡ ἐλαχίστη προσωπικὴ ἐλάττωσις ἐπέρχηται, καθόσον μένει ἡ συγγένεια· διότι ἐὰν ἡ μεγίστη προσωπικὴ ἐλάττωσις ἐπέρχηται, καὶ τὸ δίκαιον τῆς συγγενείας ἀπόλλυται, ὡς λ. χ. δουλωθέντος τινὸς συγγενοῦς, μηδ' ἐὰν χειραφετηθῇ, ἀνακτᾷ τὴν συγγένειαν. ἀλλὰ καὶ ἂν εἰς νῆσόν τις ἐξορισθῇ, ἡ συγγένεια λύε-
7 ται. Ὅταν δὲ εἰς τοὺς πατρογενεῖς ἡ ἐπιτροπεία ἀνήκῃ, δὲν ἀνήκει συγχρόνως εἰς ὅλους, ἀλλ' εἰς ἐκείνους μόνον, οἵτινες εἶνε ἐγγυτέρου βαθμοῦ, ἢ, ἐὰν τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ εἶνε, εἰς ἅπαντας.

XVII[1].

De legitima patronorum tutela.

Ex eadem lege duodecim tabularum libertorum et libertarum tutela ad patronos liberosque eorum pertinet, quae et ipsa legitima tutela vocatur: non quia nominatim ea lege de hac tutela cavetur, sed quia perinde accepta est per interpretationem, atque si verbis legis introducta esset. eo enim ipso, quo[2] hereditates libertorum libertarumque, si intestati decessissent, iusserat lex ad patronos liberosve eorum pertinere, crediderunt veteres voluisse legem etiam tutelas ad eos pertinere, cum et adgnatos, quos ad hereditatem vocat, eosdem et tutores esse iussit et quia plerumque, ubi successionis est emolumentum, ibi et tutelae onus esse debet. ideo autem diximus plerumque, quia, si a femina impubes manumittatur, ipsa ad hereditatem vocatur, cum alius est tutor.

(1) Πανδ. (26. 4) — (2) quod.

XVIII[3].

De legitima parentium tutela.

Exemplo patronorum recepta est et alia tutela, quae et ipsa legitima vocatur. nam si quis filium aut filiam, nepotem aut neptem ex filio et deinceps impuberes emancipaverit, legitimus eorum tutor erit.

(3) Πανδ. (26. 4. 3. 10)

17.

Περὶ τῆς νομίμου τῶν πατρώνων ἐπιτροπείας.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δωδεκάδελτον νόμον ἡ τῶν ἀπελευθέρων ἐπιτροπεία ἀνήκει εἰς τοὺς πάτρωνας καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν· καὶ αὐτὴ δὲ νόμιμος ἐπιτροπεία καλεῖται, οὐχὶ διότι ῥητῶς ὁ νόμος ἐκεῖνος περὶ τοιαύτης ἐπιτροπείας ὁρίζει, ἀλλὰ διότι οὕτως ἐγένετο δεκτὸν διὰ τῆς ἑρμηνείας, ὡσεὶ διὰ ῥημάτων τοῦ νόμου εἶχεν εἰσαχθῆ· διότι ἐξ αὐτοῦ τούτου, ὅτι αἱ κληρονομίαι τῶν ἀπελευθερωθέντων, ἐὰν ἀδιάθετοι ἤθελον ἀποθάνει, διέταξεν ὁ νόμος ν' ἀνήκωσιν εἰς τοὺς πάτρωνας ἢ τοὺς ἀπελευθέρους αὐτῶν, ἐνόμισαν οἱ παλαιοὶ ὅτι ὁ νόμος ἠθέλησε καὶ αἱ ἐπιτροπείαι εἰς ἐκείνους ν' ἀνήκωσιν, ἀφοῦ καὶ τοὺς πατρογενεῖς, οὓς εἰς τὴν κληρονομίαν καλεῖ, τοὺς αὐτοὺς καὶ ἐπιτρόπους διέταξε νὰ εἶνε, καὶ διότι πλειστάκις, ἔνθα ὑπάρχει ἡ τῆς διαδοχῆς ὠφέλεια, ἐκεῖ καὶ τῆς ἐπιτροπείας τὸ βάρος πρέπει νὰ εἶνε· διὰ τοῦτο δ' εἴπομεν *πλειστάκις*, διότι, ἐὰν ὑπὸ γυναικὸς ἄνηβος χειραφετῆται, αὕτη εἰς τὴν κληρονομίαν καλεῖται, ἐνῶ ἕτερος εἶνε ἐπίτροπος.

18.

Περὶ τῆς νομίμου τῶν γονέων ἐπιτροπείας.

Καθ'ὑπόδειγμα τῶν πατρώνων ἐγένετο δεκτὴ καὶ ἑτέρα ἐπιτροπεία, ἥτις ὡσαύτως νόμιμος καλεῖται. διότι ἐάν τις υἱὸν ἢ θυγατέρα, ἔγγονον ἢ ἐγγόνην ἐξ υἱοῦ καὶ καθεξῆς ἀνήβους ἐχειραφέτησε, θέλει εἶσθαι νόμιμος αὐτῶν ἐπίτροπος.

XVIIII[1].

De fiduciaria tutela.

Est et alia tutela, quae fiduciaria appellatur. nam si parens filium vel filiam, nepotem vel neptem et deinceps impuberes manumiserit, legitimam nanciscitur eorum tutelam: quo defuncto si liberi virilis sexus extant, fiduciarii tutores filiorum suorum vel fratris vel sororis et ceterorum efficiuntur. atqui patrono legitimo tutore mortuo, liberi quoque eius legitimi sunt tutores: quoniam filius quidem defuncti, si non esset a vivo patre emancipatus, post obitum eius sui iuris efficeretur nec in fratrum potestatem recideret ideoque nec in tutelam, libertus autem si servus mansisset, utique eodem iure apud liberos domini post mortem eius futurus esset. ita tamen ii ad tutelam vocantur, si perfectae aetatis sint. quod nostra constitutio generaliter in omnibus tutelis et curationibus observari praecepit.

(1) Πανδ. (26. 4. 3. 4)

19.

Περὶ διαπιστευτικῆς ἐπιτροπείας.

Ὑπάρχει καὶ ἑτέρα ἐπιτροπεία, ἥτις διαπιστευτικὴ καλεῖται, διότι ἐὰν ὁ πατὴρ υἱὸν ἢ θυγατέρα, ἔγγονον ἢ ἐγγόνην καὶ καθεξῆς ἀνήβους ἐχειραφέτησεν, ἀποκτᾷ τὴν νόμιμον αὐτῶν ἐπιτροπείαν. τούτου ἀποθανόντος, ἐὰν ὑπάρχωσι τέκνα ἄρρενος γένους, διαπιστευτικοὶ ἐπίτροποι τῶν ἰδίων υἱῶν ἢ τοῦ ἀδελφοῦ ἢ τῆς ἀδελφῆς ἢ τῶν λοιπῶν γίνονται. ὅμως ἀποθανόντος πάτρωνος νομίμου ἐπιτρόπου, καὶ τὰ τέκνα τούτου εἶνε νόμιμοι ἐπίτροποι· καθόσον ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀποθανόντος, ἐὰν μὴ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ζῶντος ἐχειραφετήθη, μετὰ θάνατον αὐτοῦ θὰ καθίστατο αὐτεξούσιος, οὐδ' ἤθελε περιέλθει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀδελφῶν, διὸ οὐδ' εἰς τὴν ἐπιτροπείαν, ὁ ἀπελεύθερος ὅμως, ἐὰν δοῦλος εἶχε μείνει, ἐξάπαντος ὑπὸ τὸ αὐτὸ δίκαιον παρὰ τοῖς τέκνοις τοῦ κυρίου, μετὰ τὸν θάνατον τούτου, ἤθελεν εἶσθαι. τότε ὅμως ἐκεῖνοι εἰς τὴν ἐπιτροπείαν καλοῦνται, ἐὰν εἶνε τελείας ἡλικίας. τοῦτο δὲ ἡμετέρα διάταξις γενικῶς δι' ὅλας τὰς ἐπιτροπείας καὶ κηδεμονίας ὥρισε νὰ τηρῆται.

XX[2].

De Atiliano tutore vel eo qui ex lege Iulia et Titia dabatur.

Si cui nullus omnino tutor fuerat, ei dabatur in urbe quidem Roma a praetore urbano et maiore parte tribunorum plebis tutor ex lege Atilia, in provinciis vero a

(2) Πανδ. (26. 5) — Κωδ. (5. 34)

20.

Περὶ Ἀτιλιανοῦ ἐπιτρόπου, ἢ ἐκείνου, ὅστις κατὰ τὸν Ἰούλιον καὶ Τίτιον νόμον ἐδίδετο.

Ἐὰν εἴς τινα μηδεὶς ἐντελῶς ἐπίτροπος ὑπῆρχεν, εἰς τοῦτον ἐδίδετο ἐν μὲν τῇ πόλει Ῥώμῃ ὑπὸ τοῦ ἀστικοῦ πραίτωρος καὶ τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τῶν δημάρχων ἐπίτροπος κατὰ τὸν Ἀτίλιον νόμον, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις ὑπὸ τῶν δι-

praesidibus provinciarum ex lege
1 Iulia et Titia. Sed et si testamento tutor sub condicione aut die certo datus fuerat, quamdiu condicio aut dies pendebat, ex isdem legibus tutor dari poterat. item si pure datus fuerit, quamdiu nemo ex testamento, heres existat, tamdiu ex isdem legibus tutor petendus erat, qui desinebat tutor esse, si condicio existeret aut dies veniret aut heres existe-
2 ret. Ab hostibus quoque tutore capto ex his legibus tutor petebatur, qui desinebat esse tutor, si is qui captus erat in civitatem reversus fuerat: nam reversus recipiebat tutelam iure postliminii.

3 Sed ex his legibus pupillis tutores desierunt dari, posteaquam primo consules pupillis utriusque sexus tutores ex inquisitione dare coeperunt, deinde praetores ex constitutionibus nam supra scriptis legibus neque de cautione a tutoribus exigenda rem salvam pupillis fore neque de compellendis tutoribus ad tutelae administra-

4 tionem quidquam cavetur. Sed hoc iure utimur, ut Romae quidem praefectus urbis vel praetor secundum suam iurisdictionem, in provinciis autem praesides ex inquisitione tutores crearent, vel magistratus iussu praesidum, si non sint magnae pupilli facultates.
5 Nos autem per constitutionem nostram et huiusmodi difficultates hominum resecantes nec exspectata iussione praesidum disposuimus, si facultas pupilli vel adulti

οικητῶν αὐτῶν κατὰ τὸν Ἰούλιον καὶ
1 Τίτιον νόμον. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐν διαθήκῃ εἶχε δοθῆ ἐπίτροπος ὑπὸ αἵρεσιν ἢ προθεσμίαν, ἐφόσον ἡ αἵρεσις ἢ ἡ προθεσμία ἤρτητο, κατὰ τοὺς ἰδίους νόμους ἠδύνατο νὰ δοθῆ ἐπίτροπος. ὡσαύτως ἐὰν ἀπολύτως ἤθελε δοθῆ, ἐφόσον μηδεὶς ἐκ τῆς διαθήκης ἀναδεικνύηται κληρο-
νόμος, ἐπὶ τοσοῦτον κατὰ τοὺς αὐτοὺς νόμους ἔδει νὰ ἐζητεῖτο ἐπίτροπος, ὅστις ἔπαυε νὰ εἶνε ἐπίτροπος, ἐὰν ἡ αἵ-
ρεσις ἤθελε πληρωθῆ ἢ ἡ προθεσμία φθά-
2 σει ἢ κληρονόμος ἀναδειχθῆ. Ὡσαύτως ἐὰν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ὁ ἐπίτροπος συνελαμβάνετο, κατὰ τοὺς νόμους ἐκείνους ἐζητεῖτο ἐπίτροπος, ὅστις ἔπαυε νὰ εἶνε ἐπίτροπος, ἐὰν ὁ συλληφθεὶς ἤθελεν ἐπανέλθει εἰς τὴν πολιτείαν· διότι ἐπανερχόμενος ἀνελάμβανε τὴν ἐπιτρο-
3 πείαν δικαιώματι ὑποστροφῆς. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς νόμους τούτους ἔπαυσαν νὰ δί-δωνται εἰς τοὺς ἀνήβους ἐπίτροποι, ἀφοῦ κατὰ πρῶτον μὲν οἱ ὕπατοι ἤρχοντο νὰ δίδωσι μετὰ ἔρευναν εἰς τοὺς ἀνήβους ἑκατέρου γένους ἐπιτρόπους, κατόπιν δὲ οἱ πραίτωρες κατὰ τὰς διατάξεις· διότι ἐν τοῖς προρρηθεῖσι νόμοις οὔτε περὶ ἀ-σφαλείας παρὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀπαιτη-τέας, ὅτι ἡ περιουσία τῶν ἀνήβων θέ-λει εἶσθαι σώα, οὔτε περὶ ἐξαναγκάσεως τῶν ἐπιτρόπων εἰς τὴν διοίκησιν τῆς
4 ἐπιτροπείας ὡρίζετό τι. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε τὸ ἐν χρήσει δίκαιον, ὥστε ἐν Ῥώ-μῃ μὲν ὁ πολίαρχος ἢ πραίτωρ συμφώ-νως πρὸς τὴν δικαιοδοσίαν του, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις οἱ διοικηταὶ μετὰ ἔρευ-ναν νὰ δημιουργῶσιν ἐπιτρόπους, ἢ οἱ ἄρχοντες κατὰ διαταγὴν τῶν διοικη-τῶν, ἐὰν ἡ τοῦ ἀνήβου περιουσία δὲν εἶνε
5 μεγάλη. Ἡμεῖς ὅμως διὰ διατάξεως ἡμετέρας καὶ τὰς τοιαύτας τῶν ἀνθρώ-πων δυσχερείας αἴροντες ὡρίσαμεν ὥσ-τε χωρὶς ν' ἀναμένηται ἡ διαταγὴ τῶν διοικητῶν, ἐὰν ἡ περιουσία τοῦ ἀνήβου

sque ad quingentos solidos va-
eat, defensores civitatum una cum
iusdem civitatis religiosissimo
ntistite vel apud alias puplicas
ersonas, id est magistratus, vel
uridicum Alexandrinae civitatis
utores vel curatores creare, legi-
ima cautela secundum eiusdem
onstitutionis normam praestan-
a, videlicet eorum periculo qui
am accipiant.

Impuberes autem in tutela esse
aturali iure conveniens est, ut is
ui perfectae aetatis non sit alte-

rius tutela regatur. Cum igitur
upillorum pupillarumque tutores
egotia gerunt, post pubertatem
utelae iudicio rationem reddunt.

ἢ νεανίου μέχρι πεντακοσίων χρυσῶν ἀνέρχηται, οἱ ὑπερασπισταὶ τῶν πόλεων μετὰ τοῦ ὁσιωτάτου τῆς αὐτῆς πόλεως ἱερέως, ἢ ἐνώπιον ἄλλων δημοσίων προσώπων, ἤτοι ἀρχόντων, ἢ τοῦ δικαιονόμου τῆς πόλεως Ἀλεξανδρείας νὰ δημιουργῶσιν ἐπιτρόπους ἢ κηδεμόνας, παρεχομένης συμφώνως πρὸς τὸν τύπον τῆς αὐτῆς διατάξεως, νομίμου ἀσφαλείας ἐπὶ κινδύνῳ, ἐννοεῖται, ἐκείνων, οἵτινες δέχονται ταύτην.

6 Τὸ νὰ εἶνε δὲ οἱ ἄνηβοι ὑπὸ ἐπιτροπείαν συνάδει πρὸς τὸ φυσικὸν δίκαιον, ὥστε ὁ μὴ ὢν τελείας ἡλικίας νὰ διοικῆται ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας ἑτέρου.

7 Ἀφοῦ λοιπὸν οἱ τῶν ἀνήβων ἐπίτροποι διοικοῦσι τὰς ὑποθέσεις, μετὰ τὴν ἐφηβότητα διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἐπιτροπείας ἀποδίδουσι λογαριασμόν.

XXI[1].

De auctoritate tutorum.

Auctoritas autem tutoris in qui-
usdam causis necessaria pupillis
st, in quibusdam non est neces-
aria. ut ecce si quid dari sibi
tipulentur, non est necessaria
utoris auctoritas: quod si aliis
upilli promittant, necessaria est:
hamque placuit meliorem quidem
uam condicionem licere eis fa-
cere etiam sine tutoris auctori-
ate, deteriorem vero non aliter
quam tutore auctore. unde in his
causis, ex quibus mutuae obliga-
iones nascuntur, in emptionibus
venditionibus, locationibus con-
ductionibus, mandatis, depositis,
si tutoris auctoritas non interve-
niat, ipsi quidem qui cum his con-
trahunt obligantur, at invicem

(1) Παν. (26. 8) — Κωδ. (5. 59)

21.

Περὶ αὐθεντίας ἐπιτρόπων.

Ἡ δ' αὐθεντία τοῦ ἐπιτρόπου εἴς τινας μὲν περιπτώσεις εἶνε ἀναγκαία εἰς τοὺς ἀνήβους, εἴς τινας δὲ δὲν εἶνε ἀναγκαία, ὡς λ. χ. ἐὰν ἐπερωτῶσι νὰ δοθῇ τι εἰς αὐτούς, δὲν εἶνε ἀναγκαία ἡ τοῦ ἐπιτρόπου αὐθεντία· ἂν ὅμως εἰς ἄλλους οἱ ἄνηβοι ὑπισχνῶνται, εἶνε ἀναγκαία· διότι ἐγένετο δεκτὸν, ὅτι καλλιτέραν μὲν τὴν ἰδίαν κατάστασιν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτοὺς νὰ ποιῶσι καὶ ἄνευ αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου, χείρονα ὅμως οὐχὶ ἄλλως παρὰ αὐθεντοῦντος τοῦ ἐπιτρόπου. ὅθεν εἰς ἐκείνας τὰς περιπτώσεις, ἐξ ὧν ἀμοιβαίως ἐνοχαὶ γεννῶνται, εἰς ἀγοραπωλησίας, μισθώσεις καὶ ἐκμισθώσεις, ἐντολάς, παρακαταθήκας, ἐὰν ἡ τοῦ ἐπιτρόπου αὐθεντία μὴ μεσολαβῇ, ἐκεῖνοι μὲν οἵτινες μετ' αὐτῶν συμβάλλονται, ἐνέχονται, ἀμοιβαίως ὅμως οἱ ἄνη-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

1 pupilli non obligantur. Neque tamen hereditatem adire neque bonorum possessionem petere neque hereditatem ex fideicommisso suscipere aliter possunt nisi tutoris auctoritate, quamvis lucrosa sit neque ullum damnum habeat. 2 Tutor autem statim in ipso negotio praesens debet auctor fieri, si hoc pupillo prodesse existimaverit. post tembus vero aut per epistulam interposita auctoritas

3 nihil agit. Si inter tutorem pupillumve iudicium agendum sit, quia ipse tutor in rem suam auctor esse non potest, non praetorius tutor ut olim constituitur, sed curator in locum eius datur, quo interveniente iudicium peragitur et eo peracto curator esse desinit.

XXII[1].

Quibus modis tutela finitur.

Pupilli pupillaeque cum puberes esse coeperint, tutela liberantur. pubertatem autem veteres quidem non solum ex annis, sed etiam ex habitu corporis in masculis aestimari volebant. nostra autem maiestas dignum esse castitate temporum nostrorum bene putavit, quod in feminis et antiquis impudicum esse visum est, id est inspectionem habitudinis corporis, hoc etiam in masculos extendere: et ideo sancta constitutione promulgata pubertatem in masculis post quartum decimum

(1) Πανδ. (26. 1. 12. 14--17) — Κωδ. (5. 60)

1 βοι δὲν ἐνέχονται. Οὔτε ὅμως εἰς κληρονομίαν νὰ ὑπεισέλθωσιν, οὔτε διακατοχὴν περιουσίας νὰ ζητήσωσιν, οὔτε κληρονομίαν ἐκ καταπιστεύματος ν' ἀναλάβωσι δύνανται ἄλλως, εἰμὴ σὺν τῇ αὐθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου, καίτοι εἶνε

2 ἐπωφελής, οὐδέ τινα ζημίαν φέρει. Ὁ δ' ἐπίτροπος ἀμέσως κατ' αὐτὴν τὴν δικαιοπραξίαν παρὼν ὀφείλει νὰ παρέχῃ τὴν αὐθεντίαν, ἐὰν ἤθελε νομίσει τοῦτο ὠφέλιμον εἰς τὸν ἄνηβον. ἡ μετὰ χρόνον δὲ ἢ δι' ἐπιστολῆς παρεμβληθεῖσα αὐ-

3 θεντία οὐδόλως ἰσχύει. Ἐὰν μεταξὺ ἐπιτρόπου ἢ ἀνήβου πρόκηται νὰ ἐγερθῇ δίκη, ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ ἐπίτροπος εἰς ὑπόθεσιν ἰδίαν δὲν δύναται νὰ δώσῃ αὐθεντίαν, οὐχὶ ὡς πάλαι πραιτωρικὸς ἐπίτροπος ὁρίζεται, ἀλλὰ κηδεμὼν εἰς θέσιν αὐτοῦ δίδεται, οὗτινος παρεμβαίνοντος διεξάγεται ἡ δίκη, καὶ ταύτης διεξαχθείσης παύει νὰ εἶνε κηδεμών.

22.

Κατὰ τίνας τρόπους ἡ ἐπιτροπεία λήγει.

Οἱ ἄνηβοι καὶ αἱ ἄνηβοι ἅμα ἄρξωνται νὰ εἶνε ἔφηβοι, ἀπαλλάσσονται τῆς ἐπιτροπείας· ἡ δὲ ἐφηβότης οἱ μὲν ἀρχαῖοι οὐχὶ μόνον ἐκ τῶν ἐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς καταστάσεως τοῦ σώματος ὡς πρὸς τοὺς ἄρρενας ἤθελον νὰ ἐκτιμᾶται. ἡ ἡμετέρα ὅμως μεγαλειότης καλῶς ἐθεώρησεν ἄξιον τῆς ἀγνότητος τῶν ἡμετέρων χρόνων, ὅπερ διὰ τὰς θήλεις καὶ εἰς τοὺς παλαιοὺς ἀναιδὲς ἐθεωρήθη, δηλ. ἡ ἐπιθεώρησις τῆς καταστάσεως τοῦ σώματος, τοῦτο καὶ εἰς τοὺς ἄρρενας νὰ ἐκτείνῃ. καὶ διὰ τοῦτο δι' αὐτοκρατορικῆς διατάξεως δημοσιευθείσης ὡρίσαμεν ἡ ἐφηβότης διὰ τοὺς ἄρρενας μετὰ τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος

nnum completum ilico initium
ccipere disposuimus, antiquitatis
ormam in femininis personis bene
ositam suo ordine relinquentes,
t post duodecimum annum com-
letum viripotentes esse credan-
tur. Item finitur tutela, si adro-
ati sint adhuc impuberes vel de-
ortati: item si in servitutem pu-
illus redigatur vel ab hostibus
fuerit captus. Sed et si usque
d certam condicionem datus sit
estamento, aeque evenit, ut desi-
at esse tutor existente condi-
cione. Simili modo finitur tu-
ela morte vel tutorum vel pupil-

lorum. Sed et capitis deminu-
one tutoris, per quam libertas
el civitas eius amittitur, omnis
utela perit. minima autem capi-
is deminutione tutoris, veluti si
in adoptionem dederit, legitima
antum tutela perit, ceterae non
ereunt: sed pupilli et pupillae
apitis deminutio licet minima sit,

omnes tutelas tollit. Praeterea
ui ad certum tempus testamento
antur tutores, finito eo deponunt
tutelam. Desinunt autem esse
utores, qui vel removentur a tu-
ela ob id quod suspecti visi sunt,
el ex iusta causa sese excusant
t onus administrandae tutelae
eponunt secundum ea quae infe-
ius proponemus.

συμπεπληρωμένον ἀμέσως νὰ λαμβάνῃ
ἀρχήν, τῆς ἀρχαιότητος τὸν κανόνα διὰ
τὰς θήλεις καλῶς τεθειμένον ἐν τῇ ἑ-
αυτοῦ θέσει ἀφέντες, ὥστε μετὰ τὸ δω-
δέκατον ἔτος συμπεπληρωμένον νὰ θεω-

1 ρῶνται ἀνδρὸς δεκτικαί. Ὡσαύτως
λήγει ἡ ἐπιτροπεία, ἐὰν οἱ εἰσέτι ἄνη-
βοι υἱοποιήθησαν ἢ ἐξωρίσθησαν. ὡσαύ-
τως ἐὰν ἄνηβος εἰς δουλείαν περιέλθῃ,
2 ἢ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν συλληφθῇ. Ἀλλὰ
καὶ ἂν μέχρις ὡρισμένης αἱρέσεως ἐδό-
θη διὰ διαθήκης, ὡσαύτως ἐπέρχεται,
ὥστε παύει νὰ εἶνε ἐπίτροπος πληρω-
3 θείσης τῆς αἱρέσεως. Καθ' ὅμοιον τρό-
πον λήγει ἡ ἐπιτροπεία διὰ τοῦ θανά-
του εἴτε τῶν ἐπιτρόπων εἴτε τῶν ἀνή-
4 βων. Ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς προσωπικῆς
ἐλαττώσεως τοῦ ἐπιτρόπου, δι' ἧς ἡ ἐ-
λευθερία ἢ ἡ πολιτεία αὐτοῦ ἀποβάλ-
λεται, πᾶσα ἐπιτροπεία ἀπόλλυται· διὰ
τῆς ἐλαχίστης ὅμως προσωπικῆς ἐλατ-
τώσεως τοῦ ἐπιτρόπου, ὡς ἐὰν ἑαυτὸν
εἰς υἱοθεσίαν ἔδωκεν, ἡ νόμιμος μόνον
ἐπιτροπεία ἀπόλλυται, αἱ δὲ λοιπαὶ δὲν
ἀπόλλυνται· ἀλλὰ τοῦ ἀνήβου ἢ τῆς ἀ-
νήβου ἡ προσωπικὴ ἐλάττωσις καίτοι
εἶνε ἐλαχίστη, πάσας τὰς ἐπιτροπείας
5 ἀναιρεῖ. Ἐκτὸς τούτων ὅσοι μέχρις
ὡρισμένου χρόνου διὰ διαθήκης δίδον-
ται ἐπίτροποι, λήξαντος αὐτοῦ καταθέ-
6 τουσι τὴν ἐπιτροπείαν. Παύουσι δὲ
νὰ εἶνε ἐπίτροποι, ὅσοι εἴτε ἀποβάλλον-
ται τῆς ἐπιτροπείας διὰ τοῦτο, ὅτι ὕ-
ποπτοι ἐθεωρήθησαν, εἴτε ἕνεκα δεδι-
καιολογημένης αἰτίας ἀπαλλάσσουσιν
ἑαυτούς, καὶ τὸ βάρος τῆς διοικήσεως
τῆς ἐπιτροπείας καταθέτουσι, συμφώ-
νως πρὸς τὰ κατωτέρω ἐκτεθησόμενα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

XXIII[1].

De curatoribus.

Masculi puberes et feminae viripotentes usque ad vicesimum quintum annum completum curatores accipiunt: qui, licet puberes sint, adhuc tamen huius aetatis sunt, ut negotia sua tueri non
1 possint. Dantur autem curatores ab isdem magistratibus, a quibus et tutores. sed curator testamento non datur, sed datus confirmatur decreto praetoris vel
2 praesidis. Item inviti adulescentes curatores non accipiunt praeterquam in litem: curator enim et ad certam causam dari
3 potest. Furiosi quoque et prodigi, licet maiores viginti quinque annis sint, tamen in curatione sunt adgnatorum ex lege duodecim tabularum. sed solent Romae praefectus urbis vel praetor et in provinciis praesides ex inquisitione

4 eis dare curatores. Sed et mente captis et surdis et mutis et qui morbo perpetuo laborant, quia rebus suis superesse non possunt,

5 curatores dandi sunt. Interdum autem et pupilli curatores accipiunt, ut puta si legitimus tutor non sit idoneus, quia habenti tutorem tutor dari non potest. item si testamento datus tutor vel a praetore vel a praeside idoneus non sit ad administrationem nec tamen fraudulenter negotia administrat, solet ei curator adiungi. item in locum tutorum, qui non

(1) Παν&. (26. 5)

23.

Περὶ κηδεμόνων.

Ἄρρενες ἔφηβοι καὶ θήλεις ἀνδρὸς δε
κτικαὶ μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ πέμπτου ἔτους
συμπεπληρωμένου λαμβάνουσι κηδεμό
νας, καθόσον, καίτοι εἶνε ἔφηβοι, ὅμως
εἶνε εἰσέτι τοιαύτης ἡλικίας, ὥστε τὰ
ἑαυτῶν ὑποθέσεις δὲν δύνανται νὰ προ
1 στατεύωσι. Δίδονται δὲ κηδεμόνες
παρὰ τῶν αὐτῶν ἀρχόντων, παρ' ὧν
καὶ οἱ ἐπίτροποι. ἀλλὰ κηδεμὼν δια
διαθήκης δὲν δίδεται, ὅμως δοθεὶς ἐπι
κυροῦται διὰ διατάγματος τοῦ πραί
2 τωρος ἢ τοῦ διοικητοῦ. Ὡσαύτως ἄ
κοντες οἱ νέοι δὲν λαμβάνουσι κηδεμό
νας, ἐκτὸς διὰ δίκην· διότι κηδεμὼν
καὶ δι' ὡρισμένην αἰτίαν δύναται νὰ
3 δοθῇ. Ὡσαύτως οἱ φρενοβλαβεῖς κα
οἱ ἄσωτοι, καίτοι εἶνε μεγαλείτεροι τῶν
εἰκοσιπέντε ἐτῶν, ὅμως εἶνε ὑπὸ κηδε
μονίαν τῶν πατρογενῶν κατὰ τὸν δω
δεκάδελτον νόμον. ἀλλὰ συνειθίζουσιν ἐν
Ῥώμῃ μὲν ὁ πολίαρχος ἢ ὁ πραίτωρ ἐν
δὲ ταῖς ἐπαρχίαις οἱ διοικηταὶ μετὰ ἔ
ρευναν νὰ δίδωσιν εἰς αὐτοὺς κηδεμό
4 νας. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς φρενολή
πτους καὶ κωφοὺς καὶ ἀλάλους καὶ τοὺ
ὑπὸ διηνεκοῦς ἀσθενείας κατατριχομέ
νους, ἐπειδὴ εἰς τὰς ἑαυτῶν ὑποθέσει
δὲν δύνανται νὰ προΐστανται, πρέπε
5 νὰ δίδωνται κηδεμόνες. Ἐνίοτε δὲ
καὶ οἱ ἄνηβοι λαμβάνουσι κηδεμόνας
ὡς λ. χ. ἐὰν ὁ νόμιμος ἐπίτροπος δὲν
εἶνε ἀξιόχρεος, καθόσον εἰς τὸν ἔχοντα
ἐπίτροπον ἐπίτροπος δὲν δύναται νὰ δο
θῇ. ὡσαύτως ἐὰν ὁ διὰ διαθήκης δο
θεὶς ἐπίτροπος, εἴτε ὁ παρὰ τοῦ πραί
τωρος ἢ τοῦ διοικητοῦ μὴ εἶνε ἱκανὸς
πρὸς διοίκησιν, οὐχὶ ὅμως καὶ δολίως
τὰς ὑποθέσεις διοικῇ, συνήθως προσδί
δεται εἰς αὐτὸν κηδεμών· ὡσαύτως εἰς
θέσιν ἐπιτρόπων, οἵτινες οὐχὶ διηνεκῶς

n perpetuum, sed ad tempus a utela excusantur, solent curatoes dari.

Quodsi tutor adversa valetuine vel alia necessitate impeditur, uo minus negotia pupilli admiistrare possit, et pupillus vel bsit vel infans sit, queu velit ctorem periculo ipsius praetor el qui provinciae praeerit decreto onstituet.

ἀλλὰ προσκαίρως ἀπὸ τῆς ἐπιτροπείας ἀπαλλάσσονται, συνήθως κηδεμόνες δίδονται.

6 Ἂν ὅμως ὁ ἐπίτροπος ὑπὸ νόσου ἢ ἄλλης ἀνάγκης ἐμποδίζηται, ὥστε ν' μὴ δύναται νὰ διοικῇ τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἀνήβου, ὁ δ' ἄνηβος εἶνε εἴτε ἀπὼν εἴτε νήπιος, ὁ πραίτωρ ἢ ὁ τῆς ἐπαρχίας διοικητὴς δύναται διὰ διατάγματος νὰ διορίζῃ ἐπὶ ἰδίῳ [τοῦ ἐπιτρόπου] κυνδύνῳ, ὅντινα θέλει ἀντιπρόσωπον.

XXIIII[1].

De satisdatione tutorum et curatorum.

Ne tamen pupillorum pupillaumve et eorum, qui quaeve in uratione sunt, negotia a tutoribus curatoribusve consumantur ut deminuantur, curat praetor, t et tutores et curatores eo nomine satisdent. sed hoc non est erpetuum: nam tutores testamento dati satisdare non coguntur, quia fides eorum et diligentia b ipso testatore probata est: item x inquisitione tutores vel curatores dati satisdatione non onerantur, quia idonei electi sunt.

1 Sed et si ex testamento vel inquisitione duo pluresve dati fuerint, potest unus offerre satis de ndemnitate pupilli vel adulescentis et contutori vel concuratori praeferri, ut solus administret, vel ut contutor satis offerens praeponatur ei, ut ipse solus administret. taque per se non potest petere satis a contutore vel concuratore suo, sed offerre debet, ut electio-

(1) Πανδ. (27. 7. 46. 6) — Κωδ. (5. 42. 57)

24.

Περὶ ἱκανοδοσίας ἐπιτρόπων καὶ κηδεμόνων.

Ἵνα δὲ μή τὰ ὑπάρχοντα τῶν ἀνήβων καὶ ἐκείνων, οἵτινες ἢ αἵτινες ὑπὸ κηδεμονίαν εὑρίσκονται, ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων ἢ κηδεμόνων καταναλίσκωνται ἢ ἐλαττῶνται, φροντίζει ὁ πραίτωρ, ὥστε οἵ τε ἐπίτροποι καὶ οἱ κηδεμόνες νὰ παρέχωσι δι' αὐτὸ ἱκανοδοσίαν. ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε γενικόν· διότι ἐπίτροποι διὰ διαθήκης δεδομένοι δὲν ὑποχρεοῦνται νὰ παρέχωσιν ἱκανοδοσίαν, καθόσον ἡ πίστις αὐτῶν καὶ ἡ ἐπιμέλεια παρ' αὐτοῦ τοῦ διαθέτου ἐπεδοκιμάσθη· ὡσαύτως ἐπίτροποι ἢ κηδεμόνες μετὰ ἔρευναν δεδομένοι δὲν βαρύνονται δι' ἱκανοδοσίας, διότι φερέγγυοι ἐξηλέχθησαν.

1 Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐκ διαθήκης ἢ μετὰ ἔρευναν ἤθελον δύο ἢ πλείονες δοθῆ, δύναται εἷς νὰ παράσχῃ ἱκανοδοσίαν περὶ ἀποζημιώσεως τοῦ ἀνήβου ἢ τοῦ νέου, καὶ νὰ προτιμηθῇ τοῦ συνεπιτρόπου ἢ συγκηδεμόνος, ὥστε μόνος νὰ διοικῇ, ἢ ὥστε συνεπίτροπος προσφέρων ἱκανοδοσίαν νὰ προτιμηθῇ αὐτοῦ, ὥστε ἐκεῖνος μόνος νὰ διοικῇ. ὅθεν δὲν δύναταί τις ν' ἀπαιτήσῃ ἱκανοδοσίαν παρὰ τοῦ συνεπιτρόπου ἢ συγκηδεμόνος αὐτοῦ, ἀλλ' ὀφείλει νὰ προσφέρῃ, ὥστε νὰ δώσῃ ἐπιλο-

nem det contutori suo, utrum velit satis accipere an satis dare. quodsi nemo eorum satis offerat, si quidem adscriptum fuerit a testatore, quis gerat, ille gerere debet: quodsi non fuerit adscriptum, quem maior pars elegerit, ipse gerere debet, ut edicto praetoris cavetur. sin autem ipsi tutores dissenserint circa eligendum eum vel eos qui gerere debent, praetor partes suas interponere debet. idem et in pluribus ex inquisitione datis probandum est, id est ut maior pars eligere possit, per quem administratio fieret.

2 Sciendum autem est non solum tutores vel curatores pupillis et adultis ceterisque personis ex administratione teneri, sed etiam in eos qui satisdationes accipiunt subsidiariam actionem esse, quae ultimum eis praesidium possit afferre. subsidiaria autem actio datur in eos, qui vel omnino a tutoribus vel curatoribus satisdari non curaverint aut non idonee passi essent caveri. quae quidem tam ex prudentium responsis quam ex constitutionibus imperialibus et in heredes eorum extenditur.

3 Quibus constitutionibus et illud exprimitur, ut, nisi caveant tutores vel curatores, pignoribus cap-

4 tis coerceantur. Neque autem praefectus urbis neque praetor neque praeses provinciae neque quis alius cui tutores dandi ius est hac actione tenebitur, sed hi tantummodo qui satisdationem exigere solent.

γὴν εἰς τὸν συνεπίτροπόν του, ἂν θέλῃ νὰ λάβῃ ἢ νὰ δώσῃ ἱκανοδοσίαν· ἂν ὅμως μηδεὶς ἐξ αὐτῶν προσφέρῃ ἱκανοδοσίαν, ἂν μὲν ὡρίσθη ὑπὸ τοῦ διαθέτου, τίς νὰ διοικῇ, οὗτος ὀφείλει νὰ διοικῇ· ἂν ὅμως δὲν ὡρίσθη, ἐκεῖνος ὃν ἡ πλειονότης ἤθελεν ἐκλέξει, ὀφείλει νὰ διοικῇ, ὡς ἐν τῷ διατάγματι τοῦ πραίτωρος ὁρίζεται. ἂν ὅμως αὐτοὶ οἱ ἐπίτροποι διαφωνῶσιν ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν ἐκείνου ἢ ἐκείνων, οἵτινες ὀφείλουσι νὰ διοικήσωσιν, ὁ πραίτωρ δέον νὰ παρεμβάλῃ ἑαυτόν. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ πολλῶν μετὰ ἔρευναν δοθέντων πρέπει νὰ ἰσχύῃ, ὥστε δηλ. ἡ πλειονότης νὰ δύναται νὰ ἐκλέγῃ, διὰ τίνος ἡ διοίκησις θὰ γείνῃ.

2 Δέον δὲ νὰ γνωσθῇ, ὅτι ὄχι μόνον οἱ ἐπίτροποι ἢ οἱ κηδεμόνες ἀπέναντι τῶν ἀνήβων καὶ ἀνηλίκων καὶ λοιπῶν προσώπων ἐκ τῆς διοικήσεως ἐνέχονται, ἀλλὰ καὶ κατ' ἐκείνων, οἵτινες τὰς ἱκανοδοσίας λαμβάνουσιν, ὑπάρχει ἐπιβοηθητικὴ ἀγωγή, ἥτις ἐσχάτην προστασίαν δύναται νὰ προσφέρῃ εἰς ἐκείνους· ἐπιβοηθητικὴ δ' ἀγωγὴ δίδεται κατ' ἐκείνων, οἵτινες εἴτε οὐδόλως ἐφρόντισαν νὰ δοθῇ ἱκανοδοσία παρὰ τῶν ἐπιτρόπων ἢ κηδεμόνων, ἢ ἐδέχθησαν νὰ δοθῇ ἀσφάλεια ἀνεπαρκής· αὐτὴ δὲ [ἡ ἀγωγὴ] ἔκ τε τῶν ἀπαντήσεων τῶν νομομαθῶν καὶ ἐκ τῶν αὐτοκρατορικῶν διατάξεων ἐκτείνεται καὶ κατὰ τῶν κληρονό-
3 μων ἐκείνων. Ὑπὸ τῶν διατάξεων δὲ τούτων καὶ τοῦτο ὁρίζεται, ὥστε, ἐὰν μὴ παράσχωσιν ἀσφάλειαν οἱ ἐπίτροποι ἢ κηδεμόνες, διὰ τῆς λήψεως ἐνεχύρων νὰ
4 ἐξαναγκάζωνται. Οὔτε ὅμως ὁ πολίαρχος, οὔτε ὁ πραίτωρ, οὔτε ὁ διοικητὴς ἐπαρχίας οὔτε τις ἄλλος ἐκ τῶν δικαιουμένων νὰ δίδωσιν ἐπιτρόπους θέλει ἐνέχεσθαι διὰ τῆς προκειμένης ἀγωγῆς, ἀλλ' ἐκεῖνοι μόνον, οἵτινες συνήθως ἀπαιτοῦσι τὴν ἱκανοδοσίαν.

XXV[1].

De excusationibus.

Excusantur autem tutores vel uratores variis ex causis: plerumque autem propter liberos, ive in potestate sint sive emancipati. si enim tres liberos quis superstites Romae habeat vel in talia quattuor vel in provinciis uinque, a tutela vel cura possunt xcusari exemplo ceterorum muerum: nam et tutelam et curam placuit publicum munus esse. sed doptivi liberi non prosunt, in doptionem autem dati naturali patri prosunt. item nepotes ex ilio prosunt, ut in locum patris uccedant, ex filia non prosunt. ilii autem superstites tantum ad utelae vel curae muneris excusaionem prosunt, defuncti non prount. sed si in bello amissi sunt, uaesitum est, an prosint. et conat eos solos prodesse qui in acie mittuntur: hi enim, quia pro re ublica ceciderunt, in perpetuum er gloriam vivere intelleguntur.

Item divus Marcus in semestribus rescripsit eum, qui res fisci dministrat, a tutela vel cura uamdiu administrat excusari pos-

se. Item qui rei publicae causa bsunt, a tutela et cura excusanur. sed et si fuerunt tutores vel uratores, deinde rei publicae ausa abesse coeperunt, a tutela t cura excusantur, quatenus rei ublicae causa absunt, et interea urator loco eorum datur. qui si

(1) Πανδ. (27. 1) — Κωδ. (5. 62--69)

25.

Περὶ ἀπαλλαγῶν.

Ἀπαλλάσσονται δ' οἱ ἐπίτροποι ἢ κηδεμόνες ἐκ διαφόρων λόγων· πλειστακις ὅμως ἕνεκα τέκνων εἴτε ὑπεξουσίων εἴτε χειραφέτων. διότι ἐάν τις τρία τέκνα ἐπιζῶντα ἐν Ῥώμῃ ἔχῃ ἢ ἐν Ἰταλίᾳ τέσσαρα ἢ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πέντε, ἀπὸ ἐπιτροπείας ἢ κηδεμονίας δύναται ν' ἀπαλλάσσηται, καθ' ὑπόδειγμα τῶν λοιπῶν λειτουργημάτων. διότι καὶ ἡ ἐπιτροπεία καὶ ἡ κηδεμονία ἐγένετο δεκτόν, ὅτι εἶνε δημόσιον λειτούργημα. ὅμως τὰ ἐξ υἱοθεσίας τέκνα δὲν ὠφελοῦσιν, ἐνῶ τὰ εἰς υἱοθεσίαν δοθέντα φυσικὰ [τέκνα] ὠφελοῦσι τὸν πατέρα. ὡσαύτως οἱ ἔγγονοι ἐξ υἱοῦ ὠφελοῦσιν, ὥστε εἰς τόπον τοῦ πατρὸς νὰ διαδέχωνται, οἱ ἐκ θυγατρὸς [ὅμως] δὲν ὠφελοῦσι. μόνον δ' οἱ ἐπιζῶντες υἱοὶ ὠφελοῦσι πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ λειτουργήματος τῆς ἐπιτροπείας ἢ κηδεμονίας, οἱ δ' ἀποθανόντες δὲν ὠφελοῦσιν. ἀλλ' ἐὰν ἐν πολέμῳ ἀπωλέσθησαν, ἠρωτήθη ἂν ὠφελῶσι. γνωστὸν λοιπὸν ὅτι ἐκεῖνοι μόνον ὠφελοῦσιν, οἵτινες ἐν παρατάξει ἀπωλέσθησαν. διότι οὗτοι, ἐπειδὴ ὑπὲρ τῆς πολιτείας ἔπεσον, θεωροῦνται ὅτι διηνεκῶς διὰ τῆς 1 δόξης ζῶσιν. Ὡσαύτως ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος ἐν τοῖς ἑξαμηνιαίοις [ὁρισμοῖς] ὥρισεν ὅτι, ὅστις πράγματα τοῦ δημοσίου διοικεῖ, δύναται ἐφόσον διοικεῖ νὰ ἀπαλλάσσηται ἀπὸ ἐπιτροπείας ἢ κη-2 δεμονίας. Ὡσαύτως ὅσοι ἕνεκα τῆς πολιτείας εἶνε ἀπόντες, ἀπαλλάσσονται ἀπὸ ἐπιτροπείας ἢ κηδεμονίας. ἀλλὰ καὶ ἂν ἦσαν ἐπίτροποι ἢ κηδεμόνες, εἶτα δὲ χάριν τῆς πολιτείας ἤρξαντο νὰ εἶνε ἀπόντες, ἀπαλλάσσονται τῆς ἐπιτροπείας ἢ κηδεμονίας, ἐφόσον χάριν τῆς πολιτείας εἶνε ἀπόντες, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ δίδεται κηδεμὼν εἰς θέσιν αὐτῶν. ἐὰν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

reversi fuerint, recipiunt onus tutelae nec anni habent vacationem, ut Papinianus responsorum libro quinto scripsit: nam hoc spatium habent ad novas tutelas

3 vocati. Et qui potestatem aliquam habent, excusare se possunt, ut divus Marcus rescripsit, sed coeptam tutelam deserere non 4 possunt. Item propter litem, quam cum pupillo vel adulto tutor vel curator habet, excusare se nemo potest: nisi forte de omnibus bonis vel hereditate contro- 5 versia sit. Item tria onera tutelae non affectatae vel curae praestant vacationem, quamdiu administrantur: ut tamen plurium pupillorum tutela vel cura eorundem bonorum, veluti fratrum, pro 6 una computetur. Sed et propter paupertatem excusationem tribui tam divi fratres quam per se divus Marcus rescripsit, si quis imparem se oneri iniuncto possit 7 docere. Item propter adversam valetudinem, propter quam nec suis quidem negotiis interesse po- 8 test, excusatio locum habet. Similiter eum qui litteras nesciret excusandum esse divus Pius rescripsit: quamvis et imperiti litterarum possunt ad administra- 9 tionem negotiorum sufficere. Item si propter inimicitiam aliquem testamento tutorem pater dederit, hoc ipsum praestat ei excusationem: sicut per contrarium non excusantur, qui se tutelam patri pupillorum administraturos pro- 10 miserunt. Non esse autem admittendam excusationem eius, qui hoc solo utitur, quod ignotus patri

δι' οἱ τοιοῦτοι ἐπανέλθωσιν, ἀναλαμβάνουσι τὸ βάρος τῆς ἐπιτροπείας, οὐδ' ἔχουσιν ἐνιαύσιον σχολήν, καθὰ ὁ Παπινιανὸς ἐν βιβλίῳ ε' τῶν ἀπαντήσεων ἔγραψε. διότι τὸν χρόνον τοῦτον ἔχουσιν εἰς νέας ἐπιτροπείας καλούμενοι. 3 Καὶ ὅσοι ἐξουσίαν τινὰ ἔχουσι, δύνανται ν' ἀπαλλάξωσιν ἑαυτούς, ὡς ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος ἀντεπέστειλεν, ἀλλὰ τὴν ἀρξαμένην ἐπιτροπείαν δὲν δύναν- 4 ται νὰ καταλίπωσιν. Ὡσαύτως ἕνεκα δίκης, ἣν μετὰ τοῦ ἀνήβου ἢ ἀνηλίκου ἔχει ὁ ἐπίτροπος ἢ κηδεμών, οὐδόλως δύναται ν' ἀπαλλάξῃ ἑαυτόν, ἐκτὸς ἐὰν τυχὸν περὶ ἁπάσης τῆς περιουσίας ὑπάρ- 5 χῃ ἔρις. Ὡσαύτως τρία βάρη ἐπιτροπείας μὴ ἐπιδιωχθείσης ἢ κηδεμονίας ἐπιτρέπουσι σχολήν, ἐφόσον ἀσκῶνται, οὕτως ὅμως ὥστε ἡ ἐπιτροπεία ἢ κηδεμονία τῆς αὐτῆς περιουσίας πλειόνων ἀνήβων, λ. χ. ἀδελφῶν, ὡς μία νὰ θεω- 6 ρῆται. Ἀλλὰ καὶ ὅτι ἕνεκα πτωχείας παρέχεται ἀπαλλαγή, ἀντεπέστειλαν οἵ τε αὐτοκράτορες ἀδελφοὶ καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος, ἐάν τις δύναται νὰ ἀποδείξῃ ἑαυτὸν ἀνεπαρκῆ πρὸς τὸ ἐπι- 7 τεθὲν βάρος. Ὡσαύτως ἕνεκα νόσου, δι' ἣν δὲν δύναταί τις οὐδὲ περὶ τῶν ἰδίων ὑποθέσεων νὰ μεριμνᾷ, λαμβάνει χώραν 8 ἀπαλλαγή. Ὁμοίως ἐκεῖνος, ὅστις γράμματα ἀγνοεῖ, δέον ν' ἀπαλλάσσηται, ἀντεπέστειλεν ὁ αὐτοκράτωρ Πῖος· καίτοι καὶ οἱ ἀγράμματοι δύνανται νὰ ἐξαρκῶσιν εἰς τὴν διοίκησιν ὑποθέσεων. 9 Ὡσαύτως ἐὰν ἕνεκά τινος ἔχθρας ὁ πατὴρ ἔδωκεν ἐπίτροπον διὰ διαθήκης, αὐτὸ τοῦτο παρέχει αὐτῷ ἀπαλλαγήν, ὡς ἐξ ἐναντίας δὲν ἀπαλλάσσονται, ὅσοι ὑπεσχέθησαν εἰς τὸν πατέρα τῶν ἀνήβων, ὅτι θὰ διοικήσωσι τὴν ἐπιτροπείαν.

10 Δὲν εἶνε ὅμως ἀποδεκτὴ ἡ ἀπαλλαγὴ ἐκείνου, ὅστις τοῦτο μόνον προβάλλει, ὅτι εἶνε ἄγνωστος εἰς τὸν πατέρα τῶν

pupillorum sit, divi fratres res-
11 cripserunt. Inimicitiae, quās
quis cum patre pupillorum vel
adultorum exercuit, si capitales
fuerunt nec reconciliatio interve-
nit, a tutela solent excusare.
12 Item si quis status controver-
siam a pupillorum patre passus

13 est, excusatur a tutela. Item
maior septuaginta annis a tutela
vel cura se potest excusare. mi-
nores autem viginti et quinque
annis olim quidem excusabantur:
a nostra autem constitutione pro-
hibentur ad tutelam vel curam
aspirare, adeo ut nec excusatione
opus fiat. qua constitutione cave-
tur, ut nec pupillus ad legitimam
tutelam vocetur nec adultus: cum
erat incivile eos, qui alieno auxi-
lio in rebus suis administrandis
egere noscuntur et sub aliis re-
guntur, aliorum tutelam vel cu-

14 ram subire. Item et in milite
observandum est, ut nec volens
ad tutelae munus admittatur.
15 Item Romae grammatici rhe-
tores et medici et qui in patria
sua id exercent et intra numerum
sunt, a tutela vel cura habent
vacationem.

16 Qui autem se vult excusare,
si plures habeat excusationes et
de quibusdam non probaverit, aliis
uti intra tempora non prohibetur.
qui excusare se volunt, non ap-
pellant: sed intra dies quinqua-
ginta continuos, ex quo cognove-
runt, excusare se debent (cuius-
cumque generis sunt, id est qua-

ἀνήβων, ἀντεπέστειλαν οἱ αὐτοκράτορες
11 ἀδελφοί. Ἔχθραι, ἃς τις μετὰ τοῦ
πατρὸς τῶν ἀνήβων ἢ ἀνηλίκων ἔσχεν,
εἰὰν ἦσαν θανάσιμοι, μηδ' ἐπῆλθε συν-
διαλλαγή, ἀπαλλάττουσι συνήθως τῆς

12 ἐπιτροπείας. Ὡσαύτως ἐάν τις ὑπέ-
ρῃ ἐκ μέρους τοῦ πατρὸς τῶν ἀνήβων
ἀμφισβήτησιν τῆς καταστάσεως, ἀπαλ-
13 λάσσεται τῆς ἐπιτροπείας. Ὡσαύτως
ὁ μεγαλείτερος τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν
δύναται ν' ἀπαλλάξῃ ἑαυτὸν τῆς ἐπι-
τροπείας ἢ κηδεμονίας. οἱ μικρότεροι ὅ-
μως τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν ἄλλοτε μὲν ἀ-
πηλλάσσοντο· ὑπὸ ἡμετέρας ὅμως διατάξεως ἐμποδίζονται νὰ ἐπιδιώκωσιν
ἐπιτροπείαν ἢ κηδεμονίαν, ἐπὶ τοσοῦτον
ὥστε οὐδ' εἶνε ἀνάγκη ἀπαλλαγῆς. ὑπὸ
τῆς τοιαύτης διατάξεως ὁρίζεται, ὥστε
μήτε ἄνηβος εἰς νόμιμον ἐπιτροπείαν νὰ
καλῆται, μήτε ἀνήλικος, διότι ἦτο ἀ-
πρεπὲς ἐκεῖνοι, οἵτινες εἶνε γνωστὸν ὅτι
πρὸς διοίκησιν τῶν ἰδίων ὑποθέσεων ἔ-
χουσι χρείαν ἀλλοτρίας συνδρομῆς, καὶ
ὑπὸ ἑτέρων διοικοῦνται, ἄλλων ἐπιτρο-
πείαν ἢ κηδεμονίαν ν' ἀναδέχωνται.
14 Τὸ αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὸν στρατιώτην
δέον νὰ τηρῆται, ὥστε οὔτε θέλων νὰ γί-
νηται δεκτὸς εἰς τὸ λειτούργημα τῆς
15 ἐπιτροπείας. Ὡσαύτως ἐν Ῥωμῃ οἱ
γραμματικοὶ ῥήτορες καὶ ἰατροὶ καὶ ὅσοι
ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τοῦτο μετέρχονται
καὶ εἶνε ἐντὸς τοῦ [νομίμου] ἀριθμοῦ,
ἔχουσι σχολὴν ἀπὸ ἐπιτροπείας ἢ κη-
δεμονίας.

16 Ὅστις ὅμως θέλει νὰ ἀπαλλάξῃ
ἑαυτόν, ἐὰν ἔχῃ πολλοὺς ἀπαλλαγῶν λό-
γους, καὶ περί τινων δὲν ἀπέδειξε δὲν
ἐμποδίζεται νὰ μεταχειρισθῇ ἐμπροθέσ-
μως ἑτέρους. οἱ θέλοντες δὲ ν' ἀπαλλάξω-
σιν ἑαυτούς, δὲν ποιοῦσιν ἔφεσιν· ἀλλ'
ἐντὸς πεντήκοντα συνεχῶν ἡμερῶν ἀφ' ἧς
ἔμαθον, ὀφείλουσι ν' ἀπαλλάττωσιν ἑ-
αυτούς (οἱουδήποτε εἴδους εἶνε, ἤτοι ὁ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

litercumque dati fuerint tutores), si intra centesimum lapidem sunt ab eo loco, ubi tutores dati sunt: si vero ultra centesimum habitant, dinumeratione facta viginti millium diurnorum et amplius triginta dierum. quod tamen, ut Scaevola dicebat, sic debet computari, ne minus sint quam quin-

17 quaginta dies. Datus autem tutor ad universum patrimonium 18 datus esse creditur. Qui tutelam alicuius gessit, invitus curator eiusdem fieri non compellitur, in tantum ut, licet pater, qui testamento tutorem dederit, adiecit se eundem curatorem dare, tamen invitum eum curam suscipere non cogendum divi Severus et Anto-

19 ninus rescripserunt. Item rescripserunt maritum uxori suae curatorem datum excusare se posse, 20 licet se immisceat. Si quis autem falsis allegationibus excusationem tutelae meruit, non est liberatus onere tutelae.

πωςδήποτε καὶ ἂν ἐδόθησαν ἐπίτροποι) ἐὰν εἶνε ἐντὸς τοῦ ἑκατοστοῦ ὀκταστα-
δίου ἀπὸ τοῦ τόπου, ἔνθα ἐδόθησαν ἐπί-
τροποι. ἂν ὅμως πέραν τοῦ ἑκατοστοῦ
κατοικῶσιν, ὑπολογίζονται εἴκοσι μί-
λια ἀντὶ μιᾶς ἡμέρας καὶ προσέτι τριά-
κοντα ἡμέραι. οὗτος ὅμως ὁ ὑπολογι-
σμός, καθὰ ὁ Σκαιβόλας ἔλεγεν, οὕτω
πρέπει νὰ γίνηται, ὥστε νὰ μὴ εἶνε
ὀλιγώτεραι τῶν πεντήκοντα ἡμερῶν.
17 Ὁ δοθεὶς δ' ἐπίτροπος θεωρεῖται
δι' ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν δοθείς.
18 Ὅστις ἐπιτροπείαν ἑτέρου διοικεῖ,
δὲν ἀναγκάζεται νὰ γείνῃ ἄκων κη-
δεμὼν τοῦ ἰδίου, ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε,
καίτοι ὁ πατήρ, ὅστις διὰ τῆς διαθήκης
ἔδωκεν ἐπίτροπον, προσέθηκεν ὅτι δίδει
τὸν αὐτὸν κηδεμόνα, ὅμως ἀκουσίως δὲν
πρέπει ἐκεῖνος νὰ ἀναγκάζηται εἰς ἀνα-
19 δοχὴν τῆς κηδεμονίας, ἀντεπέστειλαν
οἱ αὐτοκράτορες Σεβῆρος καὶ Ἀντωνῖ-
νος. Οἱ αὐτοὶ ἀντεπέστειλαν ὅτι ὁ
σύζυγος δοθεὶς κηδεμὼν τῆς ἑαυτοῦ συ-
ζύγου δύναται ν' ἀπαλλάξῃ ἑαυτόν, καὶ-
20 τοι ἑαυτὸν ἀνέμιξεν. Ἂν τις ὅμως
διὰ ψευδῶν ἐπιχειρημάτων ἐπέτυχεν
ἀπαλλαγὴν ἀπὸ ἐπιτροπείας, δὲν ἀπηλ-
λάγη τοῦ βάρους τῆς ἐπιτροπείας.

XXVI[1].

De suspectis tutoribus et curatoribus.

Sciendum est suspecti crimen e lege duodecim tabularum descen-
1 dere. Datum est autem ius removendi suspectos tutores Romae praetori et in provinciis praesidibus earum et legato proconsulis.

(1) Πανδ. (26. 10) — Κωδ. (5. 43)

2 Ostendimus, qui possunt de suspecto cognoscere: nunc videamus, qui suspecti fieri possunt Et qui-

26.

Περὶ ὑπόπτων ἐπιτρόπων καὶ κηδεμόνων.

Δέον νὰ γνωσθῇ, ὅτι ἡ τῆς ὑποψίας
κατηγορία πηγάζει ἐκ τοῦ δωδεκαδέλ-
1 του νόμου. Ἐδόθη δὲ τὸ δικαίωμα
τῆς ἀποβολῆς τῶν ὑπόπτων ἐπιτρόπων
ἐν Ῥώμῃ μὲν εἰς τὸν πραίτωρα, ἐν δὲ
ταῖς ἐπαρχίαις εἰς τοὺς διοικητὰς αὐτῶν
καὶ τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ ἀνθυπάτου.
2 Ἐδείξαμεν τίνες δύνανται νὰ διαγνώ-
σωσι περὶ ὑπόπτου. ἤδη ἂς ἴδωμεν τίνες
δύνανται νὰ καταστῶσιν ὕποπτοι. καὶ

em omnes tutores possunt, sive estamentarii sint sive non, sed[1] lterius generis tutores. quare et i legitimus sit tutor, accusari oterit. quid si patronus? adhuc dem erit dicendum: dummodo neminerimus famae patroni parendum, licet ut suspectus remotus fuerit. Consequens est, ut ideamus, qui possint suspectos postulare. et sciendum est quasi publicam esse hanc actionem, hoc st omnibus patere. quin immo et mulieres admittuntur ex rescripto divorum Severi et Antonini, sed hae solae, quae pietatis necessitudine ductae ad hoc procedunt, t puta mater: nutrix quoque et via possunt, potest et soror: sed et si qua mulier fuerit, cuius praetor perpensam pietatem intellexerit non sexus verecundiam egredientis, sed pietate productam non continere iniuriam pupillorum, admittit eam ad accusationem.

4 Impuberes non possunt tutores suos suspectos postulare: puberes autem curatores suos ex consilio necessariorum suspectos possunt arguere: et ita divi Severus et

(1) et (σ. μ.)

5 Antoninus rescripserunt. Suspectus est autem, qui non ex fide tutelam gerit, licet solvendo est, ut et Iulianus quoque scripsit. sed et ante, quam incipiat gerere tutelam tutor, posse eum quasi suspectum removeri idem Iulianus scripsit et secundum eum constitutum est. Suspectus autem remotus, si quidem ob dolum, famosus est: si ob culpam, non aeque.

6

πάντες μὲν οἱ ἐπίτροποι δύνανται, εἴτε ἐκ διαθήκης εἶνε εἴτε ὄχι, καὶ οἱ ἑτέρου εἴδους ἐπίτροποι. ὅθεν καὶ ἂν νόμιμος εἶνε ὁ ἐπίτροπος, δύναται νὰ κατηγορηθῇ. τί [ὅμως] ἂν [εἶνε] πάτρων; καὶ τότε τὸ ἴδιον θέλει λεχθῇ, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι πρέπει νὰ φειδώμεθα τῆς φήμης τοῦ πάτρωνος, καίτοι ὡς ὑ-
3 ποπτος ἀπεβλήθη. Ἀκόλουθον δ' εἶνε νὰ ἴδωμεν τίνες δύνανται νὰ ἐναγάγωσι τοὺς ὑπόπτους. δέον λοιπὸν νὰ γνωσθῇ ὅτι ἡ τοιαύτη ἀγωγὴ εἶνε οἱονεὶ δημοσία, ἤτοι εἰς πάντας ἀνήκει, μάλιστα δὲ καὶ αἱ γυναῖκες γίνονται δεκταὶ κατ' ἀντεπιστολὴν τῶν αὐτοκρατόρων Σεβήρου καὶ Ἀντωνίνου, ἀλλ' ἐκεῖναι μόναι, αἵτινες ὑπὸ σοργῆς ἀναγκαζόμεναι προβαίνουσιν εἰς τοῦτο, ὡς λ. χ. ἡ μήτηρ· ὡσαύτως δύναται ἡ τροφὸς καὶ ἡ μάμμη, δύναται δὲ καὶ ἡ ἀδελφή. ἀλλὰ καὶ ἄν τις οἱαδήποτε γυνὴ ἤθελεν εἴσθαι, ἧς ὁ πραίτωρ διαβλέπει τὴν ἐσκεμμένην στοργὴν [καὶ ἥτις] ἄνευ ὑπερβάσεως τῆς τοῦ φύλου αἰδοῦς, ἀλλ' ἐκ στοργῆς κινουμένη δὲν ὑπομένει τὴν ἀδικίαν τῶν ἀνήβων, δέχεται ταύ-
4 την πρὸς κατηγορίαν. Οἱ ἄνηβοι δὲν δύνανται νὰ ἐναγωσι τοὺς ἰδίους ἐπιτρόπους ὡς ὑπόπτους, οἱ ἔφηβοι ὅμως δύνανται μετὰ γνώμην τῶν συγγενῶν νὰ κατηγορήσωσι τοὺς ἑαυτῶν κηδεμόνας ὡς ὑπόπτους· οὕτω δὲ καὶ οἱ αὐτοκράτορες Σεβῆρος καὶ Ἀντωνῖνος ἀντεπέ-
5 στειλαν." Ὕποπτος δὲ εἶνε, ὅστις οὐχὶ πιστῶς διοικεῖ τὴν ἐπιτροπείαν, καίτοι εἶνε ἀξιόχρεως, καθὰ ὁ Ἰουλιανὸς ἔγραψεν· ἀλλὰ καὶ πρὶν ἢ ἄρξηται ὁ ἐπίτροπος νὰ διοικῇ τὴν ἐπιτροπείαν, δύναται οὗτος ὡς ὕποπτος ν' ἀποβληθῇ, ἔγραψεν ὁ αὐτὸς Ἰουλιανὸς καὶ διάταξις κατ' αὐ-

6 τὸν ἐξεδόθη. Ὕποπτος δ' ἀποβληθείς, ἂν μὲν διὰ δόλον, εἶνε ἄτιμος, ἂν

7 Si quis autem suspectus postulatur, quoad cognitio finiatur, interdicitur ei administratio, ut Pa-

8 piniano visum est. Sed si suspecti cognitio suscepta fuerit posteaque tutor vel curator decesserit, extinguitur cognitio suspecti.
9 Si quis tutor copiam sui non faciat, ut alimenta pupillo decernantur, cavetur epistula divorum Severi et Antonini, ut in possessionem bonorum eius pupillus mittatur: et quae mora deteriora futura sunt, dato curatore distrahi iubentur. ergo ut suspectus removeri poterit qui non praestat ali-

10 menta. Sed si quis praesens negat propter inopiam alimenta posse decerni, si hoc per mendacium dicat, remittendum eum esse ad praefectum urbis puniendum placuit, sicut ille remittitur, qui data pecunia ministerium tutelae

11 redemit. Libertus quoque, si fraudulenter gessisse tutelam filiorum vel nepotum patroni probetur, ad praefectum urbis remitti-
12 tur puniendus. Novissime sciendum est eos, qui fraudulenter tutelam vel curam administrant, etiamsi satis offerant, removendos a tutela, quia satisdatio propositum tutoris malevolum non mutat, sed diutius grassandi in re fami-

13 liari facultatem praestat. Suspectum enim eum putamus, qui moribus talis est, ut suspectus sit:

7 δὲ διὰ πταῖσμα, οὐχί. Ἂν τις ὅμως ὡς ὕποπτος ἐνάγηται, μέχρις οὗ ἡ δίκη περατωθῇ, ἀπαγορεύεται αὐτῷ ἡ διοίκησις, καθὰ ὁ Παπινιανὸς ἐφρόνει.
8 Ἀλλ' ἐὰν ἤρξατο ἡ περὶ ὑπόπτου δίκη, κατόπιν δ' ὁ ἐπίτροπος ἢ κηδεμὼν ἀπέθανεν, ἐξαλείφεται ἡ περὶ ὑπόπτου

9 δίκη. Ἐάν τις ἐπίτροπος δὲν μεριμνᾷ, ὅπως ὁρισθῇ διὰ τὸν ἄνηβον διατροφή, δι' ἐπιστολῆς τῶν αὐτοκρατόρων Σεβήρου καὶ Ἀντωνίνου ὁρίζεται ὥστε, ὁ ἄνηβος νὰ πέμπηται εἰς τὴν νομὴν τῆς περιουσίας ἐκείνου. ὅσα δὲ διὰ τῆς ἀναβολῆς θέλουσι χειροτερεύσει, διδομένου κηδεμόνος διατάσσεται νὰ ἐκποιῶνται. λοιπὸν ὡς ὕποπτος δύναται ν' ἀποβληθῇ,

10 ὅστις δὲν παρέχει διατροφήν. Ἀλλ' ἐάν τις παρὼν ἀρνῆται ἕνεκεν ἀνεχείας ὅτι δύναται νὰ ὁρισθῇ διατροφή, ἐὰν λέγῃ τοῦτο ψευδῶς, ἐγένετο δεκτόν ὅτι δέον οὗτος ν' ἀποστέλληται πρὸς τὸν πολίαρχον πρὸς τιμωρίαν, ὡς ἀποστέλλεται ἐκεῖνος, ὅστις δώσας χρήματα ἐξηγόρασε τὸ τῆς ἐπιτροπείας λειτούρ-
11 γημα. Ὡσαύτως ἀπελεύθερος, ἐὰν ἀποδειχθῇ ὅτι δολίως ἐδιοίκησεν ἐπιτροπείαν τῶν υἱῶν ἢ ἐγγόνων τοῦ πάτρωνος, ἀποστέλλεται πρὸς τὸν πολίαρ-
12 χον πρὸς τιμωρίαν. Τελευταῖον δέον νὰ γνωσθῇ ὅτι ἐκεῖνοι, οἵτινες δολίως διοικοῦσιν ἐπιτροπείαν ἢ κηδεμονίαν, καὶ ἂν ἱκανοδοσίαν παρέχωσι, δέον νὰ ἀποβάλλωνται τῆς ἐπιτροπείας, διότι ἡ ἱκανοδοσία δὲν μεταβάλλει τὴν προκειμένην κακοβουλίαν τοῦ ἐπιτρόπου, ἀλλὰ παρέχει εὐχέρειαν πρὸς μακροτέραν κακοδιοίκησιν τῆς περιουσίας.

13 Διότι ὕποπτον ἐκεῖνον θεωροῦμεν, ὅστις κατὰ τὰ ἤθη εἶνε τοιοῦτος, ὥστε νὰ εἶνε ὕποπτος· λοιπὸν ἐπίτροπος ἢ

nimvero tutor vel curator quamis pauper est, fidelis tamen et iligens, removendus non est quasi uspectus.

κηδεμὼν καίτοι πτωχός, ἐὰν εἶνε πιστὸς ἢ ἐπιμελής, δὲν πρέπει ν' ἀποβάλληται ὡς ὕποπτος.

LIBER SECUNDUS

I[1].

De rerum divisione.

Superiore libro de iure personarum exposuimus: modo videamus de rebus. quae vel in nostro patrimonio vel extra nostrum patrimonium habentur. quaedam enim naturali iure communia sunt omnium, quaedam publica, quaedam universitatis, quaedam nullius, pleraque singulorum, quae variis ex causis cuique adquiruntur, sicut ex subiectis apparebit.

Et quidem naturali iure communia sunt omnium haec: aer et aqua profluens et mare et per hoc litora maris. nemo igitur ad litus maris accedere prohibetur, dum tamen villis et monumentis et aedificiis abstineat, quia non sunt iuris gentium, sicut et mare. Flumina autem omnia et portus publica sunt: ideoque ius piscandi omnibus commune est in portubus fluminibusque. Est autem litus maris, quatenus hibernus fluctus maximus excurrit. Riparum quoque usus publicus est iuris[2] gen-

(1) Πανδ. (1. 8.) (41. 1) — (2) jure.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

1.

Περὶ διαιρέσεως πραγμάτων.

Ἐν τῷ ἀνωτέρω βιβλίῳ ἐπραγματεύθημεν περι τοῦ δικαίου τῶν προσώπων· ἤδη ἂς ἴδωμεν περὶ τῶν πραγμάτων. ταῦτα δὲ εἴτε ἐν τῇ ἡμετέρᾳ περιουσίᾳ εἴτε ἐκτὸς τῆς ἡμετέρας περιουσίας εὑρίσκονται. διότι τινὰ μὲν κατὰ δίκαιον φυσικὸν εἶνε κοινὰ πάντων, τινὰ δὲ δημόσια, τινὰ ὁμάδος, τινὰ οὐδενός, πλεῖστα δὲ ἰδιωτῶν, ἅτινα ἐκ διαφόρων αἰτιῶν εἰς ἕκαστον ἀποκτῶνται ὡς ἐκ τῶν ἑπομένων θέλει καταφανῆ.

1 Καὶ κοινὰ μὲν πάντων κατὰ δίκαιον φυσικὸν εἶνε τὰ ἑξῆς· ὁ ἀὴρ καὶ τὸ ῥέον ὕδωρ, καὶ ἡ θάλασσα, ἐκ τούτου δὲ καὶ οἱ αἰγιαλοὶ τῆς θαλάσσης. οὐδεὶς λοιπὸν ἐμποδίζεται νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῆς θαλάσσης, ἀρκεῖ μόνον ν' ἀπέχῃ οἰκιῶν καὶ μνημείων καὶ οἰκοδομῶν, καθόσον [ταῦτα] δὲν εἶνε κοινὰ εἰς τοὺς ἀν-
2 θρώπους, ὡς ἡ θάλασσα. Οἱ ποταμοὶ δὲ πάντες καὶ οἱ λιμένες εἶνε δημόσια· καὶ διὰ τοῦτο τὸ δικαίωμα τοῦ ἁλιεύειν ἐν λιμέσι καὶ ποταμοῖς εἶνε εἰς πάντας
3 κοινόν. Εἶνε δ' αἰγιαλὸς θαλάσσης, ἐφ' ὅσον τὸ μέγιστον χειμερινὸν κῦμα φθά-
4 νει. Ὡσαύτως ἡ χρῆσις τῶν ὀχθῶν [ποταμοῦ] εἶνε δημοσία κατὰ τὸ ἀνθρώπινον δίκαιον, ὡς [ἡ χρῆσις] αὐτοῦ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

tium, sicut ipsius fluminis: itaque navem ad eas appellere, funes ex arboribus ibi natis religare, onus aliquid in his reponere cuilibet liberum est, sicuti per ipsum flumen navigare. sed proprietas earum illorum est, quorum praediis haerent: qua de causa arbores quoque in isdem natae eorundem

5 sunt. Litorum quoque usus publicus iuris gentium est, sicut ipsius maris: et ob id quibuslibet liberum est casam ibi imponere, in qua se recipiant, sicut retia siccare et ex mare deducere[1]. proprietas autem eorum potest intellegi nullius esse, sed eiusdem iuris esse, cuius et mare et quae subia-

(1) ex mari deducere et siccare (σ. μ)

6 cent mari, terra vel harena. Universitatis sunt, non singulorum veluti quae in civitatibus sunt, ut theatra stadia et similia et si qua alia sunt communia civitatium.

7 Nullius autem sunt res sacrae et religiosae et sanctae: quod enim divini iuris est, id nullius

8 in bonis est. Sacra sunt, quae rite et per pontifices deo consecrata sunt, veluti aedes sacrae et dona, quae rite ad ministerium dei dedicata sunt, quae etiam per nostram constitutionem alienari et obligari prohibuimus, excepta causa redemptionis captivorum. si quis vero auctoritate sua quasi sacrum sibi constituerit, sacrum non est, sed profanum. locus autem, in quo sacrae aedes aedificatae sunt, etiam diruto aedificio adhuc sacer manet, ut et Papinia-

9 nus scripsit. Religiosum locum

τοῦ ποταμοῦ· ὅθεν νὰ προσορμίσῃ εἰς αὐτὰς πλοῖον, νὰ προσδέσῃ σχοινία ἐκ τῶν ἐκεῖ φυομένων δένδρων, νὰ ἐπιθέσῃ βάρος τι ἐπ' αὐτῶν, εἶνε ἐλεύθερον εἰς ἕκαστον, ὡς τὸ νὰ πλέῃ δι' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ. ἀλλ' ἡ *κυριότης* αὐτῶν ἀνήκει εἰς ἐκείνους, μετὰ τῶν κτημάτων τῶν ὁποίων [αἱ ὄχθαι] συνέχονται. ἐκ τούτου τοῦ λόγου καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν φυόμενα δένδρα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ἰδίους.

5 Ὡσαύτως τῶν αἰγιαλῶν ἡ δημοσία χρῆσις εἶνε τοῦ δικαίου τῶν ἀνθρώπων, ὡς [ἡ χρῆσις] αὐτῆς τῆς θαλάσσης, καὶ διὰ τοῦτο εἰς ὁποιουσδήποτε εἶνε ἐλεύθερον νὰ ἐγείρωσιν ἐκεῖ καλύβην, ἐν ᾗ νὰ διαμένωσιν, ὡς δίκτυα ἐκ τῆς θαλάσσης νὰ ἐξάγωσι καὶ ξηραίνωσιν· ἡ κυριότης ὅμως ἐκείνων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι εἰς οὐδένα ἀνήκει, ἀλλ' ὑπόκεινται εἰς τὸ αὐτὸ δίκαιον, εἰς ὃ καὶ ἡ θάλασσα καὶ τὰ ὑποκείμενα τῇ θαλάσ-

6 σῃ, γῆ ἢ ἄμμος. Ὁμάδος, οὐχὶ δὲ ἰδιωτῶν εἶνε λ. χ. ὅσα ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ὡς θέατρα, στάδια καὶ τὰ ὅμοια, καὶ ἄν τινα ἄλλα εἶνε κοινὰ τῶν πόλεων.

7 Οὐδενὸς δὲ εἶνε τὰ ἱερὰ πράγματα καὶ τὰ ὅσια καὶ τὰ ἅγια· διότι ὅ,τι εἶνε θείου δικαίου, τοῦτο εἰς οὐδενὸς τὴν

8 περιουσίαν ἀνήκει. Ἱερὰ εἶνε ὅσα προσηκόντως καὶ διὰ τῶν ἱερέων εἰς τὸν θεὸν καθιερώθησαν, ὡς οἱ ἱεροὶ ναοὶ καὶ τὰ δῶρα, ἅτινα προσηκόντως εἰς τὴν λετουργείαν τοῦ θεοῦ ἀφιερώθησαν, ἅτινα καὶ δι' ἡμετέρας διατάξεως ἀπηγορεύσαμεν ν' ἀπαλλοτριῶνται καὶ ἐπιβαρύνωνται, ἐκτὸς λόγῳ ἐξαγοράσεως αἰχμαλώτων. ἄν τις ὅμως ἐξ ἰδίας αὐθεντίας ὡσεὶ ἱερὸν δι' ἑαυτὸν κατεσκεύασε, δὲν εἶνε ἱερόν, ἀλλὰ βέβηλον· ὁ δὲ τόπος, ἐν ᾧ ἱεροὶ ναοὶ ᾠκοδομήθησαν, καὶ καταπεσούσης τῆς οἰκοδομῆς μένει εἰσέτι ἱερός, καθὰ καὶ ὁ Παπινιανὸς ἔ-

9 γραψεν. Ὅσιον δὲ τόπον ἕκαστος κατ'

usquisque sua voluntate facit, m mortuum infert in locum um. in communem autem locum rum invito socio inferre non et: in commune vero sepulcrum iam invitis ceteris licet inferre. em si alienus usus fructus est. oprietarium placet nisi consenente usufructuario locum religiosum non facere. in alienum lom concedente domino licet inrre: et licet postea ratum haerit, quam illatus est mortuus, tamen religiosus locus fit. Sanae quoque res, veluti muri et rtae, quodammodo divini iuris nt et ideo nullius in bonis sunt. eo autem muros sanctos dicius, quia poena capitis constituta in eos, qui aliquid in muros eliquerint. ideo et legum eas rtes, quibus poenas constituius adversus eos qui contra leges cerint, sanctiones vocamus.

Singulorum autem hominum ultis modis res fiunt: quarunam enim rerum dominium nanscimur iure naturali, quod, sicut ximus, appellatur ius gentium, uarundam iure civili. commoius est itaque a vetustiore iure cipere. palam est autem vetuius esse naturale ius, quod cum so genere humano rerum nara prodidit: civilia enim iura nc coeperunt, cum et civitates ondi et magistratus creari et les scribi coeperunt.

2 Ferae igitur bestiae et volures et pisces, id est omnia anialia, quae in terra mari caelo

ἰδίαν βούλησιν ποιεῖ, καταθέτων νεκρὸν εἰς τόπον ἴδιον· εἰς κοινὸν δὲ τόπον καθαρὸν ἄκοντος τοῦ ἑταίρου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καταθέσῃ τις [νεκρὸν], εἰς κοινὸν ὅμως μνημεῖον καὶ ἀκουσίως τῶν λοιπῶν ἐπιτρέπεται κατάθεσις· ὡσαύτως ἐὰν ἡ χρησικαρπία εἶνε ἀλλοτρία, εἶνε δεκτὸν ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ χρησικαρπωτοῦ δὲν ποιεῖ τὸν τόπον ὅσιον· εἰς ἀλλότριον τόπον παραχωροῦντος τοῦ κυρίου ἐπιτρέπεται κατάθεσις· καίτοι δ' ἡ ἔγκρισις ἐγένετο μετὰ τὴν κατάθεσιν τοῦ νεκροῦ, ἐν τού- *10* τοις ὁ τόπος καθίσταται ὅσιος. Ὡσαύτως τὰ ἅγια πράγματα, ὡς τὰ τείχη καὶ αἱ πύλαι, εἶνε τρόπον τινὰ θείου δικαίου, καὶ διὰ τοῦτο εἰς οὐδενὸς τὴν περιουσίαν ἀνήκουσι, διὰ τοῦτο δὲ τὰ τείχη ἅγια sanctos εἴπομεν, διότι κεφαλικὴ ποινὴ ὡρίσθη κατ' ἐκείνων, ὅσοι ἤθελον ἐγκληματίσει τι ἐπὶ τῶν τειχῶν· ὅθεν καὶ τὰ μέρη ἐκεῖνα τῶν νόμων, δι' ὧν ποινὰς ὡρίσαμεν κατ' ἐκείνων, οἵτινες ἐναντίον τῶν νόμων ἤθελον πράξει, καλοῦμεν sanctiones.

11 Τῶν κατ' ἰδίων δ' ἀνθρώπων [ἰδιοκτησία] κατὰ πολλοὺς τρόπους καθίστανται τὰ πράγματα, διότι τινῶν μὲν πραγμάτων τὴν κυριότητα ἀποκτῶμεν κατὰ δίκαιον φυσικόν, ὅπερ, καθὰ εἴπομεν, καλεῖται δίκαιον τῶν ἀνθρώπων, τινῶν δὲ κατὰ δίκαιον ἀστικόν· λυσιτελέστερον λοιπὸν νὰ ἀρξώμεθα ἀπὸ τοῦ ἀρχαιοτέρου δικαίου· εἶνε δὲ φανερὸν ὅτι τὸ φυσικὸν δίκαιον τυγχάνει ἀρχαιότερον, ὅπερ μετ' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἡ τῶν πραγμάτων φύσις παρήγαγε, καθόσον τὰ ἀστικὰ δίκαια τότε ἤρξαντο, ὅτε καὶ πόλεις νὰ κτίζωνται ἤρξαντο καὶ ἄρχοντες νὰ δημιουργῶνται καὶ νόμοι νὰ γράφωνται.

12 Τὰ ἄγρια λοιπὸν θηρία καὶ τὰ πτηνὰ καὶ οἱ ἰχθεῖς, ἤτοι πάντα τὰ ζῶα ἅτινα ἐν γῇ, θαλάσσῃ, οὐρανῷ γεννῶν-

nascuntur, simulatque ab aliquo capta fuerint, iure gentium statim illius esse incipiunt: quod enim ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur. nec interest, feras bestias et volucres utrum in suo fundo quisque capiat, an in alieno: plane qui in alienum fundum ingreditur venandi aut aucupandi gratia, potest a domino, si is providerit, prohiberi ne ingrediatur. quidquid autem eorum ceperis, eo usque tuum esse intellegitur, donec tua custodia coercetur: cum vero evaserit custodiam tuam et in naturalem libertatem se receperit, tuum esse desinit et rursus occupantis fit. naturalem autem libertatem recipere intellegitur, cum vel oculos tuos effugerit vel ita sit in conspectu tuo, ut difficilis sit eius persecutio.

13 Illud quaesitum est, an, si fera bestia ita vulnerata sit, ut capi possit, statim tua esse intellegatur. quibusdam placuit statim tuam esse et eo usque tuam videri, donec eam persequaris, quodsi desieris persequi, desinere tuam esse et rursus fieri occupantis. alii non aliter putaverunt tuam esse, quam si ceperis. sed posteriorem sententiam nos confirmamus, quia multa accidere solent, ut eam non

14 capias. Apium quoque natura fera est. itaque quae in arbore tua consederint, antequam a te alveo includantur, non magis tuae esse intelleguntur, quam volucres, quae in tua arbore nidum fecerint: ideoque si alius eas incluserit, is earum dominus erit. favos

ται, ἀμέσως ἅμα ὑπό τινος ἤθελον συλ-
ληφθῆ, κατὰ τὸ δίκαιον τῶν ἀνθρώπων
ἄρχονται συγχρόνως ν' ἀνήκωσιν εἰς
τοῦτον, καθόσον ὅ,τι πρότερον εἰς οὐδέ-
να ἀνήκει, τοῦτο κατὰ φυσικὸν λόγον
εἰς τὸν καταλαμβάνοντα παραχωρεῖται·
οὐδὲ διαφέρει, ἂν τις ἄγρια θηρία καὶ
πτηνὰ ἐν τῷ ἰδίῳ ἀγρῷ συλλαμβάνῃ
ἢ ἐν ἀλλοτρίῳ· βεβαίως ὅστις εἰς ἀλλό-
τριον ἀγρὸν εἰσέρχεται πρὸς κυνηγεσίαν
ἢ ὀρνιθοθηρίαν, δύναται νὰ ἐμποδισθῇ
παρὰ τοῦ κυρίου, ἐὰν οὗτος προΐδῃ, ὥστε
νὰ μὴ εἰσέλθῃ. ὅ,τι δ' ἐξ αὐτῶν κατα-
λάβῃς, ἐπὶ τοσοῦτον θεωρεῖται ἰδικόν
σου, ἐφόσον ὑπὸ τὴν φυλακήν σου ὑπο-
κύπτει· ἂν ὅμως ἐξέφυγε τῆς φυλακῆς
σου καὶ τὴν φυσικὴν ἐλευθερίαν ἀνέκτη-
σε, παύει νὰ εἶνε ἰδικόν σου, καὶ ἐκ νέου
καθίσταται τοῦ καταλαβόντος. τὴν φυ-
σικὴν δ' ἐλευθερίαν θεωρεῖται ὅτι ἀνέ-
κτησεν, ἐὰν εἴτε τοὺς ὀφθαλμούς σου διέ-
φυγεν εἴτε εὑρίσκεται εἰς τὴν θέαν σου
οὕτως, ὥστε δύσκολος νὰ εἶνε ἡ κατά-
13 ληψις αὐτοῦ. Ἠρωτήθη τοῦτο, ἂν
ἄγριον θηρίον ἐπληγώθη οὕτως, ὥστε νὰ
δύναται νὰ συλληφθῇ, θεωρεῖται ἆρά
γε ἀμέσως ἰδικόν σου; εἷς τινας ἤρεσεν,
ὅτι ἀμέσως εἶνε ἰδικόν σου καὶ ἐπὶ το-
σοῦτον ἰδικόν σου θεωρεῖται, ἐφόσον αὐ-
τὸ καταδιώκεις, διότι ἐὰν παύσῃς νὰ
καταδιώκῃς, παύει νὰ εἶνε ἰδικόν σου
καὶ πάλιν γίνεται τοῦ καταλαβόντος.
ἕτεροι ἐφρόνουν ὅτι δὲν εἶνε ἰδικόν σου
ἄλλως, παρ' ἐὰν συλλάβῃς, ἀλλὰ τὴν
τελευταίαν γνώμην ἡμεῖς ἐπικυροῦμεν,
καθόσον πολλὰ συνήθως ἐπέρχονται, ὥ-
14 στε νὰ μὴ συλλάβῃς ἐκεῖνο. Ὡσαύ-
τως τῶν μελισσῶν ἡ φύσις εἶνε ἀγρία·
ὅθεν ὅσαι ἐπὶ δένδρου, ἐκαθέσθησαν
πρὶν ἢ ὑπὸ σοῦ ἐν κυψέλῃ ἐγκλεισθῶσι,
δὲν θεωροῦνται ὅτι εἶνε ἰδικαί σου πε-
ρισσότερον, παρὰ τὰ πτηνά, ἅτινα ἐπὶ
δένδρων ἐποίησαν φωλεάν· καὶ διὰ τοῦ-
το, ἐὰν ἕτερος ἐνέκλεισεν ἐκείνας, οὗτος

oque si quos hae fecerint, qui-
et eximere potest. plane inte-
a re si provideris ingredientem
fundum tuum, potes eum iure
ohibere ne ingrediatur. examen,
od ex alveo tuo evolaverit, eo
que tuum esse intellegitur, do-
c in conspectu tuo est nec dif-
ilis eius persecutio est: alio-

quin occupantis fit. Pavonum
columbarum fera natura est.
c ad rem pertinet, quod ex con-
etudine avolare et revolare so-
nt: nam et apes idem faciunt,
uarum constat feram esse natu-
am: cervos quoque ita quidam
ansuetos habent, ut in silvas ire
redire soleant, quorum et ipso-
um feram esse naturam nemo
egat. in his autem animalibus,
uae ex consuetudine abire et re-
ire solent, talis regula compro-
ata est, ut eo usque tua esse in-
ellegantur, donec animum rever-
endi habeant: nam si revertendi
nimum habere desierint, etiam
ua esse desinunt et fiunt occu-
antium. revertendi autem ani-
num videntur desinere habere,
um revertendi consuetudinem de-
16 seruerint. Gallinarum et anse-
um non est fera natura idque ex
o possumus intellegere, quod aliae
unt gallinae, quas feras vocamus,
tem alii anseres, quos feros ap-
ellamus. ideoque si anseres tui
ut gallinae tuae aliquo casu tur-
ati turbataeve evolaverint, licet
onspectum tuum effugerint, quo-
umque tamen loco sint, tui tuaeve
esse intelleguntur: et qui lucrandi
animo ea animalia retinet, furtum

θέλει εἶσθαι κύριος αὐτῶν· ὡσαύτως τὸ μελίκηρον, ἐάν τοιοῦτον αὐται ἐποίησαν, οἱοςδήποτε δύναται ν' ἀφαιρέσῃ. βεβαίως ἐὰν πρὸ τῆς ἀφαιρέσεως προϊδῃς τὸν εἰσερχόμενον εἰς τὸν ἀγρόν σου, δύνασαι δικαιωματικῶς νὰ ἐμποδίσῃς αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ· ὁ ἐσμός, ὅστις ἐκ τῆς κυψέλης σου ἀπέπτη, ἐπὶ τοσοῦτον ἰδικός σου θεωρεῖται, ἐφόσον εἶνε εἰς τὴν θέαν σου, οὐδ' εἶνε δύσκολος ἡ κατάληψις αὐτοῦ, ἀλλως γίνεται τοῦ καταλαβόντος.

15 Τῶν ταῶν καὶ τῶν περιστερῶν ἡ φύσις εἶνε ἀγρία· οὐδ' ἔχει ἐπιρροὴν ὅτι καθ' ἕξιν ἀφίπτανται συνήθως καὶ ὑποστρέφουσι, διότι καὶ αἱ μέλισσαι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν, ὧν ἡ φύσις γνωστὸν ὅτι εἶνε ἀγρία· ὡσαύτως ἐλάφους ἔχουσι τοσοῦτον μὲν χειροήθεις, ὥστε συνειθίζουσι νὰ πορεύωνται εἰς τὰ δάση καὶ νὰ ἐπανέρχωνται, ὧν ὅμως ἡ φύσις οὐδεὶς ἀρνεῖται ὅτι εἶνε ὡσαύτως ἀγρία· διότι ἐπὶ τῶν ζώων τούτων, ἅτινα κατὰ συνήθειαν ἀπέρχονται καὶ ἐπανέρχονται, τοιοῦτος κανὼν ἐγένετο δεκτὸς ὥστε, ἐπὶ τοσοῦτον νὰ θεωρῶνται ἰδικά σου, ἐφόσον ἔχουσι τὴν πρόθεσιν τῆς ὑποστροφῆς, διότι ἐὰν ἔπαυσαν νὰ ἔχωσι τὴν πρόθεσιν τῆς ὑποστροφῆς, παύουσι καὶ νὰ εἶνε ἰδικά σου καὶ γίνονται τῶν καταλαβόντων· θεωροῦνται δὲ ὅτι παύουσι νὰ ἔχωσι τὴν πρόθεσιν τῆς ὑποστροφῆς, ἐὰν τὴν συνήθειαν τῆς ὑποστροφῆς κατέλι-

16 πον. Τῶν ὀρνίθων καὶ τῶν χηνῶν ἡ φύσις δὲν εἶνε ἀγρία, τοῦτο δὲ δυνάμεθα ἐκ τούτου νὰ κατανοήσωμεν, διότι ἄλλαι εἶνε αἱ ὄρνιθες, ἃς ἀγρίας ὀνομάζομεν, ὡσαύτως δ' ἄλλοι οἱ χῆνες, οὓς ἀγρίους καλοῦμεν. καὶ διὰ τοῦτο ἐὰν χῆνές σου ἢ ὄρνιθές σου ἔκ τινος αἰτίας θορυβηθέντες ἢ θορυβηθεῖσαι ἀπέπτησαν, καίτοι τὴν θέαν σου διέφυγον, ἐν οἱῳδήποτε ὅμως τόπῳ καὶ ἂν εἶνε, θεωροῦνται ὅτι εἶνε ἰδικοί σου· ὅστις δὲ μὲ σκοπὸν κέρδους τὰ τοιαῦτα ζῶα παρα-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

17 committere intellegitur. Item ea, quae ex hostibus capimus, iure gentium statim nostra fiunt: adeo quidem, ut et liberi homines in servitutem nostram deducantur, qui tamen, si evaserint nostram potestatem et ad suos reversi fuerint, pristinum statum recipiunt. 18 Item lapilli gemmae et cetera, quae in litore inveniuntur, iure naturali statim inventoris fiunt.

19 Item ea, quae ex animalibus dominio tuo subiectis nata sunt, eodem iure tibi adquiruntur.

20 Praeterea quod per alluvionem agro tuo flumen adiecit, iure gentium tibi adquiritur. est autem alluvio incrementum latens. per alluvionem autem id videtur adici, quod ita paulatim adicitur, ut intellegere non possis, quantum quoquo momento temporis adiciatur.

21 Quodsi vis fluminis partem aliquam ex tuo praedio detraxerit et vicini praedio appulerit, palam est eam tuam permanere. plane si longiore tempore fundo vicini haeserit arboresque, quas secum traxerit, in eum fundum radices egerint, ex eo tempore videntur

22 vicini fundo adquisitae[1] esse. Insula, quae in mari nata est, quod raro accidit, occupantis fit: nullius enim esse creditur. at in flumine nata. quod frequenter accidit, si quidem mediam partem fluminis teneat, communis est eo-

(1) videtur ... adquisita.

κρατεῖ, κλοπὴν θεωρεῖται διαπράττων.
17 Ὡσαύτως ἐκεῖνα, ἅτινα ἐκ τῶν ἐχθρῶν λαμβάνομεν, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον δίκαιον ἀμέσως γίνονται ἡμέτερα, ἐπὶ τοσοῦτον μάλιστα, ὥστε καὶ ἐλεύθεροι ἄνθρωποι εἰς τὴν ἡμετέραν δουλείαν περιάγονται, οἵτινες ὅμως, ἐὰν διαφύγωσι τὴν ἡμετέραν ἐξουσίαν καὶ εἰς τοὺς οἰκείους των ἐπανέλθωσι, τὴν προτέραν
18 κατάστασιν ἀναλαμβάνουσιν. Ὡσαύτως λιθάρια, ψηφίδες καὶ λοιπά, ἅτινα ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ εὑρίσκονται, κατὰ τὸ φυσικὸν δίκαιον ἀμέσως γίνονται τοῦ
19 εὑρέτου. Ὡσαύτως ἐκεῖνα, ἅτινα ἐκ ζώων εἰς τὴν δεσποτείαν σου ὑποκειμένων γεννῶνται, κατὰ τὸ αὐτὸ δίκαιον ὑπὲρ σοῦ ἀποκτῶνται.
20 Ἐκτὸς τούτων ὅ,τι διὰ προσχώσεως εἰς τὸν ἀγρόν σου ποταμὸς προσέθηκε, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον δίκαιον ὑπὲρ σοῦ ἀποκτᾶται. εἶνε δὲ πρόσχωσις προσαύξησις λανθάνουσα· διὰ προσχώσεως δὲ τοῦτο θεωρεῖται ὅτι προστίθεται, ὅπερ οὕτω βαθμηδὸν προστίθεται, ὥστε νὰ μὴ δύνασαι νὰ νοήσῃς, πόσον ἐν ἑκάστῃ στιγμῇ χρόνου προστίθεται.
21 Ἂν ὅμως ἡ βία τοῦ ποταμοῦ μέρος τι ἐκ τοῦ κτήματός σου ἀπέσπασε καὶ εἰς τὸ γειτονικὸν κτῆμα προσήγαγεν, εἶνε φανερὸν ὅτι ἐκεῖνο παραμένει ἰδικόν σου. βεβαίως ἐὰν ἐπὶ μακρὸν χρόνον μετὰ τοῦ γειτονικοῦ ἀγροῦ συνείχετο, καὶ τὰ δένδρα, ἅτινα μεθ' ἑαυτοῦ εἵλκυσεν, ἐποίησαν ἐν τῷ ἀγρῷ ἐκείνῳ ῥίζας, ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου θεωρεῖται ὅτι ὑπὲρ τοῦ γειτονικοῦ ἀγροῦ ἀπεκτήθη.
22 Νῆσος ἥτις ἐν θαλάσσῃ ἀνεφύη, ὅπερ σπανίως συμβαίνει, γίνεται τοῦ καταλαβόντος, διότι θεωρεῖται εἰς οὐδένα ἀνήκουσα· ὅμως ἐν ποταμῷ ἀναφυεῖσα, ὅπερ συχνὰ συμβαίνει, ἐὰν μὲν τὸ μέσον μέρος τοῦ ποταμοῦ καταταλαμβάνῃ, εἶνε κοινὴ ἐκείνων, οἵτινες εἰς ἑκάτερον μέρος τοῦ ποταμοῦ παρὰ τὴν ὄχθην

m, qui ab utraque parte flumi-
s prope ripam praedia possident,
o modo latitudinis cuiusque fun-
quae latitudo prope ripam sit.
odsi alteri parti proximior sit,
rum est tantum, quia[1] ab ea parte
ope ripam praedia possident.
odsi aliqua parte divisum flu-
en, deinde infra unitum agrum
cuius in formam insulae rede-
rit, eiusdem permanet is ager,
cuius et fuerat. Quodsi naturali
veo in universum derelicto alia
rte fluere coeperit, prior quidem
veus eorum est, qui prope ripam
us praedia possident, pro modo
ilicet latitudinis cuiusque agri,
uae latitudo prope ripam sit,
ovus autem alveus eius iuris esse
cipit, cuius et ipsum flumen, id
t publicus. quodsi post aliquod
mpus ad priorem alveum rever-
m fuerit flumen, rursus novus
veus eorum esse incipit, qui
ope ripam eius praedia possi-
dent. Alia sane causa est, si
ius totus ager inundatus fuerit.
eque enim inundatio speciem
ndi commutat et ob id, si reces-
rit aqua, palam est eum fundum
us manere, cuius et fuit.

6 Cum ex aliena materia spe-
es aliqua facta sit ab aliquo,
uaeri solet, quis eorum naturali
atione dominus sit, utrum is qui
cerit, an ille potius qui materiae
ominus fuerit: ut ecce si quis ex
lienis uvis aut olivis aut spicis
inum aut oleum aut frumentum
cerit, aut ex alieno auro vel ar-
ento vel aere vas aliquod fecerit,
el ex alieno vino et melle mul-
um miscuerit, vel ex alienis me-

(1) qui (σ. μ.)

κατέχουσι κτήματα, ἀναλόγως τοῦ πλάτους ἑκάστου ἀγροῦ, ὅπερ πλάτος παρὰ τὴν ὄχθην ὑπάρχει· ἂν ὅμως εἰς τὸ ἕτερον μέρος εἶνε πλησιεστέρα, ἀνήκει εἰς ἐκείνους μόνον, οἵτινες κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος παρὰ τὴν ὄχθην κατέχουσι κτήματα. ἂν δ' ἔν τινι μέρει ὁ ποταμὸς διαιρεθείς, εἶτα κατωτέρω ἑνούμενος τὸν ἀγρόν τινος εἰς μορφὴν νήσου μετέβαλε, τοῦ ἰδίου παραμένει ὁ ἀγρὸς οὗτος, οὗτινος καὶ

23 ἦτο. Ἂν ὅμως τὴν φυσικὴν κοίτην ἐντελῶς καταλιπὼν δι' ἑτέρου μέρους ἤρξατο νὰ ῥέῃ, ἡ μὲν πρώτη κοίτη ἀνήκει εἰς ἐκείνους, οἵτινες παρὰ τὴν ὄχθην κτήματα αὐτῆς κατέχουσιν, ἀναλόγως, ἐννοεῖται, τοῦ πλάτους ἑκάστου ἀγροῦ, ὅπερ πλάτος παρὰ τὴν ὄχθην ὑπάρχει, ἡ δὲ νέα κοίτη ἄρχεται νὰ εἶνε τοιούτου δικαίου, οὗτινος καὶ αὐτὸς ὁ ποταμός, ἤτοι δημοσία. ἂν ὅμως μετά τινα καιρὸν εἰς τὴν προηγουμένην κοίτην ἐπανέλθῃ ὁ ποταμός, πάλιν ἡ νέα κοίτη ἄρχεται νὰ εἶνε ἐκείνων, οἵτινες παρὰ τὴν ὄχθην αὐτῆς κτήματα κατέχουσιν.

24 Ἄλλη βεβαίως περίπτωσις εἶνε, ἐάν τινος ὅλος ὁ ἀγρὸς κατακλύσθῃ. διότι ἡ πλημμύρα δὲν μεταβάλλει τὸ εἶδος τοῦ ἀγροῦ, καὶ διὰ τοῦτο, ἐὰν ἀποσυρθῇ τὸ ὕδωρ, εἶνε φανερὸν ὅτι ὁ ἀγρὸς μένει ἐκείνου, οὗτινος καὶ ἦτο.

25 Ἐὰν ἐξ ἀλλοτρίας ὕλης εἶδός τι ἐγένετο ὑπό τινος, συνήθως ἐρωτᾶται, τίς ἐξ αὐτῶν εἶνε κατὰ φυσικὸν δίκαιον κύριος ἆρά γε ὁ ποιήσας, ἢ ἐκεῖνος μᾶλλον, ὅστις ἦτο κύριος τῆς ὕλης; ὡς λ. χ. ἐὰν τις ἐξ ἀλλοτρίων σταφυλῶν ἢ ἐλαιῶν ἢ στάχυων ἐποίησεν οἶνον ἢ ἔλαιον ἢ σῖτον, εἴτε ἐξ ἀλλοτρίου χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἢ χαλκοῦ ἐποίησεν ἀγγεῖόν τι, εἴτε ἐξ ἀλλοτρίου οἴνου καὶ μέλιτος οἰνόμελι κατεσκεύασεν, εἴτε ἐξ ἀλλοτρίων φαρμάκων ἔμπλαστρον ἢ κολλύριον συνέθεσεν, εἴτε ἐξ ἀλλοτρίου ἐρίου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

dicamentis emplastrum aut collyrium composuerit, vel ex aliena lana vestimentum fecerit, vel ex alienis tabulis navem vel armarium vel subsellium fabricaverit. et post multas Sabinianorum et Proculianorum ambiguitates placuit media sententia existimantium, si ea species ad materiam reduci possit, eum videri dominum esse, qui materiae dominus fuerat, si non possit reduci, eum potius intellegi dominum qui fecerit: ut ecce vas conflatum potest ad rudem massam aeris vel argenti vel auri reduci, vinum autem aut oleum aut frumentum ad uvas et olivas et spicas reverti non potest ac ne mulsum quidem ad vinum et mel resolvi potest. quodsi partim ex sua materia, partim ex aliena speciem aliquam fecerit quisque, veluti ex suo vino et alieno melle mulsum aut ex suis et alienis medicamentis emplastrum aut collyrium aut ex sua et aliena lana vestimentum fecerit, dubitandum non est hoc casu eum esse dominum qui fecerit: cum non solum operam suam dedit, sed et partem eiusdem materiae praesta-
26 vit. Si tamen alienam purpuram quis intexuit suo vestimento, licet pretiosior est purpura, accessionis vice cedit vestimento: et qui dominus fuit purpurae, adversus eum qui subripuit habet furti actionem et condictionem, sive ipse est qui vestimentum fecit, sive alius. nam extinctae res licet vindicari non possint, condici tamen a furibus et a quibusdam aliis

ἔνδυμα ἐποίησεν, εἴτε ἐξ ἀλλοτρίων σα
νίδων πλοῖον ἢ σκευοθήκην ἢ ἐδώλιο
ἐχειροτέχνησε. μετὰ πολλὰς λοιπὸν τῶ
Σαβινιανῶν καὶ Προκουλιανῶν ἀμφι
βολίας ἐγένετο δεκτὴ ἡ μέση γνώμ
τῶν φρονούντων ὅτι, ἐὰν μὲν τὸ εἶδο
ἐκεῖνο δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς τὴν ὕλην
ἐκεῖνος θεωρεῖται ὅτι εἶνε κύριος, ὅστι
ἦτο τῆς ὕλης κύριος, ἂν δὲ μὴ δύναται
ἀναχθῇ, ἐκεῖνος μᾶλλον θεωρεῖται κύ
ριος, ὅστις ἐποίησεν, ὡς λ. χ. τὸ κατα
χωνευθὲν ἀγγεῖον δύναται ν' ἀναχθῇ
εἰς τὴν ἀκατέργαστον βῶλον τοῦ χλα
κοῦ ἢ ἀργύρου ἢ χρυσοῦ, ὁ οἶνος ὅ
μως ἢ τὸ ἔλαιον ἢ ὁ σῖτος δὲν δύνα
ται νὰ μετατραπῇ εἰς τὰς σταφυλὰ
καὶ ἐλαίας καὶ στάχεις, οὐδὲ τὸ οἰνό
μελι βεβαίως δύναται νὰ διαλυθῇ εἰ
τὸν οἶνον καὶ τὸ μέλι. ἂν ὅμως ἐν μέρει
μὲν ἐξ ἰδίας ὕλης, ἐν μέρει δὲ ἐξ ἀλ
λοτρίας ἐποίησέ τις εἶδός τι, λ. χ. ἐ
ἰδίου οἴνου καὶ μέλιτος ἀλλοτρίου οἰνό
μελι, εἴτε ἐξ ἰδίων καὶ ἀλλοτρίων φαρ
μάκων ἔμπλαστρον ἢ κολλύριον, εἴτ
ἐξ ἰδίου καὶ ἀλλοτρίου ἐρίου ἔνδυμα ἐ
ποίησε, δὲν πρέπει ν' ἀμφιβάλλωμε
ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει κύριος εἶνε
ὁ ποιήσας· διότι οὐχὶ μόνον τὴν ἰδίαν
ἐργασίαν κατέθηκεν, ἀλλὰ καὶ μέρο

26 τῆς αὐτῆς ὕλης παρέσχεν. Ἂν ὅ
μως ἀλλοτρίαν πορφύραν ἐνύφανέ τι
ἐν ἰδίῳ ἐνδύματι, καίτοι πολυτιμοτέ
ρα εἶνε ἡ πορφύρα, δυνάμει προσαυ
ξήσεως ὑποχωρεῖ εἰς τὸ ἔνδυμα· ὁ δὲ
κύριος τῆς πορφύρας ἔχει ἐναντίον τοῦ
ἀφαιρέσαντος ἀγωγὴν τῆς κλοπῆς καὶ
ἀπαίτησιν, εἴτε αὐτὸς εἶνε ὁ ποιήσας
τὸ ἔνδυμα, εἴτε ἕτερος. διότι ἀφανι
σθέντα πράγματα καίτοι νὰ διεκδικη
θῶσι δὲν δύνανται, ὅμως ν' ἀπαιτηθῶ
σιν ἀπὸ τῶν κλεπτῶν καὶ ἀπό τινων ἄλ
λων νομέων δύνανται.

27 possessoribus possunt. Si duorum materiae ex voluntate dominorum confusae sint, totum id corpus, quod ex confusione fit, utriusque commune est, veluti si qui vina sua confuderint aut massas argenti vel auri conflaverint. sed si diversae materiae sint et ob id propria species facta sit, forte ex vino et melle mulsum aut ex auro et argento electrum, idem iuris est: nam et eo casu communem esse speciem non dubitatur. quodsi fortuitu et non voluntate dominorum confusae fuerint vel diversae materiae vel quae eiusdem generis sunt, idem iuris esse 28 placuit. Quodsi frumentum Titii tuo frumento mixtum fuerit, si quidem ex voluntate vestra, commune erit, quia singula corpora, id est singula grana, quae cuiusque propria fuerunt, ex consensu vestro communicata sunt. quodsi casu id mixtum fuerit vel Titius id miscuerit sine voluntate tua, non videtur commune esse, quia singula corpora in sua substantia durant nec magis istis casibus commune fit frumentum, quam grex communis esse intellegitur, si pecora Titii tuis pecoribus mixta fuerint: sed si ab alterutro vestrum id totum frumentum retineatur, in rem quidem actio pro modo frumenti cuiusque competat, arbitrio autem iudicis continetur, ut is aestimet, quale cuius-

29 que frumentum fuerit. Cum in suo solo aliquis aliena materia aedificaverit, ipse dominus intellegitur aedificii, quia omne quod inaedificatur solo cedit. nec tamen

27 Ἐὰν αἱ ὕλαι δύο ἐκ θελήσεως τῶν κυρίων ἀνεμίχθησαν, ὁλόκληρον τὸ σῶμα, ὅπερ ἐκ τῆς ἀναμίξεως γίνεται, εἶνε κοινὸν ἑκατέρου, ὡς ἐάν τινες οἶνους ἑαυτῶν ἀνέμιξαν ἢ βώλους ἀργύρου ἢ χρυσοῦ συνεχώνευσαν. ἀλλ' ἐὰν εἶνε διάφοροι ὕλαι, καὶ ἐκ τούτου ἴδιον εἶδος ἐγένετο, λ. χ. ἐξ οἴνου καὶ μέλιτος οἰνόμελι ἢ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἤλεκτρον, τὸ αὐτὸ ἰσχύει· διότι καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι κοινὸν εἶνε τὸ εἶδος· ἂν ὅμως κατὰ τύχην καὶ οὐχὶ ἐκ θελήσεως τῶν κυρίων ἀνεμίχθησαν εἴτε διάφοροι ὕλαι εἴτε τοῦ αὐτοῦ εἴδους, ἐγένετο δεκτὸν

28 ὅτι τὸ αὐτὸ ἰσχύει. Ἂν ὅμως σῖτος τοῦ Τιτίου μετὰ σίτου ἰδικοῦ σου ἀνεμίχθη, ἂν μὲν ἐκ θελήσεως ὑμῶν, θέλει εἶσθαι κοινός, καθόσον τὰ καθ' ἕκαστα σώματα, ἤτοι οἱ καθ' ἕκαστοι κόκκοι, οἵτινες ἦσαν ἴδιοι ἑκατέρου, ἐκ συναινέσεως ὑμετέρας κατέστησαν κοινοί. ἂν ὅμως ἐκ τύχης ἐγένετο ἡ ἀνάμιξις, ἢ ὁ Τίτιος ἐποίησεν αὐτὴν ἄνευ τῆς θελήσεώς σου, δὲν θεωρεῖται ὅτι εἶνε [ὁ σῖτος] κοινός, διότι τὰ καθ' ἕκαστα σώματα ἐν τῇ ἰδιότητι αὐτῶν παραμένουσιν, οὐδὲ γίνεται ὁ σῖτος κατὰ τὰς περιστάσεις ταύτας μᾶλλον κοινός, παρ' ὅσον ἀγέλη θεωρεῖται κοινή, ἐὰν θρέμματα τοῦ Τιτίου μετὰ ἰδικῶν σου θρεμμάτων ἀνεμίχθησαν. ἀλλ' ἐὰν παρὰ τοῦ ἑτέρου ἐξ ὑμῶν ὅλος ὁ σῖτος παρακρατῆται, ἐμπράγματος μὲν ἀγωγὴ ἀναλόγως τοῦ σίτου ἑκατέρου ἁρμόζει, ἐν τῇ κρίσει ὅμως τοῦ δικαστοῦ περιλαμβάνεται, ὥστε οὗτος νὰ ἐκτιμᾷ, ὁποῖος ἦτο ὁ σῖτος ἑκα-

29 τέρου. Ἐὰν ἐπὶ ἰδίου ἐδάφους ᾠκοδόμησέ τις δι' ἀλλοτρίας ὕλης, αὐτὸς θεωρεῖται κύριος τῆς οἰκοδομῆς, διότι πᾶν τὸ ἐνοικοδομούμενον ὑποχωρεῖ εἰς τὸ ἔδαφος· ἐκ τούτου ὅμως δὲν παύει ἐκεῖ-

ideo is, qui materiae dominus fuerat, desinit eius dominus esse: sed tantisper neque vindicare eam potest neque ad exhibendum de ea re agere propter legem duodecim tabularum, qua cavetur, ne quis tignum alienum aedibus suis iniunctum eximere cogatur, sed duplum pro eo praestet per actionem quae vocatur de tigno iuncto (appellatione autem tigni omnis materia significatur, ex qua aedificia fiunt): quod ideo provisum est, ne aedificia rescindi necesse sit. sed si aliqua ex causa dirutum sit aedificium, poterit materiae dominus, si non fuerit duplum iam persecutus, tunc eam vindicare et *30* ad exhibendum agere. Ex diverso si quis in alieno solo sua materia domum aedificaverit, illius fit domus, cuius et solum est. sed hoc casu materiae dominus proprietatem eius amittit, quia voluntate eius alienata intellegitur, utique si non ignorabat in alieno solo se aedificare: et ideo, licet diruta sit domus, vindicare materiam non possit. certe illud constat, si in possessione constituto aedificatore soli dominus petat domum suam esse nec solvat pretium materiae et mercedes fabrorum, posse eum per exceptionem doli mali repelli, utique si bonae fidei possessor fuit qui aedificasset: nam scienti alienum esse solum potest culpa obici, quod temere aedificaverit in eo solo, quod intellegeret alienum esse.

31 Si Titius alienam plantam in suo solo posuerit, ipsius erit: et

νος, ὅστις ἦτο κύριος τῆς ὕλης, νὰ εἶνε κύριος ταύτης. ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ μήτε νὰ διεκδικήσῃ αὐτὴν δύναται, μήτε πρὸς παράστασιν αὐτῆς νὰ ἐναγάγῃ, ἕνεκα τοῦ δωδεκαδέλτου νόμου, δι' οὗ ὁρίζεται, νὰ μὴ ἀναγκάζηταί τις ν' ἀφαιρῇ δοκὸν ἀλλοτρίαν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἑαυτοῦ συνηνωμένην, ἀλλὰ τὸ διπλοῦν ἕνεκεν αὐτῆς νὰ καταβάλλῃ διὰ τῆς ἀγωγῆς, ἥτις καλεῖται περὶ ἡνωμένης δοκοῦ (διὰ τῆς ὀνομασίας δὲ δοκοῦ πᾶσα ὕλη δηλοῦται, ἐξ ἧς οἰκοδομαὶ γίνονται)· τοῦτο δὲ διὰ τοῦτο προύνοήθη, ἵνα μὴ παρίσταται ἀνάγκη καταλύσεως οἰκοδομῶν. ἂν ὅμως ἔκ τινος αἰτίας κατέπεσεν ἡ οἰκοδομή, δύναται ὁ τῆς ὕλης κύριος, ἐὰν μὴ ἐπεδίωξεν ἤδη τὸ διπλοῦν, τότε νὰ διεκδικήσῃ αὐτὴν καὶ *30* πρὸς παράστασιν νὰ ἐναγάγῃ. Ἐξ ἀντιθέτου ἐάν τις ἐπὶ ἀλλοτρίου ἐδάφους δι' ἰδίας ὕλης οἶκον ᾠκοδόμησεν, ἐκείνου γίνεται ὁ οἶκος, οὗτινος καὶ τὸ ἔδαφος εἶνε. ἀλλ' ἐν τῇ τοιαύτῃ περιστάσει ὁ κύριος τῆς ὕλης ἀποβάλλει τὴν κυριότητα αὐτῆς, διότι κατὰ βούλησιν αὐτοῦ θεωρεῖται ἀπαλλοτριωθεῖσα, μάλιστα ἐὰν μὴ ἠγνόει ὅτι ἐν ἀλλοτρίῳ ἐδάφει οἰκοδομεῖ. καὶ διὰ τοῦτο, καίτοι κατέπεσεν ὁ οἶκος, δὲν δύναται νὰ διεκδικήσῃ τὴν ὕλην. βεβαίως γνωστὸν τοῦτο, ὅτι, ἐὰν τῆς νομῆς τοῦ ἐδάφους περιελθούσης εἰς τὸν οἰκοδομήσαντα, ὁ κύριος ἀπαιτῇ τὸν οἶκον ὡς ἰδικόν του, δὲν καταβάλλῃ δὲ τὸ τίμημα τῆς ὕλης καὶ τὰ μισθώματα τῶν τεκτόνων, δύναται ν' ἀποκρουσθῇ διὰ τῆς ἐνστάσεως τοῦ δόλου, μάλιστα ἐὰν ὁ οἰκοδομήσας ἦτο νομεὺς καλῆς πίστεως. διότι εἰς τὸν γινώσκοντα ὅτι τὸ ἔδαφος εἶνε ἀλλότριον δύναται ν' ἀντιταχθῇ πταῖσμα, ὅτι προπετῶς ᾠκοδόμησεν ἐπὶ ἐδάφους, ὅπερ ἐγίνωσκεν ὅτι εἶνε ἀλλότριον. *31* Ἐὰν ὁ Τίτιος ἀλλότριον φυτὸν εἰς ἴδιον ἔδαφος ἔθηκε, θέλει ἀνήκει εἰς

x diverso si Titius suam plantam
n Maevii solo posuerit, Maevii
lanta erit, si modo utroque casu
adices egerit. antequam autem
adices egerit, eius permanet,
uius et fuerat. adeo autem ex eo,
x quo radices agit planta, pro-
rietas eius commutatur, ut, si
icini arborem ita terra Titii pres-
erit, ut in eius fundum radices
geret, Titii effici arborem dici-
nus: rationem etenim non per-
nittere, ut alterius arbor esse in-
ellegatur, quam cuius in fundum
adices egisset. et ideo prope con-
nium arbor posita si etiam in
icini fundum radices egerit, com-

2 munis fit. Qua ratione autem
lantae, quae terra coalescunt,
olo cedunt, eadem ratione fru-
nenta quoque, quae sata sunt,
olo cedere intelleguntur. ceterum
icut is qui in alieno solo aedifi-
averit, si ab eo dominus petat
edificium, defendi potest per ex-
eptionem doli mali secundum ea
uae diximus: ita eiusdem excep-
ionis auxilio tutus esse potest is
ui alienum fundum sua impensa

3 bona fide consevit. Litterae
uoque, licet aureae sint, perinde
hartis membranisque cedunt, acsi
olo cedere solent ea quae inae-
ificantur aut inseruntur: ideoque
i in chartis membranisve tuis
armen vel historiam vel oratio-
em Titius scripserit, huius cor-
oris non Titius, sed tu dominus
sse iudiceris. sed si a Titio petas
uos libros tuasve membranas esse
ec impensam scripturae solvere
aratus sis, poterit se Titius de-

αὐτόν· καὶ ἀντιθέτως ἐὰν ὁ Τίτιος ἴδιον
φυτὸν εἰς ἔδαφος τοῦ Μαιβίου ἔθηκε, τὸ
φυτὸν θέλει εἶσθαι τοῦ Μαιβίου, ἀρκεῖ
μόνον ἐν ἑκατέρᾳ περιπτώσει νὰ ἐποι-
σε ρίζας. διότι πρὶν ἡ ποιήσῃ ρίζας,
παραμένει ἐκείνου, οὗτινος καὶ ἦτο. ἐπὶ
τοσοῦτον δὲ ἀφ' ἧς τὸ φυτὸν ποιήσῃ ρί-
ζας, μεταβάλλεται ἡ κυριότης αὐτοῦ,
ὥστε ἐὰν δένδρον τοῦ γείτονος οὕτως ἡ
γῆ τοῦ Τιτίου περιέβαλλεν, ὥστε ἐν τῷ
ἀγρῷ τούτου νὰ ποιήσῃ ρίζας, λέγομεν
ὅτι τὸ δένδρον καθίσταται τοῦ Τιτίου.
διότι ἡ λογικὴ δὲν ἐπιτρέπει, ὥστε νὰ
θεωρῆται δένδρον τι ἀνῆκον εἰς ἕτερον,
παρ' ἐν τῷ ἀγρῷ τοῦ ὑποίου ἐποίησε ρί-
ζας· καὶ διὰ τοῦτο δένδρον πλησίον τῶν
συνόρων τεθειμένον ἐὰν καὶ εἰς τοῦ γεί-
τονος τὸν ἀγρὸν ρίζας ἐποίησε, γίνεται
32 κοινόν. Δι' ὃν λόγον δὲ τὰ φυτά,
ἅτινα μετὰ τῆς γῆς συμφύονται, ὑπο-
χωροῦσιν εἰς τὸ ἔδαφος, διὰ τὸν αὐτὸν
λόγον καὶ οἱ σῖτοι, οἵτινες ἐσπάρησαν,
θεωροῦνται ὅτι ὑποχωροῦσιν εἰς τὸ ἔδα-
φος. ἄλλως τε ὡς ἐκεῖνος, ὅστις ἐπὶ ἀλ-
λοτρίου ἐδάφους ᾠκοδόμησεν, ἐὰν ὁ κύ-
ριος ἀπαιτῇ παρ' αὐτοῦ τὴν οἰκοδομήν,
δύναται νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸν διὰ τῆς
ἐνστάσεως τοῦ δόλου, καθ' ὅσα εἴπομεν,
οὕτω τῇ βοηθείᾳ τῆς αὐτῆς ἐνστάσεως
δύναται νὰ εἶνε ἀσφαλὴς ἐκεῖνος, ὅστις
ἀλλότριον ἀγρὸν δι' ἰδίας δαπάνης κα-
33 λῇ τῇ πίστει ἔσπειρεν. Ὡσαύτως τὰ
γράμματα, καίτοι εἶνε χρυσᾶ, ὑποχωροῦ-
σιν εἰς τὸν χάρτην καὶ τὴν μεμβράνην οὕ-
τως, ὡς συνήθως ὑποχωροῦσιν εἰς τὸ ἔ-
δαφος ἐκεῖνα, ἅτινα ἐνοικοδομοῦνται ἢ
σπείρονται. καὶ διὰ τοῦτο ἐὰν ἐπὶ χάρ-
του ἢ μεμβράνης ἰδικῆς σου ὁ Τίτιος ἔ-
γραψεν ᾠδὴν ἢ ἱστορίαν ἢ λόγον, τοῦ
σώματος τούτου οὐχὶ ὁ Τίτιος, ἀλλὰ
σὺ θὰ θεωρῆσαι κύριος. ἀλλ' ἐὰν παρὰ
τοῦ Τιτίου ἀπαιτῇς τὸ βιβλίον σου ἢ τὴν
μεμβράνην, μηδ' εἶσαι πρόθυμος νὰ
καταβάλῃς τὴν δαπάνην τῆς γραφῆς,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

fendere per exceptionem doli mali, utique si bona fide earum chartarum membranarumve possessio-

δύναται ὁ Τιτίος νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸν διὰ τῆς ἐνστάσεως τοῦ δόλου, ἐὰν βεβαίως καλῇ τῇ πίστει ἀπέκτησε τὴν

34 nem nanctus est. Si quis in aliena tabula pinxerit, quidam putant tabulam picturae cedere: aliis videtur picturam, qualiscumque sit, tabulae cedere. sed nobis videtur melius esse tabulam picturae cedere: ridiculum est enim picturam Apellis vel Parrhasii in accessionem vilissimae tabulae cedere. unde si a domino tabulae imaginem possidente is qui pinxit eam petat nec solvat pretium tabulae, poterit per exceptionem doli mali summoveri: at si is qui pinxit possideat, consequens est, ut utilis actio domino tabulae adversus eum detur, quo casu, si non solvat impensam picturae, poterit per exceptionem doli mali repelli, utique si bona fide possessor fuerit ille qui picturam imposuit. illud enim palam est, quod, sive is qui pinxit subripuit tabulas sive alius, competit domino tabularum furti actio.

νομὴν τοῦ χάρτου ἐκείνου ἢ τῆς μεμ-
34 βράνης. Ἐάν τις ἐπὶ ἀλλοτρίας σανίδος ἐζωγράφησε, τινὲς νομίζουσιν ὅτι ἡ σανὶς ὑποχωρεῖ εἰς τὴν ζωγραφίαν· ἕτεροι δὲ νομίζουσιν ὅτι ἡ ζωγραφία, οἱαδήποτε καὶ ἂν ᾖ, ὑποχωρεῖ εἰς τὴν σανίδα. ἀλλ' εἰς ἡμᾶς φαίνεται ὅτι εἶνε καλλίτερον ἡ σανὶς νὰ ὑποχωρῇ εἰς τὴν ζωγραφίαν. διότι εἶνε γελοῖον ἡ ζωγραφία τοῦ Ἀπελλοῦ ἢ τοῦ Παρασίου νὰ ὑποχωρῇ ὡς προσαύξημα εὐτελεστάτης σανίδος. ὅθεν ἐὰν παρὰ τοῦ κυρίου τῆς σανίδος κατέχοντος τὴν εἰκόνα, ἀπαιτῇ αὐτὴν ὁ ζωγραφήσας, δὲν καταβάλλῃ δὲ τὸ τίμημα τῆς σανίδος, δύναται ν' ἀποκρουσθῇ διὰ τῆς ἐνστάσεως τοῦ δόλου· ἂν ὅμως κατέχῃ ὁ ζωγράφησας, ἀκόλουθον εἶνε, νὰ δίδηται ὠφέλιμος ἀγωγὴ εἰς τὸν κύριον τῆς σανίδος ἐναντίον αὐτοῦ, ὅτε, ἐὰν μὴ καταβάλλῃ τὴν δαπάνην τῆς ζωγραφίας, δύναται ν' ἀποκρουσθῇ διὰ τῆς ἐνστάσεως τοῦ δόλου, ἐὰν βεβαίως ἦτο καλῆς πίστεως νομεὺς ὁ ἐπιθέσας τὴν ζωγραφίαν· διότι εἶνε φανερὸν τοῦτο, ὅτι, εἴτε ὁ ζωγραφήσας ἔκλεψε τὰς σανίδας εἴτε ἕτερος, ἁρμόζει εἰς τὸν κύριον τῶν σανίδων ἡ τῆς κλοπῆς ἀγωγή.

35 Si quis a non domino, quem dominum esse crederet, bona fide fundum emerit vel ex donatione aliave qua iusta causa aeque bona fide acceperit: naturali ratione placuit fructus quos percepit eius esse pro cultura et cura. et ideo si postea dominus supervenerit et fundum vindicet, de fructibus ab eo consumptis agere non potest. ei vero, qui sciens alienum fundum possederit, non idem concessum est. itaque cum

35 Ἐάν τις παρὰ μὴ κυρίου, ὃν ἐνόμισε κύριον, καλῇ τῇ πίστει ἠγόρασεν ἀγρὸν ἢ ἐκ δωρεᾶς ἢ ἑτέρας τινος νομίμου αἰτίας ὁμοίως καλῇ τῇ πίστει ἔλαβε, ἐκ φυσικοῦ λόγου ἐγένετο δεκτὸν ὅτι οἱ καρποί, οὓς συνέλεξεν, ἀνήκουσιν εἰς αὐτὸν ἀντὶ τῆς καλλιεργείας καὶ μερίμνης. καὶ διὰ τοῦτο ἐὰν κατόπιν ὁ κύριος ἐπέλθῃ καὶ τὸν ἀγρὸν διεκδικῇ, δὲν δύναται νὰ ἐγείρῃ ἀγωγὴν διὰ τοὺς ὑπ' ἐκείνου καταναλωθέντας καρπούς· εἰς ἐκεῖνον ὅμως, ὅστις ἐν γνώσει ἐνεμήθη ἀλλότριον ἀγρόν, δὲν παρεχω-

undo etiam fructus, licet consumpti sint, cogitur restituere.
6 Is, ad quem usus fructus fundi pertinet, non aliter fructuum dominus efficitur, quam si eos ipse perceperit. et ideo licet maturis fructibus, nondum tamen perceptis decesserit, ad heredem eius non pertinent, sed domino proprietatis adquiruntur. eadem fere

7 et de colono dicuntur. In pecudum fructu etiam fetus est, sicuti lac et pilus et lana: itaque agni et haedi et vituli et equuli statim naturali iure dominii sunt fructuarii. partus vero ancillae in fructu non est itaque ad dominum proprietatis pertinet: absurdum enim videbatur hominem in fructu esse, cum omnes fructus rerum natura

8 hominum gratia comparavit. Sed si gregis usum fructum quis habeat, in locum demortuorum capitum ex fetu fructuarius summittere debet, ut et Iuliano visum est, et in vinearum demortuarum vel arborum locum alias debet substituere. recte enim colere debet et quasi bonus pater familias uti debet.

9 Thesauros, quos quis in suo loco invenerit, divus Hadrianus naturalem aequitatem secutus ei concessit qui invenerit. idemque statuit, si quis in sacro aut in religioso loco fortuito casu invenerit. at si quis in alieno loco non data ad hoc opera, sed fortuitu invenerit, dimidium domino soli conces-

ρήθη τὸ αὐτό. ὅθεν μετὰ τοῦ ἀγροῦ καὶ τοὺς καρποὺς, καίτοι κατηναλώθησαν,
36 ἀναγκάζεται ν' ἀποκαταστήσῃ. Ἐκεῖνος, εἰς ὃν ἡ χρησικαρπία ἀγροῦ ἀνήκει, δὲν καθίσταται ἄλλως κύριος τῶν καρπῶν, παρ' ἐὰν τούτους αὐτὸς συνέλεξε. καὶ διὰ τοῦτο καίτοι ἀπέθανεν ὡρίμων ἀλλὰ μηκέτι συνειλεγμένων ὄντων τῶν καρπῶν, δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὸν κληρονόμον αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ κυρίου τῆς ἰδιοκτησίας ἀποκτῶνται. τὰ αὐτὰ σχεδὸν καὶ περὶ ἀγρολήπτου λεγον-
37 ται. Εἰς τὸν καρπὸν τῶν θρεμμάτων περιλαμβάνεται καὶ ἡ γονή, ὡς τὸ γάλα, αἱ τρίχες καὶ τὸ ἔριον· ὅθεν οἱ ἀμνοὶ καὶ οἱ ἔριφοι καὶ οἱ μόσχοι καὶ τὰ ἱππάρια κατὰ φυσικὸν δίκαιον ἀμέσως καθίστανται τῆς κυριότητος τοῦ καρπωτοῦ. ὁ τοκετὸς ὅμως τῆς δούλης δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὸν καρπὸν, ὅθεν εἰς τὸν κύριον τῆς ἰδιοκτησίας ἀνήκει. διότι ἐφαίνετο ἄτοπον νὰ περιλαμβάνηται ἄνθρωπος εἰς τὸν καρπόν, ἀφοῦ πάντας τοὺς καρποὺς ἡ φύσις τῶν πραγμάτων χάριν τῶν ἀνθρώπων ἠτοί-
38 μασεν. Ἐὰν ὅμως τις ἔχῃ τὴν χρησικαρπίαν ἀγέλης, εἰς τὴν θέσιν τῶν ἀποθνησκόντων ζώων ὀφείλει ὁ καρπωτὴς νὰ ὑποβάλλῃ ἐκ τῶν νεογνῶν, καθὰ καὶ ὁ Ἰουλιανὸς ἐφρόνει, καὶ εἰς τὴν θέσιν καταστραφέντων κλημάτων ἢ δένδρων, ἕτερα ὀφείλει νὰ ὑποκαθιστᾷ. διότι ὀρθῶς ὀφείλει νὰ καλλιεργῇ καὶ ὡς καλὸς οἰκογενειάρχης δέον νὰ ποιῇ χρῆσιν.

39 Θησαυρούς, οὕς τις ἐν ἰδίῳ τόπῳ ἀνεῦρεν, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς ἀκολουθήσας τὴν φυσικὴν ἰσότητα παρεχώρησεν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἀνεῦρε. τὸ αὐτὸ δ' ὥρισεν, ἐάν τις ἐν ἱερῷ ἢ ἐν ὁσίῳ τόπῳ τυχαίως ἀνεῦρεν· ἂν ὅμως τις ἐν ἀλλοτρίῳ τόπῳ οὐχὶ ἐργασθεὶς ἐπίτηδες, ἀλλὰ τυχαίως ἀνεῦρε, τὸ ἥμισυ εἰς τὸν κύριον τοῦ ἐδάφους παρεχώρησε.

sit. et convenienter, si quis in Caesaris loco invenerit, dimidium inventoris, dimidium Caesaris esse statuit. cui conveniens est, ut, si quis in publico loco vel fiscali invenerit, dimidium ipsius esse, dimidium fisci vel civitatis.

καὶ κατ' ἀκολουθίαν, ἐάν τις ἐν τόπῳ τοῦ Καίσαρος ἀνεῦρε, τὸ ἥμισυ ὥρισε νὰ εἶνε τοῦ εὑρέτου, τὸ [ἕτερον] δ' ἥμισυ τοῦ Καίσαρος. σύμφωνον τούτου εἶναι ὥστε, ἐάν τις ἐν δημοσίῳ τόπῳ ἢ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ ἀνεῦρε, τὸ μὲν ἥμισυ ν' ἀνήκῃ εἰς ἐκεῖνον, τὸ δ' [ἕτερον] ἥμισυ εἰς τὸν δημόσιον θησαυρὸν ἢ τὴν πόλιν.

40 Per traditionem quoque iure naturali res nobis adquiruntur: nihil enim tam conveniens est naturali aequitati, quam voluntatem domini, volentis rem suam in alium transferre, ratam haberi. et ideo cuiuscumque generis sit corporalis res, tradi potest et a domino tradita alienatur. itaque stipendiaria quoque et tributaria praedia eodem modo alienantur. vocantur autem stipendiaria et tributaria praedia, quae in provinciis sunt, inter quae nec non Italica praedia ex nostra consti-

40 Ὡσαύτως διὰ παραδόσεως κατὰ φυσικὸν δίκαιον ἀποκτῶνται εἰς ἡμᾶς πράγματα· διότι οὐδὲν μᾶλλον συνάδει πρὸς τὴν φυσικὴν ἰσότητα, παρὰ νὰ ἀναγνωρίζηται ἡ θέλησις τοῦ κυρίου, ὅστις θέλει νὰ μεταβιβάσῃ ἴδιον πρᾶγμα εἰς ἕτερον. καὶ διὰ τοῦτο οἱουδήποτε εἴδους εἶνε τὸ ἐνσώματον πρᾶγμα, δύναται νὰ παραδοθῇ, παρὰ δὲ τοῦ κυρίου παραδοθὲν ἀπαλλοτριοῦται. ὅθεν καὶ ὑποτελῆ ἢ δασμοφόρα κτήματα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπαλλοτριοῦνται. καλοῦνται δὲ ὑποτελῆ καὶ δασμοφόρα κτήματα, ὅσα εἶνε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τῶν Ἰταλικῶν κτημάτων οὐδεμία διαφορὰ κατὰ διάταξιν ἡμετέραν ὑπάρχει. Ἀλλ'

41 tutione nulla differentia est. Sed si quidem ex causa donationis aut dotis aut qualibet alia ex causa tradantur, sine dubio transferuntur: venditae vero et traditae non aliter emptori adquiruntur, quam si is venditori pretium solverit vel alio modo ei satisfecerit, veluti expromissore aut pignore dato. quod cavetur quidem etiam lege duodecim tabularum: tamen recte dicitur et iure gentium, id est iure naturali, id effiici. sed si is qui vendidit fidem emptoris secutus fuerit, dicendum est statim rem

41 ἐὰν μὲν λόγῳ δωρεᾶς ἢ προικὸς ἢ ἐξ οἱασδήποτε ἑτέρας αἰτίας παραδίδωνται, ἀναμφιβόλως μεταβιβάζονται· τὰ πωλούμενα ὅμως καὶ παραδιδόμενα δὲν ἀποκτῶνται ὑπὲρ τοῦ ἀγοραστοῦ ἄλλως, παρ' ἐὰν οὗτος καταβάλῃ εἰς τὸν πωλητὴν τὸ τίμημα, ἢ κατ' ἄλλον τρόπον ἱκανοποιήσῃ αὐτόν, ὡς διὰ προσομολογητοῦ, ἢ διὰ δόσεως ἐνεχύρου. τοῦτο δ' ὁρίζεται μὲν καὶ ὑπὸ τοῦ δωδεκαδέλτου νόμου, ὅμως ὀρθῶς λέγεται ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον δίκαιον, ἤτοι τὸ φυσικὸν δίκαιον, οὕτω γίνεται. ἀλλ'

42 emptoris fieri. Nihil autem interest, utrum ipse dominus tra-

42 ἐὰν ὁ πωλήσας ἠκολούθησε τὴν πίστιν τοῦ ἀγοραστοῦ, δέον νὰ λεχθῇ ὅτι ἀμέσως τὸ πρᾶγμα καθίσταται τοῦ ἀγορα-
42 στοῦ. Οὐδόλως δὲ διαφέρει, ἂν αὐτὸς ὁ κύριος παραδίδῃ τινὶ τὸ πρᾶγμα,

at alicui rem, an voluntate eius
3 alius. Qua ratione, si cui libera
egotiorum administratio a domi-
o permissa fuerit isque ex his
egotiis rem vendiderit et tradi-

4 derit, facit eam accipientis. In-
erdum etiam sine traditione nuda
oluntas sufficit domini ad rem
ransferendam, veluti si rem, quam
ibi aliquis commodavit aut loca-
it aut apud te deposuit, vendide-
it tibi aut donaverit. quamvis
nim ex ea causa tibi eam non tra-
liderit, eo tamen ipso, quod pa-
itur tuam esse, statim adquiritur
ibi proprietas perinde ac si eo
5 nomine tradita fuisset. Item si
uis merces in horreo depositas
endiderit, simul atque claves
orrei tradiderit emptori, trans-
fert proprietatem mercium ad

6 emptorem. Hoc amplius inter-
dum et in incertam personam col-
locata voluntas domini transfert
rei proprietatem: ut ecce praeto-
res vel consules, qui missilia ia-
ctant in vulgus, ignorant, quid
eorum quisque excepturus sit, et
tamen, quia volunt quod quisque
exceperit eius esse, statim eum
7 dominum efficiunt. Qua ratione
verius esse videtur et, si rem pro
derelicto a domino habitam occu-
paverit quis, statim eum dominum
effici. pro derelicto autem habe-
tur, quod dominus ea mente abie-
cerit, ut id rerum suarum esse
nollet, ideoque statim dominus

8 esse desinit. Alia causa est
earum rerum, quae in tempestate
maris levandae navis causa eiciun-

43 ἢ κατὰ βούλησιν αὐτοῦ ἕτερος. Ἐκ
τούτου, ἐὰν εἴς τινα ἐλευθέρα διοίκησις
τῶν ὑποθέσεων ὑπὸ τοῦ κυρίου ἐπετράπη, οὗτος δ' ἐκ τῶν ὑποθέσεων τούτων
ἐπώλησε πρᾶγμα καὶ παρέδωκε, ποιεῖ
44 τοῦτο τοῦ λαβόντος. Ἐνίοτε καὶ
ἄνευ παραδόσεως ἡ ἁπλῆ θέλησις ἀρκεῖ εἰς τὸν κύριον πρὸς μεταβίβασιν τοῦ
πράγματος, ὡς ἐὰν πρᾶγμα, ὅπερ σοι ἐχρησιδάνεισέ τις ἢ ἐξεμίσθωσεν, ἢ παρὰ
σοὶ κατέθηκεν, ἐπώλησέ σοι ἢ ἐδωρήσατο. διότι καίτοι δέν σοι παρέδωκεν
αὐτὸ ἐκ τοιαύτης αἰτίας, ἐκ τούτου ὅμως ὅτι ἐπιτρέπει νὰ εἶνε ἰδικόν σου,
ἀμέσως ἀποκτᾶται ὑπὲρ σοῦ ἡ κυριότης
οὕτως, ὡς ἐὰν ἐκ τοῦ λόγου τούτου εἶχε
45 παραδοθῇ. Ὡσαύτως ἐάν τις ἐμπορεύματα ἐν ἀποθήκῃ κατατεθειμένα ἐπώλησεν, ἀμέσως ἅμα τὰς κλεῖς τῆς
ἀποθήκης ἤθελε παραδώσει εἰς τὸν ἀγοραστήν, μεταβιβάζει τὴν κυριότητα
τῶν ἐμπορευμάτων εἰς τὸν ἀγοραστήν.
46 Περισσότερον τούτου ἐνίοτε καὶ εἰς
ἀβέβαιον πρόσωπον ἀναφερομένη ἡ θέλησις τοῦ κυρίου μεταβιβάζει τὴν κυριότητα πράγματος· ὡς λ. χ. οἱ πραίτωρες ἢ ὕπατοι, οἵτινες προχέουσι νομίσματα εἰς τὸν ὄχλον, ἀγνοοῦσι τί ἐκ
τούτων ἕκαστος θέλει λάβει, καὶ ὅμως,
ἐπειδὴ θέλουσιν ὅ,τι τις ἤθελε λάβει,
νὰ εἶνε ἰδικόν του, ἀμέσως ποιοῦσιν αὐ-
47 τὸν κύριον. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον
ἀληθέστατον φαίνεται ὅτι, ἐάν τις πρᾶγμα ὡς ἐγκαταλελειμμένον θεωρούμενον
ὑπὸ τοῦ κυρίου κατέλαβεν, ἀμέσως καθίσταται ἐκεῖνος κύριος. ὡς ἐγκαταλελειμμένον δὲ θεωρεῖται, ὅ,τι ὁ κύριος μὲ
τοιοῦτον σκοπὸν ἀπέρριψεν, ὥστε νὰ μὴ
θέλῃ νὰ ἀνήκῃ εἰς τὰ ἴδια πράγματα,
καὶ διὰ τοῦτο ἀμέσως ἔπαυσε νὰ εἶνε κύ-
48 ριος. Ἄλλως ἔχει δι' ἐκεῖνα τὰ
πράγματα, ἅτινα ἐν τρικυμίᾳ θαλάσσης χάριν ἐλαφρίνσεως τοῦ πλοίου ἐκ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

tur. hae enim dominorum permanent, quia palam est eas non eo animo eici, quo[1] quis eas habere non vult, sed quo magis cum ipsa nave periculum maris effugiat: qua de causa si quis eas fluctibus expulsas vel etiam in ipso mari nactus lucrandi animo abstulerit, furtum committit. nec longe discedere videntur ab his, quae de rheda currente non intellegentibus dominis cadunt.

(1) quod (Πανδ.)

ρίπτονται. καθόσον ταῦτα παραμένουσι τῶν κυρίων, διότι εἶνε φανερὸν ὅτι ταῦτα δὲν ἐκρίπτονται μὲ τὸν σκοπόν, ὅτι τις δὲν θέλει νὰ ἔχῃ αὐτά, ἀλλ' ἵνα μᾶλλον ἐκφύγῃ μετὰ τοῦ πλοίου αὐτοῦ τὸν κίνδυνον τῆς θαλάσσης. διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐάν τις αὐτὰ ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐκβρασθέντα εἴτε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ θαλάσσῃ καταλαβὼν μὲ σκοπὸν ὠφελείας ἀπεκόμισε, κλοπὴν διαπράττει. οὐχὶ δὲ πολὺ θεωροῦνται διαφέροντα ἐκείνων, ἅτινα ἐκ τρεχούσης ἁρμαμάξης πίπτουσιν ἐν ἀγνοίᾳ τῶν κυρίων.

II.

De rebus incorporalibus.

[2]Quaedam praeterea res corporales sunt, quaedam incorporales. 1 Corporales eae sunt, quae sui natura tangi possunt: veluti fundus homo vestis aurum argentum et denique aliae res innumerabi-

(2) Πανδ. (1. 8. 1, 1)

2 les. Incorporales autem sunt, quae tangi non possunt. qualia sunt ea, quae in iure consistunt: sicut hereditas, usus fructus, obligationes quoquo modo contractae. nec ad rem pertinet, quod in hereditate res corporales continentur: nam et fructus, qui ex fundo percipiuntur, corporales sunt et id, quod ex aliqua obligatione nobis debetur, plerumque corporale est. veluti fundus homo pecunia: nam ipsum ius hereditatis et ipsum ius utendi fruendi et ipsum ius obligationis incorporale 3 est. Eodem numero sunt iura praediorum urbanorum et rusticorum, quae etiam servitutes vocantur.

2.

Περὶ πραγμάτων ἀσωμάτων.

Ἐκτὸς τούτων τινὰ μὲν πράγματα εἶ-

1 νε σωματικά, τινὰ δὲ ἀσώματα. Σωματικὰ εἶνε ἐκεῖνα, ἅτινα κατὰ τὴν φύσιν των ὑπόκεινται εἰς ἁφήν, ὡς ἀγρὸς, δοῦλος, ἐσθής, χρυσός, ἄργυρος καὶ καθεξῆς ἕτερα ἀναρίθμητα πράγματα. 2 Ἀσώματα δ' εἶνε, ὅσα δὲν ὑπόκεινται εἰς ἁφήν, ὁποῖα εἶνε ἐκεῖνα, ἅτινα συνίστανται εἰς δικαιώματα, ὡς κληρονομία, χρησικαρπία, ἐνοχαὶ ὁπωσδήποτε συναφθεῖσαι. οὐδ' ἔχει ἐπιρροὴν ὅτι ἐν τῇ κληρονομίᾳ περιέχονται πράγματα σωματικά. διότι καὶ οἱ καρποί, οἵτινες ἐκ τοῦ ἀγροῦ λαμβάνονται, εἶνε σωματικοί, καὶ ἐκεῖνο ὅπερ ἕκτινος ἐνοχῆς ὀφείλεται ἡμῖν πλειστάκις εἶνε σωματικόν, ὡς ἀγρὸς δοῦλος χρήματα· διότι αὐτὸ τὸ δίκαιον τῆς κληρονομίας καὶ αὐτὸ τὸ δίκαιον τῆς χρησικτησίας καὶ αὐτὸ τὸ δίκαιον τῆς ἐνοχῆς εἶνε ἀ-

3 σώματον. Ὅμοια εἶνε καὶ τὰ δίκαια τῶν ἀστικῶν καὶ ἀγροτικῶν κτημάτων, ἅτινα καὶ δουλεῖαι καλοῦνται.

III[1].

De servitutibus.

Rusticorum praediorum iura nt haec: iter actus via aquae ctus. iter est ius eundi ambudi homini, non etiam iumentum endi vel vehiculum: actus est s agendi vel iumentum vel vehilum. itaque qui iter habet, tum non habet. qui actum habet, iter habet eoque uti potest am sine iumento. via est ius ndi et agendi et ambulandi: m et iter et actum in se via ntinet. aquae ductus est ius uae ducendae per fundum alienum. Praediorum urbanorum nt servitutes, quae aedificiis inerent, ideo urbanorum praediom dictae, quoniam aedificia nnia urbana praedia appellanr, etsi in villa aedificata sunt. em praediorum urbanorum sertutes sunt hae: ut vicinus onera cini sustineat: ut in parietem us liceat vicino tignum immitre: ut stillicidium vel flumen ecipiat quis in aedes suas vel in ream, vel non recipiat: et ne tius tollat quis aedes suas, ne luminibus vicini officiatur. In usticorum praediorum servitutes uidam computari recte putant quae haustum, pecoris ad aquam dpulsum, ius pascendi, calcis couendae, harenae fodiendae.

Ideo autem hae servitutes praeiorum appellantur, quoniam sine raediis constitui non possunt.

[1]) Πανδ. (8) — Κωδ. (3. 34)

3.

Περὶ δουλειῶν.

Τῶν ἀγροτικῶν κτημάτων τὰ δίκαια εἶνε τὰ ἑξῆς· δίοδος, ἔλασις, ὁδὸς [πλατεῖα] ὑδραγωγεῖον. *δίοδος* εἶνε τὸ δίκαιον τοῦ νὰ πορεύηταί τις καὶ περιπατῇ, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ ἐλαύνῃ ὑποζύγιον ἢ ὄχημα. *ἔλασις* εἶνε τὸ δίκαιον τοῦ νὰ ἐλαύνῃ εἴτε ὑποζύγιον εἴτε ὄχημα· ὅθεν ὁ ἔχων δίοδον, δὲν ἔχει ἔλασιν. ὁ δ' ἔχων ἔλασιν ἔχει καὶ δίοδον, δύναται δὲ ν' ἀσκήσῃ τὸ [δικαίωμα] ἐκεῖνο καὶ ἄνευ ὑποζυγίου. *ὁδὸς πλατεῖα* εἶνε τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ πορεύηταί τις καὶ νὰ ἐλαύνῃ καὶ νὰ περιπατῇ. διότι καὶ δίοδον καὶ ἔλασιν περιέχει ἐν ἑαυτῇ ἡ πλατεῖα ὁδός. *ὑδραγωγεῖον* δ' εἶνε τὸ δίκαιον τῆς μεταγωγῆς ὕδατος δι' ἀλλοτρίου ἀγροῦ. Ἀστικῶν κτημάτων δουλεῖαι εἶνε, ὅσαι μετὰ οἰκοδομῶν συνέχονται, διὰ τοῦτο δὲ λεχθεῖσαι ἀστικῶν κτημάτων, διότι αἱ οἰκοδομαὶ πᾶσαι ἀστικὰ κτήματα καλοῦνται, καὶ ἂν ἐν ἐξοχῇ εἶνε ᾠκοδομημέναι. ὡσαύτως ἀστικῶν κτημάτων δουλεῖαι εἶνε αἱ ἑξῆς. ἵνα ὁ γείτων ὑποβαστάζῃ τὰ βάρη τοῦ γείτονος· ἵνα εἰς τὸν τοῖχον αὐτοῦ ἐπιτρέπηται εἰς τὸν γείτονα νὰ ἐμβάλλῃ δοκόν. ἵνα τις σταλαγμὸν ἢ ροὴν δέχηται ἐπὶ τῆς οἰκίας του ἢ τῆς αὐλῆς, ἢ μὴ δέχηται· καὶ νὰ μὴ ἀνυψοῖ περισσότερον τὴν οἰκίαν του, ὥστε νὰ μὴ βλάπτῃ τὰ φῶτα τοῦ γείτονος. 2 Εἰς τὰς δουλείας τῶν ἀγροτικῶν κτημάτων τινὲς ὀρθῶς φρονοῦσιν ὅτι συναριθμεῖται καὶ ἡ ἄντλησις ὕδατος, ἡ προσαγωγὴ θρεμμάτων εἰς ὕδωρ, τὸ δικαίωμα τοῦ βόσκειν, ἔψειν ἄσβεστον, ὀρύττειν ἄμμον.

3 Διὰ τοῦτο δ' αὗται αἱ δουλεῖαι καλοῦνται κτηματικαί, διότι ἄνευ κτημάτων δὲν δύνανται νὰ συσταθῶσι,

nemo enim potest servitutem adquirere urbani vel rustici praedii, nisi qui habet praedium, nec quisquam debere, nisi qui habet
4 praedium. Si quis velit vicino aliquod ius constituere, pactionibus atque stipulationibus id efficere debet. potest etiam in testamento quis heredem suum damnare, ne altius tollat, ne luminibus aedium vicini officiat: vel ut patiatur eum tignum in parietem immittere vel stillicidium habere: vel ut patiatur eum per fundum ire agere aquamve ex eo ducere.

διότι οὐδεὶς δύναται ν' ἀποκτήσῃ δου
λείαν ἀστικοῦ ἢ ἀγροτικοῦ κτήμα
τος, εἰμὴ ὅστις ἔχει κτῆμα, οὐδ' ὁ

4 φείλει τις, εἰμὴ ὁ ἔχων κτῆμα. Ἐά
τις θέλῃ νὰ συστήσῃ ὑπὲρ τοῦ γείτο
νος δίκαιόν τι, διὰ συμφωνιῶν καὶ ἐπε
ρωτήσεων δέον νὰ πράξῃ τοῦτο. δύνα
ται δὲ καὶ ἐν διαθήκῃ τις νὰ καταδικά
σῃ τὸν κληρονόμον του νὰ μὴ ἀνυψώσῃ
ἵνα μὴ βλάψῃ τὰ φῶτα τῆς οἰκίας τοῦ
γείτονος. ἢ νὰ δεχθῇ νὰ ἐμβάλῃ ἐκεῖ
νος δοκὸν εἰς τοῖχον ἢ νὰ ἔχῃ σταλαγ
μόν ἢ νὰ δεχθῇ νὰ πορεύηται ἐκεῖνο
διὰ τοῦ ἀγροῦ, νὰ ἐλαύνῃ ἢ νὰ φέρ
ὕδωρ ἐξ αὐτοῦ.

IIII[1].

De usu fructu.

Usus fructus est ius alienis rebus utendi fruendi salva rerum substantia. est enim ius in corpore: quo sublato et ipsum tolli ne-

1 cesse est. Usus fructus a proprietate separationem recipit idque plurimis modis accidit. ut ecce si quis alicui usum fructum legaverit: nam heres nudam habet proprietatem, legatarius usum fructum: et contra si fundum legaverit deducto usu fructu, legatarius nudam habet proprietatem, heres vero usum fructum: item alii usum fructum, alii deducto eo fundum legare potest. sine testamento vero si quis velit alii usum fructum constituere, pactionibus et stibulationibus id efficere debet. ne tamen in universum inutiles essent proprietates semper absce-

(1) Παγδ. (7, 1. 4, 5. 33. 2) — Κωδ. (3. 33)

4.

Περὶ χρησικαρπίας.

Χρησικαρπία εἶνε τὸ δικαίωμα τοῦ
χρῆσθαι καὶ καρποῦσθαι ἀλλότρια πρά
γματα, διατηρουμένης τῆς ὑποστά
τούτων, διότι εἶνε δικαίωμα ἐπὶ τοῦ
πράγματος· τούτου δὲ ἀρθέντος καὶ ἐ
1 κεῖνο κατ' ἀνάγκην αἴρεται. Ἡ χρη
σικαρπία ἐπιδέχεται χωρισμὸν ἀπὸ τῆ
κυριότητος, τοῦτο δὲ κατὰ πλείστου
τρόπους συμβαίνει, ὡς λ. χ. ἐάν τις ἐ
κληροδότησεν ἑτέρῳ χρησικαρπίαν· διότ
ὁ μὲν κληρονόμος ἔχει γυμνὴν τὴν κυ
ριότητα, ὁ δὲ κληροδόχος τὴν χρησι
καρπίαν. καὶ τἀνάπαλιν ἐὰν ἐκληροδό
τησεν ἀγρὸν ἀφαιρέσει τῆς χρησικαρ
πίας, ὁ κληροδόχος ἔχει γυμνὴν τὴν κυ
ριότητα, ὁ κληρονόμος δὲ τὴν χρησι
καρπίαν. ὡσαύτως εἰς ἕνα μὲν τὴν χρησι
καρπίαν, εἰς ἕτερον δὲ ἀφαιρέσει αὐτῆς
τὸν ἀγρὸν δύναται νὰ κληροδοτήσῃ τις.
ἄνευ διαθήκης ὅμως ἐάν τις θέλῃ νὰ
συστήσῃ ὑπέρ τινος χρησικαρπίαν, ὀφεί
λει διὰ συμφωνιῶν καὶ ἐπερωτήσεων νὰ
πράξῃ τοῦτο. ἀλλ' ἵνα μὴ καθόλου εἶνε

hte usu fructu, placuit certis dis extingui usum fructum et

ad proprietatem reverti. Contuitur autem usus fructus non ntum in fundo et aedibus, verum am in servis et iumentis ceteque rebus exceptis his quae so usu consumuntur: nam eae que naturali ratione neque ci- i recipiunt usum fructum. quo mero sunt vinum oleum frumenm vestimenta. quibus proxima pecunia numerata: namque in so usu adsidua permutatione odammodo extinguitur. sed utiatis causa senatus censuit posse iam earum rerum usum fructum nstitui, ut tamen eo nomine hedi utiliter caveatur. itaque si cuniae usus fructus legatus sit, datur legatario, ut eius fiat, et gatarius satisdat heredi de tanta cunia restituenda, si morietur t capite minuetur. ceterae quohe res ita traduntur legatario, eius fiant: sed aestimatis his tisdatur, ut, si morietur aut cate minuetur, tanta pecunia restiatur, quanti eae fuerint aestiatae. ergo senatus non fecit quiem earum rerum usum fructum ec enim poterat), sed per cauonem quasi usum fructum con-

stituit. Finitur autem usus fruus morte fructurii et duabus pitis deminutionibus, maxima media, et non utendo per moum et tempus. quae omnia nostra atuit constitutio. item finitur

ἀνωφελεῖς αἱ κυριότητες ἀείποτε ἀποχωριζομένης τῆς χρησικαρπίας, ἐγένετο δεκτὸν ὅτι καθ' ὡρισμένους τρόπους ἐξαλείφεται ἡ χρησικαρπία καὶ εἰς τὴν ἰ-
2 διοκτησίαν ἐπανέρχεται. Συνίστανται δὲ χρησικαρπία ὄχι μόνον ἐπὶ ἀγροῦ καὶ οἰκίας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ δούλων καὶ ὑποζυγίων καὶ τῶν λοιπῶν πραγμάτων ἐξαιρουμένων ἐκείνων, ἅτινα δι' αὐτῆς τῆς χρήσεως καταναλίσκονται· διότι ταῦτα οὔτε κατὰ φυσικὸν λόγον οὔτε κατ' ἀστικὸν ἐπιδέχονται χρησικαρπίαν. μεταξὺ τούτων εἶνε ὁ οἶνος, τὸ ἔλαιον, ὁ σῖτος, τὰ ἐνδύματα. τούτων ὁμοιότατα εἶνε τὰ μετρούμενα χρήματα. διότι ἐν αὐτῇ τῇ χρήσει διὰ τῆς διηνεκοῦς μεταλλαγῆς τρόπον τινὰ ἀναλίσκονται. ἀλλὰ χάριν ὠφελείας ἡ σύγκλητος ὥρισεν, ὅτι δύναται καὶ τούτων τῶν πραγμάτων νὰ συσταθῇ χρησικαρπία, ἀρκεῖ ὅμως νὰ δοθῇ διὰ τοῦτο ἀσφάλεια εἰς τὸν κληρονόμον. ὅθεν ἐὰν ἐκληροδοτήθη ἡ χρησικαρπία χρημάτων, οὕτω δίδονται εἰς τὸν κληροδόχον, ὥστε νὰ γίνωσιν ἴδια, ὁ δὲ κληροδόχος νὰ παρέχῃ ἱκανοδοσίαν εἰς τὸν κληρονόμον περὶ ἀποδόσεως ἑτέρων τόσων χρημάτων, ἐὰν ἀποθάνῃ ἢ προσωπικῶς ἐλαττωθῇ. ὡσαύτως τὰ λοιπὰ πράγματα οὕτω παραδίδονται εἰς τὸν κληροδόχον, ὥστε νὰ γίνωσιν ἴδια. ἀλλ' ἐκτιμωμένων τούτων παρέχεται ἀσφάλεια ὥστε, ἐὰν ἀποθάνῃ ἢ προσωπικῶς ἐλαττωθῇ ν' ἀποδίδωνται τόσα χρήματα, ὅσον ἐκεῖνα διετιμήθησαν. λοιπὸν ἡ σύγκλητος δὲν ἐποίησε μὲν χρησικαρπίαν τῶν πραγμάτων ἐκείνων (διότι δὲν ἠδύνατο), ἀλλὰ δι' ἀσφαλείας οἱονεὶ χρησικαρπίαν συνέστησε.
3 Λήγει δὲ ἡ χρησικαρπία διὰ τοῦ θανάτου τοῦ καρπωτοῦ καὶ διὰ τῶν δύο προσωπικῶν ἐλαττώσεων, τῆς μεγίστης καὶ μετρίας, καὶ διὰ τῆς ἀχρησίας ὡς πρὸς τὸν τρόπον [τῆς ἀσκήσεως] καὶ τὸν χρόνον ταῦτα πάντα ἡμετέρα διά-

usus fructus, si domino proprietatis ab usufructuario cedatur (nam extraneo cedendo nihil agitur): vel ex contrario si fructuarius proprietatem rei adqusierit, quae res consolidatio appellatur. eo amplius constat, si aedes incendio consumptae fuerint vel etiam terrae motu aut vitio suo corruerint, extingui usum fructum et ne areae quidem usum fructum deberi. 4 Cum autem finitus fuerit usus fructus, revertitur scilicet ad proprietatem et ex eo tempore nudae proprietatis dominus incipit plenam habere in re potestatem.

V[1].

De usu et habitatione.

Isdem istis modis, quibus usus fructus constituitur, etiam mudus usus constitui solet isdemque illis modis finitur, quibus et usus fru- 1 ctus desinit. Minus autem scilicet iuris in usu est quam in usu fructu. namque is, qui fundi nudum usum habet, nihil ulterius habere intellegitur, quam ut oleribus pomis floribus feno stramentis lignis ad usum cottidianum utatur: in eoque fundo hactenus ei morari licet, ut neque domino fundi molestus sit neque his, per quos opera rustica fiunt, impedimento sit: nec ulli alii ius quod habet aut vendere aut locare aut gratis concedere potest, cum is qui usum fructum habet potest haec omnia fa- 2 cere. Item is, qui aedium usum

(1) Παυδ. (7. 8) (33. 2) — Κωδ. (3. 33)

ταξις ὥρισεν· ὡσαύτως λήγει ἡ χρησι
καρπία, ἐὰν εἰς τὸν κύριον τῆς ἰδιοκτη
σίας ὑπὸ τοῦ χρησικαρπωτοῦ παραχω
ρηθῇ (διότι ἐξωτικοῦ παραχωροῦντο
οὐδὲν ἐπέρχεται)· ἢ τἀνάπαλιν ἐὰν ὁ
καρπωτὴς ἀποκτήσῃ τὴν κυριότητα το
πράγματος, ὅπερ σώρευσις καλεῖται. ἔτ
μᾶλλον εἶνε γνωστὸν ὅτι, ἐὰν οἰκία ὑπ
πυρκαϊᾶς ἐκάη ἢ καὶ ἐκ σεισμοῦ ἢ ἰδίο
ἐλαττώματος κατέρρευσεν, ἐξαλείφετα
ἡ χρησικαρπία, δὲν ὀφείλεται δὲ οὐδ
4 τοῦ οἰκοπέδου ἡ χρησικαρπία. Ἂμ
δὲ λήξῃ ἡ χρησικαρπία, ἐπανέρχετα
βεβαίως εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ ἀπὸ το
χρόνου τούτου ὁ τῆς ἁπλῆς ἰδιοκτησία
κύριος ἄρχεται νὰ ἔχῃ πλήρη ἐπὶ το
πράγματος ἐξουσίαν.

5.

Περὶ χρήσεως καὶ οἰκήσεως.

Κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἐκείνους τρόπους
καθ' οὓς ἡ χρησικαρπία συνίσταται, κα
ἡ ἁπλῆ χρῆσις συνήθως συνίσταται
κατὰ τοὺς αὐτοὺς δὲ τρόπους λήγει, καθ
1 οὓς καὶ ἡ χρισικαρπία παύει. Ὀλι
γώτερον δ' ἐννοεῖται δίκαιον ὑπάρχει ἐ
τῇ χρήσει παρὰ ἐν τῇ χρησικαρπίᾳ
διότι ἐκεῖνος ὅστις ἔχει τὴν ἁπλῆν χρῆ
σιν ἀγροῦ, οὐδὲν περισσότερον θεωρεῖ
ται ὅτι ἔχει, παρὰ νὰ μεταχειρίζηται
πρὸς καθημερινὴν χρῆσιν λάχανα, ὀπώ
ρας, ἄνθη, χόρτον, ἄχυρα, ξύλα. ἐν τῷ
ἰδίῳ δὲ ἀγρῷ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπιτρέπεται
εἰς αὐτὸν νὰ διατρίβῃ, ὥστε μήτε εἰς
τὸν κύριον τοῦ ἀγροῦ νὰ εἶνε ἐπαχθής
μήτε εἰς ἐκείνους, δι' ὧν γίνονται αἱ ἀ
γροτικαὶ ἐργασίαι, νὰ εἶνε ἐμπόδιον· εἰς
οὐδένα δ' ἕτερον δύναται τὸ δίκαιον
ὅπερ ἔχει, εἴτε νὰ πωλήσῃ, εἴτε νὰ ἐκ
μισθώσῃ, εἴτε δωρεὰν νὰ παραχωρήσῃ
ἐνῷ ὁ ἔχων χρησικαρπίαν δύναται πάν
2 τα ταῦτα νὰ πράξῃ. Ὡσαύτως ἐκεῖ

bet, hactenus iuris habere in- legitur, ut ipse tantum habitet, c hoc ius ad alium transferre test: et vix receptum videtur, hospitem ei recipere liceat et m uxore sua liberisque suis, m libertis nec non aliis liberis rsonis, quibus non minus quam rvis utitur, habitandi ius habeat: convenienter si ad mulierem us aedium pertineat, cum marito

habitare[1] liceat. Item is, ad quem rvi usus pertinet, ipse tantum beris atque ministerio eius uti otest: ad alium vero nullo modo s suum transferre ei concessum st. idem scilicet iuris est et in

iumento. Sed si pecoris vel vium usus legatus fuerit, neque cte neque agnis neque lana ute- ur usuarius, quia ea in fructu unt. plane ad stercorandum agrum uum pecoribus uti potest.

Sed si cui habitatio legata sive liquo modo constituta sit, neque sus videtur neque usus fructus, ed quasi proprium aliquod ius. uam habitationem habentibus ropter rerum utilitatem secun- um Marcelli sententiam nostra ecisione promulgata permisimus non solum in ea degere, sed etiam liis locare.

Haec de servitutibus et usu fructu et usu et habitatione dixisse sufficiat. de hereditate autem et de obligationibus suis locis pro-

(1) ei προσθ. (Mo.)

νος, ὅστις ἔχει τὴν χρῆσιν οἰκίας, ἐπι- τοσοῦτον θεωρεῖται ὅτι ἔχει δίκαιον, ὥστε αὐτὸς μόνον νὰ οἰκῇ, μηδὲ δύνα- ται νὰ μεταβιβάσῃ τὸ δίκαιον τοῦτο εἰς ἕτερον· μόλις δὲ φαίνεται ὅτι ἐγένετο ἀποδεκτόν, νὰ ἐπιτρέπηται εἰς αὐ ὸν ἡ παραδοχὴ ξένου. καὶ μετὰ τῆς γυναι- κός του δὲ καὶ τῶν ἰδίων τέκνων, ὡσαύ- τως τῶν ἀπελευθέρων καὶ ἄλλων ἐλευ- θέρων προσώπων, οὓς οὐχ ἧττον τῶν δούλων μεταχειρίζεται, ἔχει τὸ δίκαιον τοῦ οἰκεῖν· καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐὰν εἰς γυναῖκα ἀνήκῃ ἡ χρῆσις οἰκίας, ἐπι- τρέπεται εἰς ἐκείνην μετὰ τοῦ συζύγου 3 νὰ οἰκῇ. Ὡσαύτως ἐκεῖνος, εἰς ὃν ἀ- νήκει ἡ χρῆσις δούλου, οὗτος μόνον δύ- ναται νὰ μεταχειρισθῇ τὰς ἐργασίας καὶ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ. εἰς ἕτερον δὲ κατ' οὐδένα τρόπον ἐπιτρέπεται εἰς αὐτὸν νὰ μεταφέρῃ τὸ ἑαυτοῦ δίκαιον. τὸ αὐτό, ἐννοεῖται, ἰσχύει καὶ ἐπὶ ὑποζυγίου. 4 Ἀλλ' ἐὰν ἐκληροδοτήθη ἡ χρῆσις θρεμμάτων ἢ προβάτων, οὔτε τὸ γάλα οὔτε τοὺς ἀμνοὺς οὔτε τὸ ἔριον θέλει μεταχειρίζεσθαι ὁ χρησιοῦχος, διότι ταῦτα ἀνάγονται εἰς τὸν καρπόν. βε- βαίως πρὸς κοπρισμὸν τοῦ ἀγροῦ αὐ- τοῦ δύναται νὰ μεταχειρίζηται τὰ θρέμ- ματα.

5 Ἀλλ' ἐὰν εἴς τινα οἴκησις ἐκληροδοτή- θη ἢ κατ' ἄλλον τρόπον ἐδόθη, οὔτε χρῆσις θεωρεῖται οὔτε χρησικαρπία, ἀλλ' οἱονεὶ ἴδιόν τι δίκαιον. εἰς τοὺς ἔ- χοντας δὲ τοιαύτην οἴκησιν ἕνεκα τῆς χρησιμότητος τῶν πραγμάτων συμφώ- νως πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Μαρκέλλου δι' ἐκδοθείσης ἀποφάσεως ἡμῶν ἐπετρέ- ψαμεν οὐχὶ μόνον νὰ διάγωσιν ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους νὰ ἐκμισθῶσι.

6 Ταῦτα περὶ δουλειῶν καὶ χρησικαρ- πίας καὶ χρήσεως καὶ οἰκήσεως λε- χθέντα ἀρκοῦσι. περὶ κληρονομίας δὲ καὶ περὶ ἐνοχῶν ἐν οἰκείῳ τόπῳ θέλομεν πραγματευθῆ. ἐξεθέσαμεν συνοπτικῶς

ponamus. exposuimus summatim, quibus modis iure gentium res adquiruntur: modo videamus, quibus modis legitimo et civili iure adquiruntur.

VI[1].

De usucapionibus et longi temporis possessionibus.

Iure civili constitutum fuerat, ut, qui bona fide ab eo, qui dominus non erat, cum crediderit eum dominum esse, rem emerit vel ex donatione aliave qua iusta causa acceperit, is eam rem, si mobilis erat, anno ubique, si immobilis, biennio tantum in Italico solo usucapiat, ne rerum dominia in incerto essent. et cum hoc placitum erat, putantibus antiquioribus dominis sufficere ad inquirendas res suas praefata tempora, nobis melior sententia resedit, ne domini maturius suis rebus defraudentur neque certo loco beneficium hoc concludatur. et ideo constitutionem super hoc promulgavimus, qua cautum est, ut res quidem mobiles per triennium usucapiantur, immobiles vero per longi temporis possessionem, id est inter praesentes decennio, inter absentes viginti annis usucapiantur et his modis non solum in Italia, sed in omni terra, quae nostro imperio gubernatur, dominium rerum iusta causa possessionis praecedente adquiratur.

(1) Πανδ. (41. 3-10) (44. 3)—Κωδ. (7. 26-40)

1 Sed aliquando etiamsi maxime quis bona fide rem possederit, non

κατὰ τίνας τρόπους κατὰ τὸ ἀνθρώπι-
νον δίκαιον τὰ πράγματα ἀποκτῶνται
ἤδη ἃς ἴδωμεν, κατὰ τίνας τρόπου
κατὰ τὸ νόμιμον καὶ ἀστικὸν δίκαιο
ἀποκτῶνται.

6.

Περὶ χρησικτησιῶν καὶ μακρο χρόνου διακατοχῶν.

Ὑπὸ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ἦτο ὡρι-
σμένον, ὥστε, ὅστις καλῇ τῇ πίστε
παρά τινος, μὴ ὄντος κυρίου, ἐπειδὴ ἐ
πίστευσεν ὅτι οὗτος εἶνε κύριος, ἠγόρασ
πρᾶγμα ἢ ἐκ δωρεᾶς ἢ ἑτέρας τινὸς δι
καίας αἰτίας ἔλαβεν, οὗτος, ἐὰν μὲν τ
πρᾶγμα ἦτο κινητόν, ἐντὸς ἔτους ὁπου
δήποτε, ἐὰν δὲ ἀκίνητον, ἐντὸς διετία
μόνον ἐν Ἰταλικῷ ἐδάφει νὰ χρησικτᾶ
ται, ἵνα μὴ αἱ κυριότητες τῶν πραγμά
των διατελῶσιν ἐν ἀβεβαιότητι. ἀφοῦ
δὲ τοῦτο ἐγένετο δεκτόν, διότι ἐνόμισαν
οἱ ἀρχαιότεροι ὅτι ἀρκεῖ εἰς τοὺς κυρίους
πρὸς ἀναζήτησιν τῶν πραγμάτων αὐ-
τῶν ὁ προρρηθεὶς χρόνος, εἰς ἡμᾶς καλ-
λιτέρα γνώμη ἐπῆλθεν, ὥστε νὰ μὴ ἀπο-
βάλλωσιν οἱ κύριοι λίαν ταχέως τὰ
ἑαυτῶν πράγματα, μήτε δι' ὡρισμένον
τόπον νὰ περιορίζηται τὸ εὐεργέτημα
τοῦτο. ὅθεν διάταξιν ἐπ' αὐτοῦ ἐξεδώ-
καμεν, δι' ἧς ὡρίσθη, ὥστε τὰ μὲν κι-
νητὰ νὰ χρησικτῶνται διὰ τριετίας, τὰ
δ' ἀκίνητα διὰ διακατοχῆς μακροῦ χρό-
νου, ἤτοι μεταξὺ μὲν παρόντων μετὰ δε-
καετίαν, μεταξὺ δὲ ἀπόντων μετὰ εἴκο-
σιν ἔτη, καὶ τοιουτοτρόπως οὐχὶ μόνον ἐν
Ἰταλίᾳ, ἀλλ' ἐν πάσῃ τῇ γῇ, ἥτις ὑπὸ
τὴν ἡμετέραν κυβέρνησιν διατελεῖ, ἡ
κυριότης τῶν πραγμάτων ν' ἀποκτᾶται
μετὰ προηγουμένην δικαίαν αἰτίαν δια-
κατοχῆς.

1 Ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἄν τις τὰ μάλιστα
ἔσχε κατοχὴν καλῇ τῇ πίστει, ὅμως

nen illi usucapio ullo tempore
ocedit, veluti si quis liberum
minem vel rem sacram vel re-
iosam vel servum fugitivum
possideat. Furtivae quoque res
quae vi possessae sunt, nec si
aedicto longo tempore bona fide
ssessae fuerint, usucapi possunt:
m furtivarum rerum lex duode-
n tabularum et lex Atinia[1] inhi-
usucapionem, vi possessarum

[1] Atilia.

lex Iulia et Plautia. Quod autem
ctum est furtivarum et vi pos-
ssarum rerum usucapionem per
em prohibitam esse, non eo
rtinet, ut ne ipse fur quive per
n possidet usucapere possit:
m his alia ratione usucapio non
mpetit, quia scilicet mala fide
ssident: sed ne ullus alius,
amvis ab eis bona fide emerit
ex alia causa acceperit, usu-
piendi ius habeat. unde in rebus
obilibus non facile procedit, ut
nae fidei possessori usucapio
mpetat. nam qui alienam rem
ndidit vel ex alia causa tradidit,

furtum eius committit. Sed ta-
en id aliquando aliter se habet.
m si heres rem defuncto com-
odatam aut locatam vel apud
m depositam existimans here-
tariam esse bona fide accipienti
ndiderit aut donaverit aut dotis
mine dederit, quin is qui acce-
rit usucapere possit, dubium
n est, quippe ea res in furti vi-
um non ceciderit, cum utique
res, qui bona fide tamquam

δὲν ἐπέρχεταί ποτε ὑπὲρ αὐτοῦ χρησι-
κτησία, ὡς ἐάν τις ἄνθρωπον ἐλεύθερον,
ἢ πρᾶγμα ἱερὸν ἢ ὅσιον ἢ δοῦλον φυ-

2 γάδα κατέχῃ. Ὡσαύτως τὰ κλοπι-
μαῖα πράγματα καὶ ὅσα διὰ τῆς βίας
κατελήφθησαν, μηδ' ἐὰν κατὰ τὸν
προρρηθέντα μακρὸν χρόνον καλῇ τῇ
πίστει διετέλεσαν ὑπὸ τὴν κατοχήν,
δύνανται νὰ χρησικτηθῶσι. διότι τῶν
κλοπιμαίων πραγμάτων ὁ νόμος τῶν
δώδεκα πινάκων καὶ ὁ Ἀτίλιος νόμος
ἐμποδίζει τὴν χρησικτησίαν, τῶν δὲ
βίᾳ καταληφθέντων ὁ Ἰούλιος καὶ ὁ
3 Πλαύτιος νόμος. Ὅπερ δ' ἐλέχθη, ὅτι
τῶν κλοπιμαίων καὶ τῶν βίᾳ καταλη-
φθέντων πραγμάτων ἡ χρησικτησία ἐκ
τοῦ νόμου ἐμποδίζεται, δὲν ἀποβλέ-
πει εἰς τοῦτο, ὥστε νὰ μὴ δύναται αὐ-
τὸς ὁ κλέπτης ἢ ὅστις διὰ τῆς βίας
κατέχει, νὰ χρησικτήσηται, διότι εἰς
τούτους ἡ χρησικτησία δὲν ἁρμόζει δι'
ἄλλον λόγον, διότι δηλαδὴ κακῇ τῇ
πίστει κατέχουσιν· ἀλλ' ἵνα μηδεὶς ἄλ-
λος, καίτοι παρ' ἐκείνων καλῇ τῇ πί-
πτει ἠγόρασεν ἢ ἐξ ἑτέρας αἰτίας ἔλα-
βεν, ἔχῃ τὸ τῆς χρησικτησίας δικαίω-
μα. ἐντεῦθεν ἐπὶ κινητῶν πραγμάτων
οὐχὶ εὐκόλως συμβαίνει, ὥστε εἰς τὸν κα-
λῆς πίστεως κάτοχον ν' ἁρμόζῃ ἡ χρη-
σικτησία. διότι ὅστις ἀλλότριον πρᾶγ-
μα ἐπώλησεν, ἢ ἐξ ἑτέρας αἰτίας παρέ-
4 δωκε, διαπράτει κλοπὴν αὐτοῦ. Ἀλλ'
ὅμως τοῦτο ἔχει ἐνίοτε ἄλλως, διότι ἐὰν
ὁ κληρονόμος πρᾶγμα εἰς τὸν διαθέτην
χρησιδανεισθὲν ἢ ἐκμισθωθὲν ἢ παρ' αὐ-
τῷ κατατεθειμένον νομίζων ὅτι εἴτε διὰ
κληρονομίας ἐπώλησεν [εἴς τινα] καλῇ
τῇ πίστει λαβόντα, ἢ ἐδωρήσατο ἢ λό-
γῳ προικὸς ἔδωκε, δὲν ὑπάρχει ἀμφι-
βολία, ὅτι ὁ λαβὼν δύναται νὰ χρησι-
κτήσηται, καθόσον τὸ τοιοῦτον πρᾶγμα
δὲν περιεβλήθη τὸ ἐλάττωμα τῆς κλοπῆς,
ἀφοῦ βεβαίως ὁ κληρονόμος, ὅστις κα-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

suam alienaverit, furtum non com-
5 mittit. Item si is, ad quem ancillae usus fructus pertinet, partum suum esse credens vendiderit aut donaverit, furtum non committit: furtum enim sine affectu

6 furandi non committitur. Aliis quoque modis accidere potest, ut quis sine vitio furti rem alienam ad aliquem transferat et efficiat,

7 ut a possessore usucapiatur. Quod autem ad eas res, quae solo continentur, expeditius procedit, ut quis loci vacantis possessionem propter absentiam aut neglegentiam domini, aut quia sine successore decesserit, sine vi nanciscatur. qui quamvis ipse mala fide possidet, quia intellegit se alienum fundum occupasse, tamen, si alii bona fide accipienti tradiderit, poterit ei longa possessione res adquiri, quia neque furtivum neque vi possessum accepit abolita est enim quorundam veterum sententia existimantium etiam fundi locive furtum fieri et eorum, qui res soli possident, principalibus constitutionibus prospicitur, ne cui longa et indubitata possessio au-
8 ferri debeat. Aliquando etiam furtiva vel vi possessa res usucapi potest: veluti si in domini potestatem reversa fuerit. tunc enim vitio rei purgato procedit eius

9 usucapio. Res fisci nostri usucapi non potest. sed Papinianus scribit bonis vacantibus fisco nondum nuntiatis bona fide emptorem sibi traditam rem ex his bonis

λῇ τῇ πίστει ὡς ἴδιον ἀπηλλοτρίω
5 δὲν διαπράττει κλοπήν. Ὡσαύτ
ἐὰν ἐκεῖνος, εἰς ὃν ἡ χρησικαρπία δ
λης ἀνήκει, νομίζων ὅτι ὁ τοκετὸς
τῆς εἶνε ἰδικός του, ἐπώλησεν ἢ ἐδω
σατο, δὲν διαπράττει κλοπήν· δι
κλοπὴ ἄνευ διαθέσεως πρὸς κλοπὴν
6 διαπράτεται. Ὡσαύτως κατ' ἄλλ
τρόπους δύναται νὰ συμβῇ, ὥστε
ἄνευ τοῦ ἐλαττώματος τῆς κλοπῆς
μεταβιβάζῃ εἴς τινα ἀλλότριον πράγμ
καὶ νὰ ποιῇ ὥστε ὑπὸ τοῦ κατόχου
7 χρησικτᾶται. Τοῦτο ὅμως διὰ
πράγματα, ἅτινα μετὰ τοῦ ἐδάφους σ
ἔχονται, εὐκολώτερον συμβαίνει, ὡ
τις τὴν κατοχὴν τόπου κενοῦ ἕνεκα τ
ἀπουσίας ἢ ἀμελείας τοῦ κυρίου ἢ δι
[οὗτος] ἄνευ διαδόχου ἀπέθανεν, ἄ
βίας ν' ἀποκτᾷ. Ἐνταῦθα καίτοι οὐ
κατέχει κακῇ τῇ πίστει, καθόσον
νώσκει ὅτι ἀλλότριον ἀγρὸν κατέλαβ
ὅμως, ἐὰν εἰς ἕτερον καλῇ τῇ πίσ
λαμβάνοντα παρέδωκε, δύναται διὰ
μακρᾶς διακατοχῆς ν' ἀποκτηθῇ ὑ
αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα, διότι οὔτε κλο
μαῖον οὔτε διὰ τῆς βίας καταληφ
ἔλαβε, καθόσον κατηργήθη ἡ γνώ
ἀρχαίων τινῶν φρονούντων, ὅτι γίνετ
κλοπὴ καὶ ἀγροῦ ἢ τόπου, ὑπὸ αὐτοκρ
τορικῶν δὲ διατάξεων λαμβάνεται πρ
νοια, ὥστε νὰ μὴ δύναται ν' ἀφαιρῆτ
παρά τινος τῶν κατεχόντων ἀκίνητα,
8 μακρὰ καὶ ἀναμφίβολος κατοχή. Ἐ
οτε καὶ κλοπιμαῖον ἢ διὰ τῆς βί
καταληφθὲν πρᾶγμα δύναται νὰ χρ
σικτηθῇ. ὡς ἐὰν εἰς τὴν ἐξουσίαν τ
κυρίου ἤθελεν ἐπανέλθει. διότι τότε ἀ
θέντος τοῦ ἐλαττώματος τοῦ πράγμ
τος ἐπέρχεται ἡ χρησικτησία αὐτο
9 Πρᾶγμα τοῦ ἡμετέρου θησαυροῦ δ
δύναται νὰ χρησικτηθῇ. ἀλλ' ὁ Παπ
νιανὸς γράφει ὅτι, ἐφ' ὅσον σχολάζου
κληρονομία δὲν ἀνηγγέλθη εἰσέτι εἰς
δημόσιον, ὁ καλῇ τῇ πίστει ἀγοραστ

usucapere posse: et ita divus Pius et divus Severus et Antoninus res-

10 cripserunt. Novissime sciendum est rem talem esse debere, ut in se non habeat vitium, ut a bona fide emptore usucapi possit vel qui ex alia iusta causa possidet.

11 Error autem falsae causae usucapionem non parit. veluti si quis, cum non emerit, emisse se existimans possideat: vel cum ei donatum non fuerat, quasi ex donatione possideat.

12 Diutina possessio, quae prodesse coeperat defuncto, et heredi et bonorum possessori continuatur, licet ipse sciat praedium alienum: quodsi ille initium iustum non habuit, heredi et bonorum possessori licet ignoranti possessio non prodest. quod nostra constitutio similiter et in usucapionibus observari constituit, ut tempora

13 continuentur. Inter venditorem quoque et emptorem coniungi tempora divus Sevrus et Antoninus rescripserunt.

14 Edicto divi Marci cavetur eum, qui a fisco rem alienam emit, si post venditionem quinquennium praeterierit, posse dominum rei per exceptionem repellere. constitutio autem divae memoriae Zenonis bene prospexit his, qui a fisco per venditionem vel donationem vel alium titulum aliquid accipiunt, ut ipsi quidem securi statim fiant et victores existant, sive conveniantur sive experian-

δύναται νὰ χρησικτήσηται τὸ ἐκ τῆς κληρονομίας ταύτης παραδοθὲν αὐτῷ πρᾶγμα, οὕτω δὲ ὅ τε αὐτοκράτωρ Πῖος καὶ ὁ Σεβῆρος καὶ ὁ Ἀντωνῖνος ἀντε-

10 πέστειλαν. Τελευταῖον δέον νὰ γνωσθῇ, ὅτι τὸ πρᾶγμα πρέπει νὰ εἶνε τοιοῦτον, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ ἐν ἑαυτῷ ἐλάττωμα, ὥστε ὑπὸ τοῦ καλῆς πίστεως ἀγοραστοῦ νὰ δύναται νὰ χρησικτηθῇ, ἢ τοῦ ἐξ ἑτέρας δικαίας αἰτίας κατέχοντος.

11 Ἡ πλάνη ὅμως ὡς πρὸς ψευδῆ αἰτίαν δὲν παράγει χρησικτησίαν. ὡς ἐάν τις, ἐνῶ δὲν ἠγόρασε, νομίζων ὅτι ἠγόρασε κατέχῃ, ἢ ἐνῷ δὲν ἐγένετο εἰς αὐτὸν δωρεά, ὡσεὶ ἐκ δωρεᾶς κατέχῃ.

12 Πολυχρόνιος κατοχή, ἥτις ἤρξατο νὰ ὠφελῇ τὸν διαθέτην, συνεχίζεται καὶ ὑπὲρ τοῦ κληρονόμου καὶ τοῦ διακατόχου τῆς περιουσίας, καίτοι οὗτος γινώσκει ὅτι τὸ κτῆμα εἶνε ἀλλότριον. ἂν ὅμως ἐκεῖνος δὲν ἔσχε δικαίαν ἀρχήν, τὸν κληρονόμον καὶ τὸν διακάτοχον τῆς περιουσίας καίτοι ἀγνοοῦντα ἡ κατοχὴ δὲν ὠφελεῖ. τοῦτο δ' ἡμετέρα διάταξις ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν χρησικτησιῶν ὥρισε νὰ τηρῆται, ὥστε οἱ χρόνοι νὰ συ-

13 νεχίζωνται. Ὡσαύτως μεταξὺ πωλητοῦ καὶ ἀγοραστοῦ, ἀντεπέστειλαν οἱ αὐτοκράτορες Σεβῆρος καὶ Ἀντωνῖνος, ὅτι οἱ χρόνοι συνάπτονται.

14 Διὰ διατάγματος τοῦ αὐτοκράτορος Μάρκου ὁρίζεται ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις παρὰ τοῦ δημοσίου ἠγόρασε πρᾶγμα ἀλλότριον, ἐὰν μετὰ τὴν πώλησιν παρῆλθε πεντακετία, δύναται τὸν κύριον τοῦ πράγματος ν' ἀποκρούσῃ δι' ἐνστάσεως. διάταξις ὅμως τοῦ μακαρίας μνήμης Ζήνωνος καλῶς προεῖδεν ὑπὲρ ἐκείνων, οἵτινες παρὰ τοῦ δημοσίου διὰ πωλήσεως ἢ δωρεᾶς ἢ ἄλλου τίτλου λαμβάνουσί τι, ὥστε οὗτοι μὲν ἀμέσως νὰ εἶνε ἀσφαλεῖς καὶ ἀναδεικνύωνται νικη-

tur: adversus sacratissimum autem aerarium usque ad quadriennium liceat intendere his, qui pro dominio vel hypotheca earum rerum, quae alienatae sunt, putaverint sibi quasdam competere actiones. nostra autem divina constitutio, quam nuper promulgavimus, etiam de his, qui a nostra vel venerabilis Augustae domo aliquid acceperint, haec statuit, quae in fiscalibus alienationibus praefatae Zenonianae constitutioni continentur.

ταί, εἴτε ἐνάγονται εἴτε ἐνάγουσιν. ἐ
ναντίον ὅμως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θ
σαυροῦ μέχρι τετραετίας νὰ ἐπιτρέπητα
νὰ ἐνάγωσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες λόγῳ κυριό
τητος ἢ ὑποθήκης τῶν πραγμάτων ἐκε
νων, ἅτινα ἀπηλλοτριώθησαν, ἤθελο
νομίσει ὅτι ἁρμόζουσιν αὐτοῖς ἀγωγα
τινες. ἡμετέρα δὲ αὐτοκρατορικὴ διά
ταξις, ἣν νεωστὶ ἐξεδώκαμεν, καὶ περ
ἐκείνων, οἵτινες παρὰ τοῦ ἡμετέρου
τοῦ τῆς σεβαστῆς αὐτοκρατείρας οἴ
κου ἔλαβόν τι, ταὐτὰ ὥρισεν, ἅτιν
περὶ ἀπαλλοτριώσεων τοῦ δημοσίου ἐ
τῇ προρρηθείσῃ τοῦ Ζήνωνος διατάξ
περιέχονται.

VII[1].

De donationibus.

Est etiam aliud genus adquisitionis donatio. donationum autem duo genera sunt: mortis causa et non mortis causa. Mortis causa donatio est, quae proptrer mortis fit suspicionem, cum quis ita donat, ut, si quid humanitus ei contigisset, haberet is qui accepit: sin autem supervixisset qui donavit, reciperet, vel si eum donationis poenituisset aut prior decesserit is cui donatum sit. hae mortis causa donationes ad exemplum legatorum redactae sunt per omnia. nam cum prudentibus ambiguum fuerat, utrum donationis an legati instar eam optinere oporteret et utriusque causae quaedam habebat insignia et alii ad aliud genus eam retrahebant: a nobis constitutum est, ut per omnia fere legatis connumeretur et sic procedat, quemadmodum eam nostra

(1) Πανδ. (24. 1) (39. 5. 6)—Κωδ. (5. 3. 16) (8. 53. 56)

7.

Περὶ δωρεῶν.

Ὑπάρχει δὲ καὶ ἕτερον εἶδος κτήσεω
ἡ δωρεά. δωρεῶν ὅμως δύο εἴδη ὑπάρ
χουσιν· ἡ αἰτίᾳ θανάτου καὶ ἡ οὐχὶ αἰ
τίᾳ θανάτου. Αἰτίᾳ θανάτου δωρεά
εἶνε, ἡ γινομένη διὰ τὴν ὑποψίαν θανά
του, ὅταν τις δωρῆται οὕτως, ὥστε, ἐά
τι ἀνθρώπινον ἤθελε συμβῆ, νὰ ἔχῃ ὁ λα
βών· ἂν ὅμως ἤθελεν ἐπιζήσει ὁ δωρη
σάμενος, ν' ἀναλαμβάνῃ, ἢ ἐὰν ἤθελε
οὗτος μετανοήσει διὰ τὴν δωρεὰν ἢ
πρότερον ἤθελεν ἀποθάνει ἐκεῖνος, εἰ
ὃν ἐγένετο ἡ δωρεά. αὗται αἱ αἰτίᾳ θα
νάτου δωρεαὶ καθ' ὑπόδειγμα τῶν κλη
ροδοσιῶν ἐκανονίσθησαν κατὰ πάντα
καθόσον, ἐνῷ παρὰ τοῖς νομομαθέσιν
ὑπῆρχεν ἀμφιβολία, ἂν ἔπρεπεν ἐκείνη
νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς δωρεὰν ἢ πρὸς κλη
ροδοσίαν, καὶ ἑκατέρας τούτων ὑπήρχόν
τινα γνωρίσματα, ἄλλοι δ' εἰς ἄλλο
εἶδος ἀνῆγον ἐκείνην, ὑφ' ἡμῶν ὡρίσθη,
ὥστε κατὰ πάντα σχεδὸν μεταξὺ τῶν
κληροδοσιῶν νὰ καταλογίζηται, καὶ
οὕτω νὰ καταρτίζηται, ὡς ἡ ἡμετέρα
διά αξις ὥρισε περὶ αὐτῆς. καὶ γενι
κῶς δωρεὰ αἰτίᾳ θανάτου εἶνε, ὅταν τις

formavit constitutio. et in summa mortis causa donatio est, cum magis se quis velit habere, quam eum cui donatur, magisque eum cui donat, quam heredem suum. sic et apud Homerum Telemachus donat Piraeo.

θέλῃ μᾶλλον αὐτὸς νὰ ἔχῃ, παρ' ἐκεῖνος εἰς ὃν γίνεται ἡ δωρεά, καὶ μᾶλλον ἐκεῖνος εἰς ὃν δωρεῖται, παρ' ὁ κληρονόμος αὐτοῦ. οὕτω καὶ παρ' Ὁμήρῳ ὁ Τηλέμαχος δωρεῖται τῷ Πειραίῳ.

2 Aliae autem donationes sunt, quae sine ulla mortis cogitatione fiunt, quas inter vivos appellamus. quae omnimo non comparantur legatis: quae si fuerint perfectae, temere revocari non possunt. perficiuntur autem, cum donator suam voluntatem scriptis aut sine scriptis manifestaverit: et ad exemplum venditionis nostra constitutio eas etiam in se habere necessitatem traditionis voluit, ut, et si non tradantur, habeant plenissimum et perfectum robur et traditionis necessitas incumbat donatori. et cum retro principum dispositiones insinuari eas actis intervenientibus volebant, si maiores ducentorum fuerant solidorum, nostra constitutio et quantitatem usque ad quingentos solidos ampliavit, quam stare et sine insinuatione statuit, et quasdam donationes invenit, quae penitus insinuationem fieri minime desiderant, sed in se plenissimam habent firmitatem. alia insuper multa ad uberiorem exitum donationum invenimus, quae omnia ex nostris constitutionibus, quas super his posuimus, colligenda sunt. sciendum tamen est, quod, etsi plenissimae sint donationes, tamen si ingrati existant homines, in quos beneficium collatum est, donatoribus per nostram constitutionem licentiam praestavimus certis ex

2 Ἕτεραι δ' εἶνε αἱ δωρεαί, αἵτινες ἄνευ οὐδεμιᾶς περὶ θανάτου σκέψεως γίνονται, ἃς μεταξὺ ζώντων καλοῦμεν. αὗται δ' οὐδόλως ὁμοιάζουσι πρὸς κληροδοσίας, καθόσον ἐὰν συνετελέσθησαν, ἄνευ λόγου δὲν δύναται ν' ἀνακληθῶσι. συντελοῦνται δέ, ἐὰν ὁ δωρητὴς τὴν ἑαυτοῦ θέλησιν ἐγράφως ἢ ἀγράφως ἐξεδήλωσε· καθ' ὑπόδειγμα δὲ τῆς πωλήσεως ἡμετέρα διαταξις ἠθέλησε νὰ ἐνυπάρχῃ καὶ ἐν αὐταῖς ἀνάγκη παραδόσεως, ὥστε, καὶ ἄνευ παραδόσεως νὰ ἔχωσι πληρεστάτην καὶ ἐντελεστάτην ἰσχύν, ἡ δὲ ἀνάγκη τῆς παραδόσεως νὰ ἐπιβάλληται εἰς τὸν δωρητήν. ἐνῷ δὲ αἱ τέως αὐτοκρατορικαὶ διατάξεις ἤθελον νὰ δηλῶνται ἐκεῖναι συνταξομένων πρακτικῶν, ἐὰν ἦσαν ἀνώτεραι τῶν διακοσίων χρυσῶν ἡ ἡμετέρα διάταξις καὶ τὴν ποσότητα μέχρι πεντακοσίων χρυσῶν ἐξέτεινε, περὶ ἧς ὥρισεν ὅτι καὶ ἄνευ δηλώσεως ἰσχύει, καί τινας δωρεὰς ἐξεῦρεν, αἵτινες οὐδόλως ἀπαιτοῦσι νὰ γίνηται δήλωσις, ἀλλ' ἐν ἑαυταῖς πληρεστάτην ἔχουσιν ἰσχύν. πρὸς τούτοις πολλὰ ἄλλα πρὸς μεγαλειτέραν ἔκτασιν τῶν δωρεῶν ἐξεύρομεν, ἅτινα πάντα ἐκ τῶν ἡμετέρων διατάξεων, ἃς περὶ τούτων ἐποιήσαμεν, δύνανται νὰ ἐξαχθῶσι. δέον ὅμως νὰ γνωσθῇ ὅτι, καὶ πληρέσταται ἂν ὦσιν αἱ δωρεαί, ἐν τούτοις ἐὰν ἀχάριστοι φανῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ἐφ' οὓς ἡ εὐεργεσία ἐγένετο, ἐπετρέψαμεν διὰ τῆς ἡμετέρας διατάξεως εἰς τοὺς δωρητάς, ἕνεκα ὡρισμένων λόγων ν' ἀνακαλῶσιν αὐτάς, ἵνα μή, ὅσοι τὰ ἑαυτῶν πράγματα εἰς

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

causis eas revocare, ne, qui suas res in alios contulerunt, ab his quandam patiantur iniuriam vel iacturam, secundum enumeratos in nostra constitutione modos.

3 Est et aliud genus inter vivos donationum, quod veteribus quidem prudentibus penitus erat incognitum, postea autem a iunioribus divis principibus introductum est, quod ante nuptias vocabatur et tacitam in se condicionem habebat, ut tunc ratum esset, cum matrimonium fuerit insecutum: ideoque ante nuptias appellabatur, quod ante matrimonium efficiebatur et nusquam post nuptias celebratas talis donatio procedebat. sed primus quidem divus Iustinus pater noster, cum augeri dotes et post nuptias fuerat permissum, si quid tale evenit, etiam ante nuptias donationem augeri et constante matrimonio sua constitutione permisit: sed tamen nomen inconveniens remanebat, cum ante nuptias quidem vocabatur, post nuptias autem tale accipiebat incrementum. sed nos plenissimo fini tradere sanctiones cupientes et consequentia nomina rebus esse studentes constituimus, ut tales donationes non augeantur tantum, sed et constante matrimonio initium accipiant et non ante nuptias, sed propter nuptias vocentur et dotibus in hoc exaequentur, ut, quemadmodum dotes et constante matrimonio non solum augentur, sed etiam fiunt, ita et istae donationes, quae propter nuptias introductae sunt, non solum antecedant matrimonium, sed etiam eo contracto et augeantur et constituantur.

ἄλλους μετεβίβασαν, ὑπὸ τούτων ὕβρι
τινά ἢ ζημίαν ὑφίστανται, κατὰ τοὺ
ὡρισμένους ἐν τῇ ἡμετέρᾳ διατάξει τρό

3 που. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἕτερον εἶδο
δωρεῶν μεταξὺ ζώντων, ὅπερ εἰς μὲ
τοὺς παλαιοὺς νομομαθεῖς ἦτο ἐντελῶ
ἄγνωστον, κατόπιν δὲ ὑπὸ τῶν νεωτέ
ρων αὐτοκρατόρων εἰσήχθη, ὅπερ πρὸ
γάμων ἐκαλεῖτο, καὶ σιωπηρὰν ἐν ἑαυτῷ
αἵρεσιν εἶχε, τότε νὰ ἔχῃ κῦρος, ἐὰν ὁ
γάμος ἤθελεν ἐπακολουθήσει. διὰ τοῦτ
δὲ πρὸ γάμων ἐκαλεῖτο, διότι πρὸ τοῦ
γάμου ἐγίνετο, καὶ οὐδόλως μετὰ τὴν
τέλεσιν τῶν γάμων τοιαύτη δωρεὰ κα
τηρτίζετο. ἀλλὰ πρῶτος μὲν ὁ αὐτοκρά
τωρ Ἰουστῖνος ἡμέτερος πατήρ, ἐπειδὴ ἡ
αὔξησις τῶν προικῶν καὶ μετὰ τὸν γά
μον ἐπετρέπετο, ἐάν τι τοιοῦτον συνέ
βη, ἐπέτρεψε διὰ διατάξεως αὐτοῦ ὥστε
καὶ ἡ πρὸ γάμων δωρεὰ ν' αὐξάνῃ καὶ
συνεστῶτος τοῦ γάμου. ἄλλ' ὅμως ὄνομα
ἀνάρμοστον παρέμενε, διότι πρὸ γάμων
μὲν ἐκαλεῖτο, μετὰ τοὺς γάμους ὅμως
τοιαύτην ἐλάμβανεν [ἡ δωρεὰ] αὔξησιν.
ἀλλ' ἡμεῖς ἐπιθυμοῦντες ἐντελεστάτας
νὰ καταρτίσωμεν τὰς διατάξεις, καὶ
προσπαθοῦντες νὰ εἶνε τὰ ὀνόματα σύμ
φωνα πρὸς τὰ πράγματα, διετάξαμεν
ὥστε, τοιαῦται δωρεαὶ οὐχὶ μόνον ν'
αὐξάνωνται, ἀλλὰ καὶ ἀρχὴν νὰ λαμ
βάνωσι συνεστῶτος τοῦ γάμου, οὐχὶ
δὲ *πρὸ γάμων*, ἀλλὰ *διὰ γάμους* νὰ
καλῶνται, καὶ πρὸς τὰς προῖκας νὰ ἐ
ξομοιῶνται κατὰ τοῦτο, ὥστε, ὡς αἱ
προῖκες καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου οὐχὶ
μόνον αὐξάνονται, ἀλλὰ καὶ γίνονται,
οὕτω καὶ αἱ τοιαῦται δωρεαί, αἵτινες
διὰ τοὺς γάμους εἰσήχθησαν, οὐχὶ μό
νον νὰ προηγῶνται τοῦ γάμου, ἀλλὰ
καὶ τούτου συναφθέντος καὶ ν' αὐξάνων
ται καὶ νὰ συνιστῶνται.

Erat olim et alius modus civi- adquisitionis per ius adcres- ndi, quod est tale: si commu- m servum habens aliquis cum io solus libertatem ei imposuit vindicta vel testamento, eo u pars ejus amittebatur et so- adcrescebat. sed cum pessimo rat exemplo et libertate sec- m defraudari et ex ea huma- ribus quidem dominis damnum erri, severioribus autem lucrum crescere: hoc quasi invidiae num pio remedio per nostram nstitutionem mederi necessá- m duximus et invenimus viam, r quam et manumissor et socius s et qui libertatem accepit stro fruantur beneficio, liber- e cum effectu procedente (cuius ore et antiquos legislatores lta et contra communes regu- statuisse manifestissimum est) eo qui eam imposuit suae libe- itatis stabilitate gaudente et io indemni conservato pretium- e servi secundum partem domi- , quod nos definivimus, acci- nte.

4 Ὑπῆρχέ ποτε καὶ ἕτερος τρόπος ἀστικῆς κτήσεως διὰ τοῦ δικαιώματος τῆς προσαυξήσεως, ὅπερ εἶνε ὡς ἑξῆς· ἐάν τις ἔχων μετὰ τοῦ Τιτίου κοινὸν δοῦλον, μόνος ἀπένειμεν αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν εἴτε διὰ καρπίδος ἢ διὰ διαθήκης, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπεβάλλετο, καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινωνοῦ προσηύξανεν. ἀλλ' ἐπειδὴ κάκιστον ἦτο παράδειγμα, καὶ τῆς ἐλευθερίας ὁ δοῦλος νὰ στερῆται, καὶ ἐκ ταύτης εἰς φιλανθρωποτέρους κυρίους ζημία νὰ προσγίνηται, εἰς σκληροτέρους δὲ κέρδος νὰ προστίθηται, τοῦτο ὡσεὶ μισαρὸν δι' ἐπιεικοῦς φαρμάκου διὰ τῆς ἡμετέρας διατάξεως ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαῖον νὰ θεραπεύσωμεν, καὶ ἐξεύρομεν ὁδόν, δι' ἧς καὶ ὁ χειραφετῶν καὶ ὁ κοινωνὸς αὐτοῦ καὶ ὁ τὴν ἐλευθερίαν λαβὼν νὰ μετέχωσι τῆς ἡμετέρας εὐεργεσίας, ἐπερχομένης πραγματικῆς ἀπελευθερώσεως (χάριν τοῦ ὁποίου καὶ οἱ ἀρχαῖοι νομοθέται πολλὰ καὶ ἐναντίων τῶν κοινῶν κανόνων γνωστότατον εἶνε ὅτι ἐθέσπισαν) ὥστε καὶ ἐκεῖνος, ὅστις ταύτην ἀπένειμε, νὰ χαίρῃ διὰ τὸ ἰσχυρὸν τῆς ἐλευθεριστητός του, καὶ ὁ κοινωνὸς νὰ ἀποζημιῶται καὶ ἀναλόγως τῆς μερίδος τῆς κυριότητος νὰ λαμβάνῃ τὸ τίμημα τοῦ δούλου, ὅπερ ἡμεῖς ὡρίσαμεν.

VIII.

Quibus alienare licet vel non.

Accidit aliquando, ut qui domi- s sit alienare non possit et con- qui dominus non sit alienan- e rei potestatem habeat. nam ale praedium maritus invita liere per legem Iuliam prohi- ur alienare, quamvis ipsius sit is causa ei datum. quod nos

8.

Εἰς τίνας ἐπιτρέπεται ν' ἀπαλλοτριῶσιν, ἢ ὄχι.

Συμβαίνει ἐνίοτε, ὥστε ὁ κύριος νὰ μὴ δύναται ν' ἀπαλλοτριοῖ καὶ τοὐναντίον ὁ μὴ ὢν κύριος νὰ ἔχῃ ἐξουσίαν ἀπαλλοτριώσεως τοῦ πράγματος· διότι τὸ προικῶον κτῆμα ὁ σύζυγος ἀκούσης τῆς γυναικὸς ἐμποδίζεται ἐκ τοῦ Ἰουλίου νόμου ν' ἀπαλλοτριώσῃ, καίτοι ἕνεκεν αὐτῆς τῆς προικὸς ἐδόθη ἐκείνῳ·

legem Iuliam corrigentes in meliorem statum deduximus. cum enim lex in soli tantummodo rebus locum habebat, quae Italicae fuerant, et alienationes inhibebat, quae invita muliere fiebant, hypothecas autem earum etiam volente: utrisque remedium imposuimus, ut etiam in eas res, quae in provinciali solo positae sunt, interdicta fiat alienatio vel obligatio et neutrum eorum neque consentientibus mulieribus procedat, ne sexus muliebris fragilitas in perniciem substantiae earum

τοῦτο δ' ἡμεῖς διορθοῦντες τὸν Ἰούλιον νόμον εἰς καλλιτέραν θέσιν ἠγάγομεν, διότι ἐνῷ ὁ [τοιοῦτος] νόμος ἐλάμβανε χώραν διὰ μόνα τὰ ἀκίνητα, ἅτινα ἦσαν ἰταλικά, καὶ τὰς ἀπαλλοτριόσεις ἠμπόδιζεν, αἵτινες ἀκούσης τῆς γυναικὸς ἐγίνοντο, τὰς ὑποθήκας ὅμως αὐτῶν καὶ ἑκούσης, εἰς ἑκάτερα θεραπείαν ἐπηνέγκομεν, ὥστε καὶ δι' ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ἅτινα ἐπὶ ἐπαρχιακοῦ ἐδάφους κεῖνται, νὰ εἶνε ἀπηγορευμένη ἡ ἀπαλλοτρίωσις ἢ ἡ ἐνοχή, καὶ οὐδέτερον αὐτῶν οὐδὲ τῇ συναινέσει τῶν γυναικῶν νὰ γίνηται, ἵνα μὴ τὸ ἀσταθὲς τοῦ γυναικείου φύλου εἰς διακινδύνευσιν τῆς περιουσίας αὐτῶν μετατρέπηται.

1 converteretur. Contra autem creditor pignus ex pactione, quamvis eius ea res non sit, alienare potest. sed hoc forsitan ideo videtur fieri, quod voluntate debitoris intelligitur pignus alienare, qui ab initio contractus pactus est, ut liceret creditori pignus vendere, si pecunia non solvatur. sed ne creditores ius suum persequi impedirentur neque debitores temere suarum rerum dominium amittere videantur, nostra constitutione consultum est et certus modus impositus est, per quem pignorum distractio possit procedere, cuius tenore utrique parti creditorum et debitorum satis

1 Τἀνάπαλιν ὅμως ὁ πιστωτὴς δύναται ν' ἀπαλλοτριοῖ τὸ ἐκ συμβάσεως ἐνέχυρον, καίτοι δὲν ἀνήκει τὸ πρᾶγμα εἰς αὐτόν. ἀλλ' ἴσως αὐτὸ διὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι γίνεται, διότι θεωρεῖται γινομένη ἡ ἀπαλλοτρίωσις μὲ τὴν θέλησιν τοῦ ὀφειλέτου, ὅστις ἐξ ἀρχῆς τοῦ συμβολαίου συνεφώνησε νὰ ἐπιτρέπηται εἰς τὸν πιστωτὴν νὰ πωλῇ τὸ ἐνέχυρον, ἐὰν τὰ χρήματα μὴ καταβληθῶσιν. ἀλλ' ἵνα μὴ οἱ πιστωταὶ ἐμποδίζωνται νὰ ἐπιδιώκωσι τὸ ἑαυτῶν δίκαιον, μήτε οἱ ὀφειλέται θεωρῶνται ὅτι ἀνευλόγου ἀποβάλλουσι τὴν κυριότητα τῶν ἑαυτῶν πραγμάτων, ὑπὸ διατάξεως ἡμῶν ἐκρίθη καὶ ὡρισμένος τρόπος εἰσήχθη, καθ' ὃν ἡ πώλησις τῶν ἐνεχύρων δύναται νὰ γείνῃ, δι' οὗ ὑπὲρ ἑκατέρου μέρους, τῶν τε πιστωτῶν καὶ τῶν ὀφειλετῶν, ἱκανὴ καὶ ἄφθονος ἐλήφθη

2 abundeque provisum est. Nunc admonendi sumus neque pupillum neque pupillam ullam rem sine tutoris auctoritate alienare posse. ideoque si mutuam pecuniam alicui sine tutoris auctoritate dederit, non contrahit obligationem, quia pecuniam non facit accipien-

2 πρόνοια. Ἤδη πρέπει ν' ἀναμνησθῶμεν ὅτι οὔτε ὁ ἄνηβος οὔτε ἡ ἄνηβος δύναται ν' ἀπαλλοτριώσῃ πρᾶγμά τι ἄνευ αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου. καὶ διὰ τοῦτο ἐὰν δάνεια χρήματα εἴς τινα ἄνευ αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου ἔδωκε, δὲν συνάπτει ἐνοχήν, διότι δὲν ποιεῖ τὰ χρήματα τοῦ λαμβάνοντος, ὅθεν δύνανται

ideoque vindicare nummos
sunt, sicubi extent: sed si num-
quos mutuos dedit, ab eo qui
epit bona fide consumpti sunt,
dici possunt, si mala fide, ad
ibendum de his agi potest. at
contrario omnes res pupillo et
billae sine tutoris auctoritate
te dari possunt. ideoque si de-
or pupillo solvat, necessaria est
oris auctoritas: alioquin non
erabitur. sed etiam hoc eviden-
sima ratione statutum est in
stitutione, quam ad Caesareen-
advocatos ex suggestione Tri-
niani viri eminentissimi quae-
ris sacri palatii nostri promul-
vimus, qua dispositum est ita
ere tutori vel curatori debito-
n pupillarem solvere, ut prius
tentia iudicialis sine omni
nno celebrata hoc permittat.
o subsecuto, si et iudex pronun-
verit et debitor solverit, sequi-
huiusmodi solutionem plenis-
na securitas. sin autem aliter
am disposuimus solutio facta
rit et pecuniam salvam habeat
pillus aut ex ea locupletior sit
adhuc eandem summam pecu-
e petat, per exceptionem doli
li summoveri poterit: quodsi
t male consumpserit aut furto
iserit, nihil proderit debitori
i mali exceptio, sed nihilo mi-
s damnabitur, quia temere sine
oris auctoritate et non secun-
m nostram dispositionem sol-
it. sed ex diverso pupilli vel
pillae solvere sine tutore au-
re non possunt, quia id quod
vunt non fit accipientis, cum
licet nullius rei alienatio eis

νὰ διεκδικήσωσι τὰ χρήματα, ἐφ' ὅσον
ὑπάρχουσιν· ἀλλ' ἐὰν τὰ νομίσματα,
ἅτινα ἐδάνεισεν [ὁ ἄνηβος] ὑπ' ἐκείνου
ὅστις ἔλαβε, καλῇ τῇ πίστει κατηναλώ-
θησαν, δύνανται νὰ ἀπαιτηθῶσιν, ἂν δὲ
κακῇ τῇ πίστει, δύναται νὰ ἐγερθῇ περὶ
αὐτῶν ἡ πρὸς παράστασιν ἀγωγή. ἐξ
ἐναντίας δὲ πᾶν πρᾶγμα δύναται ἐγκύ-
ρως νὰ δοθῇ εἰς ἄνηβον ἄνευ αὐθεντίας
τοῦ ἐπιτρόπου. καὶ διὰ τοῦτο ἐὰν ὁ ὀ-
φειλέτης καταβάλῃ εἰς τὸν ἄνηβον, εἶνε
ἀναγκαία ἡ τοῦ ἐπιτρόπου αὐθεντία,
ἄλλως δὲν ἀπαλλάσσεται. ἀλλὰ καὶ
τοῦτο ἐκ προφανεστάτου λόγου ὡρίσθη
ἐν τῇ διατάξει, ἣν πρὸς τοὺς Καισαρειεῖς
δικηγόρους καθ' ὑποβολὴν τοῦ ἐξοχω-
τάτου Τριβωνιανοῦ ἡμετέρου ἀρχικαγ-
γελαρίου ἐξεδώκαμεν, δι' ἧς ὡρίσθη ὅτι
τότε ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἐπίτροπον ἢ
κηδεμόνα ν' ἀπαλλάξῃ ὀφειλέτην τοῦ
ἀνήβου, ὅταν προηγουμένη δικαστικὴ
ἀπόφανσις ἄνευ οὐδεμιᾶς δαπάνης ἐκ-
δοθεῖσα, ἐπιτρέπῃ τοῦτο· κατ' ἀκολου-
θίαν, ἐὰν καὶ ὁ δικαστὴς ἀπεφάνθη,
καὶ ὁ ὀφειλέτης κατέβαλε, τὴν τοιαύ-
την καταβολὴν ἀκολουθεῖ πληρεστάτη
ἀσφάλεια. ἂν ὅμως ἄλλως παρ' ὡς διε-
τάξαμεν ἐγένετο ἡ καταβολή, ὁ δὲ ἄ-
νηβος ἔχῃ σῶα τὰ χρήματα, ἢ ἐκ τού-
των εἶνε πλουσιώτερος, εἰσέτι δὲ τὴν
αὐτὴν ποσότητα τῶν χρημάτων ἀπαι-
τῇ, δύναται διὰ τῆς ἐνστάσεως τοῦ δό-
λου ν' ἀποκρουσθῇ. ἂν ὅμως εἴτε κακῶς
κατηνάλωσεν, εἴτε διὰ κλοπῆς ἀπώλε-
σεν, οὐδόλως θέλει ὠφελήσει τὸν ὀφει-
λέτην ἡ τοῦ δόλου ἔνστασις, ἀλλ' οὐδὲν
ἧττον θέλει καταδικασθῇ, διότι ἀλο-
γίστως ἄνευ αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου
καὶ οὐχὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἡμετέραν
διάταξιν κατέβαλεν. ἀλλ' ἐξ ἐναντίας
οἱ ἄνηβοι ἢ αἱ ἄνηβοι δὲν δύνανται νὰ
καταβάλλωσιν ἄνευ τῆς αὐθεντίας τοῦ
ἐπιτρόπου, καθόσον ὅ,τι καταβάλλουσι
δὲν καθίσταται τοῦ λαμβάνοντος, διότι

sine tutoris auctoritate concessa est.

βεβαίως οὐδενὸς πράγματος ἀπαλλοτρίωσις ἐπιτρέπεται αὐτοῖς ἄνευ τῆς τοῦ ἐπιτρόπου αὐθεντίας.

VIIII[1].

Per quas personas nobis adquiritur.

Adquiritur nobis non solum per nosmet ipsos, sed etiam per eos quos in potestate habemus: item per eos servos, in quibus usum fructum habemus: item per homines liberos et servos alienos quos bona fide possidemus. de quibus singulis diligentius dispicia- / mus. Igitur liberi vestri utriusque sexus, quos in potestate habetis, olim quidem, quidquid ad eos pervenerat (exceptis videlicet castrensibus peculiis), hoc parentibus suis adquirebant sine ulla distinctione: et hoc ita parentum fiebat, ut esset eis licentia, quod per unum vel unam eorum adquisitum est, alii vel extraneo donare vel vendere vel quocumque modo voluerant applicare. quod nobis inhumanum visum est et generali constitutione emissa et liberis pepercimus et patribus debitum reservavimus. sancitum etenim a nobis est, ut, si quid ex re patris ei obveniat, hoc secundum antiquam observationem totum parenti adquirat (quae enim invidia est, quod ex patris occasione profectum est, hoc ad eum reverti?): quod autem ex alia causa sibi filius familias adquisivit, huius usum fructum quidem patri adquiret, dominium autem apud eum rema-

(1) Πανδ. (41. 1) — Κωδ. (4. 27)

9.

Διὰ τίνων προσώπων κτώμεθα.

Κτώμεθα οὐχὶ μόνον δι' ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνων οὓς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἔχομεν. ὡσαύτως δι' ἐκείνων τῶν δούλων, ἐφ' ὧν ἔχομεν χρησικαρπίαν. ὡσαύτως δι' ἀνθρώπων ἐλευθέρων καὶ δούλων ἀλλοτρίων, οὓς καλῇ τῇ πίστει κατέχομεν. περὶ ἑκάστου τούτων ἐκτενέστερον θέλομεν πραγματευθῆ. / Λοιπὸν τὰ τέκνα ὑμῶν ἑκατέρου φύλου, ἅτινα ὑπεξούσια ἔχετε, πάλαι μέν, ὅ,τι εἰς ταῦτα περιήρχετο (ἐξαιρέσει, ἐννοεῖται, τῶν στρατιωτικῶν χρηματίων) τοῦτο ὑπὲρ τῶν γονέων αὐτῶν ἀπέκτων ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως· τοῦτο δὲ καθίστατο τῶν γονέων οὕτως, ὥστε νὰ ἐπιτρέπηται αὐτοῖς, ὅ,τι δι' ἑνὸς ἢ μιᾶς ἐξ ἐκείνων ἀπεκτήθη, εἰς ἕτερον ἔστω καὶ ἐξωτικὸν νὰ δωρῶνται, ἢ νὰ πωλῶσιν, ἢ καθ' οἱονδήποτε ἤθελον τρόπον νὰ μεταχειρίζωνται. τοῦτο εἰς ἡμᾶς ἐφάνη ἀπάνθρωπον καὶ διὰ γενικῆς διατάξεως ἐκδοθείσης καὶ τῶν τέκνων ἐφείσθημεν καὶ τὸ εἰς τοὺς γονεῖς ὀφειλόμενον διετηρήσαμεν. διότι καθιερώθη ὑφ' ἡμῶν ὥστε, ἐάν τι ἐκ περιουσίας τοῦ πατρὸς περιέρχηται εἰς ἐκεῖνον, τοῦτο συμφώνως πρὸς τὸν παλαιὸν κανόνα ὁλόκληρον ὑπὲρ τοῦ πατρὸς ν' ἀποκτᾷ (διότι τίς φθόνος, ὅ,τι ἐξ αἰτίας τοῦ πατρὸς προῆλθεν, τοῦτο εἰς αὐτὸν νὰ ἐπανέρχηται;)· ὅ,τι ὅμως ἐξ ἑτέρας αἰτίας ἀπέκτησε δι' ἑαυτὸν υἱὸς ὑπεξούσιος, τούτου τὴν μὲν χρησικαρπίαν ὑπὲρ τοῦ πατρὸς ν' ἀποκτᾷ, ἡ κυριότης ὅμως παρ' ἑαυτῷ νὰ μένῃ, ἵνα μή, ὅ,τι εἰς

at, ne, quod ei suis laboribus prospera fortuna accessit, hoc alium perveniens luctuosum ei procedat. Hocque a nobis dispo-um est et in ea specie, ubi pa-ns emancipando liberum ex re-s quae adquisitionem effugiunt i partem tertiam retinere si uerat licentiam ex anterioribus nstitutionibus habebat quasi pro etio quodammodo emancipatio-s et inhumanum quid accidebat, filius rerum suarum ex hac ancipatione dominio pro parte fraudetur et, quod honoris ei ex ancipatione additum est, quod iuris effectus est, hoc per re-m deminutionem decrescat. ideo-e statuimus, ut parens pro ter-bonorum parte dominii, quam inere poterat, dimidiam non minii rerum, sed usus fructus ineat: ita etenim et res inta-e apud filium remanebunt et ter ampliore summa fruetur pro

tertia dimidia potiturus. Item bis adquiritur, quod servi vestri traditione nanciscuntur sive id stipulentur vel ex qualibet a causa adquirunt. hoc enim bis et ignorantibus et invitis venit. ipse enim servus qui in testate alterius est nihil suum here potest. sed si heres insti-tus sit, non alias nisi iussu vestro reditatem adire potest: et si entibus vobis adierit, vobis reditas adquiritur, perinde ac si s ipsi heredes instituti essetis convenienter scilicet legatum r eos vobis adquiritur. non so-m autem proprietas per eos quos

ἑαυτὸν δι' ἰδίων μόχθων ἢ εὐμενοῦς τύ-χης προσηύξησε, τοῦτο εἰς ἕτερον περιερ-χόμενον πολυπενθὲς δι' ἑαυτὸν καθί-στηται. Τοῦτο δ' ὑφ' ἡμῶν καθωρίσ-θη καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ πατὴρ χειραφετῶν τὸν υἱὸν ἐκ τῶν πραγμάτων, ἅτινα τὴν κτῆσιν διαφεύ-γουσιν, εἶχεν ἐκ τῶν προτέρων διατάξεων τὴν ἄδειαν νὰ παρακρατῇ, ἂν ἤθελε, δι' ἑκατὸν τὸ τρίτον μέρος, ὡσεὶ διὰ τίμη-μα τρόπον τινὰ τῆς χειραφεσίας, συνέ-βαινε δέ τι ἀπάνθρωπον, ὥστε ὁ υἱὸς νὰ στερῆται ἐκ τῆς τοιαύτης χειραφε-σίας τῆς ἐν μέρει κυριότητος τῶν ἑαυ-τοῦ πραγμάτων, καὶ ἥτις αὐτῷ τιμὴ ἐκ τῆς χειραφεσίας προσεγένετο, ὅτι ἰδίου δικαίου ἐγένετο, αὕτη διὰ τῆς ἐλαττώ-σεως τῶν πραγματων νὰ μειῶται. διὰ τοῦτο ὡρίσαμεν, ὥστε ὁ πατὴρ ἀντὶ τῆς κυριότητος τοῦ τρίτου μέρους τῆς περι-ουσίας, ὅπερ ἠδύνατο νὰ παρακρατήσῃ, νὰ παρακρατῇ τὸ ἥμισυ οὐχὶ τῆς κυριό-τητος τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ τῆς χρη-σικαρπίας· διότι οὕτω καὶ τὰ πράγμα-τα ἀνέπαφα παρὰ τῷ υἱῷ θέλουσι μέ-νει καὶ ὁ πατὴρ μεγαλειτέραν ποσότη-τα θέλει καρποῦσθαι, ἀντὶ τοῦ τρίτου τὸ ἥμισυ μέλλων νὰ ἔχῃ. Ὡσαύτως ὑπὲρ ὑμῶν ἀποκτᾶται, ὅ,τι οἱ ὑμέτεροι δοῦλοι ἐκ παραδόσεως λαμβάνουσιν εἴτε τι ἐπερωτῶσιν εἴτε ἐξ οἱασδήποτε ἄλ-λης αἰτίας ἀποκτῶσι. διότι τοῦτο εἰς ὑμᾶς καὶ ἀγνοοῦντας καὶ ἄκοντας περιέρ-χεται· διότι αὐτὸς ὁ δοῦλος, ὅστις εἶνε ὑπεξούσιός τινος, οὐδὲν ἴδιον δύναται νὰ ἔχῃ. ἀλλ' ἐὰν ἐγκατεστάθη κληρο-νόμος, οὐχὶ ἄλλως παρὰ κατὰ διατα-γὴν ὑμετέραν δύναται νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν κληρονομίαν. ἐὰν λοιπὸν κατὰ τὴν διαταγὴν ὑμῶν ὑπεισῆλθεν, ὑπὲρ ὑμῶν ἡ κληρονομία ἀποκτᾶται, οὕτως ὡσεὶ ἡμεῖς αὐτοὶ κληρονόμοι ἐγκατεστάθητε. κατ' ἀκολουθίαν δὲ βεβαίως καὶ κληρο-δοσία δι' ἐκείνων ὑπὲρ ὑμῶν ἀποκτᾶ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

in potestate habetis adquiritur vobis, sed etiam possessio: cuiuscumque enim rei possessionem adepti fuerint, id vos possidere videmini. unde etiam per eos usucapio vel longi temporis possessio

4 vobis accedit. De his autem servis, in quibus tantum usum fructum habetis, ita placuit, ut, quidquid ex re vestra vel ex operibus suis adquirant, id vobis adiciatur, quod vero extra eas causas persecuti sunt, id ad dominum proprietatis pertineat. itaque si is servus heres institutus sit legatumve quid ei aut donatum fuerit, non usufructuario, sed domino proprietatis adquiritur. idem placet et de eo, qui a vobis bona fide possidetur, sive is liber sit sive alienus servus: quod enim placuit de usufructuario, idem placet et de bonae fidei possessore. itaque quod extra duas istas causas adquiritur, id vel ad ipsum pertinet, si liber est, vel ad dominum, si servus est. sed bonae fidei possessor cum usuceperit servum, quia eo modo dominus fit, ex omnibus causis per eum sibi adquirere potest: fructuarius vero usucapere non potest, primum quia non possidet, sed habet ius utendi fruendi, deinde quia scit servum alienum esse. non solum autem proprietas per eos servos, in quibus usum fructum habetis vel quos bona fide possidetis, vel per liberam personam, quae bona fide vobis servit, adquiritur vobis, sed etiam possessio: loquimur autem in utriusque persona secundum definitionem, quam proxime exposuimus,

ται. οὐχὶ δὲ μόνον ἡ κυριότης δι' ἐκείνων, οὓς ὑπεξουσίους ἔχετε, ἀποκτᾶται ὑπὲρ ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ νομή. διότι οἱουδήποτε πράγματος τὴν νομὴν ἤθελον λάβει, τοῦτο ὑμεῖς θεωρεῖσθε ὅτι νέμεσθε. ὅθεν καὶ χρησικτησία δι' ἐκείνων, ἢ μακροῦ χρόνου κατοχὴ προσαυξάνει 4 ὑπὲρ ὑμῶν. Περὶ ἐκείνων ὅμως τῶν δούλων, ἐφ' ὧν μόνον χρησικαρπίαν ἔχετε, οὕτως ἐγένετο δεκτόν, ὥστε, ὅ,τι ἐκ πράγματος ὑμετέρου ἢ ἐξ ἐργασιῶν αὐτῶν ἀποκτῶσι, τοῦτο εἰς ὑμᾶς νὰ περιέρχηται, ὅ,τι ὅμως ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων τούτων ἤθελον ἀποκτήσει, τοῦτο εἰς τὸν κύριον τῆς ἰδιοκτησίας ν' ἀνήκῃ. ὅθεν ἐὰν τοιοῦτος δοῦλος ἐγκατεστάθη κληρονόμος ἢ κληροδοσία ἢ δωρεὰ ἐγένετο αὐτῷ, οὐχὶ ὑπὲρ τοῦ χρησικαρπωτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ κυρίου τῆς ἰδιοκτησίας ἀποκτᾶται. τὸ αὐτὸ εἶνε δεκτὸν καὶ περὶ ἐκείνου, ὅστις ὑφ' ὑμῶν καλῇ τῇ πίστει κατέχεται, εἴτε οὗτος εἶνε ἐλεύθερος εἴτε ἀλλότριος δοῦλος. διότι ὅ,τι ἐγένετο δεκτὸν διὰ τὸν χρησικαρπωτήν, τὸ αὐτὸ εἶνε δεκτὸν καὶ περὶ τοῦ καλῆς πίστεως νομέως· ὅθεν ὅ, τι ἐκτὸς τῶν δύο ἐκείνων περιπτώσεων ἀποκτᾶται, τοῦτο εἴτε εἰς αὐτὸν τοῦτον ἀνήκει, ἐὰν εἶνε ἐλεύθερος, εἴτε εἰς τὸν κύριον, ἐὰν εἶνε δοῦλος· ἀλλ' ὁ μὲν καλῆς πίστεως νομεὺς ἐὰν ἐχρησικτήσατο τὸν δοῦλον, ἐπειδὴ τοιουτοτρόπως καθίσταται κύριος, ἐξ ἁπασῶν τῶν αἰτιῶν δύναται δι' ἐκείνου ν' ἀποκτήσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ. ὁ καρπωτὴς ὅμως δὲν δύναται νὰ χρησικτήσηται, πρῶτον διότι δὲν νέμεται, ἀλλ' ἔχει τὸ δίκαιον τῆς χρήσεως καὶ καρπώσεως, εἶτα διότι γινώσκει ὅτι ὁ δοῦλος εἶνε ἀλλότριος. οὐχὶ δὲ μόνον ἰδιοκτησία ὑπὲρ ὑμῶν ἀποκτᾶται διὰ τῶν δούλων, ἐφ' ὧν ἔχετε χρησικαρπίαν, ἢ οὓς καλῇ τῇ πίστει νέμεσθε, ἢ δι' ἐλευθέρου προσώπου, ὅπερ καλῇ τῇ πίστει δουλεύει ὑμᾶς, ἀλ-

est si quam possessionem ex re
tra vel ex operibus suis adepti

fuerint. Ex his itaque apparet
liberos homines, quos neque
i vestro subiectos habetis neque
na fide possidetis, item per alie-
s servos, in quibus neque usum
ctum habetis neque iustam pos-
sionem, nulla ex causa vobis
quiri posse. et hoc est, quod
itur per extraneam personam
hil adquiri posse: excepto eo,
od per liberam personam veluti
r procuratorem placet non so-
n scientibus, sed etiam ignoran-
us vobis adquiri possessionem
cundum divi Severi constitutio-
m et per hanc possessionem
am dominium, si dominus fuit
i tradidit, vel usucapionem aut
ngi temporis praescriptionem, si
minus non sit.

Hactenus tantisper admonuisse
fficiat, quemadmodnm singulae
s adquiruntur: nam legatorum
s, quo et ipso singulae res vobis
quiruntur, item fideicommisso-
m, ubi singulae res vobis relin-
untur, opportunius inferiori
co referemus. videamus itaque
nc, quibus modis per universi-
tem res vobis adquiruntur. si
i ergo heredes facti sitis sive
ius bonorum possessionem pe-
eritis vel si quem adrogaveritis
el si cuius bona libertatum con-
rvandarum causa vobis addicta
erint, eius res omnes ad vos
anseunt. ac prius de hereditа-
bus dispiciamus. quarum duplex
ndicio est: nam vel ex testa-
ento vel ab intestato ad vos per-

λὰ καὶ νομή· λέγομεν ὅμως ὡς πρὸς ἑκατέρους συμφώνως πρὸς τὸν ὁρισμόν, ὃν πρὸ μικροῦ ἐδώκαμεν, δηλ. ἐάν τινα νομὴν ἐκ πράγματος ὑμετέρου ἢ ἐξ ἐργασιῶν ὑμῶν αὐτῶν ἀπέκτησαν. Ἐκ τούτων λοιπὸν φαίνεται, ὅτι δι' ἐλευθέρων ἀνθρώπων, οὓς οὔτε εἰς τὸ ὑμέτερον δίκαιον ὑποκειμένους ἔχετε, οὔτε καλῇ τῇ πίστει νέμεσθε, ὡσαύτως δι' ἀλλοτρίων δούλων, ἐφ' ὧν οὔτε χρησικαρπίαν ἔχετε, οὔτε δικαίαν νομήν, ἐξ οὐδεμιᾶς αἰτίας δύναται ν' ἀποκτηθῇ ὑπὲρ ὑμῶν. τοῦτο δ' εἶνε τὸ λεγόμενον, ὅτι δι' ἐξωτικοῦ προσώπου οὐδὲν δύναται ν' ἀποκτηθῇ. ἐξαιρέσει ἐκείνου, ὅπερ δι' ἐλευθέρου προσώπου, λ. χ. διὰ πληρεξουσίου, εἶνε δεκτὸν ὅτι οὐχὶ μόνον ἐν γνώσει, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀγνοίᾳ ἀποκταται ὑπὲρ ὑμῶν νομή, συμφώνως πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ αὐτοκράτορος Σεβήρου, καὶ διὰ τῆς νομῆς ταύτης καὶ κυριότης, ἐὰν ὁ παραδοὺς ἦτο κύριος, ἢ χρησικτησία ἢ μακροῦ χρόνου παραγραφή, ἐὰν μὴ εἶνε κύριος.

6 Ἐν τῷ μεταξὺ ἀρκεῖ ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον ὑπεμνήσαμεν, τίνι τρόπῳ τὰ καθ' ἕκαστα πράγματα ἀποκτῶνται. διότι τὸ δίκαιον τῶν κληροδοσιῶν, δι' οὗ ἐπίσης τὰ καθ' ἕκαστα πράγματα ὑπὲρ ὑμῶν ἀποκτῶνται, ὡσαύτως τῶν καταπιστευμάτων, δι' ὧν τὰ καθέκαστα πράγματα εἰς ὑμᾶς καταλείπονται, ἐπικαιρότερον κατωτέρω θέλομεν ἀναφέρει. ἂς ἴδωμεν λοιπὸν ἤδη, κατὰ τίνας τρόπους ἀποκτῶνται ὑπὲρ ὑμῶν πράγματα καθ' ὁμάδα. ἐὰν λοιπὸν ἐγένεσθε κληρονόμοι τινὸς ἢ ἐζητήσατε τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας τινός, ἢ ἐάν τινα υἱοποιήσατε, ἢ ἐάν τινος ἡ περιουσία λόγῳ διατηρήσεως τῶν ἀπελευθερώσεων προσεκυρώθη εἰς ὑμᾶς, τούτου τὰ πράγματα πάντα εἰς ὑμᾶς περιέρχονται. καὶ πρῶτον περὶ κληρονομιῶν ἂς πραγματευθῶμεν. τούτων δὲ ἡ ὑπόστασις εἶνε

tinent. et prius est, ut de his dispiciamus, quae vobis ex testamento obveniunt. qua in re necessarium est initio de ordinandis testamentis exponere.

διπλῆ· διότι εἴτε ἐκ διαθήκης εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου εἰς ὑμᾶς περιέρχονται· καὶ πρότερον μὲν περὶ ἐκείνων θέλομεν πραγματευθῆ, αἵτινες ἐκ διαθήκης περιέρχονται εἰς ὑμᾶς. διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον εἶνε νὰ ἐκθέσωμεν ἐν ἀρχῇ περὶ καταρτίσεως διαθηκῶν.

X[1].

De testamentis ordinandis.

Testamentum ex eo appellatur, quod testatio mentis est.

1 Sed ut nihil antiquitatis penitus ignoretur, sciendum est olim quidem duo genera testamentorum in usu fuisse, quorum altero in pace et in otio utebantur, quod calatis comitiis appellabatur, altero, cum in proelium exituri essent, quod procinctum dicebatur. accessit deinde tertium genus testamentorum, quod dicebatur per aes et libram, scilicet quia per emancipationem, id est imaginariam quandam venditionem, agebatur quinque testibus et libripende civibus Romanis puberibus praesentibus et eo qui familiae emptor dicebatur. sed illa quidem priora duo genera testamentorum ex veteribus temporibus in desuetudinem abierunt: quod vero per aes et libram fiebat, licet diutius permansit, attamen partim et hoc 2 in usu esse desiit. Sed praedicta quidem nomina testamentorum ad ius civile referebantur, postea vero ex edicto praetoris alia forma faciendorum testamentorum introducta est: iure enim honorario

(1) Πανδ. (28. 1) — Κωδ. (6. 23)

10.

Περὶ καταρτίσεως διαθηκῶν.

Διαθήκη (testamentum) καλεῖται ἐκ τούτου, ὅτι εἶνε μαρτυρία (testatio) τῆς βουλήσεως (mentis).

1 Ἀλλ' ἵνα μή τι ἀρχαῖον ἐντελῶς ἀγνοῆται, δέον νὰ γνωσθῇ ὅτι πάλαι μὲν δύο εἴδη διαθηκῶν ἐν χρήσει ὑπῆρχον, τοῦ ἑνὸς τῶν ὁποίων ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν σχολῇ ἐποίουν χρῆσιν, ὅπερ ἐκαλεῖτο *πρὸ συγκεκλημένης ἐκκλησίας*, τοῦ δὲ ἑτέρου, ὅτε εἰς μάχην ἔμελλον νὰ ἐξέλθωσιν, ὅπερ *πρὸ παρατάξεως* ἐλέγετο. προσετέθη δ' εἶτα τρίτον εἶδος διαθηκῶν, ὅπερ ἐλέγετο *διὰ χαλκοῦ καὶ ζυγοῦ*, ἐννοεῖται, διότι δι' emancipatio, ἤτοι εἰκονικῆς τινος πωλήσεως, ἐγίνετο, παρόντων πέντε μαρτύρων καὶ ζυγοστάτου ῥωμαίων πολιτῶν ἐφήβων, καὶ ἐκείνου ὅστις ἀγοραστὴς τῆς κληρονομίας ἐλέγετο. ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν τὰ προηγούμενα δύο εἴδη διαθηκῶν ἐκ παλαιῶν χρόνων εἰς ἀχρηστίαν περιῆλθον· ὅπερ ὅμως διὰ χαλκοῦ καὶ ζυγοῦ ἐγίνετο, καίτοι μακρότερον παρέμεινεν, ὅμως ἐν μέρει καὶ τοῦτο ἔπαυσε νὰ εἶνε ἐν χρή-

2 σει. Ἀλλὰ τὰ μὲν προρρηθέντα ὀνόματα διαθηκῶν εἰς τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἀνεφέροντο. κατόπιν ὅμως ἐκ τοῦ διατάγματος τοῦ πραίτωρος ἕτερος τύπος ποιήσεως διαθηκῶν εἰσήχθη. διότι κατὰ τὸ πραιτωρικὸν δίκαιον οὐδεμία εἰκονικὴ πώλησις ἀπῃτεῖτο, ἀλλ' ἑπτὰ μαρ-

ulla emancipatio desiderabatur, ed septem testium signa sufficie- ant, cum iure civili signa testium non erant necessaria. Sed cum aulatim tam ex usu hominum uam ex constitutionum emenda- onibus coepit in unam conso- antiam ius civile et praetorium ngi, constitutum est, ut uno eo- emque tempore, quod ius civile uodammodo exigebat, septem te- ibus adhibitis et subscriptione stium, quod ex constitutionibus ventum est, et ex edicto prae- ris signacula testamentis impo- erentur: ut hoc ius tripertitum sse videatur, ut testes quidem et rum praesentia uno contextu stamenti celebrandi gratia a re civili descendant, subscriptio- es autem testatoris et testium ex crarum constitutionum observa- one adhibeantur, signacula au- m et numerus testium ex edicto praetoris. Sed his omnibus ex ostra constitutione propter te- amentorum sinceritatem, ut nulla aus adhibeatur, hoc additum t, ut per manum testatoris vel stium nomen heredis exprima- r et omnia secundum illius con- itutionis tenorem procedant.

Possunt autem testes omnes uno anulo signare testamen- m (quid enim, si septem anuli na sculptura fuerint?) secundum od Pomponio visum est. sed et ieno quoque anulo licet signare. Testes autem adhiberi possunt cum quibus testamenti factio t. sed neque mulier neque im- bes neque servus neque mutus eque surdus neque furiosus nec

τύρων αἱ σφραγῖδες ἦρκουν, ἐνῷ κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον αἱ σφραγῖδες τῶν μαρ-

3 τύρων δὲν ἦσαν ἀναγκαῖαι. Ἀλλ' ὅτε βαθμηδὸν ἔκ τε τῆς χρήσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐκ τῶν βελτιώσεων τῶν διατάξεων ἤρξατο εἰς ἁρμονίαν νὰ ἑνῶται τὸ ἀστικὸν καὶ τὸ πραιτωρικὸν δίκαιον, ὡρίσθη ὥστε ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ὅπερ τὸ ἀστικὸν δίκαιον τρόπον τινὰ ἀπήτει, ἑπτὰ μάρτυρες νὰ προσλαμβάνωνται καὶ ὑπογράφωσιν, ὅπερ ὑπὸ τῶν διατάξεων ἐπενοήθη, καὶ κατὰ τὸ διάταγμα τοῦ πραίτωρος σφραγῖδες ἐπὶ τῶν διαθηκῶν νὰ ἐπιτίθενται. ὥστε τὸ δίκαιον τοῦτο νὰ φαίνηται τριμερές, δηλ. οἱ μὲν μάρτυρες καὶ ἡ παρουσία αὐτῶν πρὸς ἄνευ διακοπῆς κατάρτισιν τῆς διαθήκης, νὰ κατάγωνται ἐκ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, αἱ δὲ ὑπογραφαὶ τοῦ διαθέτου καὶ τῶν μαρτύρων ἐκ τῶν ὁρισμῶν τῶν αὐτοκρατορικῶν διατάξεων νὰ λαμβάνωσι χώραν, αἱ δὲ σφραγῖδες καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαρτύρων ἐκ τοῦ 4 πραιτωρικοῦ διατάγματος. Ἀλλ' εἰς πάντα ταῦτα ἐκ διατάξεως ἡμῶν διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τῶν διαθηκῶν, ὥστε οὐδεὶς δόλος νὰ εἰσχωρῇ, προσετέθη τοῦτο, δηλ. διὰ χειρὸς τοῦ διαθέτου καὶ τῶν μαρτύρων νὰ δηλῶται τὸ ὄνομα τοῦ κληρονόμου, καὶ πάντα κατὰ τὸ περιεχόμενον τῆς διατάξεως ἐκείνης νὰ γίνωνται.

5 Δύνανται δὲ πάντες οἱ μάρτυρες καὶ δι' ἑνὸς δακτυλίου νὰ σφραγίσωσι τὴν διαθήκην (διότι τί ἐὰν ἑπτὰ δακτύλιοι ὑπάρχωσι τῆς αὐτῆς γλυφῆς;) καθὰ ὁ Πομπώνιος ἐφρόνει. ἀλλὰ καὶ δι' ἀλλοτρίας σφραγῖδος ἐπιτρέπεται ἡ σφρά-6 γισις. Μάρτυρες δ' ἐκεῖνοι δύνανται νὰ προσληφθῶσι, μεθ' ὧν ὑπάρχει ἀμοιβαίως κληρονομικὴ ἱκανότης. ἀλλ' οὔτε γυνή, οὔτε δοῦλος οὔτε ἄνηβος, οὔτε δοῦλος, οὔτε ἄλαλος, οὔτε κωφός,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

cui bonis interdictum est nec is, quem leges iubent improbum intestabilemque esse, possunt in

7 numero testium adhiberi. Sed cum aliquis ex testibus testamenti quidem faciendi tempore liber existimabatur, postea vero servus apparuit, tam divus Hadrianus Catonio Vero quam postea divi Severus et Antoninus rescripserunt subvenire se ex sua liberalitate testamento, ut sic habeatur, atque si ut oportet factum esset, cum eo tempore, quo testamentum signaretur, omnium consensu hic testis liberorum loco fuerit nec quisquam esset, qui ei status
8 quaestionem moveat. Pater nec non is, qui in potestate eius est, item duo fratres, qui in eiusdem patris potestate sunt, utrique testes in unum testamentum fieri possunt: quia nihil nocet ex una domo plures testes alieno negotio adhi-
9 beri. In testibus autem non debet esse qui in potestate testatoris est. sed si filius familias de castrensi peculio post missionem faciat testamentum, nec pater eius recte testis adhibetur nec is qui in potestate eiusdem patris est: reprobatum est enim in ea re do-

10 mesticum testimonium. Sed neque heres scriptus neque is qui in potestate eius est neque pater eius qui habet eum in potestate neque fratres qui in eiusdem patris potestate sunt testes adhiberi possunt, quia totum hoc negotium, quod agitur testamenti ordinandi gratia, creditur hodie inter here-

οὔτε φρενοβλαβής, οὔτε ἀπηγορευμέ
τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τ
οὔτε ἐκεῖνος, ὃν οἱ νόμοι διατάσσουσι
ἢ ἄτιμος καὶ πρὸς μαρτυρίαν ἀνίκαν
δύνανται νὰ προσληφθῶσι μεταξὺ τ
7 μαρτύρων. Ἀλλ' ἐάν τις ἐκ τῶν μ
τύρων κατὰ μὲν τὸν χρόνον τῆς ποιή
ως τῆς διαθήκης ἐλεύθερος ἐνομίζε
κατόπιν ὅμως δοῦλος ἀνεφάνη, ὅτε α
τοκράτωρ Ἀδριανὸς πρὸς τὸν Κατώνε
Βῆρον καὶ εἶτα ὁ αὐτοκράτωρ Σεβῆρ
καὶ Ἀντωνῖνος ἀντεπέστειλαν, ὅτι
τῆς ἑαυτῶν ἐλευθεριότητος συντρέχου
ὑπὲρ τῆς διαθήκης, ὥστε νὰ θεωρῆτ
οὕτως, ὡσεὶ δεόντως ἐγένετο, διότι κα
τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἡ διαθήκη ἐσφρ
γίσθη, τῇ συναινέσει πάντων ὁ μάρτ
οὗτος ἦν ὡς ἐλεύθερος, οὐδ' ὑπῆρχέ τ
διαφιλονεικῶν αὐτῷ τὴν κατάστασ
8 Ὁ πατὴρ καὶ ἐκεῖνος, ὅστις εἶνε τ
του ὑπεξούσιος, ὡσαύτως δύο ἀδελφ
οἵτινες εἶνε ὑπεξούσιοι τοῦ αὐτοῦ πατρ
ἑκάτεροι μάρτυρες ἐν μιᾷ διαθήκῃ δ
νανται νὰ γείνωσι· διότι οὐδόλως βλ
πτει ἐκ μιᾶς οἰκίας πλείονες μάρτυρ
δι' ἀλλοτρίαν δικαιοπραξίαν νὰ προ
9 λαμβάνωνται. Μεταξὺ τῶν μαρτύρ
ὅμως δὲν πρέπει νὰ εἶνε ὁ ὑπεξούσι
τοῦ διαθέτου. ἀλλ' ἐὰν υἱὸς ὑπεξούσι
περὶ τοῦ στρατιωτικοῦ χρηματίου με
τὴν ἄφεσιν ποιῇ διαθήκην, ὁ πατ
αὐτοῦ δὲν προσλαμβάνεται ὀρθῶς
μάρτυς, οὐδ' ἐκεῖνος ὅστις ὑπὸ τὴν
ξουσίαν τοῦ αὐτοῦ πατρὸς εἶνε· διότι εἰ
ἐπιλήψιμος ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ οἰκι
10 κὴ μαρτυρία. Ἀλλ' οὔτε ὁ γεγραμ
μένος κληρονόμος, οὔτε ὁ ὑπεξούσιος α
τοῦ οὔτε ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὅστις ἔχει τοῦ
τον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν, οὔτε οἱ ἀδελφοὶ
οἵτινες εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ αὐτ
πατρὸς δύνανται νὰ προσληφθῶσι μάρ
τυρες, διότι ὁλόκληρος αὕτη ἡ δικαιο
πραξία, ἥτις γίνεται πρὸς κατάρτισ
τῆς διαθήκης, θεωρεῖται σήμερον ὅτ

em et testatorem agi. licet enim
btum ius tale conturbatum fue-
at et veteres, qui familiae emp-
orem et eos, qui per potestatem
i coadunati fuerant, testamenta-
iis testimoniis repellebant, he-
edi et his, qui coniuncti ei per
otestatem fuerant, concedebant
estimonia in testamentis prae-
tare, licet hi, qui id permittebant,
oc iure minime abuti debere eos
uadebant: tamen nos eandem
bservationem corrigentes et, quod
b illis suasum est, in legis neces-
ilatem transferentes ad imita-
ionem pristini familiae emptoris
nerito nec heredi, qui imaginem
etustissimi familiae emptoris op-
inet, nec aliis personis, quae ei
t dictum est coniunctae sunt, li-
entiam concedimus sibi quodam-
nodo testimonia praestare: ideo-
ue nec eiusmodi veterem consti-
utionem nostro codici inseri per-

1 misimus. Legatariis autem et
deicommissariis, quia non iuris
uccessores sunt, et aliis personis
is coniunctis testimonium non
enegamus, immo in quadem no-
tra constitutione et hoc specia-
iter concessimus, et multo magis
is, qui in eorum potestate sunt,
el qui eos habent in potestate,
uiusmodi licentiam damus.
2 Nihil autem interest, testa-
nentum in tabulis an in chartis
nembranisve vel in alia materia
3 fiat. Sed et unum testamentum
luribus codicibus conficere quis
otest, secundum optinentem ta-
nen observationem omnibus factis.
uod interdum et neccessarium

μεταξὺ κληρονόμου καὶ διαθέτου γίνεται· καθόσον καίτοι ὁλόκληρον τὸ τοιοῦτο
δίκαιον ἦν συγκεχυμένον, καὶ οἱ παλαιοί, οἵτινες τὸν μὲν ἀγοραστὴν τῆς κλη-
ρονομίας καὶ ἐκείνους, οἵτινες δι' ἐξουσίας
ἦσαν μετ' αὐτοῦ συννηνωμένοι, ἀπὸ μαρ-
τυριῶν ἐν διαθήκαις ἀπέκρουον, εἰς δὲ
τὸν κληρονόμον καὶ εἰς ἐκείνους, οἵτινες
ἦσαν μετ' αὐτοῦ δι' ἐξουσίας συννηνωμέ-
νοι, ἐπέτρεπον νὰ δίδωσιν ἐν διαθήκαις
μαρτυρίας, καίτοι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐπέ-
τρεπον τοῦτο, συνεβούλευον ὅτι δὲν ἔ-
πρεπε ποσῶς νὰ ποιῶσι κατάχρησιν τοῦ
τοιούτου δικαίου,—ὅμως ἡμεῖς τὸν κα-
νόνα τοῦτον διορθοῦντες, καὶ ὅ,τι ἐκεῖ-
νοι συνεβούλευον, εἰς ὑποχρέωσιν νόμου
μεταβάλλοντες, κατὰ μίμησιν τοῦ πρό-
τερον ἀγοραστοῦ τῆς κληρονομίας, ἐπα-
ξίως οὔτε εἰς τὸν κληρονόμον, ὅστις ἐ-
πέχει θέσιν τοῦ ἀρχαιοτάτου ἀγοραστοῦ
τῆς κληρονομίας, οὔτε εἰς ἕτερα πρόσω-
πα, ἅτινα μετ' αὐτοῦ, καθὰ ἐρρήθη, συν-
δέονται, ἐπετρέψαμεν δι' ἑαυτοὺς τρό-
πον τινὰ μαρτυρίας νὰ δίδωσι. καὶ διὰ
τοῦτο οὐδὲ ἡ παλαιὰ ἐκείνη διάταξις
ἐπετρέψαμεν νὰ καταχωρισθῇ ἐν τῷ ἡ-
11 μετέρῳ κώδικι. Εἰς τοὺς κληροδό-
χους ὅμως καὶ καταπιστευματοδόχους,
ἐπειδὴ δὲν εἶνε διάδοχοι δικαίου, καὶ
εἰς τὰ λοιπὰ πρόσωπα τὰ μετ' αὐτῶν συ-
νηνωμένα δὲν ἀπηγορεύσαμεν τὴν μαρ-
τυρίαν, μάλιστα ἔν τινι ἡμῶν διατάξει
καὶ ῥητῶς τοῦτο ἐπετρέψαμεν, πολὺ δὲ
περισσότερον καὶ εἰς ἐκείνους, οἵτινες εἶνε
ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν, ἢ οἵτινες ἔ-
χουσιν αὐτοὺς ὑπεξουσίους, δίδομεν τοι-
12 αύτην ἄδειαν. Οὐδόλως δὲ διαφέρει,
ἂν ἡ διαθήκη ἐπὶ δελτῶν, ἢ ἐπὶ χάρ-
του ἢ μεμβρανῶν ἢ ἐπὶ ἑτέρας ὕλης
13 γίνεται. Ἀλλὰ καὶ μίαν διαθήκην
διὰ πολλῶν δελτῶν δύναταί τις νὰ
καταρτίσῃ, ἐὰν ὅμως πᾶσαι συμφώνως
πρὸς τὸν κρατοῦντα κανόνα γείνωσι. τοῦ-
το δ' ἐνίοτε καὶ ἀναγκαῖον εἶνε, ἐάν τις,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

est, si quis navigaturus et secum ferre et domi relinquere iudiciorum suorum contestationem velit, vel propter alias innumerabiles causas, quae humanis necessitati-
14 bus imminent. Sed haec quidem de testamentis, quae in scriptis conficiuntur. si quis autem voluerit sine scriptis ordinare iure civili testamentum, septem testibus adhibitis et sua voluntate coram eis nuncupata sciat hoc perfectissimum testamentum iure civili firmumque constitutum.

μέλλων νὰ πλεύσῃ θέλῃ καὶ μεθ' ἑ
τοῦ νὰ φέρῃ καὶ οἴκαδε νὰ καταλ
τὴν μαρτυρίαν τῶν ἰδίων βουλήσεω
ἢ δι' ἄλλην τινὰ ἐκ τῶν ἀναριθμήτ
αἰτιῶν, αἵτινες ἐν ταῖς ἀνθρωπίναις χρ
14 αις συμβαίνουσιν. Ἀλλὰ ταῦτα μ
περὶ διαθηκῶν, αἵτινες ἐγγράφως κατα
τίζονται. ἐάν τις ὅμως θελήσῃ ἀγρά
νὰ κατάρτισῃ κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκα
διαθήκην, ἑπτὰ μαρτύρων προσληφθ
των καὶ τῆς ἑαυτοῦ βουλήσεως ἐνώπ
τούτων ἀπαγγελθείσης, ἃς γινώσκῃ
ἡ τοιαύτη διαθήκη ὑπάρχει ἐντε
στάτη κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον καὶ
σχυρά.

XII

De militari testamento.

Supra dicta diligens observatio in ordinandis testamentis militibus propter nimiam imperitiam constitutionibus principalibus remissa est. nam quamvis hi neque legitimum numerum testium adhibuerint neque aliam testamentorum sollemnitatem observaverint, recte nihilo minus testantur, videlicet cum in expeditionibus occupati sunt: quod merito nostra constitutio induxit. quoquo enim modo voluntas eius suprema sive scripta inveniatur sive sine scriptura, valet testamentum ex voluntate eius. illis autem temporibus, per quae citra expeditionum necessitatem in aliis locis vel in suis sedibus degunt, minime ad vindicandum tale privilegium adiuvantur: sed testari quidem et si filii familias sunt propter militiam conceduntur, iure tamen communi, ea observatione et in eorum testa-

11.

Περὶ στρατιωτικῆς διαθήκης

Ὁ προρρηθεὶς αὐστηρὸς τύπος δ
τὴν κατάρτισιν διαθηκῶν συνεχωρή
δι' αὐτοκρατορικῶν διατάξεων εἰς τ
στρατιώτας ἕνεκα τῆς οὐ μικρᾶς ἀμ
θείας. διότι καὶ ἂν οὗτοι μήτε τὸν ν
μιμον ἀριθμὸν μαρτύρων μετεχειρίσθ
σαν μήτε τὰς ἄλλας τῶν διαθηκῶν π
νηγυρικὰς διατυπώσεις ἐτήρησαν, ἐγκ
ρως οὐδὲν ἧττον διαθέτουσιν, ἐννοεῖτ
ὅταν εἰς ἐκστρατείας ἀσχολῶνται· το
το δικαίως ἡμετέρα διάταξις εἰσήγαγ
καθ' οἱονδήποτε λοιπὸν τρόπον ἡ τελε
ταία αὐτοῦ βούλησις εἴτε γεγραμμέν
εὑρίσκεται, εἴτε ἄγραφος, ἰσχύει ἡ δι
θήκη ἕνεκα τῆς βουλήσεως αὐτοῦ. κα
ἐκείνους ὅμως τοὺς χρόνους, καθ' οὓς
νευ ἀνάγκης ἐκστρατειῶν ἐν ἑτέροις τ
ποις ἢ ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἕδραις διάγουσι
ἐλάχιστα πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ τοιούτ
προνομίου βοηθοῦνται. ἀλλὰ νὰ διαθ
σωσι μέν, καὶ ἂν ὑπεξούσιοι υἱοὶ εἶν
ἕνεκα τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας δ
ναντα, ὅμως κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιο
ποιοῦντες χρῆσιν τοῦ αὐτοῦ τύπου κ
ἐπὶ τῶν ἰδίων διαθηκῶν, ὃν καὶ διὰ τ

(1) Πανδ. (29. 1) (37. 13) — Κωδ. (6. 21)

entis adhibenda, quam et in stamentis paganorum proxime exposuimus. Plane de militum stamentis divus Traianus Statio Severo ita rescripsit: Id privilegium, quod militantibus dam est, ut quoquo modo facta ab s testamenta rata sint, sic intelgi debet, ut utique prius conare debeat testamentum factum se, quod et sine scriptura a non ilitantibus quoque fieri potest. ergo miles, de cuius bonis apud quaeritur, si convocatis ad hoc minibus, ut voluntatem suam staretur, ita locutus est, ut deararet, quem vellet sibi esse eredem et cui libertatem tribue, potest videri sine scripto hoc odo esse testatus et voluntas us rata habenda est. ceterum si, plerumque sermonibus fieri sot, dixit alicui: «ego te heredem cio» aut «tibi bona mea relinquo», on oportet hoc pro testamento bservari. nec ullorum magis inerest quam ipsorum, quibus id rivilegium datum est, eiusmodi xemplum non admitti: alioquin on difficulter post mortem aliuius militis testes existerent, qui dfirmarent se audisse dicentem liquem relinquere se bona, cui isum sit, et per hoc iudicia vera subvertantur». Quin immo et mus et surdus miles testamentum facere possunt. Sed hactenus oc illis a principalibus constitutionibus conceditur, quatenus militant et in castris degunt: post missionem vero veterani vel extra castra si faciant adhuc militantes estamentum, communi omnium

διαθήκας τῶν μὴ στρατιωτῶν πρὸ ὀλί-

1 γου ἐξεθέσαμεν. Οὕτω περὶ διαθηκῶν τῶν στρατιωτῶν ὁ αὐτοκράτωρ Τραϊανὸς πρὸς τὸν Στατίλιον Σεβῆρον ἀντεπέστειλεν ὡς ἑξῆς. «Τὸ προνόμιον ὅπερ εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ἐδόθη, τοῦ νὰ εἶνε ἔγκυροι αἱ διαθῆκαι αὐτῶν ὁπωσδήποτε γενόμεναι, οὕτω πρέπει νὰ νοῆται, ὥστε ἐξάπαντος πρότερον νὰ εἶνε βέβαιον ὅτι ἐγένετο διαθήκη, ἥτις καὶ ἀγράφως δύναται καὶ ὑπὸ μὴ στρατιωτῶν νὰ γείνῃ. ἐκεῖνος λοιπὸν ὁ στρατιώτης, περὶ τῆς κληρονομίας τοῦ ὁποίου παρὰ σοὶ πρόκειται, ἐὰν συγκληθέντων πρὸς τοῦτο ἀνθρώπων, ἵνα τὴν θέλησιν αὐτοῦ μαρτηρύσωσιν, ὡμίλησεν οὕτως, ὥστε νὰ δηλώσῃ, τίνα θέλει δι' ἑαυτὸν κληρονόμον καὶ εἰς τίνα νὰ χορηγήσῃ τὴν ἐλευθερίαν, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀγράφως κατὰ τοιοῦτον τρόπον διέθεσε, ἡ δὲ βούλησις αὐτοῦ δέον νὰ ἔχῃ κῦρος. ἄλλως ἐάν, ὡς πλειστάκις ἐν ταῖς ὁμιλίαις συνειθίζεται, εἴπεν εἴς τινα· «ἐγὼ σὲ κληρονόμον ποιῶ» ἢ «σοὶ τὴν κληρονομίαν μου καταλείπω» δὲν πρέπει νὰ ἰσχύῃ τοῦτο ὡς διαθήκη. οὐδένα δὲ μᾶλλον παρὰ ἐκείνους, εἰς οὓς τὸ προνόμιον ἐκεῖνο ἐδόθη, ἐνδιαφέρει ἡ μὴ παραδοχὴ τοῦ τύπου τούτου. ἄλλως οὐχὶ δυσκόλως μετὰ θάνατόν τινος στρατιώτου θὰ ἀνεφαίνοντο μάρτυρες, βεβαιοῦντες ὅτι ἤκουσάν τινα λέγοντα ὅτι καταλείπει τὴν κληρονομίαν εἰς ὄντινα ἤθελον, οὕτω δὲ αἱ ἀληθεῖς βουλήσεις θὰ παρηγκωνίζοντο.»

2 Μάλιστα δὲ καὶ ἄλαλος καὶ κωφὸς στρατιώτης δύνανται νὰ ποιήσωσι δια-

3 θήκην. Ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον ἐπιτρέπεται τοῦτο εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν διατάξεων, ἐφ' ὅσον στρατεύουσι καὶ ἐν στρατοπέδοις διάγουσι. μετὰ τὴν ἄφεσιν ὅμως οἱ παλαιοὶ στρατιῶται, ἢ ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου ἐὰν εἰσέτι στρατεύοντες ποιήσωσι διαθήκην, ὁ-

civium Romanorum iure facere debent. et quod in castris fecerint testamentum non communi iure, sed quomodo voluerint, post missionem intra annum tantum valebit. quid igitur, si intra annum quidem decesserit, condicio autem heredi adscripta post annum extiterit? an quasi militis testamentum valeat? et placet valere quasi

4 militis. Sed et si quis ante militiam non iure fecit testamentum et miles factus et in expeditione degens resignavit illud et quaedam adiecit sive detraxit vel alias manifesta est militis voluntas hoc valere volentis, dicendum est valere testamentum quasi ex nova
5 militis voluntate. Denique et si in adrogationem datus fuerit miles vel filius familias emancipatus est, testamentum eius quasi militis ex nova voluntate valet nec videtur capitis deminutione irritum fieri.

6 Sciendum tamen est, quod ad exemplum castrensis peculii tam anteriores leges quam principales constitutiones quibusdam quasi castrensia dederunt peculia, quorum quibusdam permissum erat etiam in potestate degentibus testari. quod nostra constitutio latius extendens permisit omnibus in his tantummodo peculiis testari quidem, sed iure communi: cuius constitutionis tenore perspecto licentia est nihil eorum quae ad praefatum ius pertinent ignorare.

φείλουσι κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον πάντων
τῶν ῥωμαίων πολιτῶν νὰ ποιήσωσι. καὶ
ἡ διαθήκη δ' ἣν ἐν στρατοπέδῳ ἤθελον
ποιήσει οὐχὶ κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον,
ἀλλ' ὁπωσδήποτε θελήσωσι, μετὰ τὴν
ἄφεσιν ἐντὸς ἔτους μόνον ἰσχύει. τί λοι-
πόν, ἐὰν ἐντὸς μὲν τοῦ ἔτους ἀπέθανεν,
ἡ αἵρεσις ὅμως ἡ διὰ τὸν κληρονόμον
γεγραμμένη μετὰ τὸ ἔτος ἐπληρώθη;
ἆρά γε ὡς διαθήκη στρατιώτου ἰσχύει;
ἐγένετο λοιπὸν δεκτὸν ὅτι ἰσχύει ὡς
4 στρατιώτου. Ἀλλὰ καὶ ἄν τις πρὸ
τῆς στρατείας ποιήσῃ ἄκυρον διαθήκην,
στρατιώτης δὲ γενόμενος καὶ ἐν ἐκστρα-
τείᾳ ὢν ἀπεσφράγισεν αὐτὴν καί τινα
προσέθηκεν ἢ ἀφήρεσεν, ἢ ἄλλως ἐξε-
δηλώθη ἡ βούλησις τοῦ στρατιώτου θέ-
λοντος νὰ ἰσχύῃ ἐκείνη, δέον νὰ λεχθῇ
ὅτι ἰσχύει ἡ διαθήκη, ὡσεὶ ἐκ νέας τοῦ
5 στρατιώτου θελήσεως. Ὅθεν καὶ ἂν
εἰς υἱοποίησιν ἐδόθη στρατιώτης ἢ υἱὸς
ὑπεξούσιος ἐχειραφετήθη, ἡ διαθήκη αὐ-
τοῦ ὡς ἡ τοῦ στρατιώτου ἐκ νέας βου-
λήσεως ἰσχύει, οὐδὲ θεωρεῖται ὅτι διὰ
τῆς προσωπικῆς ἐλαττώσεως κατέστη
ἄκυρος.

6 Ὅμως δέον νὰ γνωσθῇ, ὅτι καθ' ὑπό-
δειγμα τοῦ στρατιωτικοῦ χρηματίου οἵ
τε προηγούμενοι νόμοι καὶ αἱ αὐτοκρα-
τορικαὶ διατάξεις ἔδιδον εἴς τινας οἱο-
νεὶ στρατιωτικὰ χρηματία, ἐξ ὧν εἴς
τινας ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ διαθέτωσι
καὶ ὑπεξούσιοι ὄντες. τοῦτο ἡμετέρα
διάταξις εὐρύτερον ἐκτείνουσα, ἐπέτρε-
ψεν εἰς πάντας ὡς πρὸς μόνον τὰ χρη-
μάτια ταῦτα νὰ διαθέτωσι μέν, ἀλλὰ
κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον· τῆς διατάξεως
δὲ ταύτης τὸ περιεχόμενον ἐάν τις παρα-
τηρήσῃ, δύναται νὰ μὴ ἀγνοῇ τι ἐκ τῶν
εἰς τὸ προρρηθὲν δίκαιον ἀναγομένων.

XII[1].

Quibus non est permissum testamenta facere.

Non tamen omnibus licet facere estamentum. statim enim hi, qui lieno iuri subiecti sunt, testaenti faciendi ius non habent, adeo uidem ut, quamvis parentes eis ermiserint, nihilo magis iure estari possint: exceptis his quos ntea enumeravimus et praecipue ilitibus qui in potestate parenum sunt, quibus de eo quod in astris adquisierint permissum st ex constitutionibus principum estamentum facere. quod quidem hitio tantum militantibus datum st tam ex auctoritate divi Auguti quam Nervae nec non optimi mperatoris Traiani, postea vero ubscriptione divi Hadriani etiam imissis militia, id est veteranis, oncessum est. itaque si quidem ecerint de castrensi peculio testahentum, pertinebit hoc ad eum uem heredem reliquerint: si vero ntestati decesserint nullis liberis el fratribus superstitibus, ad paentes eorum iure communi perinebit. ex hoc intellegere possumus, quod in castris adquisierit niles, qui in potestate patris est, eque ipsum patrem adimere posse eque patris creditores id vendere el aliter inquietare neque patre mortuo cum fratribus esse commune, sed scilicet proprium eius sse id quod in castris adquisierit, quamquam iure civili omnium qui n potestate parentum sunt pecuia perinde in bonis parentum

(1) Πανδ. (28. 1) — Κωδ. (6. 22)

12.

Εἰς τίνας δὲν εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ ποιῶσι διαθήκας.

Οὐχὶ ὅμως εἰς πάντας ἐπιτρέπεται νὰ ποιῶσι διαθήκην. διότι ἐν πρώτοις οἱ ὑπὸ ἀλλότριον δίκαιον ὑποκείμενοι, δὲν ἔχουσι δικαίωμα τοῦ ποιῆσαι διαθήκην, ἐπὶ τοσοῦτον μάλλιστα ὥστε, καίτοι οἱ γονεῖς ἤθελον τοῖς ἐπιτρέψει, μηδόλως νὰ δύνανται νὰ διαθέσωσιν ἐγκύρως. ἐξαιρέσει ἐκείνων, οὓς πρότερον ἀπηριθμήσαμεν, καὶ ἰδίως τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν γονέων, εἰς οὓς δι' ὅ,τι ἐν στρατοπέδῳ ἀπέκτησαν, ἐπιτρέπεται ἐκ διατάξεων τῶν αὐτοκρατόρων νὰ ποιῶσι διαθήκην. τοῦτο δὲ ἐν ἀρχῇ μὲν μόνον εἰς τοὺς στρατεύοντας ἐδόθη ἔκ τε τῆς αὐθεντίας τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου καὶ Νέρβα, ἔτι δὲ καὶ τοῦ ἀρίστου αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ, κατόπιν ὅμως δι' ἀντεπιστολῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ καὶ εἰς τοὺς ἀφεθέντας στρατιώτας, ἤτοι τοὺς παλαιοὺς στρατιώτας, παρεχωρήθη. ὅθεν ἐὰν μὲν περὶ στρατιωτικοῦ χρηματίου ἐποίησαν διαθήκην, τοῦτο θέλει ἀνήκει εἰς ἐκεῖνον, ὃν κατέλιπον κληρονόμον. ἂν ὅμως ἀδιάθετοι ἀπέθανον μηδόλως τέκνα ἢ ἀδελφοὺς καταλιπόντες, εἰς τοὺς γονεῖς αὐτῶν κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον θέλει ἀνήκει. ἐκ τούτου δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν, ὅτι, ὅπερ ἐν στρατοπέδῳ ἀπέκτησε στρατιώτης, ὅστις εἶνε ὑπεξούσιος τοῦ πατρός, οὔτε αὐτὸς ὁ πατὴρ δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ, οὔτε τοῦ πατρὸς οἱ πιστωταὶ νὰ πωλήσωσιν ἢ ἄλλως [ἐκεῖνον] νὰ ἐνοχλήσωσιν, οὔτε τοῦ πατρὸς ἀποθανόντος νὰ εἶνε κοινὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ βεβαίως ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς ἐκεῖνον, ὅ,τι ἐν στρατοπέδῳ ἀπέκτησε, καίτοι κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον

computantur, acsi servorum peculia in bonis dominorum numerantur: exceptis videlicet his, quae ex sacris constitutionibus et praecipue nostris proprer diversas causas non adquiruntur. praeter hos igitur, qui castrense peculium vel quasi castrense habent, si quis alius filius familias testamentum fecerit, inutile est, licet suae po-

τὰ χρημάτια πάντων τῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν γονέων διατελούντων συνυπολογίζονται εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ πατρὸς οὕτως, ὡς τῶν δούλων τὰ χρημάτια εἰς τὴν περιουσίαν τῶν κυρίων ἀριθμοῦνται, ἐξαιρέσει, ἐννοεῖται, ἐκείνων ἅτινα ἐκ τῶν αὐτοκρατορικῶν διατάξεων καὶ ἰδίως τῶν ἡμετέρων ἕνεκα διαφόρων λόγων δὲν ἀποκτῶνται· ἐκτὸς λοιπὸν τούτων, οἵτινες ἔχουσι στρατιωτικὸν ἢ οἱονεὶ στρατιωτικὸν χρημάτιον, ἐάν τις ἕτερος ὑπεξούσιος υἱὸς ποιήσῃ διαθήκην, εἶνε ἀνωφελής, καίτοι αὐτεξούσιος γενόμενος ἀπέθανεν.

1 testatis factus decesserit. Praeterea testamentum facere non possunt impuberes, quia nullum eorum animi iudicium est: item furiosi, quia mente carent. nec ad rem pertinet, si impubes postea pubes factus aut furiosus postea compos mentis factus fuerit et decesserit. furiosi autem si per id tempus fecerint testamentum, quo furor eorum intermissus est, iure testati esse videntur, certe eo quod ante furorem fecerint testamento valente: nam neque testamenta recte facta neque aliud ullum negotium recte gestum postea furor interveniens peremit. 2 Item prodigus, cui bonorum suorum administratio interdicta est, testamentum facere non potest, sed id quod ante fecerit, quam interdictio ei bonorum fiat, 3 ratum est Item mutus et surdus non semper, facere testamentum possunt. utique autem de eo surdo loquimur, qui omnino non exaudit, non qui tarde exaudit: nam et mutus is intellegitur, qui eloqui nihil potest, non qui tarde loquitur. saepe autem etiam litte-

1 Ἐκτὸς τούτων διαθήκην δὲν δύνανται νὰ ποιήσωσιν οἱ ἄνηβοι, καθόσον οὐδόλως ἐν τῷ νῷ αὐτῶν ὑπάρχει κρίσις· ὡσαύτως οἱ φρενοβλαβεῖς, διότι στεροῦνται νοός· οὐδ' ἔχει ἐπιρροήν, ἐὰν ὁ ἄνηβος κατόπιν ἐφηβος ἐγένετο, ἢ ὁ φρενοβλαβὴς κατόπιν ἐχέφρων ἐγένετο καὶ ἀπέθανεν. οἱ φρενοβλαβεῖς ὅμως ἐὰν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐποίησαν διαθήκην, καθ' ὃν ἡ φρενοβλάβεια αὐτῶν διεκόπη, ἐγκύρως θεωροῦνται ὅτι διέθεσαν, βεβαίως διὰ τοῦτο ὅτι πρὸ τῆς φρενοβλαβείας ἐποίησαν διαθήκην ἰσχυράν. διότι οὔτε τὴν ἐγκύρως γενομένην διαθήκην, οὔτε ἑτέραν τινὰ δικαιοπραξίαν ὀρθῶς ἐνεργηθεῖσαν ἡ κατόπιν ἐπερχομένη φρενοβλάβεια ἀνατρέπει. 2 Ὡσαύτως ὁ ἄσωτος, εἰς ὃν ἡ τῆς ἰδίας περιουσίας διοίκησις ἀπηγορεύθη, δὲν δύναται νὰ ποιήσῃ διαθήκην, ἀλλ' ἐκείνη ἣν ἐποίησε, πρὶν ἢ γείνῃ αὐτῷ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς περιουσίας, ἔχει κῦρος. 3 Ὡσαύτως ὁ ἄλαλος καὶ κωφὸς οὐχὶ πάντοτε δύνανται νὰ ποιήσωσι διαθήκην. βεβαίως ὅμως περὶ ἐκείνου τοῦ κωφοῦ ὁμιλοῦμεν, ὅστις ἐντελῶς δὲν ἀκούει, οὐχὶ ὅστις βαρέως ἀκούει· διότι καὶ ἄλαλος ἐκεῖνος θεωρεῖται, ὅστις οὐδόλως νὰ ὁμιλῇ δύναται, οὐχὶ ὅστις βραδέως ὁμιλεῖ. συχνὰ δὲ καὶ ἐγγράμ-

ti et eruditi homines variis casbus et audiendi et loquendi failtatem amittunt: unde nostra nstitutio etiam his subvenit, ut rtis casibus et modis secundum rmam eius possint testari aliae facere quae eis permissa sunt. d si quis post testamentum fatum valetudine aut quolibet alio su mutus aut surdus esse coerit, ratum nihilo minus eius

remanet testamentum Caecus tem non potest facere testamenm nisi per observationem, quam x divi Iustini patris mei introduxit. Eius, qui apud hostes est, stamentum quod ibi fecit non let, quamvis redierit: sed quod um in civitate fuerat fecit, sive dierit, valet iure postliminii, ve illic decesserit, valet ex lege ornelia.

XIII[1].

De exheredatione liberorum.

Non tamen, ut omnimodo vaat testamentum, sufficit haec bservatio, quam supra exposuihus. sed qui filium in potestate abet, curare debet, ut eum heredem instituat vel exheredem nohinatim faciat: alioquin si eum ilentio praeterierit, inutiliter tabitur, adeo quidem ut, et si ivo patre filius mortuus sit, nemo x eo testamento heres existere ossit, quia scilicet ab initio non onstiterit testamentum. sed non

(1) Παν̃δ. (28. 2. 3) — Κωδ. (6. 28. 29)

ματοι καὶ πεπαιδευμένοι ἄνδρες ἐκ διαφόρων αἰτιῶν ἀποβάλλουσι τὴν εὐχέρειαν τοῦ τε ἀκούειν καὶ τοῦ ὁμιλεῖν. ὅθεν ἡ ἡμετέρα διάταξις καὶ τούτους συνέδραμεν, ὥστε καθ' ὡρισμένας περιπτώσεις καὶ τρόπους συμφώνως πρὸς τὸν τύπον ἐκείνης νὰ δύνανται νὰ διαθέτωσι καὶ ἕτερα νὰ ποιῶσιν, ἅτινα αὐτοῖς ἐπιτρέπονται. ἀλλ' ἐάν τις μετὰ τὴν ποίησιν διαθήκης ἕνεκεν ἀσθενείας ἢ ἄλλης οἱασδήποτε συμφορᾶς ἤρξατο νὰ εἶνε ἄλαλος ἢ κωφός, ἔγκυρος οὐδὲν ἧττον παραμένει ἡ διαθήκη αὐτοῦ.

4 Ὁ τυφλὸς ὅμως δὲν δύναται νὰ ποιήσῃ διαθήκην, εἰμὴ κατὰ τὸν τύπον, ὃν ὁ νόμος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστίνου,

5 πατρός μου, εἰσήγαγεν. Ἐκείνου, ὅστις εἶνε παρὰ τοῖς ἐχθροῖς, ἡ διαθήκη, ἣν αὐτόθι ἐποίησε, δὲν ἰσχύει, καίτοι ἐπανῆλθεν· ἀλλ' ἐκείνη, ἣν ἐν τῇ πολιτείᾳ ὢν εἶχε ποιήσει, ἐὰν μὲν ἐπανῆλθεν, ἰσχύει δικαιώματι ὑποστροφῆς, ἐὰν δὲ ἐκεῖ ἀπέθανεν, ἰσχύει ἐκ τοῦ Κορνηλίου νόμου.

13.

Περὶ ἀποκληρώσεως τέκνων.

Ὅμως, ἵνα ἐν γένει ἰσχύῃ ἡ διαθήκη, δὲν ἀρκεῖ ὁ τύπος, ὃν ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν. ἀλλ' ὅστις ἔχει υἱὸν ὑπεξούσιον, ὀφείλει νὰ μεριμνᾷ ὥστε νὰ ἐγκαθιστᾷ αὐτὸν κληρονόμον, ἢ ποιῇ ῥητῶς ἀπόκληρον. ἄλλως ἐὰν σιωπηρῶς παρῆλθεν αὐτόν, ἀνωφελῶς διαθέτει, ἐπὶ τοσοῦτον μάλιστα ὥστε, καὶ ἂν ζῶντος τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς ἀποθάνῃ, οὐδεὶς δύναται ἐκ τῆς τοιαύτης διαθήκης ν' ἀναδειχθῇ κληρονόμος, διότι, ἐννοεῖται, ἐξ ἀρχῆς δὲν ὑφίστατο διαθήκη. ὅμως οὐχὶ οὕτω περὶ τῶν θυγατέρων ἢ ἑτέρων ἐκ τοῦ ἄρρενος φύλου κα-

ita de filiabus vel aliis per virilem sexum descendentibus liberis utriusque sexus fuerat antiquitati observatum: sed si non fuerant heredes scripti scriptaeve vel exheredati exheredataeve, testamentum quidem non infirmabatur, ius autem adcrescenti eis ad certam portionem praestabatur. sed nec nominatim eas personas exheredare parentibus necesse erat, sed licebat et inter ceteros hoc facere. 1 Nominatim autem exheredari quis videtur, sive ita exheredetur Titius filius meus exheres esto, sive ita filius meus exheres esto non adiecto proprio nomine, scilicet si alius filius non extet. postumi quoque liberi vel heredes instituí debent vel exheredari. et in eo par omnium condicio est, quod et in filio postumo et in quolibet ex ceteris liberis sive feminini sexus sive masculini praeterito valet quidem testamentum, sed postea adgnatione postumi sive postumae rumpitur et ea ratione totum infirmatur: ideoque si mulier, ex qua postumus aut postuma sperabatur, abortum fecerit, nihil impedimento est scriptis heredibus ad hereditatem adeundam. sed feminini quidem sexus personae vel nominatim vel inter ceteros exheredari solebant, dum tamen, si inter ceteros exheredentur, aliquid eis legetur, ne videantur per oblivionem praeteritae esse, masculos vero postumos, id est filium et deinceps, placuit non aliter recte exheredari, nisi nominatim exheredentur, hoc scilicet modo: quicumque mihi filius genitus fuetiόντων τέκνων ἑκατέρου φύλου ἴσχυεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι. ἀλλ' ἐὰν μὴ ἐγράφησαν κληρονόμοι ἢ ἀπεκληρώθησαν, ἡ μὲν διαθήκη δὲν ἠκυροῦτο, ὅμως παρείχετο εἰς ἐκείνους δικαίωμα προσαυξήσεως εἰς ὡρισμένον μερίδιον. δὲν ἦτο ὅμως ἀναγκαῖον οἱ γονεῖς νὰ ἀποκληρώσωσι τὰ πρόσωπα ταῦτα ῥητῶς, ἀλλ' ἐπετρέπετο νὰ ποιῶσι τοῦτο καὶ

1 μεταξὺ τῶν λοιπῶν. Ῥητῶς δὲ θεωρεῖταί τις ὅτι ἀποκληροῦται, εἴτε ἐὰν ἀποκληρῶται οὕτως «ὁ υἱός μου Τίτιος ἔστω ἀπόκληρος» εἴτε οὕτως «ὁ υἱός μου ἔστω ἀπόκληρος» ἄνευ προσθήκης τοῦ ἰδίου ὀνόματος, ἐὰν, ἐννοεῖται, μὴ ὑπάρχῃ ἕτερος υἱός. ὡσαύτως τὰ ἐπιγενῆ τέκνα δέον ἢ κληρονόμοι νὰ ἐγκαθιστῶνται ἢ ν' ἀποκληρῶνται. καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἴση εἶνε ἡ θέσις πάντων καθόσον ἐπὶ παραλείψεως εἴτε υἱοῦ ἐπιγενοῦς εἴτε οἱουδήποτε ἐκ τῶν λοιπῶν τέκνων εἴτε θήλεως φύλου εἴτε ἄρρενος ἰσχύει μὲν ἡ διαθήκη, ἀλλὰ κατόπιν διὰ τῆς μεταγενεστέρας γεννήσεως τοῦ ἐπιγενοῦς ἢ τῆς ἐπιγενοῦς ῥήγνυται καὶ ἕνεκα τούτου ὁλόκληρος ἀκυροῦται ὅθεν ἐὰν γυνή, ἐξ ἧς προσδοκᾶται ἐπιγενής, ἐξαμβλώσῃ, οὐδὲν ὑπάρχει ἐμπόδιον εἰς τοὺς γεγραμμένους κληρονόμους νὰ ὑπεισέλθωσιν εἰς τὴν κληρονομίαν. ἀλλὰ τὰ μὲν θηλυκοῦ γένους πρόσωπα εἴτε ὀνομαστὶ εἴτε μεταξὺ τῶν λοιπῶν συνειθίζετο ν' ἀποκληρῶνται ἀρκεῖ ὅμως, ἐὰν μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἀποκληρῶνται, νὰ κληροδοτῆταί τι αὐτοῖς, ὥστε νὰ μὴ φαίνωνται ὅτι ἐξ ἀμνημοσύνης παρελείφθησαν, τὰ ἄρρενα ὅμως ἐπιγενῆ, ἤτοι ὁ υἱὸς καὶ καθεξῆς, ἐγένετο δεκτὸν ὅτι δὲν ἀποκληροῦται ἐγκύρως κατ' ἄλλον τρόπον, παρὰ ἐὰν ῥητῶς ἀποκληρῶνται, δηλαδὴ ὡς ἐξῆς:

rit, exheres esto. Postumorum tem loco sunt et hi, qui in sui redis locum succedendo quasi gnascendo fiunt parentibus sui redes. ut ecce si quis filium et eo nepotem neptemve in potete habeat, quia filius gradu aecedit, is solus iura sui heredis bet, quamvis nepos quoque et ptis ex eo in eadem potestate nt: sed si filius eius vivo et motur aut qualibet alia ratione eat de potestate eius, incipit pos neptisve in eius locum succlere et eo modo iura suorum redum quasi adgnatione nancisntur. ne ergo eo modo rumpar eius testamentum, sicut ipsum um vel heredem instituere vel minatim exheredare debet testar, ne non iure faciat testamenm, ita et nepotem neptemve ex io necesse est ei vel heredem stituere vel exheredare, ne forte vo eo filio mortuo, succedendo locum eius nepos neptisve quasi gnatione rumpant testamentum. que lege Iunia Velleia provisum t, in qua simul exheredationis odus ad similitudinem postumorum demonstratur. Emancipatos peros iure civili neque heredes stituere neque exheredare nesse est, quia non sunt sui heres. sed praetor omnes tam femini quam masculini sexus, si hedes non instituantur, exheredari bet, virilis sexus nominatim, minini vero et inter ceteros.

οἱοσδήποτε υἱὸς ἤθελέ μοι γεννηθῆ, ἔ-
2 στω ἀπόκληρος. Ὡς ἐπιγενεῖς δὲ εἶνε καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες τὴν θέσιν οἰκείου κληρονόμου λαμβάνοντες οἱονεὶ διὰ μεταγενεστέρας γεννήσεως καθίσταντα οἰκεῖοι κληρονόμοι τῶν γονέων. ὡς λ. χ. ἐάν τις ἔχῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν υἱὸν καὶ ἐκ τούτου ἔγγονον ἢ ἐγγόνην, ἐπειδὴ ὁ υἱὸς κατὰ βαθμὸν προηγεῖται, οὗτος μόνος ἔχει τὰ δίκαια οἰκείου κληρονόμου, καίτοι καὶ ὁ ἔγγονος καὶ ἡ ἐγγόνη ἐξ αὐτοῦ εἶνε ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν. ἀλλ' ἐὰν ὁ υἱὸς ἐκείνου ζῶντος τούτου ἀποθάνῃ, ἢ δι' οἱονδήποτε ἄλλον λόγον ἐξέλθῃ τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, ἄρχεται ὁ ἔγγονος ἢ ἡ ἐγγόνη νὰ λαμβάνῃ τὴν θέσιν ἐκείνου, καὶ τοιουτοτρόπως ἀποκτῶσι τὰ δίκαια οἰκείων κληρονόμων ὡσεὶ διὰ μεταγενεστέρας γεννήσεως. ἵνα μὴ λοιπὸν τοιουτοτρόπως ῥηγνύηται ἡ διαθήκη ἐκείνου, ὡς αὐτὸν τὸν υἱὸν ὀφείλει ὁ διαθέτης ἢ κληρονόμον νὰ ἐγκαταστήσῃ ἢ ῥητῶς ν' ἀποκληρώσῃ, ἵνα μὴ ἄκυρον ποιήσῃ τὴν διαθήκην, οὕτω καὶ τὸν ἔγγονον ἢ τὴν ἐγγόνην ἐκ τοῦ υἱοῦ εἶνε ἀνάγκη ἢ νὰ ἐγκαταστήσῃ κληρονόμον ἢ ν' ἀποκληρώσῃ, ἵνα μὴ τυχὸν ἐν ζωῇ αὐτοῦ ἀποθανόντος τοῦ υἱοῦ, ὁ ἔγγονος ἢ ἡ ἐγγόνη λαμβάνοντες τὴν θέσιν ἐκείνου ὡσεὶ διὰ μεταγενεστέρας γεννήσεως ῥηγνύωσι τὴν διαθήκην. τοῦτο δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰουνίου Βελλητίου νόμου προϋνοήθη, ἐν ᾧ συγχρόνως δεικνύεται ὁ τῆς ἀποκληρώσεως τρόπος καθ' ὁμοιότητα τῶν ἐπιγενῶν.
3 Τὰ χειράφετα τέκνα κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον οὔτε κληρονόμους νὰ ἐγκαταστήσῃ τις οὔτε ν' ἀποκληρώσῃ εἶνε ἀνάγκη, διότι δὲν εἶνε οἰκεῖοι κληρονόμοι. ἀλλ' ὁ πρᾴτωρ διατάσει ὥστε πάντες τοῦ τε θήλεως καὶ τοῦ ἄρρενος γένους, ἐὰν μὴ κληρονόμοι ἐγκαθιστῶνται, ν' ἀποκληρῶνται οἱ μὲν τοῦ ἄρρενος γένους ῥητῶς, οἱ δὲ τοῦ θήλεος καὶ

quodsi neque heredes instituti fuerint neque ita ut diximus exheredati, promittit praetor eis contra tabulas testamenti bonorum pos-

μεταξὺ τῶν λοιπῶν. ἂν ὅμως μήτε κληρονόμοι ἤθελον ἐγκατασταθῆ, μήτε ὡς εἴπομεν ἀποκληρωθῆ, ὑπισχνεῖται ὁ πραίτωρ εἰς αὐτοὺς τὴν ἐναντίον τῆ διαθήκης διακατοχὴν τῆς περιουσίας

-4 sessionem. Adoptivi liberi quamdiu sunt in potestate patris adoptivi, eiusdem iuris habentur, cuius sunt iustis nuptiis quaesiti: itaque heredes instituendi vel exheredandi sunt secundam ea quae de naturalibus exposuimus: emancipati vero a patre adoptivo neque iure civili neque quod ad edictum praetoris attinet inter liberos numerantur. qua ratione accidit, ut ex diverso quod ad naturalem parentem attinet, quamdiu quidem sint in adoptiva familia, extraneorum numero habeantur, ut eos neque heredes instituere neque exheredare necesse sit: cum vero emancipati fuerint ab adoptivo patre, tunc incipiant in ea causa esse, in qua futuri essent, si ab ipso naturali patre emancipati
5 fuissent. Sed haec vetustas introducebat. nostra vero constitutio inter masculos et feminas in hoc iure nihil interesse existimans, quia utraque persona in hominum procreatione similiter naturae officio fungitur et lege antiqua duodecim tabularum omnes similiter ad successiones ab intestato vocabantur. quod et praetores postea secuti esse videntur, ideo simplex ac simile ius et in filiis et in filiabus et in ceteris descendentibus per virilem sexum personis non solum natis, sed etiam postumis introduxit, ut omnes, sive sui sive emancipati sunt, et nominatim exheredentur et

4 Θετὰ τέκνα ἐφόσον εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ θετοῦ πατρός, θεωροῦνται ὁμοίως, ὡς τὰ διὰ νομίμων γάμων ἀποκτηθέντα· ὅθεν δέον νὰ ἐγκαθιστῶνται κληρονόμοι ἢ νὰ ἀποκληρῶνται συμφώνως πρὸς ὅσα περὶ φυσικῶν ἐξεθέσαμεν· χειραφετηθέντα ὅμως ὑπὸ τοῦ θετοῦ πατρὸς οὔτε κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον οὔτε κατὰ τὸ διάταγμα τοῦ πραίτωρος λογίζονται μετὰ τῶν τέκνων. ἐκ τούτου ἐπέρχεται, ὥστε ἐξ ἀντιθέτου ὅσον εἰς τὸν φυσικὸν πατέρα ἀποβλέπει, ἐφόσον μὲν εἶνε ἐν τῇ θετῇ οἰκογενείᾳ, μεταξὺ τῶν ἐξωτικῶν νὰ καταλογίζωνται, ὥστε μήτε κληρονόμους νὰ ὑποχρεῶται νὰ ἐγκαταστήσῃ, μήτε ν' ἀποκληρώσῃ. ἅμα ὅμως χειραφετηθῶσιν ὑπὸ τοῦ θετοῦ πατρός, τότε ἄρχωνται νὰ εἶνε ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ἐν ᾗ θὰ ἦσαν, ἐὰν παρ' αὐτοῦ τοῦ φυσικοῦ πατρὸς εἶ-

5 χον χειραφετηθῆ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἡ ἀρχαιότης εἰσῆγεν. ἡ ἡμετέρα ὅμως διάταξις θεωροῦσα ὅτι μεταξὺ ἀρρένων καὶ θηλέων ἐπὶ τοῦ προκειμένου οὐδεμία ὑπάρχει διαφορά, διότι ἑκάτερον πρόσωπον ἐν τῇ ἀναπαραγωγῇ ἀνθρώπων ὁμοίως συντελεῖ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς φύσεως ὑπὸ δὲ τοῦ ἀρχαίου δωδεκαδέλτου νόμου πάντες ὁμοίως εἰς τὰς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὰς ἐκαλοῦντο, ὅπερ καὶ οἱ πραίτωρες κατόπιν φαίνονται ὅτι ἠκολούθησαν, τοσοῦτον ἁπλοῦν καὶ ὅμοιον δίκαιον καὶ ὡς πρὸς τοὺς υἱοὺς καὶ ὡς πρὸς τὰς θυγατέρας καὶ τοὺς λοιποὺς κατιόντας ἐκ τοῦ ἄρρενος γένους οὐχὶ μόνον γεγεννημένους ἀλλὰ καὶ ἐπιγενεῖς εἰσήγαγεν, ὥστε πάντες, εἴτε οἰκεῖοι εἶνε εἴτε χειράφετοι, καὶ ῥητῶς

undem habeant effectum circa estamenta parentum suorum inrmanda et hereditatem auferenam, quem filii sui vel emancipati abent, sive iam nati sunt sive dhuc in utero constituti postea ati sunt. circa adoptivos autem ertam induximus divisionem, quae onstitutioni nostrae, quam super adoptivis tulimus, continetur.

Sed si expeditione occupatus miles testamentum faciat et liberos suos iam natos vel postumos nominatim non exheredaverit, sed silentio praeterierit non ignorans, an habeat liberos, silentium eius pro exheredatione nominatim facta valere constitutionibus principum cautum est. Mater vel avus maternus necesse non habent liberos suos aut heredes instituere aut exheredare, sed possunt eos omittere. nam silentium matris aut avi materni ceterorumque per matrem ascendentium tantum facit, quantum exheredatio patris. neque enim matri filium filiamve neque avo materno nepotem neptemve ex filia, si eum eamve heredem non instituat, exheredare necesse est, sive de iure civili quaeramus, sive de edicto praetoris, quo praeteritis liberis contra tabulas bonorum possessionem promittit sed aliud eis adminiculum servatur, quod paulo post vobis manifestum fiat.

XIIII[1].

De heredibus instituendis.

Heredes instituere permissum

(1) Πανδ. (28. 5) = Κῶδ. (6. 24)

ν' ἀποκληρῶνται καὶ τὸ αὐτὸ νὰ ἔχωσιν ἀποτέλεσμα ὡς πρὸς τὴν ἀκύρωσιν τῶν διαθηκῶν τῶν ἰδίων γονέων. καὶ τὴν ἄρσιν τῆς διαθήκης, ὅπερ οἱ οἰκεῖοι υἱοὶ ἢ οἱ χειράφετοι ἔχουσιν, εἴτε ἤδη εἶνε γεγεννημένοι, εἴτε εἰσέτι ἐν κυοφορίᾳ διατελοῦντες κατόπιν ἐγεννήθησαν. ὡς πρὸς τοὺς θετοὺς ὅμως εἰσηγάγομέν τινα διαίρεσιν, ἥτις ἐν τῇ ἡμετέρᾳ διατάξει, ἣν διὰ τοὺς θετοὺς ἐξεδώκαμεν, ϐ περιέχεται. Ἀλλ' ἐὰν στρατιώτης ἐν ἐκστρατείᾳ ἐνησχολημένος ποιῇ διαθήκην, καὶ τέκνα ἑαυτοῦ ἤδη γεγεννημένα ἢ ἐπιγενεῖς ῥητῶς μὲν ἀπεκλήρωσεν, ἀλλὰ σιωπηρῶς παρῆλθε μὴ ἀγνοῶν, αν ἔχῃ τέκνα, ἡ σιωπὴ αὐτοῦ ἀντὶ ἀποκληρώσεως ῥητῶς γενομένης ὡρίσθη ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν διατάξεων νὰ ἰσχύῃ. Μήτηρ ἢ πάππος μητρικὸς δὲν ὑποχρεοῦνται τὰ ἑαυτῶν τέκνα ἢ κληρονόμους νὰ ἐγκαταστήσωσιν ἢ νὰ ἀποκληρώσωσιν, ἀλλὰ δύνανται νὰ παραλίπωσι ταῦτα. διότι ἡ σιωπὴ τῆς μητρὸς ἢ τοῦ μητρικοῦ πάππου καὶ τῶν λοιπῶν ἐκ μητρὸς ἀνιόντων ποιεῖ τοσοῦτον, ὅσον ἡ ἀποκλήρωσις τοῦ πατρός. διότι οὔτε ἡ μήτηρ τὸν υἱὸν ἢ τὴν θυγατέρα, οὔτε ὁ μητρικὸς πάππος τὸν ἔγγονον ἢ τὴν ἐγγόνην ἐκ θυγατρὸς, ἐὰν μὴ ἐγκαθιστᾷ ἐκεῖνον ἢ ἐκείνην κληρονόμον, ὑποχρεοῦται ν' ἀποκληροῖ, εἴτε τὸ ἀστικὸν δίκαιον ὑπ' ὄψιν λάϐομεν, εἴτε τὸ τοῦ πραίτωρος διάταγμα, δι' οὗ εἰς τὰ παραλειφθέντα τέκνα ὑπισχνεῖται τὴν ἐναντίον τῆς διαθήκης διακατοχήν. ὅμως δι' αὐτοὺς ἑτέρα συνδρομὴ ὑπάρχει, ἥτις μετ' ὀλίγον θέλει γείνει ὑμῖν γνωστή.

14.

Περὶ ἐγκαταστάσεως κληρονόμων.

Εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ ἐγκαταστήσῃ τις κληρονόμους καὶ ἐλευθέρους ἀν-

est tam liberos homines quam servos tam proprios quam alienos. proprios autem olim quidem secundum plurium sententias non aliter quam cum libertate recte instituere licebat. hodie vero etiam sine libertate ex nostra constitutione heredes eos instituere permissum est. quod non per innovationem induximus, sed quoniam et aequius erat et Atilicino placuisse Paulus suis libris, quos tam ad Masurium Sabinum quam ad Plautium scripsit, refert. proprius autem servus etiam is intellegitur, in quo nudam proprietatem testator habet, alio usum fructum habente. est autem casus, in quo nec cum libertate utiliter servus a domina heres instituitur, ut constitutione divorum Severi et Antonini cavetur, cuius verba haec sunt: Servum adulterio maculatum non iure testamento manumissum ante sententiam ab ea muliere videri, quae rea fuerat eiusdem criminis postulata, rationis est: quare sequitur, ut in eundem a domina collata institutio nullius momenti habeatur. alienus servus etiam is intellegitur, in quo usum fructum testator habet. 1 Servus autem a domino suo heres institutus, si quidem in eadem cauca manserit, fit ex testamento liber heresque necessarius. si vero a vivo testatore manumissus fuerit, suo arbitrio adire hereditatem potest, quia non fit necessarius, cum utrumque ex domini testamento non consequitur. quodsi alienatus fuerit, iussu novi domini adire hereditatem debet et ea ratione per eum dominus fit-

θρώπους καὶ δούλους, ἰδίους τε καὶ ἀλλοτρίους. ἰδίους ὅμως πάλαι μὲν συμφώνως πρὸς τὴν γνώμην τῶν πλείστων οὐχὶ ἄλλως παρὰ μετὰ τῆς ἐλευθερίας ἐπετρέπετο νὰ ἐγκαταστήσῃ τις ἐγκύρως. σήμερον ὅμως καὶ ἄνευ τῆς ἐλευθερίας κατὰ διάταξιν ἡμετέραν ἐπιτρέπεται νὰ ἐγκαταστήσῃ τις αὐτοὺς κληρονόμους. τοῦτο δ' οὐχὶ πρὸς νεωτερισμὸν εἰσηγάγομεν, ἀλλὰ διότι καὶ ἐπιεικέστερον ἦτο, καὶ εἰς τὸν Ἀτιλικῖνον ἤρεσεν, ἀναφέρει ὁ Παῦλος ἐν τοῖς βιβλίοις αὐτοῦ, οὓς εἴς τε τὸν Μασούριον Σαβῖνον καὶ εἰς τὸν Πλαῦτον ἔγραψεν. ἴδιος δὲ δοῦλος καὶ ἐκεῖνος θεωρεῖται, ἐφ' οὗ γυμνὴν κυριότητα ἔχει ὁ διαθέτης, ἑτέρου ἔχοντος τὴν χρησικαρπίαν. ὑπάρχει ὅμως περίπτωσις, καθ' ἣν οὐδὲ μετὰ τῆς ἐλευθερίας ἐγκαθίσταται ἐγκύρως ὑπὸ τῆς κυρίας ὁ δοῦλος, καθὰ ὁρίζεται διὰ τῆς διατάξεως τῶν αὐτοκρατόρων Σεβήρου καὶ Ἀντωνίνου, ἧς τὰ ῥήματα ἔχουσιν ὡς ἑξῆς· «εὔλογον εἶνε δοῦλος διὰ μοιχείαν κατηγορούμενος νὰ μὴ θεωρῆται ὅτι ἐγκύρως ἐν διαθήκῃ πρὸ τῆς ἐκδικάσεως χειραφετεῖται ὑπ' ἐκείνης τῆς γυναικός, ἥτις κατηγορήθη ὡς ἔνοχος τοῦ αὐτοῦ ἐγκλήματος. ἐκ τούτου ἀκολουθεῖ, ὥστε ἡ ὑπὸ τῆς γυναικὸς γενομένη ἐγκατάστασις ἐκείνου ἄκυρος νὰ θεωρῆται.» ἀλλότριος δοῦλος καὶ ἐκεῖνος θεωρεῖται, ἐφ' 1 οὗ ὁ διαθέτης ἔχει χρησικαρπίαν. Δοῦλος δὲ ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἐγκατασταθεὶς κληρονόμος, ἂν μὲν ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει ἔμεινε, γίνεται ἐκ τῆς διαθήκης ἐλεύθερος καὶ κληρονόμος ἀναγκαῖος. ἂν ὅμως ὑπὸ τοῦ διαθέτου ζῶντος ἐχειραφετήθη, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν δύναται νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν κληρονομίαν, καθόσον δὲν γίνεται ἀναγκαῖος, διότι δὲν ἐπιτυγχάνει ἀμφότερα ἐκ τῆς διαθήκης τοῦ κυρίου. ἂν ὅμως ἀπηλλοτριώθη, κατὰ διαταγὴν τοῦ

res: nam ipse alienatus neque
ber neque heres esse potest,
iamsi cum libertate heres insti-
tus fuerit: destitisse etenim a
bertatis datione videtur dominus
i eum alienavit. alienus quoque
rvus heres institutus si in ea-
m causa duraverit, iussu domini
lire hereditatem debet. si vero
ienatus ab eo fuerit aut vivo
statore aut post mortem eius
htequam adeat, debet iussu novi
mini adire. at si manumissus
t vivo testatore, vel mortuo an-
equam adeat, suo arbitrio adire

hereditatem potest. Servus alie-
us post domini mortem recte
eres instituitur, quia et cum he-
editariis servis est testamenti
ctio: nondum enim adita here-
itas personae vicem sustinet, non
eredis futuri, sed defuncti, cum
t eius, qui in utero est, servus

recte heres instituitur. Servus
lurium, cum quibus testamenti
actio est, ab extraneo institutus
eres unicuique dominorum, cuius
ussu adierit. pro portione dominii
dquirit bereditatem.

Et unum hominem et plures in
nfinitum, quot quis velit, heredes
facere licet. Hereditas plerum-
ue dividitur in duodecim uncias,
uae assis appellatione continen-
ur. habent autem et hae partes
propria nomina ab uncia usque

νέου κυρίου ὀφείλει νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς
τὴν κληρονομίαν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ κύ-
ριος γίνεται δι' αὐτοῦ κληρονόμος· διότι
αὐτὸς ὁ ἀπαλλοτριωθεὶς οὔτε ἐλεύθερος
οὔτε κληρονόμος δύναται νὰ εἶνε, καὶ
ἂν μετὰ τῆς ἐλευθερίας ἐγκατεστάθη
κληρονόμος. διότι ὁ κύριος θεωρεῖται
ὅτι παρῃτήθη τῆς δόσεως τῆς ἐλευθε-
ρίας, ἀφοῦ ἐκεῖνον ἀπηλλοτρίωσεν. ὡ-
σαύτως ἀλλότριος δοῦλος ἐγκαταστα-
θεὶς κληρονόμος ἐὰν ἐν τῇ αὐτῇ κατα-
στάσει διαρκῇ, κατὰ διαταγὴν τοῦ κυ-
ρίου ὀφείλει νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν κλη-
ρονομίαν. ἂν ὅμως ἀπηλλοτριώθη ὑπὸ
ἐκείνου εἴτε ζῶντος τοῦ διαθέτου εἴτε
μετὰ τὸν θάνατον τούτου πρὸ τῆς ὑπει-
σελεύσεως, ὀφείλει κατὰ διαταγὴν τοῦ
νέου κυρίου νὰ ὑπεισέλθῃ. ἂν ὅμως ἐγει-
ραφετήθη ζῶντος τοῦ διαθέτου, ἢ θα-
νόντος πρὶν ἢ ὑπεισέλθῃ, κατὰ τὴν ἑαυ
τοῦ βούλησιν δύναται νὰ ὑπεισέλθῃ
2 εἰς τὴν κληρονομίαν. Δοῦλος ἀλλό-
τριος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κυρίου ἐγ-
κύρως ἐγκαθίσταται κληρονόμος, διότι
καὶ μετὰ δούλων κληρονομίας ὑπάρχει
κληρονομικὴ ἱκανότης· διότι ἡ μηκέ-
τι ἀποκτηθεῖσα κληρονομία εἶνε ἀντὶ
προσώπου, οὐχὶ τοῦ μέλλοντος κληρο-
νόμου, ἀλλὰ τοῦ ἀποθανόντος, ἀφοῦ καὶ
τοῦ κυοφορουμένου ὁ δοῦλος ἐγκύρως ἐγ-
3 καθίσταται κληρονόμος. Ὁ δοῦλος
πολλῶν, μεθ' ὧν ὑπάρχει κληρονομικὴ
ἱκανότης, ἐγκατασταθεὶς ὑπὸ ἐξωτικοῦ
κληρονόμος, ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου ἐκ τῶν
κυρίων, οὗτινος κατὰ διαταγὴν ὑπει-
σῆλθεν, ἀναλόγως τῆς εἰς τὴν κυριότη-
τα μετοχῆς ἀποκτᾷ τὴν κληρονομίαν.
4 Καὶ ἕνα κληρονόμον καὶ πλείονας ἐπ'
ἀόριστον, ἐφ' ὅσον τις θέλει, ἐπιτρέπε-
5 ται νὰ ποιήσῃ κληρονόμους. Ἡ κλη-
ρονομία συνήθως διαιρεῖται εἰς δώδεκα
μέρη, ἄτινα ἐν τῇ ὀνομασίᾳ σύνολον
(as) περιλαμβάνονται. ἔχουσιν ὅμως καὶ
τὰ μέρη ταῦτα ἴδια ὀνόματα ἀπὸ τοῦ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΧΟΛΗ

ad assem, ut puta haec: sextans, quadrans, triens, quincunx, semis, septunx, bes, dodrans, dextans, deunx, as. non autem utique duodecim uncias esse oportet nam tot unciae assem efficiunt, quot testator voluerit, et si unum tantum quis ex semisse verbi gratia heredem scripserit, totus as in semisse erit: neque enim idem ex parte testatus et ex parte intestatus decedere potest, nisi sit miles, cuius sola voluntas in testando spectatur. et e contrario potest quis in quantascumque voluerit plurimas uncias suam hereditatem

6 dividere. Si plures instituantur, ita demum partium distributio necessaria est, si nolit testator eos ex aequis partibus heredes esse: satis enim constat nullis partibus nominatis aequis ex partibus eos heredes esse. partibus autem in quorundam personis expressis, si quis alius sine parte nominatus erit, si quidem aliqua pars assi deerit, ex ea parte heres fit et si plures sine parte scripti sunt, omnes in eadem parte concurrent. si vero totus as completus sit, in partem dimidiam vocatur et ille vel illi omnes in alteram dimidiam. nec interest, primus an medius an novissimus sine parte scriptus sit: ea enim pars data

7 intellegitur quae vacat. Videamus, si pars aliqua vacet nec tamen quisquam sine parte heres institutus sit, quid iuris sit? veluti si tres ex quartis partibus heredes scripti sunt. et constat vacantem partem singulis tacite

ἑνὸς δωδεκατημορίου μέχρι τοῦ συνόλου, ὡς λ. χ. τὰ ἑξῆς. ἑκτημόριον, τεταρτημόριον, τριτημόριον, πεντώγκιον, ἥμισυ, ἑπτώγκιον, δύο τριτημόρια, τρία τεταρτημόρια, δέκα οὐγκίαι, ἕνδεκα οὐγκίαι, σύνολον. δὲν ἀπαιτεῖται δ' ἐξάπαντος νὰ εἶνε δώδεκα μέρη. διότι τόσα μέρη ἀποτελοῦσιν ἓν σύνλον, ὅσα ὁ διαθέτης θελήσῃ, καὶ ἄν τις ἕνα μόνον εἰς τὸ ἥμισυ λ. χ. ἔγραψε κληρονόμον, τὸ σύνολον θέλει περιέχεσθαι ἐν τῷ ἡμίσει. διότι δὲν δύναται ὁ αὐτὸς ν' ἀποθάνῃ ἐν μέρει μὲν μετὰ διαθήκης καὶ ἐν μέρει ἀδιάθετος, ἐκτὸς ἂν εἶνε στρατιώτης, οὗτινος ἡ θέλησις μόνη ἐν τῷ διαθέτειν παρατηρεῖται. καὶ ἐξ ἀντιθέτου δύναταί τις εἰς ὅσα δήποτε πολλὰ μέρη νὰ 6 διαιρέσῃ τὴν κληρονομίαν του. Ἐὰν πολλοὶ ἐγκαθιστῶνται, τότε μόνον εἶνε ἀναγκαία ἡ διανομὴ τῶν μερῶν, ἐὰν μὴ θέλῃ ὁ διαθέτης νὰ εἶνε οὗτος κληρονόμος κατ' ἴσα μέρη· διότι ἀρκούντως γνωστὸν εἶνε, ὅτι ἐὰν μηδόλως ὠνομάσθησαν τὰ μέρη, κατ' ἴσα μέρη εἶνε ἐκεῖνοι κληρονόμοι· ἂν ὅμως ἐδηλώθησαν τὰ μέρη ὡς πρός τινα πρόσωπα, ἐάν τις ἕτερος ἄνευ μέρους ὠνομάσθη, ἂν μὲν μέρος τι τοῦ συνόλου ὑπολείπηται, κατὰ τοῦτο τὸ μέρος γίνεται κληρονόμος. ἐὰν δὲ πολλοὶ ἄνευ μέρους ἐγράφησαν, πάντες εἰς τὸ αὐτὸ μέρος συντρέχουσιν. ἂν ὅμως τὸ σύνολον συνεπληρώθη, καλεῖται εἰς τὸ ἥμισυ, ἐκεῖνος δὲ ἢ ἐκεῖνοι πάντες εἰς τὸ ἕτερον ἥμισυ. οὐδὲ διαφέρει ἂν ὁ πρῶτος ἢ ὁ μέσος ἢ ὁ τελευταῖος ἄνευ μέρους ἐγράφη. διότι ἐκεῖνος τὸ μέρος θεωρεῖται δοθέν, ὅπερ εἶνε κε-
7 νόν. Ἂς ἴδωμεν, ἐάν τι μέρος εἶνε κενόν, μηδεὶς ὅμως ἐγκατεστάθη ἄνευ μερίδος κληρονόμος, τί ἰσχύει; ὡς ἐὰν τρεῖς ἐγράφησαν κληρονόμοι εἰς τέταρτα μερίδων· γνωστὸν λοιπὸν ὅτι ἡ κενὴ μερὶς προσαυξάνει εἰς ἕκαστον σιωπηλῶς ἀναλόγως τῆς κληρονομικῆς μερι-

o hereditaria parte accedere et rinde haberi, ac si ex tertiis rtibus heredes scripti essent: et diverso si plus in portionibus , tacite singulis decrescere, ut, verbi gratia quattuor ex tertiis rtibus heredes scripti sint, pe-nde habeantur, ac si unusquis-e ex quarta parte scriptus fuis-set. Et si plures unciae quam odecim distributae sunt, is, qui ne parte institutus est, quod di-ndio deest habebit: idemque it, si dipondius expletus sit. quae nnes partes ad assem postea re-cantur, quamvis sint plurium nciarum.

Heres et pure et sub condicione stitui potest. ex certo tempore t ad certum tempus non potest, eluti post quinquennium quam oriar vel ex kalendis illis aut sque ad kalendas illas heres esto: emque adiectum pro supervacuo aberi placet et perinde esse, ac pure heres institutus esset.

Impossibilis condicio in insti-tionibus et legatis nec non in deicommissis et libertatibus pro non scripto habetur. Si plures ndiciones institutioni adscriptae unt, si quidem coniunctim, ut uta si illud et illud factum erit, mnibus parendum est: si separa-m, veluti si illud aut illud factum rit, cuilibet obtemperare satis est.

Hi, quos numquam testator idit, heredes institui possunt. ve-ti si fratris filios peregri na-s ignorans qui essent heredes nstituerit: ignorantia enim te-

δος, καὶ θεωρεῖται οὕτως ὡσεὶ εἰς τρίτα μερίδων εἶχον γραφῇ κληρονόμοι. καὶ ἀντιθέτως ἐὰν εἰς τὰς μερίδας ὑπάρχῃ περισσότερον, σιωπηλῶς ἐλατοῦται ἐξ ἑκάστου, ὥστε, ἐὰν λ. χ. τέσσαρες εἰ-τρίτα μερίδων ἐγράφησαν κληρονόμοι, οὕτω νὰ θεωρῆται, ὡσεὶ εἰς ἕκαστος εἰς

1911

8 τὸ τέταρτον μέρος εἶχε γραφῇ. Ἐὰν λοιπὸν οὐγκίαι πλείονες τῶν δώδεκα διενεμήθησαν, ἐκεῖνος, ὅστις ἄνευ με-ρίδος ἐγκατεστάθη, θέλει ἔχει ὅ,τι ἐκ τῶν εἰκοσιτεσσάρων οὐγκιῶν ὑπολείπε-ται. τὸ αὐτὸ δὲ θέλει εἶσθαι, ἐὰν αἱ εἰκοσιτέσσαρες οὐγκίαι ἐξηντλήθησαν. ταῦτα δὲ πάντα τὰ μερίδια εἰς τὸ σύ-νολον κατόπιν ἀνάγονται, καίτοι σύγ-κεινται ἐκ πλειόνων οὐγκιῶν.

9 Κληρονόμος δύναται καὶ ἀπολύτως καὶ ὑπὸ αἵρεσιν νὰ ἐγκατασταθῇ. ἀπὸ ὡρισμένου χρόνου ἢ μέχρις ὡρισμένου χρόνου δὲν δύναται, λ. χ. «μετὰ πεν-ταετίαν ἀπὸ τοῦ θανάτου μου» ἢ «ἀπὸ τῆς δεῖνα νουμηνίας» ἢ «μέχρι τῆς δεῖ-να νουμηνίας ἔστω κληρονόμος.» ἡ δὲ προστεθεῖσα ἡμέρα εἶνε δεκτὸν ὅτι ἀντὶ περιττῆς θεωρεῖται, καὶ οὕτως ἔχει, ὡσεὶ ἀπολύτως ὁ κληρονόμος εἶχεν ἐγκατα-
10 σταθῇ. Ἀδύνατος αἵρεσις ἐπὶ ἐγκατα-στάσεων καὶ κληροδοσιῶν καὶ ἐπὶ καταπιστευμάτων καὶ ἀπελευθερώσεων
11 ὡς μὴ γεγραμμένη θεωρεῖται. Ἐὰν πολλαὶ αἱρέσεις ἐγράφησαν εἰς ἐγκατά-στασιν, ἂν μὲν ἡνωμένως, ὡς λ. χ. «ἐὰν τοῦτο καὶ ἐκεῖνο γείνῃ» εἰς ἁπάσας δέον νὰ ὑπακούσῃ τις· ἂν δὲ κεχωρισμένως, ὡς «ἐὰν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο γείνῃ» ἀρκεῖ νὰ ὑπακούσῃ τις εἰς οἱανδήποτε.

12 Ἐκεῖνοι, οὓς οὐδέποτε ὁ διαθέτης εἰδε, δύνανται νὰ ἐγκατασταθῶσι κλη-ρονόμοι. λ. χ. ἐὰν ἀδελφοῦ τέκνα ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ γεννηθέντα, ἀγνοῶν ὁποῖα ἦσαν, κληρονόμους ἐγκατέστησε. διότι

stantis inutilem institutionem non facit.

XV[1].

De vulgari substitutione.

Potest autem quis in testamento suo plures gradus heredum facere, ut puta si ille heres non erit, ille heres esto: et deinceps in quantum velit testator substituere potest et novissimo loco in subsidium vel servum necessarium he- 1 redem instituere. Et plures in unius locum possunt substitui, vel unus in plurium, vel singuli singulis, vel invicem ipsi qui heredes 2 instituti sunt. Et si ex disparibus partibus heredes scriptos invicem substituerit et nullam mentionem in substitutione habuerit partium, eas videtur partes in substitutione dedisse, quas in institutione expressit: et ita divus Pius

3 rescripsit. Sed si instituto heredi et coheredi suo substituto dato alius substitutus fuerit, divi Severus et Antoninus sine distinctione rescripserunt ad utramque

4 partem substitutum admitti. Si servum alienum quis patrem familias arbitratus heredem scripserit et, si heres non esset, Maevium ei substituerit isque servus iussu domini adierit hereditatem, Maevius in partem admittitur. illa enim verba si heres non erit in eo quidem, quem alieno iuri subiectum esse testator scit, sic acci-

(1) Πανδ. (28. 6) — Κωδ. (6. 26)

ἡ ἄγνοια τοῦ διαθέτου δὲν ποιεῖ τὴν ἐγ- κατάστασιν ἀνωφελῆ.

15.

Περὶ κοινῆς ὑποκαταστάσεως.

Δύναται δέ τις ἐν τῇ διαθήκῃ αὐ- τοῦ νὰ ποιήσῃ πλείονας βαθμοὺς κλη- ρονόμων, ὡς λ. χ. «ἐὰν οὗτος μὴ γείνῃ κληρονόμος, ἐκεῖνος ἔστω κληρονόμος.» καὶ καθεξῆς ἐφ' ὅσον θέλει ὁ διαθέτης δύναται νὰ ὑποκαταστήσῃ, τελευταῖον δὲ ἐπιβοηθητικῶς καὶ δοῦλον ἀναγκαῖ- 1 ον κληρονόμον νὰ ἐγκαταστήσῃ. Καὶ πλείονες εἰς θέσιν ἑνὸς δύνανται νὰ ὑπο- κατασταθῶσιν, ἢ εἷς εἰς [θέσιν] πολλῶν, ἢ εἷς εἰς ἑνός, ἢ ἀμοιβαίως ἐκεῖνοι, οἵτινες 2 κληρονόμοι ἐγκατεστάθησαν. Ἐὰν λοιπὸν κληρονόμους γεγραμμένους κατ' ἄνισα μέρη ἀμοιβαίως ὑπεκατέστησεν, οὐδεμίαν δὲ μνείαν ἐν τῇ ὑποκαταστά- σει ἐποίησε τῶν μερῶν, ἐκεῖνα τὰ μέρη θεωρεῖται ὅτι ἐν τῇ ὑποκαταστάσει ἔδωκεν, ἅτινα ἐν τῇ ἐγκαταστάσει ἐξε- δήλωσεν· οὕτω δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ 3 Πῖος ἀντεπέστειλεν. Ἀλλ' ἐὰν ἐγκα- τασταθέντος κληρονόμου, εἰς τὸν συγ- κληρονόμον αὐτοῦ δοθέντα ὑποκατά- στατον καὶ ἕτερος ἐδόθη ὑποκατάστα- τος, οἱ αὐτοκράτορες Σεβῆρος καὶ Ἀν- τωνῖνος ἄνευ διακρίσεως ἀντεπέστειλαν ὅτι εἰς ἑκατέραν μερίδα εἶνε δεκτὸς ὁ 4 ὑποκατάστατος. Ἐάν τις δοῦλον ἀλ- λότριον νομίσας αὐτεξούσιον ἔγραψε κληρονόμον, καί, ἂν μὴ ἤθελεν εἰσθαι κληρονόμος, τὸν Μαίβιον ὑποκατέστη- σεν αὐτῷ, οὗτος δ' ὁ δοῦλος κατὰ διά- ταγὴν τοῦ κυρίου ὑπεισῆλθεν εἰς τὴν κληρονομίαν, ὁ Μαίβιος εἶνε δεκτὸς εἰς τὸ ἥμισυ. διότι τὰ ῥήματα ἐκεῖνα «ἐὰν μὴ ἤθελεν εἶσθαι κληρονόμος» ὡς πρὸς ἐκεῖνον μέν, ὃν ὁ διαθέτης γινώσκει ὅτι εἰς ἀλλότριον δίκαιον ὑπόκειται, νοοῦν-

untur: si neque ipse heres erit que alium heredem effecerit: in vero, quem patrem familias se arbitratur, illud significant: hereditatem sibi eive, cuius iuri stea subiectus esse coeperit, non quisierit. idque Tiberius Caesar persona Parthenii servi sui nstituit.

ται ὡς ἑξῆς· ἐὰν μήτε αὐτὸς γείνῃ κληρονόμος, μήτε ἕτερον ποιήσῃ κληρονόμον·» ὡς πρὸς ἐκεῖνον ὅμως, ὃν αὐ ἐξούσιον θεωρεῖ, δηλοῦσι τάδε· ἐὰν τὴν κληρονομίαν δι' ἑαυτὸν ἢ δι' ἐκεῖνον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ὑποίου κατόπιν ἤρξατο νὰ ὑπόκηται, μὴ ἀποκτήσῃ· τοῦτο δ' ὁ Τιβέριος Καῖσαρ ὥρισε διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ ἰδίου δούλου Παρθενίου.

XVI[1].

pe pupillari substitutione.

Liberis suis impuberibus, quos potestate quis habet, non solum a ut supra diximus substituere test, id est ut, si heredes ei non titerint, alius ei sit heres, sed amplius ut et, si heredes ei exerint et adhuc impuberes mori fuerint, sit eis aliquis heres. luti si quis dicat hoc modo: tius filius meus heres mihi esto: filius meus heres mihi non erit, ve heres erit et prius moriatur, am in suam tutelam venerit l est pubes factus sit), tunc Seius res esto. quo casu si quidem n extiterit heres filius, tunc bstitutus patri fit heres: si vero titerit heres filius et ante pu-rtatem decesserit, ipsi filio fit res substitutus. nam moribus stitutum est, ut, cum eius aeta-s sunt, in qua ipsi sibi testamen-m facere non possunt, parentes

(1) Πανδ. (28. 6) — Κωδ. (6. 26)

eis faciant. Qua ratione excitati iam constitutionem in nostro suimus codice, qua prospectum

16.

Περὶ ἀνηβικῆς ὑποκαταστάσεως.

Εἰς τὰ ἄνηβα τέκνα, ἅτινα ἔχει τις ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, οὐχὶ μόνον ὡς προείπομεν δύναται νὰ ὑποκαταστήσῃ, οὕτως δηλ. ὥστε, ἐὰν κληρονόμοι αὐτοῦ μὴ ἤθελον ἀναδειχθῆ, ἕτερος νὰ εἶνε αὐτοῦ κληρονόμος, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον οὕτως ὥστε, ἐὰν κληρονόμοι αὐτοῦ ἤθελον ἀναδειχθῆ, καὶ ἄνηβοι εἰσέτι ἤθελον ἀποθάνει, νὰ εἶνε τις κληρονόμος τούτων. λ. χ. ἐάν τις εἴπῃ ὡς ἑξῆς. «ὁ υἱός μου Τίτιος ἔστω κληρονόμος μου· ἐὰν ὁ υἱός μου μὴ γείνῃ κληρονόμος μου, εἴτε γείνῃ μὲν κληρονόμος, ἀλλ' ἀποθάνῃ πρὶν φθάσῃ τὴν αὐτοδιοίκησιν (δηλ. γείνῃ ἔφηβος) τότε ὁ Σέϊος ἔστω κληρονόμος.» ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἂν μὲν ἀναδειχθῆ κληρονόμος ὁ υἱός, τότε ὁ ὑποκατάστατος γίνεται κληρονόμος τοῦ πατρός. ἂν ὅμως ἀναδειχθῆ ὁ υἱὸς κληρονόμος, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἤβης ἀποθάνῃ, αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ γίνεται κληρονόμος ὁ ὑποκατάστατος. διότι ὑπὸ τῶν ἐθίμων καθιερώθη ὥστε, ὅταν εἶνε τοιαύτης ἡλικίας, ἐν ᾗ αὐτοὶ δι' ἑαυτοὺς δὲν δύνανται νὰ ποιήσωσι διαθήκην, οἱ γονεῖς νὰ ποιῶσι διὰ τούτους. 1 Ἐκ τοῦ λόγου τούτου ὁρμηθέντες καὶ διάταξιν ἐν τῷ ἡμετέρῳ κώδικι ἐθέσαμεν, δι' ἧς προϋνοήθη ὥστε, ἐὰν ἔχωσι

est, ut, si mente captos habeant filios vel nepotes vel pronepotes cuiuscumque sexus vel gradus, liceat eis, etsi puberes sint, ad exemplum pupillaris substitutionis certas personas substituere: sin autem resipuerint, eandem substitutionem infirmari, et hoc ad exemplum pupillaris substitutionis, quae postquam pupillus adoleve-
2 rit infirmatur. Igitur in pupillari substitutione secundum praefatum modum ordinata duo quodammodo sunt testamenta, alterum patris, alterum filii, tamquam si ipse filius sibi heredem instituisset: aut certe unum est testamentum duarum causarum. id est
3 duarum hereditatum. Sin autem quis ita formidolosus sit, ut timeret, ne filius eius pupillus adhuc ex eo, quod palam substitutum accepit, post obitum eius periculo insidiarum subiceretur: vulgarem quidem substitutionem palam facere et in primis testamenti partibus debet, illam autem substitutionem, per quam et si heres extiterit pupillus et intra pubertatem decesserit substitutus vocatur, separatim in inferioribus partibus scribere eamque partem proprio lino propriaque cera consignare et in priore parte testamenti cavere, ne inferiores tabulae vivo filio et adhuc impubere aperiantur. illud palam est non ideo minus valere substitutionem impuberis filii, quod in isdem tabulis scripta sit, quibus sibi quisque heredem instituisset, quamvis hoc
4 pupillo periculosum sit. Non solum autem heredibus institutis impuberibus liberis ita substituere

φρενοβλαβεῖς υἱοὺς ἢ ἐγγόνους ἢ δισεγ-
γόνους οἱουδήποτε φύλλου ἢ βαθμοῦ
νὰ ἐπιτρέπηται εἰς αὐτούς, καὶ ἔφηβοι
ἂν ὦσι, νὰ ὑποκαθιστῶσι πρόσωπά
τινα καθ' ὑπόδειγμα τῆς ἀνηβικῆς ὑπο-
καταστάσεως. ἂν ὅμως ἤθελον σωφρο-
νήσει, ἡ τοιαύτη ὑποκατάστασις ν' ἀ-
κυρῶται, καὶ τοῦτο καθ' ὑπόδειγμα τῆ
ἀνηβικῆς ὑποκαταστάσεως, ἥτις ἀφο
ὁ ἄνηβος φθάσῃ τὴν ἥβην ἀκυροῦται.
2 Λοιπὸν ἐν τῇ ἀνηβικῇ ὑποκαταστά-
σει κατὰ τὸν προρρηθέντα τρόπον δια-
τεταγμένῃ, δύο τρόπον τινὰ διαθῆκαι
ὑπάρχουσι, μία μὲν τοῦ πατρός, ἑτέρα
δὲ τοῦ υἱοῦ, ὡσεὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς εἶχε
ἐγκαταστήσει δι' ἑαυτὸν κληρονόμον
ἢ τοὐλάχιστον ὑπάρχει μιὰ διαθήκη
δύο ὑποθέσεων, ἤτοι δύο κληρονομιῶν.
3 Ἂν ὅμως τις εἶνε τοσοῦτον περιδεής,
ὥστε νὰ φοβῆται, μὴ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, εἰ
σέτι ἄνηβος, ἐκ τούτου ὅτι φανερὰ ἔλα-
βεν ὑποκατάστατον, μετὰ τὴν τελευ-
τὴν ἐκείνου περιέλθῃ εἰς κίνδυνον ἐπι-
βουλῆς, τὴν μὲν κοινὴν ὑποκατάστασιν
πρέπει φανερὰ νὰ ποιῇ καὶ ἐν ἀρχῇ
τῆς διαθήκης, ἐκείνην δὲ τὴν ὑποκατά-
στασιν, δι' ἧς, καὶ ἂν κληρονόμος ἀνα-
δειχθῇ ὁ ἄνηβος, πρὸ δὲ τῆς ἥβης ἀπο-
θάνῃ, ὁ ὑποκατάστατος καλεῖται, χω-
ριστὰ εἰς τὰ κατώτατα μέρη νὰ γράφῃ
τοῦτο δὲ τὸ μέρος δ' ἰδιαιτέρου λινοδέ-
σμου καὶ ἰδιαιτέρου κηροῦ νὰ σφραγίζῃ
ἐν δὲ τῷ πρώτῳ μέρει τῆς διαθήκης νὰ
μεριμνᾷ, ὥστε αἱ ἑπόμεναι δέλτοι νὰ
μὴ ἀνοιχθῶσι ζῶντος τοῦ υἱοῦ καὶ ἀ-
νήβου εἰσέτι· τοῦτο δὲ εἶνε φανερὸν, ὅτι
δὲν ἰσχύει ἡ ὑποκατάστασις ἀνήβου
υἱοῦ ὀλιγώτερον διὰ τοῦτο, ὅτι ἐν ταῖς
αὐταῖς δέλτοις ἐγράφη, ἐν οἷς τις ἐγκα-
τέστησε δι' ἑαυτὸν κληρονόμον, καίτοι
τοῦτο διὰ τὸν ἄνηβον εἶναι ἐπικίνδυ-
4 νον. Οὐχὶ δὲ μόνον ἐὰν ἐγκαθιστῶν-
ται κληρονόμοι τὰ ἄνηβα τέκνα δύ-
νανται οἱ πατέρες νὰ ὑποκαθιστῶσιν

rentes possunt, ut et si heredes
s extiterint et ante pubertatem
ortui fuerint, sit eis heres is
em ipsi voluerint, sed etiam ex-
redatis. itaque eo casu si quid
pillo ex hereditatibus legatisve
t donationibus propinquorum
que amicorum adquisitum fuerit,
omne ad substitutum pertineat.
aecumque diximus de substitu-
ne impuberum liberorum vel
redem institutorum vel exhere-
torum, eadem etiam de postu-
mis intellegimus. Liberis autem
is testamentum facere nemo po-
st, nisi et sibi faciat: nam pu-
llare testamentum pars et se-
ela est paterni testamenti, adeo
, si patris testamentum non va-

leat, ne filii quidem valebit. Vel
ngulis autem liberis vel qui eo-
m novissimus impubes morietur
bstitui potest. singulis quidem,
neminem eorum intestato dece-
re voluit: novissimo, si ius legi-
narum hereditatium integrum

inter eos custodiri velit. Substi-
itur autem impuberi aut nomi-
tim, veluti Titius, aut generali-
r quisquis mihi heres erit: qui-
s verbis vocantur ex substitu-
ne impubere filio mortuo, qui
scripti sunt heredes et extite-
nt, et pro qua parte heredes
facti sunt. Masculo igitur usque
quattuordecim annos substitui
test, feminae usque ad duodecim
nos: et si hoc tempus excesse-

rit, substitutio evanescit. Extra-
o vero vel filio puberi heredi
stituto ita substituere nemo po-

οὕτως, ὥστε καὶ ἂν ἤθελον ἀναδειχθῆ κληρονόμοι αὐτῶν καὶ πρὸ τῆς ἥβης ἀποθάνει, νὰ εἶναι κληρονόμος αὐτῶν ἐκεῖνος, ὃν αὐτοὶ ἠθέλησαν, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀποκληρῶνται. ὅθεν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐάν τι εἰς τὸν ἄνηβον ἐκ κληρονομιῶν ἢ κληροδοσιῶν ἢ δωρεῶν τῶν συγγενῶν καὶ φίλων ἀπεκτήθη, τοῦτο ὅλον ν' ἀνήκῃ εἰς τὸν ὑποκατάστατον. ὅσα δὲ εἴπομεν περὶ ὑποκαταστάσεως ἀνήβων τέκνων ἢ ἐγκατασταθέντων κληρονόμων ἢ ἀποκληρωθέντων, τὰ αὐτὰ καὶ

5 περὶ ἐπιγενῶν νοοῦμεν. Διὰ τὰ ἑαυτοῦ τέκνα ὅμως οὐδεὶς δύναται νὰ ποιήσῃ διαθήκην, ἐὰν μὴ καὶ δ' ἑαυτὸν ποιῇ· διότι ἡ ἀνηβικὴ διαθήκη εἶνε μέρος καὶ παρεπόμενον τῆς πατρικῆς διαθήκης, ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε, ἐὰν τοῦ πατρὸς ἡ διαθήκη μὴ ἰσχύῃ, μηδὲ τοῦ υἱοῦ νὰ 6 ἰσχύῃ. Εἴτε δὲ εἰς ἕκαστον τῶν τέκνων, εἴτε εἰς τὸν τελευταῖον ἀποθανόντα ἄνηβον δύναται νὰ δοθῇ ὑποκατάστασις· εἰς ἕκαστον μέν, ἐὰν ἠθέλησεν [ὁ πατὴρ] μηδεὶς ἐξ αὐτῶν ν' ἀποθάνῃ ἀδιάθετος· εἰς τὸν τελευταῖον δέ, ἐὰν θέλῃ νὰ τηρηθῇ μεταξὺ αὐτῶν ἀκέραιον τὸ δίκαιον τῶν νομίμων κληρο-7 νομιῶν. Δίδεται δὲ ὑποκατάστατος εἰς ἄνηβον εἴτε ῥητῶς λ. χ. «ὁ Τίτιος» εἴτε γενικῶς «ὁστιςδήποτε γείνει κληρονόμος μου.» ἐκ τῶν λέξεων τούτων καλοῦνται εἰς ὑποκατάστασιν τοῦ ἀνήβου ἀποθνόντος υἱοῦ, ὅσοι καὶ ἐγράφησαν κληρονόμοι, καὶ ἀνεδείχθησαν, καὶ καθ' ὃ μέρος ἐγένοντο κληρονόμοι. 8 Εἰς ἄρρενα λοιπὸν μέχρι τοῦ δεκάτου τετάρτου ἔτους δύναται νὰ δοθῇ ὑποκατάστατος, εἰς θῆλυ δὲ μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους· ἐὰν λοιπὸν ὁ χρόνος οὗτος παρέλθῃ, ἡ ὑποκατάστασις ματα-9 οῦται. Εἰς ἐξωτικὸν ὅμως ἢ υἱὸν ἔφηβον κληρονόμον ἐγκατασταθέντα οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποκαταστήσῃ οὕτως,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

test, ut, si heres extiterit et intra aliquod tempus decesserit, alius ei sit heres: sed hoc solum permissum est, ut eum per fideicommissum testator obliget alii hereditatem eius vel totam vel pro parte restituere: quod ius quale sit, suo loco trademus.

XVII[1].

Quibus modis testamenta infirmantur.

Testamentum iure factum usque eo valet, donec rumpatur irritumve 1 fiat. Rumpitur autem testamentum, cum in eodem statu manente testatore ipsius testamenti ius vitiatur. si quis enim post factum testamentum adoptaverit sibi filium per imperatorem eum, qui sui iuris est, aut per praetorem secundum nostram constitutionem eum, qui in potestate parentis fuerit, testamentum eius rumpitur quasi adgnatione sui heredis. 2 Posteriore quoque testamento, quod iure perfectum est, superius rumpitur. nec interest, an extiterit aliquis heres ex eo, an non extiterit: hoc enim solum spectatur, an aliquo casu existere potuerit. ideoque si quis aut noluerit heres esse, aut vivo testatore aut post mortem eius antequam hereditatem adiret decesserit, aut condicione, sub qua heres institutus est, defectus sit, in his casibus pater familias intestatus moritur: nam et prius testamentum non valet ruptum a posteriore et poste-

(1) Πανδ. (28. 3)

ὥστε, ἐὰν κληρονόμος ἀναδειχθῇ κα
ἐντὸς ὡρισμένου χρόνου ἀποθάνῃ, ἕτερο
νὰ εἶνε κληρονόμος αὐτοῦ. ἀλλὰ τοῦτ
μόνον ἐπιτρέπεται, νὰ ὑποχρεώσῃ αὐ
τὸν ὁ διαθέτης διὰ καταπιστεύματο
ν' ἀποκαταστήσῃ εἰς ἕτερον τὴν κλη
ρονομίαν αὐτοῦ εἴτε ὅλην εἴτε μέρος. τ
δὲ δίκαιον τοῦτο πῶς ἔχει, ἐν οἰκεί
τόπῳ θέλομεν πραγματευθῆ.

17.

Κατὰ τίνας τρόπους αἱ διαθῆ καὶ ἀκυροῦνται.

Διαθήκη ἐγκύρως γενομένη ἰσχύ
μέχρι τοσούτου, ἕως οὗ διαρρηχθῇ
1 ἀκυρωθῇ. Διαρρήγνυται δὲ διαθήκη
ἐὰν ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει μένοντ
τοῦ διαθέτου τὸ δίκαιον τῆς ἑαυτοῦ δι
θήκης καταστῇ ἐλαττωματικόν. διό
ἐάν τις μετὰ τὴν ποίησιν διαθήκης υἱ
θέτησε διὰ τοῦ αὐτοκράτορος υἱὸν ἑα
τοῦ τινα, ὅστις εἶνε αὐτεξούσιος, ἢ δ
τοῦ πραίτωρος κατὰ τὴν ἡμετέραν δι
ταξιν, τινά, ὅστις ἦτο ὑπὸ τὴν ἐξουσί
τοῦ πατρός, ἡ διαθήκη ἐκείνου ῥήγν
ται, ὡσεὶ διὰ μεταγενεστέρας γεννή
2 σεως οἰκείου κληρονόμου. Ὡσαύτω
διὰ μεταγενεστέρας διαθήκης, ἥτις ἐγ
κύρως συνετελέσθη, ἡ προτέρα ῥήγνυτα
οὐδὲ διαφέρει, ἂν ἀνεδείχθη τις ἐκ ταύ
της (τῆς μεταγενεστέρας) κληρονόμος
δὲν ἀνεδείχθη. διότι τοῦτο μόνον παρα
τηρεῖται, ἂν ἐν γένει ἠδύνατο ν' ἀναδε
χθῇ. καὶ διὰ τοῦτο ἐάν τις εἴτε μὴ ἠθέ
λησε νὰ εἶνε κληρονόμος, εἴτε ζῶντο
τοῦ διαθέτου εἴτε μετὰ θάνατον τούτο
πρὶν ἢ ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν κληρονομία
ἀπέθανεν. εἴτε ἠστόχησε τῆς αἱρέσεως
ὑφ' ἣν ἐγκατεστάθη κληρονόμος, κατ
τὰς περιπτώσεις ταύτας ὁ οἰκογενειάρ
χης ἀποθνήσκει ἀδιάθετος. διότι κα
ἡ προηγουμένη διαθήκη δὲν ἰσχύει

ns aeque nullas vires habet, cum

ex eo nemo heres extiterit. Sed
quis priore testamento iure
rfecto posterius aeque iure fe-
rit, etiamsi ex certis rebus in
heredem instituerit, superius
stamentum sublatum esse divi
verus et Antoninus rescripse-
nt. cuius constitutionis inseri
rba iussimus, cum aliud quoque
aeterea in ea constitutione ex-
essum est. «Imperatores Severus
Antoninus Cocceio Campano.
stamentum secundo loco factum,
et in eo certarum rerum heres
iptus sit, iure valere, perinde
si rerum mentio facta non esset,
teneri heredem scriptum, ut
ntentus rebus sibi datis aut
opleta quarta ex lege Falcidia
reditatem restituat his, qui in
iore testamento scripti fuerant,
opter inserta verba secundo
stamento, quibus ut valeret prius
stamentum expressum est, du-
ari non oportet». et ruptum qui-
m testamentum hoc modo effi-

citur. Alio quoque modo testa-
nta iure facta infirmantur, ve-
i cum is qui fecerit testamen-
n capite deminutus sit. quod
ibus modis accidit, primo libro

rettulimus. Hoc autem casu ir-
a fieri testamenta dicuntur, cum
oquin et quae rumpuntur irrita
nt et quae statim ab initio non
e fiunt irrita sunt: et ea, quae
e facta sunt, postea propter
bitis deminutionem irrita fiunt,

διαρρηχθεῖσα ὑπὸ τῆς μεταγενεστέρας,
καὶ ἡ μεταγενεστέρα ὡσαύτως οὐδόλως
ἰσχύει, ἀφοῦ ἐξ αὐτῆς οὐδεὶς ἀνεδεί-
3 χθη κληρονόμος. Ἀλλ' ἐάν τις καταρ-
τίσας ἐγκύρως πρώτην διαθήκην, μετα-
γενεστέραν ὁμοίως ἐγκύρως ἐποίησε, καὶ
ἂν καθ' ὡρισμένα πράγματα ἐν αὐτῇ
κληρονόμον ἐγκατέστησεν, ἡ προηγου-
μένη διαθήκη ἴρθη, ἀντεπέστειλαν οἱ
αὐτοκράτορες Σεβῆρος καὶ Ἀντωνῖνος.
ταύτης δὲ τῆς διατάξεως παρηγγείλα-
μεν νὰ καταχωρισθῶσιν αἱ ῥήσεις, διότι
καὶ ἕτερον ἐκτὸς τούτων ἐν τῇ διατά-
ξει ταύτῃ ἐξεδηλώθη. «Οἱ αὐτοκράτο-
ρες Σεβῆρος καὶ Ἀντωνῖνος τῷ Κοκ-
κείῳ Καμπανῷ. Δὲν πρέπει ν' ἀμφι-
βάλλῃ τις ὅτι ἡ μεταγενεστέρως γενο-
μένη διαθήκη, καίτοι ἐν αὐτῇ δι' ὡρι-
σμένα πράγματα ὁ κληρονόμος ἐγράφη,
εἶνε ἰσχυρά, οὕτως ὡσεὶ μὴ ἐγίνετο
μνεία τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἐνέχεται ὁ
γεγραμμένος κληρονόμος ὥστε ἀρκού-
μενος εἰς τὰ ἑαυτῷ δοθέντα πράγματα
ἢ εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ τετάρτου
κατὰ τὸν Φαλκίδιον νόμον, τὴν κλη-
ρονομίαν ν' ἀποκαταστήσῃ εἰς ἐκείνους,
οἵτινες ἐν τῇ προηγουμένῃ διαθήκῃ
ἐγράφησαν, ἕνεκα τῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ
διαθήκῃ καταχωρισθέντων ῥημάτων,
δι' ὧν ἐξεδηλώθη, νὰ ἰσχύῃ ἡ πρώτη
διαθήκη.» καὶ ἡ διάρρηξις μὲν διαθή-
4 κης οὕτω γίνεται. Κατ' ἄλλον δὲ
τρόπον αἱ ἐγκύρως γενόμεναι διαθῆκαι
ἀκυροῦνται, λ. χ. ἐὰν ὁ ποιήσας τὴν
διαθήκην ὑπέστη προσωπικὴν ἐλάττω-
σιν. τοῦτο δὲ κατά τινας τρόπους συμ-
βαίνει, ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ ἀνεφέρο-
5 μεν. Ἐν τῇ τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει
αἱ διαθῆκαι λέγεται ὅτι ἀκυροῦνται,
ἐνῷ ἄλλως καὶ ὅσαι διαρρήγνυνται ἀκυ-
ροῦνται, καὶ ὅσαι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀκύ-
ρως γίνονται ἀκυροῦνται. ἀλλὰ καὶ ἐ-
κείνας, ὅσαι ἐγκύρως μὲν ἐγένοντο, κα-
τόπιν δ' ἕνεκα προσωπικῆς ἐλαττώσεως

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

possumus nihilo minus rupta dicere. sed quia sane commodius erat singulas causas singulis appellationibus distingui, ideo quaedam non iure facta dicuntur, quaedam iure facta rumpi vel irrita

6 (5) fieri. Non tamen per omnia inutilia sunt ea testamenta, quae ab initio iure facta propter capitis deminutionem irrita facta sunt. nam si septem testium signis signata sunt, potest scriptus heres secundum tabulas testamenti bonorum possessionem agnoscere, si modo defunctus et civis Romanus et suae potestatis mortis tempore fuerit: nam si ideo irritum factum sit testamentum, quod civitatem vel etiam libertatem testator amisit, aut quia in adoptionem se dedit et mortis tempore in adoptivi patris potestate sit, non potest scriptus heres secundum tabulas bonorum possessionem petere.

7 (6) Ex eo autem solo non potest infirmari testamentum, quod postea testator id noluit valere: usque adeo ut et, si quis post factum prius testamentum posterius facere coeperit et aut mortalitate praeventus, aut quia eum eius rei paenituit, id non perfecisset, divi Pertinacis oratione cautum est, ne alias tabulae priores iure factae irritae fiant, nisi sequentes iure ordinatae et perfectae fuerint. nam imperfectum testamentum *8* (7) sine dubio nullum est. Eadem oratione expressit non admissurum se hereditatem eius, qui litis causa principem heredem reliquerit, neque tabulas non legitimae

ἀκυροῦνται, δυνάμεθα οὐδὲν ἧττον διερρηγμένας νὰ καλέσωμεν. ἀλλ' ἐπειδὴ πολὺ λυσιτελέστερον ἦτο αἱ διάφοροι περιπτώσεις διὰ διαφόρων ὀνομασιῶν νὰ διακρίνωνται, διὰ τοῦτό τινες μὲν ἀκύρως γενόμεναι λέγονται, τινὲς δὲ ἐγκύρως γενόμεναι διαρρήγνυνται ἢ ἀκυ-
6 (5) ροῦνται. Δὲν εἶναι ὅμως καθόλου ἀνωφελεῖς αἱ διαθῆκαι, αἵτινες ἐξ ἀρχῆς ἐγκύρως γενόμεναι ἠκυρώθησαν ἕνεκα προσωπικῆς ἐλαττώσεως. διότι ἐὰν διὰ σφραγίδων ἑπτὰ μαρτύρων εἶνε ἐσφραγισμέναι, δύναται ὁ γεγραμμένος κληρονόμος νὰ δεχθῇ τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας συμφώνως πρὸς τὴν διαθήκην, ἀρκεῖ μόνον ὁ διαθέτης κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου νὰ ἦτο καὶ ῥωμαῖος πολίτης καὶ αὐτεξούσιος. διότι ἐὰν ἡ διαθήκη διερρήχθη διὰ τοῦτο διότι τὴν πολιτείαν ἢ καὶ ἐλευθερίαν ὁ διαθέτης ἀπώλεσεν, ἢ διότι εἰς υἱοθεσίαν ἔδωκεν ἑαυτὸν καὶ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου εἶνε εἰς τὴν ἐξουσίαν θετοῦ πατρός, δὲν δύναται ὁ γεγραμμένος κληρονόμος ν' ἀπαιτήσῃ τὴν διακατοχὴν συμφώνως πρὸς τὴν διαθήκην.
7 (6) Δὲν δύναται ὅμως διαθήκην ἀκυρωθῇ ἐκ τούτου μόνου, ὅτι ὁ διαθέτης κατόπιν δὲν ἤθελε νὰ ἰσχύῃ αὕτη. ἐπὶ τοσοῦτον δ' ὥστε, καὶ ἂν τις μετὰ τὴν ποίησιν τῆς πρώτης διαθήκης ἤρξατο νὰ ποιῇ δευτέραν, καὶ εἴτε ὑπὸ θανάτου προληφθείς, εἴτε διότι μετενόησε διὰ ταύτην δὲν τὴν ἐπεράτωσεν, ἐν τῷ λόγῳ τοῦ αὐτοκράτορος Περτινάκα ὁρίζεται, μὴ ἀκυρῶνται ἄλλως αἱ ἐγκύρως γενόμεναι προηγούμεναι διαθῆκαι, ἐάν μὴ καὶ ἑπόμεναι ἐγκύρως διετάχθησαν καὶ κατηρτίσθησαν. διότι ἀτελὴς διαθήκη
8 (7) ἀναμφιβόλως εἶνε οὐδέν. Ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ ἐξεδήλωσεν, ὅτι δὲν θέλει δεχθῇ τὴν διαθήκην ἐκείνου, ὅστις χάριν δίκης κατέλιπε τὸν αὐτοκράτορα κληρονόμον, οὔτε διαθήκην παρανόμως

tas, in quibus ipse ob eam cau-
n heres institutus erat, proba-
um neque ex nuda voce here-
nomen admissurum neque ex
a scriptura, cui iuris auctoritas
it, aliquid adepturum. secun-
m haec divi quoque Severus et
toninus saepissime rescripse-
t: «licet enim» inquiunt «legi-
s soluti sumus, attamen legibus
imus».

XVIII[1].

e inofficioso testamento.

Quia plerumque parentes sine
usa liberos suos vel exheredant
omittunt, inductum est, ut de
fficioso testamento agere pos-
t liberi, qui queruntur aut ini-
e se exheredatos aut inique
aeteritos, hoc colore, quasi non
nae mentis fuerunt, cum testa-
ntum ordinarent. sed hoc dici-
r, non quasi vere furiosus sit,
d recte quidem fecit testamen-
m, non autem ex officio pieta-
: nam si vere furiosus est, nul-

lum est testamentum. Non tan-
m autem liberis permissum est
rentum testamentum inofficio-
m accusare, verum etiam paren-
us liberorum. soror autem et
ater turpibus personis scriptis
redibus ex sacris constitutioni-
s praelati sunt: non ergo con-
a omnes heredes agere possunt.
tra fratres et sorores cognati
llo modo aut agere possunt aut
agentes vincere. Tam autem na-
rales liberi, quam secundum

(1) Πανδ. (5. 2) — Κωδ. (3. 28)

γενομένην, ἐν ᾗ αὐτὸς διὰ τὸν λόγον ἐκεῖνον ἐγκατεστάθη κληρονόμος, θέλει ἐπιδοκιμάσει, οὐδὲ ἐξ ἁπλῆς ὀνομασίας θέλει δεχθῇ τὸ ὄνομα τοῦ κληρονόμου, οὔτε ἐξ οἱουδήποτε ἐγγράφου, ἐστερημένου αὐθεντίας δικαίου, θέλει δεχθῇ τι. κατὰ ταῦτα καὶ οἱ αὐτοκράτορες Σεβῆρος καὶ Ἀντωνῖνος συχνότατα ἀντεπέστειλαν. «διότι καίτοι» λέγουσιν, «εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι τῶν νόμων, ὅμως κατὰ τοὺς νόμους ζῶμεν.»

18.

Περὶ ἀστόργου διαθήκης.

Ἐπειδὴ πολλάκις οἱ γονεῖς ἄνευ λόγου τὰ ἑαυτῶν τέκνα εἴτε ἀποκληροῦσιν εἴτε παραλείπουσιν, εἰσήχθη ὥστε περὶ ἀστόργου διαθήκης νὰ δύνανται νὰ ἐνάγωσι τὰ τέκνα, ἅτινα μέμφονται ὅτι εἴτε ἀδίκως ἀπεκληρώθησαν εἴτε ἀδίκως παρελείφθησαν, ὑπὸ τὴν χροιὰν ὡσεὶ μὴ εἶχον οἱ γονεῖς ὡς τὰς φρένας, ὅτε διέτασσον τὴν διαθήκην. ὅμως τοῦτο λέγεται, οὐχὶ ὡσεὶ πράγματι ἦτο φρενοβλαβὴς [ὁ γονεὺς] ἀλλ' ὀρθῶς μὲν ἐποίησε τὴν διαθήκην, οὐχὶ ὅμως ἐκ καθήκοντος στοργῆς. διότι ἐὰν ἀληθῶς ἦτο φρενοβλαβής, ἡ διαθήκη εἶνε ἄκυ-
1 ρος. Οὐχὶ δὲ μόνον εἰς τὰ τέκνα ἐπιτρέπεται νὰ κατηγορήσωσιν ὡς ἄστοργον τὴν διαθήκην τῶν γονέων, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς γονεῖς τὴν τῶν τέκνων. ἡ ἀδελφὴ ὅμως καὶ ὁ ἀδελφὸς ἐὰν αἰσχρὰ πρόσωπα ἐγράφησαν κληρονόμοι κατὰ τὰς αὐτοκρατορικὰς διατάξεις προὐτιμήθησαν· λοιπὸν δὲν δύνανται ἐναντίον πάντων τῶν κληρονόμων νὰ ἐναγάγωσιν. οἱ πέραν δὲ τῶν ἀδελφῶν συγγενεῖς οὐδόλως εἴτε νὰ ἐναγάγωσι δύνανται,
2 οὔτε ἐναγαγόντες νὰ νικήσωσι. Καὶ τὰ φυσικὰ δὲ τέκνα, καὶ τὰ κατὰ τὴν διαίρεσιν τῆς ἡμετέρας διατάξεως θετὰ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

nostrae constitutionis divisionem adoptati ita demum de inofficioso testamento agere possunt, si nullo alio iure ad bona defuncti venire possunt. nam qui alio iure veniunt ad totam hereditatem vel partem eius, de inofficioso agere non possunt. postumi quoque, qui nullo alio iure venire possunt, de inoffi-

3 cioso agere possunt. Sed haec ita accipienda sunt, si nihil eis penitus a testatoribus testamento relictum est. quod nostra constitutio ad verecundiam naturae introduxit. sin vero quantacumque pars hereditatis vel res eis fuerit relicta, de inofficiosi querela quiescente id quod eis deest usque ad quartam legitimae partis repletur, licet non fuerit adiectum boni viri

4 arbitratu debere eam repleri. Si tutor nomine pupilli, cuius tutelam gerebat, ex testamento patris sui legatum acceperit, cum nihil erat ipsi tutori relictum a patre suo, nihilo minus possit nomine suo de inofficioso patris testamento

5 agere. Sed et si e contrario pupilli nomine, cui nihil relictum fuerit, de inofficioso egerit et superatus est, ipse quod sibi in eodem testamento legatum relictum 6 est non amittit. Igitur quartam quis debet habere, ut de inofficioso testamento agere non possit: sive iure hereditario sive iure legati vel fideicommissi, vel si mortis causa ei quarta donata fuerit, vel inter vivos in his tantummodo casibus, quorum nostra constitutio

τότε μόνον περὶ ἀστόργου διαθήκης
δύνανται νὰ ἐναγάγωσιν, ἐὰν δι' οὐδε-
νὸς ἄλλου δικαίου δύνανται νὰ φθάσω-
σιν εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθανόν-
τος. διότι ὅσοι δυνάμει ἑτέρου δικαίο-
φθάνουσιν εἰς ὁλόκληρον τὴν κληρονο-
μίαν ἢ εἰς μέρος αὐτῆς, περὶ ἀστοργίας
δὲν δύνανται νὰ ἐναγάγωσιν. ὡσαύτω-
οἱ ἐπιγενεῖς, οἵτινες δυνάμει οὐδενὸς ἑ-
τέρου δικαιώματος δύνανται νὰ φθά-
σωσι, δύνανται περὶ ἀστοργίας νὰ ἐνα-
3 γάγωσιν. Ἀλλὰ ταῦτα οὕτω δέον νὰ
γείνωσι δεκτά, ἐὰν μηδὲν ἐντελῶς κα-
τελείφθη ἐκείνοις ἐν τῇ διαθήκῃ ὑπὸ
τῶν διαθετῶν· τοῦτο δ' ἡμετέρα διά-
ταξις χάριν σεβασμοῦ τῆς φύσεως εἰσή-
γαγεν. ἂν ὅμως ὁποιονδήποτε μέρος τῆς
κληρονομίας ἢ πρᾶγμα ἐκείνοις κατε-
λείφθη, ἀργούσης τῆς ἐπὶ ἀστοργίας
μέμψεως, τὸ ἐλλεῖπον αὐτοῖς μέχρις οὗ
συμπληρωθῇ τὸ τέταρτον τῆς νομίμου
μερίδος, καίτοι δὲν προσετέθη, δέον νὰ
ἀναπληρῶται κατὰ τὴν κρίσιν ἀνδρὸς
4 ἀγαθοῦ. Ἐὰν ἐπίτροπος ἐν ὀνόματι
τοῦ ἀνήβου, οὗτινος τὴν ἐπιτροπείαν
ἐδιοίκει, ἐκ διαθήκης τοῦ ἑαυτοῦ πα-
τρὸς κληροδοσίαν ἐδέχθη, ἐνῷ οὐδὲν εἰς
αὐτὸν τὸν ἐπίτροπον ὑπὸ τοῦ πατρὸς
ἑαυτοῦ κατελείφθη, οὐδὲν ἧττον δύνα-
ται ἐν ἰδίῳ ὀνόματι νὰ ἐναγάγῃ περὶ
τῆς διαθήκης τοῦ πατρὸς ὡς ἀστόρ-
5 γου. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀντιθέτως ἐν ὀνό-
ματι τοῦ ἀνήβου, εἰς ὃν οὐδὲν κατελεί-
φθη, ἐνήγαγε περὶ ἀστοργίας καὶ ἡττή-
θη, αὐτὸς οὗτος δὲν ἀποβάλλει τὴν εἰς
ἑαυτὸν ἐν τῇ ἰδίᾳ διαθήκῃ καταλει-
6 φθεῖσαν κληροδοσίαν. Λοιπὸν τὸ τέ-
ταρτον πρέπει τις νὰ ἔχῃ, ἵνα μὴ δύνα-
ται νὰ ἐνάγῃ περὶ ἀστόργου διαθήκης
εἴτε δικαιώματι κληρονομικῷ, εἴτε δι-
καιώματι κληροδοσίας ἢ καταπιστεύ-
ματος, εἴτε ἐὰν αἰτίᾳ θανάτου ἐδωρή-
θη αὐτῷ τὸ τέταρτον, εἴτε μεταξὺ ζών-
των κατ' ἐκείνας μόνον τὰς περιστάσεις,

ntionem facit, vel aliis modis constitutionibus continentur. Quod autem de quarta diximus, intellegendum est, ut, sive us fuerit sive plures, quibus ere de inofficioso testamento rmittitur, una quarta eis dari ssit, ut pro rata distribuatur eis, est pro virili portione quarta.

ὧν ἡ ἡμετέρα διάταξις ἐποίησε μνείαν, εἴτε κατ' ἄλλους τρόπους, οἵτινες ἐν 7 ταῖς διατάξεσι περιέχονται. Ὅ,τι ὅμως περὶ τοῦ τετάρτου εἴπομεν, οὕτω δέον νὰ νοηθῇ, ὥστε εἴτε εἷς εἶνε εἴτε πολλοί, εἰς οὓς ἐπιτρέπεται νὰ ἐναγάγωσι περὶ ἀστόργου διαθήκης, ἓν τέταρτον νὰ δύνηται νὰ δοθῇ αὐτοῖς, ὥστε ἀναλόγως νὰ διανέμηται εἰς αὐτούς, δηλ. τὸ τέταρτον κατὰ κεφαλικὰς μερίδας.

XVIIII[1].

De heredum qualitate et differentia.

Heredes autem aut necessarii cuntur aut sui et necessarii aut extranei. Necessarius heres est rvus heres institutus: ideo sic pellatus, quia, sive velit sive lit, omnimodo post mortem teatoris protinus liber et necessaus heres fit. unde qui facultates as suspectas habent, solent serm suum primo aut secundo vel iam ulteriore gradu heredem stituere, ut, si creditoribus satis n fiat, potius eius heredis bona am ipsius testatoris a creditobus possideantur vel distrahanr vel inter eos dividantur. pro c tamen incommodo illud ei mmodum praestatur, ut ea, quae st mortem patroni sui sibi adisierit, ipsi reserventur: et amvis non sufficiant bona denncti creditoribus, iterum ex ea usa res eius, quas sibi adquisie-

(1) Πανδ. (29. 2) — Κωδ. (6. 30. 31)

rit, non veneunt. Sui autem et ecessarii heredes sunt veluti fi-

19.

Περὶ τῆς τῶν κληρονόμων ποιότητος καὶ διαφορᾶς.

Οἱ κληρονόμοι δὲ εἴτε ἀναγκαῖοι λέγονται, εἴτε οἰκεῖοι καὶ ἀναγκαῖοι, εἴτε 1 ἐξωτικοί. Ἀναγκαῖος κληρονόμος εἶνε ὁ δοῦλος κληρονόμος ἐγκατασταθείς, ὀνομασθεὶς οὕτω διὰ τοῦτο, διότι εἴτε θέλει εἴτε μή, ἐξάπαντος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διαθέτου εὐθὺς γίνεται ἐλεύθερος καὶ ἀναγκαῖος κληρονόμος· ὅθεν ὅσοι τὰ τῆς περιουσίας αὐτῶν ὕποπτα ἔχουσι, συνειθίζουσι νὰ ἐγκαθιστῶσι κληρονόμον δοῦλον ἑαυτῶν ἐν τῷ πρώτῳ ἢ τῷ δευτέρῳ ἢ καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ βαθμῷ, ὥστε, ἐὰν μὴ ἱκανοποιῇ τοὺς πιστωτάς, μᾶλλον τὴν περιουσίαν τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ παρὰ αὐτοῦ τοῦ διαθέτου νὰ καταλαμβάνωσιν οἱ πιστωταὶ εἴτε νὰ ἐκποιῶσιν εἴτε πρὸς ἀλλήλους νὰ διαιρῶσιν. ἀντὶ ὅμως τοῦ μειονεκτήματος τούτου παρέχεται ἐκείνῳ τὸ πλεονέκτημα τοῦτο, ὅτι, ὅσα μετὰ θάνατον τοῦ πάτρωνος δι' ἑαυτὸν ἤθελεν ἀποκτήσει, δι' ἑαυτὸν νὰ μένωσι. καὶ ἂν δὲ μὴ ἀρκῇ ἡ περιουσία τοῦ ἀποθανόντος εἰς τοὺς πιστωτάς, δὲν θέλουσι πωληθῆ τὰ οὕτω ἀποκτηθέντα πράγματα αὐτοῦ, ἅτινα δι' ἑαυτὸν ἀπέκτη-

2 σεν. Οἰκεῖοι δὲ καὶ ἀναγκαῖοι κληρονόμοι εἶνε λ.χ. ὁ υἱός, ἡ θυγάτηρ, ὁ ἔγ-

lius filia nepos neptisque ex filio et deinceps ceteri liberi, qui modo in potestate morientis fuerint. sed ut nepos neptisve sui heredes sint, non sufficit eum eamve in potestate avi mortis tempore fuisse, sed opus est, ut pater eius vivo patre suo desierit suus heres esse aut morte interceptus aut qualibet alia ratione liberatus potestate: tunc enim nepos neptisve in locum patris sui succedit. sed sui quidem heredes ideo appellantur, quia domestici heredes sunt et vivo quoque patre quodammodo domini existimantur. unde etiam, si quis intestatus mortuus sit, prima causa est in successione liberorum. necessarii vero ideo dicuntur, quia omnimodo, sive velint sive nolint, tam ab intestato quam ex testamento heredes fiunt. sed his praetor permittit volentibus abstinere se ab hereditate, ut potius parentis quam ipsorum bona similiter a creditoribus possideantur.

γονος καὶ ἡ ἐγγόνη ἐξ υἱοῦ καὶ καθεξῆς τὰ λοιπὰ τέκνα, ἅτινα ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀποθνήσκοντος. ἀλλ' ἵνα ὁ ἔγγονος ἢ ἡ ἐγγόνη εἶνε οἰκεῖοι κληρονόμοι, δὲν ἀρκεῖ οὗτος ἢ αὕτη νὰ ἦτο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πάππου κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου, ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη, ὥστε ὁ πατὴρ ἐκείνου (ἢ ἐκείνης) ζῶντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ νὰ ἔπαυσεν ὢν οἰκεῖος κληρονόμος εἴτε ἕνεκα θανάτου εἴτε ἐξ οἱουδήποτε ἄλλου λόγου ἀπαλλαγεὶς τῆς ἐξουσίας· διότι τότε ὁ ἔγγονος ἢ ἡ ἐγγόνη διαδέχεται τὴν θέσιν τοῦ οἰκείου πατρός· ἀλλ' οἰκεῖοι μὲν κληρονόμοι ὀνομάζονται διὰ τοῦτο διότι εἶνε οἰκιακοὶ κληρονόμοι, καὶ ζῶντος δὲ τοῦ πατρὸς θεωροῦνται τροπόν τινὰ κύριοι. ὅθεν καὶ ἂν τις ἀδιάθετος ἀποθάνῃ, ἔρχεται κατὰ πρῶτον ἡ τῶν τέκνων διαδοχή. ἀναγκαῖοι δὲ καλοῦνται διὰ τοῦτο, διότι ἐξ ἁπάντος, εἴτε θέλωσιν εἴτε μή, εἶνε κληρονόμοι εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου εἴτε ἐκ διαθήκης. ἀλλ' εἰς τούτους ὁ πραίτωρ ἐπιτρέπει, ἐὰν θέλωσι, ν' ἀπόσχωσι τῆς κληρονομίας, ὥστε μᾶλλον τοῦ πατρὸς παρὰ τούτων ἡ περιουσία νὰ καταληφθῇ ὡσαύτως ὑπὸ τῶν πιστωτῶν.

3 Ceteri, qui testatoris iuri subjecti non sunt, extranei heredes appellantur. itaque liberi quoque nostri, qui in potestate nostra non sunt, heredes a nobis instituti extranei heredes videntur. qua de causa et qui heredes a matre instituuntur, eodem numero sunt, quia feminae in potestate liberos non habent. servus quoque a domino heres institutus et post testamentum factum ab eo manumissus eodem numero habetur.

3 Οἱ λοιποί, οἵτινες δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ διαθέτου, καλοῦνται ἐξωτικοὶ κληρονόμοι. ὅθεν καὶ τὰ ἡμέτερα τέκνα, ἅτινα δὲν εἶνε ὑπεξούσια ἡμῶν, ἐγκαθιστάμενα ὑφ' ἡμῶν κληρονόμοι θεωροῦνται ἐξωτικοὶ κληρονόμοι. ἐκ τούτου καὶ ὅσοι ὑπὸ τῆς μητρὸς ἐγκαθίστανται κληρονόμοι, ἀνήκουσιν εἰς τούτους, διότι αἱ γυναῖκες δὲν ἔχουσι τὰ τέκνα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των. ὡσαύτως ὁ δοῦλος ὑπὸ τοῦ κυρίου κληρονόμος ἐγκατασταθείς, καὶ μετὰ τὴν ποίησιν τῆς διαθήκης ὑπ' αὐτοῦ χειραφετηθεὶς εἰς τούτους καταλογίζεται.

4 In extraneis heredibus illud observatur, ut sit cum eis testamenti

4 Ἐπὶ ἐξωτικῶν κληρονόμων τηρεῖται τοῦτο, νὰ ὑπάρχῃ μετ' αὐτῶν ἀμοιβαία

ctio, sive ipsi heredes instituan-
r sive hi qui in potestate eorum
nt. et id duobus temporibus
spicitur, testamenti quidem fa-
i, ut constiterit institutio, mor-
vero testatoris, ut effectum
beat. hoc amplius et cum adit
reditatem, esse debet cum eo
stamenti factio, sive pure sive
b condicione heres institutus
: nam ius heredis eo vel ma-
me tempore inspiciendum est,
o adquirit hereditatem. medio
tem tempore inter factum testa-
entum et mortem testatoris vel
ndicionem institutionis existen-
m mutatio iuris heredi non no-
t, quia ut diximus tria tempora
spici debent. testamenti autem
ctionem non solum is habere
detur, qui testamentum facere
otest, sed etiam qui ex alieno
stamento vel ipse capere potest
el alii adquirere, licet non potest
cere testamentum. et ideo et
riosus et mutus et postumus et
fans et filius familias et servus
lienus testamenti factionem ha-
ere dicuntur: licet enim testa-
entum facere non possunt, atta-
en ex testamento vel sibi vel alii

adquirere possunt. Extraneis
utem heredibus deliberandi po-
estas est de adeunda hereditate
el non adeunda. sed sive is, cui
bstinendi potestas est, immiscue-
it se bonis hereditariis. sive ex-
raneus, cui de adeunda hereditate
eliberare licet, adierit, postea
elinquendae hereditatis faculta-

κληρονομικὴ ἱκανότης, εἴτε αὐτοὶ οὗτοι ἐγκαθίστανται κληρονόμοι, εἴτε οἱ ὄντες ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν. τοῦτο δὲ κατὰ δύο χρόνους παρατηρεῖται, κατὰ μὲν τὴν ποίησιν τῆς διαθήκης, ἵνα ἔχῃ κύρος ἡ ἐγκατάστασις, κατὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ διαθέτου, ἵνα ἔχῃ ἀποτέλεσμα. μάλλον τούτου καὶ ὅταν ὑπεισέρχηται εἰς τὴν κληρονομίαν, δέον νὰ ὑπάρχῃ μετ' αὐτοῦ κληρονομικὴ ἱκανότης, εἴτε ἀπολύτως εἴτε ὑπὸ αἵρεσιν ἐγκατεστάθη κληρονόμος. διότι τὸ δίκαιον τοῦ κληρονόμου κατ' ἐκεῖνον προπάντων τὸν χρόνον δέον νὰ παρατηρῆται, καθ' ὃν ἀποκτᾷ τὴν κληρονομίαν. ἐν τῷ διαμέσῳ ὅμως χρόνῳ μεταξὺ ποιήσεως τῆς διαθήκης καὶ θανάτου τοῦ διαθέτου, ἢ πληρώσεως τῆς αἱρέσεως τῆς ἐγκαταστάσεως, ἡ μεταβολὴ τοῦ δικαίου δὲν βλάπτει τὸν κληρονόμον, καθόσον, ὡς εἴπομεν, τρεῖς χρόνοι πρέπει νὰ παρατηρῶνται. κληρονομικὴν δὲ ἱκανότητα θεωρεῖται ὅτι ἔχει οὐχὶ μόνον ἐκεῖνος, ὅστις δύναται νὰ ποιήσῃ διαθήκην, ἀλλὰ καὶ ὅστις ἐξ ἀλλοτρίας διαθήκης δύναται εἴτε αὐτὸς οὗτος νὰ λάβῃ εἴτε δι' ἕτερον ν' ἀποκτήσῃ, καίτοι δὲν δύναται νὰ ποιήσῃ διαθήκην. διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ φρενοβλαβὴς καὶ ὁ ἄλαλος καὶ ὁ ἐπιγενὴς καὶ ὁ νήπιος καὶ ὁ ὑπεξούσιος υἱός, καὶ δοῦλος ἀλλότριος λέγονται ὅτι ἔχουσι τὴν κληρονομικὴν ἱκανότητα, διότι καίτοι διαθήκην νὰ ποιήσωσι δὲν δύνανται, ὅμως ἐκ διαθήκης εἴτε δι' ἑαυτοὺς εἴτε δι' ἕτερον ν' ἀποκτήσωσι δύνανται. Εἰς τοὺς ἐξωτικοὺς ὅμως κληρονόμους ὑπάρχει τὸ δικαίωμα τῆς διασκέψεως περὶ ὑπεισελεύσεως εἰς τὴν κληρονομίαν ἢ μὴ ὑπεισελεύσεως. ἀλλ' ἐὰν ἐκεῖνος, ὅστις ἔχει δικαίωμα ἀποχῆς, ἀνέμιξεν ἑαυτὸν εἰς πράγματα τῆς κληρονομίας, εἴτε ἐξωτικός, εἰς ὃν περὶ ὑπεισελεύσεως εἰς τὴν κληρονομίαν ἐπιτρέπεται νὰ

tem non habet, nisi minor sit annis viginti quinque: nam huius aetatis hominibus sicut in ceteris omnibus causis deceptis, ita et si temere damnosam hereditatem susceperint, praetor succurrit.

6 Sciendum tamen est divum Hadrianum etiam maiori viginti quinque annis veniam dedisse, cum post aditam hereditatem grande aes alienum, quod aditae hereditatis tempore latebat, emersisset. sed hoc divus quidem Hadrianus speciali beneficio cuidam praestitit: divus autem Gordianus postea in militibus tantummodo hoc ex- (6) tendit: sed nostra benevolentia commune omnibus subiectis imperio nostro hoc praestavit beneficium et constitutionem tam aequissimam quam nobilem scripsit, cuius tenorem si observaverint homines, licet eis adire hereditatem et in tantum teneri, in quantum valere bona hereditatis contingit: ut ex hac causa neque deliberationis auxilium eis fiat necessarium, nisi omissa observatione nostrae constitutionis et deliberandum existimaverint et sese veteri gravamini aditionis suppo-

διασκεφθῇ, ὑπεισῆλθε, κατόπιν δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ καταλίπῃ τὴν κληρονομίαν, ἐκτὸς ἂν εἶνε μικρότερος τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν· διότι εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἡλικίας ταύτης, ὡς ἐπὶ πασῶν τῶν λοιπῶν περιπτώσεων, ἐὰν ἠπατήθησαν, οὕτω καὶ ἐὰν ἀπερισκέπτως εἰς ἐπιζήμιον κληρονομίαν ὑπεισῆλθον, ὁ 6 πραίτωρ παρέχει συνδρομήν. Δέον ὅμως νὰ γνωσθῇ, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς καὶ εἰς μεγαλείτερον τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν παρέσχε συγνώμην, ἐὰν μετὰ τὴν ὑπεισέλευσιν εἰς τὴν κληρονομίαν μέγα χρέος, ὅπερ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑπεισελεύσεως εἰς τὴν κληρονομίαν ἐλάνθανεν, ἀνεφάνη. ἀλλὰ τοῦτο ὁ μὲν αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς δι' εἰδικοῦ εὐεργετήματος παρέσχεν εἴς τινα· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Γορδιανὸς κατόπιν εἰς τοὺς στρατιώτας μόνον ἐξέτεινε τοῦτο. ἀλλ' ἡ ἡμετέρα εὐδοκία κοινὸν εἰς ἅπαντας τοὺς ὑπηκόους τοῦ ἡμετέρου κράτους παρέσχε τὸ εὐεργέτημα τοῦτο, καὶ διάταξιν δικαιοτάτην τε καὶ εὐγενῆ ἔγραψε, τὸ περιεχόμενον τῆς ὁποίας ἐὰν τηρῶσιν οἱ ἄνθρωποι, δύνανται νὰ ὑπεισέρχωνται εἰς τὴν κληρονομίαν καὶ ἐπὶ τοσοῦτον νὰ ἐνέχωνται, ὅσον εὑρέθη ἡ ἀξία τῶν πραγμάτων τῆς κληρονομίας. ὥστε ἐκ τούτου οὐδὲ τὸ τῆς διασκέψεως βοήθημα νὰ καθίσταται ἐκείνοις ἀναγκαῖον, ἐκτὸς ἐὰν παραλειφθείσης τῆς τηρήσεως τῆς ἡμετέρας διατάξεως καὶ ὅτι πρέπει νὰ διασκεφθῶσι νομίσωσι καὶ ἑαυτοὺς προτιμήσωσι νὰ ὑποβάλωσιν εἰς τὸ βάρος τῆς ἀρχαίας ὑπει- 7 σελεύσεως. Ὡσαύτως ἐξωτικὸς κληρονόμος ἐν διαθήκῃ ἐγκατασταθεὶς ἢ ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὴν νόμιμον κληρονομίαν κληθεὶς δύναται εἴτε διὰ τῆς ἀντὶ κληρονόμου διοικήσεως εἴτε καὶ διὰ ἁπλῆς θελήσεως πρὸς ἀναδοχὴν τῆς κληρονομίας νὰ γείνῃ κληρονόμος. ἀντὶ κληρονόμου δὲ θεωρεῖταί τις ὅτι διοικεῖ,

7 nere maluerint. Item extraneus heres testamento institutus aut ab intestato ad legitimam hereditatem vocatus potest aut pro herede gerendo vel etiam nuda voluntate suscipiendae hereditatis heres fieri. pro herede autem gerere quis videtur, si rebus hereditariis tam-

nam heres utatur vel vendendo es hereditarias aut praedia co- ndo locandove et quoquo modo voluntatem suam declaret vel e vel verbis de adeunda heredi- te, dummodo sciat eum, in cuius onis pro herede gerit, testato in- estatove obiisse et se ei heredem sse. pro herede enim gerere est ro domino gerere: veteres enim eredes pro dominis appellabant. icut autem nuda voluntate extra- eus heres fit, ita et contraria estinatione statim ab hereditate epellitur. eum, qui mutus vel urdus natus est vel postea factus, ihil prohibet pro herede gerere t adquirere sibi hereditatem, si amen intellegit quod agitur.

ἐὰν πράγματα τῆς κληρονομίας ὡς κληρονόμος μεταχειρίζηται, εἴτε πωλῶν πράγματα τῆς κληρονομίας εἴτε κτήματα καλλιεργῶν ἢ ἐκμισθῶν, καὶ κα' οἱονδήποτε τρόπον ἐὰν τὴν ἑαυτοῦ θέλησιν διακηρύττῃ εἴτε διὰ πραγμάτων εἴτε διὰ λόγων περὶ ὑπεισελεύσεως εἰς τὴν κληρονομίαν, ἀρκεῖ μόνον νὰ γινώσκῃ ὅτι ἐκεῖνος, εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ ὁποίου ἀντὶ κληρονόμου διοικεῖ, μετὰ διαθήκης ἢ ἀδιάθετος ἀπεβίωσε, καὶ ὅτι αὐτὸς εἶνε κληρονόμος τούτου. ἀντὶ κληρονόμου δὲ διοίκησις εἶνε ἀντὶ κυρίου διοίκησις· διότι οἱ παλαιοὶ κληρονόμοι ἀντὶ κυρίων ἐκαλοῦντο. ὡς ὅμως δι' ἁπλῆς θελήσεως ὁ ἐξωτικὸς γίνεται κληρονόμος, οὕτω καὶ διὰ τῆς ἀντιθέτου θελήσεως ἀμέσως ἀπὸ τῆς κληρονομίας ἀπωθεῖται. ἐκεῖνον, ὅστις ἄλαλος ἢ κωφὸς ἐγεννήθη, ἢ κατόπιν ἐγένετο, οὐδὲν ἐμποδίζει ἀντὶ κληρονόμου νὰ διοικῇ, καὶ ν' ἀποκτήσῃ δι' ἑαυτὸν τὴν κληρονομίαν, ἀρκεῖ μόνον νὰ κατανοῇ τὸ πραττόμενον.

XX[1].

De legatis.

Post haec videamus de legatis. uae pars iuris extra propositam uidem materiam videtur: nam oquimur de his iuris figuris, qui- us per universitatem res nobis dquiruntur. sed cum omnino de estamentis deque heredibus qui estamento instituuntur locuti su- mus, non sine causa sequenti loco otest haec iuris materia tractari.

Legatum itaque est donatio

2 quaedam a defuncto relicta. Sed

(1) Πανδ. (30—32) — Κωδ. (6. 37. 43)

20.

Περὶ κληροδοσιῶν.

Κατόπιν τούτων ἂς ἴδωμεν περὶ κληροδοσιῶν. τὸ μέρος τοῦτο τοῦ δικαίου ἐκτὸς μὲν τῆς προκειμένης ὕλης φαίνεται, διότι ὁμιλοῦμεν περὶ ἐκείνων τῶν τρόπων τοῦ δικαίου, δι' ὧν καθ' ὁμάδα ἀποκτῶνται εἰς ἡμᾶς πράγματα· ἀλλ' ἀφοῦ γενικῶς περὶ διαθηκῶν καὶ κληρονόμων, οἵτινες διὰ διαθήκης ἐγκαθίστανται ὡμιλήσαμεν, οὐχὶ ἄνευ λόγου ἐν τοῖς ἑπομένοις δύναται ἡ προκειμένη ὕλη τοῦ δικαίου νὰ ἐξετασθῇ.

1 Κληροδοσία λοιπὸν εἶνε δωρεά τις παρὰ τοῦ διαθέτου καταλειφθεῖσα.

2 Ἀλλὰ πάλαι μὲν ἦσαν τέσσαρα εἴδη κληροδοσιῶν· διὰ διεκδικήσεως, διὰ

olim quidem erant legatorum genera quattuor: per vindicationem, per damnationem, sinendi modo, per praeceptionem: et certa quaedam verba cuique generi legatorum adsignata erant, per quae singula genera legatorum significabantur. sed ex constitutionibus divorum principum sollemnitas huiusmodi verborum penitus sublata est. nostra autem constitutio, quam cum magna fecimus lucubratione, defunctorum voluntates validiores esse cupientes et non verbis, sed voluntatibus eorum faventes, disposuit, ut omnibus legatis una sit natura et, quibuscumque verbis aliquid derelictum sit, liceat legatariis id persequi non solum per actiones personales, sed etiam per in rem et per hypothecariam: cuius constitutionis perpensum modum ex ipsios tenore perfectissime accipere pos-
3 sibile est. Sed non usque ad eam constitutionem standum esse existimavimus. cum enim antiquitatem invenimus legata quidem stricte concludentem, fideicommissis autem, quae ex voluntate magis descendebant defunctorum, pinguiorem naturam indulgentem: necessarium esse duximus omnia legata fideicommissis exaequare, ut nulla sit inter ea differentia, sed quod deest legatis, hoc repleatur ex natura fideicommissorum et, si quid amplius est in legatis, per hoc crescat fideicommissi natura. sed ne in primis legum cunabulis permixte de his exponendo studiosis adulescentibus quandam introducamus difficultatem, operae pretium esse duximus interim

καταδίκης, κατὰ συγχώρησιν, διὰ προκληροδοσίας· καὶ ὡρισμένα μὲν τινὰ ῥήματα δι' ἕκαστον εἶδος κληροδοσιῶν ἦσαν ἀναγεγραμμένα, δι' ὧν τὰ καθ' ἕκαστα εἴδη τῶν κληροδοσιῶν ἐδηλοῦντο. ἀλλ' ἐκ διατάξεων τῶν αὐτοκρατόρων κατηργήθη τὸ πανηγυρικὸν τῶν τοιούτων ῥημάτων. ἡμετέρα δὲ διάταξις, ἣν μετὰ μεγάλης ἐποιήσαμεν ἐργασίας, ἐπιθυμοῦντες νὰ ὑπερισχύωσιν αἱ θελήσεις τῶν ἀποβιούντων, καὶ οὐχὶ τὰ ῥήματα, ἀλλὰ τὰς θελήσεις τούτων εὐνοοῦντες, ὥρισεν ὥστε πᾶσαι αἱ κληροδοσίαι νὰ εἶνε μιᾶς φύσεως, καὶ δι' οἱωνδήποτε ῥημάτων κατελείφθη τι, νὰ δύνανται οἱ κληροδόχοι νὰ λαμβάνωσι τοῦτο οὐχὶ μόνον διὰ προσωπικῶν ἀγωγῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ἐμπραγμάτων καὶ δι' ὑποθηκικῆς. ταύτης δὲ τῆς διατάξεως τὸ μεμετρη-

3 μένον δύναταί τις ἐξ αὐτοῦ τοῦ περιεχομένου ἐντελέστατα νὰ νοήσῃ. Ἀλλ' οὐχὶ μέχρι τῆς διατάξεως ταύτης ἐνομίσαμεν ὅτι ἔδει νὰ μείνωμεν. διότι εὑρίσκοντες ὅτι ἡ ἀρχαιότης τὰς μὲν κληροδοσίας στενῶς περιώριζεν, εἰς δὲ τὰ καταπιστεύματα, ἅτινα ἐκ τῆς [ἁπλῆς] μᾶλλον θελήσεως τῶν ἀποβιούντων ἀπέρρεον, μείζονα ἐλευθερίαν ἐπέτρεπεν, ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαῖον πάσας τὰς κληροδοσίας νὰ ἐξισώσωμεν πρὸς τὰ καταπιστεύματα, ὥστε μηδεμία νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ αὐτῶν διαφορά, ἀλλ' ὅ,τι ἐλλείπει ἀπὸ τῶν κληροδοσιῶν, τοῦτο νὰ συμπληρῶται ἐκ τῆς φύσεως τῶν καταπιστευμάτων, καὶ ἄν τι περισσότερον ὑπάρχῃ εἰς τὰς κληροδοσίας, κατὰ τοῦτο ν' αὐξάνῃ ἡ φύσις τῶν καταπιστευμάτων. ἀλλ' ἵνα μὴ ἐν τοῖς πρώτοις τῶν νόμων στοιχείοις διὰ τῆς ἀναμίξ ἐκθέσεως τούτων δυσκολίαν τινὰ εἰς

paratim prius de legatis et po-
ea de fideicommissis tractare,
, natura utriusque iuris cognita
cile possint permixtionem eorum
uditi suptilioribus auribus acci-
ere.

τοὺς νέους σπουδαστὰς ἐπενέγκωμεν, ἄξιον τοῦ κόπου ἐνομίσαμεν ἐν τῷ μεταξὺ χωριστὰ πρότερον μὲν περὶ κληροδοσιῶν, κατόπιν δὲ περὶ καταπιστευμάτων νὰ πραγματευθῶμεν, ὥστε τῆς φύσεως ἑκατέρου δικαίου γνωσθείσης εὐκόλως νὰ δύνανται τὴν ἀνάμιξιν τούτων πεπαιδευμένοι διὰ λεπτοτέρων ὤτων νὰ νοῶσιν.

Non solum autem testatoris el heredis res, sed et aliena legari otest: ita ut heres cogatur redi-nere eam et praestare vel, si non otest redimere, aestimationem ius dare. sed si talis res sit, cuius on est commercium, nec aestinatio eius debetur, sicuti si campum Martium vel basilicas vel empla vel quae publico usui destinata sunt legaverit: nam nullius momenti legatum est. quod autem diximus alienam rem posse legari, ita intellegendum est, si defunctus sciebat alienam rem esse, non et si ignorabat: forsitan enim, si scisset alienam, non legasset. et ita divus Pius rescripsit. et verius est ipsum qui agit, id est legatarium, probare oportere scisse alienam rem legare defunctum, non heredem probare oportere ignorasse alienam, quia semper necessitas probandi incumbit illi

4 Οὐχὶ δὲ μόνον πρᾶγμα τοῦ διαθέτου ἢ τοῦ κληρονόμου, ἀλλὰ καὶ ἀλλότριον δύναται νὰ κληροδοτηθῇ, οὕτως ὥστε ὁ κληρονόμος ν' ἀναγκάζηται νὰ ἐξαγοράζῃ τοῦτο καὶ νὰ παρέχῃ, ἢ ἐὰν μὴ δύναται νὰ ἐξαγοράσῃ, νὰ δίδῃ τὴν διατίμησιν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐὰν τὸ πρᾶγμα εἶνε ἐξ ἐκείνων, ἅτινα εἶνε ἐκτὸς ἐμπορίου, οὐδ' ἡ διατίμησις αὐτοῦ ὀφείλεται, ὡς ἐὰν τὸ ἄρειον πεδίον ἢ βασιλικὰς [στοὰς] ἢ ναοὺς ἢ ὅσα εἰς δημοσίαν χρῆσιν εἶνε προωρισμένα, ἐκληροδότισε, διότι ἐντελῶς ἄκυρος εἶναι ἡ κληροδοσία. ὅπερ δὲ εἴπομεν, ὅτι ἀλλότριον πρᾶγμα δύναται νὰ κληροδοτηθῇ, οὕτω δέον νὰ νοῆται, ἐὰν ὁ διαθέτης ἐγίνωσκεν ὅτι εἶνε ἀλλότριον πρᾶγμα. οὐχὶ καὶ αν ἠγνόει. διότι ἴσως ἐὰν ἐγίνωσκεν ὅτι εἶνε ἀλλότριον, δὲν θὰ ἐκληροδότει· οὕτω δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Πῖος ἀντεπέστειλεν. ἀληθέστερον δὲ εἶνε ὅτι αὐτὸς ὁ ἐνάγων, ἤτοι ὁ κληροδόχος, πρέπει ν' ἀποδεικνύῃ, ὅτι ὁ διαθέτης ἐγίνωσκεν ὅτι ἀλλότριον πρᾶγμα κληροδοτεῖ, οὐχὶ δ' ὅτι ὁ κληρονόμος πρέπει ν' ἀποδεικνύῃ, ὅτι ἠγνόει [ὅτι κληροδοτεῖ] ἀλλότριον, καθόσον πάντοτε ἡ ὑποχρέωσις τῆς ἀποδείξεως

5 qui agit. Sed et si rem obligatam creditori aliquis legaverit, necesse habet heres luere. et hoc quoque casu idem placet, quod in re aliena, ut ita demum luere necesse habeat heres, si sciebat defunctus rem obligatam esse: et

5 ἐπιβάλλεται εἰς τὸν ἐνάγοντα. Ἀλλὰ καὶ ἂν πρᾶγμα ὑποκείμενον εἰς πιστωτὴν ἐκληροδότησέ τις, ἐνέχεται ὁ κληρονόμος νὰ τὸ ἀπαλλάξῃ· καὶ ἐν ταύτῃ δὲ τῇ περιπτώσει εἶνε δεκτὸν τὸ αὐτό, ὅπερ ἐπὶ ἀλλοτρίου πράγματος, δηλ. τότε νὰ ἐνέχηται ὁ κληρο-

ita divi Severus et Antoninus rescripserunt. si tamen defunctus voluit legatarium luere et hoc expressit, non debet heres eam luere.

νόμος εἰς τὸ ν' ἀπαλλάττῃ, ἐὰν ἐγίνω-
σκεν ὁ διαθέτης ὅτι τὸ πρᾶγμα ὑπ-
κειται [εἰς πιστωτὴν]· οὕτω δ' οἱ αὐ-
τοκράτορες Σεβῆρος καὶ Ἀντωνῖνος ἀν-
τεπέστειλαν. ἂν ὅμως ὁ διαθέτης ἠθέ-
λησεν ὁ κληροδόχος ν' ἀπαλλάξῃ, κα-
ἐξεδήλωσε τοῦτο, δὲν ὀφείλει ὁ κληρο-

6 Si res aliena legata fuerit et eius vivo testatore legatarius dominus factus fuerit, si quidem ex causa emptionis, ex testamento actione pretium consequi potest: si vero ex causa lucrativa, veluti ex donatione vel ex alia simili causa, agere non potest. nam traditum est duas lucrativas causas in eundem hominem et in eandem rem concurrere non posse. hac ratione si ex duobus testamentis eadem res eidem debeatur, interest, utrum rem an aestimationem ex testamento consecutus est: nam si rem, agere non potest, quia habet eam ex causa lucrativa, si

6 νόμος ν' ἀπαλλάξῃ ἐκεῖνο. Ἐὰ-
πρᾶγμα ἀλλότριον ἐκληροδοτήθη, τού-
του δὲ ζῶντος τοῦ διαθέτου ὁ κληροδό-
χος ἐγένετο κύριος, ἂν μὲν λόγῳ ἀγο-
ράσεως, δύναται διὰ τῆς ἐκ διαθήκης
ἀγωγῆς νὰ ἐπιτύχῃ τὸ τίμημα. ἂ-
ὅμως ἐξ αἰτίας ἐπικερδοῦς, λ. χ. ἐκ δω-
ρεᾶς ἢ ἐξ ἑτέρας ὁμοίας αἰτίας, δὲ-
δύναται νὰ ἐναγάγῃ. διότι καθιερώθη
ὥστε δύο ἐπικερδεῖς αἰτίαι ἐπὶ τοῦ αὐ-
τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πράγ-
ματος νὰ μὴ δύνανται νὰ συντρέξωσι
διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐὰν ἐκ δύο δια-
θηκῶν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα εἰς τὸν ἴδιο
ὀφείληται, διαφέρει, ἂν τὸ πρᾶγμα ἢ
τὴν διατίμησιν ἐκ τῆς διαθήκης ἔλαβε
διότι ἂν τὸ πρᾶγμα, δὲν δύναται νὰ
ἐναγάγῃ, διότι ἔχει τοῦτο ἐξ αἰτίας
ἐπικερδοῦς, ἂν δὲ τὴν διατίμησιν, δύ-

7 aestimationem, agere potest Ea quoque res, quae in rerum natura non est, si modo futura est, recte legatur, veluti fructus qui in illo fundo nati erunt, aut quod ex illa 8 ancilla natum erit. Si eadem res duobus legata sit sive coniunctim sive disiunctim, si ambo perveniant ad legatum, scinditur inter eos legatum: si alter deficiat, quia aut spreverit legatum aut vivo testatore decesserit aut alio quolibet modo defecerit, totum ad collegatarium pertinet. coniunctim autem legatur, veluti si quis dicat «Titio et Seio hominem Stichum do lego»: disiunctim ita «Titio hominem Stichum do lego, Seio Stichum

7 ναται νὰ ἐναγάγῃ. Ὡσαύτως τὸ
πρᾶγμα, ὅπερ δὲν ὑπάρχει μὲν ἀλλὰ
θέλει ὑπάρξει, ἐγκύρως κληροδοτεῖται,
λ. χ. οἱ καρποὶ οἵτινες ἐν τῷ δείνα
ἀγρῷ θέλουσι παραχθῆ, ἢ ὅ,τι ἐκ τῆς
8 δείνα δούλης θέλει τεχθῆ. Ἐὰν τὸ
αὐτὸ πρᾶγμα εἰς δύο κληροδοτηθῇ εἴτε
ἡνωμένως εἴτε χωριστά, ἂν ἀμφότεροι
περιέλθωσιν εἰς τὴν κληροδοσίαν, δια-
νέμονται μεταξύ των τὴν κληροδοσίαν·
ἂν δ' ὁ ἕτερος ἀπολειφθῇ, διότι εἴτε κα-
τεφρόνησε τὴν κληροδοσίαν εἴτε ζῶντος
τοῦ διαθέτου ἀπέθανεν, εἴτε καθ' οἱον-
δήποτε ἄλλον τρόπον ἐξέλιπεν, ὁλό-
κληρον εἰς τὸν συγκληροδόχον ἀνήκει.
ἡνωμένως δὲ κληροδοτεῖται, λ. χ. ἐάν
τις λέγῃ «εἰς τὸν Τίτιον καὶ Σέϊον τὸν
δοῦλον Στίχον δίδωμι, κληροδοτῶ»·

ego». sed et si expresserit eun-
n hominem Stichum, aeque dis-

unctim legatum intellegitur. Si
fundus alienus legatus fuerit
emerit proprietatem detracto
u fructu et usus fructus ad eum
venerit et postea ex testamento
at, recte eum agere et fundum
tere Iulianus ait, quia usus
ictus in petitione servitutis lo-
m optinet: sed officio iudicis
htineri, ut deducto usu fructu
peat aestimationem praestari.

Sed si rem legatarii quis ei
gaverit, inutile legatum est, quia
od proprium est ipsius, amplius
us fieri non potest: et licet alie-
verit eam, non debetur nec ipsa

nec aestimatio eius. Si quis
m suam quasi alienam legaverit,
let legatum: nam plus valet,
od in veritate est, quam quod
opinione. sed et si legatarii pu-
vit, valere constat, quia exitum
luntas defuncti potest habere.
Si rem suam legaverit testator
steaque eam alienaverit, Celsus
istimat, si non adimendi animo
ndidit, nihilo minus deberi, id-
ne divi Severus et Antoninus
scripserunt. idem rescripserunt
m, qui post testamentum factum
aedia quae legata erant pignori
edit, ademisse legatum non vi-
ri et ideo legatarium cum herede
gere posse, ut praedia a creditore
antur. si vero quis partem rei
gatae alienaverit, pars quae non

χωριστὰ δὲ οὕτως· «εἰς τὸν Τίτιον τὸν δοῦλον Στῖχον δίδωμι, κληροδοτῶ, εἰς τὸν Σέϊον τὸν Στῖχον δίδωμι κληροδοτῶ». ἀλλὰ καὶ ἂν εἴπε «τὸν αὐτὸν δοῦλον Στῖχον» ὡσαύτως χωριστὰ θεωρεῖ-
9 ται κληροδοτηθέν. Ἐὰν ἀγρὸς ἀλλότριος ἐκληροδοτήθη εἴς τινα, καὶ ἠγόρασε τὴν ἰδιοκτησίαν ἀφαιρεθείσης τῆς χρησικαρπίας, ἡδὲ χρησικαρπία περιῆλθεν εἰς αὐτὸν καὶ κατόπιν ἐκ τῆς διαθήκης ἐνάγῃ, ὀρθῶς οὕτος ἐνάγει ἀπαιτῶν τὸν ἀγρόν, λέγει ὁ Ἰουλιανός, καθόσον ἡ χρησικαρπία ἐν τῇ ἀπαιτήσει λαμβάνει δουλείας θέσιν. ἀλλ' ἐν τῷ καθήκοντι τοῦ δικαστοῦ περιέχεται, ὥστε ἀφαιρουμένης τῆς χρησικαρπίας νὰ διατάσσῃ τὴν παροχὴν τῆς διατιμή-
10 σεως. Ἀλλ' ἐὰν πρᾶγμα τοῦ κληροδόχου ἐκληροδότησέ τις, ἀνωφελὴς εἶνε ἡ κληροδοσία, καθόσον ὅ,τι εἶνε ἴδιόν τινος δὲν δύναται νὰ γείνῃ περισσότερον ἴδιον αὐτοῦ. καίτοι δὲ ἀπηλλοτρίωσεν αὐτό, δὲν ὀφείλεται οὔτε αὐτὸ τοῦτο οὔτε ἡ διατίμησις αὐτοῦ.
11 Ἐάν τις πρᾶγμα ἴδιον ὡσεὶ ἀλλότριον ἐκληροδότησεν, ἰσχύει ἡ κληροδοσία· διότι μᾶλλον ἰσχύει ὅ,τι ἐν τῇ πραγματικότητι ὑπάρχει, παρὰ ὅ,τι ἐν τῇ ἰδέᾳ. ἀλλὰ καὶ ἂν τοῦ κληροδόχου ἐθεώρησε, γνωστὸν ὅτι ἰσχύει, διότι ἡ θέλησις τοῦ διαθέτου δύναται νὰ ἔχῃ
12 διέξοδον. Ἐὰν πρᾶγμα ἴδιον ἐκληροδότησεν ὁ διαθέτης, κατόπιν δ' ἀπηλλοτρίωσεν αὐτό, ὁ Κέλσος φρονεῖ ὅτι, ἐὰν μὴ μὲ σκοπὸν ἀνακλήσεως ἐπώλησεν, οὐδὲν ἧττον ὀφείλεται, τοῦτο δὲ οἱ αὐτοκράτορες Σεβῆρος καὶ Ἀντωνῖνος ἀντεπέστειλαν. οἱ αὐτοὶ ἀντεπέστειλαν ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις μετὰ τὴν ποίησιν διαθήκης ἔδωκεν ὡς ἐνέχυρον κτήματα κληροδοτηθέντα, δὲν θεωρεῖται ὅτι ἀνεκάλεσε τὴν κληροδοσίαν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ κληροδόχος δύναται νὰ ἐναγάγῃ τὸν κληρονόμον, ὥστε τὰ κτή-

est alienata omnimodo debetur, pars autem alienata ita debetur, si non adimendi animo alienata

13 sit. Si quis debitori suo liberationem legaverit, legatum utile est et neque ab ipso debitore neque ab herede eius potest heres petere nec ab alio qui heredis loco est: sed et potest a debitore conveniri, ut liberet eum. potest autem quis vel ad tempus iubere ne

14 heres petat. Ex contrario si debitor creditori suo quod debet legaverit, inutile est legatum, si nihil plus est in legato quam in debito, quia nihil amplius habet per legatum. quodsi in diem vel sub condicione debitum ei pure lecaverit, utile est legatum propter repraesentationem. quodsi vivo testatore dies venerit aut condicio extiterit, Papinianus scripsit utile esse nihilo minus legatum, quia semel constitit. quod et verum est: non enim placuit sententia existimantium extinctum esse legatum, quia in eam causam pervenit, a qua incipere non potest.

15 Sed si uxori maritus dotem legaverit, valet legatum, quia plenius est legatum quam de dote actio. sed si quam non acceperit dotem legaverit, divi Severus et Antoninus rescripserunt, si quidem simpliciter legaverit, inutile esse legatum: si vero certa pecunia vel certum corpus aut instru-

ματα ν' ἀπαλλαγῶσι τοῦ πιστωτοῦ. ἐ
ὅμως τις μέρος τοῦ κληροδοτηθέντ
πράγματος ἀπηλλοτρίωσε, τὸ μὴ ἀπα
λοτριωθὲν μέρος οὐδόλως ὀφείλεται, ἐ
μως τὸ ἀπαλλοτριωθὲν μέρος ὀφείλετα
τότε, ἐὰν μὴ μὲ σκοπὸν ἀνακλήσεω
13 ἀπηλλοτριώθη. Ἐάν τις εἰς ὀφειλέ
την του ἐκληροδότησεν ἀπαλλαγήν,
κληροδοσία εἶνε ὠφέλιμος καὶ οὔτε πά
αὐτοῦ τοῦ ὀφειλέτου οὔτε παρὰ τ
κληρονόμου αὐτοῦ δύναται ὁ κληρονό
μος ν' ἀπαιτήσῃ, οὔτε παρ' ἑτέρου, ὅ
στις εἶνε εἰς θέσιν κληρονόμου. ἀλλ
καὶ νὰ ἐναχθῇ δύναται ὑπὸ τοῦ ὀφε
λέτου, ὥστε νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ. δύνα
ται ὅμως τις καὶ προσκαίρως νὰ διατά
ξῃ, ὥστε νὰ μὴ ἀπαιτήσῃ ὁ κληρονόμο
14 Ἐξ ἀντιθέτου ἐὰν ὁ ὀφειλέτης ἐκ
ληροδότησεν εἰς τὸν πιστωτὴν αὐτο
ὅ,τι ὀφείλει, ἀνωφελὴς εἶνε ἡ κληροδό
σία, ἐὰν μηδὲν περισσότερον ὑπάρχ
ἐν τῇ κληροδοσίᾳ παρὰ ἐν τῷ χρέε
διότι οὐδὲν περισσότερον ἔχει [ὁ πιστω
τὴς] διὰ τῆς κληροδοσίας. ἂν ὅμως τ
ὑπὸ προθεσμίαν ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ὀφειλό
μενον αὐτῷ ἀπολύτως ἐκληροδότησεν
εἶνε ἰσχυρὰ ἡ κληροδοσία ἕνεκα τῆς ἀμε
σου καταβολῆς. ἂν ὅμως ζῶντος τοῦ δια
θέτου ἔληξεν ἡ προθεσμία, ἢ ἐπληρώθη
αἵρεσις, ὁ Παπινιανὸς ἔγραψεν ὅτι οὐδὲ
ἧττον εἶνε ἰσχυρὰ ἡ κληροδοσία, διότ
ἅπαξ κατηρτίσθη. τοῦτο δ' εἶνε καὶ ὀρ
θόν· διότι δὲν ἤρεσεν ἡ γνώμη τῶν φρο
νούντων ὅτι ἡ κληροδοσία ἀνηρέθη, διότ
περιῆλθεν εἰς τοιαύτην περίπτωσιν, καθ
15 ἣν δὲν δύναται νὰ λάβῃ ἀρχήν. Ἀλλ
ἐὰν σύζυγος εἰς τὴν γυναῖκα ἐκληροδό
τισε τὴν προῖκα, ἰσχύει ἡ κληροδοσία
διότι περιεκτικωτέρα εἶνε ἡ κληροδο
σία παρὰ ἡ περὶ προικὸς ἀγωγή. ἀλλ
ἐὰν ἐκληροδότησε προῖκα, ἣν δὲν ἔλα
βεν, οἱ αὐτοκράτορες Σεβῆρος καὶ Ἀν
τωνῖνος ἀντεπέστειλαν ὅτι ἂν μὲν ἁ
πλῶς ἐκληροδότησεν, ἀνωφελὴς εἶν

ntum dotis in praelegando de-
nstrata sunt, valere legatum.

Si res legata sine facto heredis
rierit, legatario decedit. et si
vus alienus legatus sine facto
redis manumissus fuerit, non
hetur heres. si vero heredis ser-
s legatus fuerit et ipse eum
numiserit, teneri eum Iulianus
ipsit, nec interest, scierit an
noraverit a se legatum esse. sed
si alii donaverit servum et is
i donatus est eum manumiserit,
hetur heres, quamvis ignorave-

rit a se eum legatum esse. Si
is ancillas cum suis natis lega-
rit, etiamsi ancillae mortuae
erint, partus legato cedunt. idem
t, si ordinarii servi cum vicariis
gati fuerint, ut, licet mortui sint
dinarii, tamen vicarii legato ce-
nt. sed si servus cum peculio
erit legatus, mortuo servo vel
anumisso vel alienato et peculii
gatum extinguitur. idem est, si
ndus instructus vel cum instru-
ento legatus fuerit: nam fundo
ienato et instrumenti legatum

extinguitur. Si grex legatus
erit posteaque ad unam ovem
rvenerit, quod superfuerit vin-
cari potest. Grege autem legato
iam eas oves, quae post testa-
entum factum gregi adiciuntur,
gato cedere Iulianus ait: esse
im gregis unum corpus ex di-

ἡ κληροδοσία· ἂν ὅμως ὡρισμένα χρήματα ἢ ὡρισμένον σῶμα ἢ τὸ ἔγγραφον τῆς προικὸς ἐν τῇ ἀποδόσει ὑπεδείχθη-
16 σαν, ἰσχύει ἡ κληροδοσία. Ἐὰν πρᾶγμα κληροδοτηθὲν ἄνευ πράξεως τοῦ κληρονόμου ἀπωλέσθη, διὰ τὸν κληροδόχον εἶνε ἡ ἀπώλεια. καὶ ἂν δοῦλος ἀλλότριος κληροδοτηθεὶς ἄνευ πράξεως τοῦ κληρονόμου ἐχειραφετήθη, δὲν ἐνέχεται ὁ κληρονόμος. ἂν ὅμως τοῦ κληρονόμου δοῦλος ἐκληροδοτήθη, καὶ οὗτος αὐτὸν ἐχειραφέτησεν, ἐνέχεται οὗτος, ἔγραψεν ὁ Ἰουλιανός, οὐδὲ διαφέρει, ἂν ἐγίνωσκεν ἢ ἠγνόει ὅτι ἐκληροδοτήθη εἰς βάρος ἑαυτοῦ· ἀλλὰ καὶ ἂν εἰς ἕτερον ἐδωρήσατο τὸν δοῦλον, καὶ ἐκεῖνος εἰς ὃν ἐδωρήθη ἐχειραφέτησεν αὐτόν, ἐνέχεται ὁ κληρονόμος, καίτοι ἠγνόει ὅτι εἰς βάρος ἑαυτοῦ ἐκεῖνος ἐ-
17 κληροδοτήθη. Ἄν τις δούλας μετὰ τῶν τέκνων των ἐκληροδότησε, καὶ ἂν αἱ δοῦλαι ἀποθάνωσιν, οἱ τοκετοὶ ἀνήκουσιν εἰς τὴν κληροδοσίαν. τὸ αὐτὸ ἐὰν δοῦλος προϊστάμενος μετὰ ὑφισταμένων ἐκληροδοτήθησαν, ὥστε, καίτοι ἀπέθανον οἱ προϊστάμενοι, ὅμως οἱ ὑφιστάμενοι ν' ἀνήκωσιν εἰς τὴν κληροδοσίαν. ἀλλ' ἐὰν δοῦλος μετὰ τοῦ χρηματίου ἐκληροδοτήθη ἀποθανόντος τοῦ δούλου ἢ χειραφετηθέντος ἢ ἀπαλλοτριωθέντος καὶ ἡ τοῦ χρηματίου κληροδοσία ἐξαλείφεται. τὸ αὐτὸ ἐὰν ἀγρὸς ἐξωπλισμένος ἤτοι μετὰ τοῦ ἐξοπλισμοῦ ἐκληροδοτήθη· διότι ἀπαλλοτριωθέντος τοῦ ἀγροῦ ἐξαλείφεται καὶ ἡ κληροδοσία τοῦ ἐξοπλισμοῦ.
18 Ἐὰν ἐκληροδοτήθη ἀγέλη, κατόπιν δ' εἰς ἓν πρόβατον κατήντησε, τὸ ὑπολειφθὲν δύναται νὰ διεκδικηθῇ. κληροδοτηθείσης δ' ἀγέλης καὶ ἐκεῖνα τὰ πρόβατα, ἅτινα μετὰ τὴν ποίησιν τῆς διαθήκης εἰς τὴν ἀγέλην προστίθενται, προσαυξάνουσιν εἰς τὴν κληροδοσίαν, λέγει ὁ Ἰουλιανός. διότι ἓν εἶνε

stantibus capitibus, sicuti aedium unum corpus est ex cohaerentibus 19 lapidibus: aedibus denique legatis columnas et marmora, quae post testamentum factum adiecta

20 sunt, legato cedere. Si peculium legatum fuerit, sine dubio quidquid peculio accedit vel decedit vivo testatore, legatarii lucro vel damno est. quodsi post mortem testatoris ante aditam hereditatem servus adquisierit, Iulianus ait, si quidem ipsi manumisso peculium legatum fuerit, omne, quod ante aditam hereditatem adquisitum est, legatario cedere, quia dies huius legati adita hereditate cedit: sed si extraneo peculium legatum fuerit, non cedere ea legato, nisi ex rebus peculiaribus auctum fuerit peculium. peculium autem nisi legatum fuerit, manumisso non debetur, quamvis si vivus manumiserit, sufficit, si non adimatur: et ita divi Severus et Antoninus rescripserunt. idem rescripserunt peculio legato non videri id relictum, ut petitionem habeat pecuniae, quam in rationes dominicas impendit. idem rescripserunt peculium videri legatum, cum rationibus redditis liber esse iussus est

21 et ex eo reliquas inferre. Tam autem corporales res quam incorporales legari possunt. et ideo et

τὸ σῶμα τῆς ἀγέλης ἐκ διαφόρων κεφαλῶν, ὡς τῆς οἰκίας ἓν εἶνε τὸ σῶμα 19 ἐκ συνεχομένων λίθων. λοιπὸν ἐὰν ἐκληροδοτήθη οἰκία, οἱ κίονες ἢ τὰ μάρμαρα, ἅτινα μετὰ τὴν ποίησιν τῆς διαθήκης προσετέθησαν, προσαυξάνου-
20 σιν εἰς τὴν κληροδοσίαν. Ἐὰν χρημάτιον ἐκληροδοτήθη, ἀναμφιβόλως ὅ,τι εἰς τὸ χρημάτιον προστίθεται ἢ ἀφαιρεῖται ζῶντος τοῦ διαθέτου, εἶνε εἰς ὄφελος ἢ ζημίαν τοῦ κληροδόχου. ἂν ὅμως μετὰ θάνατον τοῦ διαθέτου πρὸ ὑπεισελεύσεως εἰς τὴν κληρονομίαν ὁ δοῦλος ἀπέκτησεν, ὁ Ἰουλιανὸς λέγει, ἂν μὲν εἰς αὐτὸν τοῦτον χειραφετούμενον τὸ χρημάτιον ἐκληροδοτήθη, πᾶν ὅ,τι πρὸ ὑπεισελεύσεως εἰς τὴν κληρονομίαν ἀπεκτήθη, περιέρχεται εἰς τὸν κληροδόχον, διότι ἡ ἡμέρα τῆς ἐπαγωγῆς τῆς κληροδοσίας ταύτης ἄρχεται διὰ τῆς ὑπεισελεύσεως εἰς τὴν κληρονομίαν· ἀλλ' ἐὰν εἰς ἐξωτικὸν ἐκληροδοτήθη τὸ χρημάτιον, δὲν ἐπάγεται αὐτῷ ἡ κληροδοσία, ἐὰν μὴ ἐκ πραγμάτων τοῦ χρηματίου ηὔξησε τὸ χρημάτιον. τὸ χρημάτιον δὲ ἐὰν μὴ ἐκληροδοτήθη, δὲν ὀφείλεται εἰς τὸν χειραφετούμενον, καίτοι ἐὰν ζῶν [ὁ διαθέτης] ἐχειραφέτει, θὰ ἤρκει [πρὸς ἀπόκτησιν καὶ τοῦ χρηματίου] ἡ μὴ ἀφαίρεσις· οὕτω δὲ καὶ οἱ αὐτοκράτορες Σεβῆρος καὶ Ἀντωνῖνος ἀντεπέστειλαν, οἱ αὐτοὶ ἀντεπέστειλαν, ὅτι κληροδοτηθέντος χρηματίου δὲν θεωρεῖται καταλειφθὲν τοῦτο, ὥστε νὰ ἔχῃ ἀπαίτησιν διὰ τὰ χρήματα, ἅτινα εἰς λογαριασμοὺς τοῦ κυρίου ἐδαπάνησεν. οἱ αὐτοὶ ἀντεπέστειλαν ὅτι χρημάτιον θεωρεῖται κληροδοτηθέν, ἐὰν μετὰ ἀπόδοσιν τῶν λογαριασμῶν διετάχθη νὰ
21 εἶνε ἐλεύθερος καὶ μετὰ τοῦτο νὰ καταβάλῃ τὰ λοιπά. Καὶ σωματικὰ δὲ πράγματα καὶ ἀσώματα δύνανται νὰ κληροδοτηθῶσι. διὰ τοῦτο δὲ καὶ

iod defuncto debetur, potest ali-
i legari, ut actiones suas heres
gatario praestet, nisi exegerit
vus testator pecuniam: nam hoc
su legatum extinguitur. sed et
le legatum valet: «damnas esto
res domum illius reficere vel

illum aere alieno liberare». Si
neraliter servus vel alia res le-
tur, electio legatarii est, nisi

aliud testator dixerit. Optionis
gatum, id est ubi testator ex
rvis suis vel aliis rebus optare
gatarium iusserat, habebat in se
ndicionem, et ideo nisi ipse le-
tarius vivus optaverat, ad here-
m legatum non transmittebat.
d ex constitutione nostra et hoc
meliorem statum reformatum
t et data est licentia et heredi
gatarii optare, licet vivus lega-
rius hoc non fecit. et diligentiore
actatu habito et hoc in nostra
nstitutione additum est, ut, sive
ures legatarii existant, quibus
tio relicta est, et dissentiant in
rpore eligendo, sive unius lega-
rii plures heredes, et inter se
rca optandum dissentiant alio
iud corpus eligere cupiente, ne
reat legatum (quod plerique pru-
ntium contra benivolentiam in-
oducebant), fortunam esse huius
tionis iudicem et sorte esse hoc
rimendum, ut, ad quem sors per-
niat, illius sententia in optione
aecellat.

Legari autem illis solis potest,

ὅ,τι εἰς τὸν διαθέτην ὀφείλεται, δύνα-
ται εἴς τινα νὰ κληροδοτηθῇ, ὥστε
τὰς ἑαυτοῦ ἀγωγὰς ὁ κληρονόμος νὰ
παράσχῃ εἰς τὸν κληροδόχον, ἐὰν μὴ
ζῶν ὁ διαθέτης εἰσέπραξε τὰ χρήματα·
διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ κληρο-
δοσία ἐξαλείφεται. ἀλλὰ καὶ τοιαυτη
κληροδοσία ἰσχύει· «ἔστω ὑπόχρεως
ὁ κληρονόμος μου νὰ ἐπισκευάσῃ τὸν
οἶκον τοῦ δεῖνος» ἢ «τὸν δεῖνα ν' ἀ-
22 παλλάξῃ τοῦ χρέους». Ἐὰν γενικῶς
δοῦλος ἢ ἕτερον πράγμα κληροδοτῆ-
ται, ἡ ἐπιλογὴ ἀνήκει εἰς τὸν κληρο-
δόχον, ἐὰν μὴ ἄλλως εἶπεν ὁ διαθέτης.
23 Κληροδοσία ἐπιλογῆς, δηλ. ὅταν ὁ
διαθέτης διέταξε τὸν κληροδόχον ἐκ
τῶν δούλων αὐτοῦ ἢ ἑτέρων πραγμά-
των νὰ ποιήσῃ ἐπιλογήν, εἶχεν ἐν ἑαυ-
τῇ αἵρεσιν, καὶ διὰ τοῦτο ἐὰν μὴ αὐ-
τὸς ὁ κληροδόχος ζῶν ἐποίησεν ἐπιλο-
γήν, δὲν μετεβίβαζε τὴν κληροδοσίαν
εἰς τὸν κληρονόμον. ἀλλὰ κατὰ διάτα-
ξιν ἡμετέραν καὶ τοῦτο εἰς καλλιτέραν
κατάστασιν ἀνεμορφώθη, καὶ ἐδόθη ἄ-
δεια καὶ εἰς τὸν κληρονόμον τοῦ κλη-
ροδόχου νὰ ποιῇ ἐπιλογήν, καίτοι ζῶν
ὁ κληροδόχος δὲν ἔπραξε τοῦτο. ἐπιμε-
λεστέρας δ' ἐρεύνης γενομένης καὶ τοῦτο
εἰς τὴν ἡμετέραν διάταξιν προσετέθη,
ὥστε, εἴτε πολλοὶ ἀναδειχθῶσι κλη-
ροδόχοι, εἰς οὓς ἡ ἐπιλογὴ κατελείφθη,
διαφωνῶσι δὲ περὶ τὴν ἐπιλογὴν πράγ-
ματος, εἴτε ἑνὸς κληροδόχου πλείονες
κληρονόμοι, καὶ πρὸς ἀλλήλους περὶ
τὴν ἐπιλογὴν διαφωνῶσιν ἄλλου ἄλλο
πρᾶγμα ἐπιθυμοῦντος νὰ ἐκλέξῃ, ἵνα
μὴ ἀπολεσθῇ ἡ κληροδοσία [ὅπερ πλεῖ-
στοι τῶν νομομαθῶν ἐναντίον τῆς εὐ-
μενείας εἰσῆγον] ἡ τύχη νὰ εἶνε κριτὴς
τῆς τοιαύτης ἐπιλογῆς, καὶ διὰ κλή-
ρου ν' ἀποφασίζηται τοῦτο, ὥστε, εἰς
ὅν τινα ὁ κλῆρος πέσῃ, τούτου ἡ γνώμη
ἐν τῇ ἐπιλογῇ νὰ ὑπερισχύῃ.

24 Κληροδοσία δὲ νὰ καταλειφθῇ εἰς

cum quibus testamenti factio est. 25 Incertis vero personis neque legata neque fideicommissa olim relinqui concessum erat: nam nec miles quidem incertae personae poterat relinquere, ut divus Hadrianus rescripsit. incerta autem persona videbatur, quam incerta opinione animo suo testator subiciebat, veluti si quis ita dicat: «quicumque filio meo in matrimonium filiam suam collocaverit, ei heres meus illum fundum dato»: illud quoque, quod his relinquebatur, qui post testamentum scriptum primi consules designati erunt, aeque incertae personae legari videbatur: et denique multae aliae huiusmodi species sunt. libertas quoque non videbatur posse incertae personae dari, quia placebat nominatim servos liberari. tutor quoque certus dari debebat. sub certa vero demonstratione, id est ex certis personis incertae personae, recte legabatur, veluti «ex cognatis meis qui nunc sunt si quis filiam meam uxorem duxerit, ei heres meus illam rem dato». incertis autem personis legata vel fideicommissa relicta et per errorem soluta repeti non posse sacris constitutionibus cau-

26 tum erat. Postumo quoque alieno inutiliter legabatur: est autem alienus postumus, qui natus inter suos heredes testatoris futurus non est: ideoque ex emancipato filio conceptus nepos extraneus

ἐκείνους μόνους δύναται, μεθ' ὧν ὑπάρ-
25 χει κληρονομικὴ ἱκανότης. Εἰς ἀ-
βέβαια ὅμως πρόσωπα μήτε κληροδο-
σίαι μήτε καταπιστεύματα ἐπετρέπε-
το τὸ πάλαι νὰ καταλείπωνται. διότι
οὐδὲ στρατιώτης ἠδύνατο εἰς ἀβέβαιον
πρόσωπον νὰ καταλείπῃ, καθ' ἃ ὁ αὐτο-
κράτωρ Ἀδριανὸς ἀντεπέστειλεν. ἀβέ-
βαιον δὲ πρόσωπον ἐθεωρεῖτο [ἐκεῖνο]
ὅπερ μετ' ἀβεβαίας ἐννοίας εἶχεν ἐν τῷ
νῷ ὁ διαθέτης, ὡς ἐάν τις εἴπῃ ὡς ἑξῆς·
«ὅστις δήποτε μετὰ τοῦ υἱοῦ μου συνάψῃ
εἰς γάμον τὴν θυγατέρα του, εἰς τοῦτον
ὁ κληρονόμος μου νὰ δώσῃ τὸν δεῖνα
ἀγρόν.» ὡσαύτως ὅ,τι κατελείπετο εἰς
ἐκείνους, οἵτινες μετὰ τὴν ποίησιν τῆς
διαθήκης ὡς πρῶτοι ὕπατοι ἤθελον ὁ-
ρισθῆ, ὁμοίως εἰς ἀόριστον πρόσωπον
ἐθεωρεῖτο κληροδοτούμενον· καὶ καθε-
ξῆς πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα παραδείγμα-
τα ὑπάρχουσιν. ὡσαύτως ἡ ἐλευθερία
ἐθεωρεῖτο ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ δοθῇ εἰς
ἀόριστον πρόσωπον, διότι ἐδέχοντο ὅτι
ὀνομαστὶ οἱ δοῦλοι ἐλευθεροῦνται· ὡ-
σαύτως ὁ ἐπίτροπος ἔδει βέβαιος νὰ
δίδηται. ὑπὸ ὡρισμένην ὅμως ὑπόδειξιν
ἤτοι ἐξ ὡρισμένων προσώπων εἰς ἀόρι-
στον πρόσωπον, ἐγκύρως ἐκληροδοτεῖτο
λ. χ. «ἐκ τῶν συγγενῶν μου, οἵτινες
ἤδη ὑπάρχουσιν, ἐάν τις τὴν θυγατέ-
ρα μου λάβῃ σύζυγον, εἰς τοῦτον ὁ κλη-
ρονόμος μου νὰ δώσῃ τὸ δεῖνα πρᾶγ-
μα.» αἱ εἰς ἀβέβαια ὅμως πρόσωπα
καταλειφθεῖσαι καὶ ἐκ πλάνης κατα-
βληθεῖσαι κληροδοσίαι ἢ καταπιστεύ-
ματα δὲν ἠδύναντο ν' ἀναζητηθῶσιν,
ὡρίζετο εἰς τὰς αὐτοκρατορικὰς διατά-
26 ξεις. ὡσαύτως εἰς ἐπιγενῆ ἐξωτικὸν
ἀνωφελῶς ἐκληροδοτεῖτο· εἶνε δ' ἐξω-
τικὸς ἐπιγενής, ὅστις γεννηθεὶς δὲν θέ-
λει εἶσθαι μεταξὺ τῶν οἰκείων κληρο-
νόμων τοῦ διαθέτου. καὶ διὰ τοῦτο ὁ
ἐκ χειραφέτου υἱοῦ συλληφθεὶς ἔγγονος
ἦτο ἐξωτικὸς ἐπιγενὴς τοῦ πάππου.

erat postumus avo. Sed nec iusmodi species penitus est sine ta emendatione derelicta, cum nostro codice constitutio posita , per quam et huic parti mede- nus non solum in hereditatibus, etiam in legatis et fideicom- ssis: quod evidenter ex ipsius nstitutionis lectione clarescit. tor autem nec per nostram con- tutionem incertus dari debeat, ia certo iudicio debet quis pro tela suae posteritati cavere. Postumus autem alienus heres stitui et antea poterat et nunc test, nisi in utero eius sit, quae re nostra uxor esse non potest.

Si quid in nomine cognomine aenomine legatarii erraverit stator, si de persona constat, hilo minus valet legatum: idem heredibus servatur et recte: mina enim significandorum ho- inum gratia reperta sunt, qui si olibet alio modo intellegantur,

nihil interest. Huic proxima t illa iuris regula falsa demon- ratione legatum non peremi. luti si quis ita legaverit «Stichum rvum meum vernam do lego»: et enim non verna, sed emptus , de servo tamen constat, utile t legatum. et convenienter si demonstraverit «Stichum ser- m, quem a Seio emi», sitque ab io emptus, utile legatum est, si

de servo constat. Longe magis gato falsa causa non nocet. ve- ti cum ita quis dixerit: «Titio,

27 Ὅμως οὐδὲ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ἐγκατελείφθη ἐντελῶς ἄνευ δικαίας βελτιώσεως, διότι ἐν τῷ ἡμετέρῳ κώδικι ἐτέθη διάταξις, δι' ἧς καὶ τὸ μέρος τοῦτο ἐθεραπεύσαμεν, οὐχὶ μόνον ὡς πρὸς τὰς κληρονομίας, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὰς κληροδοσίας καὶ τὰ καταπιστεύματα. τοῦτο δὲ καθαρῶς φαίνεται ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτῆς τῆς διατάξεως. ἐπίτροπος ὅμως οὐδὲ κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν πρέπει ἀβέβαιος νὰ δίδηται, διότι δι' ὡρισμένης ἀποφάσεως
28 ὀφείλει τις νὰ μεριμνᾷ περὶ ἐπιτροπείας τῶν μεταγενεστέρων του. Ἐπιγενὴς ὅμως ἐξωτικὸς καὶ πρότερον νὰ ἐγκατασταθῇ κληρονόμος ἠδύνατο, καὶ ἤδη δύναται, ἐκτὸς ἂν κυοφορῆται ὑπ' ἐκείνης, ἥτις δὲν δύναται νὰ εἶνε ἐγ-
29 κύρως σύζυγος ἡμῶν. Ἐὰν κατά τι ὡς πρός τὸ ὄνομα, τὸ ἐπώνυμον, καὶ προωνύμιον τοῦ κληροδόχου ἐπλανήθη ὁ διαθέτης, ἂν περὶ τοῦ προσώπου ὑπάρχῃ βεβαιότης, οὐδὲν ἧττον ἰσχύει ἡ κληροδοσία· τὸ αὐτὸ ἐπὶ κληρονόμων τηρεῖται, καὶ ὀρθῶς· διότι τὰ ὀνόματα πρὸς δήλωσιν τῶν ἀνθρώπων ἐπενοήθησαν, ὅθεν ἐὰν καθ' οἱονδήποτε ἄλλον τρόπον δηλοῦν-
30 ται, οὐδόλως διαφέρει. Τούτου ὁμοιότατον εἶνε ἐκεῖνος τοῦ δικαίου ὁ κανών, ὅτι διὰ ψευδοῦς δηλώσεως ἡ κληροδοσία δὲν ἀναιρεῖται. λ. χ. ἐάν τις ἐκληροδότησεν οὕτω «τὸν Στίχον, δοῦλόν μου οἰκογενῆ, δίδωμι κληροδοτῷ.» καθόσον καίτοι οὐχὶ οἰκογενὴς ἀλλ' ἠγορασμένος εἶνε, ὅμως (ἐπειδὴ) περὶ τοῦ δούλου ὑπάρχει βεβαιότης, ἡ κληροδοσία εἶνε ἰσχυρά. κατ' ἀκολουθίαν λοιπὸν ἐὰν ὑπέδειξεν ὡς ἑξῆς «τὸν δοῦλον Στίχον, ὃν ἀπὸ τοῦ Σέϊου ἠγόρασα,» παρ' ἑτέρου δ' ἠγοράσθη, ἡ κληροδοσία εἶνε ἰσχυρά, ἐὰν περὶ τοῦ δού-
31 λου ὑπάρχῃ βεβαιότης. Πολὺ περισσότερον διὰ τὴν κληροδοσίαν δὲν βλάπτει ἡ ψευδὴς αἰτία. λ. χ. ἐάν τις

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

quia absente me negotia mea curavit, Stichum do lego», vel ita: «Titio, quia patrocinio eius capitali crimine liberatus sum, Stichum do lego»: licet enim neque negotia testatoris umquam gessit Titius neque patrocinio eius liberatus est, legatum tamen valet. sed si condicionaliter enuntiata fuerit causa, aliud iuris est, veluti hoc modo: «Titio, si negotia mea

32 curaverit, fundum do lego». An servo heredis recte legamus, quaeritur. et constat pure inutiliter legari nec quidquam proficere, si vivo testatore de potestate heredis exierit, quia quod inutile foret legatum, si statim post factum testamentum decessisset testator, hoc non debet ideo valere, quia diutius testator vixerit. sub condicione vero recte legatur, ut requiramus, an, quo tempore dies legati cedit, in potestate heredis

33 non sit. Ex diverso herede instituto servo quin domino recte etiam sine condicione legetur, non dubitatur. nam et si statim post factum testamentum decesserit testator, non tamen apud eum qui heres sit dies legati cedere intellegitur, cum hereditas a legato separata sit et possit per eum servum alius heres effici, si prius, quam iussu domini adeat, in alterius potestatem translatus sit, vel manumissus ipse heres efficitur: quibus casibus utile est legatum: quodsi in eadem causa permanse-

εἶπεν ὡς ἑξῆς· «εἰς τὸν Τίτιον, διότι ἀπόντος μου ἐμερίμνησε περὶ τῶν ὑποθέσεών μου, τὸν Στῖχον δίδωμι κληροδοτῶ.» ἢ οὕτως· «εἰς τὸν Τίτιον, ἐπειδὴ τῇ προστασίᾳ αὐτοῦ ἀπηλλάγην ἐγκλήματος θανατικοῦ, τὸν Στῖχον δίδωμι κληροδοτῶ.» καθόσον καίτοι οὔτε τὰς ὑποθέσεις τοῦ διαθέτου ἐδιοίκησέ ποτε ὁ Τίτιος, οὔτε τῇ προστασίᾳ τούτου ἀπηλλάγη [ἐκεῖνος], ἡ κληροδοσία ὅμως ἰσχύει. ἀλλ' ἐὰν ἡ αἰτία ἐν εἴδει αἱρέσεως ἐδηλώθη, ἄλλως ἔχει, λ χ. κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον· «εἰς τὸν Τίτιον ἐὰν τὰς ὑποθέσεις μου ἐδιοίκησε, δίδωμι 32 κληροδοτῶ τὸν ἀγρόν.» Ἐρωτᾶται ἂν εἰς τὸν δοῦλον τοῦ κληρονόμου ἐγκύρως κληροδοτῶμεν· γνωστὸν λοιπὸν ὅτι ἡ ἀπολύτως [γινομένη] κληροδοσία εἶνε ἀνίσχυρος, οὐδ' ὠφελεῖ τι, ἐὰν ζῶντος τοῦ διαθέτου ἐξῆλθε τῆς ἐξουσίας τοῦ κληρονόμου, καθόσον κληροδοσία, ἥτις θὰ ἦτο ἀνίσχυρος, ἐὰν ἀμέσως μετὰ τὴν ποίησιν τῆς διαθήκης ἀπέθνησκεν ὁ διαθέτης, δὲν πρέπει νὰ ἰσχύῃ διὰ τοῦτο, ὅτι περισσότερον ὁ διαθέτης ἔζησεν. ὑπὸ αἵρεσιν ὅμως ἐγκύρως γίνεται κληροδοσία, ὥστε νὰ ἐρευνῶμεν ἂν, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπαγωγῆς τῆς κληροδοσίας, δὲν εὑρίσκηται [ὁ δοῦλος] 33 ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ κληρονόμου. Ἐξ ἀντιθέτου ἐὰν δοῦλος ἐγκατασταθῇ κληρονόμος, ὅτι εἰς τὸν κύριον [τούτου] ἐγκύρως γίνεται κληροδοσία καὶ ἄνευ αἱρέσεως, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία· διότι καὶ ἂν ἀμέσως μετὰ τὴν ποίησιν τῆς διαθήκης ἀπέθανεν ὁ διαθέτης, ὅμως δὲν θεωρεῖται ὅτι ἀμέσως ἐπάγεται ἡ κληροδοσία εἰς ἐκεῖνον, ὅστις εἶνε κληρονόμος, καθόσον ἡ κληρονομία εἶνε κεχωρισμένη τῆς κληροδοσίας καὶ δύναται διὰ τοῦ δούλου ἐκείνου ἕτερος νὰ γείνῃ κληρονόμος, ἐὰν πρὶν ἢ τῇ διαταγῇ τοῦ κυρίου ὑπεισέλθῃ, εἰς ἄλλου ἐξουσίαν μετενεχθῇ, ἢ χειραφετηθείς

et iussu legatarii adierit, eva-

nescit legatum. Ante heredis
itutionem inutiliter antea le-
atur, scilicet quia testamenta
ex institutione heredum acci-
nt et ob id veluti caput atque
damentum intellegitur totius
amenti heredis institutio. pari
one nec libertas ante heredis
itutionem dari poterat. sed
a incivile esse putavimus or-
em quidem scripturae sequi
od et ipsi antiquitati vitupe-
dum fuerat visum), sperni au-
testatoris voluntatem: per
tram constitutionem et hoc vi-
m emendavimus, ut liceat et
e heredis institutionem et inter
dias heredum institutiones le-
um relinquere et multo magis
ertatem, cuius usus favorabilior

est. Post mortem quoque here-
aut legatarii simili modo inu-
ter legabatur: veluti si quis ita
at: cum heres meus mortuus
t, do lego: item pridie quam
es aut legatarius morietur. sed
nili modo et hoc correximus
mitatem huiusmodi legatis ad
eicommissorum similitudinem
aestantes, ne vel in hoc casu de-
ior causa legatorum quam fidei-

commissorum inveniatur. Poe-
e quoque nomine inutiliter le-
batur et adimebatur vel trans-
ebatur. poenae autem nomine

αὐτὸς οὗτος καταστῇ κληρονόμος· ἐν ταῖς περιπτώσεσι δὲ ταύταις εἶνε ἰσχυρὰ ἡ κληροδοσία. ἂν ὅμως ἤθελε μείνει ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει, καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ κληροδόχου ὑπεισέλθῃ,
34 ἐξαλείφεται ἡ κληροδοσία. Πρὸ ἐγκαταστάσεως τοῦ κληρονόμου τὸ πάλαι ἀνωφελῶς ἐκληροδοτεῖτο, ἐννοεῖται διότι αἱ διαθῆκαι λαμβάνουσιν ἰσχὺν ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως κληρονόμων, καὶ διὰ τοῦτο οἱονεὶ κεφαλὴ καὶ θεμέλιον ὁλοκλήρου τῆς διαθήκης θεωρεῖται ἡ ἐγκατάστασις κληρονόμου. δι' ὅμοιον λόγον οὐδ' ἐλευθερία πρὸ ἐγκαταστάσεως τοῦ κληρονόμου ἠδύνατο νὰ δοθῇ. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐθεωρήσαμεν ἀπρεπὲς ἡ μὲν ταξις τῆς γραφῆς νὰ ἀκολουθῆται (ὅ,περ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχαιότητα ἐθεωρεῖτο ψεκτὸν), νὰ καταφρονῆται δὲ ἡ θέλησις τοῦ διαθέτου, δι' ἡμετέρας διατάξεως καὶ τοῦτο τὸ ἐλάττωμα διωρθώσαμεν, ὥστε νὰ ἐπιτρέπηται καὶ πρὸ τῆς τοῦ κληρονόμου ἐγκαταστάσεως καὶ μεταξὺ τῶν ἐγκαταστάσεων τῶν κληρονόμων νὰ καταλείπῃ τις κληροδοσίαν, πολὺ δὲ μᾶλλον ἐλευθερίαν, ἧς ἡ συχνὴ δόσις εὐνοϊκωτέρα
35 τυγχάνει. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονόμου ἢ τοῦ κληροδόχου ὡσαύτως ἀκύρως ἐκληροδοτεῖτο. λ. χ. ἐάν τις εἴπῃ οὕτως: «ὅταν ὁ κληρονόμος μου ἀποθάνῃ, δίδωμι, κληροδοτῶ» ὡσαύτως «τὴν προτεραίαν τοῦ θανάτου τοῦ κληρονόμου ἢ κληροδόχου.» ἀλλὰ καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ τοῦτο διωρθώσαμεν ἰσχὺν εἰς τὰς τοιαύτας κληροδοσίας καθ' ὁμοιότητα τῶν καταπιστευμάτων παρέχοντες, ὥστε μηδ' ἐνταῦθα νὰ εὑρίσκωνται αἱ κληροδοσίαι ἐν χείρονι θέσει τῶν καταπιστευμάτων.
36 Ὡσαύτως λόγῳ ποινῆς ἀνισχύρως ἐκληροδοτεῖτο καὶ ἀνεκαλεῖτο κληροδοσία ἢ μετεβιβάζετο. λόγῳ δὲ ποινῆς θεωρεῖται ὅτι κληροδοτεῖται, ὅ,τι πρὸς

legari videtur, quod coercendi heredis causa relinquitur, quo magis is aliquid faciat aut non faciat: veluti si quis ita scripserit: «heres meus si filiam suam in matrimonium Titio collocaverit» (vel ex diverso si non collocaverit), «dato decem aureos Seio», aut si ita scripserit «heres meus si servum Stichum alienaverit (vel ex diverso si non alienaverit), Titio decem aureos dato». et in tantum haec regula observabatur, ut perquam pluribus principalibus constitutionibus significetur nec principem quidem agnoscere, quod ei poenae nomine legatum sit. nec ex militis quidem testamento talia legata valebant, quamvis aliae militum voluntates in ordinandis testamentis valde observantur. quin etiam nec libertatem poenae nomine dari posse placebat. eo amplius nec heredem poenae nomine adici posse Sabinus existimabat, veluti si quis ita dicat: «Titius heres esto: si Titius filiam suam Seio in matrimonium collocaverit, Seius quoque heres esto»: nihil enim intererat, qua ratione Titius coerceatur, utrum legati datione an coheredis adiectione. at huiusmodi scrupulositas nobis non placuit et generaliter ea quae relinquuntur, licet poenae nomine fuerint relicta vel adempta vel in alios translata, nihil distare a ceteris legatis constituimus vel in dando vel in adimendo vel in transferendo: exceptis his videlicet, quae impossibilia sunt vel legibus interdicta aut alias probrosa: huiusmodi enim testatorum dispositio-

ἐξαναγκασμὸν τοῦ κληρονόμου καταλε-
πεται, ὥστε μᾶλλον οὗτος νὰ ποιήσ-
τι ἢ νὰ μὴ ποιήσῃ· ὡς ἐάν τις ἔγραψ-
οὕτως· «ὁ κληρονόμος μου ἐὰν τὴν θυ-
γατέρα του εἰς γάμον μετὰ τοῦ Τιτίου
συνάψῃ (ἢ ἐξ ἀντιθέτου «ἐὰν μὴ συνά-
ψῃ») «νὰ δώσῃ δέκα χρυσοὺς εἰς τὸν
Σέϊον», ἢ ἐὰν ἔγραψεν οὕτως «ὁ κλη-
ρονόμος μου ἐὰν τὸν δοῦλον Στίχον
ἀπαλλοτριώσῃ (ἢ ἐξ ἀντιθέτου «ἐὰν μὴ
ἀπαλλοτριώσῃ) «εἰς τὸν Τίτιον δέκα
χρυσοὺς νὰ δώσῃ.» ἐπὶ τοσοῦτον δ'
κανὼν οὗτος ἐτηρεῖτο, ὥστε ὑπὸ πλεί-
στων αὐτοκρατορικῶν διατάξεων ἐδη-
λοῦτο, ὅτι οὐδ' ὁ αὐτοκράτωρ ἀναγνω-
ρίζει, ὅ,τι εἰς αὐτὸν λόγῳ ποινῆς ἐκλη-
ροδοτήθη. οὐδ' ἐκ διαθήκης στρατιώ-
του τοιαῦται κληροδοσίαι ἴσχυον, κα-
τοι ἕτεραι θελήσεις στρατιωτῶν ὡ
πρὸς τὴν κατάρτισιν τῶν διαθηκῶν ἰ
σχυραὶ ἐτηροῦντο. μάλιστα δὲ οὐδ' ἐ
λευθερία ἐφρόνουν ὅτι ἠδύνατο λόγ
ποινῆς νὰ δοθῇ. μᾶλλον τούτου οὐδ
κληρονόμος ἠδύνατο νὰ προστεθῇ λόγ
ποινῆς, ἐφρόνει ὁ Σαβῖνος, ὡς ἐάν τι
εἴπῃ οὕτως «ὁ Τίτιος ἔστω κληρονόμος
ἐὰν ὁ Τίτιος τὴν θυγατέρα του εἰς γά-
μον μετὰ τοῦ Σείου συνάψῃ, ἔστω κα
ὁ Σέϊος κληρονόμος.» διότι οὐδόλω
διέφερε, τίνι τρόπῳ ὁ Τίτιος θὰ ἐξη-
ναγκάζετο, ἂν διὰ τῆς δόσεως κληρο-
δοσίας ἢ διὰ τῆς προσθήκης συγκλη-
ρονόμου. ὅμως τοιούτου εἴδους λεπτολο-
γία εἰς ἡμᾶς δὲν ἤρεσε καὶ γενικῶς ὅσα
καταλείπονται, καίτοι λόγῳ ποινῆς κα-
τελείφθησαν ἢ ἀνεκλήθησαν ἢ εἰς ἑτέ-
ρους μετηνέχθησαν, ὡρίσαμεν ὅτι οὐδό-
λως διαφέρουσι τῶν λοιπῶν κληροδο-
σιῶν, εἴτε ὡς πρὸς τὴν δόσιν εἴτε ὡς
πρὸς τὴν ἀνάκλησιν εἴτε ὡς πρὸς τὴν
μεταβίβασιν. ἐξαιρέσει, ἐννοεῖται, ἐκεί-
νων, ἅτινα εἶνε ἀδύνατα, ἢ ὑπὸ τῶν
νόμων ἀπαγορεύονται, ἢ ἄλλως [εἶνε]
ἀπορριπτέα. διότι αἱ διατάξεις τοιού-

s valere secta temporum meo-
m non patitur.

XXI[1].

De ademptione legatorum et translatione.

Ademptio legatorum, sive eo-
m testamento adimantur sive
dicillis, firma est, sive contrariis
rbis fiat ademptio, veluti si,
od ita quis legaverit «do lego»,
a adimatur «non do non lego»,
ve non contrariis, id est aliis

quibuscumque verbis. Transferri
oque legatum ab alio ad alium
test, veluti si quis ita dixerit:
ominem Stichum, quem Titio le-
vi, Seio do lego», sive in eodem
stamento sive in codicillis hoc
cerit: quo casu simul Titio adi-
i videtur et Seio dari.

(1) Πανδ. (34. 4)

των διαθετῶν δὲν ἐπιτρέπει ἡ ἀγωγὴ τῶν ἐμῶν χρόνων νὰ ἰσχύωσι.

21.

Περὶ ἀνακλήσεως καὶ μεταβιβάσεως κληροδοσιῶν.

Ἡ ἀνάκλησις κληροδοσιῶν, εἴτε διὰ τῆς αὐτῆς διαθήκης ἀνακαλῶνται, εἴτε διὰ κωδικέλλων, ἰσχύει, εἴτε δι' ἀντιθέτων ῥημάτων γίνεται ἡ ἀνάκλησις, λ. χ. ἐὰν ὅ,τι τις ἐκληροδότησεν οὕτω «δίδωμι κληροδοτῶ» ἀνακαλῆται οὕτως «οὐ δίδωμι, οὐ κληροδοτῶ» εἴτε διὰ μὴ ἀντιθέτων ἤτοι δι' ἄλλων οἱωνδήποτε ῥημάτων. Ὡσαύτως ἡ κληροδοσία δύναται νὰ μεταβιβασθῇ ἀφ' ἑνὸς εἰς ἕτερον, λ. χ. ἐάν τις εἴπῃ ὡς ἑξῆς «τὸν δοῦλον Στίχον, ὃν εἰς τὸν Τίτιον ἐκληροδότησα, εἰς τὸν Σέϊον δίδωμι κληροδοτῶ» εἴτε ἐν αὐτῇ τῇ διαθήκῃ εἴτε ἐν κωδικέλλοις τοῦτο ἐποίησεν· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ θεωρεῖται ὅτι συγχρόνως ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὸν Τίτιον καὶ δίδεται εἰς τὸν Σέϊον.

XXII[2].

De lege Falcidia.

Superest, ut de lege Falcidia
spiciamus, qua modus novissime
gatis impositus est. cum enim
im lege duodecim tabularum
bera erat legandi potestas, ut
ceret vel totum patrimonium
gatis erogare (quippe ea lege ita
utum esset: uti legassit suae
ei, ita ius esto): visum est hanc
gandi licentiam coartare, idque
sorum testatorum gratia provi-
m est ob id, quod plerumque

(2) Πανδ. (35. 2) — Κωδ. (6. 50)

22.

Περὶ Φαλκιδίου νόμου.

Ὑπολείπεται νὰ πραγματευθῶμεν περὶ Φαλκιδίου νόμου, δι' οὗ ἐπεβλήθη τελευταῖον περιορισμὸς εἰς τὰς κληροδοσίας· διότι ἐνῶ πάλαι ἐκ τοῦ νόμου τῶν δώδεκα πινάκων ἦτο ἐλευθέρα ἡ ἐξουσία τοῦ κληροδοτεῖν, ὥστε νὰ ἐπιτρέπηται καὶ ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν διὰ κληροδισιῶν νὰ δαπανᾷ τις (καθόσον ὑπὸ τοῦ νόμου ἐκείνου ὡρίζετο ὡς ἑξῆς· «ὡς ἐκληροδότησέ τις περὶ τῆς περιουσίας του, τοῦτο ἰσχυέτω»), ἐκρίθη [καλὸν] νὰ περισταλῇ ἡ τοιαύτη περὶ τὰς κληροδοσίας ἐλευθερία, καὶ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

intestati moriebantur, recusantibus scriptis heredibus pro nullo aut minimo lucro hereditates adire. et cum super hoc tam lex Furia quam lex Voconia latae sunt, quarum neutra sufficiens ad rei consummationem videbatur: novissime lata est lex Falcidia, qua cavetur, ne plus legare liceat, quam dodrantem totorum bonorum, id est ut, sive unus heres institutus esset sive plures, apud eum eosve pars quarta remaneret.

τοῦτο χάριν αὐτῶν τῶν διαθετῶν προὐνοήθη διὰ τοῦτο, ὅτι πολλάκις ἀδιάθετοι ἀπέθνησκον, ἀρνουμένων τῶν γεγραμμένων κληρονόμων ἀντὶ οὐδενὸς ἢ ἐλαχίστου κέρδους νὰ ὑπεισέρχωνται εἰς τὰς κληρονομίας· ἀφοῦ δὲ περὶ τούτου ὅ τε Φούριος νόμος καὶ ὁ Βοκόνιος ἐγένοντο, ὧν οὐδέτερος ἐφαίνετο ἀρκῶν εἰς ἐξάντλησιν τοῦ θέματος, τελευταῖον ἐξεδόθη ὁ Φαλκίδιος νόμος, δι' οὗ ὡρίζετο, νὰ μὴ ἐπιτρέπηται νὰ κληροδοτῇ τις περισσότερον τῶν τριῶν τεταρτημορίων ὁλοκλήρου τῆς περιουσίας, οὕτως δηλ. ὥστε εἴτε εἷς κληρονόμος ἐγκατεστάθη εἴτε πλείονες, παρ' αὐτῷ ἢ αὐτοῖς νὰ μένῃ τὸ τέταρτον μέρος.

1 Et cum quaesitum esset, duobus heredibus institutis, veluti Titio et Seio, si Titii pars aut tota exhausta sit legatis, quae nominatim ab eo data sunt, aut supra modum onerata, a Seio vero aut nulla relicta sint legata, aut quae partem eius dumtaxat in partem dimidiam minuunt, an, quia is quartam partem totius hereditatis aut amplius habet, Titio nihil ex legatis, quae ab eo relicta sunt, retinere liceret: placuit retinere licere, ut quartam partem suae partis salvam habeat: etenim in singulis heredibus ratio legis Fal-

1 Ἐπειδὴ δ' ἠρωτήθη, ἂν, ἐπὶ δύο ἐγκατασταθέντων κληρονόμων, λ. χ. τοῦ Τιτίου καὶ Σείου, ἡ μερὶς τοῦ Σείου εἴτε ὁλόκληρος κατηναλώθη διὰ κληροδοσιῶν, αἵτινες ῥητῶς εἰς βάρος αὐτοῦ ἐδόθησαν, εἴτε ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐπεβαρύνθη, εἰς βάρος δὲ τοῦ Σείου εἴτε οὐδόλως κατελείφθησαν κληροδοσίαι, εἴτε τοιαῦται ὥστε τὴν μερίδα αὐτοῦ κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον νὰ ἐλαττῶσιν, ἆρά γε, ἐπειδὴ οὗτος τὸ τέταρτον ὁλοκλήρου τῆς κληρονομίας ἢ περισσότερον ἔχει, εἰς τὸν Τίτιον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παρακρατήσῃ τι ἐκ τῶν κληροδοσιῶν, αἵτινες εἰς βάρος αὐτοῦ κατελείφθησαν; ἐδέχθησαν ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ παρακρατήσῃ, ὥστε τὸ τέταρτον μέρος τῆς μερίδος του νὰ ἔχῃ ἀκέραιον. διότι ἐπὶ ἑκάστου τῶν κληρονόμων δέον νὰ γίνηται ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ

2 cidiae ponenda est. Quantitas autem patrimonii, ad quam ratio legis Falcidiae redigitur, mortis tempore spectatur. itaque si verbi gratia is, qui centum aureorum patrimonium habebat, centum aureos legaverit, nihil legatariis prodest, si ante aditam hereditatem

2 Φαλκιδίου νόμου. Ἡ δὲ ποσότης τῆς περιουσίας, εἰς ἣν ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ Φαλκιδίου νόμου ἀνάγεται, κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου παρατηρεῖται· ὅθεν ἐὰν λ. χ. ὁ ἔχων περιουσίαν ἑκατὸν χρυσῶν, ἐκληροδότησεν ἑκατὸν χρυσούς, οὐδόλως ὠφελεῖ τοὺς κληροδόχους, ἂν πρὸ ὑπεισελεύσεως εἰς τὴν κλη-

servos hereditarios aut ex
tu ancillarum hereditariarum
ex fetu pecorum tantum ac-
serit hereditati, ut centum au-
s legatorum nomine erogatis
es quartam partem hereditatis
biturus sit, sed necesse est, ut
ilo minus quarta pars legatis
rahatur. ex diverso si septua-
ta quinque legaverit et ante
tam hereditatem in tantum de-
verint bona incendiis forte aut
fragiis aut morte servorum,
non amplius quam septuaginta
nque aureorum substantia vel
am minus relinquatur, solida
ata debentur. nec ea res dam-
sa est heredi, cui liberum est
n adire hereditatem: quae res
cit, ut necesse sit legatariis, ne
stituto testamento nihil conse-
antur, cum herede in portione

pacisci. Cum autem ratio legis
lcidiae ponitur, ante deducitur
s alienum, item funeris impensa
pretia servorum manumisso-
m, tunc deinde in reliquo ita
tio habetur, ut ex eo quarta
rs apud heredes remaneat, tres
ro partes inter legatarios distri-
antur, pro rata scilicet portione
us, quod cuique eorum legatum
erit. itaque si fingamus quadrin-
ntos aureos legatos esse et pa-
monii quantitatem, ex qua le-
ta erogari oportet, quadringen-
rum esse, quarta pars singulis
gatariis detrahi debet. quodsi
centos quinquaginta legatos fin-
mus, octava debet detrahi.

ρονομίαν διὰ τῶν δούλων τῆς κληρονο-
μίας ἢ ἐκ τοῦ τοκετοῦ τῶν δούλων τῆς
κληρονομίας εἴτε ἐκ τοῦ γόνου τῶν
θρεμμάτων τοσοῦτον προσηύξησεν εἰς
τὴν κληρονομίαν, ὥστε ἀφαιρουμένων
τῶν ἑκατὸν χρυσῶν λόγῳ τῶν κληρο-
δοσιῶν, ὁ κληρονόμος τὸ τέταρτον μέ-
ρος τῆς κληρονομίας μέλλῃ νὰ ἔχῃ,
ἀλλ' ἀνάγκη ὥστε οὐδὲν ἧττον τὸ τέ-
ταρτον μέρος ἐκ τῶν κληροδοσιῶν νὰ
ἀφαιρῆται. ἐξ ἀντιθέτου ἐὰν ἑβδομή-
κοντα πέντε ἐκληροδότησε, καὶ πρὸ
ὑπεισελεύσεως εἰς τὴν κληρονομίαν ἐπὶ
τοσοῦτον ἠλαττώθη ἡ περιουσία διὰ
πυρκαϊῶν τυχὸν ἢ ναυαγίων ἢ διὰ θα-
νάτου τῶν δούλων, ὥστε νὰ μὴ ὑπο-
λειφθῇ περιουσία μεγαλειτέρα τῶν ἑβ-
δομήκοντα πέντε χρυσῶν ἢ καὶ ὀλιγώ-
τερον, ἀκέραιαι αἱ κληροδοσίαι ὀφείλον-
ται. οὐδ' εἶνε τοῦτο ἐπιζήμιον εἰς τὸν
κληρονόμον, ὅστις εἶνε ἐλεύθερος νὰ μὴ
ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν κληρονομίαν· τοῦτο
δὲ ποιεῖ, ὥστε νὰ ἀναγκάζωνται οἱ κλη-
ροδόχοι νὰ συμβιβάζωνται ἐν μέρει μετὰ
τοῦ κληρονόμου, ἵνα μὴ ἐγκαταλειπο-
μένης τῆς διαθήκης μηδὲν λαμβάνωσιν.
§ Ὅταν δὲ γίνηται ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ
Φαλκιδίου νόμου, πρότερον μὲν ἀφαι-
ροῦνται τὰ χρέη, ὡσαύτως δὲ τὰ ἔξο-
δα τῆς κηδείας καὶ τὸ τίμημα τῶν
χειραφετηθέντων δούλων, τότε δὲ ἐπὶ
τοῦ ὑπολοίπου γίνεται ὁ ὑπολογισμὸς
οὕτως, ὥστε ἐξ αὐτοῦ τὸ τέταρτον μέ-
ρος νὰ μένῃ παρὰ τοῖς κληρονόμοις, τὰ
τὰ τρία ὅμως μέρη νὰ διανέμωνται με-
ταξὺ τῶν κληροδόχων, ἀναλόγως, ἐν-
νοεῖται, τῆς μερίδος ἐκείνου, ὅπερ εἰς
ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἐκληροδοτήθη· ὅθεν
ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι τετρακόσιοι χρυσοὶ
ἐκληροδοτήθησαν, ἡ δὲ ποσότης τῆς
κληρονομίας, ἀφ' ἧς πρέπει ν' ἀφαιρε-
θῶσι τὰ κληροδοτηθέντα εἶνε τετρακο-
σίων [χρυσῶν], τὸ τέταρτον μέρος ἀφ'
ἑκάστου τῶν κληροδόχων πρέπει ν' ἀ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

quodsi quingentos legaverit, initio quinta, deinde quarta detrahi debet: ante enim detrahendum est, quod extra bonorum quantitatem est, deinde quod ex bonis apud heredem remanere oportet.

φαιρεθῇ· ἂν ὅμως ὑποθέσωμεν ὅτι τριακόσια πεντήκοντα ἐκληροδοτήθησαν, τὸ ὄγδοον πρέπει ν' ἀφαιρεθῇ· ἂν ὅμως πεντακόσια ἐκληροδότησαν, κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ πέμπτον, κατόπιν δὲ τὸ τέταρτον πρέπει ν' ἀφαιρεθῇ, διότι πρότερον δέον ν' ἀφαιρῆται τὸ ὑπερβάλλον τὴν ποσότητα τῆς κληρονομίας, κατόπιν δὲ ὅ,τι ἐκ τῆς κληρονομίας πρέπει παρὰ τῷ κληρονόμῳ νὰ μείνῃ.

XXIII[1].

De fideicommissariis hereditatibus.

Nunc transeamus ad fideicommissa. et prius de hereditatibus fideicommissariis videamus.

1 Sciendum itaque est omnia fideicommissa primis temporibus infirma esse, quia nemo invitus cogebatur praestare id de quo rogatus erat: quibus enim non poterant hereditates vel legata relinquere, si relinquebant, fidei committebant eorum, qui capere ex testamento poterant: et ideo fideicommissa appellata sunt, quia nullo vinculo iuris, sed tantum pudore eorum qui rogabantur continebantur. postea primus divus Augustus semel iterumque gratia personarum motus, vel quia per ipsius salutem rogatus quis diceretur, aut ob insignem quorundam perfidiam iussit consulibus auctoritatem suam interponere. quod quia iustum videbatur et popolare erat, paulatim conversum est in adsiduam iurisdictionem: tantusque favor eorum factus est, ut paulatim etiam praetor pro-

(1) Πανδ. (36. 1) — Κωδ. (6. 49)

23.

Περὶ καταπιστευματικῶν κληρονομιῶν.

Ἤδη μεταβῶμεν εἰς τὰ καταπιστεύματα· καὶ πρῶτον ἂς ἴδωμεν περὶ κληρονομιῶν καταπιστευματικῶν.

1 Λοιπὸν δέον νὰ γνωσθῇ ὅτι πάντα τὰ καταπιστεύματα κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους ἦσαν ἄκυρα, διότι οὐδεὶς ἄκων ἠναγκάζετο νὰ παράσχῃ ἐκεῖνο, περὶ οὗ εἶχε παρακληθῇ· καθόσον εἰς ὅσους δὲν ἠδύναντο νὰ καταλείπωσι κληρονομίας ἢ κληροδοσίας, ἐὰν κατέλειπον, ἀνέθετον εἰς τὴν πίστιν ἐκείνων, οἵτινες ἠδύναντο ν' ἀποκτήσωσιν ἐκ διαθήκης· διὰ τοῦτο δὲ καταπιστεύματα ὠνομάσθησαν, διότι ὑπ' οὐδενὸς δεσμοῦ δικαίου, ἀλλὰ μόνον ἐξ αἰδοῦς ἐκείνων, οἵτινες παρεκαλοῦντο, συνείχοντο· κατόπιν πρῶτος ὁ αὐτοκράτωρ Αὔγουστος ἐπανειλημμένως χάριν προσώπων κινηθείς, εἴτε ἐπειδὴ ἐπὶ τῇ ὑγείᾳ αὐτοῦ ἐλέγετό τις παρακληθείς, εἴτε διὰ τὴν ὑπερβαλλουσάν τινων ἀπιστίαν, διέταξε τοὺς ὑπάτους νὰ παρεμβάλωσι τὴν ἑαυτῶν αὐθεντίαν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο δίκαιον ἐφαίνετο, καὶ ἦτο δημοτικόν, κατ' ὀλίγον μετετράπη εἰς διηνεκῆ δικαιοδοσίαν· τοσαύτη δ' ὑπῆρξεν ἡ εὔνοια τούτων, ὥστε βαθμηδὸν καὶ πραίτωρ ἴδιος νὰ δημιουργηθῇ, ὅστις ἐπὶ τῶν

rius crearetur, qui fideicommissis s diceret, quem fideicommissa- um appellabant.

In primis igitur sciendum est bus esse, ut aliquis recto iure stamento heres instituatur eius- he fidei committatur, ut eam he- ditatem alii restituat: alioquin utile est testamentum, in quo emo heres instituitur cum igi- r aliquis scripserit: «Lucius Ti- us heres esto», poterit adicere: rogo te, Luci Titi, ut, cum primum ssis hereditatem meam adire, m Gaio Seio reddas restituas». otest autem quisque et de parte stituenda heredem rogare: et berum est vel pure vel sub con- icione relinquere fideicommissum el ex die certo.

Restituta autem hereditate is idem qui restituit nihilo minus eres permanet: is vero qui re- pit hereditatem aliquando here- is aliquando legatarii loco habe- batur. Et in Neronis quidem mporibus Trebellio Maximo et nnaeo Seneca consulibus senatus onsultum factum est, quo cautum st, ut, si hereditas ex fideicom- issi causa restituta sit, omnes ctiones, quae iure civili heredi et heredem competerent, ei et in um darentur, cui ex fideicom- isso restituta esset hereditas. ost quod senatus consultum prae- or utiles actiones ei et in eum ui recepit hereditatem quasi he- edi et in heredem dare coepit.

Sed quia heredes scripti, cum

καταπιστευμάτων νὰ δικαιοδοτῇ, ὃν καταπιστευματικὸν ἐκάλουν.

2 Ἐν πρώτοις λοιπὸν δέον νὰ γνωσθῇ ὅτι εἶνε ἀνάγκη, νὰ ἐγκατασταθῇ τις ἐγκύρως ἐν διαθήκῃ κληρονόμος, εἰς δὲ τὴν πίστιν τούτου ν' ἀνατίθηται, ἡ ἀποκατάστασις τῆς κληρονομίας ταύτης εἰς ἕτερον· ἄλλως ἀνίσχυρος εἶνε ἡ διαθήκη, ἐν ᾗ οὐδεὶς ἐγκαθίσταται κληρονόμος. ἐὰν λοιπόν τις ἔγραψεν «ὁ Λούκιος Τίτιος ἔστω κληρονόμος» θὰ ἠδύνατο νὰ προσθέσῃ «παρακαλῶ σε, Λούκιε Τίτιε, ὥστε ἀφοῦ πρῶτον δυνηθῇς νὰ ὑπεισέλθῃς εἰς τὴν κληρονομίαν μου, ταύτην εἰς τὸν Γάϊον Σέϊον ν' ἀποδώσῃς, ἀποκαταστήσῃς.» δύναται δέ τις νὰ παρακαλέσῃ τὸν κληρονόμον καὶ μέρος [μόνον] ν' ἀποκαταστήσῃ· εἶνε δ' ἐλεύθερον εἴτε ἁπλῶς εἴτε ὑπὸ αἵρεσιν νὰ καταλίπῃ τις καταπίστευμα ἢ ἐξ ὡρισμένης ἡμέρας.

3 Ἀποκατασταθείσης δὲ τῆς κληρονομίας, ἐκεῖνος μὲν ὅστις ἀπεκατέστησεν, οὐδὲν ἧττον μένει κληρονόμος· ἐκεῖνος ὅμως, ὅστις ἔλαβε τὴν κληρονομίαν, ὁτὲ μὲν ἐθεωρεῖτο εἰς θέσιν κληρονόμου, ὁ-4 τὲ δὲ κληροδόχου. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν χρόνων τοῦ Νέρωνος ἐπὶ ὑπάτων τοῦ Τρεβελλίου Μαξίμου καὶ τοῦ Ἀνναίου Σενέκα ἐγένετο συγκλητικὸν δόγμα, δι' οὗ ὡρίσθη ὥστε, ἐὰν κληρονομία λόγῳ καταπιστεύματος ἀπεκατεστάθη, πᾶσαι αἱ ἀγωγαί, αἵτινες κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον εἰς τὸν κληρονόμον καὶ κατὰ τοῦ κληρονόμου θὰ ἤρμοζον, νὰ δίδωνται εἰς ἐκεῖνον καὶ κατ' ἐκείνου, εἰς ὃν ἐκ τοῦ καταπιστεύματος ἀπεκατεστάθη ἡ κληρονομία· μετὰ τοῦτο δὲ τὸ συγκλητικὸν δόγμα ὁ τραϊτὼρ ὠφελίμους ἀγωγὰς εἰς ἐκεῖνον καὶ κατ' ἐκείνου, ὅστις ἔλαβε τὴν κληρονομίαν, ὡς εἰς κληρονόμον καὶ κατὰ κληρονόμου, 5 ἤρξατο νὰ δίδῃ. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ γε-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

aut totam hereditatem aut paene totam plerumque restituere rogabantur, adire hereditatem ob nullum vel minimum lucrum recusabant atque ob id extinguebantur fideicommissa: postea Vespasiani Augusti temporibus Pegaso et Pusione consulibus senatus censuit, ut ei, qui rogatus esset hereditatem restituere, perinde liceret quartam partem retinere, atque lege Falcidia ex legatis retinere conceditur. ex singulis quoque rebus, quae per fideicommissum relinquuntur, eadem retentio permissa est. post quod senatus consultum ipse heres onera hereditaria sustinebat: ille autem, qui ex fideicommisso recepit partem hereditatis, legatarii partiarii loco erat, id est eius legatarii, cui pars bonorum legabatur. quae species legati partitio vocabatur, quia cum herede legatarius partiebatur hereditatem. unde quae solebant stipulationes inter heredem et partiarium legatarium interponi, eaedem interponebantur inter eum, qui ex fideicommisso recepit hereditatem, et heredem, id est ut et lucrum et damnum hereditarium pro rata parte inter eos commune

γραμμένοι κληρονόμοι, παρακαλούμενοι πολλάκις ὁλόκληρον τὴν κληρονομίαν ἢ σχεδὸν ὁλόκληρον ν' ἀποκαταστήσωσιν, ἠρνοῦντο νὰ ὑπεισέλθωσιν εἰς τὴν κληρονομίαν δι' οὐδὲν ἢ δι' ἐλάχιστον κέρδος, ἐκ τούτου δ' ἐξηλείφοντο αἱ κληροδοσίαι· κατόπιν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ Αὐγούστου ἐπὶ Πηγάσου καὶ Πυσίωνος ὑπάτων ἡ σύγκλητος ὥρισεν ὥστε, εἰς ἐκεῖνον, ὅστις παρεκλήθη ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονομίαν, οὕτω νὰ ἐπιτρέπηται ἡ παρακράτησις τοῦ τετάρτου μέρους, ὡς ὑπὸ τοῦ Φαλκιδίου νόμου ἐκ τῶν κληροδοσιῶν ἐπιτρέπεται νὰ παρακρατῇ. ὡσαύτως δ' ἐκ κάστου τῶν πραγμάτων, ἅτινα διὰ κατα πιστεύματος καταλείπονται, ἡ αὐτὴ παρακράτησις ἐπετράπη, μετὰ τοῦτο δὲ τὸ συγκλητικὸν δόγμα, αὐτὸς ὁ κληρονόμος ὑφίστατο τὰ τῆς κληρονομίας βάρη· ἐκεῖνος ὅμως, ὅστις ἐκ τοῦ κατα πιστεύματος ἔλαβε μέρος τῆς κληρονομίας ἐπεῖχε θέσιν μεριδούχου κληροδόχου, δηλ. τοιούτου κληροδόχου, εἰς ὃν μέρος τῆς περιουσίας ἐκληροδοτεῖτο· τοῦτο δὲ τὸ εἶδος τῆς κληροδοσίας συμμετοχὴ ἐκαλεῖτο, διότι ὁ κληροδόχος συμμετεῖχε μετὰ τοῦ κληρονόμου εἰς τὴν κληρονομίαν. ὅθεν ὅσαι ἐπερωτήσεις εἴθιστο μεταξὺ κληρονόμου καὶ μεριδούχου κληροδόχου νὰ γίνωνται, αἱ αὐταὶ ἐγίνοντο μεταξὺ ἐκείνου, ὅστις ἐκ καταπιστεύματος ἔλαβε τὴν κληρονομίαν, καὶ τοῦ κληρονόμου, ὥστε δηλ. καὶ ἡ ὠφέλεια καὶ ἡ ζημία τῆς κληρονομίας κατ' ἀνάλογον μέρος νὰ εἶνε μεταξὺ αὐτῶν κοινή. Λοιπὸν ἐὰν μὲν οὐχὶ πλέον τῶν τριῶν τεταρτημορίων τῆς κληρονομίας ὁ γεγραμμένος κληρονόμος παρεκλήθη ν' ἀποκαταστήσῃ, τότε ἐκ τοῦ Τρεβελλιανείου συγκλητικοῦ δόγματος ἀπεκαθίστατο ἡ κληρονομία, καὶ καθ' ἑκατέρου ἐδίδοντο αἱ τῆς κληρονομίας ἀγω-

6 sit. Ergo si quidem non plus quam dodrantem hereditatis scriptus heres rogatus sit restituere, tunc ex Trebelliano senatus consulto restituebatur hereditas et in utrumque actiones hereditariae pro rata parte dabantur: in here- 6

em quidem iure civili, in eum
ero qui recipiebat hereditatem
senatus consulto Trebelliano
mquam in heredem. at si plus
uam dodrantem vel etiam totam
ereditatem restituere rogatus sit,
cus erat Pegasiano senatus con-
lto, et heres, qui semel adierit
ereditatem, si modo sua volun-
te adierit, sive retinuerit quar-
m partem sive noluerit retinere,
se universa onera hereditaria
stinebat. sed quarta quidem re-
nta quasi partis et pro parte
ipulationes interponebantur tam-
uam inter partiarium legatarium
heredem: si vero totam hereditem restituerit, emptae et ventae hereditatis stipulationes interponebantur. sed si recuset scriptus heres adire hereditatem ob , quod dicat eam sibi suspectam se quasi damnosam, cavetur Pegasiano senatus consulto, ut desiderante eo, cui restituere rogatus t, iussu praetoris adeat et restiat hereditatem perindeque ei et eum qui recipit hereditatem tiones dentur, acsi iuris est ex rebelliano senatus consulto: quo su nullis stipulationibus opus t, quia simul et huic qui restiit securitas datur et actiones reditariae ei et in eum transfentur qui recipit hereditatem, roque senatus consulto in hac

γαὶ κατ' ἀνάλογον μέρος. ἐναντίον μὲν τοῦ κληρονόμου κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον, ἐναντίον δ' ἐκείνου, ὅστις ἐλάμβανε τὴν κληρονομίαν ἐκ τοῦ Τρεβελλιανείου συγκλητικοῦ δόγματος ὡς ἐναντίον κληρονόμου· ἂν ὅμως περισσότερον τῶν τριῶν τετάρτων, ἢ καὶ ὁλόκληρον τὴν κληρονομίαν παρεκλήθη ν' ἀποκαταστήσῃ, ἐλάμβανε γώραν τὸ Πηγασιάνειον συγκλητικὸν δόγμα, ὁ δὲ κληρονόμος, ὅστις ἅπαξ ὑπεισῆλθεν εἰς τὴν κληρονομίαν, ἀρκεῖ ἰδίᾳ θελήσει νὰ ὑπεισῆλθεν, εἴτε παρεκράτησε τὸ τέταρτον μέρος εἴτε δὲν ἠθέλησε νὰ παρακρατήσῃ, αὐτὸς ὅλα τὰ βάρη τῆς κληρονομίας ὑφίστατο. ἀλλὰ τοῦ τετάρτου μὲν παρακρατηθέντος ὡσεὶ μέρους καὶ ἀναλόγως ἐπερωτήσεις ἐγίνοντο ὡσεὶ μεταξὺ μεριδούχου κληροδόχου καὶ κληρονόμου. ἂν ὅμως ὁλόκληρον τὴν κληρονομίαν ἀπεκατέστησεν, ἐγίνοντο ἐπερωτήσεις ἀγορασθείσης καὶ πωληθείσης κληρονομίας. ἀλλ' ἐὰν ἀρνῆται ὁ γεγραμμένος κληρονόμος νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν κληρονομίαν, διὰ τοῦτο, ὅτι λέγει αὐτὴν ὕποπτον δι' ἑαυτόν, ὡσεὶ ἐπιζήμιον, ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ Πηγασιανείου συγκλητικοῦ δόγματος, ὥστε τῇ αἰτήσει ἐκείνου, εἰς ὃν παρεκλήθη ν' ἀποκαταστήσῃ, κατὰ διαταγὴν τοῦ πραίτωρος νὰ ὑπεισέλθῃ καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονομίαν, καὶ οὕτω νὰ δοθῶσιν εἰς αὐτὸν καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ λαβόντος τὴν κληρονομίαν αἱ ἀγωγαί, ὡς ὁρίζεται κατὰ τὸ Τρεβελλιάνειον συγκλητικὸν δόγμα· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οὐδεμία χρεία ἐπερωτήσεων ὑπάρχει, καθόσον συγχρόνως καὶ εἰς τὸν ἀποκαθιστῶντα παρέχεται ἀσφάλεια, καὶ αἱ τῆς κληρονομίας ἀγωγαὶ μεταβιβάζονται εἰς ἐκεῖνον καὶ κατ' ἐκείνου, ὅστις λαμβάνει τὴν κληρονομίαν, ἑκατέρου συγκλητικοῦ δόγματος συντρέχοντος ἐπὶ τοῦ προκειμέ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

7 specie concurrente. Sed quia stipulationes ex senatus consulto Pegasiano descendentes et ipsi antiquitati displicuerunt et quibusdam casibus captiosas eas homo excelsi ingenii Papinianus appellat et nobis in legibus magis simplicitas quam difficultas placet, ideo omnibus nobis suggestis tam similitudinibus quam differentiis utriusque senatus consulti placuit exploso senatus consulto Pegasiano, quod postea supervenit, omnem auctoritatem Trebelliano senatus consulto praestare, ut ex eo fideicommissariae hereditates restituantur, sive habeat heres ex voluntate testatoris quartam sive plus sive minus sive penitus nihil, ut tunc, quando vel nihil vel minus quarta apud eum remaneat, liceat ei vel quartam vel quod deest ex nostra auctoritate retinere vel repetere solutum, quasi ex Trebelliano senatus consulto pro rata portione actionibus tam in heredem quam in fideicommissarium competentibus. si vero totam hereditatem sponte restituerit, omnes hereditariae actiones fideicommissario et adversus eum competunt. sed etiam id, quod praecipuum Pegasiani senatus consulti fuerat, ut, quando recusabat heres scriptus sibi datam hereditatem adire, necessitas ei imponeretur totam hereditatem volenti fideicommissario restituere et omnes ad eum et contra eum transire actiones, et hoc transponimus ad senatus consultum Trebellianum, ut ex hoc solo et necessitas heredi imponatur. si ipso nolente adire fideicommissarius desiderat

7 νου. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ἐπερωτήσεις αἱ ἐκ τοῦ Πηγασιανείου συγκλητικοῦ δόγματος πηγάζουσαι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχαιότητα ἀπήρεσκον, καὶ ἔν τισι περιπτώσεσι σοφιστικὰς καλεῖ αὐτὰς ἀνὴρ ἐξόχου νοός, ὁ Παπινιανός, εἰς ἡμᾶς δὲ ἡ ἁπλότης μᾶλλον περὶ τοὺς νόμους παρὰ ἡ δυσχέρεια ἀρέσκει, διὰ τοῦτο λαβόντες ὑπ' ὄψιν πάσας τάς τε ὁμοιότητας καὶ τὰς διαφορὰς ἑκατέρου συγκλητικοῦ δόγματος ἀπεφασίσαμεν ὥστε, ἐκβαλλομένου τοῦ Πηγασιανείου συγκλητικοῦ δόγματος, ὅπερ κατόπιν ἐπῆλθε, πᾶσαν τὴν αὐθεντίαν εἰς τὸ Τρεβελλιάνειον συγκλητικὸν δόγμα νὰ παράσχωμεν, ὥστε δυνάμει τούτου νὰ ἀποκαθιστῶνται αἱ καταπιστευματικαὶ κληρονομίαι, εἴτε ἔχει ὁ κληρονόμος ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ διαθέτου τὸ τέταρτον, εἴτε περισσότερον, εἴτε ὀλιγώτερον, εἴτε οὐδὲν ἐντελῶς, ὥστε τότε, ὅτε εἴτε οὐδὲν εἴτε ὀλιγώτερον τοῦ τετάρτου μένει παρ' αὐτῷ, νὰ ἐπιτρέπηται αὐτῷ εἴτε τὸ τέταρτον εἴτε τὸ ἐλλεῖπον ἐκ τῆς ἡμετέρας αὐθεντίας νὰ παρακρατῇ, ἢ καταβληθὲν ν' ἀναζητῇ ὡσεὶ ἐκ τοῦ Τρεβελλιανείου συγκλητικοῦ δόγματος τῶν ἀγωγῶν ἁρμοζουσῶν κατ' ἀναλογίαν κατά τε τοῦ κληρονόμου καὶ κατὰ τοῦ καταπιστευματοδόχου. ἂν ὅμως ὁλόκληρον τὴν κληρονομίαν οἰκειοθελῶς ἀπεκατέστησε, πᾶσαι αἱ κληρονομικαὶ ἀγωγαὶ ἁρμόζουσιν εἰς τὸν καταπιστευματοδόχον καὶ ἐναντίον αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο, ὅπερ ἴδιον τοῦ Πηγασιανείου συγκλητικοῦ δόγματος ἦτο, ὅταν δηλ. ἠρνεῖτο ὁ γεγραμμένος κληρονόμος νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν ἑαυτῷ καταλειφθεῖσαν κληρονομίαν, ν' ἀναγκάζηται ν' ἀποκαθιστᾷ ὁλόκληρον τὴν κληρονομίαν εἰς τὸν θέλοντα καταπιστευματοδόχον, καὶ πᾶσαι αἱ ἀγωγαὶ νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τοῦτον καὶ ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ τοῦτο μετηνέγκομεν εἰς τὸ

restitui sibi hereditatem, nullo nec damno nec commodo apud

8 heredem manente. Nihil autem interest, utrum aliquis ex asse heres institutus aut totam hereditatem aut pro parte restituere rogatur, an ex parte heres institutus aut totam eam partem aut partis partem restituere rogatur: nam et hoc casu eadem observari praecipimus, quae in totius hereditatis

9 restitutione diximus. Si quis una aliqua re deducta sive praecepta, quae quartam continet, veluti fundo vel alia re rogatus sit restituere hereditatem, simili modo ex Trebelliano senatus consulto restitutio fiat, perinde ac si quarta parte retenta rogatus esset reliquam hereditatem restituere. sed illud interest, quod altero casu, id est cum deducta sive praecepta aliqua re restituitur hereditas, in solidum ex eo senatus consulto actiones transferuntur et res quae remanet apud heredem sine ullo onere hereditario apud eum manet quasi ex legato ei adquisita, altero vero casu, id est cum quarta parte retenta rogatus est heres restituere hereditatem et restituit, scindantur actiones et pro dodrante quidem transferantur ad fideicommissarium, pro quadrante remaneant apud heredem. quin etiam licet in una re, qua deducta aut praecepta restituere aliquis hereditatem rogatus est, maxima

Τρεβελλιάνειον συγκλητικὸν δόγμα, ὥστε δυνάμει τούτου μόνου καὶ ν' ἀναγκάζηται ὁ κληρονόμος, ἐὰν αὐτοῦ μὴ θέλοντος νὰ ὑπεισέλθῃ, ὁ καταπιστευματοδόχος ἐπιθυμῇ ν' ἀποκατασταθῇ ἐν αὐτῷ ἡ κληρονομία, χωρὶς οὐδόλως εἴτε ζημία εἴτε κέρδος νὰ μένῃ παρὰ τῷ κληρο-8 νόμῳ. Οὐδόλως δὲ διαφέρει, ἄν τις εἰς ὁλόκληρον ἐγκατασταθεὶς κληρονόμος παρακαλῆται ν' ἀποκαταστήσῃ εἴτε ὅλην τὴν κληρονομίαν εἴτε μέρος, ἢ κατὰ μέρος ἐγκατασταθεὶς κληρονόμος εἴτε ὁλόκληρον τὸ μέρος τοῦτο εἴτε μέρος τούτου παρακαλῆται ν' ἀποκαταστήσῃ· διότι καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ταὐτὰ διατάσσομεν νὰ τηρῶνται, ὅσα περὶ ἀποκαταστάσεως ὁλοκλήρου τῆς κλη-9 ρονομίας εἴπομεν. Ἐάν τις μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ἢ προκληροδοσίαν μέρους τινός, ὅπερ τὸ τέταρτον περιλαμβάνει, λ. χ. ἀγροῦ ἢ ἑτέρου πράγματος, παρεκλήθῃ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονομίαν, καθ' ὅμοιον τρόπον ἐκ τοῦ Τρεβελλιανείου συγκλητικοῦ δόγματος γίνεται ἡ ἀποκατάστασις, ὡς ἐὰν μετὰ τὴν παρακράτησιν τοῦ τετάρτου μέρους παρεκλήθη ν' ἀποκαταστήσῃ τὸ ὑπόλοιπον μέρος· ἀλλὰ τοῦτο διαφέρει, ὅτι δηλ. ἐν μὲν τῇ μιᾷ περιπτώσει, ἤτοι ὅτε μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ἢ προκληροδοσίαν πράγματός τινος ἀποκαθίσταται ἡ κληρονομία, εἰς ὁλόκληρον ἐκ τοῦ συγκλητικοῦ τούτου δόγματος μεταβιβάζονται αἱ ἀγωγαί, τὸ δὲ πρᾶγμα, ὅπερ μένει παρὰ τῷ κληρονόμῳ, μένει παρ' αὐτῷ ἄνευ οὐδενὸς κληρονομικοῦ βάρους, ὡσεὶ ἐκ κληροδοσίας ἀποκτηθὲν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ περιπτώσει, ὅτε δηλ. μετὰ τὴν παρακράτησιν τοῦ τετάρτου μέρους παρεκλήθη ὁ κληρονόμος ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονομίαν καὶ ἀπεκατέστησε, διαχωρίζονται αἱ ἀγωγαί, καὶ κατὰ μὲν τὰ τρία τέταρτα μεταβιβάζονται εἰς τὸν καταπιστευματοδό-

pars hereditatis contineatur, aeque in solidum transferuntur actiones et secum deliberare debet is, cui restituitur hereditas, an expediat sibi restitui. eadem scilicet interveniunt et si duabus pluribusve rebus deductis praeceptisve restituere hereditatem rogatus sit. sed et si certa summa deducta praeceptave, quae quartam vel etiam maximam partem hereditatis continet, rogatus sit aliquis hereditatem restituere, idem iuris est. quae diximus de eo qui ex asse heres institutus est, eadem transferimus et ad eum qui ex parte heres scriptus est.

χον, κατὰ δὲ τὸ ἓν τέταρτον μένουσι παρὰ τῷ κληρονόμῳ· μάλιστα δὲ καίτοι ἐν τῷ ἑνὶ πράγματι, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ἢ προκληροδοσίαν τοῦ ὁποίου παρεκλήθη τις ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονομίαν, τὸ μέγιστον μέρος τῆς κληρονομίας περιέχεται, ὡσαύτως αἱ ἀγωγαὶ καθ' ὁλοκληρίαν μεταβιβάζονται, μόνος δ' ὀφείλει νὰ διασκεφθῇ ἐκεῖνος, εἰς ὃν ἀποκαθίσταται ἡ κληρονομία, ἂν ὠφελῇ αὐτὸν ἡ ἀποκατάστασις. ταῦτά, ἐννοεῖται, γίνονται, καὶ ἂν μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ἢ προκληροδοσίαν δύο ἢ πλειόνων πραγμάτων, παρεκλήθη νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονομίαν. ἀλλὰ καὶ ἂν μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ἢ προκληροδοσίαν ὡρισμένης ποσότητος, ἥτις τὸ τέταρτον ἢ καὶ τὸ μέγιστον μέρος τῆς κληρονομίας περιέχει, παρεκλήθη τις ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονομίαν, τὸ αὐτὸ ἰσχύει. ὅσα δ' εἴπομεν περὶ ἐκείνου, ὅστις εἰς ὁλόκληρον ἐγκατεστάθη κληρονόμος, ταὐτὰ μεταφέρομεν καὶ εἰς ἐκεῖνον, ὅστις εἰς μέρος ἐγράφη κληρονόμος.

10 Praeterea intestatus quoque moriturus potest rogare eum, ad quem bona sua vel legitimo iure vel honorario pertinere intellegit, ut hereditatem suam totam partemve eius aut rem aliquam, veluti fundum hominem pecuniam, alicui restituat: cum alioquin legata nisi ex testamento non va-

10 Ἐκτὸς τούτων καὶ ὁ μέλλων ἀδιάθετος ν' ἀποθάνῃ δύναται νὰ παρακαλέσῃ ἐκεῖνον, εἰς ὃν γινώσκῃ ὅτι ἡ περιουσία αὐτοῦ εἴτε κατὰ τὸ ἀστικὸν εἴτε κατὰ τὸ πραιτωρικὸν δίκαιον ἀνήκει, ν' ἀποκαταστήσῃ εἴς τινα τὴν κληρονομίαν του ὁλόκληρον εἴτε μέρος αὐτῆς, εἴτε πρᾶγμά τι λ. χ. ἀγρόν, δοῦλον, χρήματα, ἐνῷ ἄλλως αἱ κληροδοσίαι μόνον ἐκ διαθήκης ἰσχύουσιν.

11 leant. Eum quoque, cui aliquid restituitur, potest rogare, ut id rursus alii totum aut pro parte vel etiam aliud aliquid restituat.

11 Ὡσαύτως ἐκεῖνον, εἰς ὃν τι ἀποκαθίσταται, δύναται νὰ παρακαλέσῃ, ὥστε τοῦτο πάλιν εἰς ἕτερον ἐντελῶς εἴτε ἐν μέρει, ἢ καὶ ἄλλο τι ν' ἀποκα-

12 Et quia prima fideicommissorum cunabula a fide heredum pendent et tam nomen quam substantiam acceperunt et ideo divus Augustus ad necessitatem iuris ea

12 ταστήσῃ. Ἐπειδὴ δὲ αἱ μὲν πρῶται τῶν καταπιστευμάτων ἀρχαὶ ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς πίστεως τῶν κληρονόμων, καὶ τότε ὄνομα καὶ τὴν οὐσίαν ἔλαβον, ἐκ τούτου δὲ καὶ ὁ αὐτοκρά-

detraxit: nuper et nos eundem principem superare contendentes ex facto, quod Tribonianus vir excelsus quaestor sacri palatii suggessit, constitutionem fecimus, per quam disposuimus: si testator fidei heredis sui commisit, ut vel hereditatem vel speciale fideicommissum restituat, et neque ex scriptura neque ex quinque testium numero, qui in fideicommissis legitimus esse noscitur, res possit manifestari, sed vel pauciores quam quinque vel nemo penitus testis intervenerit, tunc sive pater heredis sive alius quicumque sit, qui fidem elegit heredis et ab eo aliquid restitui voluerit, si heres perfidia tentus adimplere fidem recusat negando rem ita esse subsecutam, si fideicommissarius iusiurandum ei detulerit, cum prius ipse de calumnia iuraverit, necesse eum habere vel iusiurandum subire, quod nihil tale a testatore audivit, vel recusantem ad fideicommissi vel universitatis vel specialis solutionem coartari, ne depereat ultima voluntas testatoris fidei heredis commissa. eadem observari censuimus et si a legatario vel fideicommissario aliquid similiter relictum sit. quod si is, a quo relictum dicitur, confiteatur quidem aliquid a se relictum esse, sed ad legis suptilitatem deflurrat, omnimodo cogendus est solvere.

τωρ Αὔγουστος εἰς νομικὴν ὑποχρέωσιν ἤγαγεν αὐτά, νεωστὶ καὶ ἡμεῖς τὸν ἡγεμόνα τοῦτον τείνοντες νὰ ὑπερτερήσωμεν, ἐν περιπτώσει, ἣν ὁ ἔξοχος Τριβωνιανὸς ἀρχικαγγελάριος ὑπέβαλε, διάταξιν ἐποιήσαμεν, δι' ἧς ὡρίσαμεν [τὰ ἑξῆς] ἐὰν ὁ διαθέτης εἰς τὴν πίστιν τοῦ κληρονόμου ἀνέθετο, ὥστε εἴτε κληρονομίαν εἴτε εἰδικὸν καταπίστευμα ν' ἀποκαταστήσῃ, ἀλλ' οὔτε ἐκ γραφῆς οὔτε ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πέντε μαρτύρων, ὅστις ὡς γνωστὸν εἶνε εἰς τὰς νομίμους καταπιστεύσεις, δύναται ν' ἀποδειχθῇ, ἀλλ' εἴτε ὀλιγώτεροι τῶν πέντε εἴτε οὐδεὶς ἐντελῶς μάρτυς ἐμεσολάβησε, τότε εἴτε ὁ πατὴρ τοῦ κληρονόμου εἴτε ἕτερος οἱοςδήποτε εἶνε, ὅστις ἐξελέξατο τὴν πίστιν τοῦ κληρονόμου, καὶ ἠθέλησε ν' ἀποκατασταθῇ τι παρὰ τούτου, ἐὰν ὁ κληρονόμος ὑπὸ ἀπιστίας κατεχόμενος ἀρνῆται νὰ πληρώσῃ τὴν πίστιν ἀποκρούων ὅτι τὸ πρᾶγμα οὕτω προωρίσθη, ἐὰν ὁ καταπιστευματοδόχος ὁρκισθεὶς πρῶτον αὐτὸς περὶ [ἐλλείψεως] συκοφαντίας, ἐπήγαγεν εἰς ἐκεῖνον ὅρκον, ὑποχρεοῦται οὗτος εἴτε τὸν ὅρκον νὰ δεχθῇ, ὅτι δηλ. οὐδὲν τοιοῦτον παρὰ τοῦ διαθέτου ἤκουσεν, ἢ, ἐὰν ἀποποιῆται, εἰς τὴν καταβολὴν τοῦ καταπιστεύματος εἴτε ὁμάδος εἴτε εἰδικοῦ νὰ ἐξαναγκάζηται, ἵνα μὴ καταπίπτῃ ἡ τελευταία βούλησις τοῦ διαθέτου ἡ εἰς τὴν πίστιν τοῦ κληρονόμου ἀνατεθεῖσα. ταὐτὰ ὡρίσαμεν νὰ τηρῶνται καὶ ἂν εἰς βάρος τοῦ κληροδόχου ἢ καταπιστευματοδόχου ὁμοίως κατελείφθη τι. ἂν ὅμως ἐκεῖνος, εἰς βάρος τοῦ ὁποίου λέγεται καταλειφθέν, ὁμολογῇ μὲν ὅτι εἰς βάρος ἑαυτοῦ κατελείφθη τι, ἀλλὰ καταφεύγει εἰς νομικὰς λεπτολογίας, ἐξάπαντος δέον ν' ἀναγκάζηται εἰς καταβολήν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

XXIIII[1].

De singulis rebus per fideicommissum relictis.

Potest autem quis etiam singulas res per fideicommissum relinquere, veluti fundum hominem vestem argentum pecuniam numeratam, et vel ipsum heredem rogare, ut alicui restituat, vel legatarium, quamvis a legatario

1 legari non possit. Potest autem non solum proprias testator res per fideicommissum relinquere, sed et heredis aut legatarii aut fideicommissarii aut cuiuslibet alterius. itaque et legatarius et fideicommissarius non solum de ea re rogari potest, ut eam alicui restituat, quae ei relicta sit, sed etiam de alia, sive ipsius sive aliena sit. hoc solum observandum est, ne plus quisquam rogetur alicui restituere, quam ipse ex testamento ceperit: nam quod amplius est, inutiliter relinquitur. cum autem aliena res per fideicommissum relinquitur, necesse est ei qui rogatus est aut ipsam redimere et praestare aut aestimatio-

2 nem eius solvere. Libertas quoque servo per fideicommissum dari potest, ut heres eum rogetur manumittere vel legatarius vel fideicommissarius. nec interest, utrum de suo proprio servo testator roget, an de eo qui ipsius heredis aut legatarii vel etiam extranei sit. itaque alienus servus redimi

(1) Κωδ. (6. 42)

24.

Περὶ καθ' ἕκαστα πραγμάτων διὰ καταπιστεύματος καταλειφθέντων.

Δύναται δέ τις καὶ καθ' ἕκαστα πράγματα διὰ καταπιστεύματος νὰ καταλίπῃ, λ. χ. ἀγρόν, δοῦλον, ἐσθῆτα, ἄργυρον, χρήματα μετρητά, καὶ εἴτε αὐτὸν τὸν κληρονόμον νὰ παρακαλέσῃ νὰ ἀποκαταστήσῃ εἰς ἕτερον, εἴτε τὸν κληροδόχον, καίτοι εἰς βάρος τοῦ κληροδόχου δὲν δύναται νὰ γείνῃ κληροδοσία.

1 Δύναται δὲ οὐχὶ μόνον ἴδια πράγματα νὰ καταλίπῃ ὁ διαθέτης διὰ καταπιστεύματος, ἀλλὰ καὶ τοῦ κληρονόμου καὶ τοῦ κληροδόχου, ἢ καταπιστευματοδόχου, εἴτε ἑτέρου οἱουδήποτε. ὅθεν ὅ τε κληροδόχος καὶ καταπιστευματοδόχος οὐχὶ μόνον περὶ ἐκείνου τοῦ πράγματος δύναται νὰ παρακληθῇ νὰ ἀποκαταστήσῃ ἑτέρῳ, ὅπερ εἰς αὐτὸν κατελείφθη, ἀλλὰ καὶ περὶ ἑτέρου, εἴτε εἰς αὐτὸν τοῦτον εἴτε εἰς ἄλλον ἀνήκει· τοῦτο μόνον δέον νὰ τηρῆται, νὰ μὴ παρακαλῆταί τις ν' ἀποκαταστήσῃ εἰς ἕτερον περισσότερον, παρ' ὅ,τι αὐτὸς οὗτος ἐκ τῆς διαθήκης ἔλαβε, διότι τὸ ὑπερβάλλον, ἀνωφελῶς καταλείπεται. ὅταν δὲ ἀλλότριον πρᾶγμα διὰ καταπιστεύματος καταλείπηται, ἀνάγκη ὁ παρακληθεὶς εἴτε νὰ ἐξαγοράσῃ αὐτὸ

2 καὶ παράσχῃ, εἴτε τὴν διατίμησιν αὐτοῦ νὰ καταβάλῃ. Ὡσαύτως ἡ ἐλευθερία δύναται νὰ δοθῇ διὰ καταπιστεύματος εἰς δοῦλον, ὥστε ὁ κληρονόμος νὰ παρακληθῇ νὰ χειραφετήσῃ αὐτόν, εἴτε ὁ κληροδόχος εἴτε ὁ καταπιστευματοδόχος· οὐδὲ διαφέρει, ἂν περὶ τοῦ ἰδίου δούλου παρακαλῇ ὁ διαθέτης, ἢ περί τινος, ὅστις ἀνήκει εἰς αὐτὸν τὸν κληρονόμον ἢ κληροδόχον ἢ καὶ ἐξωτικόν· ὅθεν ὁ ἀλλότριος δοῦλος

et manumitti debet: quod si dominus eum non vendat, si modo nihil ex iudicio eius qui reliquit libertatem percepit, non statim extinguitur fideicommissaria libertas, sed differtur, quia possit tempore procedente, ubicumque occasio redimendi servi fuerit, praestari libertas. qui autem ex causa fideicommissi manumittitur, non testatoris fit libertus, etiamsi testatoris servus sit, sed eius qui manumittit: at is, qui directo testamento liber esse iubetur, ipsius testatoris fit libertus, qui etiam orcinus appellatur. nec alius ullus directo ex testamento libertatem habere potest, quam qui utroque tempore testatoris fuerit, et quo faceret testamentum et quo moreretur. directo autem libertas tunc dari videtur, cum non ab alio servum manumitti rogat, sed velut ex suo testamento libertatem ei competere vult. Verba autem fideicommissorum haec maxime in usu habeantur: peto, rogo, volo, mando, fidei tuae committo. quae perinde singula firma sunt, atque si omnia in unum congesta essent.

πρέπει νὰ ἐξαγοράζηται καὶ νὰ χειραφετῆται· ἂν ὅμως ὁ κύριος δὲν πωλῇ αὐτόν, ἂν μὲν μηδὲν ἐκ τοῦ καταλιπόντος τὴν ἐλευθερίαν ἔλαβε, δὲν ἐξαλείφεται ἀμέσως ἡ καταπιστευτικὴ ἐλευθερία, ἀλλ' ἀναβάλλεται, διότι δύναται προϊόντος τοῦ χρόνου ὁποτεδήποτε ὑπάρξῃ εὐκαιρία ἐξαγοράσεως τοῦ δούλου, νὰ δοθῇ ἡ ἐλευθερία· ὅστις ὅμως λόγῳ καταπιστεύματος χειραφετεῖται, δὲν γίνεται τοῦ διαθέτου ἀπελεύθερος, καὶ ἂν τοῦ διαθέτου εἶνε δοῦλος, ἀλλ' ἐκείνου ὅστις χειραφετεῖ· ὅμως ἐκεῖνος, ὅστις ἀπ' εὐθείας διὰ τῆς διαθήκης διατάσσεται νὰ εἶνε ἐλεύθερος, αὐτοῦ τοῦ διαθέτου γίνεται ἀπελεύθερος, ὅστις καὶ χαρωνίτης καλεῖται. οὐδεὶς δ' ἕτερος ἀπ' εὐθείας διὰ διαθήκης δύναται νὰ λάβῃ τὴν ἐλευθερίαν, παρ' ὅστις καθ' ἑκάτερον χρόνον ὑπῆρξε τοῦ διαθέτου, δηλ. καὶ καθ' ὃν ἐποίησε τὴν διαθήκην, καὶ καθ' ὃν ἀπέθανεν· ἀπ' εὐθείας δ' ἡ ἐλευθερία τότε θεωρεῖται ὅτι δίδεται, ὅταν παρακαλῇ [ὁ διαθέτης] οὐχὶ νὰ χειραφετηθῇ ὁ δοῦλος ὑφ' ἑτέρου, ἀλλὰ θέλῃ οἱονεὶ ἐκ τῆς ἑαυτοῦ διαθήκης ν' ἁρμόζῃ αὐτῷ ἡ ἐλευθερία. 3 Ῥήματα δὲ τῶν καταπιστευμάτων τὰ ἑξῆς πρὸ πάντων ἦσαν ἐν χρήσει· αἰτῶ, παρακαλῶ, θέλω, ἐντέλλομαι, εἰς τὴν πίστιν σου ἀναθέτω· ταῦτα δὲ καθ' ἕκαστα οὕτως εἶνε ἰσχυρά, ὡσεὶ ἅπαντα ὁμοῦ ἦσαν σεσωρευμένα.

XXV[1].

De codicillis.

Ante Augusti tempora constat usus codicillorum non fuisse, sed primus Lucius Lentulus, ex cuius persona etiam fideicommissa coeperunt, codicillos introduxit. nam

25.

Περὶ κωδικέλλων.

Πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου γνωστὸν ὅτι τὸ δίκαιον τῶν κωδικέλλων δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλὰ πρῶτος ὁ Λούκιος Λεντύλος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου καὶ τὰ καταπιστεύματα ἤρξαντο, τοὺς κωδικέλλους εἰσήγαγε. διότι, ὅτε ἀπέθανεν

(1) Πανδ. (29. 7) — Κωδ. (6. 36)

cum decederet in Africa, scripsit codicillos testamento confirmatos, quibus ab Augusto petiit per fideicommissum, ut faceret aliquid: et cum divus Augustus voluntatem eius implesset, deinceps reliqui auctoritatem eius secuti fideicommissa praestabant et filia Lentuli legata, quae iure non debebat, solvit. dicitur Augustus convocasse prudentes, inter quos Trebatium quoque, cuius tunc auctoritas maxima erat, et quaesisse, an possit hoc recipi nec absonans a iuris ratione codicillorum usus esset: et Trebatium suasisse Augusto, quod diceret utilissimum et necessarium hoc civibus esse propter magnas et longas peregrinationes, quae apud veteres fuissent, ubi, si quis testamentum facere non posset, tamen codicillos posset. post quae tempora cum et Labeo codicillos fecisset, iam nemini dubium erat, quin codicilli iure optimo admitterentur.

1 Non tantum autem testamento facto potest quis codicillos facere, sed et intestatus quis decedens fideicommittere codicillis potest. sed cum ante testamentum factum codicilli facti erant, Papinianus ait non aliter vires habere, quam si speciali postea voluntate confirmentur. sed divi Severus et Antoninus rescripserunt ex his codicillis qui testamentum praecedunt posse fideicommissum peti, si appareat eum, qui postea testamentum fecerat, a voluntate quam codicillis expresserat non recesἐν Ἀφρικῇ, ἔγραψε κωδικέλλους διὰ διαθήκης ἐπικυρωθέντας, δι' ὧν ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Αὔγουστον διὰ καταπιστεύματος νὰ ποιήσῃ τι. ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ αὐτοκράτωρ ἐξετέλεσε τὴν θέλησιν ἐκείνου, κατόπιν οἱ λοιποὶ [βεβαρημένοι] ἀκολουθοῦντες τὴν αὐθεντίαν αὐτοῦ κατέβαλλον τὰ καταπιστεύματα, ἡ δὲ θυγάτηρ τοῦ Λεντύλου κατέβαλλε τὰς κληροδοσίας, ἃς κατὰ τὸ δίκαιον δὲν ὤφειλε. λέγεται δ' ὅτι ὁ Αὔγουστος συνεκάλεσε τοὺς νομομαθεῖς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Τρεβάτιον, οὗτινος ἡ αὐθεντία ἦτο τότε μεγίστη, καὶ συνεζήτησεν, ἂν δύναται τοῦτο νὰ γείνῃ ἀποδεκτόν, καὶ δὲν εἶνε ἡ χρῆσις τῶν κωδικέλλων ἀντιφατικὴ πρὸς τὸ δίκαιον. ὁ δὲ Τρεβάτιος ἔπεισε τὸν Αὔγουστον, λέγων ὅτι τοῦτο εἶνε ὠφελιμώτατον καὶ ἀναγκαῖον εἰς τοὺς πολίτας ἕνεκα τῶν μεγάλων καὶ μακρῶν ἀποδημιῶν, αἵτινες παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπῆρχον, ὅτε ἐάν τις μὴ ἠδύνατο νὰ ποιήσῃ διαθήκην, ὅμως κωδικέλλους θὰ ἠδύνατο. μετὰ τοὺς χρόνους δὲ τούτους, ὅτε καὶ ὁ Λαβέων κωδικέλλους ἐποίησεν, ἤδη οὐδεὶς ἀμφέβαλλεν, ὅτι οἱ κωδίκελλοι ἦσαν πληρέστατα δεκτοί.

1 Οὐχὶ δὲ μόνον ἐὰν γείνῃ διαθήκη δύναταί τις νὰ ποιήσῃ κωδικέλλους, ἀλλὰ καὶ ἀδιάθετος ἐάν τις ἀποθάνῃ, δύναται νὰ καταλίπῃ καταπιστεύματα διὰ κωδικέλλων. ἀλλ' ἐὰν προτοῦ γείνῃ διαθήκη, εἶχον γείνει κωδίκελλοι, ὁ Παπινιανὸς λέγει, ὅτι δὲν ἰσχύουσιν ἄλλως, παρ' ἐὰν διὰ ῥητῆς κατόπιν θελήσεως ἐπικυρωθῶσιν. ἀλλ' οἱ αὐτοκράτορες Σεβῆρος καὶ Ἀντωνῖνος ἀντεπέστειλαν, ὅτι ἐκ τῶν κωδικέλλων ἐκείνων, οἵτινες προηγήθησαν τῆς διαθήκης, δύναται ν' ἀπαιτηθῇ καταπίστευμα, ἐὰν εἶνε καταφανὲς ὅτι ὁ ποιήσας κατόπιν τὴν διαθήκην, δὲν ἀπεμακρύνθη τῆς θελήσεως, ἣν ἐν τοῖς κωδι-

2 sisse Codicillis autem hereditas neque dari neque adimi potest, ne confundatur ius testamentorum et codicillorum, et ideo nec exheredatio scribi. directo autem hereditas codicillis neque dari neque adimi potest: nam per fideicommissum hereditas codicillis iure relinquitur. nec condicionem heredi instituto codicillis adicere neque substituere directo potest

3 Codicillos autem etiam plures quis facere potest: et nullam solemnitatem ordinationis desiderant.

2 κέλλοις εἶχεν ἐκδηλώσει. Διὰ κωδικέλλων δὲ κληρονομία μήτε νὰ δοθῇ μήτε ν' ἀφαιρεθῇ δύναται, ἵνα μὴ συγχισθῇ τὸ δίκαιον τῶν διαθηκῶν καὶ τῶν κωδικέλλων, διὰ τοῦτο δὲ μήτε ἀποκλήρωσις [δύναται ἐν κωδικέλλοις] νὰ γραφῇ. ἀπ' εὐθείας δὲ κληρονομία διὰ κωδικέλλων μήτε νὰ δοθῇ μήτε νὰ ἀφαιρεθῇ δύναται· διότι διὰ καταπιστεύματος καταλείπεται ἐγκύρως ἐν κωδικέλλοις κληρονομία. μηδ' αἵρεσιν δύναταί [τις] ἐν κωδικέλλοις νὰ προσθέσῃ εἰς τὸν ἐγκατασταθέντα κληρονόμον, μηδὲ νὰ ὑποκαταστήσῃ ἀπ' εὐ-3 θείας [ἕτερον]. Κωδικέλλους δὲ δύναταί τις νὰ ποιήσῃ καὶ πολλούς. οὐδεμίαν δὲ πανηγυρικότητα ἐν τῇ καταρτίσει ἀπαιτοῦσι.

LIBER TERTIUS

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

I[1].

1.

De hereditatibus quae ab intestato deferuntur.

Περὶ τῶν κληρονομιῶν, αἵτινες ἐξ ἀδιαθέτου ἐπάγονται.

Intestatus decedit, qui aut omnino testamentum non fecit aut non iure fecit aut id quod fecerat ruptum irritumve factum est aut nemo ex eo heres extitit.

Intestatorum autem hereditates ex lege duodecim tabularum primum ad suos heredes pertinent. Sui autem heredes existimantur, ut et supra diximus, qui in potestate morientis fuerunt:

'Αδιάθετος ἀποθνήσκει, ὅστις εἴτε οὐδόλως ἐποίησε διαθήκην, εἴτε ἄκυρον ἐποίησεν, εἴτε ἐκείνη, ἣν ἐποίησεν, ἀνετράπη ἢ ἠκυρώθη, εἴτε οὐδεὶς ἐξ αὐτῆς ἀνεδείχθη κληρονόμος.

1 Τῶν ἀδιαθέτως δ' [ἀποθνησκόντων] αἱ κληρονομίαι κατὰ τὸν δωδεκάδελτον νόμον πρῶτον εἰς τοὺς οἰκείους κλη-2 ρονόμους ἀνήκουσιν. Οἰκεῖοι δὲ κληρονόμοι θεωροῦνται, καθὰ καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, ὅσοι ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀποθανόντος, ὡς ὁ υἱὸς ἢ θυγάτη,ρ

(1) Πανδ. (38. 16) — Κωδ. (6. 55)

veluti filius filia, nepos neptisve ex filio, pronepos proneptisve ex nepote filio nato, prognatus prognatave. nec interest, utrum naturales sunt liberi an adoptivi. *2a* Quibus connumerari necesse est etiam eos, qui ex legitimis quidem matrimoniis non sunt progeniti, curiis tamen civitatum dati secundum divalium constitutionum, quae super his positae sunt, tenorem suorum iura nanciscuntur: nec non eos, quos nostrae amplexae sunt constitutiones, per quas iussimus, si quis mulierem in suo contubernio copulaverit non ab initio affectione maritali, eam tamen, cum qua poterat habere coniugium, et ex ea liberos sustulerit, postea vero affectione procedente etiam nuptialia instrumenta cum ea fecerit filiosque vel filias habuerit: non solum eos liberos, qui post dotem editi sunt, iustos et in potestate esse patribus, sed etiam anteriores, qui et his qui postea nati sunt occasionem legitimi nominis praestiterunt: quod optinere censuimus, etiamsi non progeniti fuerint post dotale instrumentum confectum liberi vel etiam nati ab *2b* hac luce subtracti fuerint. Ita demum tamen nepos neptisve et pronepos proneptisve suorum heredum numero sunt, si praecedens persona desierit in potestate parentis esse, sive morte id acciderit sive alia ratione, veluti emancipatione: nam si per id tempus, quo quis moreretur, filius in potestate eius sit, nepos ex eo suus heres esse non potest. idque et in ceteris deinceps liberorum perso-

ἔγγονος ἢ ἐγγόνη ἐξ υἱοῦ, δισέγγονος ἢ δισεγγόνη ἐξ ἐγγόνου γεννηθέντος ἐξ υἱοῦ, [καὶ πᾶς] ἔκγονος ἢ [πᾶσα] ἔκγονος. δὲν διαφέρει δὲ ἂν φυσικὰ εἶνε

2a τὰ τέκνα ἢ θετά. Πρὸς ταῦτα ἀνάγκη νὰ καταριθμηθῶσι καὶ ὅσα ἐκ νομίμων μὲν γάμων δὲν παρήχθησαν, ὅμως δοθέντα εἰς βουλὰς πόλεων, συμφώνως πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν αὐτοκρατορικῶν διατάξεων, αἵτινες περὶ τούτων ἐξεδόθησαν, ἀποκτῶσι τὰ δίκαια τῶν οἰκείων. πρὸς δὲ ἐκεῖνα, ἅτινα αἱ ἡμέτεραι περιέλαβον διατάξεις, δι' ὧν ὡρίσαμεν [ὥστε], ἐὰν τις γυναῖκα ἔλαβεν εἰς συνουσίαν ἑαυτοῦ οὐχὶ μὲν ἐξ ἀρχῆς μετὰ συζυγικῆς διαθέσως, τοιαύτην ὅμως, μεθ' ἧς ἠδύνατο νὰ ἔχῃ συνοικέσιον, καὶ ἐκ ταύτης τέκνα ἐγέννησε, κατόπιν δὲ τῆς στοργῆς προϊούσης καὶ γαμικὰ ἔγγραφα μετ' αὐτῆς ἐποίησε, καὶ υἱοὺς ἢ θυγατέρας ἔσχεν, οὐχὶ μόνον τὰ τέκνα ταῦτα, ἅτινα μετὰ τὴν προῖκα ἐγεννήθησαν, εἶνε νόμιμα καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν γονέων, ἀλλὰ καὶ τὰ προηγούμενα, ἅτινα καὶ εἰς τὰ κατόπιν γεννηθέντα παρέσχον εὐκαιρίαν πρὸς νόμιμον ὄνομα. τοῦτο δὲ ὡρίσαμεν νὰ ἰσχύῃ, καὶ ἂν μὴ ἐγεννήθησαν τέκνα μετὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ προικῴου ἐγγράφου, ἢ καὶ τὰ γεννηθέντα ἀπῆλθον τοῦ κόσμου τούτου. *2b* Ὅμως τότε μόνον ὁ ἔγγονος ἢ ἐγγόνη, καὶ ὁ δισέγγονος ἢ δισεγγόνη καταλογίζονται μεταξὺ τῶν οἰκείων κληρονόμων, ἐὰν τὸ προηγούμενον πρόσωπον ἔπαυσε νὰ εἶνε ὑπεξούσιον τοῦ πατρός, εἴτε διὰ θανάτου συνέβη τοῦτο, εἴτε ἐξ ἄλλου λόγου, λ. χ. χειραφεσίας· διότι ἐὰν κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν τις ἀπέθανεν, ὁ υἱὸς ἦτο ὑπεξούσιος αὐτοῦ, ὁ ἐκ τούτου ἔγγονος δὲν δύναται νὰ εἶνε οἰκεῖος κληρονόμος. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ διὰ τὰ λοιπὰ κατόπιν πρόσωπα τῶν τέκ-

s dictum intellegimus. postumi oque, qui, si vivo parente nati sent, in potestate futuri forent, sui heredes sunt. Sui autem iam ignorantes fiunt heredes et, et furiosi sint, heredes possunt istere: quia quibus ex causis norantibus adquiritur nobis, ex s causis et furiosis adquiri po- st. et statim morte parentis asi continuatur dominium: et eo nec tutoris auctoritate opus t in pupillis, cum etiam igno- ntibus adquiritur suis heredibus reditas: nec curatoris consensu quiritur furioso, sed ipso iure.

Interdum autem, licet in pote- ate mortis tempore suus heres n fuit, tamen suus heres parenti ficitur, veluti si ab hostibus quis versus fuerit post mortem pa- is sui: ius enim postliminii hoc

facit. Per contrarium evenit ut, et quis in familia defuncti sit ortis tempore, tamen suus heres n fiat, veluti si post mortem am pater iudicatus fuerit reus rduellionis ac per hoc memoria us damnata fuerit: suum enim redem habere non potest, cum cus ei succedit. sed potest dici so iure esse suum heredem, sed

desinere. Cum filius filiave et ex tero filio nepos neptisve extant, riter ad hereditatem vocantur c qui gradu proximior est ul- riorem excludit: aequum enim se videtur nepotes neptesque in

νων θεωροῦμεν λεγόμενον. ὡσαύτως οἱ ἐπιγενεῖς, οἵτινες, ἐὰν ζῶντος τοῦ πατρὸς εἶχον γεννηθῆ, θὰ ἦσαν ὑπὸ τὴν 3 ἐξουσίαν, εἶνε οἰκεῖοι κληρονόμοι. Οἱ οἰκεῖοι δὲ καὶ ἀγνοοῦντες γίνονται κληρονόμοι, καὶ φρενοβλαβεῖς δ' ἂν εἶνε, δύνανται νὰ γείνωσι κληρονόμοι· διότι, καθ' ἃς περιπτώσεις γίνεται ὑπὲρ ἡμῶν ἀγνοούντων ἀπόκτησις, κατὰ τὰς περιπτώσεις ταύτας καὶ φρενοβλαβῶν [ἡμῶν ὄντων] δύναται νὰ γείνῃ ἀπόκτησις. ἀμέσως δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς οἱονεὶ συνεχίζεται ἡ κυριότης, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τῆς τοῦ ἐπιτρόπου αὐθεντίας εἶνε χρεία ἐπὶ τῶν ἀνήβων, καθόσον ἡ κληρονομία ἀποκτᾶται ὑπὲρ τῶν οἰκείων κληρονόμων καὶ ἐν ἀγνοίᾳ των. οὐδὲ τῇ συναινέσει τοῦ κηδεμόνος ἀποκτᾶται ὑπὲρ φρενοβλα- 4 βοῦς, ἀλλ' αὐτοδικαίως. Ἐνίοτε δέ, καίτοι ὁ οἰκεῖος κληρονόμος δὲν ἦτο ὑπεξούσιος κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου, ὅμως καθίσταται οἰκεῖος κληρονόμος τοῦ πατρός, ὡς ἐάν τις ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἐπανῆλθε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· διότι τὸ τῆς ὑποστροφῆς 5 δίκαιον ποιεῖ τοῦτο. Ἐξ ἀντιθέτου συμβαίνει ὥστε, καίτοι τις εἶνε ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ ἀποθανόντος κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου, ὅμως οἰκεῖος κληρονόμος δὲν γίνεται, ὡς ἐὰν μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ πατὴρ κατεδικάσθη ὡς ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας, καὶ ἕνεκα τούτου ἡ μνήμη αὐτοῦ κατεκρίθη. διότι οἰκεῖον κληρονόμον δὲν δύναται νὰ ἔχῃ, καθόσον τὸ δημόσιον διαδέχεται αὐτόν. ὅμως δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι αὐτοδικαίως μὲν εἶνε οἰκεῖος κληρονόμος, ἀλ- 6 λὰ παύει. Ἐὰν υἱὸς ἢ θυγάτηρ καὶ ἐξ ἑτέρου υἱοῦ ἔγγονος ἢ ἐγγόνη ὑπάρχωσιν, ἐξ ἴσου εἰς τὴν κληρονομίαν καλοῦνται, δὲν ἀποκλείει δ' ὁ κατὰ βαθμὸν ἐγγύτερος τὸν ἀπώτερον. διότι ἴσον θεωρεῖται οἱ ἔγγονοι καὶ αἱ ἐγγό-

patris sui locum succedere. pari ratione et si nepos neptisque sit ex filio et ex nepote pronepos proneptisve, simul vocantur. et quia placuit nepotes neptesque, item pronepotes proneptesque in parentis sui locum succedere, conveniens esse visum est non in capita, sed in stirpes hereditatem dividi, ut filius partem dimidiam hereditatis habeat et ex altero filio duo pluresve nepotes alteram dimidiam. idem si ex duobus filiis nepotes extant et ex altero unus forte aut duo, ex altero tres aut quattuor, ad unum aut duos dimidia pars pertinet, ad tres vel ad

7 quattuor altera dimidia. Cum autem quaeritur, an quis suus heres existere potest: eo tempore quaerendum est, quo certum est aliquem sine testamento decessisse: quod accidit et destituto testamento. hac ratione si filius exheredatus fuerit et extraneus heres institutus est, filio mortuo postea certum fuerit heredem institutum ex testamento non fieri heredem, aut quia noluit esse heres aut quia non potuit: nepos avo suus heres existet, quia quo tempore certum est intestatum decessisse patrem familias, solus invenitur nepos. et hoc certum
8 est. Et licet post mortem avi natus sit, tamen avo vivo conceptus, mortuo patre eius posteaque deserto avi testamento suus heres efficitur. plane si et conceptus et natus fuerit post mortem avi, mortuo patre suo desertoque postea avi testamento suus heres avo non

ναι νὰ διαδέχωνται τὴν θέσιν τοῦ πατρὸς αὐτῶν. δι' ὅμοιον λόγον καὶ ἂν ὑπάρχῃ ἔγγονος ἢ ἐγγόνη ἐξ υἱοῦ, ἐξ ἐγγόνου δὲ δισέγγονος ἢ δισεγγόνη, συγχρόνως καλοῦνται. ἐπειδὴ δ' ἐγένετο δεκτόν, ὅτι οἱ ἔγγονοι καὶ αἱ ἐγγόναι, ὡσαύτως οἱ δισέγγονοι καὶ αἱ δισεγγόναι διαδέχονται τὴν θέσιν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ἐθεωρήθη συνάδον οὐχὶ κατὰ κεφαλάς, ἀλλὰ κατὰ ῥίζας νὰ διαιρῆται ἡ κληρονομία, ὥστε ὁ μὲν υἱὸς νὰ ἔχῃ τὸ ἥμισυ μέρος τῆς κληρονομίας, οἱ δὲ ἐξ ἑτέρου υἱοῦ δύο ἢ πλείονες ἔγγονοι τὸ ἕτερον ἥμισυ. ὡσαύτως ἐὰν ἐκ δύο υἱῶν ὑπάρχωσιν ἔγγονοι καὶ ἐκ τοῦ ἑνὸς μὲν εἷς τυχὸν ἢ δύο, ἐκ τοῦ ἑτέρου δὲ τρεῖς ἢ τέσσαρες, εἰς τὸν ἕνα ἢ τοὺς δύο ἀνήκει τὸ ἥμισυ μέρος, εἰς δὲ τοὺς τρεῖς ἢ τοὺς τέσσαρας τὸ
7 ἕτερον ἥμισυ. Ὅταν δὲ ζητῆται, ἂν τις δύναται νὰ εἶνε οἰκεῖος κληρονόμος, δέον ἐκεῖνος ὁ χρόνος νὰ ἐξετασθῇ, καθ' ὃν εἶνε βέβαιον, ὅτι ἀπέθανέ τις ἄνευ διαθήκης, ὅπερ συμβαίνει καὶ ἂν ἡ διαθήκη ἐγκατελείφθη. διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐὰν υἱὸς ἀπεκληρώθη, καὶ ἐξωτικὸς κληρονόμος ἐγκατεστάθη, κατόπιν δ' ἀποθανόντος τοῦ υἱοῦ ἐγένετο βέβαιον, ὅτι ὁ ἐγκατασταθεὶς κληρονόμος ἐκ τῆς διαθήκης δὲν γίνεται κληρονόμος, εἴτε διότι δὲν ἠθέλησε νὰ εἶνε κληρονόμος, εἴτε διότι δὲν ἠδυνήθη, ὁ ἔγγονος θέλει γείνει οἰκεῖος κληρονόμος τοῦ πάππου, διότι καθ' ὃν χρόνον εἶνε βέβαιον ὅτι ἀδιάθετος ἀπέθανεν ὁ πατὴρ τῆς οἰκογενείας, μόνος ὁ ἔγγονος ὑ-
8 πάρχει. τοῦτο δὲ εἶνε βέβαιον. Καίτοι δὲ μετὰ θάνατον τοῦ πάππου ἐγεννήθη, ὅμως ζῶντος τοῦ πάππου συλληφθείς, ἀποθανόντος δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ εἶτα ἐγκαταλειφθείσης τῆς τοῦ πάππου διαθήκης, καθίσταται οἰκεῖος κληρονόμος. βεβαίως ἐὰν καὶ ἡ σύλληψις καὶ ἡ γέννησις ἐγένετο μετὰ

istit, quia nullo iure cognatio-
s patrem sui patris tetigit. sic
ec ille est inter liberos avo,
nem filius emancipatus adopta-
rat. hi autem cum non sunt
antum ad hereditatem liberi,
eque bonorum possessionem pe-
re possunt quasi proximi cogna-
haec de suis heredibus.

Emancipati autem liberi iure
vili nihil iuris habent: neque
im sui heredes sunt, quia in
otestate esse desierunt parentis,
eque alio ullo iure per legem
nodecim tabularum vocantur.
d praetor naturali aequitate mo-
s dat eis bonorum possessionem
nde liberi, perinde ac si in po-
state parentis mortis tempore
issent, sive soli sint sive cum
is heredibus concurrant. itaque
nobus liberis extantibus, eman-
pato et qui mortis tempore in
otestate fuerit, sane quidem is
i in potestate fuerit solus iure
vili heres est, id est solus suus
eres est: sed cum emancipatus
eneficio praetoris in partem ad-
ittitur, evenit, ut suus heres pro

parte heres fiat. At hi, qui
mancipati a parente in adoptio-
em se dederunt, non admittun-
r ad bona naturalis patris quasi
iberi, si modo cum is moreretur
adoptiva familia sint. nam vivo
emancipati ab adoptivo patre

τὸν θάνατον τοῦ πάππου, ἀποθανόντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἐγκαταλειφθείσης κατόπιν τῆς τοῦ πάππου διαθήκης, δὲν καθίσταται οἰκεῖος κληρονόμος τοῦ πάππου, διότι δι' οὐδενὸς δικαίου συγγενείας προσήγγισε τὸν πατέρα τοῦ ἑαυτοῦ πατρός. οὕτως οὐδ' ἐκεῖνος εἶνε μεταξὺ τῶν τέκνων τοῦ πάππου, ὃν υἱὸς χειράφετος υἱοθέτησεν. οὗτοι δ' ἐπειδὴ δὲν εἶνε ὡς πρὸς τὴν κληρονομίαν τέκνα, οὐδὲ τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας δύνανται νὰ ζητήσωσιν ὡς ἐγγύτατοι συγγενεῖς. ταῦτα μὲν περὶ οἰκείων κληρονόμων.

9 Τὰ δὲ χειράφετα τέκνα κατὰ μὲν τὸ ἀστικὸν δίκαιον οὐδὲν ἔχουσι δίκαιον. διότι οὔτε οἰκεῖοι κληρονόμοι εἶνε, διότι ἔπαυσαν νὰ εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρός, οὔτε κατ' ἄλλο τι δίκαιον διὰ τοῦ δωδεκαδέλτου νόμου καλοῦνται. ἀλλ' ὁ πραίτωρ ἐκ τῆς φυσικῆς ἰσότητος κινηθεὶς δίδει αὐτοῖς τὴν τῆς περιουσίας διακατοχὴν **ὡς τέκνα**, οὕτως ὡσεὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρὸς κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου ἦσαν, εἴτε μόνοι εἶνε, εἴτε μετὰ τῶν κληρονόμων αὐτῶν συντρέχουσιν. ὅθεν, ἐὰν δύο τέκνα ὑπάρχωσιν, ὁ χειράφετος καὶ ὁ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου ὑπάρξας ὑπεξούσιος, βεβαίως μὲν ὁ ὑπάρξας ὑπεξούσιος εἶνε ὁ μόνος κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον κληρονόμος, ἤτοι εἶνε ὁ μόνος οἰκεῖος κληρονόμος· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ χειράφετος ἐξ εὐεργετήματος τοῦ πραίτωρος κατὰ τὸ ἥμισυ γίνεται δεκτός, ἐπέρχεται ὥστε, ὁ οἰκεῖος κληρονόμος κατὰ τὸ ἥμισυ νὰ καθίσταται κληρονόμος.

10 Ὅμως ἐκεῖνοι, οἵτινες χειραφετηθέντες ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἔδωκαν ἑαυτοὺς εἰς υἱοθεσίαν, δὲν γίνονται δεκτοὶ εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ φυσικοῦ πατρὸς ὡς τέκνα, ἐὰν βεβαίως κατὰ τὸν θάνατον τούτου εὑρίσκωνται ἐν τῇ θετῇ οἰκογενείᾳ. διότι ἐὰν ζῶντος ἐκείνου ἐχειραφετήθη-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

perinde admittuntur ad bona naturalis patris, ac si emancipati ab ipso essent nec umquam in adoptiva familia fuissent: et convenienter quod ad adoptivum patrem pertinet extraneorum loco esse incipiunt. post mortem vero naturalis patris emancipati ab adoptivo et quantum ad hunc aeque extraneorum loco fiunt et quantum ad naturalis parentis bona pertinet nihilo magis liberorum gradum nanciscuntur: quod ideo sic placuit, quia iniquum erat esse in potestate patris adoptivi, ad quos bona naturalis patris pertinerent, utrum ad liberos eius an ad adgna-

11 tos Minus ergo iuris habent adoptivi quam naturales. namque naturales emancipati beneficio praetoris gradum liberorum retinent, licet iure civili perdunt: adoptivi vero emancipati et iure civili perdunt gradum liberorum et a praetore non adiuvantur. et recte: naturalia enim iura civilis ratio peremere non potest nec, quia desinunt sui heredes esse, desinere possunt filii filiaeve aut nepotes neptesve esse: adoptivi vero emancipati extraneorum loco incipiunt esse, quia ius nomenque filii filiaeve, quod per adoptionem consecuti sunt, alia civili ratione, id est emancipatione, perdunt.

12 Eadem haec observantur et in ea bonorum possessione, quam contra tabulas testamenti parentis liberis praeteritis. id est neque heredibus institutis neque ut oportet exheredatis, praetor pollice-

σαν ὑπὸ τοῦ θετοῦ πατρός, γίνονται δε-
κτοὶ εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ φυσικοῦ πα-
τρὸς οὕτως, ὡσεὶ ὑπὸ τούτου εἶχον χει-
ραφετηθῆ, οὐδέποτε δὲ ἦσαν ἐν τῇ θε-
τῇ οἰκογενείᾳ. καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὅσον
εἰς τὸν θετὸν πατέρα ἀποβλέπει, ἄρχον-
ται νὰ εἶνε ἀντὶ ἐξωτικῶν. μετὰ θάνατον
ὅμως τοῦ φυσικοῦ πατρὸς χειραφετη-
θέντες ὑπὸ τοῦ θετοῦ, καὶ ὡς πρὸς τοῦ-
τον ὁμοίως καθίστανται ἀντὶ ἐξωτικῶν,
καὶ ὅσον εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ φυσι-
κοῦ πατρὸς ἀποβλέπει, οὐδὲν ἧττον ἀπο-
κτῶσι τὸν βαθμὸν τῶν τέκνων· τοῦ-
το δὲ ἐγένετο δεκτὸν διὰ τοῦτο, διότι
ἦτο ἄνισον, νὰ εἶνε εἰς τὴν ἐξουσίαν
τοῦ θετοῦ πατρός, εἰς τίνας ἡ περιουσία
τοῦ φυσικοῦ πατρὸς θ' ἀνήκῃ, ἂν εἰς
τὰ τέκνα αὐτοῦ ἢ εἰς τοὺς πατρογε-
11 νεῖς. Λοιπὸν ὀλιγώτερον δίκαιον ἔ-
χουσιν οἱ θετοὶ παρὰ οἱ φυσικοί· διότι οἱ
μὲν φυσικοὶ χειραφετηθέντες δι' εὐεργε-
τήματος τοῦ πραίτωρος διατηροῦσι τὸν
βαθμὸν τῶν τέκνων, καίτοι κατὰ τὸ
ἀστικὸν δίκαιον ἀποβάλλουσιν [αὐτόν]·
οἱ θετοὶ ὅμως χειραφετηθέντες καὶ κατὰ
τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἀποβάλλουσι τὸν
βαθμὸν τῶν τέκνων καὶ ὑπὸ τοῦ πραί-
τωρος δὲν βοηθοῦνται· καὶ ὀρθῶς· διότι
τὰ φυσικὰ δίκαια δὲν δύναται ἀστι-
κὸς λόγος νὰ καταστρέψῃ, οὐδὲ, ἐπειδὴ
παύουσι νὰ εἶνε οἰκεῖοι κληρονόμοι, δύ-
νανται νὰ παύσωσι τοῦ νὰ εἶνε υἱοὶ
ἢ θυγατέρες, εἴτε ἔγγονοι ἢ ἐγγόναι· οἱ
θετοὶ ὅμως χειραφετηθέντες ἄρχονται
νὰ εἶνε ἀντὶ ἐξωτικῶν, διότι τὸ δίκαιον
καὶ τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ ἢ τῆς θυγατρός,
ὅπερ δι' υἱοθεσίας ἀπέκτησαν, ἐξ ἑτέ-
ρου ἀστικοῦ λόγου, ἤτοι τῆς χειραφε-
12 σίας, ἀποβάλλουσι. Ταὐτὰ δὲ τη-
ροῦνται καὶ ἐπὶ ἐκείνης τῆς διακατο-
χῆς περιουσίας, ἣν ἐναντίον τῆς διαθή-
κης τοῦ πατρὸς ὁ πραίτωρ ὑπισχνεῖ-
ται εἰς τὰ παραλειφθέντα τέκνα, ἤτοι
οὔτε κληρονόμους ἐγκατασταθέντα οὔτε

ir. nam eos quidem, qui in potestate parentis mortis tempore erunt, et emancipatos vocat praetor ad eam bonorum possessionem: os vero, qui in adoptiva familia erunt per hoc tempus, quo naturalis parens moreretur, repellit. em adoptivos liberos emancipatos ab adoptivo patre sicut ab intestato, ita longe minus contra abulas testamenti ad bona eius dmittit, quia desinunt in libero-

3 rum numero esse. Admonendi amen sumus eos, qui in adoptiva amilia sunt quive post mortem aturalis parentis ab adoptivo atre emancipati fuerint, intestato arente naturali mortuo licet ea arte edicti, qua liberi ad bonoum possessionem vocantur, non dmittantur, alia tamen parte voari, id est qua cognati defuncti ocantur. ex qua parte ita admituntur, si neque sui heredes lieri neque emancipati obstent neue adgnatus quidem ullus interieniat: ante enim praetor liberos ocat tam suos heredes quam mancipatos, deinde legitimos heedes, deinde proximos cognatos.

4 Sed ea omnia antiquitati quilem placuerunt: aliquam autem mendationem a nostra constitutione acceperunt, quam super his ersonis posuimus, quae a patribus suis naturalibus in adoptionem aliis dantur. invenimus etenim nonnullos casus, in quibus ilii et naturalium parentum successionem propter adoptionem mittebant et adoptione facile per

ὡς πρέπει ἀποκληρωθέντα· διότι ἐκείνους μέν, οἵτινες ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρὸς κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου ἦσαν, καὶ χειραφετηθέντας καλεῖ ὁ πραίτωρ εἰς ταύτην τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας· ἐκείνους ὅμως, οἵτινες ἐν τῇ θετῇ οἰκογενείᾳ ἦσαν κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ φυσικὸς πατὴρ ἀπέθανεν, ἀποκρούει. ὡσαύτως τὰ θετὰ τέκνα χειραφετηθέντα ὑπὸ τοῦ θετοῦ πατρὸς ὡς ἐξ ἀδιαθέτου, διὰ τοῦτο πολὺ ὀλιγώτερον ἐναντίον τῆς διαθήκης δέχεται [ὁ πραίτωρ] εἰς τὴν κληρονομίαν ἐκείνου, διότι ἔπαυσαν ν' ἀριθμῶνται μετὰ τῶν τέκνων.
13 Δέον ὅμως νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι ἐκεῖνοι, οἵτινες εἶνε ἐν τῇ θετῇ οἰκογενείᾳ, ἢ οἵτινες μετὰ θάνατον τοῦ φυσικοῦ πατρὸς ὑπὸ τοῦ θετοῦ πατρὸς ἐχειραφετήθησαν, ἀδιαθέτου ἀποθανόντος τοῦ φυσικοῦ πατρός, καίτοι ὑπὸ τοῦ μέρους τοῦ διατάγματος, ὑφ' οὗ τὰ τέκνα καλοῦνται εἰς τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας, δὲν γίνονται δεκτοί, ὑφ' ἑτέρου ὅμως μέρους καλοῦνται, ἤτοι ὑφ' οὗ οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος καλοῦνται· ὑπὸ τοῦ μέρους δὲ τούτου τότε καλοῦνται, ἐὰν μήτε οἰκεῖοι κληρονόμοι τέκνα μήτε χειράφετοι ἀντίκεινται, μήτε πατρογενής τις μεσολαβῇ· διότι πρότερον καλεῖ ὁ πραίτωρ τὰ τέκνα, τούς τε οἰκείους κληρονόμους καὶ τοὺς χειραφέτους, κατόπιν δὲ τοὺς νομίμους κληρονόμους, καὶ εἶτα τοὺς ἐγγυτάτους
14 συγγενεῖς. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πάντα ἤρεσαν εἰς τὴν ἀρχαιότητα· διόρθωσιν δέ τινα ὑπὸ διατάξεως ἡμετέρας ἔλαβον, ἣν περὶ τῶν προσώπων ἐκείνων ἐξεδώκαμεν, ἅτινα ὑπὸ τῶν φυσικῶν αὐτῶν πατέρων πρὸς υἱοθεσίαν εἰς ἑτέρους δίδονται· διότι εὕρομέν τινας περιπτώσεις, καθ' ἃς οἱ υἱοὶ καὶ τῶν φυσικῶν πατέρων τὴν διαδοχὴν ἕνεκα τῆς υἱοθεσίας ἀπέβαλλον, καὶ τῆς υἱοθεσίας εὐχερῶς διὰ χειραφεσίας λυομένης εἰς οὐ-

emancipationem soluta ad neutrius patris successionem vocabantur. hoc solito more corrigentes constitutionem scripsimus, per quam definivimus, quando parens naturalis filium suum adoptandum alii dederit, integra omnia iura ita servari, atque si in patris naturalis potestate permansisset nec penitus adoptio fuerit subsecuta: nisi in hoc tantummodo casu, ut possit ab intestato ad patris adoptivi venire successionem. testamento autem ab eo facto neque iure civili neque praetorio aliquid ex hereditate eius persequi potest neque contra tabulas bonorum possessione agnita neque inofficiosi querella instituta, cum nec necessitas patri adoptivo imponitur vel heredem eum instituere vel exheredatum facere utpote nullo naturali vinculo copulatum. neque si ex Afiniano senatus consulto ex tribus maribus fuerit adoptatus: nam et in huiusmodi casu neque quarta ei servatur nec ulla actio ad eius persecutionem ei competit. nostra autem constitutione exceptus est is, quem parens naturalis adoptandum susceperit: utroque enim iure tam naturali quam legitimo in hanc personam concurrente pristina iura tali adoptioni servavimus, quemadmodum si pater familias sese dederit adrogandum. quae specialiter et singillatim ex praefatae constitutionis tenore possunt colligi.

15 Item vetustas ex masculis progenitos plus diligens solos nepotes vel neptes, qui ex virili sexu

δετέρου πατρὸς τὴν διαδοχὴν ἐκαλοῦν-
το· τοῦτο δὲ κατὰ τὸν συνήθη τρόπο
διορθοῦντες ἐγράψαμεν διάταξιν, δι' ἧ
ὡρίσαμεν ὥστε, ὁσάκις φυσικὸς πατὴ
ἤθελε δώσει εἰς ἕτερον πρὸς υἱοθεσία
υἱὸν αὐτοῦ, ἀκέραια νὰ διατηρῶνται
ἅπαντα τὰ δίκαια οὕτως, ὡσεὶ ὑπὸ τὴ
ἐξουσίαν τοῦ φυσικοῦ πατρὸς εἶχε με
νει, οὐδαμῶς δ' ἡ υἱοθεσία ἐπηκολού
θησεν· ἐκτὸς ἐν ταύτῃ μόνῃ τῇ περι
πτώσει, καθ' ἣν δύναται ἐξ ἀντιθέτου
νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ θετοῦ
πατρός· ἐὰν ὅμως ἐγένετο ὑπὸ τούτου
διαθήκη, οὔτε κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον
οὔτε κατὰ τὸ πραιτωρικὸν δύναται
ἀποκτήσῃ τι ἐκ τῆς κληρονομίας αὐ
τοῦ, οὔτε διδομένης τῆς ἐναντίον τῆ
διαθήκης διακατοχῆς τῆς περιουσίας
οὔτε τῆς περὶ ἀστοργίας μέμψεως ἐγει
ρομένης, καθόσον δὲν ἐπιβάλλεταί τι
ὑποχρέωσις εἰς τὸν θετὸν πατέρα, εἴτ
κληρονόμον νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐκεῖνο
εἴτε ἀπόκληρον νὰ ποιήσῃ, καθὸ ὑπ' οὐ
δενὸς φυσικοῦ δεσμοῦ συνδεόμενον· μηδ
ἐὰν κατὰ τὸ Ἀφινιάνειον συγκλητικὸ
δόγμα ὁ υἱοθετηθεὶς ἦτο εἷς ἐκ τριῶ
ἀρρένων [τέκνων]· διότι καὶ ἐν τοιαύτ
περιπτώσει οὔτε τὸ τέταρτον ὑπὲρ αὐ
τοῦ τηρεῖται, οὔτε τις ἀγωγὴ πρὸς ἐπι
δίωξιν τούτου ἀρμόζει αὐτῷ· ὑπὸ τῆ
ἡμετέρας ὅμως διατάξεως ἐξηρέθη ἐ
κεῖνος, ὃν φυσικὸς γονεὺς πρὸς υἱοθεσία
ἀνέλαβε· διότι, ἐπειδὴ ἑκάτερον δίκαιο
το τε φυσικὸν καὶ τὸ νόμιμον ἐπὶ τοῦ προ
σώπου τούτου συντρέχει, τὰ προηγού
μενα δίκαια ἐπὶ τοιαύτης υἱοθεσίας διε
τηρήσαμεν, ὡς ἐὰν πατὴρ αὐτεξούσιος
ἔδωκεν ἑαυτὸν εἰς υἱοποίησιν· ταῦτα
δ' εἰδικῶς καὶ λεπτομερῶς δύνανται νὰ
γνωσθῶσιν ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς
προρρηθείσης διατάξεως.

15 Ὡσαύτως ἡ ἀρχαιότης ἐκ τῶν ἀρ
ρένων ἐκγόνων μόνους τοὺς ἐγγόνους ἢ
τὰς ἐγγόνας, οἵτινες ἐξ ἄρρενος φύλου

scendunt, ad suorum vocabat
ccessionem et iuri adgnatorum
s anteponebat: nepotes autem,
i ex filiabus nati sunt, et pro-
potes ex neptibus cognatorum
co numerans post adgnatorum
eam eos vocabat tam in avi vel
oavi materni quam in aviae vel
oaviae sive paternae sive ma-
rnae successionem divi autem
incipes non passi sunt talem
ntra naturam iniuriam sine
mpetenti emendatione relin-
ere: sed cum nepotis et prone-
tis nomen commune est utris-
e, qui tam ex masculis quam
feminis descendunt, ideo eun-
m gradum et ordinem succes-
onis eis donaverunt: sed ut ali-
id amplius sit eis, qui non so-
m naturae, sed etiam veteris
ris suffragio muniuntur, portio-
m nepotum et neptium vel dein-
ps, de quibus supra diximus,
ulo minuendam esse existima-
runt, ut minus tertiam partem
ciperent, quam mater eorum
l avia fuerat acceptura, vel pa-
r eorum vel avus paternus sive
aternus, quando femina mortua
t cuius de hereditate agitur,
sque, licet soli sint, adeuntibus
gnatos minime vocabant. et
emadmodum lex duodecim ta-
larum filio mortuo nepotes vel
ptes vel pronepotes et pronep-
s in locum patris sui ad succes-
onem avi vocat: ita et principa-
s dispositio in locum matris suae
l avie eos cum iam designata
rtis tertiae deminutione vocat.

Sed nos, cum adhuc dubitatio
anebat inter adgnatos et memo-

κατάγονται, προθυμότερον ἐκάλει εἰς
τὴν διαδοχὴν τῶν οἰκείων, καὶ τοῦ δι-
καίου τῶν πατρογενῶν τούτους πρού-
τίμα· τοὺς ἐγγόνους ὅμως, οἵτινες ἐκ
θυγατέρων ἐγεννήθησαν, καὶ τοὺς δι-
εγγόνους ἐξ ἐγγόνων μεταξὺ τῶν συγ-
γενῶν καταριθμοῦσα, ἐκάλει αὐτοὺς
μετὰ τὴν τῶν πατρογενῶν γραμμὴν εἴτε
τὴν τοῦ πάππου ἢ τοῦ μητρικοῦ προ-
πάππου, καὶ εἰς τὴν τῆς μάμμης ἢ
προμάμμης εἴτε πατρικῆς εἴτε μητρι-
κῆς διαδοχήν· ὅμως οἱ αὐτοκράτορες
δὲν ὑπέμειναν τὴν τοιαύτην παρὰ φύ-
σιν ἀδικίαν, χωρὶς νὰ ἐπενέγκωσι τὴν
ἁρμόζουσαν διόρθωσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ
ὄνομα τοῦ ἐγγόνου εἶνε κοινὸν εἰς ἑκα-
τέρους, τοὺς ἔκ τε ἀρρένων καὶ ἐκ θη-
λέων καταγομένους, διὰ τοῦτο τὸν αὐ-
τὸν βαθμὸν καὶ τάξιν διαδοχῆς ἐδω-
ρήσαντο αὐτοῖς· ἀλλ' ἵνα τι περισσότε-
ρον ὑπάρχῃ δι' ἐκείνους, οἵτινες οὐχὶ
μόνον διὰ τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς
ψήφου τοῦ ἀρχαίου δικαίου ὀχυροῦνται,
ἔκριναν ὅτι ἡ μερὶς τῶν ἐγγόνων καὶ
ἐγγονῶν καὶ καθεξῆς, περὶ ὧν ἀνωτέρω
εἴπομεν, κατ' ὀλίγον δέον νὰ ἐλαττωθῇ,
ὥστε νὰ λαμβάνωσι κατὰ τὸ τρίτον
ὀλιγώτερον, παρ' ὅ,τι ἡ μήτηρ αὐτῶν
ἢ ἡ μάμμη θέλει λάβει, ἢ ὁ πατὴρ
αὐτῶν ἢ ὁ πατρικὸς εἴτε μητρικὸς πάπ-
πος, ὅταν γυνὴ ἀποθάνῃ, περὶ τῆς κλη-
ρονομίας τῆς ὁποίας πρόκειται,—ὅταν
δὲ οὗτοι, καίτοι μόνοι, προσέρχωνται,
τοὺς πατρογενεῖς οὐδόλως ἐκάλουν· κα-
θὼς δ' ὁ δωδεκάδελτος νόμος ἀποθα-
νόντος τοῦ υἱοῦ καλεῖ τοὺς ἐγγόνους ἢ
ἐγγονας εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἑαυτῶν πα-
τρὸς πρὸς διαδοχὴν τοῦ πάππου, οὕτω
καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ διάταξις εἰς τὴν
θέσιν τῆς ἑαυτῶν μητρὸς ἢ μάμμης
καλεῖ ἐκείνους, μετὰ τῆς ἤδη καθορι-
σθείσης ἐλαττώσεως τοῦ τριτημορίου.
16 Ἀλλ' ἡμεῖς, ἐπειδὴ εἰσέτι ἔμενεν
ἀμφιβολία μεταξὺ τῶν πατρογενῶν καὶ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ratos nepotes, partem quartam defuncti substantiae adgnatis sibi vindicantibus ex cuiusdam constitutionis auctoritate, memoratam quidem censtitutionem a nostro codice segregravimus neque inseri eam ex Theodosiano codice in eo concessimus. nostra autem constitutione promulgata toti iuri eius derogatum est: et sanximus talibus nepotibus ex filia vel pronepotibus ex nepte et deinceps superstitibus adgnatos nullam partem mortui successionis sibi vindicare, ne hi, qui ex transversa linea veniunt, potiores his habeantur, qui recto iure descendunt. quam constitutionem nostram optinere secundum sui vigorem et tempora et nunc sancimus: ita tamen ut, quemadmodum inter filios et nepotes ex filio antiquitas statuit non in capita sed in stirpes dividi hereditatem, similiter nos inter filios et nepotes ex filia distributionem fieri iubemus, vel inter omnes nepotes et neptes et alias deinceps personas, ut utraque progenies matris suae vel patris, aviae vel avi portionem sine ulla deminutione consequantur, ut, si forte unus vel duo ex una parte, ex altera tres aut quattuor extent, unus aut duo dimidiam, alteri tres aut quattuor alteram dimidiam hereditatis habeant.

τῶν μνημονευθέντων ἐγγόνων, διότι τὸ τέταρτον μέρος τῆς τοῦ ἀποθανόντος περιουσίας διεξεδίκουν δι' ἑαυτοὺς οἱ πατρογενεῖς δυνάμει διατάξεώς τινος, τὴν μὲν μνημονευθεῖσαν διάταξιν ἀπεχωρίσαμεν τοῦ ἡμετέρου κώδικος, οὐδ' ἐπετρέψαμεν νὰ καταχωρισθῇ αὕτη ἐν τούτῳ ἐκ τοῦ Θεοδοσιανείου κώδικος, δι' ἡμετέρας δὲ διατάξεως ἐκδοθείσης, ὁλόκληρον τὸ δίκαιον ἐκείνης κατηργήσαμεν· ὡρίσαμεν λοιπὸν ὅτι, ἐὰν τοιοῦτοι ἐκ θυγατρὸς ἔγγονοι ἢ δισέγγονοι ἐξ ἐγγόνης, καὶ καθεξῆς ἐπιζῶσιν, οἱ πατρογενεῖς οὐδὲν μέρος τῆς τοῦ θανόντος διαδοχῆς νὰ διεκδικῶσι δι' ἑαυτούς, ἵνα μὴ οἱ ἐκ πλαγίας γραμμῆς ἐρχόμενοι εὐνοῶνται περισσότερον τῶν ἀπ' εὐθείας καταγομένων· αὕτη δ' ἡ διάταξις ἡμῶν ὁρίζομεν καὶ ἤδη νὰ ἰσχύῃ συμφώνως πρὸς τὸ περιεχόμενον αὐτῆς καὶ τὸν χρόνον, οὕτως ὅμως καθὼς μεταξὺ υἱῶν καὶ ἐγγόνων ἐξ υἱοῦ ἡ ἀρχαιότης ὥρισε νὰ διαιρῆται ἡ κληρονομία οὐχὶ κατὰ κεφαλὰς ἀλλὰ κατὰ ῥίζας, ὁμοίως καὶ ἡμεῖς διατάσσομεν νὰ γίνηται ἡ διανομὴ μεταξὺ τῶν υἱῶν καὶ ἐγγόνων ἐκ θυγατρός, ἢ μεταξὺ πάντων τῶν ἐγγόνων καὶ ἐγγονῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐφεξῆς προσώπων, ὥστε ἑκατέρα γενεὰ νὰ λαμβάνῃ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐλαττώσεως τὴν μερίδα τῆς μητρὸς αὐτῆς ἢ τοῦ πατρός, τῆς μάμμης ἢ τοῦ πάππου, ὥστε ἐὰν τυχὸν εἷς ἢ δύο ἐξ ἑνὸς μέρους, ἐξ ἑτέρου δὲ τρεῖς ἢ τέσσαρες ὑπάρχωσιν ὁ μὲν εἷς ἢ οἱ δύο τὸ ἥμισυ οἱ δὲ λοιποὶ τρεῖς ἢ τέσσαρες τὸ ἕτερον ἥμισυ τῆς κληρονομίας νὰ ἔχωσι.

II[1].

De legitima adgnatorum successione.

Si nemo suus heres vel eorum,

(1) Πανδ. (38. 7. 16) — Κωδ. (6. 15. 55)

2.

Περὶ τῆς νομίμου τῶν πατρογενῶν διαδοχῆς.

Ἐὰν μηδεὶς οἰκεῖος κληρονόμος, ἢ ἐξ ἐκείνων, οὓς μετὰ τῶν οἰκείων κλη-

uos inter suos heredes praetor, el constitutiones vocant, extat et uccessionem quoquo modo amlectatur: tunc ex lege duodecim bularum ad adgnatum proximum hereditas pertinet. Sunt autem dgnati, ut primo quoque libro radidimus, cognati per virilis seus personas cognatione iuncti, uasi a patre cognati. itaque eoem patre nati fratres adgnati sibi unt, qui et consanguinei vocanr, nec requiritur, an etiam eanem matrem habuerint. item paruus fratris filio et invicem is illi dgnatus est. eodem numero sunt atres patrueles, id est qui ex uobus fratribus procreati sunt, ui etiam consobrini vocantur. ua ratione etiam ad plures gradus adgnationis pervenire poterius. hi quoque, qui post mortem atris nascuntur, nanciscuntur onsanguinitatis iura. non tamen mnibus simul adgnatis dat lex ereditatem, sed his, qui tunc proimo gradu sunt, cum certum esse oeperit aliquem intestatum decessisse. Per adoptionem quoque dgnationis ius consistit, veluti nter filios naturales et eos quos ater eorum adoptavit (nec duium est, quin proprie consanguiei appellentur): item si quis ex eteris adgnatis tuis, veluti frater ut patruus aut denique is qui ngiore gradu est, aliquem adotaverit, adgnatos inter suos esse non dubitatur. Ceterum inter asculos quidem adgnationis iure ereditas etiam longissimo gradu ltro citroque capitur. quod ad eminas vero ita placebat, ut ipsae onsanguinitatis iure tantum ca-

ρονόμων ὁ πραίτωρ ἢ αἱ διατάξεις καλοῦσιν, ὑπάρχῃ, καὶ τὴν διαδοχὴν ὁπωσδήποτε ἀποδέχηται, τότε κατὰ τὸν δωδεκάδελτον νόμον ἡ κληρονομία ἀνήκει εἰς τὸν ἐγγύτατον πατρογεν.. 1 Εἶνε δὲ πατρογενεῖς. καθὰ καὶ ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ ἀνεφέρομεν, συγγενεῖς διὰ προσώπων ἀνδρικοῦ φύλου συνηνωμένοι, ὡσεὶ ἐκ πατρὸς συγγενεῖς. ὅθεν οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς γεννηθέντες ἀδελφοί εἰνε πρὸς ἀλλήλους πατρογενεῖς, οἵτινες καὶ ὁμοπάτριοι καλοῦνται, οὐδ' ἐξετάζεται, ἂν καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα ἔσχον. ὡσαύτως ὁ πατραδελφος εἶνε πατρογενὴς τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ἀντιθέτως οὗτος ἐκείνου. ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ εἶνε καὶ οἱ ἐξάδελφοι, ἤτοι ὅσοι ἐκ δύο ἀδελφῶν κατάγονται, οἵτινες καὶ ἀνεψιοὶ καλοῦνται. τοιουτοτρόπως καὶ εἰς πολλοὺς βαθμοὺς πατρογενείας ἠδυνάμεθα νὰ φθάσωμεν. ὡσαύτως οἱ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς γεννώμενοι, ἀποκτῶσι τὰ δικαιώματα τῆς ὁμαιμότητος. οὐχὶ ὅμως εἰς πάντας συγχρόνως τοὺς πατρογενεῖς δίδει ὁ νόμος τὴν κληρονομίαν, ἀλλ' εἰς ἐκείνους, οἵτινες εἶνε ἐγγυτάτου βαθμοῦ τότε, ὅτε ἤρξατο νὰ εἶνε βέβαιον, ὅτι τις ἀ2 διάθετος ἀπέθανεν. Ὡσαύτως δι' υἱοθεσίας συνίσταται τὸ τῆς πατρογενείας δίκαιον, λ. χ. μεταξὺ φυσικῶν υἱῶν καὶ ἐκείνων, οὓς ὁ πατὴρ αὐτῶν υἱοθέτησεν (οὐδ' ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι κυρίως ὁμοπάτριοι λέγονται)· ὡσαύτως ἐάν τις ἐκ τῶν λοιπῶν πατρογενῶν σου, λ. χ. ἀδελφὸς ἢ πατράδελφος ἢ καθεξῆς μακρυτέρου βαθμοῦ, υἱοθέτησέ τινα, δὲν ἀμφιβάλλεται ὅτι ὑπάρχει μεταξὺ ὑμῶν 3 πατρογένεια. Περαιτέρω μεταξὺ ἀρρένων μὲν δικαιώματι πατρογενείας κληρονομία καὶ μέχρι μακρυτάτου βαθμοῦ ἀμοιβαίως λαμβάνει χώραν. ὡς πρὸς τὰς γυναῖκας ὅμως ἐγένετο δεκτὸν οὕτως, ὥστε αὐταὶ μόνον δικαιώ-

piant hereditatem, si sorores sint, ulterius non capiant: masculi vero ad earum hereditates, etiam si longissimo gradu sint, admittantur. qua de causa fratris tui aut patrui tui filiae vel amitae tuae hereditas ad te pertinet, tua vero ad illas non pertinebat. quod ideo ita constitutum erat, quia commodius videbatur ita iura constitui, ut plerumque hereditates ad masculos confluerent. sed quia sane iniquum erat in universum eas quasi extraneas repelli, praetor eas ad bonorum possessionem admittit ea parte, qua proximitatis nomine bonorum possessionem pollicetur: ex qua parte ita scilicet admittuntur, si neque adgnatus ullus nec proximior cognatus

3a interveniat. Et haec quidem lex duodecim tabularum nullo modo introduxit, sed simplicitatem legibus amicam amplexa simili modo omnes adgnatos sive masculos sive feminas cuiuscumque gradus ad similitudinem suorum invicem ad successionem vocabat: media autem iurisprudentia, quae erat lege quidem duodecim tabularum iunior, imperiali autem dispositione anterior, suptilitate quadam excogitata praefatam differentiam inducebat et penitus eas a successione adgnatorum repellebat, omni alia successione incognita, donec praetores, paulatim asperitatem iuris civilis corrigentes sive quod deest adimplentes, humano proposito alium ordinem suis edictis addiderunt et cognationis linea proxi-

ματι ὁμαιμότητος νὰ λαμβάνωσι κληρονομίαν, ἐὰν [δηλ.] εἶνε ἀδελφαί, περαιτέρω δ' οὐχί. ὅμως οἱ ἄρρενες, καὶ ἂν ἀπωτάτου βαθμοῦ εἶνε, νὰ γίνωνται δεκτοὶ εἰς τὴν κληρονομίαν ἐκείνων ἐκ τούτου ἡ κληρονομία μὲν τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀδελφοῦ σου ἢ τοῦ πατραδέλφου σου ἢ τῆς μητραδέλφης σου ἀνῆκεν εἰσέ, ἡ ἰδικήσου ὅμως δὲν ἀνῆκεν εἰς ἐκείνας. τοῦτο δὲ οὕτως ὡρίσθη διὰ τοῦτο, ὅτι λυσιτελέστερον ἐθεωρεῖτο νὰ διατάσσωνται τὰ δίκαια οὕτως, ὥστε συνήθως αἱ κληρονομίαι νὰ περιέρχωνται εἰς ἄρρενας. ἀλλ' ἐπειδὴ βεβαίως ἦτο ἄνισον καθ' ὁλοκληρίαν ἐκεῖναι ὡς ἐξωτικαὶ ν' ἀποθῶνται, ὁ πραίτωρ δέχεται αὐτὰς εἰς τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, καθ' ὃ λόγῳ ἐγγύτητος ὑπισχνεῖται τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας· κατὰ τοῦτο δὲ τὸ μέρος τότε βεβαίως γίνονται δεκταί, ἐὰν μήτε πατρογενής τις μήτε 3a ἐγγύτερος συγγενὴς μεσολαβῇ. Καὶ ταῦτα μὲν οὐδόλως ὁ δωδεκάδελτος νόμος εἰσήγαγεν, ἀλλὰ τὴν φίλην τῶν νόμων ἁπλότητα ἀκολουθήσας πάντας ὁμοίως τοὺς πατρογενεῖς εἴτε ἄρρενας εἴτε θήλεις οἱουδήποτε βαθμοῦ καθ' ὁμοιότητα τῶν οἰκείων ἐκάλει ἀμοιβαίως εἰς τὴν διαδοχήν. ἡ διάμεσος ὅμως τῶν νομομαθῶν τάξις, ἥτις τοῦ μὲν δωδεκαδέλτου νόμου ἦτο νεωτέρα, τῶν δὲ αὐτοκρατορικῶν διατάξεων προγενεστέρα, λεπτολογίας τινὸς ἐπινοηθείσης εἰσῆγε τὴν προρρηθεῖσαν διαφοράν, καὶ ἐντελῶς ἐκείνας ἀπέκρουεν ἀπὸ τῆς διαδοχῆς τῶν πατρογενῶν, ἀγνοουμένης πάσης ἑτέρας διαδοχῆς, ἕως οὗ οἱ πραίτωρες, κατ' ὀλίγον τὴν σκληρότητα τοῦ ἀστικοῦ δικαίου διορθοῦντες εἴτε τὸ ἐλλεῖπον συμπληροῦντες, ἐκ φιλανθρώπου πνεύματος ἑτέραν τάξιν προσέθηκαν εἰς τὰ διατάγματα αὐτῶν, καὶ εἰσαχθείσης τῆς γραμμῆς τῆς συγγε-

tatis nomine introducta per bo-
rum possessionem eas adiuva-
nt et pollicebantur his bonorum
ssessionem, quae unde cognati
appellatur. Nos vero legem
odecim tabularum sequentes et
us vestigia in hac parte conser-
ntes laudamus quidem praeto-
s suae humanitatis, non tamen
s in plenum causae mederi in-
nimus: quare etenim uno eo-
mque gradu naturali concur-
nte et adgnationis titulis tam in
asculis quam in feminis aequa
nce constitutis masculis quidem
batur ad successionem venire
nnium adgnatorum, ex adgnatis
tem mulieribus nullis penitus
si soli sorori ad adgnatorum
ccessionem patebat aditus? ideo
plenum omnia reducentes et ad
s duodecim tabularum eandem
spositionem exaequantes nostra
nstitutione sanximus omnes le-
timas personas, id est per viri-
m sexum descendentes, sive
asculini sive feminini generis
nt, simili modo ad iura succes-
onis legitimae ab intestato vo-
ri secundum gradus sui prae-
gativam nec ideo exciudendas,
ia consanguinitatis iura sicuti
germanae non habent. Hoc etiam
dendum nostrae constitutioni
istimavimus, ut transferatur
us tantummodo gradus a iure
gnationis in legitimam succes-
onem, ut non solum fratris filius
filia secundum quod iam defi-
vimus ad successionem patrui
i vocentur, sed etiam germanae
nsanguineae vel sororis uteri-
e filius et filia soli et non dein-
ps personae una cum his ad iura

νείας λόγῳ τῆς ἐγγύτητος, διὰ τῆς διακατοχῆς τῆς περιουσίας ἐβοήθουν ἐκείνας, καὶ ὑπισχνοῦντο εἰς ταύτας τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας, ἥτις καλεῖται **ὡς συγγενεῖς**. Ἡμεῖς ὅμως τὸν δωδεκάδελτον νόμον ἀκολουθοῦντες, καὶ τὰ ἴχνη αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ προκειμένου διατηροῦντες, ἐπαινοῦμεν μὲν τοὺς πραίτωρας διὰ τὴν φιλανθρωπίαν των, δὲν εὑρίσκομεν ὅμως ὅτι ἐντελῶς ἐθεράπευσαν τὸ πρᾶγμα. διότι πῶς, ἐνῷ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς φυσικὸς βαθμὸς συντρέχει, οἱ δὲ τῆς πατρογενείας τίτλοι εἴς τε τοὺς ἄρρενας καὶ εἰς τὰ θήλεα ὁμοίως ὑπάρχουσιν, εἰς μὲν τοὺς ἄρρενας ἐπετρέπετο νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν διαδοχὴν ἁπάντων τῶν πατρογενῶν, ἐκ δὲ τῶν θηλέων πατρογενῶν εἰς οὐδένα ἐντελῶς εἰμὴ εἰς μόνην τὴν ἀδελφὴν ἀφίετο ὑπεισέλευσης εἰς τὴν διαδοχὴν τῶν πατρογενῶν; διὰ τοῦτο πάντα εἰς πληρότατα ἀνάγοντες, καὶ πρὸς τὸ δίκαιον τοῦ δωδεκαδέλτου τὸν αὐτὸν ὁρισμὸν ἀφομοιοῦντες, δι' ἡμετέρας διατάξεως ὡρίσαμεν ὥστε, πάντα τὰ νόμιμα πρόσωπα, ἤτοι τὰ δι' ἄρρενος φύλου καταγόμενα, εἴτε ἄρρενες εἶνε εἴτε θήλεις, ὁμοίως εἰς τὰ δίκαια τῆς νομίμου κληρονομίας ἐξ ἀδιαθέτου νὰ καλῶνται κατὰ τὴν προτεραιότητα τοῦ βαθμοῦ αὐτῶν, μηδὲ ν' ἀποκλείωνται διὰ τοῦτο, ὅτι τὰ τῆς ὁμαιμότητος δίκαια ὡς αἱ αὐτάδελφοι δὲν ἔχουσι. Καὶ τοῦτο δ' ἐνομίσαμεν ὅτι δέον νὰ προστεθῇ εἰς τὴν ἡμετέραν διάταξιν, τὸ νὰ μεταφέρηται εἰς μόνον βαθμὸς ἀπὸ τοῦ δικαίου τῆς συγγενείας εἰς τὴν νόμιμον διαδοχήν, ὥστε οὐχὶ μόνον ὁ τοῦ ἀδελφοῦ υἱὸς καὶ ἡ θυγάτηρ, καθὰ ἤδη ὡρίσαμεν, νὰ καλῶνται εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ ἑαυτῶν πατραδέλφου, ἀλλὰ καὶ τῆς ὁμοπατρίου ἢ ὁμομητρίου ἀδελφῆς ὁ υἱὸς καὶ ἡ θυγάτηρ μόνοι, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ ἑπόμενα πρόσωπα μετ' αὐτῶν νὰ περιέρ-

avunculi sui perveniant et mortuo eo, qui patruus quidem est fratris sui filiis, avunculus autem sororis suae suboli, simili modo ab utroque latere succedant, tamquam si omnes ex masculis descendentes legitimo iure veniant, scilicet ubi frater et soror superstites non sunt (his etenim personis praecedentibus et successionem admittentibus ceteri gradus remanent penitus semoti): videlicet hereditate non ad stirpes, sed in capita

5 dividenda. Si plures sint gradus adgnatorum, aperte lex duodecim tabularum proximum vocat: itaque si verbi gratia sit frater defuncti et alterius fratris filius aut patruus, frater potior habetur. et quamvis singulari numero usa lex proximum vocet, tamen dubium non est, quin et, si plures sint eiusdem gradus, omnes admittantur: nam et proprie proximus ex pluribus gradibus intellegitur et tamen dubium non est, quin, licet unus sit gradus adgnatorum, per-

6 tineat ad eos hereditas. Proximus autem, si quidem nullo testamento facto quisque decesserit, per hoc tempus requiritur, qno mortuus est is cuius de hereditate quaeritur. quod si facto testamento quisquam decesserit, per hoc tempus requiritur, quo certum esse coeperit nullum ex testamento heredem extaturum: tum enim proprie quisque intellegitur intestatus decessisse. quod quidem aliquando longo tempore declaratur: in quo spatio temporis saepe accidit, ut proximiore mortuo pro-

χωνται εἰς τὰ δίκαια τοῦ μητραδέλ
φου αὐτῶν· ἀποθανόντος δ' ἐκείνου, ὅ
στις πατράδελφος μὲν εἶνε τῶν υἱῶν τ
ἀδελφοῦτου, μητραδελφος δὲ τῶν τέ
νων τῆς ἀδελφῆς του, ὁμοίως ἐξ ἑκ
τέρου μέρους νὰ διαδέχωνται, ὡσεὶ πά
τες ἐξ ἀρρένων καταγόμενοι ἐκ νομ
μου δικαίου ἔρχονται, ἐννοεῖται, ἔνθ
ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ δὲν ἐπιζῶσι (δι
τι ἐὰν τὰ πρόσωπα ταῦτα προηγῶντ
καὶ τὴν διαδοχὴν δέχωνται, οἱ λοιπ
βαθμοὶ μένουσιν ἐντελῶς ἀπομεμακρ
σμένοι), δηλ. τῆς κληρονομίας οὐ
κατὰ ῥίζας, ἀλλὰ κατὰ κεφαλὰς δια
5 ρουμένης. Ἐὰν δ' ὑπάρχωσι πλείον
βαθμοὶ πατρογενῶν, ὁ δωδεκάδελτ
νόμος φανερὰ τὸν ἐγγύτατον καλεῖ.
θεν ἐὰν λ. χ. ὑπάρχῃ ἀδελφὸς τοῦ ἀπ
θανόντος καὶ ἑτέρου ἀδελφοῦ υἱὸς ἢ πα
τράδελφος, ὁ ἀδελφὸς ὑπερισχύει. κα
τοι δ' ὁ νόμος τὸν ἑνικὸν ἀριθμὸν μ
ταχειριζόμενος καλεῖ τὸν ἐγγύτατο
ὅμως δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι κ
ἂν πλείονες εἶνε τοῦ αὐτοῦ βαθμο
πάντες γίνονται δεκτοί· διότι καὶ κ
ρίως ἐγγύτατος νοεῖται ἐκ πλειόν
βαθμῶν, ἐν τούτοις δὲν ὑπάρχει ἀμφ
βολία ὅτι, καίτοι εἷς ὑπάρχει βαθμ
πατρογενῶν, ἡ κληρονομία ἀνήκει ε
6 αὐτούς. Ὁ ἐγγύτατος δέ, ἂν μέν τ
ἄνευ οὐδεμιᾶς διαθήκης ἀπέθανεν, ἀνα
ζητεῖται κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, κα
ὃν ἀπέθανεν ἐκεῖνος, περὶ οὗ τῆς κλη
ρονομίας πρόκειται. ἂν ὅμως τις ποιή
σας διαθήκην ἀπέθανεν, ἀναζητεῖτα
κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἤρξατ
νὰ εἶνε βέβαιον, ὅτι οὐδεὶς ἐκ τῆς δια
θήκης θέλει ὑπάρξει κληρονόμος· διότ
τότε θεωρεῖταί τις κυρίως ὅτι ἀδιάθε
τος ἀπέθανε· τοῦτο βεβαίως ἐνίοτε μετ
πολὺν χρόνον φανεροῦται· κατὰ δὲ τ
διάστημα τοῦτο τοῦ χρόνου συχνὰ συ
βαίνει, ὥστε ἀποθανόντος τοῦ ἐγγυτάτ
ν' ἄρχηται ὢν ἐγγύτατος, ὅστις θν

nus esse incipiat, qui moriente estatore non erat proximus. Placebat autem in eo genere percindarum hereditatum successionem non esse, id est ut, quamvis oximus, qui secundum ea quae imus vocatur ad hereditatem, t spreverit hereditatem aut anquam adeat decesserit, nihilo gis legitimo iure sequentes mittuntur. quod iterum praees imperfecto iure corrigentes n in totum sine adminiculo requebant, sed ex cognatorum orne eos vocabant, utpote adgnanis iure eis recluso. sed nos hil deesse perfectissimo iuri cuentes nostra constitutione sanmus, quam de iure patronatus manitate suggerente protulis, successionem in adgnatorum reditatibus non esse eis denendam, cum satis absurdum erat, od cognatis a praetoro apertum , hoc adgnatis esse reclusum, xime cum in onere quidem tuarum et primo gradu deficiente quens succedit et, quod in onere tinebat, non erat in lucro perssum.

Ad legitimam successionem hilo minus vocatur etiam parens, i contracta fiducia filium vel am, nepotem vel neptem ac inceps emancipat. quod ex nora constitutione omnimodo incitur, ut emancipationes liberom semper videantur contracta ucia fieri, cum apud antiquos n aliter hoc optinebat, nisi spealiter contracta fiducia parens anumisisset.

σκοντος τοῦ διαθέτου δὲν ἦτο ἐγγύτα-
7 τος. Ἐδέχοντο δὲ ἐπὶ τοῦ εἴδους ἐκείνου τῆς κτήσεως τῶν κληρονομιῶν, ὅτι διαδοχὴ δὲν ὑπάρχει, ὥστε δηλαδὴ καίτοι ὁ ἐγγύτατος, ὅστις καθ' ὅσα εἴπομεν καλεῖται εἰς τὴν κληρονομίαν, εἴτε κατεφρόνησε τῆς κληρονομίας εἴτε προτοῦ ὑπεισέλθῃ ἀπέθανεν, οὐδόλως οἱ κατὰ τὸ νόμιμον δίκαιον ἀκόλουθοι νὰ γίνωνται δεκτοί. τοῦτο δὲ πάλιν οἱ πραίτωρες δι' ἀτελοῦς δικαίου διορθοῦντες, δὲν κατέλιπον ἐντελῶς ἄνευ ἐπικουρίας. ἀλλ' ἐκ τῆς τάξεως τῶν συγγενῶν ἐκάλουν αὐτούς, ὡσεὶ τὸ τῆς πατρογενείας δίκαιον ἦτο ἀποκεκλεισμένον δι' αὐτούς. ἀλλ' ἡμεῖς ἐπιθυμοῦντες οὐδεμία νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ δικαίῳ ἀτέλεια, δι' ἡμετέρας διατάξεως, ἣν περὶ τοῦ δικαίου τῆς πατρωνείας ἐκ λόγων φιλανθρωπίας ἐξεδώκαμεν, ὡρίσαμεν ὥστε ἡ διαδοχὴ εἰς τὰς κληρονομίας τῶν πατρογενῶν νὰ μὴ ἀπαγορεύηται εἰς ἐκείνους, διότι λίαν ἄτοπον ἦτο, ὅ,τι εἰς συγγενεῖς ὑπὸ τοῦ πραίτωρος ἦτο ἐλεύθερον, τοῦτο εἰς πατρογενεῖς νὰ εἶνε ἀπηγορευμένον, μάλιστα ἀφοῦ ἐπὶ τοῦ βάρους μὲν τῶν ἐπιτροπιῶν ἐν ἐλλείψει τοῦ πρώτου βαθμοῦ, ὁ ἀκόλουθος διαδέχεται, ὅ,τι δ' ὡς πρὸς τὸ βάρος ἴσχυεν, δὲν ἐπετρέπετο ὡς πρὸς τὴν ὠφέλειαν.

8 Εἰς τὴν νόμιμον διαδοχὴν οὐδὲν ἧττον καλεῖται καὶ ὁ πατήρ, ὅστις συμφωνηθείσης ἐπιφυλάξεως χειραφετεῖ υἱὸν ἢ θυγατέρα, ἔγγονον ἢ ἐγγόνην καὶ καθεξῆς· τοῦτο δ' ἐξ ἡμετέρας διατάξεως ἐντελῶς εἰσήχθη, τὸ νὰ θεωρῶνται δηλ. αἱ χειραφεσίαι τῶν τέκνων ὅτι πάντοτε μετὰ συμφωνηθεῖσαν ἐπιφύλαξιν γίνονται, ἐνῷ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲν ἴσχυε τοῦτο ἄλλως, παρ' ἐὰν μετὰ ρητῶς συμφωνηθεῖσαν ἐπιφύλαξιν ὁ πατὴρ ἐχειραφέτησε.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

III[1].

De senatus consulto Tertulliano.

Lex duodecim tabularum ita stricto iure utebatur et praeponebat masculorum progeniem et eos, qui per feminini sexus necessitudinem sibi iunguntur, adeo expellebat, ut ne quidem inter matrem et filium filiamve ultro citroque hereditatis capiendae ius daret, nisi quod praetores ex proximitate cognatorum eas personas ad successionem bonorum possessione unde cognati accommodata
1 vocabant. Sed hae iuris augustiae postea emendatae sunt. et primus quidem divus Claudius matri ad solacium liberorum amissorum legitimam eorum detulit

2 hereditatem. Postea autem senatus consulto Tertulliano, quod divi Hadriani temporibus factum est, plenissime de tristi successione matri, non etiam aviae deferenda cautum est: ut mater ingenua trium liberorum ius habens, libertina quattuor ad bona filiorum filiarumve admittatur intestatorum mortuorum, licet in potestate parentis est, ut scilicet, cum alieno iuri subiecta est, iussu eius adeat, cuius iuri subiecta

3 est. Praeferuntur autem matri liberi defuncti, qui sui sunt quive suorum loco, sive primi gradus sive ulterioris. sed et filiae suae mortuae filius vel filia opponitur

(1) Πανδ. (38. 17) — Κωδ. (6. 56)

3.

Περὶ Τερτυλλιανείου συγκλητικοῦ δόγματος.

Ὁ δωδεκάδελτος νόμος μετεχειρίζετο δίκαιον τοσοῦτον αὐστηρόν, κα προυτίμα μὲν τὴν γενεὰν τῶν ἀρρένων, ἐκείνους δ' οἵτινες διὰ συγγενείας θήλεος γένους πρὸς ἀλλήλους ἡνοῦντο ἐπὶ τοσοῦτον ἀπέκρουεν, ὥστε μηδὲ μεταξὺ μητρὸς καὶ υἱοῦ ἢ θυγατρὸς νὰ δίδῃ ἀμοιβαῖον δικαίωμα ἀποκτήσεως κληρονομίας, ἐκτὸς ὅτι οἱ πραίτωρες ἐκ τῆς συγγενικῆς ἐγγύτητος ἐκάλουν τὰ πρόσωπα ταῦτα εἰς τὴν διαδοχὴν διὰ τῆς παραχωρουμένης διακατοχῆς τῆ
1 περιουσίας **ὡς συγγενεῖς**. Ἀλλ' οἱ περιορισμοὶ οὗτοι τοῦ δικαίου κατόπιν διωρθώθησαν. καὶ πρῶτος μὲν ὁ αὐτοκράτωρ Κλαύδιος ἐπήγαγεν εἰς τὴν μητέρα πρὸς παρηγορίαν ἀπολεσθέντων τέκνων τὴν νόμιμον αὐτῶν κληρονο-
2 μίαν. Κατόπιν δὲ διὰ τοῦ Τερτυλλιανείου συγκλητικοῦ δόγματος, ὅπερ ἐπ τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ ἐγένετο, πληρέστατα περὶ ἐπαγωγῆς τῆς λυπηρᾶς διαδοχῆς εἰς τὴν μητέρα, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὴν μάμμην ἐλήφθη πρόνοια· ὥστε δηλ. μήτηρ εὐγενὴς ἔχουσα τὸ δίκαιον τριῶν υἱῶν, ἀπελευθέρα δὲ τεσσάρων, νὰ γίνηται δεκτὴ εἰς τὴν περιουσίαν τῶν υἱῶν ἢ θυγατέρων ἀδιαθέτων ἀποθανόντων, καίτοι εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρός, ἀλλὰ τότε βεβαίως, ὅτε ὑπὸ ἀλλότριον
3 δίκαιον ὑπόκειται, τῇ διαταγῇ τούτου νὰ ὑπεισέρχηται, εἰς οὗ τὸ δίκαιον ὑπόκειται. Προτιμῶνται δὲ τῆς μητρὸς τὰ τέκνα τοῦ ἀποθανόντος, ἅτινα εἶνε οἰκεῖοι, ἢ ἀντὶ οἰκείων, εἴτε πρώτου βαθμοῦ εἴτε ἀπωτέρου· ἀλλὰ καὶ ὁ υἱὸς ἢ θυγάτηρ ἀποθανούσης θυγατρὸς ἐκείνης ἀντιτάσσεται κατὰ τὰς διατάξεις

constitutionibus matri defun-
ae, id est aviae suae. pater quo-
ue utriusque, non etiam avus vel
oavus matri anteponitur, scili-
t cum inter eos solos de here-
tate agitur. frater autem con-
nguineus tam filii quam filiae
cludebat matrem: soror autem
nsanguinea pariter cum matre
dmittebatur: sed si fuerat frater
soror consanguinei et mater
beris honorata, frater quidem
atrem excludebat, communis au-
m erat hereditas ex aequis par-
tibus fratri et sorori. Sed nos
nstitutione, quam in codice no-
ro nomine decorato posuimus,
atri subveniendum esse existi-
avimus, respicientes ad naturam
t puerperium et periculum et
aepe mortem ex hoc casu matri-
us illatam. ideoque impium esse
redidimus casum fortuitum in
ius admitti detrimentum: si
nim ingenua ter vel libertina
uater non peperit, immerito de-
raudabatur successione suorum
berorum: quid enim peccavit, si
on plures, sed paucos pepererit?
t dedimus ius legitimum plenum
natribus sive ingenuis sive liber-
inis, etsi non ter enixae fuerint
el quater, sed eum tantum vel
am, qui quaeve morte intercepti
unt, ut et sic vocentur in libero-
um suorum legitimam successio-
nem. Sed cum antea constitu-
iones iura legitima perscrutan-
es partim matrem adiuvabant,
partim eam praegravabant et non
n solidum eam vocabant, sed in
quibusdam casibus tertiam par-
em ei abstrahentes certis legiti-
mis dabant personis, in aliis au-

εἰς τὴν μητέρα τῆς ἀποθανούσης, ἤτοι τὴν μάμμην αὐτῶν· ὡσαύτως ὁ πατὴρ προτιμᾶται ἑκατέρας, οὐχὶ [ὅμως] καὶ ὁ πάππος ἢ πρόπαππος τῆς μητρός, ἐὰν, ἐννοεῖται, μόνον περὶ κληρονομίας πρόκηται μεταξὺ αὐτῶν. ὁ ὁμοπάτριος δὲ ἀδελφὸς ἀπέκλειε τὴν μητέρα τοῦ τε υἱοῦ καὶ τῆς θυγατρός· ἡ ὁμοπάτριος ὅμως ἀδελφὴ ἐξ ἴσου μετὰ τῆς μητρὸς ἐγίνετο δεκτή· ἀλλ' ἐὰν ὑπῆρχον ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ ὁμοπάτριοι καὶ μήτηρ μετὰ τοῦ δικαίου τῶν τέκνων, ὁ μὲν ἀδελφὸς ἀπέκλειε τὴν μητέρα, κοινὴ δ' ἦτο ἡ κληρονομία κατ' ἴσα μέρη τοῦ 4 ἀδελφοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς. Ἀλλ' ἡμεῖς διὰ διατάξεως, ἣν ἐν τῷ διὰ τοῦ ἡμετέρου ὀνόματος κεκοσμημένῳ κώδικι ἐθέσαμεν, ἐνομίσαμεν ὅτι ἔδει νὰ δοθῇ συνδρομὴ εἰς τὴν μητέρα, ἀποβλέποντες εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν λοχείαν καὶ τὸν κίνδυνον καὶ συχνὰ τὸν θάνατον τὸν ἐκ τούτου εἰς τὰς μητέρας ἐπερχόμενον· καὶ διὰ τοῦτο ἀσεβὲς ἐθεωρήσαμεν τυχαῖον συμβὰν νὰ ἐπιφέρῃ αὐταῖς ζημίαν· διότι ἐὰν εὐγενὴς μὴ ἔτεκε τρὶς ἢ ἀπελευθέρα τετράκις, ἀνοικείως ἐστερεῖτο τῆς διαδοχῆς τῶν ἑαυτῆς τέκνων· διότι τί ἡμάρτησεν, ἐὰν μὴ πολλὰ, ἀλλ' ὀλίγα ἔτεκεν; ἐδώσαμεν λοιπὸν πλῆρες νόμιμον δίκαιον εἰς τὰς μητέρας εἴτε εὐγενεῖς εἴτε ἀπελευθέρας, καὶ ἂν μὴ τρὶς ἢ τετράκις ἔτεκον, ἀλλ' ἕνα μόνον ἢ μίαν, ὅστις ἢ ἥτις ἀνηρπάγη ὑπὸ τοῦ θανάτου, ὥστε καὶ τότε νὰ καλῶνται εἰς τὴν νόμιμον διαδοχὴν

5 τῶν ἰδίων τέκνων. Ἀλλ' ἐπειδὴ πρότερον αἱ διατάξεις τὰ νόμιμα δίκαια διερευνῶσαι, τὸ μὲν ἐβοήθουν τὴν μητέρα, τὸ δ' ἐπεβάρυνον αὐτήν, δὲν ἐκάλουν δ' αὐτὴν εἰς ὁλόκληρον, ἄλλ' εἴς τινας μὲν περιπτώσεις, ἀφαιροῦντες ἀπ' αὐτῆς τὸ τρίτον μέρος ἔδιδον εἴς τινα νόμιμα πρόσωπα, εἰς ἑτέρας δὲ

tem contrarium faciebant: nobis visum est recta et simplici via matrem omnibus legitimis personis anteponi et sine ulla deminutione filiorum suorum successionem accipere, excepta fratris et sororis persona, sive consanguinei sint sive sols cognationis iura habentes, ut quemadmodum eam toto alio ordini legitimo praeposuimus, ita omnes fratres et sorores, sive legitimi sint sive non, ad capiendas hereditates simul vocemus, ita tamen ut, si quidem solae sorores cognatae vel adgnatae et mater defuncti vel defunctae supersint, dimidiam quidem mater, alteram vero dimidiam partem omnes sorores habeant, si vero matre superstite et fratre vel fratribus solis vel etiam cum sororibus sive legitima sive sola cognationis iura habentibus intestatus quis vel intestata moriatur, in capita distribuatur eius here-
6 ditas. Sed quemadmodum nos matribus prospeximus, ita eas oportet suae suboli consulere: sciturus eis, quod, si tutores liberis non petierint vel in locum remoti vel excusati intra annum petere neglexerint, ab eorum impuberum morientium successione merito

7 repellentur. Licet autem vulgo quaesitus sit filius filiave, potest ad bona eius mater ex Tertulliano senatus consulto admitti.

τοὐναντίον ἔπραττον, ἡμεῖς ἐσκέφθημεν δι' εὐθείας καὶ ἁπλῆς ὁδοῦ νὰ προτιμήσωμεν τὴν μητέρα πάντων τῶν νομίμων προσώπων, ὥστε ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐλαττώσεως νὰ λαμβάνῃ τὴν διαδοχὴν τῶν ἑαυτῆς υἱῶν, ἐξαιρέσει τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς, εἴτε ὁμοπάτριοι εἶνε εἴτε μόνον τῆς συγγενείας τὰ δίκαια ἔχουσιν, ὥστε καθὼς προὐτιμήσαμεν ἐκείνην πάσης ἑτέρας νομίμου τάξεως, οὕτω πάντας τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφάς, εἴτε νόμιμοι εἶνε εἴτε μή, πρὸς ἀπόκτησιν τῶν κληρονομιῶν συγχρόνως νὰ καλῶμεν, οὕτως ὅμως ὥστε, ἂν μὲν μόναι ἀδελφαὶ συγγενεῖς ἢ πατρογενεῖς καὶ ἡ μήτηρ τοῦ ἀποθανόντος ἢ τῆς ἀποθανούσης ἐπιζῶσι, τὸ μὲν ἥμισυ ἡ μήτηρ, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ μέρος πᾶσαι αἱ ἀδελφαὶ νὰ ἔχωσιν, ἂν ὅμως τις ἀδιάθετος ἀπέθανε καταλιπὼν μητέρα, καὶ ἀδελφὸν ἢ ἀδελφοὺς μόνους ἢ καὶ μετ' ἀδελφῶν εἴτε νομίμων ἢ μόνον τῆς συγγενείας δίκαια ἐχουσῶν, κατὰ κεφαλὰς νὰ διανέμηται

6 ἡ κληρονομία αὐτοῦ. Ἀλλ' ὡς ἡμεῖς περὶ τῶν μητέρων προὐνοήσαμεν, οὕτω πρέπει αὗται νὰ μεριμνῶσι περὶ τῶν ἐκγόνων αὐτῶν, γινώσκουσαι ὅτι, ἐὰν μὴ ἐζήτησαν ἐπιτρόπους διὰ τὰ τέκνα, ἢ εἰς θέσιν τοῦ ἀποβληθέντος ἢ ἀπαλλαγέντος ἠμέλησαν νὰ ζητήσωσιν [ἕτερον] ἐντὸς ἔτους, θέλουσι δικαίως ἀποκρούεσθαι ἀπὸ τῆς διαδοχῆς ἐκείνων
7 ἀνήβων ἀποθνησκόντων. Καίτοι δὲ πορνογένητος εἶνε υἱὸς ἢ θυγάτηρ, δύναται ἡ μήτηρ νὰ γείνῃ δεκτὴ εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ κατὰ τὸ Τερτυλλιάνειον συγκλητικὸν δόγμα.

IIII[1].

De senatus consulto Orfitiano.

Per contrarium autem ut liberi
bona matrum intestatarum ad-
ttantur, senatus consulto Orfi-
no effectum est, quod latum est
fito et Rufo consulibus, divi
arci temporibus. et data est tam
io quam filiae legitima heredi-
s, etiamsi alieno iuri subiecti
nt: et praeferuntur et consan-
ineis et adgnatis defunctae ma-

tris. Sed cum ex hoc senatus
nsulto nepotes ad aviae succes-
onem legitimo iure non vocaban-
r, postea hoc constitutionibus
incipalibus emendatum est, ut
similitudinem filiorum filiarum-
e et nepotes et neptes vocen-
tur. Sciendum autem est huius-
odi successiones, quae a Tertul-
ano et Orfitiano deferuntur, ca-
tis deminutione non peremi
opter illam regulam, qua novae
ereditates legitimae capitis de-
inutione non pereunt, sed illae
lae quae ex lege duodecim ta-

bularum deferuntur. Novissime
iendum est etiam illos liberos,
ui vulgo quaesiti sunt, ad matris
ereditatem ex hoc senatus con-
lto admitti.

Si ex pluribus legitimis here-
ibus quidam omiserint hereditа-
em vel morte vel alia causa im-
editi fuerint quominus adeant:
eliquis qui adierint adcrescit

(1) Πανδ. (38. 17) — Κωδ. (6. 57)

4.

Περὶ Ὀρφιτιανείου συγκλητικοῦ δόγματος.

Τἀνάπαλιν δέ, ἵνα τὰ τέκνα γίνωνται δεκτὰ εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν ἀδιαθέτων [ἀποθνησκουσῶν] μητέρων, εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ Ὀρφιτιανείου συγκλητικοῦ δόγματος, ὅπερ ἐγένετο ἐπὶ τῆς ὑπατείας Ὀρφίτου καὶ Ῥούφου, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Μάρκου· ἐδόθη λοιπὸν εἴς τε τὸν υἱὸν καὶ τὴν θυγατέρα ἡ νόμιμος κληρονομία, καὶ ἂν εἰς ἀλλότριον δίκαιον ὑπόκηνται· προτιμῶνται δὲ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν πατρογενῶν τῆς ἀποθανούσης μητρός. 1 Ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὸ συγκλητικὸν τοῦτο δόγμα οἱ ἔγγονοι δὲν ἐκαλοῦντο κατὰ τὸ νόμιμον δίκαιον εἰς τὴν διακατοχὴν τῆς μάμμης, κατόπιν τοῦτο διὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν διατάξεων διωρθώθη, ὥστε καθ' ὁμοιότητα τῶν υἱῶν καὶ θυγατέρων οἵ τε ἔγγονοι καὶ αἱ 2 ἐγγόναι νὰ καλῶνται. Πρέπει δὲ νὰ γνωσθῇ, ὅτι αἱ τοιαῦται διαδοχαί, αἵτινες ὑπὸ τοῦ Τερτυλλιανείου καὶ Ὀρφιτιανείου ἐπάγονται, δὲν ἀναιροῦνται διὰ προσωπικῆς ἐλαττώσεως, ἕνεκα τοῦ κανόνος ἐκείνου, καθ' ὃν αἱ νόμιμοι κληρονομίαι δὲν ἀναιροῦνται διὰ προσωπικῆς ἐλαττώσεως, ἀλλ' ἐκεῖναι μόναι, αἵτινες ἐκ τοῦ δωδεκαδέλτου 3 νόμου ἐπάγονται. Τελευταῖον πρέπει νὰ γνωσθῇ, ὅτι καὶ ἐκεῖνα τὰ τέκνα, ἅτινα πορνικῶς ἀπεκτήθησαν, γίνονται δεκτὰ εἰς τὴν κληρονομίαν τῆς μητρὸς κατὰ τὸ συγκλητικὸν τοῦτο δόγμα. 4 Ἐὰν ἐκ πολλῶν νομίμων κληρονόμων τινὲς παρέλιπον τὴν κληρονομίαν, ἢ ἕνεκα θανάτου ἢ ἑτέρας αἰτίας ἠμποδίσθησαν νὰ ὑπεισέλθωσιν, εἰς τοὺς λοιποὺς ὑπεισελθόντας προσαυξάνει ἡ μερὶς ἐκείνων· καίτοι δὲ προαπέθανον

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

illorum portio et, licet ante decesserint qui adierint, ad heredes tamen eorum pertinet.

οἱ ὑπεισελθόντες, ἀνήκει ἐν τούτοις εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτῶν.

V[1].

5.

De successione cognatorum.

Περὶ διαδοχῆς συγγενῶν.

Post suos heredes eosque, quos inter suos heredes praetor et constitutiones vocant, et post legitimos (quo numero sunt adgnati et hi, quos in locum adgnatorum tam supra dicta senatus consulta quam nostra erexit constitutio) proxi-

1 mos cognatos praetor vocat. Qua parte naturalis cognatio spectatur. nam adgnati capite deminuti quique ex his progeniti sunt ex lege duodecim tabularum inter legitimos non habentur, sed a praetore tertio ordine vocantur, exceptis solis tantummodo fratre et sorore emancipatis, non etiam liberis eorum, quos lex Anastasiana cum fratribus integri iuris constitutis vocat quidem ad legitimam fratris hereditatem sive sororis, non aequis tamen partibus, sed cum aliqua deminutione, quam facile est ex ipsius constitutionis verbis colligere, aliis vero adgnatis inferioris gradus, licet capitis deminutionem passi non sunt, tamen eos anteponit et procul du-

2 (1) bio cognatis. Hos etiam, qui per feminini sexus personas ex transverso cognatione iunguntur, tertio gradu proximitatis nomine praetor ad successionem vocat.
3 (2) Liberi quoque, qui in adop-

(1) Πανδ. (38. 8) — Κωδ. (6. 15)

Μετὰ τοὺς οἰκείους κληρονόμους, καὶ ἐκείνους οὓς μετὰ τῶν οἰκείων κληρονόμων καλεῖ ὁ πραίτωρ καὶ αἱ διατάξεις, καὶ μετὰ τοὺς νομίμους (εἰς οὓς ἀνήκουσιν οἱ πατρογενεῖς καὶ ἐκεῖνοι οὓς εἰς θέσιν πατρογενῶν ἀνήγαγον τά τε προρρηθέντα συγκλητικὰ δόγματα καὶ ἡ ἡμετέρα διάταξις) τοὺς ἐγγυτάτους συγγενεῖς καλεῖ ὁ πραίτωρ. Ἐν ταῦτα δὲ ἡ φυσικὴ συγγένεια παρατηρεῖται, διότι οἱ πατρογενεῖς οἱ ὑποστάντες προσωπικὴν ἐλάττωσιν καὶ ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἐγεννήθησαν κατὰ τὸν δωδεκάδελτον νόμον δὲν καταλογίζονται μεταξὺ τῶν νομίμων, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πραίτωρος ἐν τρίτῃ τάξει καλοῦνται, ἐξαιρέσει μόνον τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς, ἐὰν ἐχειραφετήθησαν, οὐχὶ δὲ καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν, ἅτινα ὁ Ἀναστασιανὸς νόμος μετὰ τῶν ἀκεραίων ὑπαρχόντων ἀδελφῶν καλεῖ μὲν εἰς τὴν νόμιμον κληρονομίαν ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς, ὅμως οὐχὶ κατ' ἴσα μέρη, ἀλλὰ μετά τινος ἐλαττώσεως, ἣν εὔκολον εἶνε ἐξ αὐτῶν τῶν ῥημάτων τῆς διατάξεως νὰ συναγάγῃ τις· ἑτέρων ὅμως πατρογενῶν κατωτέρου βαθμοῦ, καίτοι προσωπικὴν ἐλάττωσιν δὲν ὑπέστησαν, ἐν τούτοις ἐκείνους προτιμᾷ· ἀναμφιβόλως δὲ καὶ
2 τῶν συγγενῶν. Καὶ ἐκείνους δέ, οἵτινες διὰ προσώπων θήλεος γένους ἐκ πλαγίας συγγενείας συνδέονται, ἐν τρίτῳ βαθμῷ λόγῳ ἐγγύτητος καλεῖ ὁ πραί-

3 τωρ εἰς τὴν διαδοχήν. Ὡσαύτως τὰ τέκνα, ἅτινα ἐν τῇ θετῇ οἰκογενείᾳ

a familia sunt, ad naturalium rentum hereditatem hoc eodem (3) gradu vocantur. Vulgo quaeos nullum habere adgnatum anifestum est, cum adgnatio a tre, cognatio sit a matre, hi aum nullum patrem habere intelguntur. eadem ratione nec inter quidem possunt videri consaninei esse, quia consanguinitatis s species est adgnationis: tanm igitur cognati sunt sibi, sicut matris cognatis. itaque omnius istis ea parte competit bonoum possessio, qua proximitatis

(4) nomine cognati vocantur. Hoc co et illud necessario admonenti amus adgnationis quidem iure dmitti aliquem ad hereditatem et decimo gradu sit, sive de lege uodecim tabularum quaeramus, ve de edicto quo praetor legitiis heredibus daturum se bonoum possessionem pollicetur. proimitatis vero nomine his solis raetor promittit bonorum possesionem, qui usque ad sextum gradum cognationis sunt, et ex septino a sobrino sobrinaque nato ataeve.

εὑρίσκονται, καλοῦνται ἐν τῷ αὐτῷ τούτῳ βαθμῷ εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν 4 φυσικῶν γονέων. Οἱ πορνογέννητοι φανερὸν εἶνε ὅτι οὐδένα ἔχουσι πατρογενῆ, καθόσον ἡ πατρογένεια εἶνε ἐκ τοῦ πατρὸς, ἡ δὲ συγγένεια ἐκ τῆς μητρός, ἐκεῖνοι δ' οὐδένα πατέρα θεωροῦνται ὅτι ἔχουσιν. ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου οὐδὲ μεταξύ των δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὅτι εἶνε ὁμοπάτριοι, διότι τὸ δίκαιον ὁμαιμότητος εἶνε εἶδος τῆς πατρογενείας· μόνον λοιπὸν συγγενεῖς εἶνε μεταξύ των, ὡς καὶ τῆς μητρὸς εἶνε συγγενεῖς· ὅθεν εἰς πάντας τούτους κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος [τοῦ διατάγματος] ἁρμόζει ἡ διακατοχὴ τῆς περιουσίας, καθ' ὃ λόγῳ ἐγγύτητος καλοῦνται συγγενεῖς. Ἐνταῦθα δὲ καὶ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης δέον νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι δικαιώματι μὲν πατρογενείας γίνεταί τις δεκτὸς εἰς κληρονομίαν, καὶ ἂν δεκάτου βαθμοῦ εἶνε, εἴτε εἰς τὸν δωδεκάδελτον νόμον ἀποβλέψωμεν, εἴτε εἰς τὸ διάταγμα, ἐν ᾧ ὁ πραίτωρ ὑπισχνεῖται εἰς τοὺς νομίμους κληρονόμους, ὅτι θέλει δώσει τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας· λόγῳ ὅμως ἐγγύτητος εἰς ἐκείνους μόνους ὁ πραίτωρ ὑπισχνεῖται τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας, οἵτινες μέχρι τοῦ ἕκτου βαθμοῦ εἶνε συγγενεῖς, ἐκ δὲ τοῦ ἑβδόμου εἰς τὸν ἐξ ἐξαδέλφου ἢ ἐξαδέλφης γεννηθέντα ἢ γεννηθεῖσαν.

VI[1].

De gradibus cognationis.

Hoc loco necessarium est expohere, quemadmodum gradus cognationis numerentur. qua in re nprimis admonendi sumus cognaionem aliam supra numerari, aliam infra, aliam ex transverso,

(1) Πανδ. (38. 10)

6.

Περὶ βαθμῶν συγγενείας.

Ἐνταῦθα ἀνάγκη νὰ ἐκθέσωμεν, τίνι τρόπῳ οἱ βαθμοὶ συγγενείας ἀριθμοῦνται· ὅθεν ἐν πρώτοις δέον νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι ἡ συγγένεια ἀριθμεῖται ὁτὲ μὲν πρὸς τὰ ἄνω, ὁτὲ δὲ πρὸς τὰ κάτω, ὁτὲ δὲ πλαγίως, ἤτις καὶ ἐκ πλαγίου λέγεται· ἀνιοῦσα συγγένεια εἶνε ἡ τῶν

quae etiam a latere dicitur. superior cognatio est parentium, inferior liberorum, ex transverso fratrum sororumve eorumque, qui ex his progenerantur, et convenienter patrui amitae avunculi materterae. et superior quidem et inferior cognatio a primo gradu incipit: at ea, quae ex transverso nu-
1 meratur, a secundo. Primo gradu est supra pater mater, infra filius
2 filia. Secundo supra avus avia, infra nepos neptis, ex transverso

3 frater soror. Tertio supra proavus proavia, infra pronepos proneptis, ex transverso fratris sororisque filius filia et convenienter patruus amita avunculus matertera. patruus est patris frater, qui Graece *πάτρως* vocatur: avunculus est matris frater, qui apud Graecos proprie *μήτρως* appellatur: et promiscue *θεῖος* dicitur. amita est patris soror, matertera vero matris soror: utraque *θεία* vel abud

4 quosdam *τηθὶς* appellatur. Quarto gradu supra abavus abavia, infra abnepos abneptis, ex transverso fratris sororisque nepos neptis et convenienter patruus magnus amita nagnea (id est avi frater et soror), item avunculus magnus matertera magna (id est aviae frater et soror), consobrinus consobrina (id est qui quaeve ex fratribus aut sororibus progenerantur). sed quidam recte consobrinos eos proprie putant dici, qui ex duabus sororibus progenerantur, quasi consororinos: eos vero,

γονέων, κατιοῦσα ἡ τῶν τέκνων, ἐ
πλαγίου δ' ἡ τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐκείνων
οἵτινες ἐκ τούτων κατάγονται, κατ
ἀκολουθίαν δὲ καὶ ἡ τοῦ πατραδέλ
φου, τῆς μητραδέλφης, τοῦ μητραδέλ
φου, τῆς μητραδέλφης. καὶ ἡ μὲν ἀ
νιοῦσα καὶ κατιοῦσα συγγένεια ἄρχε
ται ἀπὸ τοῦ πρώτου βαθμοῦ, ἡ δὲ ἐκ
πλαγίου ἀριθμουμένη, ἀπὸ τοῦ δευτέ-
1 ρου. Πρώτου βαθμοῦ ἄνωθεν μὲν εἶνε
ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, κάτωθεν δ' ὁ υἱός,
2 ἡ θυγάτηρ. Δευτέρου ἄνωθεν μὲν ὁ
πάππος, ἡ μάμμη, κάτωθεν δ' ὁ ἔγγο-
νος, ἡ ἐγγόνη, ἐκ πλαγίου δ' ὁ ἀδελ-
3 φός, ἡ ἀδελφή. Τρίτου ἄνωθεν μὲν ὁ
πρόπαππος, ἡ προμάμμη, κάτωθεν δ' ὁ
προέγγονος, ἢ προεγγόνη, ἐκ πλαγίου
δ' ὁ υἱός, ἡ θυγάτηρ ἀδελφοῦ καὶ ἀδελ-
φῆς, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ὁ πατρά-
δελφος, ἡ πατραδέλφη, ὁ μητράδελ-
φος, ἡ μητραδέλφη· πατράδελφος εἶνε
ὁ τοῦ πατρὸς ἀδελφὸς, ὅστις ἑλληνι-
στὶ *πάτρως* καλεῖται· μητράδελφος εἶνε
ὁ τῆς μητρὸς ἀδελφὸς ὅστις παρ' Ἕλ-
λησιν εἰδικῶς *μήτρως* καλεῖται, κοινῶς
δὲ καὶ θεῖος ὀνομάζεται· πατραδέλφη
εἶνε ἡ τοῦ πατρὸς ἀδελφὴ, μητραδέλ-
φη δὲ ἡ τῆς μητρὸς ἀδελφή· ἑκατέρα
δὲ θεία, ἢ παρά τισι τηθὶς καλεῖται.
4 Τετάρτου βαθμοῦ ἄνωθεν μὲν εἶνε ὁ
ἀπόπαππος, ἡ ἀπομάμμη, κάτωθεν δὲ
ὁ ἀπέγγονος, ἡ ἀπεγγόνη, ἐκ πλαγίου
δ' ὁ ἔγγονος, ἡ ἐγγόνη ἀδελφοῦ καὶ ἀ-
δελφῆς, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ὁ μέ-
γας πατράδελφος, ἡ μεγάλη πατρα-
δέλφη (ἤτοι ὁ τοῦ πάππου ἀδελφὸς καὶ
ἀδελφή), ὡσαύτως ὁ μέγας μητράδελ-
φος ἡ μεγάλη μητραδέλφη (ἤτοι ὁ τῆς
μάμμης ἀδελφὸς καὶ ἀδελφή), ὁ ἐξά-
δελφος, ἡ ἐξαδέλφη (ἤτοι ὅσοι ἢ ὅσαι
ἐξ ἀδελφῶν κατάγονται)· ἀλλά τινες
φρονοῦσιν, ὅτι ἐξάδελφοι ἐκεῖνοι κυρίως
καλοῦνται, οἵτινες ἐκ δύο ἀδελφῶν (θη-
λέων) κατάγονται, οἱονεὶ ἐκ συναδελ-

i ex duobus fratribus progene-
ntur, proprie fratres patrueles
cari (si autem ex duobus fratri-
s filiae nascantur, sorores pa-
ueles appellantur): at eos, qui
, fratre et sorore propagantur,
nitinos proprie dici (amitae tuae
ii consobrinum te appellant, tu

illos amitinos). Quinto supra
avus atavia, infra aduepos ad-
ptis, ex transverso fratris soro-
sque pronepos proneptis et con-
enienter propatruus proamita
d est proavi frater et soror),
roavunculus promatertera (id est
roaviae frater et soror), item
atris patruelis sororis patruelis,
onsobrini et consobrinae, amitini
mitinae filius filia, proprior so-
rinus sobrina (hi sunt patrui
agni amitae magnae avunculi
agni materterae magnae filius

filia). Sexto gradu sunt supra
ritavus tritavia, infra trinepos
rineptis, ex transverso fratris so-
orisque abnepos abneptis et con-
enienter abpatruus abamita (id
st abavi frater et soror) abavun-
ulus abmatertera (id est abaviae
rater et soror), item sobrini so-
rinaeque (id est qui quaeve ex
ratribus vel sororibus patruelibus
el consobrinis vel amitinis pro-
generantur). Hactenus ostendisse
ufficiet, quemadmodum gradus
ognationis numerentur. namque
ex his palam est intellegere, que-
madmodum ulterius quoque gra-
dus numerare debemus: quippe
semper generata quaeque persona
gradum adiciat, ut longe facilius
sit respondere, quoto quisque gra-

φῶν· ἐκεῖνοι δέ, οἵτινες ἐκ δύο ἀδελφῶν (ἀρρένων) κατάγονται, κυρίως ἀδελφοὶ πατρικοὶ καλοῦνται (ἂν δ' ἐκ δύο ἀδελφῶν θυγατέρες γεννηθῶσιν, ἀδελφαὶ πατρικαὶ καλοῦνται)· ὅμως ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐξ ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς κατάγονται, πατραδελφικοὶ κυρίως καλοῦνται (οἱ υἱοὶ τῆς σῆς πατραδέλφης καλοῦσί σε ἐξάδελφον, σὺ δ' ἐκείνους πατραδελ-
5 φικούς). Πέμπτου ἄνωθεν |εινε| ὁ διςπάππος, ἡ δισμάμμη, κάτωθεν δ' ὁ δισέγγονος ἡ δισεγγόνη, ἐκ πλαγίου δ' ὁ προέγγονος, ἡ προεγγόνη ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ὁ ἀδελφὸς προπάππου, ἡ ἀδελφὴ προπάππου, ὁ ἀδελφὸς προμάμμης, ἡ ἀδελφὴ προμαμμης, ὡσαύτως ὁ πατραδελφικὸς ἀδελφὸς ἡ πατραδελφικὴ ἀδελφή, οἱ δισεξάδελφοι καὶ δισεξάδελφαι, ὁ υἱός, ἡ θυγάτηρ πατραδελφικοῦ πατραδελφικῆς, ὁ προσεχέστερος ἀδελφιδοῦς, ἀδελφιδῆ (οὗτοι εἰνε υἱός, θυγάτηρ τοῦ μεγάλου πατραδέλφου, τῆς μεγάλης πατραδέλφης, τοῦ μεγάλου μητραδέλ-
6 φου, τῆς μεγάλης μητραδέλφης). Ἕκτου βαθμοῦ ἄνωθεν μὲν εἶνε ὁ τριςπάππος, ἡ τριςμάμμη, κάτωθεν δ' ὁ τριςέγγονος, ἡ τριςεγγόνη, ἐκ πλαγίου δ' ὁ ἀπέγγονος, ἡ ἀπεγγόνη τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ὁ τοῦ ἀποπάππου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφή, ὁ τῆς ἀπομάμμης ἀδελφὸς καὶ ἀδελφή, ὡσαύτως ὅσοι ἐξ ἀδελφῶν πατρα-
δελφικῶν ἢ συναδελφῶν ἢ μητραδελ-

7 φικῶν κατάγονται. Μέχρι τοσούτου ἀρκεῖ ὅτι ὑπεδείξαμεν, τίνι τρόπῳ οἱ βαθμοὶ συγγενείας ἀριθμοῦνται· διότι ἐκ τούτων προφανῶς νοεῖ τις, τίνι τρόπῳ καὶ τοὺς ἀπωτέρους βαθμοὺς πρέπει ν' ἀριθμῶμεν· διότι πάντοτε ἕκαστον γεννώμενον πρόσωπον προσθέτει βαθμόν, ὥστε πολὺ εὐκολώτερον εἶνε ν' ἀπαντῶμεν, τίνος βαθμοῦ εἶνε ἕκαστος, παρὰ

du sit, quam propria cognationis appellatione quemquam denotare. 8 Adgnationis quoque gradus eo-

9 dem modo numerantur. Sed cum magis veritas oculata fide quam per aures animis hominum infigitur, ideo necessarium duximus post narrationem graduum etiam eos praesenti libro inscribi, quatenus possint et auribus et inspectione adulescentes perfectissimam graduum doctrinam adipisci.

10 Illud certum est ad serviles cognationes illam partem edicti, qua proximitatis nomine bonorum possessio promittitur, non pertinere: nam nec ulla antiqua lege talis cognatio computabatur. sed nostra constitutione, quam pro iure patronatus fecimus (quod ius usque ad nostra tempora satis obscurum atque nube plenum et undique confusum fuerat) et hoc humanitate suggerente concessimus, ut si quis in servili consortio constitutus liberum vel liberos habuerit sive ex libera sive servilis condicionis muliere, vel contra serva mulier ex libero vel servo habuerit liberos cuiuscumque sexus, et ad libertatem his pervenientibus et hi, qui ex servili ventre nati sunt, libertatem meruerunt, vel dum mulieres liberae erant, ipsi in servitutem eos habuerunt et postea ad libertatem pervenerunt, ut hi omnes ad successionem vel patris vel matris veniant, patronatus iure in hac parte sopito: hos enim liberos non solum in suorum parentium successionem, sed etiam alterum

δι' ἰδίου συγγενείας ὀνόματος ἕκαστο-

8 νὰ δηλῶμεν. Ὡσαύτως οἱ τῆς πα-
τρογενείας βαθμοὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρό-
9 πον ἀριθμοῦνται. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀ-
λήθεια μᾶλλον διὰ τῆς τῶν ὀφθαλμῶν
πίστεως, ἢ διὰ τῶν ὤτων ἀποτυποῦ-
ται εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, διὰ
τοῦτο ἀναγκαῖον ἐνομίσαμεν μετὰ τὴν
ἔκθεσιν τῶν βαθμῶν καὶ νὰ καταγρά-
ψωμεν αὐτοὺς ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ,
ἵνα δύνανται οἱ νέοι καὶ διὰ τῶν
ὤτων καὶ διὰ τῆς θέας ν' ἀποκτῶσι
ἐντελεστάτην διδαχὴν τῶν βαθμῶν.
10 Τοῦτο εἶνε βέβαιον, ὅτι τὸ μέρος
τοῦ διατάγματος, δι' οὗ λόγῳ ἐγγύ-
τητος ὑπισχνεῖται [ὁ πραίτωρ] τὴν
διακατοχὴν τῆς περιουσίας, δὲν ἀπο-
βλέπει εἰς τὰς τῶν δούλων συγγενείας·
διότι ὑπ' οὐδενὸς ἀρχαίου νόμου τοι-
αὐτη συγγένεια ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν,
ἀλλὰ διὰ τῆς ἡμετέρας διατάξεως, ἣν
περὶ τοῦ δικαίου τῆς πατρωνείας ἐποι-
ήσαμεν (ὅπερ δίκαιον μέχρι τῶν ἡμε-
τέρων χρόνων λίαν σκοτεινὸν καὶ νεφε-
λῶδες, πανταχόθεν δὲ συγκεχυμένον ὑ-
πῆρχε) καὶ τοῦτο χάριν φιλανθρωπίας
ἐπετρέψαμεν, ὥστε ἐάν τις ἐν δουλικῇ
καταστάσει εὑρισκόμενος ἔσχε τέκνον
ἢ τέκνα, εἴτε ἐξ ἐλευθέρας εἴτε ἐκ δού-
λης γυναικός, ἢ τἀνάπαλιν δούλη ἔσχε
μετ' ἐλευθέρου ἢ δούλου τέκνα οἱουδή-
ποτε φύλου, περιελθόντων δ' ἐκείνων
[τῶν γονέων] εἰς ἐλευθερίαν, ἠξιώθησαν
καὶ οἱ ἐκ δουλικῆς γαστρὸς γεννηθέντες
ἐλευθερίας, ἢ ἐνῷ αἱ γυναῖκες ἦσαν ἐ-
λεύθεραι, οὗτοι εἰς δουλείαν περιῆλθον,
καὶ κατόπιν ἀπέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν,
— πάντες οὗτοι νὰ ἔρχωνται εἰς τὴν
διαδοχὴν τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρός,
ἀργοῦντος ἐνταῦθα τοῦ δικαίου τῆς πα-
τρωνείας· διότι τὰ τοιαῦτα τέκνα οὐχὶ
μόνον εἰς τὴν τῶν γονέων αὐτῶν δια-
δοχήν, ἀλλὰ καὶ ἑκάτερον εἰς τὴν τοῦ

alterius mutuam successionem
cavimus, ex illa lege specialiter
vocantes, sive soli inveniantur
in servitute nati et postea
numissi sunt, sive una cum aliis,
post libertatem parentium con-
pti sunt sive ex eadem matre
eodem patre sive ex aliis nup-
s, ad similitudinem eorum qui
iustis nuptiis procreati sunt.

Repetitis itaque omnibus quae
m tradidimus apparet non sem-
r eos, qui parem gradum cogna-
nis optinent, pariter vocari eo-
e amplius nec eum quidem, qui
oximior sit cognatus, semper
tiorem esse. cum enim prima
usa sit suorum heredum quos-
e inter suos heredes iam enu-
eravimus, apparet pronepotem
l abnepotem defuncti potiorem
se quam fratrem aut patrem
atremque defuncti, cum alio-
in pater quidem et mater, ut
pra quoque tradidimus, primum
adum cognationis optineant,
ater vero secundum, pronepos
tem tertio gradu sit cognatus et
nepos quarto: nec interest, in
testate morientis fuerit an non
erit, quod vel emancipatus vel
emancipato aut ex feminino
sexu propagatus est. Amotis
oque suis heredibus quosqse in-
r suos heredes vocari diximus,
lgnatus, qui integrum ius adgna-
onis habet, etiamsi longissimo
radu sit, plerumque potior habe-
r quam proximior cognatus:
am patrui nepos vel pronepos
vunculo vel materterae praefer-
r. totiens igitur dicimus aut
otiorem haberi eum qui proxi-

ἑτέρου ἀμοιβαίαν διαδοχὴν ἐκλέσα-
μεν, κατὰ τὸν νόμον ἐκεῖνον εἰδικῶς
αὐτοὺς καλοῦντες, εἴτε μόνοι ὑπάρχω-
σιν οἱ ἐν δουλείᾳ γεννηθέντες καὶ κα-
τόπιν χειραφετηθέντες, εἴτε συγχρόνως
μετ' ἄλλων, οἵτινες μετὰ τὴν ἀπελευ-
θέρωσιν τῶν γονέων συνελήφθησαν εἴτε
ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ
πατρός, εἴτε ἐξ ἑτέρου γάμου, καθ' ὁ-
μοιότητα ἐκείνων, οἵτινες ἐκ νομίμων
γάμων παρήχθησαν.

11 Ἐκ τῆς ἀνακεφαλαιώσεως λοιπὸν
ἁπάντων τῶν ἐκτεθέντων καταφαίνεται,
ὅτι οὐχὶ πάντοτε ἐκεῖνοι, οἵτινες ἴσον
βαθμὸν συγγενείας κατέχουσιν, ἐξ ἴσου
καλοῦνται, ἔτι δὲ μᾶλλον ὅτι οὐδ' ἐ-
κεῖνος, ὅστις εἶνε ἐγγύτερος συγγενής,
εἶνε πάντοτε ὁ ἐπιφανέστερος· διότι ἀρο-
πρώτη τάξις εἶνε ἡ τῶν οἰκείων κλη-
ρονόμων καὶ ἐκείνων, οὓς μετὰ τῶν οἰ-
κείων κληρονόμων ἤδη ἠριθμήσαμεν, κα-
τάδηλον ὅτι ὁ προέγγονος ἢ ἀπέγγονος
τοῦ ἀποθανόντος εἶνε ἐπικρατέστερος ἢ
ὁ ἀδελφὸς ἢ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ
ἀποθανόντος, ἐνῷ ἄλλως ὁμὲν πατὴρ καὶ
ἡ μήτηρ, καθὰ καὶ ἀνωτέρω ἀνεφέρο-
μεν, τὸν πρῶτον βαθμὸν τῆς συγγενείας
κατέχουσιν, ὁ δ' ἀδελφὸς τὸν δεύτερον,
ὁ δὲ προέγγονος εἶνε τρίτου βαθμοῦ
συγγενὴς καὶ ὁ ἀπέγγονος τετάρτου·
οὐδὲ διαφέρει, ἂν ἦτο ὑπὸ τὴν ἐξου-
σίαν τοῦ ἀποθανόντος ἢ ὄχι, ἂν εἶνε
χειράφετος ἢ ἐκ χειραφέτου εἴτε ἐκ θή-
12 λεος γένους ἐγεννήθη. Ἀποβαλλο-
μένων δὲ τῶν οἰκείων κληρονόμων, καὶ
ἐκείνων, οἵτινες εἴπομεν καλοῦνται μετὰ
τῶν οἰκείων κληρονόμων, ὁ πατρογενὴς
ὁ ἀκέραιον ἔχων τὸ τῆς πατρογενείας
δίκαιον, καὶ ἂν ἀπωτάτου βαθμοῦ εἶνε,
συνήθως εἶνε ἐπικρατέστερος ἢ ὁ ἐγγύ-
τατος συγγενής· διότι ὁ τοῦ πατρα-
δέλφου ἔγγονος ἢ προέγγονος προτιμᾶ-
ται τοῦ μητραδέλφου ἢ τῆς μητραδέλ-
φης· τότε λοιπὸν λέγομεν, ὅτι εἴτε ἐπι-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

miorem gradum cognationis optinet, aut pariter vocari eos qui cognati sint, quotiens neque suorum heredum iure quique inter suos heredes sunt neque adgnationis iure aliquis praeferri debeat secundum ea quae tradidimus, exceptis fratre et sorore emancipatis, qui ad successionem fratrum vel sororum vocantur, qui et si capite deminuti sunt, tamen praeferuntur ceteris ulterioris gradus adgnatis.

κρατέστερος εἶνε ὁ ἔχων ἐγγύτερον βαθμὸν συγγενείας, εἴτε ἐξ ἴσου καλοῦνται οἱ συγγενεῖς, ὅταν μήτε δικαιώματι οἰκείων κληρονόμων, ἢ τῶν τούτοις ὁμοίων, μήτε δικαιώματι πατρογενείας πρέπῃ τις νὰ προτιμηθῇ κατὰ τὰ προρηθέντα, ἐξαιρέσει τοῦ χειραφέτου ἀδελφοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς, οἵτινες καλοῦνται εἰς τὴν διαδοχὴν τῶν ἀδελφῶν, οἵτινες καὶ ἂν προσωπικῶς ἠλαττώθησαν, ὅμως προτιμῶνται τῶν λοιπῶν ἀπωτέρου βαθμοῦ πατρογενῶν.

VII[1].

De successione libertorum.

Nunc de libertorum bonis videamus. olim itaque licebat liberto patronum suum impune testamento praeterire: nam ita demum lex duodecim tabularum ad hereditatem liberti vocabat patronum, si intestatus mortuus esset libertus nullo suo herede relicto. itaque intestato quoque mortuo liberto, si is suum heredem reliquisset, nihil in bonis eius patrono ius erat. et si quidem ex naturalibus liberis aliquem suum heredem reliquisset, nulla videbatur querella: si vero adoptivus filius esset, aperte iniquum erat nihil

7.

Περὶ διαδοχῆς ἀπελευθέρων.

Ἤδη ἂς ἴδωμεν περὶ τῆς τῶν ἀπελευθέρων κληρονομίας. πάλαι μὲν ἐπετρέπετο εἰς τὸν ἀπελεύθερον νὰ παρατρέξῃ ἀτιμωρητί ἐν τῇ διαθήκῃ τὸν ἑαυτοῦ πάτρωνα. διότι τότε μόνον ὁ δωδεκάδελτος νόμος ἐκάλει τὸν πάτρωνα εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ ἀπελευθέρου, ἐὰν ἀδιάθετος ἀπέθνησκεν ὁ ἀπελεύθερος οὐδένα καταλιπὼν κληρονόμον. ὅθεν ἐὰν μὲν ἀδιάθετος ἀπέθνησκεν ὁ ἀπελεύθερος, ἀλλ' οἰκεῖον κληρονόμον κατέλειπεν, οὐδὲν δικαίωμα ἐπὶ τῆς κληρονομίας αὐτοῦ εἶχεν ὁ πάτρων· καὶ ἂν μὲν ἐκ φυσικῶν τέκνων κατέλειπέ τινα οἰκεῖον κληρονόμον, οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐναντίωσις· ἂν ὅμως θετὸς υἱὸς ὑπῆρχε, προφανῶς ἄνισον ἦτο νὰ μὴ ὑπολείπηται οὐδὲν δίκαιον εἰς τὸν πάτρωνα. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου κατόπιν διὰ τοῦ πραιτωρικοῦ διατάγματος ἡ τοιαύτη τοῦ δικαίου ἀνισότης διωρθώθη. διότι ἂν μὲν ἐποίει διαθήκην ὁ ἀπελεύθερος, διετάσσετο οὕτω νὰ διαθέτῃ, ὥστε εἰς τὸν πάτρωνα νὰ καταλείπῃ τὸ ἥμισυ μέρος τῆς περιουσίας του· ἂν δὲ εἴτε οὐδὲν εἴτε ὀλιγώτερον τοῦ ἡμίσεως μέρος κατέλειπεν, ἐδίδετο εἰς

iuris patrono superesse. Qua de causa postea praetoris edicto haec iuris iniquitas emendata est. sive enim faciebat testamentum libertus, iubebatur ita testari, ut patrono partem dimidiam bonorum suorum relinqueret: et si aut nihil aut minus partis dimidiae

(1) Πανδ. (38. 2) — Κωδ. (6. 4. 13)

eliquerat, dabatur patrono contra
abulas testamenti partis dimidiae
onorum possessio. si vero inte-
tatus moriebatur suo herede re-
cto filio adoptivo, dabatur aeque
atrono contra hunc suum here-
em partis dimidiae bonorum pos-
ssio. prodesse autem liberto so-
bant ad excludendum patronum
aturales liberi, non solum quos
potestate mortis tempore habe-
at, sed etiam emancipati et in
doptionem dati, si modo ex ali-
ua parte heredes scripti erant
ut praeteriti contra tabulas bo-
orum possessionem ex edicto pe-
erant: nam exheredati nullo

modo repellebant patronum. Po-
tea lege Papia adaucta sunt iura
atronorum, qui locupletiores li-
ertos habebant. cautum est enim,
t ex bonis eius, qui sestertiorum
entum millium patrimonium re-
querit et pauciores quam tres
beros habebat, sive is testamento
cto sive intestato mortuus erat,
rilis pars patrono debebatur.
aque cum unum filium filiamve
eredem reliquerit libertus, per-
nde pars dimidia patrono debeba-
ur, ac si is sine ullo filio filiave
ecessisset: cum duos duasve he-
edes reliquerat, tertia pars debe-
atur patrono: si tres reliquerat,
repellebatur patronus. Sed no-
tra constitutio, quam pro omnium
otione Graeca lingua compen-
ioso tractatu habito composui-
us, ita huiusmodi causas defini-
it, ut si quidem libertus vel li-
erta minores centenariis sint, id
st minus centum aureis habeant
ubstantiam (sic enim legis Papiae

τὸν πάτρωνα ἐναντίον τῆς διαθήκης
διακατοχὴ τοῦ ἡμίσεως μέρους τῆς
περιουσίας. ἂν ὅμως ἀδιάθετος ἀπέθνη-
σκε καταλείπων οἰκεῖον κληρονόμον υἱὸν
θετόν, ἐδίδετο ὁμοίως εἰς τὸν πατρωνα
ἐναντίον τοῦ τοιούτου οἰκείου κληρονό-
μου διακατοχὴ τοῦ ἡμίσεως μέρους τῆς
περιουσίας. συνήθως ὅμως ὠφέλουν τὸν
ἀπελεύθερον πρὸς ἀποκλεισμὸν τοῦ πά-
τρωνος τὰ φυσικὰ τέκνα, οὐχὶ μόνον
ὅσα εἶχε κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανατου
ὑπεξούσια, ἀλλὰ καὶ τὰ χειράφετα καὶ
τὰ εἰς υἱοθεσίαν δεδομένα, ἀρκεῖ μόνον
νὰ ἦσαν γεγραμμένα κληρονόμοι εἴς τι
μέρος, ἢ παραλειφθέντα νὰ ἐζήτουν
κατὰ τὸ διάταγμα τὴν ἐναντίον τῆς
διαθήκης διακατοχὴν τῆς περιουσίας.
διότι ἀποκληρούμενοι κατ' οὐδένα τρό-
2 πον ἀπέκρουον τὸν πάτρωνα. Κατόπιν
ὑπὸ τοῦ Παπίου νόμου ἐπηυξήθησαν τὰ
δίκαια τῶν πατρώνων, οἵτινες εἶχον πλου-
σίους ἀπελευθέρους. διότι ὡρίσθη, ὥστε
ἐκ τῆς κληρονομίας τοῦ καταλιπόντος
περιουσίαν ἑκατὸν χιλιάδων σηστερτίων
ἔχοντος δὲ ὀλιγώτερα τῶν τριῶν τέκνα,
εἴτε ἀφοῦ ἐποίησε διαθήκην, εἴτε ἀδιά-
θετος ἀπέθανε, κεφαλικὴ μερὶς νὰ ὀφεί-
ληται εἰς τὸν πάτρωνα. ὅθεν, ἐὰν ἕνα
υἱὸν ἢ θυγατέρα κατέλειπε κληρονόμον
ὁ ἀπελεύθερος, τὸ ἥμισυ μέρος ὠφείλε-
το εἰς τὸν πάτρωνα οὕτως, ὡς ἐὰν οὗ-
τος ἄνευ τινος υἱοῦ ἢ θυγατρὸς ἀπέ-
θνησκεν. ἐὰν δύο κληρονόμους κατέλει-
πε, τὸ τρίτον μέρος ὠφείλετο εἰς τὸν
πάτρωνα· ἐὰν δὲ τρεῖς κατέλειπεν, ἀπω-
3 θεῖτο ὁ πάτρων. Ἀλλ' ἡμετέρα διά-
ταξις, ἣν πρὸς γνῶσιν ἁπάντων εἰς ἑλ-
ληνικὴν γλῶσσαν ἐν συντόμῳ πραγ-
ματείᾳ συνεθέσαμεν, οὕτως ὥρισε τὰς
τοιαύτας περιπτώσεις, ὥστε ἂν μὲν ὁ
ἀπελεύθερος ἢ ἡ ἀπελευθέρα ἔχωσι περι-
ουσίαν ὀλιγωτέραν τῶν ἑκατὸν χρυσῶν
(διότι οὕτως ἑρμηνεύομεν τὸ ποσὸν τοῦ
Παπίου νόμου, ὥστε ἀνὰ χιλίους ση-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

summam interpretati sumus, ut pro mille sestertiis unus aureus computetur), nullum locum habeat patronus in eorum successionem, si tamen testamentum fecerint. sin autem intestati decesserint nullo liberorum relicto, tunc patronatus ius, quod erat ex lege duodecim tabularum, integrum reservavit. cum vero maiores centenariis sint, si heredes vel bonorum possessores liberos habeant sive unum sive plures cuiuscumque sexus vel gradus, ad eos successionem parentum deduximus, omnibus patronis una cum sua progenie semotis. sin autem sine liberis decesserint, si quidem intestati, ad omnem hereditatem patronos patronasque vocavimus: si vero testamentum quidem fecerint, patronos autem vel patronas praeterierint, cum nullos liberos haberent vel habentes eos exheredaverint, vel mater sive avus maternus eos praeterierit, ita ut non possint argui inofficiosa eorum testamenta: tunc ex nostra constitutione per bonorum possessionem contra tabulas non dimidiam, ut ante, sed tertiam partem bonorum liberti consequantur, vel quod deest eis ex constitutione nostra repleatur, si quando minus tertia parte bonorum suorum libertus vel liberta eis reliquerint, ita sine onere, ut nec liberis liberti libertaeve ex ea parte legata vel fideicommissa praestentur, sed ad coheredes hoc onus redundaret: multis aliis casibus a nobis in praefata constitutione congregatis, quos necessarios esse ad huiusmodi iuris dispositionem

στερτίους εἰς χρυσὸς νὰ ὑπολογίζηται) οὐδαμῶς νὰ λαμβάνῃ ὁ πάτρων μέρος εἰς τὴν διαδοχὴν ἐκείνων, ἐὰν ἐποίησαν διαθήκην. ἂν ὅμως ἀδιάθετοι ἀπέθανον οὐδενὸς τέκνου καταλειφθέντος, τότε τὸ δίκαιον τῆς πατρωνείας, ὅπερ ἐκ τοῦ δωδεκαδέλτου νόμου ὑπῆρχεν, ἀκέραιον διετήρησεν. ἂν ὅμως ἔχωσι πλείονα τῶν ἑκατὸν χρυσῶν, ἐὰν μὲν ἔχωσι κληρονόμους ἢ διακατόχους τῆς περιουσίας τέκνα εἴτε ἓν εἴτε πολλὰ οἱουδήποτε φύλου ἢ βαθμοῦ, εἰς ταῦτα τὴν διαδοχὴν τῶν γονέων ἐδώκαμεν, ἀποκρουομένων πάντων τῶν πατρώνων μετὰ τῶν ἐγγόνων αὐτῶν. ἐὰν ὅμως ἄνευ τέκνων ἀπέθανον, ἂν μὲν ἀδιάθετοι, καλοῦμεν εἰς ὁλόκληρον τὴν κληρονομίαν τοὺς πάτρωνας καὶ τὰς πατρωνίσσας, ἂν δὲ διαθήκην μὲν ἐποίησαν, ὅμως τοὺς πάτρωνας ἢ τὰς πατρωνίσσας παρέλιπον, ἐνῷ οὐδόλως εἶχον τέκνα ἢ ἐχόντες τοιαῦτα ἀπεκλήρωσαν, ἢ μήτηρ εἴτε πάππος μητρικὸς παρέλιπε ταῦτα οὕτως, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ προβάλωσι τὸ ἄστοργον τῆς διαθήκης τούτων, τότε ἐκ τῆς ἡμετέρας διατάξεως διὰ τῆς ἐναντίον τῆς διαθήκης διακατοχῆς τῆς περιουσίας οὐχὶ τὸ ἥμισυ, ὡς πρότερον, ἀλλὰ τὸ τρίτον μέρος τῆς περιουσίας τοῦ ἀπελευθέρου νὰ λαμβάνωσιν, ἢ ὅ,τι ἐλλείπει αὐτοῖς ἐκ τῆς ἡμετέρας διατάξεως ν' ἀναπληρῶται, ἐὰν τυχὸν ὀλιγώτερον τοῦ τρίτου μέρους τῆς περιουσίας των κατέλιπον αὐτοῖς ὁ ἀπελεύθερος ἢ ἡ ἀπελευθέρα, ἄνευ βάρους οὕτως, ὥστε μηδὲ τὰ εἰς τὰ τέκνα τοῦ ἀπελευθέρου ἢ τῆς ἀπελευθέρας ἐκ τοῦ μέρους τούτου κληροδοτηθέντα ἢ καταπιστευθέντα νὰ παρέχωνται, ἀλλ' εἰς τοὺς συγκληρονόμους τὸ βάρος τοῦτο νὰ ἐπίκηται· πολλαὶ δ' ἕτεραι περιπτώσεις ὑφ' ἡμῶν ἐν τῇ προρρηθείσῃ διατάξει συνελέγησαν, ἃς ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαίας εἰς τοιούτου δικαίου διάτα-

perspeximus: ut tam patroni patronaeque quam liberi eorum nec non qui ex transverso latere veniunt usque ad quintum gradum ad successionem libertorum vocentur, sicut ex ea constitutione intellegendum est: ut si eiusdem patroni vel patronae vel duorum duarum pluriumve sint liberi, qui proximior est, ad liberti seu libertae vocetur successionem et in capita, non in stirpes dividatur successio, eodem modo et in his qui ex transverso latere veniunt servando. paene enim consonantia iura ingenuitatis et libertinitatis

4 in successionibus fecimus. Sed haec de his libertinis hodie dicenda sunt, qui in civitatem Romanam pervenerunt, cum nec sunt alii liberti simul et dediticiis et Latinis sublatis, cum Latinorum legitimae successiones nullae penitus erant, qui licet ut liberi vitam suam peragebant, attamen ipso ultimo spiritu simul animam atque libertatem amittebant, et quasi servorum ita bona eorum iure quodammodo peculii ex lege Iunia manumissores detinebant. postea vero senatus consulto Largiano cautum fuerat, ut liberi manumissoris non nominatim exheredati facti extraneis heredibus eorum in bonis Latinorum praeponerentur. quibus supervenit etiam divi Traiani edictum, quod eundem hominem, si invito vel ignorante patrono ad civitatem venire ex beneficio principis festinavit, faciebat vivum quidem civem Romanum, Latinum autem morientem. sed nostra constitutione

ξιν, ὥστε οἵ τε πάτρωνες καὶ αἱ πατρώνισσαι, ὡς καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ οἱ ἐκ πλαγίας γραμμῆς ἐρχόμενοι μέχρι τοῦ πέμπτου βαθμοῦ νὰ καλῶνται εἰς τὴν διαδοχὴν τῶν ἀπελευθέρων, καθὰ ἐκ τῆς διατάξεως δύναται νὰ νοηθῇ. ἐὰν δὲ τοῦ αὐτοῦ πάτρωνος ἢ [τῆς αὐτῆς] πατρωνίσσης, ἢ δύο ἢ πλειόνων ὑπάρχωσι τέκνα, ὁ ἐγγύτερος νὰ καλῆται εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ ἀπελευθέρου ἢ τῆς ἀπελευθέρας, κατὰ κεφαλάς δέ, οὐχὶ κατὰ ῥίζας νὰ διαιρῆται ἡ κληρονομία, τοῦ αὐτοῦ τρόπου καὶ ἐπὶ ἐκείνων τηρουμένου, οἵτινες ἐκ πλαγίας γραμμῆς ἔρχονται. διότι σχεδὸν ὁμοιόμορφα ἐποιήσαμεν τὰ δίκαια τῆς εὐγενείας καὶ τῆς ἀπελευθερίας ὡς πρὸς τὰς 4 διαδοχάς. Ἀλλὰ ταῦτα δέον νὰ λεχθῶσι νῦν περὶ ἐκείνων τῶν ἀπελευθέρων, οἵτινες περιῆλθον εἰς τὴν ρωμαϊκὴν πολιτείαν, καθόσον οὐδ' ὑπάρχουσιν ἕτεροι ἀπελεύθεροι, καταργηθέντων τῶν τε ἐκδότων καὶ τῶν λατίνων, ἀφοῦ τῶν λατίνων οὐδόλως ὑπῆρχον νόμιμοι κληρονομίαι, καθόσον καίτοι ὡς ἐλεύθεροι διῆγον τὸν ἑαυτῶν βίον, ὅμως μετὰ τῆς ὑστάτης πνοῆς ἀπέβαλλον συγχρόνως τήν τε ψυχὴν καὶ τὴν εὐλευθερίαν, καὶ ὡσεὶ δούλων τὰς περιουσίας αὐτῶν δικαιώματι τροποντινὰ χρηματίου παρεκράτουν κατὰ τὸν Ἰούλιον νόμον οἱ ἀπελευθεροταί· κατόπιν ὅμως ὑπὸ τοῦ Λαργιανοῦ συγκλητικοῦ δόγματος ὡρίσθη, ὥστε τὰ τέκνα τοῦ ἀπελευθερωτοῦ μὴ ῥητῶς ἀποκληρωθέντα ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν τῶν Λατίνων νὰ προτιμῶνται τῶν ἐξωτικῶν αὐτῶν κληρονόμων. εἰς ταῦτα ἐπῆλθε καὶ τὸ διάταγμα τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ, ὅπερ τὸν αὐτὸν δοῦλον, ἐὰν ἄκοντος ἢ ἀγνοοῦντος τοῦ πάτρωνος ἔσπευσε δι' αὐτοκρατορικῆς εὐεργεσίας νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πολιτείαν, ἐποίει ζῶντα μὲν ῥωμαῖον πολίτην, ἀποθνήσκοντα δὲ Λα-

propter huiusmodi condicionum vices et alias difficultates cum ipsis Latinis etiam legem Iuniam et senatus consultum Largianum et edictum divi Traiani in perpetuum deleri censuimus, ut omnes liberti civitate Romana fruantur, et mirabili modo quibusdam adiectionibus ipsas vias, quae in Latinitatem ducebant, ad civitatem Romanam capiendam transposuimus.

τῖνον. ἀλλὰ διὰ τῆς ἡμετέρας διατάξεως ἕνεκα τῆς ποικιλίας τῶν καταστάσεων τούτων καὶ ἑτέρων δυσχερειῶν, μετ' αὐτῶν τῶν Λατίνων καὶ τὸν Ἰούνιον νόμον καὶ τὸ Λαργιανὸν συγκλητικὸν δόγμα καὶ τὸ διάταγμα τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ ὡρίσαμεν διηνεκῶς νὰ καταργηθῶσιν, ὥστε πάντες οἱ ἀπελεύθεροι νὰ καρπῶνται τὴν ῥωμαϊκὴν πολιτείαν, καὶ κατὰ θαυμάσιον τρόπον αὐτὰς τὰς ὁδούς, αἵτινες εἰς τὴν ἰδιότητα τοῦ Λατίνου ἦγον, διά τινων προσθηκῶν μετετρέψαμεν εἰς ἀπόκτησιν τῆς ῥωμαϊκῆς πολιτείας.

VIII[1].

De adsignatione libertorum.

In summa quod ad bona libertorum admonendi sumus senatum censuisse, ut quamvis ad omnes patroni liberos, qui eiusdem gradus sint, aequaliter bona libertorum pertineat, tamen liceret parenti uni ex liberis adsignare libertum, ut post mortem eius solus is patronus habeatur, cui adsignatus est, et ceteri liberi, qui ipsi quoque ad eadem bona nulla adsignatione interveniente pariter admitterentur, nihil iuris in his bonis habeant. sed ita demum pristinum ius recipiunt, si is cui adsignatus est decesserit nullis

8.

Περὶ ὑποδείξεως ἀπελευθέρων.

Ἐν συνόλῳ δέον νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι ἡ σύγκλητος περὶ τῆς κληρονομίας τῶν ἀπελευθέρων ἐδογμάτισεν, ὥστε, καίτοι εἰς ἅπαντα τὰ τέκνα τοῦ πάτρωνος, τὰ ὄντα τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ, ὁμοίως ἀνήκει ἡ τῶν ἀπελευθέρων κληρονομία, ὅμως νὰ ἐπιτρέπηται εἰς τὸν πατέρα νὰ ὑποδείξῃ εἰς ἓν ἐκ τῶν τέκνων τὸν ἀπελεύθερον, ὥστε μετὰ θάνατον τούτου ἐκεῖνος μόνον νὰ θεωρῆται πάτρων, εἰς ὃν ἐγένετο ἡ ὑπόδειξις, τὰ δὲ λοιπὰ τέκνα, ἅτινα ἐὰν μὲν ἐγένετο ἡ ὑπόδειξις, θὰ ἦσαν ὁμοίως δεκτὰ εἰς τὴν αὐτὴν κληρονομίαν, μηδὲν δικαίωμα ἐπὶ τῆς κληρονομίας ταύτης νὰ ἔχωσιν. ἀλλὰ τότε μόνον ἀναλαμβάνουσι τὸ πρότερον δίκαιον, ἐὰν ἐκεῖνος, εἰς ὃν ἐγένετο ἡ ὑπόδειξις ἀπέθανεν οὐδόλως καταλιπὼν τέκνα. Οὐχὶ δὲ μόνον ἀπελεύθερον, ἀλλὰ καὶ ἀπελευθέραν καὶ οὐχὶ μόνον εἰς υἱὸν ἢ ἔγγονον, ἀλλὰ καὶ εἰς θυγατέρα ἢ ἐγγόνην ἐπιτρέπεται νὰ ὑποδείξῃ τις. Δίδεται δ' ἡ τοιαύτη τῆς ὑποδείξεως ἄδεια εἰς ἐκεῖνον, ὅστις

1 liberis relictis. Nec tantum libertum, sed etiam libertam, et non tantum filio nepotive, sed etiam filiae neptive adsignare permitti-
2 tur. Datur autem haec adsig-

(1) Πανδ. (38. 4)

andi facultas ei, qui duos plu-
esve liberos in potestate habebit,
t eis, quos in potestate habet,
dsignare ei libertum libertamve
iceat. unde quaerebatur, si eum
ui adsignaverit postea emanci-
averit, num evanescat adsignatio?
ed placuit evanescere, quod et
uliano et aliis plerisque visum
est. Nec interest, testamento
uis adsignet an sine testamento:
ed etiam quibuscumque verbis
oc patronis permittitur facere ex
pso senatus consulto, quod Clau-
ianis temporibus factum est Suil-
o Rufo et Ostorio Scapula con-
sulibus.

ἤθελεν ἔχει δύο ἢ πλείονα τέκνα ὑπεξούσια, ὥστε νὰ τῷ ἐπιτρέπηται νὰ ὑποδεικνύῃ τὸν ἀπελεύθερον ἢ τὴν ἀπελευθέραν εἰς ἐκείνους, οὓς ἔχει ὑπεξουσίους. ἐκ τούτου ἠρωτᾶτο, ἐὰν ἐκεῖνον, εἰς ὃν ὑπέδειξε, κατόπιν ἐχειραφέτησεν, ἆρά γε ματαιοῦται ἡ ὑπόδειξις; ἐδέχθησαν λοιπὸν ὅτι ματαιοῦται, ὅπερ καὶ ὁ Ἰουλιανὸς καὶ ἕτεροι πλεῖστοι ἐφρόνουν. Οὐδὲ διαφέρει, ἄν τις διὰ διαθήκης ὑποδεικνύῃ ἢ ἄνευ διαθήκης· ἀλλὰ καὶ δι' οἱωνδήποτε ῥημάτων ἐπιτρέπεται τοῦτο εἰς τοὺς πάτρωνας νὰ πράττωσιν ἐξ αὐτοῦ τοῦ συγκλητικοῦ δόγματος, ὅπερ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κλαυδίου ἐγένετο ἐπὶ τῆς ὑπατείας Σουίλλου Ῥούφου καὶ Ὀστορίου Σκαπούλα.

VIIII[1].

De bonorum possessionibus.

Ius bonorum possessionis introductum est a praetore emendandi veteris iuris gratia. nec solum in intestatorum hereditatibus vetus ius eo modo praetor emendavit, sicut supra dictum est, sed in eorum quoque, qui testamento facto decesserint. nam si alienus postumus heres fuerit institutus, quamvis hereditatem iure civili adire non poterat; cum institutio non valebat, honorario tamen iure bonorum possessor efficiebatur, videlicet cum a praetore adiuvabatur: sed et hic a nostra constitutione hodie recte heres instituitur, quasi et iure civili non incognitus.

1 Aliquando tamen neque emendandi neque impugnandi veteris

9.

Περὶ διακατοχῶν περιουσίας.

Τὸ δίκαιον τῆς διακατοχῆς τῆς περιουσίας εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ πραίτωρος πρὸς διόρθωσιν τοῦ ἀρχαίου δικαίου. οὐχὶ δὲ μόνον ὡς πρὸς τὰς κληρονομίας τῶν ἀδιαθέτων διώρθωσεν ὁ πραίτωρ τοιουτοτρόπως τὸ ἀρχαῖον δίκαιον, καθὰ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς [τὰς κληρονομίας] ἐκείνων, οἵτινες ποιήσαντες διαθήκην ἀπέθανον. διότι ἐὰν ἀλλότριος ἐπιγενὴς ἐγκατεστάθη κληρονόμος, καίτοι κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν κληρονομίαν, διότι ἡ ἐγκατάστασις δὲν ἴσχυεν, ὅμως κατὰ τὸ πραιτωρικὸν δίκαιον καθίστατο διακάτοχος τῆς περιουσίας, βοηθούμενος, ἐννοεῖται, ὑπὸ τοῦ πραίτωρος· ἀλλὰ καὶ οὗτος σήμερον κατὰ διάταξιν ἡμετέραν ἐγκύρως ἐγκαθίσταται κληρονόμος, ὡσεὶ καὶ κατὰ 1 τὸ ἀστικὸν δίκαιον μὴ ἄγνωστος. Ἐνίοτε ὅμως οὔτε πρὸς διόρθωσιν οὔτε πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀρχαίου δι-

(1) Παυδ. (37, 1—13) — Κωδ. (6, 9—20).

iuris, sed magis confirmandi gratia pollicetur bonorum possessionem. nam illis quoque, qui recte facto testamento heredes instituti sunt, dat secundum tabulas bonorum possessionem: item ab intestato suos heredes et adgnatos ad bonorum possessionem vocat: sed et remota quoque bonorum possessione ad eos hereditas pertinet

καίου, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς ἐπικύρωσιν ὑπισχνεῖται τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας. διότι καὶ εἰς ἐκείνους, οἵτινες γενομένης ἐγκύρως διαθήκης, ἐγκατεστάθησαν κληρονόμοι, δίδει τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας συμφώνως πρὸς τὴν διαθήκην· ὡσαύτως ἐξ ἀδιαθέτου καλεῖ εἰς τὴν διακατοχὴν περιουσίας τοὺς οἰκείους κληρονόμους καὶ τοὺς πατρογενεῖς· ἀλλὰ καὶ ἄνευ τῆς διακατοχῆς τῆς περιουσίας ἀνήκει εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἡ κληρονομία.

2 iure civili. Quos autem praetor solus vocat ad hereditatem, heredes quidem ipso iure non fiunt (nam praetor heredem facere non potest: per legem enim tantum vel similem iuris constitutionem heredes fiunt, veluti per senatus consultum et constitutiones principales): sed cum eis praetor dat bonorum possessionem, loco heredum constituuntur et vocantur bonorum possessores. adhuc autem et alios complures gradus praetor fecit in bonorum possessionibus dandis, dum id agebat, ne quis sine successore moriatur: nam angustissimis finibus constitutum per legem duodecim tabularum ius percipiendarum hereditatum praetor ex bono et aequo dilata-

2 vit. Sunt autem bonorum possessiones ex testamento quidem hae prima quae praeteritis liberis datur vocaturque contra tabulas secunda, quam omnibus iure scriptis heredibus praetor pollicetur ideoque vocatur secundum tabulas. et cum de testamentis prius locutus est, ad intestatos transitum fecit. et primo loco suis heredibus et his, qui ex edicto praetoris suis connumerantur, dat

2 Ἐκεῖνοι ὅμως, οὓς ὁ πραίτωρ μόνος καλεῖ εἰς τὴν κληρονομίαν, κληρονόμοι μὲν αὐτοδικαίως δὲν γίνονται (διότι ὁ πραίτωρ δὲν δύναται νὰ ποιήσῃ κληρονόμον· διότι διὰ νόμου μόνον ἢ ὁμοίας τοῦ δικαίου διατάξεως γίνονται κληρονόμοι, ὡς διὰ συγκλητικοῦ δόγματος καὶ αὐτοκρατορικῶν διατάξεων)· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ πραίτωρ δίδει αὐτοῖς τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας, καθίστανται εἰς θέσιν κληρονόμων καὶ καλοῦνται διακάτοχοι τῆς περιουσίας. ἔτι δὲ ἄλλους πλείστους βαθμοὺς ἐποίησεν ὁ πραίτωρ ἐν τῇ ἀπονομῇ τῆς διακατοχῆς περιουσίας, ἐνεργῶν ὥστε μηδεὶς ν' ἀποθνήσκῃ ἄνευ διαδόχου· διότι τὸ ἐν στενωτάτοις ὁρίοις τεθὲν διὰ τοῦ δωδεκαδέλτου νόμου δίκαιον τῆς ἀποκτήσεως τῶν κληρονομιῶν ὁ πραίτωρ κατὰ τὸ

3 καλὸν καὶ ἴσον ἐξέτεινεν. Εἶνε δὲ διακατοχαὶ περιουσίας ἐκ διαθήκης μὲν αἱ ἑξῆς· πρώτη ἡ διδομένη εἰς τὰ παραλειφθέντα τέκνα, καλουμένη δὲ *ἐναντίον τῆς διαθήκης*· δευτέρα ἐκείνη, ἣν εἰς πάντας τοὺς ἐγκύρως γεγραμμένους κληρονόμους ὑπισχνεῖται ὁ πραίτωρ, καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται *κατὰ τὴν διαθήκην*· ἀφοῦ δὲ περὶ διαθηκῶν πρότερον ὡμίλησε, μετέβη εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου· καὶ κατὰ πρῶτον μὲν εἰς τοὺς οἰκείους κληρονόμους, καὶ ἐκείνους, οἵτινες κατὰ

norum possessionem quae vo-
tur unde liberi: secundo legi-
mis heredibus: tertio decem
rsonis, quas extraneo manumis-
ri praeferebat (sunt autem de-
m personae hae: pater mater,
us avia tam paterni quam ma-
rni, item filius filia, nepos neptis
m ex filio quam ex filia, frater
ror sive consanguinei sive ute-
ni): quarto cognatis proximis:
uinto tum quam ex familia:
xto patrono et patronae liberis-
ue eorum et parentibus: septimo
ro et uxori: octavo cognatis ma-

numissoris. Sed eas quidem
raetoria induxit iurisdictio. nobis
men nihil incuriosum praeter-
issm est, sed nostris constitutio-
ibus omnia corrigentes contra-
bulas quidem et secundum ta-
ulas bonorum possessiones admi-
mus utpote necessarias consti-
tas. nec non ab intestato unde
beri et unde legitimi bonorum
possessiones. Quae autem in
raetoris edicto quinto loco posita
erat, id est unde decem perso-
ae, eam pio proposito et compen-
ioso sermone supervacuam osten-
imus: cum enim praefata bono-
m possessio decem personas
raeponebat extraneo manumis-
ori, nostra constitutio, quam de
mancipatione liberorum fecimus,
mnibus parentibus eisdemque
anumissoribus contracta fiducia
anumissionem facere dedit, ut
psa manumissio eorum hoc in se
abeat privilegium et supervacua

τὸ διάταγμα τοῦ πραίτωρος μετὰ τῶν οἰκείων συναριθμοῦνται, δίδει τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας, ἥτις καλεῖται ὡς τέκνα· δεύτερον δὲ εἰς τοὺς νομίμους κληρονόμους· τρίτον εἰς δέκα πρόσωπα, ἅτινα προὐτίμα τοῦ ἐξωτικοῦ ἐλευθερωτοῦ (εἰνε δὲ τὰ δέκα ταῦτα πρόσωπα ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, ὁ πάππος, ἡ μάμμη, πατρικοί τε καὶ μητρικοί, ὡσαύτως ὁ υἱός, ἡ θυγάτηρ, ὁ ἔγγονος, ἡ ἐγγόνη ἔκ τε υἱοῦ καὶ ἐκ θυγατρός, ὁ ἀδελφός, ἡ ἀδελφή, εἴτε ὁμοπάτριοι εἴτε ὁμομήτριοι)· τέταρτον εἰς τοὺς ἐγγυτάτους συγγενεῖς· πέμπτον τότε, ὅταν ἐκ τῆς οἰκογενείας [ὑπολείπωνται]· ἕκτον εἰς τὸν πάτρωνα καὶ τὴν πατρώνισσαν καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ τοὺς γονεῖς· ἕβδομον εἰς τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα· ὄγδοον εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἐλευθερωτοῦ. Ἀλλὰ ταύτας μὲν [τὰς διακατοχὰς] εἰσήγαγεν ἡ πραιτωρικὴ δικαιοδοσία· ἡμεῖς ὅμως οὐδὲν ἄνευ μερίμνης παρελίπομεν, ἀλλὰ διὰ τῶν ἡμετέρων διατάξεων πάντα διορθοῦντες τὰς μὲν ἐναντίον τῆς διαθήκης καὶ κατὰ τὴν διαθήκην διακατοχὰς τῆς περιουσίας ἐδέχθημεν, ὡς κατ' ἀνάγκην ὁρισθείσας, ἔτι δὲ καὶ τὰς ἐξ ἀδιαθέτου ὡς τέκνα καὶ ὡς νόμιμοι διακατοχὰς τῆς περιουσίας. Ἐκείνην ὅμως, ἥτις ἐν τῷ διατάγματι τοῦ πραίτωρος ἐν πέμπτῃ θέσει ἐτέθη, ἤτοι ὡς ἐκ τῶν δέκα προσώπων, ταύτην ἐξ ἀγαθοῦς προθέσεως καὶ συντόνου λόγου κατεδείξαμεν περιττήν· διότι ἐνῷ ἡ προρρηθεῖσα διακατοχὴ τῆς περιουσίας δέκα πρόσωπα προέτασσε τοῦ ἐξωτικοῦ ἐλευθερωτοῦ, ἡ ἡμετέρα διάταξις, ἣν περὶ χειραφεσίας τῶν τέκνων ἐποιήσαμεν, εἰς πάντας τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς ἐλευθερωτὰς συμφωνηθείσης ἐπιφυλάξεως ἐπέτρεψε νὰ ποιῶσι τὴν χειραφεσίαν, [οὕτως] ὥστε αὐτὴ ἡ χειραφεσία νὰ περιέχῃ ἐν ἑαυτῇ τὸ προνόμιον τοῦ-

fiat praedicta bonorum possessio. sublata igitur praefata quinta bonorum possessione in gradum eius sextam antea bonorum possessionem reduximus et quintam fecimus, quam praetor proximis co-

6 (5) gnatis pollicetur. Cumque antea septimo loco fuerat bonorum possessio tum quam ex familia et octavo unde liberi patroni patronaeque et parentes eorum. utramque per constitutionem nostram, quam de iure patronatus fecimus, penitus vacuavimus: cum enim ad similitudinem successionis ingenuorum libertinorum successiones posuimus, quas usque ad quintum tantummodo gradum coartavimus, ut sit aliqua inter ingenuos et libertos differentia, sufficiunt eis tam contra tabulas bonorum possessio quam unde legitimi et unde cognati, ex quibus possint sua iura vindicare, omni scrupulositate et inextricabili errore duarum istarum bonorum posses-

7 (6) sionem resoluta. Aliam vero bonorum possessionem, quae unde vir et uxor appellatur et nono loco inter veteres bonorum possessiones posita fuerat, et in suo vigore servavimus et altiore loco, id est sexto, eam posuimus, decima veteri bonorum possessione quae erat unde cognati manumissoris propter causas enarratas merito sublata: ut sex tantummodo bonorum possessiones ordinariae permaneant suo vigore

8 (7) pollentes. Septima eas secuta, quam optima ratione praetores

το, καὶ περιττὴ νὰ καθίσταται ἡ προρρηθεῖσα διακατοχὴ τῆς περιουσίας· ἀρθείσης λοιπὸν τῆς προρρηθείσης πέμπτης διακατοχῆς τῆς περιουσίας, εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς τὴν πρότερον ἕκτην διακατοχὴν τῆς περιουσίας ἀνηγάγομεν, πέμπτην ποιήσαντες ἐκείνην [τὴν διακατοχήν] ἣν ὁ πραίτωρ εἰς τοὺς ἐγγυτάτους συγγενεῖς ὑπισχνεῖται. Ἐνῷ δὲ πρότερον ἐν τῇ ἑβδόμῃ θέσει ἦτο ἡ διακατοχὴ τῆς περιουσίας *τότε, ὅταν ἐκ τῆς οἰκογενείας, ἐν δὲ τῇ ὀγδόῃ ὡς τέκνα* τοῦ πάτρωνος καὶ τῆς πατρωνίσσης, καὶ γονεῖς τούτων, ἑκατέραν διὰ τῆς ἡμετέρας διατάξεως, ἣν περὶ τοῦ δικαίου τῆς πατρωνείας ἐποιήσαμεν, ἐντελῶς ἐκενώσαμεν· διότι ἀφοῦ καθ' ὑπόδειγμα τῆς διαδοχῆς τῶν εὐγενῶν ὡρίσαμεν τὰς διαδοχὰς τῶν ἀπελευθέρων, ἃς μέχρι τοῦ πέμπτου μόνον βαθμοῦ συνεστείλαμεν, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ τις μεταξὺ εὐγενῶν καὶ ἀπελευθέρων διαφορά, ἀρκοῦσιν εἰς αὐτοὺς ἤ τε ἐναντίον τῆς διαθήκης διακατοχὴ τῆς περιουσίας καὶ ἡ ὡς νόμιμοι καὶ ὡς συγγενεῖς, δι' ὧν δύνανται νὰ ἐκδικήσωσι τὰ ἑαυτῶν δίκαια, αἱρομένης πάσης λεπτολογίας καὶ ἀλύτου πλάνης τῶν δύο ἐκείνων διακατοχῶν τῆς περιου-

7 σίας. Τὴν ἑτέραν ὅμως διακατοχὴν τῆς περιουσίας, ἥτις ὡς ἀνὴρ καὶ γυνὴ καλεῖται, καὶ ἐν τῇ ἐννάτῃ θέσει μεταξὺ τῶν παλαιῶν διακατοχῶν περιουσίας ἦτο τεθειμένη, καὶ ἐν ἰσχύϊ διετηρήσαμεν καὶ ἐν ἀνωτέρᾳ θέσει, ἤτοι ἕκτῃ, ἐθέσαμεν αὐτήν, αἴροντες ἐπαξίως ἕνεκα τῶν προρρηθεισῶν αἰτιῶν τὴν δεκάτην διακατοχὴν τῆς περιουσίας, ἥτις ἦτο ὡς συγγενεῖς τοῦ ἐλευθερωτοῦ· ὥστε ἓξ μόνον διακατοχαὶ περιουσίας τακτι-

8 καὶ νὰ μένωσιν ἐν ἰσχύϊ. Ταύτας ἑβδόμη ἐπηκολούθησεν, ἣν ἐξ ἰσχυροτάτου

roduxerunt. novissime enim mittitur edicto his etiam bo- um possessio, quibus ut detur e vel senatus consulto vel con- utione comprehensum est,quam ue bonorum possessionibus quae intestato veniunt neque eis e ex testamento sunt praetor bili iure connumeravit, sed si ultimum et extraordinarium ilium, prout res exigit, accom- davit scilicet his, qui ex legi- senatus consultis constitutio- us principum ex novo iure vel testamento vel ab intestato 8) veniunt. Cum igitur plures cies successionum praetor in- duxisset easque per ordinem posuisset et in unaquaque spe- successionis saepe plures ex- t dispari gradu personae: ne iones creditorum differantur, haberent quos convenirent, et facile in possessionem bonorum functi mittantur et eo modo i consulerent, ideo patendae norum possessioni certum tem- pus praefinivit. liberis itaque parentibus tam naturalibus am adoptivis in petenda bono- m possessione anni spatium, teris centum dierum dedit. (5) Et si intra hoc tempus ali- is bonorum possessionem non tierit, eiusdem gradus personis crescit: vel si nemo sit, dein- ps ceteris proinde bonorum ssessionem ex successorio edi- pollicetur, ac si is qui praece- hat ex eo numero non esset. si is itaque delatam sibi bonorum ssessionem repudiaverit, non ousque tempus bonorum pos- ssioni praefinitum excesserit ex-

λόγου οἱ πραίτωρες εἰσήγαγον· διότι τελευταῖον δίδεται περὶ διακατοχῆς τῆς περιουσίας ὑπόσχεσις ἐν τῷ διατάγματι καὶ εἰς ἐκείνους, εἰς οὓς ἵνα δίδηται περιέχεται ἐν νόμῳ, ἢ συγκλητικῷ δόγματι, ἢ διατάξει, ἣν οὔτε εἰς τὰς διακατοχὰς περιουσίας, αἵτινες ἐξ ἀδιαθέτου ἐπέρχονται, οὔτε εἰς τὰς ἐκ διαθήκης ὁ πραίτωρ σταθερῶς συγκατέλεξεν, ἀλλ' οἱονεὶ τελευταῖον καὶ ἔκτακτον βοήθημα, ὡς τὸ πρᾶγμα ἀπαιτεῖ, παρέσχε βεβαίως εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἐκ νόμων, συγκλητικῶν δογμάτων, διατάξεων αὐτοκρατορικῶν, κατὰ τὸ νέον δίκαιον, εἴτε ἐκ διαθήκης εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου ἔρχονται. Ἐπειδὴ λοιπὸν πολλὰ εἴδη διαδοχῶν ὁ πραίτωρ εἰσήγαγε, καὶ ταῦτα κατὰ τάξιν διέθεσεν, ἐν ἑκάστῳ δὲ εἴδει διαδοχῆς συχνὰ ὑπάρχουσι πλείονα πρόσωπα ἀνομοίου βαθμοῦ, ἵνα μὴ αἱ ἀγωγαὶ τῶν πιστωτῶν ἀναβάλλωνται, ἀλλὰ νὰ ἔχωσί τινας νὰ ἐναγάγωσι, καὶ ἵνα μὴ εὐκόλως εἰς τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθανόντος πέμπωνται, καὶ τοιουτοτρόπως ὑπὲρ ἑαυτῶν προνοῶσι, διὰ τοῦτο πρὸς αἴτησιν τῆς διακατοχῆς τῆς περιουσίας ὡρισμένον χρόνον προσδιώρισεν· εἰς τὰ τέκνα λοιπὸν καὶ τοὺς γονεῖς φυσικούς τε καὶ θετοὺς ἔδωκε πρὸς αἴτησιν τῆς διακατοχῆς τῆς περιουσίας διάστημα ἔτους, εἰς δὲ τοὺς λοιποὺς ἑκατὸν ἡμερῶν. Ἐὰν λοιπὸν ἐντὸς τοῦ χρόνου τούτου δὲν ἐζήτησέ τις τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας, προσαυξάνει εἰς τὰ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ πρόσωπα· ἢ ἐὰν μηδεὶς ὑπάρχῃ, καθεξῆς εἰς τὰ λοιπὰ ὑπισχνεῖται τὴν διακατοχὴν τῆς περιουσίας ἐκ τοῦ διαδοχικοῦ διατάγματος, ὡς ἐὰν ὁ προηγούμενος ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ ἐκείνου μὴ ὑπῆρχεν· ἐάν τις λοιπὸν τὴν ἐπαχθεῖσαν ἑαυτῷ διακατοχὴν περιουσίας ἀπώθησε, δὲν ἀναμένεται ἕως οὗ παρέλθῃ ὁ προσδιωρισμένος διὰ τὴν δια-

spectatur, sed statim ceteri ex

11 (6) eodem edicto admittuntur. In petenda autem bonorum possessione dies utiles singuli conside-
12 (7) rantur. Sed bene anteriores principes et huic causae providerunt, ne quis pro petenda bonorum possessione curet, sed, quocumque modo si admittentis eam indicium inta statuta tamen tempora ostenderit, plenum habeat earum beneficium.

X.

De adquisitione per adrogationem.

Est et alterius generis per universitatem successio, quae neque lege duodecim tabularum neque praetoris edicto, sed eo iure, quod consensu receptum est, introducta
1 est. Ecce enim cum pater familias sese in adrogationem dat, omnes res eius corporales et incorporales quaeque ei debitae sunt adrogatori ante quidem pleno iure adquirebantur, exceptis his quae per capitis deminutionem pereunt quales sint operarum obligationes et ius adgnationis. usus etenim et usus fructus, licet his antea connumerabantur, attamen capitis deminutione minima eos tolli no-

2 stra prohibuit constitutio. Nunc autem nos eandem adquisitionem, quae per adrogationem fiebat, coartavimus ad similitudinem naturalium parentum: nihil etenim aliud nisi tantummodo usus fru-

κατοχὴν τῆς περιουσίας χρόνος, ἀλλ
ἀμέσως οἱ λοιποὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ διατάγ
11 ματος γίνονται δεκτοί. Ἐν τῇ αἰ
τήσει δὲ τῆς διακατοχῆς περιουσία
λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αἱ καθ' ἑκάστα
12 ὠφέλιμοι ἡμέραι. Ὅμως καλῶς ο
προηγούμενοι αὐτοκράτορες προύνόησα
καὶ περὶ τούτου, νὰ μὴ μεριμνᾷ τις δηλ
περὶ [τοῦ τρόπου] τῆς αἰτήσεως τῆ
διατατοχῆς περιουσίας, ἀλλὰ καθ' οἱ
ονδήποτε τρόπον, ἐντὸς ὅμως τοῦ ὡ
ρισμένου χρόνου, ἐὰν ἔδειξε πρόθεσι
ἀποδοχῆς, νὰ ἔχῃ πλῆρες τὸ εὐεργέ
τημα ἐκείνων [τῶν διακατοχῶν].

10.

Περὶ ἀποκτήσεως δι' υἱοποιήσεως.

Ὑπάρχει δὲ καὶ ἑτέρου εἴδους καθο
λικὴ διαδοχή, ἥτις οὔτε ὑπὸ τοῦ δωδε
καδέλτου νόμου, οὔτε ὑπὸ τοῦ πραιτωρι
κοῦ διατάγματος, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ δικαίου
ὅπερ διὰ συναινέσεως εἶνε ἀποδεκτόν
1 εἰσήχθη. Ὅταν δηλ. πατὴρ οἰκογε
νείας δίδῃ ἑαυτὸν εἰς υἱοποίησιν, πάν
τα αὐτοῦ τὰ πράγματα σωματικὰ καὶ
ἀσώματα, καὶ ὅσα ὀφείλονται αὐτῷ
ὑπὲρ τοῦ υἱοποιοῦντος πρότερον μὲν
κατὰ πλῆρες δίκαιον ἀπεκτῶντο, ἐξαι
ρέσει ἐκείνων, ἅτινα διὰ προσωπικῆς
ἐλαττώσεως ἀπόλλυνται, ὡς εἶνε αἱ ἐνο
χαὶ ἐργασιῶν καὶ τὸ τῆς πατρογενείας
δίκαιον· διότι ἡ χρῆσις καὶ χρησικαρ
πία, καίτοι μετὰ τούτων πρότερον
συνηριθμοῦντο, ὅμως ἡμετέρα διάταξις
ἠμπόδισε νὰ ἀἴρωνται διὰ τῆς ἐλαγί-
2 στης προσωπικῆς ἐλαττώσεως. Ἤδη
ὅμως τὴν τοιαύτην ἀπόκτησιν, ἥτις διὰ
τῆς υἱοποιήσεως ἐγίνετο, περιωρίσαμεν
καθ' ὑπόδειγμα τῶν φυσικῶν γονέων·
διότι οὐδὲν ἕτερον, ἢ μόνον ἡ χρησι-
καρπία ἀποκτᾶται διὰ τῶν ὑπεξουσίων

tam naturalibus patribus
m adoptivis per filios familias
iritur in his rebus quae ex-
secus filiis obveniunt, dominio
integro servato: mortuo au-
filio adrogato in adoptiva fa-
a etiam dominium eius ad
gatorem transit, nisi supersint
e personae, quae ex nostra
titutione patrem in his quae
iri non possunt antecedunt.
ed ex diverso pro eo, quod is
uit qui se in adoptionem de-
ipso quidem iure adrogator
tenetur, sed nomine filii con-
etur et, si noluerit eum de-
ere, permittitur creditoribus
competentes nostros magi-
tus bona, quae eorum cum usu
tu futura fuissent, si se alieno
non subiecissent, possidere et
timo modo ea disponere.

υἱῶν ὑπέρ τε τῶν φυσικῶν πατέρων καὶ τῶν θετῶν ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐκείνων, ἅτινα ἔξωθεν περιέρχονται εἰς τοὺς υἱούς, τῆς κυριότητος διατηρουμένης ἀκεραίας ὑπὲρ τούτων· ἀποθανόντος ὅμως τοῦ υἱοποιηθέντος ὑπεξουσίου ἐν τῇ θετῇ οἰκογενείᾳ, καὶ ἡ κυριότης ἐκείνου μεταβαίνει εἰς τὸν υἱοποιήσαντα, ἐκτὸς ἂν ἐπιζῶσιν ἕτερα πρόσωπα, ἅτινα κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν προηγοῦνται τοῦ πατρὸς ὡς πρὸς ἐκεῖνα, ἅτινα δὲν δύνανται ν' ἀποκτηθῶσιν. Ἀλλ' ἐξ ἀντιθέτου δι' ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ δοὺς ἑαυτὸν εἰς υἱοποίησιν ὤφειλεν, αὐτοδικαίως μὲν ὁ υἱοποιήσας δὲν ἐνέχεται, ὅμως ἐν ὀνόματι τοῦ υἱοῦ ἐνάγεται, καὶ ἐὰν μὴ θέλῃ νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτόν, ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς πιστωτὰς διὰ τῶν ἁρμοδίων ἡμῶν ἀρχόντων νὰ καθέξωσι τὰ πράγματα, ἅτινα θ' ἀνῆκον μετὰ τῆς χρησικαρπίας εἰς ἐκείνους, ἐὰν μὴ εἶχον ὑποβάλλει ἑαυτοὺς εἰς ἀλλότριον δίκαιον, νὰ διαθέσωσι δ' αὐτὰ κατὰ τὸν νόμιμον τρόπον.

XI.

e eo cui libertatis causa bona addicuntur.

ccessit novus casus successio-
ex constitutione divi Marci.
n si hi, qui libertatem accepe-
t a domino in testamento. ex
non aditur hereditas, velint
a sibi addici libertatium con-
vandarum causa, audiuntur. et
rescripto divi Marci ad Popi-

ium Rufum continetur. Verba
cripti ita se habent: «Si Vir-
io Valenti, qui testamento suo

11.

Περὶ ἐκείνου εἰς ὃν χάριν ἐλευθερίας κατακυροῦται κληρονομία.

Προσετέθη νέα περίπτωσις διαδοχῆς κατὰ διάταξιν τοῦ αὐτοκράτορος Μάρκου· διότι ἐὰν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔλαβον τὴν ἐλευθερίαν παρὰ τοῦ κυρίου ἐν διαθήκῃ, ἐξ ἧς προσέλευσις εἰς τὴν κληρονομίαν δὲν γίνεται, θέλωσι νὰ κατακυρωθῇ ἡ κληρονομία εἰς ἑαυτοὺς χάριν διατηρήσεως τῶν ἐλευθεριῶν, εἰσακούονται· οὕτω δ' ἐν ἀντεπιστολῇ τοῦ αὐτοκράτορος Μάρκου πρὸς τὸν Ποπίλιον Ῥοῦφον περιέχεται. Τὰ ῥήματα δὲ τῆς ἀντεπιστολῆς ἔχουσιν ὡς ἑξῆς· « Ἐὰν εἰς τὸν Βιργίνιον Βαλέντιον, ὅστις διὰ

libertatem quibusdam adscripsit, nemine successore ab intestato existente in ea causa bona esse coeperunt, ut veniri debeant: is cuius de ea re notio est aditus rationem desiderii tui habebit, ut libertatium tam earum, quae directo, quam earum, quae per speciem fideicommissi relictae sunt, tuendarum gratia addicantur tibi, si idonee creditoribus caveris de solido quod cuique debetur solvendo. et hi quidem, quibus directa libertas data est, perinde liberi erunt, ac si hereditas adita esset: hi autem, quos heres rogatus est manumittere, a te libertatem consequantur: ita ut si non alia condicione velis bona tibi addici, quam ut etiam qui directo libertatem acceperunt tui liberti fiant, nam huic etiam voluntati tuae, si ii de quorum statu agitur consentiant, auctoritatem nostram accommodamus. et ne huius rescriptionis nostrae emolumentum alia ratione irritum fiat, si fiscus bona agnoscere voluerit: et hi qui rebus nostris attendunt scient commodo pecuniario praeferendam libertatis causam et ita bona cogenda, ut libertas his salva sit, qui eam adipisci potuerunt, si hereditas ex testamento adita es-

τῆς διαθήκης του ὥρισεν ὑπέρ τινων ἐλευθερίαν, οὐδενὸς ὑπάρχοντος ἐξ ὧν διαθέτου κληρονόμου ἤρξατο ἡ κληρονομία νὰ εἶνε ἐν τοιαύτῃ θέσει, ὥστε ἀνάγκη νὰ πωληθῇ, ἐκεῖνος εἰς ὃν γενήσεται ἡ προσέλευσις πρὸς ἀπόφανσιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, θέλει λάβει ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπιθυμίαν σου, ὥστε χάριν τῆς τηρήσεως τῶν ἐλευθεριῶν, ὅσαι ἀπ' εὐθείας εἴτε ἐν εἴδει καταπιστεύματος κατελείφθησαν, νὰ κατακυρωθῇ [ἡ κληρονομία] εἰς σέ, ἐὰν ἱκανὴν εἰς τοὺς πιστωτὰς παράσχῃς ἀσφάλειαν περὶ ἐντελοῦς καταβολῆς τοῦ εἰς ἕκαστον ὀφειλομένου· καὶ ἐκεῖνοι μέν, εἰς οὓς ἀπ' εὐθείας ἐδόθη ἡ ἐλευθερία, εἶνε οὕτως ἐλεύθεροι, ὡσεὶ ἐγένετο προσέλευσις εἰς τὴν κληρονομίαν· ἐκεῖνοι δέ, οὓς ὁ κληρονόμος παρεκλήθη νὰ χειραφετήσῃ, παρὰ σοῦ λαμβάνουσι τὴν ἐλευθερίαν οὕτως ὥστε, ἐὰν μὴ ὑπὸ ἑτέραν αἵρεσιν θέλῃς νὰ κατακυρωθῇ εἰς σὲ ἡ κληρονομία, καὶ ὅσοι ἀπ' εὐθείας ἔλαβον τὴν ἐλευθερίαν νὰ γίνωσιν ἀπελεύθεροί σου, διότι καὶ εἰς ταύτην σου τὴν θέλησιν, ἐὰν ἐκεῖνοι, περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ὁποίων πρόκειται, συναινῶσι, παρέχομεν τὴν ἡμετέραν αὐθεντίαν· ἵνα δὲ μὴ τῆς ἀντεπιστολῆς ἡμῶν ταύτης ἡ ὠφέλεια δι' ἄλλον λόγον ματαιοῦται, ἐὰν τὸ δημόσιον θελήσῃ νὰ δεχθῇ τὴν κληρονομίαν, ἃς γινώσκωσιν οἱ ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων ἡμῶν προϊστάμενοι, ὅτι παρὰ τὸ χρηματικὸν συμφέρον δέον νὰ προτιμᾶται ἡ ἐλευθερία, ἡ δὲ κληρονομία οὕτω δέον νὰ λαμβάνηται, ὥστε ἡ ἐλευθερία νὰ μένῃ σῶα δι' ἐκείνους, οἵτινες ἠδύναντο ν' ἀποκτήσωσιν αὐτήν, ἐὰν εἰς τὴν κληρονομίαν ἐγίνετο προσέλευσις ἐκ τῆς διαθήκης. Διὰ τῆς ἀντεπιστολῆς ταύτης ἐλήφθη πρόνοια καὶ ὑπὲρ τῶν ἀπελευθερώσεων καὶ ὑπὲρ τῶν διαθετῶν, ἵνα μὴ αἱ κληρονομίαι αὐτῶν καταλαμβάνωνται ὑπὸ τῶν πιστω-

2 set». Hoc rescripto subventum est et libertatibus et defunctis, ne bona eorum a creditoribus possideantur et veneant. certe si fuerint ex hac causa bona addicta,

2 λευσις ἐκ

sat bonorum venditio: extitit
m defuncti defensor, et quidem
neus, qui de solido creditoribus

avet. Inprimis hoc rescriptum
ens locum habet, quotiens te-
mento libertates datae sunt.
d ergo si quis intestatus dece-
s codicillis libertates dederit
que adita sit ab intestato here-
as? favor constitutionis debet
um habere. certe si testatus
edat et codicillis dederit liber-
em, competere eam nemini

dubium est. Tunc constitutioni
um esse verba ostendunt, cum
mo successor ab intestato exi-
t: ergo quamdiu incertum sit,
rum existat an non, cessabit
nstitutio: si certum esse coe-
rit neminem extare, tunc erit
constitutioni locus Si is, qui
integrum restitui potest, absti-
it se ab hereditate, an, quamvis
test in integrum restitui, potest
mitti constitutio et addictio bo-
rum fieri? quid ergo, si post
dictionem libertatum conser-
ndarum causa factam in inte-
um sit restiturus? utique non
it dicendum revocari libertates,

quae semel competierunt. Haec
nstitutio libertatum tuendarum
usa introducta est: ergo si li-
ertates nullae sint datae, cessat
nstitutio quid ergo, si vivus
edit libertates vel mortis causa
, ne de hoc quaeratur, utrum in
audem creditorum an non fac-

πῶν, καὶ πωλῶνται· τοὐλάχιστον ἐὰν
ἐκ τοῦ τοιούτου λόγου ἐγένετο κατα-
κύρωσις τῆς κληρονομίας, ἀργεῖ ἡ τῆς
περιουσίας πώλησις· διότι ὑπάρχει ὑ-
περασπιστὴς τοῦ ἀποθανόντος, καὶ μά-
λιστα ἀξιόχρεως, ὅστις ἐντελῆ ἐγγύη-
3 σιν παρέχει εἰς τοὺς πιστωτάς. Ἐν
πρώτοις ἡ παροῦσα ἀντιγραφὴ τότε ἐ-
φαρμόζεται, ὅταν διὰ διαθήκης ἐδό-
θησαν ἐλευθερίαι· τί λοιπόν, ἐάν τις ἀ-
διάθετος ἀποθνήσκων ἔδωκε διὰ κω-
δικέλλων ἐλευθερίας, μηδ' ἐγένετο ἐξ
ἀδιαθέτου προσέλευσις εἰς τὴν κληρο-
νομίαν; τὸ εὐεργέτημα τῆς διατάξεως
πρέπει νὰ ἐφαρμόζηται· τοὐλάχιστον
ἐάν [τις] μετὰ διαθήκης ἀποθάνῃ καὶ
διὰ κωδικέλλων δώσῃ ἐλευθερίαν, οὐ-
δεὶς ἀμφιβάλλει, ὅτι ἁρμόζει αὕτη.
4 Τὰ ῥήματα δὲ δεικνύουσιν, ὅτι τότε ἡ
διάταξις λαμβάνει χώραν, ὅταν μηδεὶς
ἀναδειχθῇ ἐξ ἀδιαθέτου διάδοχος· λοι-
πὸν ἐφόσον εἶνε ἀβέβαιον, ἂν ὑπάρχῃ ἢ
ὄχι, θέλει ἀργεῖ ἡ διάταξις· ἐὰν δὲ
ἤρξατο νὰ εἶνε βέβαιον, ὅτι οὐδεὶς ὑ-
πάρχει, τότε λαμβάνει ἡ διάταξις χώ-
5 ραν. Ἐὰν ἐκεῖνος, ὅστις δύναται νὰ
ἀποκατασταθῇ εἰς ἀκέραιον, ἐποίησεν
ἀποχὴν ἀπὸ τῆς κληρονομίας, ἆρά γε,
καίτοι δύναται ν' ἀποκατασταθῇ εἰς
ἀκέραιον, δύναται νὰ γείνῃ δεκτὴ ἡ
διάταξις καὶ νὰ γείνῃ ἡ τῆς κληρονο-
μίας κατακύρωσις; τί λοιπόν, ἐὰν μετὰ
τὴν χάριν διατηρήσεως τῶν ἐλευθεριῶν
γενομένην κακακύρωσιν ἀπεκατεστάθη
εἰς ἀκέραιον; ἐξάπαντος δὲν θέλει λε-
χθῇ ὅτι ἀνακαλοῦνται αἱ ἀπελευθερώ-
6 σεις, αἵτινες ἅπαξ ἀπενεμήθησαν. Ἡ
παροῦσα διάταξις εἰσήχθη χάριν δια-
τηρήσεως τῶν ἐλευθεριῶν. λοιπὸν ἐὰν
μηδόλως ἐδόθησαν ἐλευθερίαι, ἀργεῖ ἡ
διάταξις· τί λοιπόν, ἐάν [τις] ζῶν ἔδω-
κεν ἐλευθερίας ἢ αἰτία θανάτου, καὶ
ἵνα μὴ ὑπάρξῃ ζήτημα περὶ τούτου,
ἂν πρὸς καταδολίευσιν τῶν πιστωτῶν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

tum sit, idcirco velint addici sibi bona, an audiendi sunt? et magis est, ut audiri debeant, etsi defi-

7 ciant verba constitutionis. Sed cum multas divisiones eiusmodi constitutioni deesse perspeximus, lata est a nobis plenissima constitutio, in quam multae species collatae sunt, quibus ius huiusmodi successionis plenissimum est effectum: quas ex ipsa lectione constitutionis potest quis cognoscere.

XII.

De successionibus sublatis, quae fiebant per bonorum venditionem et ex senatus consulto Claudiano.

Erant ante praedictam successionem olim et aliae per universitatem successiones. qualis fuerat bonorum emptio, quae de bonis debitoris vendendis per multas ambages fuerat introducta et tunc locum habebat, quando iudicia ordinaria in usu fuerunt: sed cum extraordinariis iudiciis posteritas usa est, ideo cum ipsis ordinariis iudiciis etiam bonorum venditiones exspiraverunt et tantummodo creditoribus datur officio iudicis bona possidere et prout eis utile visum fuerit ea disponere, quod ex latioribus digestorum

1 libris perfectius apparebit. Erat et ex senatus consulto Claudiano miserabilis per universitatem adquisitio, cum libera mulier servili

ἢ ὄχι ἐγένετο, διὰ τοῦτο θέλωσι κατακυρωθῇ εἰς ἑαυτοὺς ἡ κληρονομ ἆρά γε πρέπει νὰ εἰσακούωνται; πιθ νώτερον λοιπὸν εἶνε, ὅτι πρέπει νὰ εἰσ κούωνται, καίτοι ἐλλιπῆ εἶνε τὰ ῥ

7 ματα τῆς διατάξεως. Ἀλλ' ἐπει πολλαὶ περιπτώσεις εἴδομεν ὅτι ἐλλ πβυσιν ἀπὸ τὴν παροῦσαν διάταξιν, ἐξ δόθη ὑφ' ἡμῶν πληρεστάτη διάταξ ἐν ᾗ πολλαὶ περιστώσεις συνήχθησα καθ' ἃς τὸ δίκαιον τῆς τοιαύτης δι δοχῆς πληρέστατον ἐγένετο· ταύτας ἐξ αὐτῆς τῆς ἀναγνώσεως τῆς διατ ξεως δύναταί τις νὰ μάθῃ.

12.

Περὶ ἄρσεως διαδοχῶν, αἵτινες ἐγίνοντο διὰ τῆς πωλήσεως τῆς κληρονομίας, καὶ κατὰ τὸ Κλαυδιανὸν συγκλ. δόγμα.

Ὑπῆρχον ἄλλοτε πρὸ τῆς προρρ θείσης διαδοχῆς καὶ ἕτεραι καθολικ διαδοχαί. τοιαύτη ἦτο ἡ τῆς κληρ νομίας ἀγόρασις, ἥτις κατὰ τὴν δι πολλῶν περιστροφῶν πώλησιν τῆς κλ ρονομίας τοῦ ὀφειλέτου εἰσήχθη. κ τότε ἐλάμβανε χώραν, ὅτε ἡ τακτικ διαδικασία ἦτο ἐν χρήσει· ἀλλ' ἀφ οἱ μεταγενέστεροι μετεχειρίσθησαν τ ἔκτακτον διαδικασίαν, ἐκ τούτου με αὐτῆς τῆς τακτικῆς διαδικασίας κατ παυσαν καὶ αἱ πωλήσεις κληρονομίας μόνον δ' εἰς τοὺς πιστωτὰς ἐπιτρέπετ διὰ τοῦ δικαστοῦ νὰ καταλάβωσι τ κληρονομίαν, καὶ νὰ διαθέσωσιν ὡς ἤ θελε τοῖς φανῆ ὠφέλιμον, ὅπερ ἐκ τῶ διεξοδικῶν βιβλίων τῶν πανδεκτῶν ἐν

1 τελέστερον θέλει φανῆ. Ὑπῆρχε δ καὶ κατὰ τὸ Κλαυδιανὸν συγκλητικὸ δόγμα ἀθλία καθολικὴ διαδοχή, ὅτα ἐλευθέρα γυνὴ ὑπὸ ἔρωτος μετὰ δούλο

bre bacchata ipsam libertatem
senatus consultum amittebat
cum libertate substantiam:
od indignum nostris temporibus
e existimantes et a nostra ci-
ate deleri et non inseri nostris
estis concessimus.

XIII[1].

De obligationibus.

Nunc transeamus ad obligatio-
s. obligatio est iuris vinculum,
o necessitate adstringimur ali-
us solvendae rei secundum
nostrae civitatis iura. Omnium
tem obligationum summa divisio
duo genera diducitur: namque
civiles sunt aut praetoriae.
iles sunt, quae aut legibus con-
tutae aut certe iure civili com-
batae sunt. praetoriae sunt,
as praetor ex sua iurisdictione
nstituit, quae etiam honorariae
vocantur. Sequens divisio in
attuor species diducitur: aut
im ex contractu sunt aut quasi
contractu aut ex maleficio aut
asi ex maleficio. prius est, ut
his quae ex contractu sunt dis-
ciamus. harum aeque quattuor
ecies sunt: aut enim re con-
huntur aut verbis aut litteris
t consensu. de quibus singulis
spiciamus.

ἐκμανεῖσα αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν διὰ
τοῦ συγκλητικοῦ δόγματος ἀπέβαλλε,
σὺν τῇ ἐλευθερίᾳ δὲ τὴν περιουσίαν.
τοῦτο δ' ἀνάξιον τῶν ἡμετέρων χρόνων
θεωροῦντες ἐδέχθημεν καὶ ἐκ τῆς ἡμε-
τέρας πολιτείας νὰ καταργηθῇ καὶ εἰς
τοὺς ἡμετέρους πανδέκτας νὰ μὴ κατα-
χωρηθῇ.

13.

Περὶ ἐνοχῶν.

Ἤδη μεταβῶμεν εἰς τὰς ἐνοχάς. ἐ-
νοχὴ εἶνε δεσμὸς δικαίου, δι' οὗ ἐξα-
ναγκαζόμεθα νὰ καταβάλωμεν πρᾶγ-
μά τι συμφώνως πρὸς τὰ δίκαια τῆς
1 ἡμετέρας πολιτείας. Πασῶν δὲ τῶν
ἐνοχῶν ἡ ὑψίστη διαίρεσις εἰς δύο εἴδη
ἀνάγεται. διότι εἴτε ἀστικαὶ εἶνε εἴτε
πραιτωρικαί. ἀστικαὶ εἶνε, ὅσαι εἴτε
ὑπὸ νόμων ὡρίσθησαν, εἴτε τοὐλάχιστον
ὑπὸ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ἐπεδοκιμά-
σθησαν. πραιτωρικαὶ δ' εἶνε, ὅσας ὁ
πραίτωρ ἐκ τῆς δικαιοδοσίας του ὥ-
ρισεν, αἵτινες καὶ ἀξιωματικαὶ καλοῦν-
2 ται. Ἡ δ' ἀκόλουθος διαίρεσις ἀνα-
γεται εἰς τέσσαρα εἴδη· διότι εἴτε ἐκ
συμβολαίου εἶνε εἴτε ἐξ οἱονεὶ συμβο-
λαίου, εἴτε ἐκ κακοπραξίας, εἴτε ἐξ οἱο-
νεὶ κακοπραξίας. πρότερον δ' ἃς ἐξετά-
σωμεν περὶ τῶν ὄντων ἐκ συμβολαίου.
τούτων ὁμοίως τέσσαρα ὑπάρχουσιν εἴ-
δη· διότι εἴτε διὰ [δόσεως] πράγματος
συνάπτονται, εἴτε δι' [ἀπαγγελίας] ῥη-
μάτων, εἴτε διὰ γραμμάτων, εἴτε δι'
[ἁπλῆς] συναινέσεως· περὶ ἑκάστου αὐ-
τῶν ἃς πραγματευθῶμεν.

[1]) Πανδ. (44. 7) — Κωδ. (4. 10)

XIIII.

Quibus modis re contrahitur obligatio.

Re contrahitur obligatio veluti mutui datione. mutui autem obligatio in his rebus consistit, quae pondere numero mensurave constant, veluti vino oleo frumento pecunia numerata aere argento auro, quas res aut numerando aut metiendo aut pendendo in hoc damus. ut accipientium fiant et quandoque nobis non eaedem res, sed aliae eiusdem naturae et qualitatis reddantur. unde etiam mutuum appellatum sit, quia ita a me tibi datur, ut ex meo tuum fiat. ex eo contractu nascitur actio

1 quae vocatur condictio. Is quoque, qui non debitum accepit ab eo qui per errorem solvit, re obligatur: daturque agenti contra eum propter repetitionem condicticia actio. nam proinde ei condici potest «si paret eum dare oportere» ac si mutuum accepisset: unde pupillus, si ei sine tutoris auctoritate non debitum per errorem datum est, non tenetur indebiti condictione non magis quam mutui datione. sed haec species obligationis non videtur ex contractu consistere, cum is qui solvendi animo dat magis distrahere voluit negotium quam con-

2 trahere. Item is cui res aliqua utenda datur, id est commodatur, re obligatur et tenetur commo-

14.

Κατὰ τίνας τρόπους διὰ πράγματος συνάπτεται ἐνοχή.

Διὰ πράγματος συνάπτεται ἐνοχ
λ. χ. διὰ δόσεως δανείου· ἡ τοῦ δανε
ου δ' ἐνοχὴ συνίσταται ἐξ ἐκείνων τῶν
πραγμάτων, ἅτινα σταθμῶνται ἀρι
μοῦνται, ἢ μετροῦνται, ὡς τοῦ οἴνου
ἐλαίου, σίτου, χρημάτων μετρητῶν
χαλκοῦ, ἀργύρου, χρυσοῦ, ἅτινα πρά
ματα εἴτε ἀριθμοῦντες εἴτε μετροῦντ
εἴτε σταθμῶντες δίδομεν διὰ τοῦτ
ἵνα γείνωσι τῶν λαμβανόντων, καὶ ἀπ
δοθῶσί ποτε ἡμῖν οὐχὶ τὰ αὐτὰ πρά
ματα, ἀλλ' ἕτερα τῆς αὐτῆς φύσε
καὶ ποιότητος. ἐντεῦθεν δὲ καὶ ὠνομ
σθη δάνειον (mutuum), διότι οὕτ
παρ' ἐμοῦ εἰς σὲ δίδεται, ὥστε ἐξ ἰδ
κοῦ μου νὰ γείνῃ ἰδικόν σου (ex me
tuum). ἐκ τοῦ συμβολαίου τούτου γε
νᾶται ἀγωγὴ, ἥτις καλεῖται ἀπαίτ
1 σις (condictio). Ὡσαύτως ἐκεῖνο
ὅστις μὴ ὀφειλόμενον ἔλαβε παρά τιν
ὅστις ἐκ πλάνης κατέβαλεν, ἐκ τ
πράγματος ἐνέχεται. δίδεται δ' εἰς τ
κατ' αὐτοῦ ἐνάγοντα διὰ τὴν ἀναζ
τησιν ἀπαιτητικὴ ἀγωγή. διότι οὗτ
δύναται νὰ ἐγερθῇ κατ' αὐτοῦ ἀπαίτ
σις «ἐὰν φαίνηται ὅτι πρέπει οὗτος
δώσῃ» ὡς ἐὰν δάνειον ἔλαβεν. ἐντεῦθ
ὁ ἄνηβος, ἐὰν ἄνευ τῆς αὐθεντίας τ
ἐπιτρόπου ἐδόθη αὐτῷ ἐκ πλάνης
ὀφειλόμενον, δὲν ἐνέχεται διὰ τῆς
παιτήσεως τοῦ ἀχρεωστήτου, ὡς οὐ
ἐκ τῆς δόσεως δανείου. ἀλλὰ τὸ εἰδ
τοῦτο τῆς ἐνοχῆς δὲν θεωρεῖται ὅτι
συμβολαίου συνίστανται, διότι ὁ δίδ
μὲ σκοπὸν πληρωμῆς ἤθελε μᾶλλον
διαλύσῃ δικαιοπραξίαν παρὰ νὰ συνάψ
2 Ὡσαύτως ἐκεῖνος, εἰς ὃν δίδεται πρᾶ
μά τι πρὸς χρῆσιν, ἤτοι χρησιδανείζ
ται, διὰ τοῦ πράγματος ἐνέχεται, ὑπ

ati actione. sed is ab eo qui mu-
hum accepit longe distat: nam-
ue non ita res datur, ut eius fiat,
ob id de ea re ipsa restituenda
enetur. et is quidem qui mutuum
ccepit, si quolibet fortuito casu
uod accepit amiserit, veluti in-
endio ruina naufragio aut latro-
um hostiumve incursu, nihilo
inus obligatus permanet. at is
ui utendum accepit sane quidem
xactam diligentiam custodiendae
ei praestare iubetur nec sufficit
tantam diligentiam adhibuisse,
uantam suis rebus adhibere soli-
s est, si modo alius diligentior
oterit eam rem custodire: sed
ropter maiorem vim maioresve
asus non tenetur, si modo non
uius culpa is casus intervenerit:
lioquin si id quod tibi commo-
atum est peregre ferre tecum
alueris et vel incursu hostium
raedonumve vel naufragio ami-
eris, dubium non est, quin de
estituenda ea re tenearis. com-
nodata autem res tunc proprie
ntellegitur, si nulla mercede ac-
epta vel constituta res tibi utenda
ata est. alioquin mercede inter-
eniente locatus tibi usus rei vi-
etur: gratuitum enim debet esse

commodatum. Praeterea et is,
pud quem res aliqua deponitur,
e obligatur et actione depositi,
ui et ipse de ea re quam accepit
estituenda tenetur. sed is ex eo
olo tenetur, si quid dolo commi-
erit, culpae autem nomine, id est
esidiae atque neglegentiae, non

κείμενος εἰς τὴν τοῦ χρησιδανείου ἀγω-
γήν. ἀλλ' οὗτος διαφέρει πολὺ τοῦ λα-
βόντος δάνειον· διότι δὲν δίδεται τὸ
πρᾶγμα οὕτως, ὥστε νὰ καθίσταται
ἴδιον αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἐνέχεται
περὶ ἀποκαταστάσεως αὐτουσίου τοῦ
πράγματος. καὶ ὁ μὲν λαβὼν δάνειον,
ἐξ οἱουδήποτε τυχαίου γεγονότος ἀπώ-
λεσε τὸ ληφθέν, λ. χ. ἐκ πυρκαϊᾶς,
καταρεύσεως [οἰκίας], ναυαγίου, ἢ ἐπι-
δρομῆς λῃστῶν ἢ ἐχθρῶν, οὐδὲν ἧττον
ἐξακολουθεῖ ἐνεχόμενος. ὅμως ὁ λαβὼν
πρὸς χρῆσιν, βεβαίως μὲν διατάσσεται
νὰ δεικνύῃ ἐξιδιασμένην ἐπιμέλειαν
περὶ τὴν φύλαξιν τοῦ πράγματος, οὐδ'
ἀρκεῖ νὰ κατέβαλε τοσαύτην ἐπιμέ-
λειαν, ὅσην εἰς τὰ ἴδια πράγματα συν-
ειθίζει νὰ καταβάλλῃ, ἀρκεῖ μόνον ἕτε-
ρος νὰ ἠδύνατο νὰ τηρήσῃ τὸ πραγμα
ἐπιμελέστερον. ἀλλὰ δι' ἀνωτέραν βίαν
ἢ ἀνώτερα συμβάντα δὲν ἐνέχεται, ἀρ-
κεῖ μόνον νὰ μὴ ἐπῆλθε τὸ συμβὰν ἐκ
πταίσματος αὐτοῦ. ἄλλως ἐὰν τὸ χρη-
σιδανεισθέν σοι προὐτίμησας νὰ φέρῃς
μετὰ σοῦ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, καὶ εἴτε
ἐξ ἐπιδρομῆς ἐχθρῶν ἢ λῃστῶν ἢ ἐκ
ναυαγίου ἀπώλεσας, δὲν ὑπάρχει ἀμ-
φιβολία, ὅτι περὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ
πράγματος τούτου ἐνέχεσαι. χρησιδα-
νεισθὲν δὲ πρᾶγμα τότε κυρίως θεω-
ρεῖται, ἐὰν μηδενὸς μισθώματος λη-
φθέντος ἢ ὁρισθέντος ἐδόθη σοι τὸ
πρᾶγμα πρὸς χρῆσιν· ἄλλως ἐὰν μεσο-
λαβῇ μίσθωμα, θεωρεῖται ὅτι ἐξεμι-
σθώθη σοι ἡ χρῆσις τοῦ πράγματος.
διότι δωρεὰν πρέπει νὰ εἶνε τὸ χρη-
σιδάνειον. Ἐκτὸς τούτων καὶ ἐκεῖνος,
παρὰ τῷ ὁποίῳ κατατίθεται πρᾶγμά
τι, ἐκ τοῦ πράγματος ἐνέχεται, καὶ τῆς
ἀγωγῆς τῆς παρακαταθήκης, καὶ αὐ-
τὸς δ' εἰς ἀπόδοσιν τοῦ ληφθέντος πράγ-
ματος ἐνέχεται. ἀλλ' οὗτος ἐκ τούτου
μόνου ἐνέχεται, ἐάν τι δολίως ἔπραξε,
λόγῳ ὅμως πταίσματος, ἤτοι ὀλιγω-

tenetur: itaque securus est qui parum diligenter custoditam rem furto amisit, quia, qui neglegenti amico rem custodiendam tradit, suae facilitati id imputare debet,

4 Creditor quoque qui pignus accepit re obligatur, qui et ipse de ea ipsa re quam accepit restituenda tenetur actione pigneraticia. sed quia pignus utriusque gratia datur, et debitoris, quo magis ei pecunia crederetur, et creditoris, quo magis ei in tuto sit creditum, placuit sufficere, quod ad eam rem custodiendam exactam diligentiam adhiberet: quam si praestiterit et aliquo fortuitu casu rem amiserit, securum esse nec impediri creditum petere.

ρίας καὶ ἀμελείας, δὲν ἐνέχεται. ὅθεν εἶνε ἀσφαλής, ὅστις πρᾶγμα μὴ ἐπιμελῶς φυλαττόμενον διὰ κλοπῆς ἀπώλεσε, διότι, ὁ παραδίδων πρᾶγμα πρὸς φύλαξιν εἰς ἀμελῆ φίλον, ὀφείλει νὰ καταλογίσῃ τοῦτο εἰς τὴν ἰδίαν ἐλαφρότη-
4 τα. Ὡσαύτως ὁ πιστωτής, ὅστις ἔλαβεν ἐνέχυρον, ἐνέχεται ἐκ τοῦ πράγματος, ὑποχρεούμενος καὶ αὐτὸς διὰ τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἐνεχύρου ν' ἀποκαταστήσῃ τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἔλαβεν. ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἐνέχυρον δίδεται χάριν ἑκατέρου, καὶ τοῦ ὀφειλέτου, ἵνα μᾶλλον οὗτος πιστοῦται διὰ χρημάτων, καὶ τοῦ πιστωτοῦ, ἵνα μᾶλλον ἀσφαλὴς εἶνε ἡ πίστωσις αὐτοῦ, ἐδέχθησαν ὅτι ἀρμόζει, νὰ καταβάλλῃ [ὁ πιστωτὴς] ἀκριβῆ ἐπιμέλειαν πρὸς τήρησιν τοῦ πράγματος. ταύτην ἐὰν κατέβαλεν, ἔκ τινος δὲ τυχαίου γεγονότος ἀπώλεσε τὸ πρᾶγμα, εἶνε ἀσφαλής, οὐδ' ἐμποδίζεται νὰ ζητήσῃ τὸ δάνειον.

XV[1].

De verborum obligatione.

Verbis obligatio contrahitur ex interrogatione et responsu, cum quid dari fierive nobis stipulamur. ex qua duae proficiscuntur actiones, tam condictio, si certa sit stipulatio, quam ex stipulatu, si incerta. quae hoc nomine inde utitur, quia stipulum apud veteres firmum appellabatur, forte a stipite descendens.

(1) Πανδ. (45. 1) — Κωδ. (8. 37)

1 In hac re olim talia verba tradita fuerunt: spondes? spondeo, promittis? promitto, fidepromittis? fidepromitto, fideiubes? fideiubeo, dabis? dabo, facies? fa-

15.

Περὶ ἐνοχῆς (διὰ) ῥημάτων.

Διὰ ῥημάτων συνάπτεται ἐνοχὴ ἐξ ἐπερωτήσεως καὶ ἀπαντήσεως, ὅταν ἐπερωτῶμεν νὰ δοθῇ τι ἢ νὰ γείνῃ ὑπὲρ ἡμῶν. ἐκ ταύτης πηγάζουσι δύο ἀγωγαί, δηλ. καὶ ἀπαίτησις, ἐὰν ἡ ἐπερώτησις (stipulatio) εἶνε ὡρισμένη, καὶ ἡ ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως [ἀγωγή], ἐὰν [εἶνε] ἀβεβαία. εἶνε δ' ἐν χρήσει τὸ ὄνομα τοῦτο (stipulatio) διότι stipulum παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο τὸ σταθερόν, ἴσως ἐκ τοῦ stipes (κορμὸς) παραγόμενον.

1 Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἄλλοτε ὑπῆρχον τὰ ἑξῆς ῥήματα, ὁμολογεῖς; ὡμολογῶ· ὑπισχνεῖσαι; ὑπισχνοῦμαι· παρέχεις πίστιν; παρέχω· ἐγγυᾶσαι; ἐγγυῶμαι· θὰ δώσῃς; θὰ δώσω· θὰ πράξῃς; θὰ

iam. utrum autem Latina an
raeca vel qua alia lingua stipu-
atio concipiatur, nihil interest,
cilicet si uterque stipulantium
ntellectum huius linguae habeat:
ec necesse est eadem lingua
trumque uti, sed sufficit con-
ruenter ad interrogatum respon-
ere: quin etiam duo Graeci La-
ina lingua obligationem contra-
ere possunt. sed haec sollemnia
erba olim quidem in usu fuerunt:
ostea autem Leoniana constitu-
io lata est, quae sollemnitate
erborum sublata sensum et con-
onantem intellectum ab utraque
arte solum desiderat, licet qui-
uscumque verbis expressus est.

2 Omnis stipulatio aut pure aut
n diem aut sub condicione fit.
ure veluti «quinque aureos dare
pondes?» idque confestim peti
otest. in diem, cum adiecto die
uo pecunia solvatur stipulatio
it: veluti «decem aureos primis
kalendis Martiis dare spondes?»
d autem, quod in diem stipula-
mur, statim quidem debetur, sed
eti prius quam dies veniat non
otest: ac ne eo quidem ipso die,
n quem stipulatio facta est, peti
otest, quia totus dies arbitrio
solventis tribui debet. neque enim
certum est eo die, in quem pro-
nissum est, datum non esse, prius-

3 quam praetereat. At si ita sti-
puleris «decem aureos annuos
quoad vivam dare spondes?» et
ure facta obligatio intellegitur
et perpetuatur, quia ad tempus

πράξω. ἂν δὲ εἰς τὴν λατινικὴν ἢ ἑλ-
ληνικὴν ἢ ἄλλην τινὰ γλῶσσαν συνά-
πτηται ἡ ἐπερώτησις, οὐδόλως διαφέρει,
ἐννοεῖται, ἐὰν ἑκάτερος τῶν ἐπερωτών-
των κατανοῇ τὴν τοιαύτην γλῶσσαν.
οὐδ' εἶνε ἀνάγκη ἑκάτερος τὴν αὐτὴν
γλῶσσαν νὰ μεταχειρισθῇ, ἀλλ' ἀρκεῖ
συμφώνως ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὸ ἐπερωτη-
θέν· μάλιστα δὲ καὶ δύο ἕλληνες δύ-
νανται ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ νὰ συνά-
ψωσιν ἐνοχήν· ἀλλὰ ταῦτα τὰ πανη-
γυρικὰ ῥήματα πάλαι μὲν ἦσαν ἐν χρή-
σει· κατόπιν ὅμως ἐξεδόθη ἡ Λεοντία
διάταξις, ἥτις καταργοῦσα τὴν πανη-
γυρικότητα τῶν ῥημάτων ἀπαιτεῖ μό-
νην τὴν βούλησιν καὶ συμφωνίαν ἐξ
ἑκατέρου μέρους, καίτοι δι' οἱωνδήποτε
ῥημάτων ἐξεδηλώθη.

2 Πᾶσα ἐπερώτησις γίνεται εἴτε ἁπλῶς
εἴτε ὑπὸ προθεσμίαν εἴτε ὑπὸ αἵρεσιν·
ἁπλῶς λ. χ. «πέντε χρυσοὺς ὑπισχνεῖ-
σαι νὰ δώσῃς;» ἐνταῦθα δὲ ἀμέσως δύ-
νανται ν' ἀπαιτηθῶσιν· ὑπὸ προθεσμίαν,
ἐὰν ἡ ἐπερώτησις γίνηται προστιθεμέ-
νης ἡμέρας, καθ' ἣν τὰ χρήματα θὰ
καταβληθῶσι· λ. χ. «δέκα χρυσοὺς
ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς κατὰ τὴν πρώ-
την Μαρτίου;» Ἐνταῦθα δὲ ὅ,τι ὑπὸ
προθεσμίαν ἐπερωτᾶται, ἀμέσως μὲν
ὀφείλεται, ὅμως ν' ἀπαιτηθῇ πρὶν ἢ
ἔλθῃ ἡ προθεσμία δὲν δύναται· οὐδὲ
καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν
[ἵνα καταβληθῶσιν] ἐγένετο ἡ ἐπερώτη-
σις, δύναται νὰ γείνῃ ἀπαίτησις, διότι
ὁλόκληρος ἡ ἡμέρα πρέπει νὰ παρέχη-
ται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ καταβάλλον-
τος· διότι δὲν εἶνε βέβαιον, ὅτι κατὰ
τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐγένετο ἡ ὑπόσχε-
σις, δὲν ἐγένετο ἡ δόσις, πρὶν ἢ παρέλ-
3 θῃ. Ἂν ὅμως ἐπηρώτησας ὡς ἑξῆς·
«δέκα χρυσοὺς κατ' ἔτος ἐφ' ὅσον ζῶ
ὑπισχνεῖσαι νὰ δίδῃς;» ἡ ἐνοχὴ θεω-
ρεῖται καὶ ἁπλῶς γενομένη καὶ ἐπὶ τὸ
διηνεκές, διότι δὲν δύναται νὰ ὀφεί-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

deberi non potest. sed heres petendo pacti exceptione submove-

4 bitur. Sub condicione stipulatio fit, cum in aliquem casum differtur obligatio, ut, si aliquid factum fuerit aut non fuerit, stipulatio committatur, veluti «si Titius consul factus fuerit, quinque aureos dare spondes?» si quis ita stipuletur «si in Capitolium non ascendero, dare spondes?» perinde erit, ac si stipulatus esset cum morietur dari sibi. ex condicionali stipulatione tantum spes est debitum iri, eamque ipsam spem transmittimus, si, priusquam condicio exi-

5 stat, mors nobis contigerit. Loca etiam inseri stipulationi solent, veluti «Carthagine dare spondes?» quae stipulatio licet pure fieri videatur, tamen re ipsa habet tempus iniectum, quo promissor utatur ad pecuniam Carthagine dandam. et ideo si quis ita Romae stipuletur «hodie Carthagine dare spondes?» inutilis erit stipulatio, cum impossibilis sit repromissio.
6 Condiciones, quae ad praeteritum vel ad praesens tempus referuntur, aut statim infirmant obligationem aut omnino non differunt: veluti «si Titius consul fuit» vel «si Maevius vivit, dare spondes?» nam si ea ita non sunt, nihil valet stipulatio: sin autem ita se habent, statim valet. quae enim per rerum naturam certa sunt, non morantur obligationem, licet apud nos incerta sint.
7 Non solum res in stipulatum deduci possunt, sed etiam facta: ut si stipulemur fieri aliquid vel

ληται ἐπὶ [ὡρισμένον] χρόνον· ἀλλ' ὁ κληρονόμος ἀπαιτῶν θέλει ἀποκρουσθῇ διὰ τῆς ἐνστάσεως τοῦ συμφώνου.
4 Ὑπὸ αἵρεσιν γίνεται ἐπερώτησις, ὅταν ἡ ἐνοχὴ ἀνάγηται εἰς γεγονός τι, ὥστε, ἐάν τι γείνῃ ἢ μὴ γείνῃ, ἡ ἐπερώτησις νὰ πραγματοῦται, λ. χ. «ἐὰν ὁ Τίτιος γείνῃ ὕπατος, πέντε χρυσοὺς ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς;» ἐὰν δέ τις ἐπερωτᾷ ὡς ἑξῆς· «ἐὰν μὴ ἀνέλθω εἰς τὸ Καπιτώλιον, ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς;» θέλει εἰσθαι οὕτως, ὡς ἐὰν ἐπηρώτησε νὰ δοθῇ αὐτῷ, ὅταν ἀποθάνῃ. ἐξ αἱρετικῆς ἐπερωτήσεως μόνον ἡ ἐλπὶς ὑπάρχει περὶ μελλούσης ὀφειλῆς, αὐτὴν δὲ ταύτην τὴν ἐλπίδα μεταβιβάζομεν [εἰς τοὺς κληρονόμους] ἐὰν προτοῦ ἡ αἵρεσις ἐξέλθῃ, καταλάβῃ ἡμᾶς ὁ θάνατος.
5 Καὶ τόποι συνήθως προστίθενται εἰς τὴν ἐπερώτησιν, λ. χ. «ἐν Καρχηδόνι ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς;» ἤτις ἐπερώτησις καίτοι φαίνεται ὅτι ἁπλῶς γίνεται, ὅμως πράγματι ἐνέχει χρόνον, οὗτινος ὁ ὑπισχνούμενος ποιεῖ χρῆσιν πρὸς δόσιν τῶν χρημάτων ἐν Καρχηδόνι· καὶ διὰ τοῦτο ἐάν τις ἐν Ῥώμῃ ἐπερωτᾷ ὡς ἑξῆς· «σήμερον ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς ἐν Καρχηδόνι;» ἀνωφελὴς εἶνε ἡ ἐπερώτησις, διότι ἡ ὑπόσχεσις εἶνε
6 ἀδύνατον [νὰ πληρωθῇ]. Αἱρέσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὸν παρελθόντα ἢ τὸν παρόντα χρόνον, εἴτε ἀμέσως ἀκυροῦσι τὴν ἐνοχήν, εἴτε οὐδόλως ἀναβάλλουσι λ. χ. «ἐὰν ὁ Τίτιος ἦτο ὕπατος, ἢ ἐὰν ὁ Μαίβιος ζῇ, ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς;» διότι, ἐὰν ταῦτα μὴ ἔχωσιν οὕτως, οὐδόλως ἰσχύει ἡ ἐπερώτησις· ἂν ὅμως οὕτως ἔχωσιν, ἀμέσως ἰσχύει· διότι ὅσα ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων εἶνε βέβαια, δὲν βραδύνουσι τὴν ἐνοχήν, καίτοι δι' ἡμᾶς εἶνε ἀβέβαια.
7 Οὐχὶ μόνον πράγματα δύνανται νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς ἐπερώτησιν, ἀλλὰ καὶ πράξεις· ὡς ὅταν ἐπερωτῶμεν νὰ γείνῃ τ

on fieri. et in huiusmodi stipu-
tionibus optimum erit poenam
ubicere, ne quantitas stipulatio-
is in incerto sit ac necesse sit
ctori probare, quid eius intersit.
aque si quis ut fiat aliquid sti-
uletur, ita adici poena debet :
si ita factum non erit, tum poe-
ae nomine decem aureos dare
pondes? » sed si quaedam fieri,
uaedam non fieri una eademque
onceptione stipuletur, clausula
rit huiusmodi adicienda : «si ad-
ersus ea factum erit sive quid
ta factum non erit, tunc poenae
omine decem aureos dare spon-
es ? »

ἢ νὰ μὴ γείνῃ· εἰς τοιαύτας δ' ἐπερωτήσεις ἄριστον εἶνε νὰ προστίθηται ποινή, ὥστε ἡ ποσότης τῆς ἐπερωτήσεως νὰ μὴ εἶνε ἀβεβαία, καὶ ν' ἀναγκάζηται ὁ ἐνάγων ν' ἀποδεικνύῃ, ποῖον εἶνε τὸ διαφέρον του· ὅθεν, ἐάν τις ἐπερωτᾷ νὰ γείνῃ τι, ἡ ποινὴ πρέπει νὰ προστίθηται ὡς ἑξῆς· «ἐὰν μὴ γείνῃ οὕτως, τότε λόγῳ ποινῆς ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς δέκα χρυσοῦς; » ἀλλ' ἐὰν συγχρόνως ἐπερωτᾶται τινὰ μὲν νὰ γείνωσι, τινὰ δὲ νὰ μὴ γείνωσι, δέον νὰ προστίθηται ἡ ἑξῆς ῥήτρα· « ἐὰν ἐναντίον τούτων γείνῃ, εἴτε τι μὴ γείνῃ οὕτω, τότε λόγῳ ποινῆς ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς δέκα χρυσοῦς; »

XVI[1].

De duobus reis stipulandi et promittendi.

Et stipulandi et promittendi duo pluresve rei fieri possunt. stipulandi ita, si post omnium interrogationem promissor respondeat «spondeo». ut puta cum duobus separatim stipulantibus ita promissor respondeat «utrique vestrum dare spondeo» : nam si prius Titio spoponderit, deinde alio interrogante spondeat, alia atque alia erit obligatio nec creduntur duo rei stipulandi esse. duo pluresve rei promittendi ita fiunt : «Maevi, quinque aureos dare spondes? Sei, eosdem quinque aureos dare spondes? » respondeant sin-

(1) Πανδ. (45. 2) — Κῳδ. (8. 40)

guli separatim «spondeo» Ex huiusmodi obligationibus et stipulantibus solidum singulis debetur et promittentes singuli in so-

16.

Περὶ δύο ἐξ ἐπερωτήσεως συμπιστωτῶν καὶ συνοφειλετῶν.

Ἐξ ἐπερωτήσεως συμπιστωταὶ καὶ συνοφειλέται δύνανται νὰ γείνωσι δύο ἢ πλειότεροι· συμπιστωταὶ οὕτως, ἐὰν μετὰ τὴν ἐπερώτησιν πάντων, ὁ ὑπισχνούμενος ἅπαντᾷ « ὑπισχνοῦμαι » ὡς λ. χ. ἐὰν δύο χωριστᾷ ἐπερωτώντων ὁ ὑπισχνούμενος ἀπαντήσῃ ὡς ἑξῆς « εἰς ἑκάτερον ὑμῶν ὑπισχνοῦμαι νὰ δώσω· » διότι ἐὰν πρότερον μὲν εἰς τὸν Τίτιον ὑπεσχέθη, κατόπιν δ' εἰς ἕτερον ἐπερωτῶντα ὑπισχνῆται, θέλουσιν εἶσθαι χωρισταὶ ἐνοχαί, οὐδὲ θεωρεῖται ὅτι ὑπάρχουσι δύο συμπιστωταί· δύο δὲ ἢ πλείονες συνοφειλέται γίνονται ὡς ἑξῆς· « Μαίβιε, πέντε χρυσοὺς ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς; Σέβιε, τοὺς αὐτοὺς πέντε χρυσοὺς ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς; » ἀπαντήσωσι δ' ἑκάτερος χωριστὰ «ὑπισχνοῦμαι. » Ἐκ τοιούτων ἐνοχῶν καὶ εἰς ἕκαστον τῶν ἐπερωτώντων ὁλόκληρον ὀφείλεται, καὶ οἱ ὑπισχνούμενοι ἕκαστος εἰς ὁλόκληρον ἐνέχονται· ἐν ἑκα-

lidum tenentur. in utraque tamen obligatione una res vertitur: et vel alter debitum accipiendo vel alter solvendo omnium peremit obligationem et omnes liberat. 2 Ex duobus reis promittendi alius pure, alius in diem vel sub condicione obligari potest: nec impedimento erit dies aut condicio, quo minus ab eo qui pure obligatus est petatur.

XVII[1].

De stipulatione servorum.

Servus ex persona domini ius stipulandi habet. sed hereditas in plerisque personae defuncti vicem sustinet: ideoque quod servus hereditarius ante aditam hereditatem stipulatur, adquirit hereditati ac per hoc etiam heredi po-

1 stea facto adquiritur. Sive autem domino sive sibi sive conservo suo sive impersonaliter servus stipuletur, domino adquirit. idem iuris est et in liberis, qui in potestate patris sunt, ex quibus cau-

2 sis adquirere possunt. Sed cum factum in stipulatione continebitur, omnimodo persona stipulantis continetur, veluti si servus stipuletur, ut sibi ire agere liceat: ipse enim tantum prohiberi non debet, 3 non etiam dominus eius. Servus communis stipulando unicuique dominorum pro portione dominii adquirit, nisi si unius eorum iussu aut nominatim cui eorum stipu-

(1) Πανδ. (45. 3)

τέρᾳ ὅμως ἐνοχῇ ἓν πρᾶγμα περιλαμβάνεται· καὶ ὁ ἕτερος δὲ λαμβάνων τὸ ὀφειλόμενον, ἢ ὁ ἕτερος καταβάλλων ἐξαλλείφει τὴν ἐνοχὴν πάντων καὶ πάν-

2 τας ἀπαλλάσσει. Ἐκ δύο συνοφειλετῶν ὁ μὲν εἰς ἁπλῶς, ὁ δ' ἕτερος ὑπὸ αἵρεσιν δυνατὸν νὰ ἐνέχηται· οὐδ' ἐμποδίζει ἡ προθεσμία ἢ ἡ αἵρεσις, νὰ ἐγερθῇ ἡ ἀπαίτησις κατ' ἐκείνου, ὅστις ἁπλῶς ἐνέχεται.

17.

Περὶ ἐπερωτήσεως δούλων.

Ὁ δοῦλος ἔχει ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ κυρίου τὸ τῆς ἐπερωτήσεως δικαίωμα· ἀλλ' ἡ κληρονομία ὡς πρὸς πλεῖστα ἐπέχει θέσιν τοῦ προσώπου τοῦ ἀποθανόντος· καὶ διὰ τοῦτο ὅ,τι δοῦλος τῆς κληρονομίας πρὸ ὑπεισελεύσεως [τοῦ κληρονόμου] εἰς ταύτην ἐπερωτᾷ, ἀποκτᾷ ὑπὲρ τῆς κληρονομίας, ἐκ τούτου δ' ἀποκτᾶται καὶ ὑπὲρ τοῦ κατόπιν

1 γενομένου κληρονόμου. Εἴτε δὲ διὰ τὸν κύριον, εἴτε δι' ἑαυτόν, εἴτε τὸν σύνδουλον αὐτοῦ, εἴτε ἀπροσώπως ὁ δοῦλος ἐπερωτᾷ, ὑπὲρ τοῦ κυρίου ἀποκτᾷ· τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ τέκνων, ἅτινα εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρός, καθ' ἃς περιπτώσεις δύνανται νὰ

2 ἀποκτήσωσιν. Ἀλλ' ἐὰν γεγονὸς ἐν τῇ ἐπερωτήσει περιλαμβάνεται, ἐξ ἁπάντος τὸ πρόσωπον τοῦ ἐπερωτῶντος περιέχεται, ὡς ἐὰν δοῦλος ἐπερωτᾷ, νὰ ἐπιτρέπηται αὐτῷ δίοδος, [ἢ] ἔλασις· διότι μόνον οὗτος νὰ μὴ ἐμποδίζηται πρέπει,

3 οὐχὶ καὶ ὁ κύριος αὐτοῦ. Δοῦλος κοινὸς ἐπερωτῶν ὑπὲρ ἑκάστου τῶν κυρίων ἀναλόγως τῆς κυριότητος ἀποκτᾷ, ἐκτὸς ἐὰν κατὰ διαταγὴν ἑνὸς ἐξ αὐτῶν εἴτε ῥητῶς ὑπέρ τινος αὐτῶν ἐπηρώτησε· διότι τότε ὑπὲρ τούτου μόνου

tus est: tunc enim soli ei adqui-
tur. quod servus communis sti-
ulatur, si alteri ex dominis ad-
uiri non potest, solidum alteri
dquiritur, veluti si res quam dari
ipulatus est unius domini sit.

XVIII.

De divisione stipulationum.

Stipulationum aliae iudiciales
unt, aliae praetoriae, aliae con-
entionales, aliae communes tam
praetoriae quam iudiciales. Iu-
iciales sunt dumtaxat, quae a
nero iudicis officio proficiscuntur:
eluti de dolo cautio vel de per-
equendo servo qui in fuga est
restituendove pretio. Praetoriae,
uae a mero praetoris officio pro-
ciscuntur, veluti damni infecti
el legatorum. praetorias autem
tipulationes sic exaudiri oportet,
t in his contineantur etiam aedi-
itiae: nam et hae ab iurisdictione

veniunt. Conventionales sunt,
uae ex conventione utriusque
artis concipiuntur, hoc est neque
ussu iudicis neque iussu praeto-
is, sed ex conventione contrahen-
ium. quarum totidem genera sunt,
uot paene dixerim rerum con-
trahendarum. Communes sunt
tipulationes veluti rem salvam
ore pupilli: nam et praetor iubet
em salvam fore pupillo caveri et
nterdum iudex, si aliter expediri
haec res non potest: vel de rato
tipulatio.

18.

Περὶ διαιρέσεως τῶν ἐπερωτήσεων.

Ἐκ τῶν ἐπερωτήσεων τινὲς μὲν εἶνε δικαστικαί, τινὲς πραιτωρικαί, τινὲς συμβατικαί, τινὲς δὲ κοιναὶ πραιτωρι-
1 καί τε καὶ δικαστικαί. Δικαστικαὶ εἶνε μόνον, ὅσαι ἐκ τῆς καθαρῶς δικαστικῆς ἐνεργείας πηγάζουσιν· ὡς ἡ περὶ δόλου ἐγγύησις, ἢ ἡ περὶ καταδιώξεως δούλου φυγάδος ἢ ἀποδόσε-
2 ως τοῦ τιμήματος. Πραιτωρικαὶ δέ, ὅσαι ἐκ τῆς καθαρᾶς τοῦ πραίτωρος ἐνεργείας πηγάζουσιν, ὡς ἡ περὶ ἐπαπειλούσης ζημίας ἢ περὶ κληροδοσιῶν· αἱ πραιτωρικαὶ δ' ἐπερωτήσεις οὕτω πρέπει νὰ νοῶνται, ὥστε ἐν αὐταῖς νὰ περιλαμβάνωνται καὶ αἱ ἀγορανομικαί· διότι καὶ αὗται ἐκ δικαιοδοσίας πη-
3 γάζουσι. Συμβατικαὶ δ' εἶνε, ὅσαι ἐκ συμβάσεως ἑκατέρου μέρους συνάπτονται, ἤτοι οὔτε κατὰ διαταγὴν τοῦ δικαστοῦ οὔτε κατὰ διαταγὴν τοῦ πραίτωρος, ἀλλ' ἐκ συμβάσεως τῶν μερῶν· τούτων δὲ τοσαῦτα ὑπάρχουσιν εἴδη, ὅσα, οὕτως εἰπεῖν, εἴδη πραγμάτων ὑ-
4 ποκείμενα εἰς σύμβασιν. Κοιναὶ ἐπερωτήσεις εἶνε λ. χ. ὅτι ἡ περιουσία ἐπιτροπευομένου θέλει εἶσθαι σώα· διότι καὶ ὁ πραίτωρ διατάσσει νὰ παρέχηται ἀσφάλεια, ὅτι θὰ εἶνε ἡ τοῦ ἐπιτροπευομένου περιουσία σώα, καὶ ὁ δικαστὴς ἐνίοτε, ἐὰν ἄλλως δὲν δύναται τοῦτο νὰ ἐπιτευχθῇ· ἢ ἡ περὶ ἐγκρίσεως ἐπερώτησις.

XVIIII[1].

De inutilibus stipulationibus.

Omnis res, quae dominio nostro subicitur, in stipulationem deduci potest, sive illa mobilis sive soli
1 sit. At si quis rem, quae in rerum natura non est aut esse non potest, dari stipulatus fuerit, veluti Stichum, qui mortuus sit, quem vivere credebat, aut hippocentaurum, qui esse non possit, inutilis
2 erit stipulatio. Idem iuris est, si rem sacram aut religiosam, quam humani iuris esse credebat, vel publicam, quae usibus populi perpetuo exposita sit, ut forum vel theatrum, vel liberum hominem, quem servum esse credebat, vel cuius commercium non habuit, vel rem suam dari quis stipuletur. nec in pendenti erit stipulatio ob id, quod publica res in privatum deduci et ex libero servus fieri potest et commercium adipisci stipulator potest et res stipulatoris esse desinere potest: sed protinus inutilis est. item contra licet initio utiliter res in stipulatum deducta sit, si postea in earum qua causa, de quibus supra dictum est, sine facto promissoris devenerit: extinguitur stipulatio. ac ne statim ab initio talis stipulatio valebit «Lucium Titium cum servus erit dare spondes?» et similia: quia natura sui dominio nostro exempta in obligationem de-

(1) Κωδ. (8. 38)

3 ducti nullo modo possunt. Si quis alium daturum facturumve

19.

Περὶ ἀνισχύρων ἐπερωτήσεων.

Πᾶν πρᾶγμα, ὅπερ εἰς τὴν κυριότητα ἡμῶν ὑπόκειται, δύναται νὰ ὑπαχθῇ εἰς ἐπερώτησιν, εἴτε κινητὸν εἶνε
1 τοῦτοεἴτε ἀκίνητον. Ἀντιστρόφως πρᾶγμα, ὅπερ δὲν ὑπάρχει ἢ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ἐπηρώτησε νὰ δοθῇ, λ. χ. τὸν Στίχον ὅστις ἀπέθανε, καὶ ὃν ζῶντα ἐνόμιζεν, ἢ ἱπποκένταυρον, ὅστις δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ἀνίσχυρος θέλει
2 εἶσθαι ἡ ἐπερώτησις. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει, ἐὰν πρᾶγμα ἱερὸν ἢ ὅσιον, ὅπερ [τις] ἀνθρωπίνου δικαίου ἐνόμιζεν, ἢ δημόσιον, ὅπερ εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ λαοῦ διηνεκῶς εἶνε ἐκτεθειμένον, ὡς ἀγορὰ ἢ θέατρον, ἢ ἐλεύθερον ἄνθρωπον, ὃν δοῦλον ἐνόμιζεν, ἢ [πρᾶγμα] ὅπερ διά τινα εἶνε ἐκτὸς συναλλαγῆς, ἢ πρᾶγμα ἴδιον ἐπερωτᾷ νὰ δοθῇ εἰς ἑαυτόν· οὐδὲ θέλει εἰσθαι ἡ ἐπερώτησις μετέωρος διὰ τοῦτο, ὅτι τὸ δημόσιον πρᾶγμα δύναται νὰ καταστῇ ἰδιωτικόν, ἢ ὁ ἐλεύθερος νὰ γείνῃ δοῦλος. ἢ ὁ ἐπερωτῶν νὰ ἀποκτήσῃ δικαίωμα συναλλαγῆς, ἢ τὸ πρᾶγμα νὰ παύσῃ ἀνῆκον εἰς τὸν ἐπερωτῶντα· ἀλλὰ θέλει εἶσθαι ἐντελῶς ἀνίσχυρος· ὡσαύτως τἀνάπαλιν καίτοι ἐν ἀρχῇ ἐγκύρως πρᾶγμά τι ὑπεβλήθη εἰς ἐπερώτησιν, ἐὰν κατόπιν περιῆλθεν ἄνευ ἐνεργείας τοῦ ὑποσχεθέντος εἴς τινα τῶν προρρηθεισῶν καταστάσεων, ἐξαλλείφεται ἡ ἐπερώτησις· οὐδ' ἐξ ἀρχῆς δὲ ἰσχύει τοιαύτη ἐπερώτησις «τὸν Λούκιον Τίτιον, ἐὰν γείνῃ δοῦλος, ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς;» καὶ τὰ ὅμοια· διότι τὰ κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν ἐξηρημένα τῆς ἡμετέρας κυριότητος κατ' οὐδένα τρόπον δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς ἐνο-
3 χήν. Ἐάν τις ὑπεσχέθη, ὅτι ἕτερος θέλει δώσει ἢ ποιήσει τι, δὲν ἐνέχεται,

id spoponderit, non obligabitur, luti si spondeat Titium quinque reos daturum. quodsi effectum se, ut Titius daret, spoponderit, obligatur. Si quis alii, iam cuius iuri subiectus sit, stipuletur, nihil agit. plane solutio iam in extranei personam conferri potest (veluti si quis ita stipuletur «mihi aut Seio dare spondes?»), ut obligatio quidem stipulatori adquiratur, solvi tamen Seio etiam invito eo recte possit, et liberatio ipso iure contingat, sed ille adversus Seium habeat mandati actionem. quod si quis sibi et alii, cuius iuri subiectus non sit, decem dari aureos stipulatus est, valebit quidem stipulatio: sed utrum totum debetur quod in stipulatione deductum est, an altero pars dimidia, dubitatum est: sed placet non plus quam partem dimidiam ei adquiri. ei qui tuo iuri subiectus est si stipulatus sis, sibi adquiris, quia vox tua tamquam filii sit, sicuti filii vox tamquam tua intellegitur in his rebus

quae tibi adquiri possunt. Praeterea inutilis est stipulatio, si quis ad ea quae interrogatus erit non responderit, veluti si decem aureos a te dari stipuletur, tu quinque promittas, vel contra: aut si ille pure stipuletur, tu sub condicione promittas, vel contra, si modo scilicet id exprimas, id est si cui sub condicione vel in diem stipulanti tu respondeas: «praesenti die spondeo». nam si hoc solum respondeas «promitto», bre-

ὡς ἐὰν ὑπισχνῆται, ὅτι ὁ Τίτιος θέλει δώσει πέντε χρυσούς. αν ὅμως ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ κατορθώση, ὥστε ὁ Τίτιος

4 νὰ δώση, ἐνέχεται. Ἐαν τις ὑπὲρ ἑτέρου, παρ' ἐκείνου, εἰς ὃν εἶνε ὑπεξούσιος, ἐπερωτᾷ, οὐδὲν πράττει· βεβαίως καταβολὴ δύναται καὶ εἰς πρόσωπον ἐξωτικὸν νὰ μετενεχθῇ (λ. χ. ἐάν τις ἐπερωτᾷ ὡς ἐξῆς « εἰς ἐμὲ ἢ τὸν Σέϊον ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς;») ὥστε ἡ μὲν ἐνοχὴ ν' ἀποκτᾶται ὑπὲρ τοῦ ἐπερωτῶντος, ἡ καταβολὴ ὅμως νὰ δύναται νὰ γείνῃ ἐγκύρως καὶ εἰς τὸν Σέϊον καὶ ἄκοντος τούτου, ὥστε ἡ ἀπαλλαγὴ αὐτοδικαίως νὰ ἐπέρχηται, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐναντίον τοῦ Σείου νὰ ἔχῃ τὴν ἀγωγὴν τῆς ἐντολῆς· αν ὅμως τις ἐπηρώτησε νὰ δοθῶσιν εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς ἕτερον, εἰς ὃν εἶνε ὑπεξούσιος, δέκα χρυσοί, ἡ μὲν ἐπερώτησις θέλει εἰσθαι ἰσχυρά· ἀλλ' αν ὁλόκληρον τὸ εἰς τὴν ἐπερώτησιν περιληφθὲν ἢ τὸ ἥμισυ μέρος ὀφείλεται, ἀμφιβάλλεται· ὅμως ἐδέχθησαν, ὅτι οὐχὶ περισσότερον τοῦ ἡμίσεως ἀποκτᾶται ὑπὲρ αὐτοῦ· ἐὰν ὑπὲρ τοῦ ὑπεξουσίου σου ἐπερωτήσῃς, ἀποκτᾷς ὑπὲρ σοῦ, διότι ἡ φωνή σου εἶνε ὡς ἡ τοῦ υἱοῦ σου, καθὼς ἡ τοῦ υἱοῦ φωνὴ ὡς ἰδική σου θεωρεῖται ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐκείνων, ἅτινα ὑπὲρ σοῦ δύνανται νὰ
5 ἀποκτηθῶσιν. Ἐκτὸς τούτων ἀνωφελὴς εἶνε ἡ ἐπερώτησις, ἐάν τις, εἰς ὅσα ἐπηρωτήθη, δὲν ἀπήντησεν, ὡς ἐάν [τις] παρὰ σοῦ ἐπερωτᾷ νὰ δωθῶσι δέκα χρυσοί, σὺ δὲ ὑπισχνῆσαι πέντε, ἢ τἀνάπαλιν· ἢ ἐὰν ἐκεῖνος μὲν ἀπολύτως ἐπερωτᾷ, σὺ δ' ὑπὸ αἵρεσιν ὑπισχνῆσαι, ἢ τἀνάπαλιν, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐκδηλοῖς τοῦτο, δηλ. ἐὰν εἷς τινα ὑπὸ αἵρεσιν ἢ ὑπὸ προθεσμίαν ἐπερωτῶντα σὺ ἀπαντᾷς « ὑπισχνοῦμαι σήμερον». διότι αν ἀπαντήσῃς τοῦτο μόνον « ὑπισχνοῦμαι » θεωρεῖσαι ὅτι συντόμως

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

viter videris in eandem diem aut condicionem spopondisse: nec enim necesse est in respondendo eadem omnia repeti, quae stipulator ex-
6 presserit. Item inutilis est stipulatio, si ab eo stipuleris, qui iuri tuo subiectus est, vel si is a te stipuletur. sed servus quidem non solum domino suo obligari non potest, sed ne alii quidem ulli: filii vero familias aliis obli-

7 gari possunt. Mutum neque stipulari neque promittere posse palam est quod et in surdo receptum est: quia et is qui stipulatur verba promittentis et is qui promittit verba stipulantis audire debet. unde apparet non de eo nos loqui qui tardius exaudit, sed de

8 eo qui omnino non exaudit Furiosus nullum negotium gerere potest, quia non intellegit quid
9 agit. Pupillus omne negotium recte gerit: ut tamen, sicubi tutoris auctoritas necessaria sit, adhibeatur tutor, veluti si ipse obligetur: nam alium sibi obligare etiam sine tutoris auctori-

10 tate potest. Sed quod diximus de pupillis, utique de his verum est, qui iam aliquem intellectum habent: nam infans et qui infanti proximus est non multum a furioso distant, quia huius aetatis pupilli nullum intellectum habent: sed in proximis infanti propter utilitatem eorum benignior iuris interpretatio facta est, ut idem iuris habeant, quod pubertati proximi. sed qui in parentis potestate est impubes, nec auctore quidem

ὑπεσχέθης ὑπὸ τὴν αὐτὴν προθεσμίαν
ἢ αἵρεσιν· διότι δὲν εἶνε ἀνάγκη ἐν τῇ
ἀπαντήσει νὰ ἐπαναλαμβάνωνται τὰ
αὐτὰ πάντα, ἅτινα ὁ ἐπερωτῶν ἐξε-
6 δήλωσεν. Ὡσαύτως ἀνίσχυρος εἶνε ἡ
ἐπερώτησις, ἐὰν ἐπηρώτησας παράτινος
ὅστις εἶνε ὑπεξούσιός σου, ἢ ἐὰν οὗτος
παρὰ σοῦ ἐπηρώτησεν· ἀλλ' ὁ μὲν δοῦ-
λος οὐχὶ μόνον ἀπέναντι τοῦ κυρίου
δὲν δύναται νὰ ἐνέχηται, ἀλλὰ καὶ
ἀπέναντι οἱουδήποτε ἄλλου· οἱ ὑπε-
ξούσιοι ὅμως υἱοὶ δύνανται νὰ ἐνέχων-
7 ται ἀπέναντι ἄλλων. Ὅτι ὁ βωβὸς
δὲν δύναται μήτε νὰ ἐπερωτήσῃ μήτε
νὰ ὑποσχεθῇ εἶνε φανερόν· τοῦτο δὲ καὶ
ἐπὶ κωφοῦ ἐγένετο δεκτόν, διότι καὶ ὁ
ἐπερωτῶν πρέπει νὰ ἀκούῃ τὰς λέξεις
τοῦ ὑπισχνουμένου, καὶ ὁ ὑπισχνούμε-
νος τὰς λέξεις τοῦ ἐπερωτῶντος· ἐξ οὗ
δῆλον, ὅτι δὲν ὁμιλοῦμεν περὶ ἐκείνου
ὅστις βραδέως ἀκούει, ἀλλὰ περὶ ἐκεί-
8 νου, ὅστις οὐδόλως ἀκούει. Ὁ φρενο-
βλαβὴς οὐδεμίαν δικαιοπραξίαν δύνα-
ται νὰ συνάψῃ, διότι δὲν ἐννοεῖ τί πράτ-
9 τει. Ὁ ἄνηβος πᾶσαν δικαιοπραξίαν
ἐγκύρως ἐνεργεῖ· οὕτως ὅμως [ὥστε], ὅταν
ἡ τοῦ ἐπιτρόπου αὐθεντία εἶνε ἀναγ-
καία, ν' ἀκούηται ὁ ἐπίτροπος, λ. χ.
ὅταν ἀναδέχηται ἐνοχήν· διότι ἄλλως
νὰ ὑποχρεώσῃ ἀπέναντι ἑαυτοῦ καὶ ἄνευ
τῆς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου δύναται
10 Ἀλλ' ὅ,τι εἴπομεν περὶ ἀνήβων, βε-
βαίως εἶνε ἀληθὲς περὶ ἐκείνων, οἵτινες
ἤδη ἔχουσί τινα κρίσιν· διότι τὸ νήπιον
καὶ ὁ ἐγγύτατα τοῦ νηπίου ὢν δὲν δια-
φέρουσι πολὺ τοῦ φρενοβλαβοῦς, καθό-
σον οἱ τῆς ἡλικίας ταύτης ἄνηβοι οὐ-
δεμίαν ἔχουσι κρίσιν· ἀλλ' ὡς πρὸς τοὺς
ἐγγύτατα τῶν νηπίων ὄντας πρὸς ὠφέ-
λειαν αὐτῶν ἐγένετο ἐπιεικὴς ἑρμηνεία
τοῦ δικαίου, ὥστε νὰ ἔχωσι τὸ αὐτὸ
δίκαιον, ὅπερ οἱ ἐγγύτατα τῆς ἀνηβό-
τητος ὄντες· ἀλλ' ὁ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν
τοῦ πατρὸς ἄνηβος οὐδὲ σὺν τῇ αὐθεν-

patre obligatur. Si impossibilis dicio obligationibus adiciatur, il valet stipulatio. impossibilis ém condicio habetur, cui na- a impedimento est, quo minus stat, veluti si quis ita dixerit: digito caelum attigero, dare ndes?» at si ita stipuletur, «si ito caelum non attigero, dare ndes?» pure facta obligatio ellegitur ideoque statim petere

potest. Item verborum obliga- inter absentes concepta inu- s est. sed cum hoc materiam um contentiosis hominibus aestabat, forte post tempus tales egationes opponentibus et non aesentes esse vel se vel adver- ios suos contendentibus: ideo stra constitutio propter celeri- em dirimendarum litium intro- cta est, quam ad Caesarienses vocatos scripsimus, per quam sposuimus tales scripturas, quae aesto esse partes indicant, om- modo esse credendas, nisi ipse, i talibus utitur improbis alle- tionibus, manifestissimis proba- nibus vel per scripturam vel r testes idoneos approbaverit in so toto die quo conficiebatur strumentum sese vel adversa- um suum in aliis locis esse.

Post mortem suam dari sibi emo stipulari poterat, non magis am post eius mortem a quo sti- labatur. ac ne is, qui in alicuius testate est, post mortem eius ipulari poterat, quia patris vel omini voce loqui videtur. sed et quis ita stipuletur, «pridie quam oriar» vel «pridie quam morie-

τίᾳ τοῦ πατρὸς ἀναλαμβάνει ἐνοχήν.

11 Ἐὰν ἀδύνατος αἵρεσις προστίθηται εἰς τὰς ἐνοχάς, οὐδόλως ἰσχύει ἡ ἐπερώτησις· ἀδύνατος δ' αἵρεσις θεωρεῖται [ἐκείνη], εἰς ἣν ἡ φύσις εἶνε ἐμπόδιον νὰ πληρωθῇ, λ. χ. ἐάν τις εἴπῃ ὡς ἑξῆς· «ἐὰν διὰ τοῦ δακτύλου ψαύσω τὸν οὐρανόν, ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς;» ὅμως ἂν γίνηται ἐπερώτησις οὕτως «ἐὰν διὰ τοῦ δακτύλου μὴ ψαύσω τὸν οὐρανόν, ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς;» ἡ ἐνοχὴ θεωρεῖται ἀπολύτως γενομένη, καὶ διὰ τοῦτο ἀμέσως δύναται νὰ ἐγερθῇ ὑπαί-

12 τησις. Ὡσαύτως ἡ τῶν ῥημάτων ἐνοχὴ μεταξὺ ἀπόντων γενομένη εἶνε ἀνίσχυρος· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο παρεῖχεν ἀφορμὴν δικῶν εἰς ἀνθρώπους φιλονείκους, τυχὸν μετὰ χρόνον προβάλλοντας τοιαύτας δικαιολογίας καὶ ἰσχυριζομένους ὅτι δὲν ἦσαν παρόντες εἴτε αὐτοὶ εἴτε οἱ ἀντίθετοι αὐτῶν, διὰ τοῦτο ἡμετέρα διάταξις πρὸς ἐπίσπευσιν τῶν πρὸς διάλυσιν δικῶν εἰσήχθη, ἣν πρὸς τοὺς τῆς Καισαρείας δικηγόρους ἐγράψαμεν, δι' ἧς ὡρίσαμεν ὥστε, τοιαῦτα ἔγγραφα, ἅτινα ἐνδεικνύουσι τὴν παρουσίαν τῶν μερῶν, ἐξάπαντος νὰ εἶνε πιστευτά, ἐκτὸς ἐὰν ἐκεῖνος, ὅστις τοιαύτας μεταχειρίζεται ἀπρεπεῖς δικαιολογίας, διὰ προδηλοτάτων ἀποδείξεων ἢ δι'

13 ἐγγράφου ἢ διὰ μαρτύρων ἀξιοπίστων ἀποδείξῃ, ὅτι καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν κατηρτίζετο τὸ ἔγγραφον, οὗτος ἢ ὁ ἀντίθετος αὐτοῦ εὑρίσκετο ἐν ἑτέρῳ τόπῳ. Μετὰ τὸν θάνατόν του οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἐπερωτήσῃ νὰ δοθῇ αὐτῷ, ὡς ἐπίσης οὐδὲ μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου, παρ' οὗ ἐπηρώτησεν· ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνος, ὅστις εἶνε ὑπεξούσιός τινος, ἠδύνατο μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ νὰ ἐπερωτήσῃ, διότι θεωρεῖται ὅτι διὰ τῆς φωνῆς τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ κυρίου ὁμιλεῖ· ἀλλὰ καὶ ἄν τις ἐπερωτᾷ

ris dari?» inutilis erat stipulatio. sed cum, ut iam dictum est, ex consensu contrahentium stipulationes valent, placuit nobis etiam in hunc iuris articulum necessariam inducere emendationem, ut, sive post mortem sive pridie quam morietur stipulator sive promissor stipulatio concepta est, valeat

14 stipulatio. Item si quis ita stipulatus erat: «si navis ex Asia venerit, hodie dare spondes?» inutiiis erat stipulatio, quia praepostere concepta est. sed cum Leo inclitae recordationis in dotibus eandem stipulationem quae praepostera nuncupatur non esse reiciendam existimavit, nobis placuit et huic perfectum robur accommodare, ut non solum in dotibus, sed etiam in omnibus valeat huiusmodi conceptio stipulationis. *15* Ita autem concepta stipulatio, veluti si Titius dicat «cum moriar, dare spondes?» vel «cum morieris», et apud veteres utilis erat et *16* nunc valet. Item post mortem

17 alterius recte stipulamur. Si scriptum fuerit in instrumento promisisse aliquem, perinde habetur, adque si interrogatione *18* praecedente responsum sit. Quotiens plures res una stipulatione comprehenduntur, si quidem promissor simpliciter respondeat «dare spondeo», propter omnes tenetur: si vero unam ex his vel quasdam daturum se spoponderit, obligatio in his pro quibus spoponderit contrahitur. ex pluribus enim stipulationibus una vel quaedam

οὕτω «τὴν προτεραίαν τοῦ θανάτου μου» ἢ «τὴν προτεραίαν τοῦ θανάτου σου νὰ δοθῇ,» ἀνωφελὴς ἦτο ἡ ἐπερώτησις· ἀλλ' ἀφοῦ, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἐκ τῆς συναινέσεως τῶν συμβαλλομένων αἱ ἐπερωτήσεις ἰσχύουσιν, ἤρεσεν εἰς ἡμᾶς ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀνάγκη νὰ ἐπιφέρωμεν διόρθωσιν, ὥστε, εἴτε μετὰ τὸν θάνατον εἴτε εἰς τὴν προτεραίαν τοῦ θανάτου τοῦ ἐπερωτήσαντος ἢ ὑποσχεθέντος ἡ ἐπερώτησις ἀνηνέχθη, νὰ ἰσ-
14 χύῃ αὕτη. Ὡσαύτως ἐάν τις ἐπηρώτησεν ὡς ἑξῆς· «ἐὰν τὸ πλοῖον ἔλθῃ ἐκ τῆς Ἀσίας, ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς σήμερον;» ἀνίσχυρος ἦτο ἡ ἐπερώτησις, διότι κατηρτίσθη πρωθυστέρως· ἀλλ' ἀφοῦ ὁ Λέων, ὁ ἐνδόξου μνήμης, ἐφρόνει ὅτι ἐπὶ προικῶν ἡ αὐτὴ ἐπερώτησις, ἥτις πρωθύστερος καλεῖται, δὲν εἶνε ἀπορριπτέα, ἡμεῖς ἀπεφασίσαμεν καὶ εἰς ταύτην πλήρη ἰσχὺν νὰ παράσχωμεν, ὥστε οὐχὶ μόνον ἐπὶ προικῶν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων νὰ ἰσχύῃ ἡ κατάρτισις τοιούτου εἴδους ἐπερωτήσεως.
15 Ἐπερώτησις ὅμως κατηρτισμένη οὕτως λ. χ. ἐὰν ὁ Τίτιος εἴπῃ «ἂμ' ἀποθάνω, ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς;» ἢ «ἂμ' ἀποθάνῃς» καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτο
16 ἰσχυρά, καὶ νῦν ἰσχύει. Ὡσαύτως μετὰ θάνατον ἑτέρου ἐγκύρως ἐπερω-
17 τῶμεν. Ἐὰν ἐγράφη ἐν ἐγγράφῳ, ὅτι τις ὑπεσχέθη, οὕτω θεωρεῖται, ὡσεὶ προηγηθείσης ἐπερωτήσεως ἐδόθη ἀπάντη-

18 σις. Ὁσάκις πλείονα πράγματα ἐν μιᾷ ἐπερωτήσει περιλαμβάνονται, ἂν μὲν ὁ ὑπισχνούμενος ἅπαντα ἁπλῶς «ὑπισχνοῦμαι νὰ δώσω» ἐνέχεται δι' ἅπαντα· ἂν ὅμως ἓν ἐκ τούτων ἢ τινα ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ, ἡ ἐνοχὴ συνάπτεται δι' ἐκεῖνα, δι' ἃ ὑπεσχέθη· διότι ἐκ τῶν πλειόνων ἐπερωτήσεων μία ἢ τινὲς θεωροῦνται τετελεσμέναι· διότι ὀφείλομεν δι' ἕκαστον πρᾶγμα νὰ ἐπερωτῶμεν καὶ

entur esse perfectae: singulas
m res stipulari et ad singulas
respondere debemus. Alteri
pulari, ut supra dictum est,
no potest: inventae sunt enim
usmodi obligationes ad hoc,
unusquisque sibi adquirat quod
interest: ceterum si alii detur,
il interest stipulatoris. plane
quis velit hoc facere, poenam
pulari conveniet. ut, nisi ita
tum sit, ut comprehensum es-
, committetur poenae stipula-
etiam ei cuius nihil interest:
enam enim cum stipulatur quis,
n illud inspicitur, quid intersit
us, sed quae sit quantitas in
ndicione stipulationis ergo si
is stipuletur Titio dari, nihil
it, sed si addiderit de poena
isi dederis, tot aureos dare
ondes?» tunc committitur sti-

pulatio. Sed et si quis stipu-
tur alii, cum eius interesset, pla-
uit stipulationem valere. nam si
, qui pupilli tutelam admini-
rare coeperat, cessit administra-
one contutori suo et stipulatus
st rem pupilli salvam fore, quo-
iam interest stipulatoris fieri
uod stipulatus est, cum obligatus
turus esset pupi lo, si male res
esserit, tenet obligatio. ergo et
i quis procuratori suo dari sti-
ulatus sit, stipulatio vires habe-
it. et si creditori suo quod sua
nterest, ne forte vel poena com-
nittatur vel praedia distrahantur
uae pignori data erant, valet sti-

21 pulatio. Versa vice qui alium
acturum promisit, videtur in ea

19 δι' ἕκαστον ν' ἀπαντῶμεν. Ὑπὲρ ἑτέρου νὰ ἐπερωτήσῃ τις δὲν δύναται, καθὰ ἀνωτέρω ἐλέχθη· διότι αἱ τοιαῦται ἐνοχαὶ ἐπενοήθησαν διὰ τοῦτο, ἵνα ἕκαστος δι' ἑαυτὸν ἀποκτᾷ, ὅ,τι ἑαυτὸν ἐνδιαφέρει· ἄλλως, ἐὰν εἰς ἕτερον δοθῇ, οὐδόλως ἐνδιαφέρει τὸν ἐπερωτῶντα· βεβαίως ἐάν τις θέλῃ νὰ ποιήσῃ τοῦτο, ἂς συμφωνῇ τὴν ἐπερώτησιν ποινῆς, ὥστε, ἐὰν μὴ γείνῃ οὕτως, ὡς συνεφωνήθη, νὰ καθίσταται ἀπαιτητὴ ἡ τῆς ποινῆς ἐπερώτησις καὶ ὑπὲρ ἐκείνου, ὃν οὐδόλως ἐνδιαφέρει· διότι ὅταν τις ἐπερωτᾷ ποινήν, δὲν παρατηρεῖται τοῦτο, τί ἐνδιαφέρει αὐτόν, ἀλλὰ τίς ἡ ἐν τῇ ἐπερωτήσει ποσότης· λοιπόν, ἐάν τις ἐπερωτᾷ νὰ δοθῇ εἰς τὸν Τίτιον, οὐδὲν ποιεῖ, ἀλλ' ἐὰν προσέθηκε περὶ ποινῆς «ἐὰν μὴ δώσῃς, ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς τοσούτους χρυσοῦς;» τότε καθίσταται ἀπαιτητὴ ἡ ἐπερώ-
20 τησις. Ἀλλὰ καὶ ἂν τις ἐπερωτᾷ ὑπὲρ ἑτέρου, ἐνῷ ἐνδιαφέρει αὐτόν, ἐγένετο δεκτὸν ὅτι ἡ ἐπερώτησις ἰσχύει· διότι ἐὰν ἐκεῖνος, ὅστις ἤρξατο νὰ διοικῇ τὴν ἐπιτροπείαν ἀνήβου, παρεχώρησε τὴν διοίκησιν εἰς συνεπίτροπον αὐτοῦ καὶ ἐπηρώτησεν, ὥστε ἡ περιουσία τοῦ ἀνήβου, νὰ εἶνε σώα, ἐπειδὴ ἐνδιαφέρει τὸν ἐπερωτῶντα νὰ γείνῃ ὅ,τι ἐπηρώτησε, διότι θὰ ἐνείχετο ἀπέναντι τοῦ ἀνήβου, ἐὰν κακῶς ἐδιοίκησεν, ἰσχύει ἡ ἐνοχή· ὅθεν καὶ ἂν τις ἐπηρώτησεν, εἰς τὸν πληρεξούσιον αὐτοῦ νὰ δοθῇ, ἡ ἐπερώτησις θέλει ἰσχύει· καὶ ἂν εἰς πιστωτὴν αὐτοῦ [ἐπηρώτησέ τις νὰ δοθῇ] ὅ,τι ἐνδιαφέρει ἑαυτόν, ἵνα μὴ τυχὸν εἴτε ἡ ποινὴ καταστῇ ἀπαιτητή, εἴτε κτήματα ἐκποιηθῶσιν, ἅτινα ὡς ἐνέχυρον ἐδόθησαν, ἰσχύει ἡ
21 ἐπερώτησις. Ἀντιθέτως, ὅστις ὑπεσχέθη, ὅτι ἕτερος θὰ πράξῃ, θεωρεῖται

esse causa, ut non teneatur, nisi

22 poenam ipse promiserit. Item nemo rem suam futuram in eum casum quo sua fit utiliter stipula-
23 tur. Si de alia re stipulator senserit, de alia promissor, perinde nulla contrahitur obligatio, ac si ad interrogatum responsum non esset, veluti si hominem Stichum a te stipulatus quis fuerit, tu de Pamphilo senseris, quem Stichum

24 vocari credideris Quod turpi ex causa promissum est, veluti si quis homicidium vel sacrilegium se facturum promittat, non valet.
25 Cum quis sub aliqua condicione fuerit stipulatus, licet ante condicionem decesserit, postea existente condicione heres eius agere potest. idem est et a pro-
26 missoris parte. Qui hoc anno aut hoc mense dari stipulatus sit, nisi omnibus partibus praeteritis anni vel mensis non recte petet.
27 Si fundum dari stipuleris vel hominem, non poteris continuo agere, nisi tantum spatii praeterierit, quo traditio fieri possit.

XX[1].

De fideiussoribus.

Pro eo qui promittit solent alii obligari, qui fideiussores appellantur, quos homines accipere solent, dum curant, ut diligentius

1 sibi cautum sit. In omnibus autem obligationibus adsumi possunt,

(1) Πανδ. (46. 1) — Κωδ. (8. 40)

ὅτι ἐν τοιαύτῃ θέσει εὑρίσκεται, ὥσ
νὰ μὴ ἐνέχηται, ἐκτὸς ἐὰν αὐτὸς π
22 νὴν ὑπεσχέθη. Ὡσαύτως περὶ πρά
ματος μέλλοντος νὰ γείνῃ ἴδιον οὐδ
ἐπερωτᾷ ἐγκύρως διὰ τὴν περίπτωσι
23 καθ' ἣν ἴδιον γίνεται. Ἐὰν περὶ ἄ
λου μὲν πράγματος ὁ ἐπερωτῶν ἠνό
περὶ ἄλλου δ' ὁ ὑπισχνούμενος, οὐδόλ
συνάπτεται ἐνοχὴ οὕτως, ὡσεὶ εἰς τ
ἐπερώτησιν δὲν ἐδόθη ἀπάντησις, λ.
ἐὰν τὸν δοῦλον Στῖχον ἐπηρώτησέ τ
παρὰ σοῦ, σὺ δὲ περὶ τοῦ Παμφίλ
ἠνόησας, ὃν ἐνόμισας ὅτι Στῖχος κ
24 λεῖται. Ὅ,τι ἐξ αἰτίας αἰσχρᾶς ὑπ
σχέθη τις, ὡς ἐάν τις ὑπισχνῆται ὅ
θὰ ποιήσῃ φόνον ἢ ἱεροσυλίαν, δὲν ἰ

25 χύει. Ἐάν τις ὑπὸ αἵρεσίν τινα ἐπ
ρώτησε, καίτοι πρὸ [πληρώσεως] τ
αἱρέσεως ἀπέθανεν, ὁ κληρονόμος αὐτ
πληρωθείσης κατόπιν τῆς αἱρέσεως δ
ναται νὰ ἐναγάγῃ· τὸ αὐτὸ ἰσχύει κ
26 ὡς πρὸς τὸν ὑποσχεθέντα. Ὅστ
ἐπηρώτησε νὰ δοθῇ κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος
αὐτὸν τὸν μῆνα, ἐὰν μὴ πάντα τὰ μέρ
τοῦ ἔτους ἢ τοῦ μηνὸς παρέλθωσι, δ
27 ἀπαιτεῖ ὀρθῶς. Ἐὰν ἐπηρώτησας ν
δοθῇ ἀγρὸς ἢ δοῦλος, δὲν δύνασαι ἀ
μέσως νὰ ἐναγάγῃς, ἐὰν μὴ τοσοῦτ
διάστημα ἤθελε παρέλθει, καθ' ὃ ἡ πα
ράδοσις θὰ ἠδύνατο νὰ γείνῃ.

20.

Περὶ ἐγγυητῶν.

Ὑπὲρ ἐκείνου, ὅστις ὑπισχνεῖται, συν
ήθως ἀναδέχονται ἕτεροι, οἵτινες ἐγ
γυηταὶ καλοῦνται, οὓς οἱ ἄνθρωποι συν
ήθως λαμβάνουσιν, φροντίζοντες ἵνα
ἐπιμελέστερον παρέχηται αὐτοῖς ἀσφά
1 λεια. Ἐν ἁπάσαις δὲ ταῖς ἐνοχαῖς
δύνανται νὰ προσληφθῶσιν, εἴτε δηλ
διὰ πράγματος, εἴτε διὰ ῥημάτων, εἴτε

est sive re sive verbis sive lit-
is sive consensu contractae
rint. ac ne illud quidem inte-
t, utrum civilis an naturalis
obligatio, cui adiciatur fideius-
, adeo quidem, ut pro servo
que obligetur, sive extraneus
qui fideiussorem a servo acci-
t, sive ipse dominus in id quod
ibi naturaliter debetur. Fide-
sor non tantum ipse obligatur,
etiam heredem obligatum re-
inquit. Fideiussor et praecedere

bligationem et sequi potest. Si
res sint fideiussores, quotquot
nt numero, singuli in solidum
entur. itaque liberum est cre-
ori a quo velit solidum petere.
ex epistula divi Hadriani com-
litur creditor a singulis, qui
do solvendo sint litis contesta-
tempore, partes petere. ideo-
e si quis ex fideiussoribus eo
pore solvendo non sit, hoc ce-
os onerat. sed et si ab uno fi-
ussore creditor totum consecu-
fuerit, huius solius detrimen-
n erit, si is pro quo fideiussit
vendo non sit: et sibi imputare
bet, cum potuerit adiuvari ex
stula divi Hadriani et deside-
e, ut pro parte in se detur

actio. Fideiussores ita obligari
n possunt, ut plus debeant,
am debet is pro quo obligantur:
m eorum obligatio accessio est
ncipalis obligationis nec plus
accessione esse potest quam in
ncipali re. at ex diverso, ut
nus debeant, obligari possunt.
que si reus decem aureos pro-

διὰ γραμμάτων, εἴτε διὰ συναινέσεως
συνήφθησαν· οὐδὲ τοῦτο δ' ἐνδιαφέρει,
ἂν ἀστικὴ ἢ φυσικὴ εἶνε ἡ ἐνοχή, εἰς
ἣν προστίθεται ἐγγυητής, ἐπὶ τοσοῦτον
μάλιστα, ὥστε καὶ ὑπὲρ δούλου νὰ ἐνέ-
χηται, εἴτε ἐξωτικὸς εἶνε ὁ λαμβάνων
ἐγγυητὴν παρὰ τοῦ δούλου, εἴτε αὐ-
τὸς ὁ κύριος διὰ τὸ εἰς ἑαυτὸν φυσικῶς

2 ὀφειλόμενον. Ὁ ἐγγυητὴς οὐχὶ μόνον
αὐτὸς ἐνέχεται, ἀλλὰ καὶ τὸν κληρο-

3 νόμον ἐνεχόμενον καταλείπει. Ὁ ἐγ-
γυητὴς δυνατὸν καὶ νὰ προηγῆται τῆς
4 ἐνοχῆς καὶ νὰ ἕπηται. Ἐὰν εἶνε πολ-
λοὶ ἐγγυηταί, ὁσοιδήποτε καὶ ἂν εἶνε,
ἕκαστοι εἰς ὁλόκληρον ἐνέχονται· ὅθεν
εἶνε ἐλεύθερον εἰς τὸν πιστωτὴν νὰ ζη-
τήσῃ ὁλόκληρον παρ' οἱουδήποτε θέλει·
ἀλλ' ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ αὐτοκράτορος
Ἀδριανοῦ ἀναγκάζεται ὁ πιστωτὴς νὰ
ἀπαιτήσῃ τὰ μέρη παρ' ἑκάστων, ὅσοι
ὅμως εἶνε ἀξιόχρεοι κατὰ τὸν χρόνον
τῆς κατάρξεως τῆς δίκης· ὅθεν ἐὰν τις
ἐκ τῶν ἐγγυητῶν κατὰ τὸν χρόνον τοῦ-
τον δὲν εἶνε ἀξιόχρεως, τοῦτο ἐπιβα-
ρύνει τοὺς λοιποὺς· ἀλλὰ καὶ ἂν ὁ πι-
στωτὴς παρ' ἑνὸς ἐγγυητοῦ ὁλόκληρον
ἔλαβε, τούτου μόνου θέλει εἰσθαι ἡ
ζημία, ἐὰν ἐκεῖνος, ὑπὲρ οὗ ἠγγυήθη,
δὲν εἶνε ἀξιόχρεως· ἑαυτὸν δ' ὀφείλει νὰ
αἰτιᾶται, καθόσον ἠδύνατο νὰ συνδρά-
μῃ ἑαυτὸν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ αὐτο-
κράτορος Ἀδριανοῦ, καὶ νὰ ζητήσῃ ὥ-
στε κατ' αὐτοῦ ἀναλόγως νὰ ἐγερθῇ ἡ
5 ἀγωγή. Οἱ ἐγγυηταὶ δὲν δύνανται
νὰ ὑποχρεωθῶσιν οὕτως, ὥστε νὰ ὀφεί-
λωσι περισσότερον, παρ' ὅσον ὀφείλει
ἐκεῖνος, ὑπὲρ οὗ ἀναδέχονται· διότι ἡ
ἐνοχὴ αὐτῶν εἶνε προσθήκη εἰς τὴν ἀρ-
χικὴν ἐνοχήν, δὲν δύναται δ' ἐν τῇ
προσθήκῃ νὰ εἶνε περισσότερον ἢ ἐν τῷ
κυρίῳ πράγματι· ὅμως τἀνάπαλιν δύ-
νανται νὰ ὑποχρεωθῶσιν, ὥστε ὀλιγώ-

miserit, fideiussor in quinque recte obligatur: contra vero non potest obligari. item si ille pure promiserit, fideiussor sub condicione promittere potest: contra vero non potest. non solum enim in quantitate, sed etiam in tempore minus et plus intellegitur. plus est enim statim aliquid dare, mi-

6 nus est post tempus dare. Si quid autem fideiussor pro reo solverit, eius reciperandi causa habet 7 cum eo mandati iudicium. Graece fideiussor plerumque ita accipitur: *τῇ ἐμῇ πίστει κελεύω, λέγω, θέλω* sive *βούλομαι*: sed et si *φημί* dixerit, pro eo erit, ac si dixerit *λέγω*. 8 In stipulationibus fideiussorum sciendum est generaliter hoc accipi, ut, quodcumque scriptum sit quasi actum, videatur etiam actum: ideoque constat, si quis se scripserit fideiussisse, videri omnia sollemniter acta.

XXI[1].

De litterarum obligatione.

Olim scriptura fiebat obligatio, quae nominibus fieri dicebatur, quae nomina hodie non sunt in usu. plane si quis debere se scripserit, quod numeratum et non est, de pecunia minime numerata post multum temporis exceptionem opponere non potest: hoc enim saepissime constitutum est. sic fit, ut et hodie, dum queri non potest, scriptura obligetur: et ex

(1) Κωδ. (4. 30)

τερον νὰ ὀφείλωσιν· ὅθεν, ἐὰν ὁ πρωτ
φειλέτης ὑπεσχέθη δέκα χρυσούς, ὁ ἐ
γυητὴς διὰ πέντε ἐγκύρως ἀναδέχετα
ἀντιθέτως ὅμως δὲν δύναται νὰ ἐ
χηται· ὡσαύτως ἐὰν ἐκεῖνος ἀπολύτ
ὑπεσχέθη, ὁ ἐγγυητὴς δύναται ὑπὸ α
ρεσιν νὰ ὑποσχεθῇ· ἀντιθέτως ὅμως δ
δύναται· διότι οὐχὶ μόνον ὡς πρὸς τ
ποσότητα, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸν χρόν
ὀλιγώτερον καὶ περισσότερον θεωρεῖτα
καθόσον περισσότερον μένει νὰ δώ
τις ἀμέσως τι, ὀλιγώτερον δὲ τὸ νὰ δώ
6 μετὰ χρόνον. Ἐὰν τι ὅμως ὁ ἐγγυ
τὴς ὑπὲρ τοῦ πρωτοφειλέτου κατέβαλ
πρὸς ἀνάληψιν τούτου ἔχει κατ' αὐτ
7 τὴν ἀγωγὴν τῆς ἐντολῆς. Ἑλληνισ
ὁ ἐγγυητὴς λαμβάνεται συνήθως οὕτω
ἐπὶ τῇ πίστει μου παραγγέλλω, λέγ
θέλω, εἴτε βούλομαι· ἀλλὰ καὶ ἂν εἴπ
φημί, εἶνε τὸ αὐτό, ὡς νὰ εἶπε λέγ
8 Ἐπὶ ἐπερωτήσεως ἐγγυητῶν δέον
γνωσθῇ, ὅτι τοῦτο γίνεται δεκτόν, ὡς
ὁ,τιδήποτε ἐγγράφῃ ὡς γενόμενον,
θεωρῆται καὶ γενόμενον· ὅθεν γνωστ
ὅτι, ἐάν τις ἔγραψεν ὅτι ἠγγυήθη, θε
ροῦνται ἅπαντα πανηγυρικῶς γενόμεν

21.

Περὶ ἐνοχῆς γραμμάτων.

Τὸ πάλαι ἐγίνετο διὰ τῆς γραφ
ἐνοχή, ἥτις ἐλέγετο ὅτι δι' ἐγγραφ
τῶν ὀνομάτων γίνεται· αὕτη [ὅμως]
ἐγγραφὴ τῶν ὀνομάτων σήμερον δ
εἶνε ἐν χρήσει· βεβαίως ἐάν τις ἔγραψ
ὅτι ὀφείλει, ὅ,τι δὲν ἐμετρήθη αὐτῷ
δὲν δύναται μετὰ πολὺν χρόνον ν' ἀντι
τάξῃ τὴν ἔνστασιν τῶν μὴ μετρηθέν
των χρημάτων· διότι τοῦτο συχνότατ
ὡρίσθη· οὕτω δὲ γίνεται, ὥστε καὶ σή
μερον, ὅταν δὲν δύναταί τις νὰ ἐναχθ
ἐνέχεται ἐκ τῆς γραφῆς· ἐκ ταύτης δ

nascitur condictio, cessante illicet verborum obligatione. ultum autem tempus in hac exptione antea quidem ex principalibus constitutionibus usque ad inquennium procedebat: sed ne editores diutius possint suis peniis forsitan defraudari, per nstitutionem nostram tempus artatum est, ut ultra biennii etas huiusmodi exceptio minime tendatur.

γεννᾶται ἀπαίτησις, ἀργούσης, ἐννοεῖται, τῆς ἐνοχῆς τῶν ῥημάτων. ὁ πολὺς ὅμως χρόνος διὰ τὴν ἔνστασιν ταύτην πρότερον μὲν κατὰ τὰς αὐτοκρατορικὰς διατάξεις μέχρι πενταετίας ἐξετείνετο· ἀλλ' ἵνα μὴ τυχὸν οἱ πιστωταὶ δύνανται ἐπὶ πολὺ νὰ ἐξαπατῶνται ὡς πρὸς τὰ χρήματά των, διὰ διατάξεως ἡμῶν ὁ χρόνος περιωρίσθη, ὥστε πέραν τῆς διετίας τὸ ὅριον τῆς τοιαύτης ἐνστάσεως νὰ μὴ ἐκτείνηται.

XXII.

De consensu obligatione.

Consensu fiunt obligationes in nptionibus venditionibus, locanibus conductionibus, societatibus, mandatis. Ideo autem istis odis consensu dicitur obligatio ntrahi, quia neque scriptura que praesentia omnimodo opus t, ac ne dari quidquam necesse t, ut substantiam capiat obliga, sed sufficit eos qui negotium gerunt consentire. Unde inter sentes quoque talia negotia conahuntur, veluti per epistulam aut per nuntium. Item in his ntractibus alter alteri obligatur id, quod alterum alteri ex bono aequo praestare oportet, cum loquin in verborum obligationis alius stipuletur, alius promittat.

22.

Περὶ τῆς διὰ συναινέσεως ἐνοχῆς.

Διὰ συναινέσεως γίνονται ἐνοχαὶ ἐπὶ ἀγοραπωλησιῶν, μισθώσεων ἐκμισθώ-

1 σεων, ἑταιριῶν, ἐντολῶν. Διὰ τοῦτο δὲ λέγεται, ὅτι κατὰ τοιούτους τρόπους διὰ συναινέσεως συνάπτεται ἐνοχή, διότι οὔτε γραφῆς οὔτε παρουσίας εἶνε ποσῶς ἀνάγκη, καὶ οὐδὲ δόσις εἶνε ἀναγκαία ὥστε ἡ ἐνοχὴ νὰ λάβῃ ὑπόστασιν, ἀλλ' ἀρκεῖ ἡ συναίνεσις τῶν ἐνεργούντων
2 τὴν δικαιοπραξίαν. Ὅθεν καὶ μεταξὺ ἀπόντων τοιαῦται δικαιοπραξίαι συνάπτονται, οἷον δι' ἐπιστολῆς ἢ δι' ἀγγέ-
3 λου. Ὡσαύτως ἐπὶ τῶν δικαιοπραξιῶν τούτων ἐνέχεται ὁ εἷς ἀπέναντι τοῦ ἑτέρου εἰς ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ εἷς πρέπει κατὰ τὸ καλὸν καὶ ἴσον νὰ παράσχῃ εἰς τὸν ἕτερον, ἐνῷ ἄλλως ἐπὶ τῶν διὰ ῥημάτων ἐνοχῶν ἄλλος ἐπερωτᾷ, ἄλλος δὲ ὑπισχνεῖται.

XXIII.

e emptione et venditione.

Emptio et venditio contrahitur, mulatque de pretio convenerit, tamvis nondum pretium nume-

23.

Περὶ ἀγοραπωλησίας.

Ἀγοραπωλησία συνάπτεται ἀμέσως ἅμα περὶ τιμήματος ἤθελε συμφωνηθῇ, καὶ ἂν τὸ τίμημα δὲν ἐμετρήθη εἰσέτι

ratum sit ac ne arra quidem data fuerit. nam quod arrae nomine datur, argumentum est emptionis et venditionis contractae. sed haec quidem de emptionibus et venditionibus, quae sine scriptura consistunt, optinere oportet: nam nihil a nobis in huiusmodi venditionibus innovatum est. in his autem quae scriptura conficiuntur non aliter perfectam esse emptionem et venditionem constituimus, nisi et instrumenta emptionis fuerint conscripta vel manu propria contrahentium, vel ab alio quidem scripta, a contrahente autem subscripta et, si per tabellionem fiunt, nisi et completiones acceperint et fuerint partibus absoluta. donec enim aliquid ex his deest, et poenitentiae locus est et potest emptor vel venditor sine poena recedere ab emptione. ita tamen impune recedere eis concedimus, nisi iam arrarum nomine aliquid fuerit datum: hoc etenim subsecuto, sive in scriptis sive sine scriptis venditio celebrata est, is qui recusat adimplere contractum, si quidem emptor est, perdit quod dedit, si vero venditor, duplum restituere compellitur, licet nihil super arris expressum fuerit. Pretium autem constitui oportet: nam nulla emptio sine (1) pretio esse potest. sed et certum pretium esse debet. alioquin si ita inter aliquos convenerit, ut, quanti Titius rem aestimaverit, tanti sit empta: inter veteres satis abundeque hoc dubitabatur, sive constat venditio sive non. sed nostra decisio ita hoc constituit, ut, quotiens sic composita sit ven-

μηδὲ ἀραβῶν ἐδόθη· καθόσον ὅ,τι λόγῳ ἀρραβῶνος δίδεται, εἶνε ἀπόδειξις τῆς συναφθείσης ἀγοραπωλησίας· ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ ἀγοραπωλησιῶν, αἵτινες ἀγράφως συνίστανται, πρέπει νὰ ἰσχύωσι, διότι οὐδὲν ὑφ' ἡμῶν ὡς πρὸς τὰς τοιαύτας πωλήσεις μετεβλήθη· ὡς πρὸς ἐκείνας ὅμως, αἵτινες διὰ γραφῆς καταρτίζονται, ὡρίσαμεν, ὥστε νὰ μὴ εἶνε ἄλλως τετελεσμένη ἡ ἀγοραπωλησία, παρ' ἐὰν καὶ τὰ ἔγγραφα τῆς ἀγοράσεως συνετάχθησαν εἴτε ἰδίᾳ χειρὶ τῶν συμβαλλομένων, εἴτε ὑπ' ἄλλου μὲν γραφέντα ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων ὅμως ὑπογραφέντα, καὶ, ἐὰν δι' συμβολαιογράφου γίνωνται, ἂν μὴ κατηρτίσθησαν πλήρη καὶ καθ' ὅλα τέλεια, διότι ἐφ' ὅσον τι ἐκ τούτων ἐλλείπει, καὶ μετανοίας περίπτωσις ὑπάρχει καὶ δύναται ὁ ἀγοραστὴς ἢ ὁ πωλητὴς ν' ἀποχωρήσῃ ἀτιμωρητεὶ ἀπὸ τῆς ἀγοράσεως· τότε ὅμως ἀτιμωρητεὶ ἐπιστρέψαμεν εἰς αὐτοὺς ν' ἀποχωρῶσιν, ἐὰν μὴ ἐδόθη τι ἤδη λόγῳ ἀρραβώνων διότι τούτου ἐπακολουθήσαντος, εἴτε ἐγγράφως εἴτε ἀγράφως ἡ πώλησις κατηρτίσθη, ὁ ἀρνούμενος νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ συμβόλαιον, αν μὲν εἶνε ἀγοραστής ἀπόλλυσιν ὅ,τι ἔδωκεν, ἂν δὲ πωλητής ἀναγκάζεται ν' ἀποδώσῃ τὸ διπλοῦν καίτοι οὐδὲν περὶ ἀρραβώνων ἐξεδηλώθη. Τίμημα ὅμως πρέπει νὰ ὁρίζηται διότι οὐδόλως δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀγόρασις ἄνευ τιμήματος· ἀλλὰ καὶ βέβαιον πρέπει νὰ εἶνε τὸ τίμημα· ἄλλως, ἐὰν μεταξύ τινων συνεφωνήθη οὕτως, ὥστε, ὅσου ὁ Τίτιος ἤθελεν ἐκτιμήσει τὸ πρᾶγμα ἀντὶ τοσούτου ν' ἀγορασθῇ, μεταξὺ τῶν παλαιῶν ἱκανῶς καὶ ἀρκούντως ὑπῆρχεν ἀμφιβολία, ἂν ἰσχύῃ ἡ πώλησις ἢ ὄχι· ἀλλ' ἡμετέρα διάταξις ὥρισεν αὐτὸ οὕτως, ὥστε ὁσάκις πώλησις κατηρτίσθη

tio «quanti ille aestimaverit», ib hac condicione staret contra- us, ut, si quidem ipse qui no- inatus est pretium definierit, nnimodo secundum eius aesti- ationem et pretium persolvatur res tradatur, ut venditio ad ffectum perducatur, emptore qui- em ex empto actione, venditore tem ex vendito agente. sin au- m ille qui nominatus est vel no- erit vel non potuerit pretium efinire, tunc pro nihilo esse ven- tionem quasi nullo pretio sta- to. quod ius cum in venditioni- s nobis placuit, non est absur- um et in locationibus et condu- ctionibus trahere. Item pretium numerata pecunia consistere ebet. nam in ceteris rebus an retium esse possit, veluti homo t fundus aut toga alterius rei retium esse possit, valde quaere- atur. Sabinus et Cassius etiam alia re putant posse pretium nsistere: unde illud est, quod lgo dicebatur per permutatio- em rerum emptionem et vendi- onem contrahi eamque speciem mptionis venditionisque vetustis- mam esse: argumentoque ute- antur Graeco poeta Homero, qui iqua parte exercitum Achivo- m vinum sibi comparasse ait ermutatis quibusdam rebus, his erbis:

θεν ἄρ' οἰνίζοντο καρηκομόωντες Ἀχαιοί,
λλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ' αἴθωνι σιδήρῳ,
λλοι δὲ ῥινοῖς, ἄλλοι δ' αὐτῇσι βόεσσι,
λλοι δ' ἀνδραπόδεσσι.

iversae scholae auctores contra ntiebant aliudque esse existi- abant permutationem rerum, iud emptionem et venditionem.

οὕτως «ὅσον ἐκεῖνος ἤθελεν ἐκτιμήσει», τὸ συμβόλαιον νὰ διατελῇ ὑπὸ ταύτην τὴν αἵρεσιν, ὥστε, αν μὲν ὁ ὀνομασθεὶς ὁρίσῃ τὸ τίμημα, ἐξάπαντος κατὰ τὴν διατίμησιν αὐτοῦ καὶ τὸ τιμημα νὰ καταβάλληται καὶ τὸ πρᾶγμα νὰ παραδίδηται, ὥστε ἡ πώλησις νὰ ἄγηται εἰς πέρας, τοῦ μὲν ἀγοραστοῦ ἐνάγοντος διὰ τῆς ἐκ τῆς ἀγοράσεως ἀγωγῆς, τοῦ δὲ πωλητοῦ διὰ τῆς ἐκ τῆς πωλήσεως· ἀν ὅμως ὁ ὀνομασθεὶς εἴτε δὲν ἠθέλησεν εἴτε δὲν ἠδυνήθη νὰ ὁρίσῃ τὸ τίμημα, τότε ἄκυρος νὰ εἶνε ἡ πώλησις ὡσεὶ οὐδὲν τίμημα ὡρίσθη· τοῦτο δὲ τὸ δίκαιον ἀφοῦ ἤρεσεν ἡμῖν διὰ τὰς πωλήσεις, δὲν εἶνε ἄτοπον νὰ ἐκτείνωμεν καὶ εἰς τὰς μισθώσεις καὶ ἐκμισθώσεις. Ὡσαύτως τὸ τίμημα πρέπει νὰ συνίσταται ἐκ μετρητῶν χρημάτων, διότι ἀν τὸ τίμημα πράγματός τινος δύναται νὰ συνίσταται ἐξ ἑτέρων πραγμάτων, λ. χ. δούλου, ἢ ἀγροῦ, ἢ τηβέννου λίαν ἠμφισβητεῖτο· ὁ Σαβῖνος δὲ καὶ Κασσιος φρονοῦσιν, ὅτι καὶ ἐξ ἑτέρου πράγματος δύναται τὸ τίμημα νὰ συνίσταται· ἐντεῦθεν εἶνε ἐκεῖνο, ὅπερ κοινῶς ἐλέγετο, ὅτι δηλ. δι' ἀνταλλαγῆς πραγμάτων συνάπτεται ἀγοραπωλησία, τὸ δὲ εἶδος τοῦτο τῆς ἀγοραπωλησίας εἶνε ἀργαιότατον· ἀπόδειξιν δ' εἶχον τὸν ἕλληνα ποιητὴν Ὅμηρον, ὅστις ἔν τινι μέρει λέγει, ὅτι ὁ στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν ἠγόρασε δι' ἑαυτὸν οἶνον δι' ἀνταλλαγῆς τινων πραγμάτων, οὕτως·

Ἐντεῦθεν δ' ἐπρομηθεύοντο οἶνον οἱ κομοτροφοῦν-
[τες Ἀχαιοί,
ἄλλοι μὲν ἀντὶ χαλκοῦ, ἄλλοι δ' ἀντὶ λαμπροῦ σι-
[δήρου,
ἄλλοι δ' ἀντὶ δερμάτων, ἄλλοι δὲ διὰ τῶν βοῶν
[αὐτῶν,
καὶ ἄλλοι δι' ἀνδραπόδων.

Οἱ δὲ τῆς ἀντιθέτου σχολῆς ἡγήτορες διαφόρως ἐφρόνουν, καὶ ἐθεώρουν ὅτι ἄλλο εἶνε ἀνταλλαγὴ πραγματων, ἄλλο δὲ ἀγοραπωλησία· ἄλλως δὲν δύναται

alioquin non posse rem expediri permutatis rebus, quae videatur res venisse et quae pretii nomine data esse: nam utramque videri et venisse et pretii nomine datam esse rationem non pati. sed Proculi sententia dicentis permutationem propriam esse speciem contractus a venditione separatam merito praevaluit, cum et ipsa aliis Homericis versibus adiuvatur et validioribus rationibus argumentatur. quod et anteriores divi principes admiserunt et in nostris

3 digestis latius significatur. Cum autem emptio et venditio contracta sit (quod effici diximus, simulatque de pretio convenerit, cum sine scriptura res agitur), periculum rei venditae statim ad emptorem pertinet, tametsi adhuc ea res emptori tradita non sit. itaque si homo mortuus sit vel aliqua parte corporis laesus fuerit, aut aedes totae aut aliqua ex parte incendio consumptae fuerint, aut fundus vi fluminis totus vel aliqua ex parte ablatus sit, sive etiam inundatione aquae aut arboribus turbine deiectis longe minor aut deterior esse coeperit: emptoris damnum est, cui necesse est, licet rem non fuerit nactus, pretium solvere. quidquid enim sine dolo et culpa venditoris accidit, in eo venditor securus est. sed et si post emptionem fundo aliquid per alluvionem accessit, ad emptoris commodum pertinet: nam et commodum eius esse debet, cuius pe-
3a riculum est. Quod si fugerit homo qui veniit aut subreptus fuerit, ita ut neque dolus neque

νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῇ ἀνταλλαγῇ πραγμάτων βεβαιότης, τί πρᾶγμα θεωρεῖται ὅτι ἐπωλήθη καὶ τί ἐδόθη λόγῳ τιμήματος· διότι ἑκάτερον νὰ θεωρῆται, ὅτι καὶ ἐπωλήθη καὶ λόγῳ τιμήματος ἐδόθη, δὲν ἐπιτρέπει ἡ λογική· ὅμως ἡ τοῦ Προκούλου γνώμη, λέγοντος ὅτι ἡ ἀνταλλαγὴ εἶνε ἰδιαίτερον εἶδος συμβολαίου χωριστὸν ἀπὸ τῆς πωλήσεως, δικαίως ὑπερίσχυσε, καθόσον καὶ αὕτη διὰ ἑτέρων ὁμηρικῶν στίχων ὑποστηρίζεται καὶ ὑπὸ ἰσχυροτέρων λόγων ἀποδεικνύεται· τοῦτο δὲ καὶ οἱ παλαιότεροι αὐτοκράτορες ἐδέχθησαν, καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις πανδέκταις εὐρύτερον δηλοῦται.
3 Ὅταν δ' ἡ ἀγοραπωλησία συναφθῇ (ὅπερ γίνεται, εἴπομεν, ἀμέσως ἅμα περὶ τοῦ τιμήματος συμφωνηθῇ, ἐὰν ἄνευ γραφῆς καταρτίζηται ἡ πρᾶξις) ὁ κίνδυνος τοῦ πωληθέντος πράγματος ἀμέσως ἀποβλέπει εἰς τὸν ἀγοραστήν, καίτοι τὸ πρᾶγμα δὲν παρεδόθη ἔτι εἰς τὸν ἀγοραστήν· ὅθεν ἐὰν ὁ [πωληθεὶς δοῦλος ἀπέθανεν, ἢ εἴς τι μέρος τοῦ σώματος ἐπληγώθη, εἴτε ἡ οἰκία πᾶσα ἢ ἐν μέρει διὰ πυρκαϊᾶς κατεκάη, εἴτε ἀγρὸς ὑπὸ τῆς φορᾶς ποταμοῦ ὁλόκληρος ἢ ἐν μέρει παρεσύρθη, εἴτε καὶ ἐπλημμύρας ὕδατος ἢ δένδρων ὑπὸ τῆς θυέλλης καταρριφθέντων πολὺ μικρότερος ἢ χειρότερος ἤρξατο νὰ εἶνε, ὁ κίνδυνος εἶνε τοῦ ἀγοραστοῦ, ὅστις ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλῃ τὸ τίμημα, καίτοι δὲν ἀπέκτησε τὸ πρᾶγμα· διότι ὁ,τιδήποτε ἄνευ δόλου καὶ πταίσματος τοῦ πωλητοῦ συμβαίνει, ὡς πρὸς τοῦτο ὁ πωλητὴς εἶνε ἀσφαλής· ἀλλὰ καὶ ἄν τι μετὰ τὴν ἀγόρασιν προσηύξησεν εἰς τὸν ἀγρὸν διὰ προσχώσεως, ἀποβλέπει εἰς ὠφέλειαν τοῦ ἀγοραστοῦ· διότι καὶ ἡ ὠφέλεια πρέπει νὰ εἶνε ἐ-
3a κείνου, οὗτινος εἶνε ὁ κίνδυνος. Ἂν ὅμως ἔφυγεν ὁ πωληθεὶς δοῦλος ἢ ἀνηρπάγη, οὕτως ὥστε μήτε δόλος μήτε

lpa venditoris interveniat, ani-
advertendum erit, an custodiam
us usque ad traditionem vendi-
r susceperit. sane enim, si sus-
perit, ad ipsius periculum is ca-
s pertinet: si non susceperit,
curus erit. idem et in ceteris
imalibus ceterisque rebus intel-
gimus. utique tamen vindicatio-
m rei et condictionem exhibere
bebit emptori, quia sane, qui
m nondum emptori tradidit,
huc ipse dominus est. idem est
iam de furti et de damni iniu-

riae actione. Emptio tam sub
ndicione quam pure contrahi
test. sub condicione veluti «si
ichus intra certum diem tibi
acuerit, erit tibi emptus aureis

tot». Loca sacra vel religiosa,
em publica, veluti forum basili-
m, frustra quis sciens emit, quas
men si pro privatis vel profanis
ceptus a venditore emerit, ha-
bit actionem ex empto, quod
on habere ei liceat, ut consequa-
r, quod sua interest deceptum
m non esse. idem iuris est, si
ominem liberum pro sero emerit.

XXIIII.

De locatione et conductione.

Locatio et conductio proxima
st emptioni et venditioni isdem-
ue iuris regulis consistunt. nam
t emptio et venditio ita contra-
itur, si de pretio convenerit, sic
tiam locatio et conductio ita con-

πταῖσμα τοῦ πωλητοῦ νὰ μεσολαβῇ, δέον νὰ παρατηρηθῇ, ἂν ὁ πωλητὴς ἀνεδέχθη τὴν φύλαξιν ἐκείνου μέχρι τῆς παραδόσεως· διοτι βεβαίως, ἐὰν ἀνεδέχθη, ἡ τοιαύτη περίπτωσις ἀποβλέπει εἰς κίνδυνον αὐτοῦ· ἂν δὲ μὴ ἀνεδέχθη, θέλει εἶσθαι ἀσφαλής· τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ζώων καὶ λοιπῶν πραγμάτων νοοῦμεν· ἐξάπαντος ὅμως τὴν διεκδίκησιν τοῦ πράγματος καὶ τὴν ἀπαίτησιν ὀφείλει νὰ ἐκχωρῇ εἰς τὸν ἀγοραστήν, διότι βεβαίως ὅστις δὲν παρέδωκεν ἔτι τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν ἀγοραστήν, αὐτὸς εἰσέτι εἶνε κύριος· τὸ αὐτὸ εἶνε καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀγωγὴν τῆς κλο-
4 πῆς καὶ τῆς ἀδίκου ζημίας. Ἀγόρασις δύναται εἴτε ὑπὸ αἵρεσιν εἴτε ἀπολύτως νὰ συναφθῇ· ὑπὸ αἵρεσιν λ. χ. «ἐὰν ὁ Στίχος ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας ἤθελέ σοι ἀρέσει, θέλει εἶσθαι ὑπὸ σοῦ ἠγορασμένος ἀντὶ τοσούτων χρυσῶν.»
5 Τόπους ἱεροὺς ἢ ὁσίους, ὡσαύτως δημοσίους, λ. χ. ἀγοράν, βασιλικὴν στοάν, ματαίως τις ἀγοραζει ἐν γνώσει, ἅτινα ὅμως ἐὰν ἀντὶ ἰδιωτικῶν ἢ ἀνοσίων ἠγόρασεν ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ πωλητοῦ, θέλει ἔχει ἀγωγὴν ἐκ τῆς ἀγοράσεως, διότι δὲν ἐπιτρέπεται αὐτῷ νὰ ἔχῃ [τὰ ἀγορασθέντα], ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνῃ ὅ,τι ἐνδιαφέρει αὐτόν, νὰ μὴ ἐξαπατᾶτο· τὸ αὐτὸ δ' ἰσχύει, ἐάν [τις] ἄνθρωπον ἐλεύθερον ἀντὶ δούλου ἠγόρασε.

24.

Περὶ ἐκμισθώσεως καὶ μισθώσεως.

Ἡ ἐκμίσθωσις καὶ μίσθωσις εἶνε ἐγγυτάτη πρὸς τὴν ἀγοραπωλησίαν καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν κανόνων δικαίου διέπεται· διότι ὡς ἡ ἀγοραπωλησία τότε συνάπτεται, ἐὰν περὶ τοῦ τιμήματος συνεφωνήθη, οὕτω καὶ ἡ ἐκμίσθωσις καὶ

trahi intellegitur, si merces constituta sit. et competit locatori quidem locati actio, conductori

1 vero conducti. Et quae supra diximus, si alieno arbitrio pretium permissum fuerit, eadem et de locatione et conductione dicta esse intellegamus, si alieno arbitrio merces permissa fuerit. qua de causa si fulloni polienda curandave aut sarcinatori sarcienda vestimenta quis dederit nulla statim mercede constituta, sed postea tantum daturus, quantum inter eos convenerit, non proprie locatio et conductio contrahi intellegitur, sed eo nomine praescriptis 2 verbis actio datur. Praeterea sicut vulgo quaerebatur, an permutatis rebus emptio et venditio contrahitur: ita quaeri solebat de locatione et conductione, si forte rem aliquam tibi utendam sive fruendam quis dederit et invicem a te aliam utendam sive fruendam acceperit. et placuit non esse locationem et conductionem, sed proprium genus esse contractus. veluti si cum unum quis bovem haberet et vicinus eius unum, placuerit inter eos, ut per denos dies invicem boves commodarent, ut opus facerent, et apud alterum bos periit: neque locati vel conducti neque commodati competit actio, quia non fuit gratuitum commodatum, verum praescriptis 3 verbis agendum est. Adeo autem familiaritatem aliquam inter se habere videntur emptio et venditio, item locatio et conductio, ut in quibusdam causis quaeri soleat, utrum emptio et venditio contra-

μίσθωσις τότε θεωρεῖται ὅτι συνάπτεται, [illegible]
ἐὰν μίσθωμα ὡρίσθη· ἁρμόζει δ' εἰς μὲν [illegible]
τὸν ἐκμισθωτὴν ἡ τῆς ἐκμισθώσεως ἀ[illegible]
γωγή, εἰς δὲ τὸν μισθωτὴν ἡ τῆς μι[illegible]
1 σθώσεως. Ὅσα δ' ἀνωτέρω εἴπομεν [illegible]
ἐὰν εἰς τὴν κρίσιν τρίτου ἀφέθη τὸ τί[illegible]
μημα, ταὐτὰ καὶ περὶ ἐκμισθώσεως κα[illegible]
μισθώσεως νοοῦμεν λεχθέντα, ἐὰν εἰ[illegible]
τὴν κρίσιν ἑτέρου ἀφέθη τὸ μίσθωμα [illegible]
ἐκ τούτου, ἐὰν ἔδωκέ τις εἰς γναφέα ἐ[illegible]
δύματα πρὸς βαφὴν ἢ καλλωπισμὸν [illegible]
εἰς παλαιοράφον πρὸς ἐπισκευὴν χωρὶ[illegible]
νὰ ὁρισθῇ ἀμέσως οὐδὲν μίσθωμα, ἀλλὰ [illegible]
μόνον κατόπιν νὰ δώσῃ, ὅσον μεταξ[illegible]
αὐτῶν ἤθελε συμφωνηθῇ, δὲν θεωρεῖτα[illegible]
μὲν κυρίως ὅτι συνάπτεται ἐκμίσθωσι[illegible]
καὶ μίσθωσις, ἀλλ' ἐκ τούτου δίδετα[illegible]
ἡ τῶν προγεγραμμένων ῥημάτων ἀγω-
2 γή. Ἐκτὸς τούτων ὡς κοινῶς ἐξητά-
ζετο, ἂν διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς πραγμά-
των συνάπτηται ἀγοραπωλησία, οὕτω
συνήθως ἐξητάζετο περὶ ἐκμισθώσεω
καὶ μισθώσεως, ἐὰν τυχὸν πρᾶγμά τι ἔ
δωκέ σοι ἕτερος πρὸς χρῆσιν εἴτε κάρ
πωσιν, καὶ ἀμοιβαίως παρὰ σοῦ ἔλαβέ
τι πρὸς χρῆσιν εἴτε κάρπωσιν· ἐγένετο
λοιπὸν δεκτόν, ὅτι δὲν εἶνε ἐκμίσθωσις
καὶ μίσθωσις, ἀλλ' εἶνε ἴδιον συμβο-
λαίου γένους· ὡς ἐάν, ἐνῷ τις εἶχε βοῦν
καὶ ὁ γείτων αὐτοῦ ἕτερον, συνεφωνήθη
μεταξὺ αὐτῶν, ὥστε διὰ δέκα ἡμέρας
νὰ χρησιδανείσωσιν ἀμοιβαίως τοὺς βόας
πρὸς ἐργασίαν, παρὰ δὲ τῷ ἑνὶ ὁ βοῦς
ἀπωλέσθη· οὔτε ἡ τῆς ἐκμισθώσεως ἢ
μισθώσεως οὔτε ἡ τοῦ χρησιδανείου ἀ-
γωγὴ ἁρμόζει, διότι δὲν ὑπῆρξε δω-
ρεὰν χρησιδάνειον, ἀλλ' ἡ τῶν προγε-
γραμμένων ῥημάτων ἀγωγὴ δέον νὰ
3 ἐγερθῇ. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ θεωροῦνται,
ὅτι ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας συγγένειαν ἡ
ἀγοραπωλησία καὶ ἡ ἐκμίσθωσις καὶ
μίσθωσις, ὥστε ἐπί τινων περιπτώσεων
συνήθως ἐξετάζεται, ἂν ἀγοραπωλησία
συνάπτηται, ἢ ἐκμίσθωσις καὶ μισθω-

tur. an locatio et conductio. ut
ce de praediis, quae perpetuo
ibusdam fruenda tradantur, id
t ut, quamdiu pensio sive redi-
s pro his domino praestetur, ne-
e ipsi conductori neque heredi
us, cuive conductor heresve eius
praedium vendiderit aut dona-
rit aut dotis nomine dederit
iove quo modo alienaverit, au-
rre liceat. sed talis contractus,
ia inter veteres dubitabatur et
quibusdem locatio, a quibusdam
enditio existimabatur : lex Zeno-
iana lata est, quae emphyteuseos
ontractui propriam statuit natu-
am neque ad locationem neque
l venditionem inclinantem, sed
is pactionibus fulciendam, et si
uidem aliquid pactum fuerit, hoc
a optinere, ac si naturalis esset
ontractus, sin autem nihil de pe-
iculo rei fuerit pactum, tunc si
uidem totius rei interitus acces-
erit, ad dominum super hoc re-
undare periculum, sin particu-
aris, ad emphyteuticarium huius-
odi damnum venire. quo iure
utimur. Item quaeritur, si cum
urifice Titio convenerit, ut is ex
uro suo certi ponderis certaeque
ormae anulos ei faceret et acci-
eret verbi gratia aureos decem,
trum emptio et venditio an loca-
io et conductio contrahi videatur?
assius ait materiae quidem em-
tionem venditionemque contrahi,
perae autem locationem et con-
uctionem. sed placuit tantum
mptionem et venditionem con-
rahi. quodsi suum aurum Titius
ederit mercede pro opera consti-
uta, dubium non est, quin locatio
t conductio sit.

σις· ὡς λ. χ. ἐπὶ κτημάτων, ἅτινα πα-
ραδίδονται εἰς τινας πρὸς διηνεκῆ καρ-
πωσιν, ὥστε δηλ. ἐφ' ὅσον ὁ κανὼν εἴτε
ἡ πρόσοδος δι' αὐτὰ παρέχηται εἰς τὸν
κύριον, νὰ μὴ ἐπιτρέπηται ἡ ἀφαίρεσι-
οὔτε ἀπ' αὐτοῦ τοῦ μισθωτοῦ οὔτε ἀπὸ
τοῦ κληρονόμου του, ἢ εἰς ὃν ὁ μισθω-
τὴς ἢ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ἐπώλησε τὸ
κτῆμα τοῦτο ἢ ἐδωρήσατο ἢ λόγῳ
προικὸς ἔδωκεν ἢ καθ' οἱονδήποτε ἄλ-
λον τρόπον ἀπηλλοτρίωσεν· ἀλλὰ τοι-
οῦτον συμβόλαιον, ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν
παλαιῶν ὑπῆρχεν ἀμφιβολία, καὶ ὑπό
τινων μὲν ἐκμίσθωσις ὑπό τινων δὲ πώ-
λησις ἐθεωρεῖτο, ἐξεδόθη ὁ Ζηνωνιανὸς
νόμος, ὅστις εἰς τὸ τῆς ἐμφυτεύσεως
συμβόλαιον ὥρισεν ἰδίαν φύσιν οὔτε εἰς
τὴν μίσθωσιν οὔτε εἰς τὴν πώλησιν κλί-
νουσαν, ἀλλὰ δι' ἰδίων συμφωνιῶν δια-
κρινομένην· καὶ ἂν μὲν συνεφωνήθη τι,
τοῦτο νὰ ἰσχύῃ οὕτως, ὡσεὶ ὑπῆρ-
χε φυσικὸν συμβόλαιον, ἂν ὅμως περὶ
τοῦ κινδύνου τοῦ πράγματος μηδὲν συν-
εφωνήθη, τότε ἂν μὲν ὁλοκλήρου τοῦ
πράγματος ἡ ἀπώλεια ἐπῆλθεν, εἰς τὸν
κύριον ν' ἀποβλέπῃ ὁ προκείμενος κίν-
δυνος, ἂν δὲ μερική, εἰς τὸν ἐμφυτευ-
τὴν ν' ἀποβλέπῃ ἡ τοιαύτη ζημία· τοῦ-
το δ' εἶνε τὸ ἐν χρήσει δίκαιον. Ὡσαύ-
τως ἐρωτᾶται, ἂν ὁ Τίτιος μετὰ χρυ-
σοχόου συνεφώνησεν, ὥστε οὗτος ἐκ
χρυσοῦ αὐτοῦ νὰ ποιήσῃ δακτυλίους
ὡρισμένου βάρους καὶ ὡρισμένου σχή-
ματος, ἔλαβε δὲ λ. χ. δέκα χρυσούς, ἆρά
γε ἀγοραπωλησία ἢ ἐκμίσθωσις καὶ μί-
σθωσις θεωρεῖται ὅτι συνάπτεται ; ὁ
Κάσσιος λέγει ὅτι τῆς μὲν ὕλης συνάπ-
πτεται ἀγοραπωλησία, τῆς ἐργασίας
ὅμως ἐκμίσθωσις καὶ μίσθωσις· ἀλλ'
ἐγένετο δεκτόν, ὅτι μόνον ἀγοραπωλη-
σία συνάπτεται· ἂν ὅμως ἴδιον χρυσὸν
ὁ Τίτιος ἔδωκεν ὁρισθέντος διὰ τὴν ἐρ-
γασίαν μισθοῦ, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία,
ὅτι εἶνε ἐκμίσθωσις καὶ μίσθωσις.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

5 Conductor omnia secundum legem conductionis facere debet et, si quid in lege praetermissum fuerit, id ex bono et aequo debet praestare. qui pro usu aut vestimentorum aut argenti aut iumenti mercedem aut dedit aut promisit, ab eo custodia talis desideratur, qualem diligentissimus pater familias suis rebus adhibet. quam si praestiterit et aliquo casu rem amiserit, de restituenda ea non 6 tenebitur. Mortuo conductore intra tempora conductionis heres eius eodem iure in conductionem succedit.

5 Ὁ μισθωτὴς ὀφείλει νὰ ποιήσῃ ἅπαντα κατὰ τὸν ὅρον τῆς μισθώσεως, καὶ ἂν τι ἐν τῷ ὅρῳ παρελείφθη, τοῦτο ὀφείλει κατὰ τὸ καλὸν καὶ ἴσον νὰ παράσχῃ· ὅστις διὰ τὴν χρῆσιν εἴτε ἐνδυμάτων εἴτε ἀργύρου εἴτε ὑποζυγίου ἔδωκεν ἢ ὑπεσχέθη μισθόν, παρὰ τούτου ἀπαιτεῖται τοιαύτη φυλακή, οἵαν ἐπιμελέστατος οἰκογενειάρχης εἰς τὰ ἴδια πράγματα καταβάλλει· ταύτην ἐὰν ἔδειξεν, ἔκ τινος δὲ γεγονότος ἀπώλεσε τὸ πρᾶγμα, δὲν ἐνέχεται περὶ ἀπο- 6 καταστάσεως αὐτοῦ. Ἀποθανόντος τοῦ μισθωτοῦ ἐντὸς τοῦ χρόνου τῆς μισθώσεως ὁ κληρονόμος αὐτοῦ διαδέχεται εἰς τὴν μίσθωσιν κατὰ τὸ αὐτὸ δίκαιον.

XXV.

De societate.

Societatem coire solemus aut totorum bonorum, quam Graeci specialiter *κοινοπραξίαν* appellant, aut unius alicuius negotiationis, veluti mancipiorum emendorum vendendorumque, aut olei vini 1 frumenti emendi vendendique. Et quidem si nihil de partibus lucri et damni nominatim convenerit, aequales scilicet partes et in lucro et in damno spectantur. quod si expressae fuerint partes, hae servari debent: nec enim umquam dubium fuit, quin valeat conventio, si duo inter se pacti sunt, ut ad unum quidem duae partes et damni et lucri pertineant, ad alium ter- 2 tia. De illa sane conventione quaesitum est, si Titius et Seius inter se pacti sunt, ut ad Titium lucri duae partes pertineant, damni tertia, ad Seium duae partes

25.

Περὶ ἑταιρίας.

Ἑταιρίαν συνάπτομεν συνήθως εἴτε ὁλοκλήρου τῆς περιουσίας, ἣν οἱ Ἕλληνες εἰδικῶς *κοινοπραξίαν* καλοῦσιν, εἴτε μιᾶς τινος ἐμπορίας, λ. χ. πρὸς ἀγορὰν καὶ πώλησιν ἀνδραπόδων, εἴτε πρὸς ἀγορὰν καὶ πώλησιν ἐλαίου, οἴνου, σίτου. 1 Καὶ ἂν μὲν μηδὲν περὶ τῶν μερῶν τοῦ κέρδους καὶ τῆς ζημίας ῥητῶς συνεφωνήθη, ἴσα, ἐννοεῖται, θεωροῦνται τὰ μέρη καὶ εἰς τὸ κέρδος καὶ τὴν ζημίαν. ἂν ὅμως ἐξεδηλώθησαν τὰ μέρη, ταῦτα πρέπει νὰ τηρῶνται· διότι οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀμφιβολία, ὅτι ἰσχύει ἡ σύμβασις, ἐὰν δύο πρὸς ἀλλήλους συνεφώνησαν, ὥστε εἰς μὲν τὸν ἕνα τὰ δύο μέρη τοῦ τε κέρδους καὶ τῆς ζημίας ν' ἀποβλέπωσιν, εἰς τὸν ἕτερον δὲ τὸ τρίτον 2 [μέρος]. Περὶ ταύτης δὲ τῆς συμβάσεως ἠρωτήθη, ἐὰν δηλ. ὁ Τίτιος καὶ ὁ Σέϊος πρὸς ἀλλήλους συνεφώνησαν, ὥστε εἰς μὲν τὸν Τίτιον ν' ἀνήκωσι δύο μὲν μέρη τοῦ κέρδους, τὸ τρίτον δὲ τῆς

amni, lucri tertia, an rata debet aberi conventio? Quintus Mucius ontra naturam societatis talem actionem esse existimavit et ob non esse ratam habendam. Servius Sulpicius, cuius sententia raevaluit, contra sentit, quia aepe quorundam ita pretiosa est pera in societate, ut eos iustum t meliore condicione in societaem admitti: nam et ita coiri osse societatem non dubitatur, t alter pecuniam conferat, alter on conferat et tamen lucrum inter eos commune sit, quia saepe pera alicuius pro pecunia valet. adeo contra Quinti Mucii sententiam optinuit, ut illud quoque onstiterit posse convenire, ut uis lucri partem ferat, damno on teneatur, quod et ipsum Servius convenienter sibi existimavit: quod tamen ita intellegi oportet, ut, si in aliqua re lucrum, in liqua damnum allatum sit, compensatione facta solum quod superest intellegatur lucri esse.

Illud expeditum est, si in una causa pars fuerit expressa, veluti in solo lucro vel in solo damno, in altera vero omissa: in eo quoque quod praetermissum est eandem partem servari Manet autem societas eo usque, donec in eodem consensu perseveraverint: et cum aliquis renuntiaverit societati, solvitur societas. sed plane si quis callide in hoc renuntiaverit societati, ut obveniens aliquod lucrum solus habeat, veluti si totorum bonorum socius, cum ab

ζημίας, εἰς δὲ τὸν Σέϊον δύο μὲν μέρη τῆς ζημίας, τὸ τρίτον δὲ τοῦ κέρδους, ἆρά γε πρέπει νὰ θεωρῆται ἔγκυρος ἡ σύμβασις; ὁ Κόϊντος Μούκιος ἐφρόνει, ὅτι παρὰ τὴν φύσιν τῆς ἑταιρίας εἶνε τοιαύτη συμφωνία, καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ κῦρος· ὁ δὲ Σέρβιος Σουλπίκιος, οὗτινος ἡ γνώμη ὑπερίσχυσε, τοὐναντίον ἐφρόνει, διότι συχνὰ ἡ ἐργασία τινῶν ἐν τῇ ἑταιρίᾳ εἶνε τοσοῦτον πολύτιμος, ὥστε δίκαιον εἶνε οὗτοι νὰ γίνωνται ἐν τῇ ἑταιρίᾳ δεκτοὶ ὑπὸ καλλιτέρους ὅρους· διότι δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι καὶ οὕτω δύναται νὰ συναφθῇ ἑταιρία, ὥστε ὁ μὲν εἷς νὰ συνεισφέρῃ χρήματα, ὁ δ' ἕτερος νὰ μὴ συνεισφέρῃ, καὶ ὅμως ἡ ὠφέλεια νὰ εἶνε κοινὴ μεταξύ των, διότι συχνὰ ἡ ἐργασία τινὸς ἰσχύει ἀντὶ χρημάτων· τοσοῦτον δ' ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ Κοΐντου Μουκίου ὑπερίσχυσεν, ὥστε ὡρίσθη, ὅτι καὶ τοῦτο δύναται νὰ συμφωνηθῇ, ὥστε τις νὰ φέρῃ τὸ μέρος τοῦ κέρδους, διὰ δὲ τὴν ζημίαν νὰ μὴ ἐνέχηται, ὅπερ ὁ Σέρβιος ἐφρόνει ὡσαύτως σύμφωνον πρὸς ἑαυτόν· τοῦτο ὅμως πρέπει νὰ νοῆται οὕτως, ὥστε, ἐὰν ἔν τινι πράγματι ὠφέλεια, ἐν ἑτέρῳ δὲ ζημίᾳ ἐπῆλθε, γινομένου συμψηφισμοῦ μόνον τὸ ὑπόλοιπον νὰ θεωρῆται κέρδος. Τοῦτο δ' εἶνε βέβαιον, ἐὰν δηλ. ὡς πρὸς τὴν μίαν μὲν περίπτωσιν ἐξεδηλώθη τὸ μέρος, ὡς διὰ μόνον τὸ κέρδος ἢ διὰ μόνην τὴν ζημίαν ὡς πρὸς τὴν ἑτέραν δὲ παρελείφθη, καὶ διὰ τὸ παραλειφθὲν τηρεῖται τὸ αὐτὸ μέρος. Μένει δ' ἡ ἑταιρία ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ αὐτῇ συναινέσει ἤθελον ἐξακολουθεῖ· ὅταν τις ὅμως παραιτηθῇ τῆς ἑταιρίας, λύεται αὕτη· ἀλλὰ βεβαίως ἐάν τις πανούργως παρητήθη τῆς ἑταιρίας διὰ τοῦτο, ὥστε ἐπερχόμενον τι κέρδος μόνος νὰ ἔχῃ, ὡς ἐὰν ὁλοκλήρου τῆς περιουσίας ἑταῖρος, ὅτε ὑπό τινος κατελείφθη κληρονόμος,

aliquo heres esset relictus, in hoc renuntiaverit societati, ut hereditatem solus lucrifaceret, cogitur hoc lucrum communicare: si quid vero aliud lucrifaceret, quod non captaverit, ad ipsum solum pertinet: ei vero, cui renuntiatum est, quidquid omnino post renuntiatam societatem adquiritur, soli 5 conceditur. Solvitur adhuc societas etiam morte socii, quia qui societatem contrahit certam personam sibi eligit. sed et si consensu plurium societas coita sit, morte unius socii solvitur, etsi plures supersint, nisi si in coeunda

6 societate aliter convenerit. Item si alicuius rei contracta societas sit et finis negotio impositus est, 7 finitur societas. Publicatione quoque distrahi societatem manifestum est, scilicet si universa bona socii publicentur: nam cum in eius locum alius succedit, pro 8 mortuo habetur. Item si quis ex sociis mole debiti praegravatus bonis suis cesserit et ideo propter publica aut propter privata debita substantia eius veneat, solvitur societas. sed hoc casu si adhuc consentiant in societatem, nova

9 videtur incipere societas. Socius socio utrum eo nomine tantum teneatur pro socio actione, si quid dolo commiserit, sicut is qui deboni apud se passus est, an etiam culpae, id est desidiae atque neglegentiae nomine, quaesitum est: praevaluit tamen etiam culpae nomine teneri eum. culpa autem non ad exactissimam diligentiam dirigenda est: sufficit enim talem

παρητήθη τῆς ἑταιρίας διὰ τοῦτο, ἵνα
μόνος ἐκ τῆς κληρονομίας ὠφεληθῇ
ἀναγκάζεται νὰ ποιήσῃ κοινὸν τὸ κέρ
δος τοῦτο· ἂν ὅμως ἕτερόν τι κέρδος ἐ
ποίησεν, ὅπερ δὲν ἐπεδίωξεν, εἰς αὐ
τὸν μόνον ἀνήκει· ὅ,τι δ' ἐκεῖνος, ἀπ
τοῦ ὁποίου παρητήθη, ἀποκτᾷ μετὰ τὴν
παραίτησιν, εἰς τοῦτον μόνον ἀνήκει

5 Λύεται προσέτι ἡ ἑταιρία καὶ διὰ τοῦ
θανάτου τοῦ ἑταίρου, διότι ὅστις ἑται
ρίαν συνάπτει ὡρισμένον πρόσωπον ἐκ
λέγει δι' ἑαυτόν· ἀλλὰ καὶ ἂν τῇ συναι
νέσει πολλῶν κατηρτίσθη ἑταιρία, διὰ
τοῦ θανάτου ἑνὸς ἑταίρου λύεται, κἂ
ἂν πλείονες ὑπολείπωνται, ἐκτὸς ἐὰ
κατὰ τὴν κατάρτισιν τῆς ἑταιρίας ἄλ
6 λως συνεφωνήθη. Ὡσαύτως ἐὰν κα
τηρτίσθη ἑταιρία πράγματός τινος, ἐ
πῆλθε δὲ ἡ λῆξις τῆς ἐμπορίας, λήγε
7 ἡ ἑταιρία. Ὡσαύτως ὅτι διὰ τῆς δη
μεύσεως διαλύεται ἡ ἑταιρία εἶνε κα
τάδηλον, ἐάν, ἐννοεῖται, ὁλόκληρος
περιουσία τοῦ ἑταίρου δημεύηται· διότι
ἀφοῦ εἰς θέσιν αὐτοῦ ἕτερος διαδέχεται
8 ἀντὶ ἀποθανόντος θεωρεῖται. Ὡσαύ
τως ἐάν τις ἐκ τῶν ἑταίρων διὰ χρέου
λίαν βεβαρημένος ἐξεχώρησε τὴν περι
ουσίαν αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἕνεκα τῶν
δημοσίων ἢ τῶν ἰδιωτικῶν χρεῶν ἡ
περιουσία αὐτοῦ ἐπωλήθη, διαλύεται
ἡ ἑταιρία, ἀλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ
ἐὰν εἰσέτι συναινῶσι πρὸς ἑταιρίαν, θεω
9 ρεῖται ὅτι νέα ἑταιρία ἄρχεται. Ὁ
ἑταῖρος ἀπέναντι τοῦ ἑταίρου ἆρά γε
διὰ τοῦτο μόνον ἐνέχεται διὰ τῆς ἐκ
τῆς ἑταιρίας ἀγωγῆς, ἐάν τι δολίως διέ
πραξεν, ὡς ὁ δεχθεὶς παρ' ἑαυτῷ πα
ρακαταθήκην, ἢ καὶ διὰ πταῖσμα, ἤτοι
λόγῳ ἀπραγίας καὶ ἀμελείας, ἠρωτήθη
ὑπερίσχυσεν ὅμως νὰ ἐνέχηται καὶ λό
γῳ πταίσματος· τὸ πταῖσμα ὅμως δὲν
πρέπει ν' ἀνάγηται εἰς τὴν ἀκριβεστά
την ἐπιμέλειαν· διότι ἀρκεῖ τοιαύτην

ligentiam in communibus rebus hibere socium, qualem suis re- s adhibere solet. nam qui parum ligentem socium sibi adsumit, se queri debet.

XXVI.

De mandato.

Mandatum contrahitur quinque odis, sive sua tantum gratia ali- is tibi mandet, sive sua et tua, ve aliena tantum, sive sua et iena, sive tua et aliena. at si tua ntum gratia tibi mandatum sit, pervacuum est mandatum et ob nulla ex eo obligatio nec man- ti inter vos actio nascitur. Mandantis tantum gratia inter- enit mandatum, veluti si quis tibi andet, ut negotia eius gereres, el ut fundum ei emeres, vel ut

pro eo sponderes. Tua et man- antis, veluti si mandet tibi, ut ecuniam sub usuris crederes ei, ui in rem ipsius mutuaretur, aut volente te agere cum eo ex fi- eiussoria causa mandet tibi, ut um reo agas periculo mandantis, el ut ipsius periculo stipuleris ab o, quem tibi deleget in id quod

tibi debuerat. Aliena autem ausa intervenit mandatum, ve- uti si tibi mandet, ut Titii nego- ia gereres, vel ut Titio fundum meres, vel ut pro Titio sponde- deres. Sua et aliena, veluti si e communibus suis et Titii nego- iis gerendis tibi mandet, vel ut ibi et Titio fundum emeres, vel

ἐπιμέλειαν εἰς τὰ κοινὰ πράγματα νὰ καταβαλλῃ ὁ ἑταῖρος, ὅταν εἰς τὰ ἴδια συνήθως καταβάλλει· διότι ὅστις ἑταῖρον ἑαυτοῦ ὀλίγον ἐπιμελῆ προσλαμβάνει, ὀφείλει ἑαυτὸν νὰ αἰτιάται.

26.

Περὶ ἐντολῆς.

Ἐντολὴ συνάπτεται κατὰ πέντε τρόπους, ἢ ἐάν τις χάριν ἑαυτοῦ μόνον ἐντέλληταί σοι, ἢ χάριν ἑαυτοῦ καὶ σοῦ, ἢ χάριν ἑτέρου μόνον ἢ χάριν ἑαυτοῦ καὶ ἑτέρου, ἢ σοῦ καὶ ἑτέρου· ὅμως ἂν χάριν σοῦ μόνον ἐδόθη σοι ἐντολή, αὕτη εἶνε ἀνωφελής, καὶ διὰ τοῦτο οὐδεμία ἐντεῦθεν ἐνοχὴ οὐδ' ἡ τῆς ἐντολῆς ἀ-

1 γωγὴ μεταξὺ ὑμῶν γεννᾶται. Ἡ ἐντολὴ γίνεται χάριν μόνου τοῦ ἐντολέως, λ. χ. ἐάν τις ἐντέλληταί σοι νὰ διοικήσῃς ὑποθέσεις αὐτοῦ, ἢ ν' ἀγοράσῃς δι' αὐτὸν ἀγρόν, ἢ νὰ ὑποσχεθῇς ὑπὲρ 2 αὐτοῦ. Χάριν δὲ σοῦ καὶ τοῦ ἐντολέως λ. χ. ἐὰν ἐντέλληταί σοι νὰ δανείσῃς χρήματα ἐπὶ τόκῳ εἴς τινα, ὅστις δι' ὑπόθεσιν αὐτοῦ [τοῦ ἐντολέως] δανείζεται, ἢ ἐὰν θέλοντός σου νὰ ἐγείρῃς κατ' αὐτοῦ τὴν ἐκ τῆς ἐγγυήσεως ἀγωγὴν ἐντέλληταί σοι, νὰ ἐναγάγῃς τὸν πρωτοφειλέτην ἐπὶ κινδύνῳ τοῦ ἐντολέως, ἢ ἐπὶ κινδύνῳ τούτου νὰ ἐπερωτήσῃς παρά τινος, ὃν σοι ἀντιδίδει δι' 3 ὅ,τι σοι ὤφειλε. Χάριν δ' ἑτέρου γίνεται ἐντολή, λ. χ. ἐάν σοι ἐντέλληταί [τις] νὰ διοικήσῃς ὑποθέσεις τοῦ Τιτίου, ὡς ν' ἀγοράσῃς ἀγρὸν διὰ τὸν Τίτιον, ἢ νὰ ὑποσχεθῇς ὑπὲρ τοῦ Τιτίου. 4 Χάριν δ' ἑαυτοῦ καὶ ἑτέρου, λ. χ. ἐάν σοι ἐντέλληται περὶ διοικήσεως ὑποθέσεων κοινῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ Τιτίου, ἢ ν' ἀγοράσῃς δι' αὐτὸν καὶ τὸν Τίτιον ἀγρόν, ἢ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῦ Τιτίου νὰ

5 ut pro eo et Titio sponderes. Tua et aliena, veluti si tibi mandet, ut Titio sub usuris crederes. quodsi ut sine usuris crederes, aliena tantum gratia intercedit manda-
6 tum. Tua gratia intervenit mandatum, veluti si tibi mandet, ut pecunias tuas potius in emptiones praediorum colloces, quam feneres, vel ex diverso ut feneres potius, quam in emptiones praediorum colloces. cuius generis mandatum magis consilium est quam mandatum et ob id non est obligatorium, quia nemo ex consilio mandati obligatur, etiamsi non expediat ei cui dabitur, cum liberum cuique sit apud se explorare, an expediat consilium. itaque si otiosam pecuniam domi te habentem hortatus fuerit aliquis, ut rem aliquam emeres vel eam credas, quamvis non expediet tibi eam emisse vel credidisse, non tamen tibi mandati tenetur. et adeo haec ita sunt, ut quaesitum sit, an mandati teneatur qui mandavit tibi, ut Titio pecuniam fenerares: sed optimit Sabini sententia obligatorium esse in hoc casu mandatum, quia non aliter Titio credidisses, quam si tibi
7 mandatum esset. Illud quoque mandatum non est obligatorium, quod contra bonos mores est, veluti si Titius de furto aut damno faciendo aut de iniuria facienda tibi mandet. licet enim poenam istius facti nomine praestiteris, non tamen ullam habes adversus Titium actionem.

8 Is qui exsequitur mandatum non debet excedere fines mandati. ut ecce si quis usque ad centum

5 ὑποσχεθῇς. Χάριν σοῦ καὶ ἑτέρου, λ.χ. ἐὰν ἐντέλληταί σοι νὰ δανείσῃς ἐπὶ τόκῳ εἰς τὸν Τίτιον· ἂν ὅμως ἄνευ τόκου νὰ δανείσῃς, χάριν ἑτέρου μόνον γίνε-

6 ται ἡ ἐντολή. Χάριν σοῦ γίνεται ἡ ἐντολὴ λ. χ. ἐάν σοι ἐντέλληται, νὰ διαθέσῃς τὰ χρήματά σου μᾶλλον εἰς ἀγοράσεις κτημάτων, παρὰ νὰ τοκίσῃς, ἢ τἀνάπαλιν νὰ τοκίσῃς μᾶλλον, παρὰ εἰς ἀγοράσεις κτημάτων νὰ διαθέσῃς· ἡ τοῦ εἴδους δὲ τούτου ἐντολὴ εἶνε μᾶλλον συμβουλὴ παρὰ ἐντολή, καὶ διὰ τοῦτο δὲν παράγει ἐνοχήν, διότι οὐδεὶς ἕνεκα συμβουλῆς ἐνέχεται ἐξ ἐντολῆς, καὶ ἂν μὴ ὠφελῇ ἐκεῖνον, εἰς ὃν δίδεται, διότι εἶνε ἐλεύθερον εἰς ἕκαστον νὰ ἐρευνήσῃ καθ' ἑαυτόν, ἂν ὠφελῇ ἡ συμβουλή· ὅθεν ἐὰν ἔχοντός σου οἶκοι νεκρὰ χρήματα παρεκίνησέ τις ν' ἀγοράσῃς πρᾶγμά τι ἢ νὰ δανείσῃς ἐκεῖνα, καίτοι δέν σε ὠφελεῖ ὅτι ἠγόρασας ἐκεῖνο ἢ ὅτι ἐδάνεισας, ὅμως δὲν ἐνέχεται ἀπέναντί σου ἐξ ἐντολῆς· ταῦτα δ' ἐπὶ τοσοῦτον ἔχουσιν οὕτως, ὥστε ἠρωτήθη, ἂν ἐξ ἐντολῆς ἐνέχηται, ὅστις ἐνετείλατό σοι, νὰ τοκίσῃς εἰς τὸν Τίτιον χρήματα· ὅμως ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη τοῦ Σαβίνου, ὅτι δηλ. ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὑπάρχει ἐντολὴ ἐνοχική, καθόσον δὲν ἤθελες δανείσει εἰς τὸν Τίτιον ἄλλως, παρ' ἐάν σοι ἐδίδετο ἐν-
7 τολή. Ὡσαύτως δὲν εἶνε ἐντολὴ ἐνοχικὴ ἐκείνη, ἥτις εἶνε ἐναντίον τῶν καλῶν ἠθῶν, λ. χ. ἐὰν ὁ Τίτιος ἐντέλληταί σοι περὶ ποιήσεως κλοπῆς ἢ βλάβης ἢ περὶ διαπράξεως ἀδικίας· διότι καίτοι κατέβαλες ποινὴν ἕνεκα τῆς πράξεως ταύτης, ὅμως οὐδεμίαν ἔχεις κατὰ τοῦ Τιτίου ἀγωγήν.

8 Ὁ ἐκτελῶν ἐντολὴν δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ ὅρια αὐτῆς· ὡς λ. χ. ἐάν τις ἐνετείλατό σοι μέχρις ἑκατὸν χρι-

ureos mandaverit tibi, ut fundum meres vel ut pro Titio sponderes, eque pluris emere debes neque ampliorem pecuniam fideiubere, ioquin non habebis cum eo manati actionem: adeo quidem, ut abino et Cassio placuerit, etiam usque ad centum aureos cum agere velis, inutiliter te actum: diversae scholae auctores ecte te usque ad centum aureos cturum existimant: quae sententa sane benignior est. quod si inoris emeris, habebis scilicet um eo actionem, quoniam qui andat, ut sibi centum aureorum ndus emeretur, is utique manasse intellegitur, ut minoris si osset emeretur.

Recte quoque mandatum con-
ractum, si, dum adhuc integra
es sit, revocatum fuerit, evanes-
cit. Item si adhuc integro man-
ato mors alterutrius interveniat,
d est vel eius qui mandaverit, vel
ius qui mandatum susceperit,
olvitur mandatum. sed utilitatis
ausa receptum est si mortuo eo,
ui tibi mandaverit, tu ignorans
um decessisse exsecutus fueras
andatum, posse te agere manati actione: alioquin iusta et probabilis ignorantia damnum tibi fferat. et huic simile est, quod lacuit, si debitores manumisso ispensatore Titii per ignorantiam iberto solverint, liberari eos: um alioquin stricta iuris ratione on possent liberari, quia alii solissent, quam cui solvere debe-

rent. Mandatum non suscipere

σῶν ν' ἀγοράσῃς ἀγρὸν ἢ νὰ ὑποσχεθῇς ὑπὲρ τοῦ Τιτίου, οὔτε περισσότερον ὀφείλεις ν' ἀγοράσῃς οὔτε διὰ περισσότερα χρήματα νὰ ἐγγυηθῇς, ἄλλως δὲν θέλεις ἔχει κατ' ἐκείνου τὴν ἀγωγὴν τῆς ἐντολῆς· ἐπὶ τοσοῦτον μαλιστα, καθὰ ὁ Σαβῖνος καὶ Κάσσιος ἐδέχθησαν, ὥστε καὶ ἂν μέχρι τῶν ἑκατὸν χρυσῶν θέλῃς νὰ ἐναγάγῃς κατ'ἐκείνου, ἀνωφελῶς θέλεις ἐναγάγει· [ἀλλ'] οἱ τῆς ἀντιθέτου σχολῆς ἡγήτορες φρονοῦσιν, ὅτι μεχρι τῶν ἑκατὸν χρυσῶν ἐγκύρως θέλεις ἐναγάγει, ἡ δὲ γνώμη αὕτη βεβαίως εἶνε ἐπιεικεστέρα· ἂν ὅμως ἀντὶ ὀλιγωτέρου ἠγόρασας, θέλεις ἔχει βεβαίως κατ' ἐκείνου ἀγωγήν, διότι ὁ δίδων ἐντολήν, νὰ τῷ ἀγορασθῇ ἀγρὸς ἀντὶ ἑκατόν, οὗτος βεβαίως θεωρεῖται ὅτι ἐνετείλατο ὥστε ἀντὶ ὀλιγωτέρου, εἰ δυνατὸν, ν' ἀγορασθῇ.

9 Ὡσαύτως ἐντολὴ ἐγκύρως συναφθεῖσα, ἐὰν ἀνεκλήθη ἐνῷ εἰσέτι δὲν ἐξετε-

10 λέσθη τι, ἐξαλείφεται. Ὁμοίως ἐὰν μηκέτι ἐκπληρωθείσης τῆς ἐντολῆς ἐπῆλθεν ὁ θάνατος τοῦ ἑτέρου, ἤτοι ἢ ἐκείνου, ὅστις ἐνετείλατο, ἢ ἐκείνου, ὅστις τὴν ἐντολὴν ἀνεδέχθη, λύεται ἡ ἐντολή· ἀλλὰ χάριν ὠφελείας ἐγένετο δεκτὸν ὅτι, ἐὰν ἀποθανόντος ἐκείνου, ὅστις σοι ἐνετείλατο, σὺ ἀγνοῶν ὅτι ἀπέθανεν ἐξετέλεσας τὴν ἐντολήν, δύνασαι νὰ ἐναγαγῃς διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἐντολῆς, ἄλλως εὔλογος καὶ συγγνωστὴ ἄγνοια ἤθελέ σοι ἐπιφέρει ζημίαν· τούτου δ' ὅμοιον εἶνε, ὅπερ ἐγένετο δεκτὸν, ἐὰν δηλ. χειραφετηθέντος τοῦ ταμίου τοῦ Τιτίου ὀφειλέται [τούτου] ἐξ ἀγνοίας κατέβαλον εἰς τὸν ἀπελευθερωθέντα, ἀπαλλάσσονται οἱ τοιοῦτοι· ἐνῷ ἄλλως κατ' αὐστηρὸν δίκαιον δὲν θὰ ἠδύναντο

11 ν' ἀπαλλαγῶσι, διότι εἰς ἕτερον κατέβαλον, παρὰ εἰς ὃν ὤφειλον νὰ κατα-βάλωσιν. Ἐντολὴν νὰ μὴ ἀναλαβῃ

liberum est: susceptum autem consummandum aut quam primum renuntiandum est, ut aut per semet ipsum aut per alium eandem rem mandator exsequatur. nam nisi ita renuntiatur, ut integra causa mandatori reservetur eandem rem explicandi, nihilo minus mandati actio locum habet, nisi si iusta causa intercessit aut non renuntiandi aut intempestive renuntiandi.

12 Mandatum et in diem differri et sub condicione fieri potest.

13 In summa sciendum est mandatum, nisi gratuitum sit, in aliam formam negotii cadere: nam mercede constituta incipit locatio et conductio esse. et ut generaliter dixerimus: quibus casibus sine mercede suscepto officio mandati aut depositi contrahitur negotium, his casibus interveniente mercede locatio et conductio contrahi intellegitur. et ideo si fulloni polienda curandave vestimenta dederis aut sarcinatori sarcienda nulla mercede constituta neque promissa, mandati competit actio.

τις εἶνε ἐλεύθερος· τὴν ἀναληφθεῖσαν ὅμως δέον νὰ περατώσῃ ἢ ὡς τάχιστα νὰ παραιτηθῇ, ἵνα εἴτε δι' ἑαυτοῦ τοῦ ἰδίου εἴτε δι' ἄλλου διεξαγάγῃ ὁ ἐντολεὺς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν· διότι ἂν μὴ οὕτω γίνηται ἡ παραίτησις, ὥστε νὰ διατηρῆται εἰς τὸν ἐντολέα ἀκεραία ἡ εὐχέρεια τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἰδίας ὑποθέσεως, οὐδὲν ἧττον ἡ τῆς ἐντολῆς ἀγωγὴ λαμβάνει χώραν, ἐκτὸς ἂν εὔλογος αἰτία ἐμεσολάβησε διὰ τὴν μὴ παραίτησιν ἢ τὴν ἄκαιρον παραίτησιν.

12 Ἡ ἐντολὴ καὶ εἰς [ὡρισμένην] ἡμέραν δύναται ν' ἀναβληθῇ, καὶ ὑπὸ αἴ-

13 ρεσιν νὰ γείνῃ. Ἐν γένει δέον νὰ γνωσθῇ, ὅτι ἡ ἐντολή, ἂν μὴ εἶνε δωρεάν, εἰς ἑτέραν μορφὴν δικαιοπραξίας ἀνήκει· διότι συνομολογηθέντος μισθοῦ ἄρχεται νὰ εἶνε μίσθωσις καὶ ἐκμίσθωσις· ἵνα δὲ γενικῶς εἴπωμεν, καθ' ἃς περιπτώσεις ἄνευ μισθοῦ ἀναληφθείσης ὑπηρεσίας συνάπτεται ἡ τῆς ἐντολῆς ἢ τῆς παρακαταθήκης δικαιοπραξία, κατὰ τὰς περιπτώσεις ταύτας, ἐὰν μεσολαβῇ μισθός, μίσθωσις καὶ ἐκμίσθωσις θεωρεῖται ὅτι συνάπτεται· καὶ διὰ τοῦτο, ἐὰν εἰς γναφέα ἔδωκας ἐνδύματα πρὸς βαφὴν καὶ διόρθωσιν, εἴτε εἰς παλαιοράφον πρὸς ῥαφὴν χωρὶς νὰ συνομολογηθῇ, ἢ δοθῇ ὑπόσχεσις μισθοῦ τινος, ἁρμόζει ἡ τῆς ἐντολῆς ἀγωγή.

XXVII.

De obligationibus quasi ex contractu.

Post genera contractuum enumerata dispiciamus etiam de his obligationibus, quae non proprie quidem ex contractu nasci intelleguntur, sed tamen, quia non ex maleficio substantiam capiunt, quasi ex contractu nasci videntur.

27.

Περὶ ἐνοχῶν οἱονεὶ ἐκ συμβολαίου.

Μετὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν εἰδῶν τῶν συμβολαίων, ἃς πραγματευθῶμεν καὶ περὶ ἐκείνων τῶν ἐνοχῶν, αἵτινες δὲν θεωροῦνται μὲν ὅτι κυρίως ἐκ συμβολαίου γεννῶνται, ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ οὐχὶ ἐκ κακοπραξίας λαμβάνουσιν ὑπόστασιν, θεωροῦνται ὅτι ἐξ οἱονεὶ συμ-

Igitur cum quis absentis negotia gesserit, ultro citroque inter eos nascuntur actiones, quae appellantur negotiorum gestorum: et domino quidem rei gestae adversus eum qui gessit directa competit actio, negotiorum autem gestori contraria. quas ex nullo alio contractu proprie nasci manifestum est: quippe ita nascuntur istae actiones, si sine mandato quisque alienis negotiis gerendis se optulerit: ex qua causa ii quorum negotia gesta fuerint etiam ignorantes obligantur idque utilitatis causa receptum est, ne absentium, qui subita festinatione coacti nulli demandata negotiorum suorum administratione peregre profecti essent, desererentur negotia: quae sane nemo curaturus esset, si de eo quod quis impenderit nullam habiturus esset actionem. sicut autem is qui utiliter gesserit negotia habet obligatum dominum negotiorum, ita et contra ipse quoque tenetur, ut administrationis rationem reddat. quo casu ad exactissimam quisque diligentiam compellitur reddere rationem: nec sufficit talem diligentiam adhibere, qualem suis rebus adhibere soleret, si modo alius diligentior commodus administra-

turus esset negotia. Tutores quoque, qui tutelae iudicio tenentur, non proprie ex contractu obligati intelleguntur (nullum enim negotium inter tutorem et pupillum contrahitur): sed quia sane non ex maleficio tenentur, quasi ex contractu teneri videntur. et

1 βολαίου γεννῶνται. Λοιπὸν ἐάν τις ἀπόντος ὑποθέσεις ἐδιοίκησε, γεννῶνται ἀμοιβαίως μεταξὺ αὐτῶν ἀγωγαί, αἵτινες καλοῦνται τῆς διοικήσεως [ἀλλοτρίων] ὑποθέσεων· καὶ εἰς μὲν τὸν κύριον τῆς διοικηθείσης ὑποθέσεως ἁρμόζει κατὰ τοῦ διοικήσαντος εὐθεῖα ἀγωγή, εἰς δὲ τὸν διοικητὴν τῶν ὑποθέσεων ἡ ἀντίθετος· ὅτι δ' αὗται ἐξ οὐδενὸς συμβολαίου κυρίως γεννῶνται εἰνε κατάδηλον· διότι τότε γεννῶνται αἱ ἀγωγαὶ ἐκεῖναι, ἐὰν ἄνευ ἐντολῆς προσήνεγκέ τις ἑαυτὸν εἰς διοίκησιν ἀλλοτρίων ὑποθέσεων· ἐκ τούτου δ' ἐκεῖνοι, ὧν ὑποθέσεις ἐδιοικήθησαν, καὶ ἀγνοοῦντες ἐνέχονται· τοῦτο δὲ πρὸς ὠφέλειαν ἐγένετο δεκτόν, ἵνα μὴ ἐγκαταλείπωνται αἱ ὑποθέσεις ἀπόντων, οἵτινες ἐξ αἰφνιδίας σπουδῆς ἀναγκασθέντες χωρὶς ν' ἀναθέσωσιν εἰς οὐδένα τὴν διοίκησιν τῶν ὑποθέσεων αὐτῶν, ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀλλοδαπήν· περὶ τούτων βεβαίως οὐδεὶς ἤθελε μεριμνήσει, ἐαν, δι' ὅ,τι ἤθελε δαπανήσει, μηδεμίαν ἔμελλε νὰ ἔχῃ ἀγωγήν. ὡς δ' ἐκεῖνος, ὅστις ὠφελίμως ἐδιοίκησεν ὑποθεσεις ἔχει ἐνεχόμενον τὸν κύριον τῶν ὑποθέσεων, οὕτω καὶ τἀνάπαλιν καὶ ἐκεῖνος ἐνέχεται, ν' ἀποδώσῃ λόγον τῆς διοικήσεως· ἐνταῦθα δὲ μέχρις ἀκριβεστάτης ἕκαστος ἐπιμελείας ἀναγκάζεται ν' ἀποδώσῃ λόγον· οὐδ' ἀρκεῖ νὰ ἐπιδείξῃ τοιαύτην ἐπιμέλειαν, οἵαν εἰς τὰς ἰδίας ὑποθέσεις συνήθως ἐπιδεικνύει, ἀρκεῖ μόνον ἕτερος ἐπιμελέστερος ἐπωφελέστερον νὰ ἤθελε διοικήσει τὰς ὑπο-
2 θέσεις. Ὡσαύτως οἱ ἐπίτροποι, οἵτινες διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἐπιτροπείας ἐνέχονται, οὐχὶ κυρίως ἐκ συμβολαίου θεωροῦνται ἐνεχόμενοι (διότι οὐδεμία δικαιοπραξία μεταξὺ ἐπιτρόπου καὶ ἀνήβου συνάπτεται)· ἀλλ' ἐπειδὴ βεβαίως οὐχὶ ἐκ κακοπραξίας ἐνέχονται, θεωροῦνται ὅτι ἐξ οἱονεὶ συμβολαίου ἐνέ-

hoc autem casu mutuae sunt actiones: non tantum enim pupillus cum tutore habet tutelae actionem, sed et ex contrario tutor cum pupillo habet contrariam tutelae, si vel impenderit aliquid in rem pupilli vel pro eo fuerit obligatus aut rem suam creditori eius

3 obligaverit. Item si inter aliquos communis sit res sine societate, veluti quod pariter eis legata donatave esset, et alter eorum alteri ideo teneatur communi dividundo iudicio, quod solus fructus ex ea re perceperit, aut quod socius eius in eam rem necessarias impensas fecerit: non intellegitur proprie ex contractu obligatus esse, quippe nihil inter se contraxerunt: sed quia non ex ma eficio tenetur, quasi ex contractu teneri

4 videtur. Idem iuris est de eo, qui coheredi suo familiae erciscundae iudicio ex his causis obligatus est.

5 Heres quoque legatorum nomine non proprie ex contractu obligatus intellegitur (neque enim cum herede neque cum defuncto ullum negotium legatarius gessisse proprie dici potest): et tamen. quia ex maleficio non est obligatus heres, quasi ex contractu debere

6 intellegitur. Item is, cui quis per errorem non debitum solvit, quasi ex contractu debere videtur. adeo enim non intellegitur proprie ex contractu obligatus, ut, si certiorem rationem sequamur, magis ut supra diximus ex distractu, quam ex contractu possit dici obli-

χονται· καὶ ἐν ταύτῃ δὲ τῇ περιπτώ-
σει ὑπάρχουσιν ἀμοιβαῖαι ἀγωγαί· διότι
οὐχὶ μόνον ὁ ἄνηβος ἔχει κατὰ τοῦ ἐ-
πιτρόπου τὴν ἀγωγὴν τῆς ἐπιτροπείας,
ἀλλὰ καὶ ἀντιθέτως ὁ ἐπίτροπος ἔχει
κατὰ τοῦ ἀνήβου τὴν ἀντίθετον τῆς
ἐπιτροπείας, ἐὰν εἴτε ἐδαπάνησέ τι εἰς
ὑπόθεσιν τοῦ ἀνήβου, ἢ ὑπὲρ τούτου
ὑπεχρεώθη, ἢ πρᾶγμα ἴδιον εἰς πιστω-
3 τὴν ἐκείνου ὑπεχρέωσεν. Ὡσαύτως
ἐὰν μεταξύ τινων ὑπάρχῃ κοινὸν πρᾶγ-
μα ἄνευ ἑταιρίας, λ. χ. διότι ἐξ ἴσου
ἐκληροδοτήθη αὐτοῖς ἢ ἐδωρήθη, καὶ
ὁ ἕτερος τούτων ἐνέχεται ἀπέναντι τοῦ
ἑτέρου διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς διαιρέσεως
κοινοῦ διὰ τοῦτο, διότι μόνος συνέλεξε
καρποὺς ἐκ τοῦ πράγματος, ἢ διότι ὁ
κοινωνὸς αὐτοῦ ἐποίησεν ἀναγκαίας δα-
πάνας εἰς τὸ πρᾶγμα. δὲν θεωρεῖται δ'
ὅτι κυρίως ἐκ συμβολαίου ἐνέχεται, διότι
οὐδόλως πρὸς ἀλλήλους συνεβλήθησαν·
ἀλλ' ἐπειδὴ οὐχὶ ἐκ κακοπραξίας ἐνέ-
χεται, θεωρεῖται ὅτι ἐξ οἱονεὶ συμ-
4 βολαίου ἐνέχεται. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει
περὶ ἐκείνου, ὅστις ἀπέναντι τοῦ συγ-
κληρονόμου του διὰ τῆς ἀγωγῆς περὶ
διανομῆς τῆς κληρονομίας ἐκ τοιούτων
5 περιπτώσεων ἐνέχεται. Ὡσαύτως ὁ
κληρονόμος λόγῳ τῶν κληροδοσιῶν οὐχὶ
κυρίως ἐκ συμβολαίου θεωρεῖται ἐνεχό-
μενος (διότι οὔτε μετὰ τοῦ κληρονόμου
οὔτε μετὰ τοῦ διαθέτου δύναται κυ-
ρίως νὰ λεχθῇ, ὅτι ἐποίησεν ὁ κληρο-
δόχος δικαιοπραξίαν τινά)· καὶ ὅμως,
ἐπειδὴ δὲν ἐνέχεται ἐκ κακοπραξίας ὁ
κληρονόμος, θεωρεῖται ὅτι οἱονεὶ ἐκ συμ-
6 βολαίου ὀφείλει. Ὡσαύτως ἐκεῖνος,
εἰς ὃν τις ἐκ πλάνης μὴ ὀφειλόμενον κα-
τέβαλεν, οἱονεὶ ἐκ συμβολαίου θεωρεῖ-
ται ὅτι ὀφείλει· ἐπὶ τοσοῦτον δὲ δὲν θεω-
ρεῖται κυρίως ἐκ συμβολαίου ἐνεχόμε-
νος, ὥστε, ἐὰν ἀσφαλέστερον ἐρευνήσω-
μεν, μᾶλλον ἐκ *διαλύσεως* συμβολαίου,
καθὰ εἴπομεν ἀνωτέρω, ἢ ἐκ συνάψεως

atus esse: nam qui solvendi ani-
o pecuniam dat, in hoc dare
idetur, ut distrahat potius nego-
um quam contrahat. sed tamen
roinde is qui accepit obligatur,
c si mutuum illi daretur, et ideo

condictione tenetur. Ex quibus-
am tamen causis repeti non po-
st, quod per errorem non debi-
m solutum sit. sic namque defi-
iverunt veteres: ex quibus cau-
s infitiando lis crescit, ex his
ausis non debitum solutum repeti
on posse, veluti ex lege Aquilia,
em ex legato. quod veteres qui-
em in his legatis locum habere
oluerunt, quae certa constituta
er damnationem cuicumque fue-
ant legata: nostra autem consti-
tio cum unam naturam omnibus
gatis et fideicommissis indulsit,
uiusmodi augmentum in omnibus
gatis et fideicommissis extendi
oluit: sed non omnibus legata-
is praebuit, sed tantummodo in
is legatis et fideicommissis, quae
acrosanctis ecclesiis ceterisque
enerabilibus locis, quae religio-
is vel pietatis intuitu honorifi-
antur, derelicta sunt, quae si in-
ebita solvantur, non repetuntur.

τοιούτου δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἐνέχε-
ται· διότι, ὅστις μὲ διάνοιαν καταβο-
λῆς δίδει χρήματα, θεωρεῖται ὅτι δίδει
διὰ τοῦτο, ἵνα διαλύσῃ μᾶλλον ἢ νὰ
συνάψῃ συμβόλαιον· ἀλλ' ὅμως ὁ λα-
βὼν ἐνέχεται διὰ τοῦτο, ὡσεὶ δάνειον
ἐδίδετο αὐτῷ, διὸ καὶ εἰς ἀπαίτησιν
ὑπόκειται. Ἐκ τινων ὅμως λόγων δὲν
δύναται ν' ἀναζητηθῇ, ὅ,τι ἐκ πλάνης
μὴ ὀφειλόμενον κατεβλήθη· διότι οἱ
παλαιοὶ ὥρισαν ὡς ἑξῆς· καθ' ἃς περι-
πτώσεις διὰ τῆς ἀρνήσεως [τοῦ ἐναγο-
μένου τὸ ποσόν] τῆς δίκης αὐξάνει, κατὰ
τὰς περιπτώσεις ταύτας τὸ ἀχρεωστήτως καταβληθὲν δὲν δύναται ν' ἀναζητηθῇ, λ. χ. ἐκ τοῦ Ἀκουιλίου νόμου, ὡσαύτως ἐκ κληροδοσίας· τοῦτο δ' οἱ μὲν παλαιοὶ ἐπὶ ἐκείνων τῶν κληροδοσιῶν ἠθέλησαν νὰ λαμβάνῃ χώραν, αἵτινες μετὰ προσδιορισμοῦ [ποινῆς] διὰ καταδίκης εἴς τινα κατελείφθησαν· ἡ ἡμετέρα ὅμως διάταξις, ἀφοῦ μίαν φύσιν δι' ὅλας τὰς κληροδοσίας καὶ τὰ καταπιστεύματα καθιέρωσεν, ἡ τοιαύτη αὔξησις ἐφ' ὅλων τῶν κληροδοσιῶν καὶ καταπιστευμάτων νὰ ἐκτείνηται ἠθέλησεν· ἀλλ' οὐχὶ εἰς πάντας τοὺς κληροδόχους παρέσχεν, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ ἐκείνων τῶν κληροδοσιῶν καὶ καταπιστευμάτων, ἅτινα εἰς τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας καὶ τοὺς λοιποὺς σεβαστοὺς τόπους, οἵτινες λόγῳ θρησκείας ἢ εὐσεβείας τιμῶνται, κατελείφθησαν, ἅτινα ἐὰν ἀχρεώστητα καταβάλλωνται, δὲν ἀναζητοῦνται.

XXVIII[1].

Per quas personas nobis obligatio adquiritur.

Expositis generibus obligatio-
um, quae ex contractu vel quasi
x contractu nascuntur, admo-

(1) Κωδ. (4. 27)

28.

Διὰ τίνων προσώπων ἀποκτᾶται ὑπέρ ἡμῶν ἐνοχή.

Ἐκτεθέντων τῶν εἰδῶν τῶν ἐνοχῶν, αἵτινες ἐκ συμβολαίου ἢ οἱονεὶ ἐκ συμβολαίου γεννῶνται, δέον νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι γίνεται ὑπὲρ ὑμῶν ἀπόκτη-

nendi sumus adquiri vobis non solum per vosmet ipsos, sed etiam per eas quoque personas, quae in vestra potestate sunt, veluti per servos vestros et filios: ut tamen, quod per servos quidem vobis adquiritur, totum vestrum fiat, quod autem per liberos, quos in potestate habetis, ex obligatione fuerit adquisitum, hoc dividatur secundum imaginem rerum proprietatis et usus fructus, quam nostra discrevit constitutio: ut, quod ab actione commodum perveniat, huius usum fructum quidem habeat pater, proprietas autem filio servetur, scilicet patre actionem movente secundum novellae nostrae 1 constitutionis divisionem. Item per liberos homines et alienos servos, quos bona fide possidetis, adquiritur vobis, sed tantum ex duabus causis, id est si quid ex operis suis vel ex re vestra adqui- 2 rant. Per eum quoque servum, in quo usum fructum vel usum habetis, similiter ex duabus istis 3 causis vobis adquiritur. Communem servum pro dominica parte dominis adquirere certum est, excepto eo, quod uni nominatim stipulando aut per traditionem accipiendo illi soli adquirit, veluti cum ita stipuletur: «Titio domino meo dare spondes?» sed si unius domini iussu servus fuerit stipulatus, licet antea dubitabatur, tamen post nostram decisionem res expedita est, ut illi tantum adquirat, qui hoc ei facere iussit, ut supra dictum est.

σις οὐχὶ μόνον δι' ὑμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνων τῶν προσώπων, ἅτινα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ὑμῶν εἶνε, λ. χ. διὰ τῶν δούλων ὑμῶν καὶ τῶν υἱῶν· οὕτως ὅμως [ὥστε] ὅ,τι μὲν διὰ τῶν δούλων ἀποκτᾶται ὑπὲρ ὑμῶν, ὁλόκληρον ὑμέτερον νὰ γίνηται, ὅ,τι δὲ διὰ τῶν τέκνων, οὓς ὑπεξουσίους ἔχετε, ἐξ ἐνοχῆς ἀπεκτήθη, τοῦτο νὰ διαιρῆται κατὰ φαντασίαν εἰς κυριότητα καὶ χρησικαρπίαν, ὡς ἡ ἡμετέρα διάταξις διέκρινεν· ὥστε, ἥτις ἐξ ἀγωγῆς ὠφέλειας προέλθῃ, ταύτης τὴν μὲν χρησικαρπίαν νὰ ἔχῃ ὁ πατήρ, ἡ δὲ κυριότης νὰ τηρῆται ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ, τοῦ πατρός, ἐννοεῖται, ἐγείροντος ἀγωγήν, κατὰ τὴν διαίρεσιν τῆς νεαρᾶς ἡμῶν διατάξεως.

1 Ὡσαύτως δι' ἐλευθέρων ἀνθρώπων, καὶ ἀλλοτρίων δούλων, οὓς καλῇ τῇ πίστει νέμεσθε, ἀποκτᾶται ὑπὲρ ὑμῶν, ἀλλὰ μόνον ἐκ δύο λόγων, ἐὰν δηλ. ἀποκτῶσί τι ἐξ ἐργασιῶν αὐτῶν ἢ ἐκ πράγματος

2 ὑμετέρου. Ὡσαύτως δι' ἐκείνου τοῦ δούλου, ἐφ' οὗ ἔχετε χρησικαρπίαν ἢ χρῆσιν, ὁμοίως ἐκ τῶν δύο λόγων γί-
3 νεται ὑπὲρ ὑμῶν ἀπόκτησις. Ὅτι κοινὸς δοῦλος ἀποκτᾷ ὑπὲρ τῶν κυρίων ἀναλόγως τῆς μερίδος τούτων εἶνε βέβαιον, ἐξαιρέσει ἐκείνου, ὅπερ δι' ἑνὸς ῥητῶς ἐπερωτῶν ἢ διὰ παραδόσεως λαμβάνων ὑπὲρ τούτου μόνου ἀποκτᾷ, ὡς ἐὰν ἐπερωτᾷ ὡς ἑξῆς· «εἰς τὸν κύριόν μου Τίτιον ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς;» ἀλλ' ἐὰν κατὰ διαταγὴν ἑνὸς κυρίου ὁ δοῦλος ἐπηρώτησε, καίτοι πρότερον ἀμφεβάλλετο, ὅμως μετὰ τὴν ἡμετέραν ἀπόφασιν τὸ πρᾶγμα εἶνε βέβαιον, ὥστε δηλ. ὑπὲρ ἐκείνου μόνον ν' ἀποκτᾷ, ὅστις διέταξεν αὐτὸν νὰ πράξῃ τοῦτο, ὡς ἄνω ἐλέχθη.

XXVIIII[1].

Quibus modis obligatio tollitur.

Tollitur autem omnis obligatio solutione eius quod debetur, vel si quis consentiente creditore aliud pro alio solverit. nec tamen interest, quis solvat, utrum ipse qui debet an alius pro eo: liberatur enim et alio solvente, sive sciente debitore sive ignorante vel invito solutio fiat. item si reus solverit, etiam ii qui pro eo intervenerunt liberantur. idem ex contrario contingit, si fideiussor solverit: non enim solus ipse liberatur, sed

1 etiam reus. Item per acceptilationem tollitur obligatio. est autem acceptilatio imaginaria solutio. quod enim ex verborum obligatione Titio debetur, id si velit Titius remittere, poterit sic fieri, ut patiatur haec verba debitorem dicere: «quod ego tibi promisi habesne acceptum?» et Titius respondeat «habeo: sed et Graece potest acceptum fieri, dummodo sic fiat, ut Latinis verbis solet: *ἔχεις λαβὼν δηνάρια τόσα; ἔχω λαβών*. quo genere ut diximus tantum eae obligationes solvuntur, quae ex verbis consistunt, non etiam ceterae: consentaneum enim visum est verbis factam obligationem posse aliis verbis dissolvi: sed id, quod ex alia causa debetur, potest in stipulationem deduci et per acceptilationem dissolvi. sicut autem quod debetur pro parte recte solvitur, ita in

(1) Πανδ. (46. 2—4) — Κωδ. (8. 41. 43)

29.

Κατὰ τίνας τρόπους αἴρεται ἐνοχή.

Αἴρεται δὲ πᾶσα ἐνοχὴ διὰ τῆς καταβολῆς τοῦ ὀφειλομένου, ἢ ἐάν τις συναινοῦντος τοῦ πιστωτοῦ κατέβαλεν ἄλλο ἀντ' ἄλλου· δὲν ἐνδιαφέρει δέ, τίς καταβάλλῃ, ἂν ὁ ὀφείλων ἢ ἕτερος ὑπὲρ αὐτοῦ· διότι ἀπαλλάσσεται καὶ ἂν ἕτερος καταβάλῃ, εἴτε γινώσκοντος τοῦ ὀφειλέτου εἴτε ἀγνοοῦντος εἴτε ἄκοντος ἡ καταβολὴ γίνεται· ὡσαύτως ἐὰν ὁ πρωτοφειλέτης κατέβαλεν, ἀπαλλάσσονται καὶ ὅσοι ὑπὲρ αὐτοῦ ἐμεσολάβησαν· τὸ αὐτὸ ἐξ ἀντιθέτου συμβαίνει, ἐὰν ὁ ἐγγυητὴς κατέβαλε· διότι οὐχὶ μόνον αὐτὸς ἀπαλλάσσεται, ἀλλὰ 1 καὶ ὁ πρωτοφειλέτης. Ὡσαύτως δι' ἀποδοχῆς αἴρεται ἐνοχή· εἶνε δ' ἀποδοχὴ εἰκονικὴ καταβολή· καθόσον ὅ,τι ἐξ ἐνοχῆς ρημάτων εἰς τὸν Τίτιον ὀφείλεται, τοῦτο ἐὰν θέλῃ ὁ Τίτιος νὰ καταλίπῃ, δύναται νὰ γείνῃ οὕτως, ὥστε νὰ δεχθῇ νὰ εἴπῃ ὁ ὀφειλέτης τὰς ἑξῆς λέξεις· «ὅ,τι ἐγώ σοι ὑπεσχέθην, ἔχεις λάβει;» ὁ δὲ Τίτιος ν' ἀπαντήσῃ «ἔχω.» ἀλλὰ καὶ ἑλληνιστὶ δύναταί νὰ γείνῃ ἀθώωσις, ἀρκεῖ νὰ γίνηται οὕτως, ὡς διὰ λατινικῶν λέξεων εἴθισται· ἔχεις λάβει τόσα δηνάρια; ἔχω λάβει· διὰ τοῦ τρόπου δὲ τούτου, καθὰ εἴπομεν, λύονται ἐκεῖναι μόνον αἱ ἐνοχαί, αἵτινες ἐκ ρημάτων συνίστανται, οὐχὶ καὶ αἱ λοιπαί· διότι ἐθεωρήθη συνάδον ἡ διὰ ρημάτων γενομένη ἐνοχὴ νὰ δύναται δι' ἑτέρων ρημάτων νὰ διαλύηται· ὅμως ἐκεῖνο, ὅπερ ἐξ ἄλλου λόγου ὀφείλεται, δύναται νὰ ὑπαχθῇ εἰς ἐπερώτησιν καὶ δι' ἀθωώσεως νὰ διαλυθῇ· ὡς δὲ τὸ ὀφειλόμενον ὀρθῶς λύεται ἐν μέρει, οὕτω μερικὴ χρέους ἀθώωσις δύ-

partem debiti acceptilatio fieri
2 potest. Est prodita stipulatio, quae vulgo Aquiliana appellatur, per quam stipulationem contingit, ut omnium rerum obligatio in stipulatum deducatur et ea per acceptilationem tollatur. stipulatio enim Aquiliana novat omnes obligationes et a Gallo Aquilio ita composita est: «quidquid te mihi ex quacumque causa dare facere oportet oportebit praesens in diemve quarumque rerum mihi tecum actio quaeque abs te petitio vel adversus te persecutio est erit quodque tu meum habes tenes possides possideresve dolove malo fecisti, quo minus possideas: quanti quaeque earum rerum res erit, tantam pecuniam dari stipulatus est Aulus Agerius, spopondit Numerius Negidius». item e diverso Numerius Negidius interrogavit Aulum Agerium: «quidquid tibi hodierno die per Aquilianam stipulationem spopondi, id omne habesne acceptum?» respondit Aulus Agerius: «habeo
3 acceptumque tuli». Praeterea novatione tollitur obligatio. veluti si id, quod tu Seio debeas, a Titio dari stipulatus sit. nam interventu novae personae nova nascitur obligatio et prima tollitur translata in posteriorem, adeo ut interdum, licet posterior stipulatio inutilis sit, tamen prima novationis iure tollatur. veluti si id, quod Titio tu debebas, a pupillo sine tutoris auctoritate stipulatus fuerit, quo casu res amittitur: nam et prior debitor liberatur et posterior obligatio nulla est. non idem iuris est, si a servo quis stipulatus fue-

2 ναται νὰ γείνῃ. Εἰσήχθη δ' ἐπερώτησις κοινῶς Ἀκουϊλιανὴ λεγομένη, δι' ἧς ἐπερωτήσεως γίνεται, ὥστε ἁπάντων τῶν πραγμάτων ἡ ἐνοχὴ εἰς ἐπερώτησιν νὰ ὑποβάλληται, αὕτη δὲ δι' ἀθωώσεως νὰ αἴρηται· διότι ἡ Ἀκουϊλιανὴ ἐπερώτησις ἀνανεοῖ πάσας τὰς ἐνοχάς, καὶ ὑπὸ τοῦ Γάλλου Ἀκουϊλίου συνετάχθη ὡς ἑξῆς· «ὅ,τι ὀφείλεις ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας εἰς ἐμὲ νὰ δώσῃς ἢ ποιήσῃς ἐνεστώτως ἢ ὑπὸ προθεσμίαν. καὶ δι' ὅσα πράγματα ἔχω ἢ θὰ ἔχω κατὰ σοῦ ἀγωγὴν ἢ οἱανδήποτε παρὰ σοῦ ἀπαίτησιν ἢ ἐναντίον σου ἐπιδίωξιν, καὶ ὅ,τι σὺ ἰδικόν μου ἔχεις, κρατεῖς, νέμεσαι ἢ ἤθελες νέμεσθαι, δολίως δ' ἐποίησας, ὥστε νὰ μὴ νέμησαι, ὅσην ἕκαστον τῶν πραγμάτων τούτων ἔχει ἀξίαν, τόσα χρήματα νὰ δοθῶσιν ἐπηρώτησεν ὁ Αὖλος Ἀγέριος, ὑπεσχέθη δ' ὁ Νουμέριος Νεγίδιος·» ὡσαύτως ἐξ ἀντιθέτου ὁ Νουμέριος Νεγίδιος ἐπηρώτησε τὸν Αὖλον Ἀγέριον· «ὅ,τι σήμερον διὰ τῆς Ἀκουϊλιανῆς ἐπερωτήσεως ὑπεσχέθην σοι, τοῦτο ὅλον ἔχεις λάβει;» ἀπήντησε δ' ὁ Αὖλος Ἀγέριος «ἔχω λάβει,

3 καὶ ληφθὲν ἀπεκόμισα.» Ἐκτὸς τούτων δι' ἀνανεώσεως αἴρεται ἡ ἐνοχή· ὡς ἐὰν ὅ,τι εἰς τὸν Σέϊον ὀφείλεις ἐπηρώτησε νὰ δοθῇ παρὰ τοῦ Τιτίου· διότι διὰ τῆς μεσολαβήσεως νέου προσώπου γεννᾶται νέα ἐνοχὴ καὶ ἡ πρώτη αἴρεται μεταφερομένη εἰς τὴν μεταγενεστέραν, ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἐνίοτε, καίτοι ἡ προτέρα ἐπερώτησις εἶνε ἀνωφελής, ὅμως ἡ πρώτη λόγῳ ἀνανεώσεως νὰ αἴρηται· ὡς ἐὰν ἐκεῖνο, ὅπερ εἰς τὸν Τίτιον ὀφείλεις, παρ' ἀνήβου ἄνευ τῆς τοῦ ἐπιτρόπου αὐθεντίας ἐπηρώτησεν, ὅτε τὸ ἀντικείμενον ἀπόλλυται· διότι καὶ ὁ πρῶτος ὀφειλέτης ἀπαλλάσσεται καὶ ἡ μεταγενεστέρα ἐνοχὴ εἶνε ἀνίσχυρος· δὲν ἰ-

rit: nam tunc prior proinde obligatus manet, ac si postea a nullo stipulatus fuisset. sed si eadem persona sit, a qua postea stipuleris, ita demum novatio fit, si quid in posteriore stipulatione novi sit, forte si condicio aut dies aut fideiussor adiciatur aut detrahatur. quod autem diximus, si condicio adiciatur, novationem fieri, sic intellegi oportet, ut ita dicamus factam novationem, si condicio extiterit: alioquin si defecerit, du-

3a rat prior obligatio. Sed cum hoc quidem inter veteres constabat tunc fieri novationem, cum novandi animo in secundam obligationem itum fuerat: per hoc autem dubium erat, quando novandi animo videretur hoc fieri et quasdam de hoc praesumptiones alii in aliis casibus introducebant: ideo nostra processit constitutio, quae apertissime definivit tunc solum fieri novationem, quotiens hoc ipsum inter contrahentes expressum fuerit, quod propter novationem prioris obligationis convenerunt, alioquin manere et pristinam obligationem et secundam ei accedere, ut maneat ex utraque causa obligatio secundum nostrae constitutionis definitiones, quas licet ex ipsius lectione apertius
4 cognoscere. Hoc amplius eae obligationes, quae consensu contrahuntur, contraria voluntate dissolvuntur. nam si Titius et Seius inter se consenserunt, ut fundum Tusculanum emptum Seius haberet centum aureorum, deinde re nondum secuta, id est neque pretio soluto neque fundo tradito,

σχύει δὲ τὸ αὐτό, ἐάν τις παρὰ δούλου ἐπηρώτησε· διότι τότε ὁ πρῶτος μένει ἐνεχόμενος διὰ τοῦτο, ὡσεὶ παρ' οὐδενὸς ἐπηρώτησε κατόπιν· ἀλλ' ἐὰν εἶνε τὸ αὐτὸ πρόσωπον, παρ' οὗ κατόπιν ἐπερωτᾷς, τότε μόνον γίνεται ἀνανέωσις, ἐὰν ἐν τῇ ὑστέρᾳ ἐπερωτήσει ὑπάρχῃ τι νέον, λ. χ. ἐὰν αἵρεσις εἴτε προθεσμία εἴτε ἐγγυητὴς προστίθηται, ἢ ἀφαιρῆται· ὅπερ δ' εἴπομεν, ὅτι ἐὰν αἵρεσις προστίθηται, γίνεται ἀνανέωσις, οὕτω δέον νὰ νοῆται, ὥστε τότε νὰ λέγωμεν ὅτι ἐγένετο ἀνανέωσις, ἐὰν ἡ αἵρεσις ἐπληρώθη· ἄλλως ἂν ἀπελείφθη,
3a διαρκεῖ ἡ προτέρα ἐνοχή. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο μὲν παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἦτο βέβαιον, ὅτι δηλ. τότε γίνεται ἀνανέωσις, ὅταν μὲ σκοπὸν ἀνανεώσεως ἐγένετο προσέλευσις εἰς τὴν δευτέραν ἐνοχήν, κατὰ τοῦτο δ' ὑπῆρχεν ἀμφιβολία, πότε δηλ. θεωρεῖται ὅτι μὲ σκοπὸν ἀνανεώσεως τοῦτο γίνεται, καί τινας δὲ ἐπὶ τούτου ὑποθέσεις ἄλλοι ἐν ἄλλαις περιπτώσεσιν εἰσήγαγον, διὰ ταῦτα ἐξεδόθη ἡμετέρα διάταξις, ἥτις καθαρώτατα ὥρισεν, ὅτι τότε μόνον γίνεται ἀνανέωσις, ὅταν αὐτὸ τοῦτο μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων ἐξεδηλώθη, ὅτι δηλ. δι' ἀνανέωσιν τῆς προτέρας ἐνοχῆς συνῆλθον, ἄλλως καὶ ἡ προτέρα ἐνοχὴ μένει καὶ ἡ δευτέρα εἰς ταύτην προστίθεται, ὥστε νὰ ἐξακολουθῇ ἐξ ἑκατέρου λόγου ἐνοχὴ κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῆς ἡμετέρας διατάξεως, ἃς δύναταί τις ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἰδίας καλλίτερον
4 νὰ μάθῃ. Περισσότερον τούτου, ἐκεῖναι αἱ ἐνοχαί, αἵτινες διὰ συναινέσεως συνάπτονται, δι' ἀντιθέτου βουλήσεως διαλύονται. διότι ἐὰν ὁ Τίτιος καὶ ὁ Σέϊος πρὸς ἀλλήλους συνήνεσαν, νὰ ἔχῃ ὁ Σέϊος τὸν Τουσκουλανὸν ἀγρὸν ἠγορασμένον ἀντὶ ἑκατὸν χρυσῶν, κατόπιν δὲ μηκέτι ἐκτελεσθέντος τούτου, ἤτοι οὔτε τοῦ τιμήματος καταβληθέντος οὔτε

placuerit inter eos, ut discederetur ab emptione et venditione, invicem liberantur. idem est et in conductione et locatione et omnibus contractibus, qui ex consensu descendunt, sicut iam dictum est.

τοῦ ἀγροῦ παραδοθέντος συνεφώνησαν πρὸς ἀλλήλους, νὰ γείνῃ ἀποχώρησις ἀπὸ τῆς ἀγοραπωλησίας, ἀμοιβαίως ἀπαλλάσσονται. τὸ αὐτὸ εἶνε καὶ ἐπὶ μισθώσεως καὶ ἐκμισθώσεως καὶ πάντων τῶν συμβολαίων, ὅσα ἐκ συναινέσεως πηγάζουσιν, ὡς ἤδη ἐλέχθη.

LIBER QUARTUS

I[1].

De obligationibus quae ex delicto nascuntur.

Cum expositum sit superiore libro de obligationibus ex contractu et quasi ex contractu, sequitur ut de obligationibus ex maleficio dispiciamus. sed illae quidem, ut suo loco tradidimus, in quattuor genera dividuntur: hae vero unius generis sunt, nam omnes ex re nascuntur, id est ex ipso maleficio, veluti ex furto aut rapina aut damno aut iniuria.

1 Furtum est contrectatio rei fraudulosa vel ipsius rei vel etiam usus eius possessionisve, quod lege naturali prohibitum est admittere. *2* Furtum autem vel a furvo id est nigro dictum est, quod clam et obscure fit et plerumque nocte: vel a fraude: vel a ferendo, id est auferendo: vel a Graeco sermone, qui *φῶρας* appellant fures. immo etiam Graeci *ἀπὸ τοῦ φέρειν φῶρας*

(1) Πανδ. (47. 2) — Κωδ. (6. 2)

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

1.

Περὶ ἐνοχῶν, αἵτινες ἐκ πλημμελήματος γεννῶνται.

Ἀφοῦ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ βιβλίῳ ἐπραγματεύθημεν περὶ ἐνοχῶν ἐκ συμβολαίου καὶ οἱονεὶ ἐκ συμβολαίου, ἀκόλουθον εἶνε νὰ πραγματευθῶμεν περὶ ἐνοχῶν ἐκ κακοπραξίας· ἀλλ' ἐκεῖναι μέν, ὡς ἐν οἰκείῳ τόπῳ εἴπομεν, εἰς τέσσαρα εἴδη διαιροῦνται· αὗται ὅμως εἶνε ἑνὸς εἴδους, διότι πᾶσαι ἐκ γεγονότος γεννῶνται, ἤτοι ἐξ αὐτῆς τῆς κακοπραξίας, λ. χ. ἐκ κλοπῆς ἢ ἁρπαγῆς ἢ ζημίας ἢ ἀδικίας.

1 Κλοπὴ εἶνε δολία ψηλάφησις πράγματος εἴτε αὐτοῦ τούτου εἴτε τῆς χρήσεως αὐτοῦ ἢ τῆς νομῆς, ὅπερ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ νόμου ἀπαγορεύεται νὰ διαπράττῃ τις. *2* Furtum (κλοπὴ) δὲ ἐλέχθη εἴτε ἀπὸ τοῦ furvum, ἤτοι μέλανος, διότι λάθρᾳ καὶ ἐν σκότει γίνεται καὶ συνήθως κατὰ τὴν νύκτα, εἴτε ἀπὸ τοῦ fraus, εἴτε ἀπὸ τοῦ ferendo ἤτοι auferendo· εἴτε ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥτις *φῶρας* καλεῖ τοὺς fures· μάλιστα δὲ καὶ οἱ ἕλλη-

dixerunt. Furtorum autem genera duo sunt, manifestum et nec manifestum. nam conceptum et oblatum species potius actionis sunt furto cohaerentes quam genera furtorum, sicut inferius apparebit. manifestus fur est, quem graeci *ἐπ' αὐτοφώρῳ* appellant: nec solum is qui in ipso furto deprehenditur, sed etiam is qui eo loco deprehenditur, quo fit, veluti qui in domo furtum fecit et nondum egressus ianuam deprehensus fuerit, et qui in oliveto olivarum aut in vineto uvarum furtum fecit, quamdiu in eo oliveto aut in vineto fur deprehensus sit: immo ulterius furtum manifestum extendendum est, quamdiu eam rem fur tenens visus vel deprehensus fuerit sive in publico sive in privato vel a domino vel ab alio, antequam eo perveniret, quo perferre ac deponere rem destinasset. sed si pertulit qno destimavit, etsi deprehendatur cum re furtiva, non est manifestus fur. nec manifestum furtum quid sit, ex his quae diximus intellegitur: nam quod manifestum non est, id scilicet nec manifestum est. Conceptum furtum dicitur, cum apud aliquem testibus praesentibus furtiva res quaesita et inventa sit: nam in eum propria actio constituta est, quamvis fur non sit, quae appellatur concepti. oblatum furtum dicitur, cum res furtiva ab aliquo tibi oblata sit eaque apud te concepta sit, utique si ea mente tibi data fuerit, ut apud te potius quam apud eum qui dederit conpiperetur: nam tibi, apud quem concepta sit, propria adversus eum

3 νες ἀπὸ τοῦ *φέρειν* εἶπον *φῶρας*. Κλοπῶν δὲ δύο ὑπάρχουσιν εἴδη, ἡ φανερὰ καὶ ἡ μὴ φανερά· διότι ἡ ἀνευρεθεῖσα καὶ ἡ προσενεχθεῖτα εἶνε μᾶλλον ἤδη ἀγωγῶν μετὰ τῆς κλοπῆς συνδεόμενα παρὰ εἴδη κλοπῶν, ὡς κατωτέρω θέλει καταδειχθῆ· φανερὰ δὲ κλοπὴ εἶνε ἐκείνη, ἣν οἱ Ἕλληνες *ἐπ' αὐτοφόρῳ* καλοῦσιν· οὐχὶ δὲ μόνον ὅστις ἐν αὐτῇ τῇ κλοπῇ συλλαμβάνεται, ἀλλὰ καὶ ὅστις συλλαμβάνεται ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ, ἔνθα γίνεται, λ. χ. ὅστις ἐν οἰκίᾳ διέπραξε κλοπήν, καὶ μηκέτι ἐξελθὼν τῆς θύρας συνελήφθη, καὶ ὅστις ἐν ἐλαιῶνι διέπραξε κλοπὴν ἐλαιῶν εἴτε ἐν ἀμπελῶνι σταφυλῶν, εἰσέτι δ' ἐν τῷ ἐλαιῶνι ἢ ἐν τῷ ἀμπελῶνι ὡς κλέπτης συνελήφθη· μάλιστα δὲ περαιτέρω δέον νὰ ἐκτείνηται ἡ φανερὰ κλοπή, ἐφ' ὅσον δηλ· ὁ κλέπτης κρατῶν τὸ πρᾶγμα ὡράθη ἢ συνελήφθη εἴτε ἐν δημοσίῳ |τόπῳ| εἴτε ἐν ἰδιωτικῷ εἴτε ὑπὸ τοῦ κυρίου, εἴτε ὑφ' ἑτέρου, πρὶν ἢ φθάσῃ ἐκεῖ, ἔνθα προώρισε νὰ μεταφέρῃ καὶ καταθέσῃ τὸ πρᾶγμα· ἀλλ' ἐὰν μετήνεγκεν ἔνθα προώρισε, καὶ ἂν συλληφθῇ μετὰ τοῦ κλοπιμαίου πράγματος, δὲν εἶνε φανερὸς κλέπτης· μὴ φανερὰ δὲ κλοπὴ τίς εἶνε, κατανοεῖται ἐξ ὅσων εἴπομεν· διότι ἡ μὴ οὖσα φανερά, αὕτη εἶνε μὴ φανερά. 4 Ἀνευρεθεῖσα κλοπὴ λέγεται, ὅταν παρά τινι παρόντων μαρτύρων ἀνεζητήθη καὶ ἀνευρέθη τὸ κλοπιμαῖον πρᾶγμα· διότι κατ' αὐτοῦ ἰδία ἀγωγὴ ὑπάρχει, καίτοι δὲν εἶνε κλέπτης, ἤτις ὀνομάζεται τοῦ *ἀνευρεθέντος*· προσενεχθεῖσα δὲ κλοπὴ λέγεται, ὅταν πρᾶγμα κλοπιμαῖον παρά τινος προσηνέχθη σοι, καὶ τοῦτο παρὰ σοὶ ἀνευρέθη, ἐὰν βεβαίως μὲ τοιαύτην διάνοιαν ἐδόθη σοι, ὥστε παρὰ σοὶ μᾶλλον ἢ παρ' ἐκείνῳ, ὅστις ἔδωκε, νὰ ἀνευρεθῇ· διότι εἰς σέ, παρ' ᾧ ἀνευρέθη, ἰδία ἀγωγὴ κατὰ τοῦ προσενεγκόντος, καίτοι δὲν εἶνε κλέπτης,

qui optulit, quamvis fur non sit, constituta est actio, quae appellatur oblati. est etiam prohibiti furti actio adversus eum, qui furtum quaerere testibus praesentibus volentem prohibuerit. praeterea poena constituitur edicto praetoris per actionem furti non exhibiti adversus eum, qui furtivam rem apud se quaesitam et inventam non exhibuit. sed hae actiones, id est concepti et oblati et furti prohibiti nec non furti non exhibiti, in desuetudinem abierunt. cum enim requisitio rei furtivae hodie secundum veterem observationem non fit: merito ex consequentia etiam praefatae actiones ab usu communi recesserunt, cum manifestissimum est, quod omnes, qui scientes rem furtivam susceperint et celaverint, furti nec ma-
5 nifesti obnoxii sunt. Poena manifesti furti quadrupli est tam ex servi persona quam ex liberi, nec manifesti dupli.

6 Furtum autem fit non solum, cum quis intercipiendi causa rem alienam amovet, sed generaliter cum quis alienam rem invito domino contractat. itaque sive creditor pignore sive is apud quem res deposita est ea re utatur sive is qui rem utendam accepit in alium usum eam transferat, quam cuius gratia ei data est, furtum committit. veluti si quis argentum utendum acceperit quasi amicos ad cenam invitaturus et id peregre secum tulerit, aut si quis equum gestandi causa commodatum sibi longius aliquo duxerit, quod veteres scripserunt de eo, qui in

ὡρίσθη, ἥτις καλεῖται τοῦ *προσενεχθέντος*· ὑπάρχει δὲ καὶ ἀγωγὴ ἐμποδισθείσης κλοπῆς ἐναντίον ἐκείνου, ὅστις τὸν θέλοντα νὰ ἀναζητήσῃ κλοπὴν ἐνώπιον μαρτύρων ἐμπόδισεν. ἐκτὸς τούτων ποινὴ ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ διατάγματος τοῦ πραίτωρος διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς μὴ ἐπιδειχθείσης κλοπῆς ἐναντίον ἐκείνου, ὅστις πρᾶγμα κλοπιμαῖον παρ' ἑαυτῷ ἀναζητηθὲν καὶ ἀνευρεθὲν δὲν ἐπέδειξεν· ἀλλ' αἱ ἀγωγαὶ αὗται, ἤτοι τῆς ἀνευρεθείσης καὶ προσενεχθείσης καὶ ἐμποδισθείσης κλοπῆς καὶ τῆς μὴ ἐπιδειχθείσης τοιαύτης, εἰς ἀχρηστίαν περιῆλθον· διότι, ἐπειδὴ ἡ ἀναζήτησις τοῦ κλοπιμαίου πράγματος σήμερον δὲν γίνεται κατὰ τὸν παλαιὸν τρόπον, κατ' ἀκολουθίαν ὀρθῶς καὶ αἱ προρρηθεῖσαι ἀγωγαὶ ἐξέπεσον τῆς κοινῆς χρήσεως, ἀφοῦ εἶνε καταδηλότατον, ὅτι πάντες, ὅσοι ἐν γνώσει ἀνεδέχθησαν πρᾶγμα κλοπιμαῖον καὶ ἔκρυψαν, εἶνε ἔνοχοι
5 κλοπῆς μὴ φανερᾶς. Ἡ ποινὴ τῆς φανερᾶς κλοπῆς εἶνε ἡ τοῦ τετραπλοῦ ὡς πρός τε τὸ πρόσωπον δούλου ὡς καὶ τὸ τοῦ ἐλευθέρου, ἡ δὲ τῆς μὴ φανερᾶς τοῦ διπλοῦ.

6 Κλοπὴ δὲ γίνεται οὐχὶ μόνον, ἐάν τις χάριν ἀφαιρέσεως ἀποκινῇ πρᾶγμα ἀλλότριον, ἀλλὰ γενικῶς ἐάν τις ἀλλότριον πρᾶγμα ἄκοντος τοῦ κυρίου ψηλαφῇ· ὅθεν εἴτε ὁ πιστωτὴς μεταχειρίζεται τὸ ἐνέχυρον εἴτε ὁ παραθηκοφύλαξ τὸ πρᾶγμα, εἴτε ὁ λαβὼν πρᾶγμα πρὸς χρῆσιν μεταφέρει αὐτὸ εἰς ἑτέραν χρῆσιν, παρ' ἐκείνην ἧς χάριν ἐδόθη αὐτῷ, κλοπὴν διαπράττει, λ. χ. ἐάν τις ἔλαβεν ἀργυρᾶ [σκεύη] πρὸς χρῆσιν ὡς μέλλον νὰ προσκαλέσῃ εἰς δεῖπνον φίλους, ταῦτα δ' εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν μεθ' ἑαυτοῦ ἤγαγεν, εἴτε ἐάν τις ἵππον πρὸς ἔλασιν δανεισθέντα αὐτῷ, ἤγαγεν ἀλλαχοῦ μακρύτερον, ὅπερ οἱ παλαιοὶ ἔγραψαν περὶ ἐκείνου, ὅστις ἤθελεν ὁδη-

aciem equum perduxisset. Placuit tamen eos, qui rebus commodatis aliter uterentur, quam utendas acceperint, ita furtum committere, si se intellegant id invito domino facere eumque si intellexisset non permissurum, ac si permissurum credant, extra crimen videri: optima sane distinctione, quia furtum sine affectu furandi non committitur. Sed et si credat aliquis invito domino se rem commodatum sibi contrectare, domino autem volente id fiat, dicitur furtum non fieri. unde illud quaesitum est, cum Titius servum Maevii sollicitaverit, ut quasdam res domino subriperet et ad eum perferret, et servus id ad Maevium pertulerit, Maevius, dum vult Titium in ipso delicto deprehendere, permisit servo quasdam res ad eum perferre, utrum furti an servi corrupti iudicio teneatur Titius, an neutro? et cum nobis super hac dubitatione suggestum est et antiquorum prudentium super hoc altercationes perspeximus, quibusdam neque furti neque servi corrupti actionem praestantibus, quibusdam furti tantummodo: nos huiusmodi calliditati obviam eunte s per nostram decisionem sancimus non solum furti actionem, sed etiam servi corrupti contra eum dari: licet enim is servus deterior a sollicitatore minime factus est et ideo non concurrant regulae, quae servi corrupti actionem introducerent, tamen consilium corruptoris ad perniciem servitutis servi introductum est, ut sit ei poenalis actio imposita,

7 γήσει ἵππον εἰς μάχην. Ἐδέχθησαν ὅμως, ὅτι ὅσοι χρησιδανεισθέντα πράγματα μεταχειρίζονται ἄλλως, παρὰ δι' ἣν χρῆσιν ἔλαβον, τότε κλοπὴν διαπράττουσιν, ἐὰν γινώσκωσιν ὅτι ποιοῦσι τοῦτο ἄκοντος τοῦ κυρίου, οὗτος δ' ἐὰν ἐγίνωσκε, δὲν ἤθελεν ἐπιτρέψει· ἐὰν δὲ πιστεύωσιν ὅτι ἤθελεν ἐπιτρέψει, θεωροῦνται ἀμέτοχοι ἐγκλήματος· ἀρίστη δὲ ἡ διάκρισις, διότι κλοπὴ ἄνευ τῆς προθέσεως τοῦ κλέψαι, δὲν διαπράττεται. Ἀλλὰ καὶ ἐάν τις πιστεύῃ, ὅτι ἄκοντος τοῦ κυρίου ψηλαφεῖ τὸ χρησιδανεισθὲν πράγμα, τοῦτο ὅμως γίνεται θέλοντος τοῦ κυρίου, λέγομεν ὅτι κλοπὴ δὲν γίνεται· ὅθεν ἠρωτήθη τὸ ἑξῆς, ἐὰν ὁ Τίτιος τὸν δοῦλον τοῦ Μαιβίου παρώτρυνε ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὸν κύριον πράγματά τινα, καὶ νὰ μεταφέρῃ εἰς ἐκεῖνον, ὁ δὲ δοῦλος μετέφερεν αὐτὰ εἰς τὸν Μαίβιον, ὁ Μαίβιος δέ, θέλων νὰ συλλάβῃ τὸν Τίτιον ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκλήματι, ἐπέτρεψεν εἰς τὸν δοῦλον νὰ μεταφέρῃ τινὰ πράγματα εἰς ἐκεῖνον, ἀράγε ὁ Τίτιος ἐνέχεται ἐκ τῆς κλοπῆς ἢ ἐκ τῆς ἀγωγῆς τοῦ διαφθαρέντος δούλου, ἢ δι' οὐδέτερον; ἀφοῦ δὲ τὰ περὶ τῆς ἀμφισβητήσεως ταύτης ὑπεβλήθησαν εἰς ἡμᾶς, καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου φιλονεικίας τῶν ἀρχαίων νομομαθῶν κατείδομεν, τινῶν μὲν μὴ παρεχόντων οὔτε τὴν τῆς κλοπῆς ἀγωγὴν οὔτε τὴν τοῦ διαφθαρέντος δούλου, τινῶν δὲ μόνον τὴν τῆς κλοπῆς, ἡμεῖς ἀντιτασσόμενοι εἰς τοιαύτην πανουργίαν δι' ἡμετέρας ἀποφάσεως ὡρίσαμεν οὐχὶ μόνον ἡ τῆς κλοπῆς ἀγωγή, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ διαφθαρέντος δούλου νὰ δίδηται κατ' αὐτοῦ· καθόσον καίτοι ὁ δοῦλος δὲν ἐγένετο ποσῶς χειρότερος ὑπὸ τοῦ παροτρύναντος, καὶ διὰ τοῦτο δὲν συντρέχουσιν αἱ περιπτώσεις, αἵτινες θὰ προὐκάλουν τὴν ἀγωγὴν τοῦ διαφθαρέντος δούλου, ὅμως ἡ συμβουλὴ

tamquam re ipsa fuisset servus corruptus, ne ex huiusmodi impunitate et in alium servum, qui possit corrumpi, tale facinus a qui-

τοῦ διαφθορέως πρὸς ἀπώλειαν τῆς ἀρε-
τῆς τοῦ δούλου ἔτεινεν, ὥστε νὰ ἐπι-
βληθῇ αὐτῷ ποινικὴ ἀγωγή, ὡσεὶ πράγ-
ματι ὁ δοῦλος διεφθάρη, ἵνα μὴ ἐκ τῆς
τοιαύτης ἀτιμωρησίας καὶ εἰς ἕτερον
δοῦλον δυνάμενον νὰ διαφθαρῇ, τοιοῦ-
τον ἀνοσιούργημα ὑπό τινων διαπράτ-

9 busdam perpetretur. Interdum etiam liberorum hominum furtum fit, veluti si quis liberorum nostrorum, qui in potestate nostra sit, *10* subreptus fuerit. Aliquando autem etiam suae rei quisque furtum committit, veluti si debitor rem quam creditori pignoris causa dedit subtraxerit.

9 τηται. Ἐνίοτε καὶ ἐλευθέρων ἀνθρώ-
πων κλοπὴ γίνεται, ὡς ἐάν τι τῶν ἡ-
μετέρων τέκνων, ἄτινα εἶνε ὑπεξούσια

10 ἡμῶν, ὑπεκλάπη. Ἐνίοτε ὅμως δια-
πράττει τις κλοπὴν καὶ ἰδίου πράγμα-
τος, ὅπερ ἔδωκεν εἰς τὸν πιστωτὴν χά-
ριν ἐνεχύρου.

11 Interdum furti tenetur, qui ipse furtum non fecerit: qualis est, cuius ope et consilio furtum factum est. in quo numero est, qui tibi nummos excussit, ut alius eos raperet, aut obstitit tibi, ut alius rem tuam exciperet, vel oves aut boves tuas fugaverit, ut alius eas exciperet: et hoc veteres scripserunt de eo, qui panno rubro fugavit armentum. sed si quid eorum per lasciviam et non data opera, ut furtum admitteretur, factum est, in factum actio dari debeat. at ubi ope Maevii Titius furtum fecerit, ambo furti tenentur. ope consilio eius quoque furtum admitti videtur, qui scalas forte fenestris supponit aut ipsas fenestras vel ostium effringit, ut alius furtum faceret, quive ferramenta ad effringendum aut scalas ut fenestris supponerentur commodaverit, sciens cuius gratia (12) commodaverit. certe qui nullam operam ad furtum faciendum adhibuit, sed tantum consilium dedit atque hortatus est ad furtum

11 Ἐνίοτε διὰ κλοπὴν ἐνέχεταί τις
[ἐνῷ] αὐτὸς κλοπὴν δὲν ἐποίησεν· οἷος
εἶνε ἐκεῖνος, τῇ συνδρομῇ καὶ συμβουλῇ
τοῦ ὁποίου ἡ κλοπὴ ἐγένετο· ἐνταῦθα
ἀνήκει καὶ ἐκεῖνος, ὅστις σοι ἐξετίναξε
νομίσματα, ἵνα ἕτερος ἁρπάσῃ αὐτά,
ἢ ἠναντιώθη σοι, ὥστε ἕτερος ν' ἁφαι-
ρέσῃ πρᾶγμά σου ἢ πρόβατα, ἢ βόας
σου ἐφυγάδευσεν, ὥστε ἕτερος νὰ λάβῃ
αὐτάς· τοῦτο δ' οἱ παλαιοὶ ἔγραψαν
περὶ ἐκείνου, ὅστις δι' ἐρυθροῦ ὀθονίου
ἐφυγάδευσεν ἀγέλην· ἀλλ' ἐὰν τι τού-
των ἐξ ἀκολασίας καὶ οὐχὶ ἐπίτηδες,
ἵνα κλοπὴ διαπραχθῇ, ἐγένετο, ἡ ἐκ
τοῦ γεγονότος ἀγωγὴ πρέπει νὰ δοθῇ·
ἔνθα ὅμως τῇ συνδρομῇ τοῦ Μαιβίου ὁ
Τίτιος ἐποίησε κλοπήν, ἀμφότεροι διὰ
κλοπὴν ἐνέχονται· τῇ συνδρομῇ δὲ καὶ
συμβουλῇ καὶ ἐκείνου θεωρεῖται δια-
πραττομένη κλοπή, ὅστις ἀναβάθρας
τυχὸν εἰς θυρίδας ἐπιθέτει, ἢ αὐτὰς τὰς
θυρίδας ἢ τὴν θύραν θραύει, ὥστε ἕτε-
ρος νὰ ποιήσῃ κλοπήν, ἢ ὅστις σιδηρᾶ
ὄργανα πρὸς θραῦσιν ἢ ἀναβάθρας πρὸς
ἐπίθεσιν ἐπὶ τῶν θυρίδων ἐδάνεισε, γι-
νώσκων πρός τινα σκοπὸν ἐδάνεισε· βε-
βαίως ὅστις οὐδεμίαν ἐνέργειαν πρὸς
ποίησιν τῆς κλοπῆς μετεχειρίσθη, ἀλλὰ

iendum, non tenetur furti.

(13) Hi, qui in parentium vel minorum potestate sunt, si rem subripiant, furtum quidem illis iunt et res in furtivam causam it nec ob id ab ullo usucapi est, antequam in domini potetem revertatur, sed furti actio nascitur, quia nec ex alia a causa potest inter eos actio sci: si vero ope consilio alterius tum factum fuerit, quia utique tum committitur, convenienter furti tenetur, quia verum est consilio eius furtum factum e.

(15) Furti autem actio ei comit, cuius interest rem salvam e, licet dominus non sit: ita- nec domino aliter competit, m si eius intersit rem non pe- (16) rire. Unde constat credidem de pignore subrepto furti re posse, etiamsi idoneum debrem habeat, quia expedit ei nori potius incumbere quam in sonam agere: adeo quidem ut, mvis ipse debitor eam rem ripuerit, nihilo minus creditori

(17) competit actio furti. Item fullo polienda curandave aut cinator sarcienda vestimenta rcede certa acceperit eaque to amiserit, ipse furti habet ionem, non dominus, quia doni nihil interest eam rem non ire, cum iudicio locati a fulle aut sarcinatore rem suam sequi potest. sed et bonae fidei ptori subrepta re quam emerit,

μόνον συμβουλὴν ἔδωκε, καὶ παρεκίνησεν εἰς διάπραξιν τῆς κλοπῆς, δὲν *12* ἐνέχεται διὰ κλοπήν. Ἐκεῖνοι οἵτινες εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν γονέων ἢ κυρίων, ἐὰν ὑποκλέψωσι πρᾶγμα ἀπ' αὐτῶν, κλοπὴν μὲν ὡς πρὸς αὐτοὺς ποιοῦσι, καὶ τὸ πρᾶγμα κλοπιμαῖον καθίσταται, οὐδὲ δύναται ἕνεκα τούτου νὰ χρησικτηθῇ ὑπό τινος, πρὶν ἢ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ κυρίου, ἀλλ' ἡ τῆς κλοπῆς ἀγωγὴ δὲν γεννᾶται, καθόσον καὶ ἐξ οὐδεμιᾶς ἄλλης αἰτίας δύναται νὰ γεννηθῇ μεταξὺ αὐτῶν ἀγωγή· ἂν ὅμως ἡ κλοπὴ ἐγένετο τῇ συνδρομῇ καὶ συμβουλῇ ἑτέρου, ἐπειδὴ βεβαίως κλοπὴ διαπράττεται, κατ' ἀκολουθίαν ἐκεῖνος διὰ τὴν κλοπὴν ἐνέχεται, διότι εἶνε ἀληθὲς ὅτι κατὰ συνδρομὴν καὶ συμβουλὴν αὐτοῦ ἡ κλοπὴ ἐγένετο. *13* Ἡ τῆς κλοπῆς δ' ἀγωγὴ εἰς ἐκεῖνον ἁρμόζει, ὃν ἐνδιαφέρει νὰ εἶνε τὸ πρᾶγμα σῶον, καίτοι δὲν εἶνε κύριος· ὅθεν οὐδ' εἰς τὸν κύριον ἁρμόζει ἄλλως, παρ' ἐὰν ἐνδιαφέρει νὰ μὴ ἀπολεσθῇ τὸ *14* πρᾶγμα. Ὅθεν γνωστὸν ὅτι ὁ πιστωτὴς δύναται νὰ ἐναγάγῃ ἐκ τῆς κλοπῆς διὰ τὸ κλαπὲν ἐνέχυρον, καὶ ἂν ἀξιόχρεον ἔχῃ ὀφειλέτην, διότι ὠφελεῖ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἐνεχύρου μᾶλλον νὰ στηρίζηται. παρὰ προσωπικῶς νὰ ἐνάγῃ, ἐπὶ τοσοῦτον μάλιστα ὥστε, καίτοι αὐτὸς ὁ ὀφειλέτης ἔκλεψε τὸ πρᾶγμα, οὐδὲν ἧττον εἰς τὸν πιστωτὴν ἁρμόζει ἡ *15* τῆς κλοπῆς ἀγωγή. Ὡσαύτως ἐὰν γναφεὺς ἔλαβεν ἐνδύματα πρὸς βαφὴν ἢ διόρθωσιν ἢ παλαιοράφος πρὸς ῥαφὴν ἀντὶ ὡρισμένου μισθοῦ, ταῦτα δὲ διὰ κλοπῆς ἀπώλεσεν, αὐτὸς ἔχει τὴν ἀγωγὴν τῆς κλοπῆς, οὐχὶ ὁ κύριος, διότι τὸν κύριον οὐδόλως ἐνδιαφέρει νὰ μὴ ἀπολεσθῇ τὸ πρᾶγμα, καθόσον διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἐκμισθώσεως δύναται νὰ ἐπιδιώξῃ τὸ ἑαυτοῦ πρᾶγμα παρὰ τοῦ γναφέως ἢ τοῦ παλαιοράφου· ἀλλὰ

quamvis dominus non sit, omnimodo competit furti actio, quemadmodum et creditori. fulloni vero et sarcinatori non aliter furti competere placuit, quam si solvendo sint, hoc est si domino rei aestimationem solvere possint: nam si solvendo non sunt, tunc quia ab eis suum dominus consequi non possit, ipsi domino furti actio competit, quia hoc casu ipsius interest rem salvam esse. idem est et si in parte solvendo

καὶ εἰς τὸν καλῆς πίστεως ἀγοραστ
κλαπέντος τοῦ πράγματος, ὅπερ ἠγό
ρασε, καίτοι κύριος δὲν εἶνε, ἐξάπαντ
ἁρμόζει ἡ τῆς κλοπῆς ἀγωγή, ὡς κα
εἰς τὸν πιστωτήν· εἰς τὸν γναφέα ὁμω
καὶ τὸν παλαιοράφον ἐδέχθησαν ὅτι δέ
ἁρμόζει ἡ τῆς κλοπῆς [ἀγωγή] ἄλλω
παρ' ἐὰν εἶνε ἀξιόχρεοι, ἤτοι ἐὰν δύ
ναται νὰ καταβάλωσι εἰς τὸν κύριο
τὴν τοῦ πράγματος διατίμησιν· διότ
ἐὰν μὴ εἶνε ἀξιόχρεοι, τότε ἐπειδὴ
κύριος δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ πα
αὐτῶν τὸ ἴδιον, εἰς αὐτὸν τὸν κύριο
ἁρμόζει ἡ τῆς κλοπῆς ἀγωγή, διότι ε
τοιαύτῃ περιπτώσει αὐτὸν ἐνδιαφέρ
νὰ εἶνε τὸ πρᾶγμα σῶον· τὸ αὐτὸ κα
ἂν ἐν μέρει εἶνε ἀξιόχρεος ὁ γναφεὺς

16 ὁ παλαιοράφος. Ὅσα περὶ γναφέ
καὶ παλαιοράφου εἴπομεν, ταὐτὰ κα
περὶ ἐκείνου, εἰς ὃν τὸ πρᾶγμα ἐχρησ
δανείσθη ἐφρόνουν οἱ ἀρχαῖοι ὅτι δέ
νὰ μεταφέρωνται· διότι, ὡς ὁ γναφε
ἐκεῖνος λαμβάνων μισθὸν παρέχει φυ
λακήν, οὕτω καὶ οὗτος, ὅστις τὸ δα
νεισθὲν πρὸς χρῆσιν λαμβάνει, ὁμοίω
ὑποχρεοῦται νὰ παράσχῃ φυλακήν. ἀλλ
ἡ ἡμετέρα πρόνοια καὶ τοῦτο ἐν ταῖ
ἡμετέραις ἀποφάσεσι διώρθωσεν, ὥστ
νὰ εἶνε εἰς τὴν θέλησιν τοῦ κυρίου, εἴτ
τὴν τοῦ χρησιδανείου ἀγωγὴν θέλει ν
ἐγείρῃ κατὰ τοῦ λαβόντος τὸ χρησ
δανεισθὲν πρᾶγμα, εἴτε τὴν τῆς κλ
πῆς κατὰ τοῦ κλέψαντος τὸ πρᾶγμα
τῆς ἑτέρας δὲ [τῶν ἀγωγῶν] τούτω
ἐκλεχθείσης ὁ κύριος δὲν δύναται μετα
νοῶν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑτέραν ἀγωγήν
ἀλλ' ἐὰν μὲν τὸν κλέπτην προτιμήσῃ
ἐκεῖνος, ὅστις ἔλαβε τὸ πρᾶγμα πρὸ
χρῆσιν ἐντελῶς ἀπαλλάσσεται· ἂν ὅμω
ὁ χρήστης ἔλθῃ ἐναντίον τοῦ λαβόντα
τὸ πρᾶγμα πρὸς χρῆσιν, εἰς αὐτὸν μὲ
οὐδαμῶς ἁρμόζει ἐναντίον τοῦ κλέπτο
ἡ τῆς κλοπῆς ἀγωγή, ἐκεῖνος ὅμως
ὅστις διὰ τὸ χρησιδανεισθὲν πρᾶγμ

16 (18) sint fullo aut sarcinator. Quae de fullone et sarcinatore diximus, eadem et ad eum cui commodata res est transferenda veteres existimabant: nam ut ille fullo mercedem accipiendo custodiam praestat, ita is quoque, qui commodum utendi percipit, similiter necesse habet custodiam praestare. sed nostra providentia etiam hoc in decisionibus nostris emendavit, ut in domini sit voluntate, sive commodati actionem adversus eum qui rem commodatam accepit movere desiderat, sive furti adversus eum qui rem subripuit, et alterutra earum electa dominum non posse ex paenitentia ad alteram venire actionem. sed si quidem furem elegerit, illum qui rem utendam accepit penitus liberari. sin autem commodator veniat adversus eum qui rem utendam accepit, ipsi quidem nullo modo competere posse adversus furem furti actionem, eum autem, qui pro re commodata convenitur, posse ad-

sus furem furti habere actionem, ita tamen, si dominus sciens esse subreptam adversus eum res commodata fuit pervenit: autem nescius et dubitans rem esse apud eum commodati onem instituit, postea autem comperta voluit remittere quicommodati actionem, ad furti em pervenire, tunc licentia ei cedatur et adversus furem vee nullo obstaculo ei opponendo, niam incertus constitutus moadversus eum qui rem utendam epit commodati actionem (nisi nino ab eo satisfactum est: c etenim omnimodo furem a nino quidem furti actione libei, suppositum autem esse ei, pro re sibi commodata domino sfecit), cum manifestissimum etiam si ab initio dominus ionem instituit commodati ignarem esse subreptam, postea em hoc ei cognito adversus fun transivit, omnimodo liberari n qui rem commodatam accepit, emcumque causae exitum dous adversus furem habuerit: em definitione optinente, sive partem sive in solidum solvensit is qui rem commodatam

19) accepit. Sed is, apud quem deposita est, custodiam non estat, sed tantum in eo obnos est, si quid ipse dolo malo erit: qua de causa si res ei repta fuerit, quia restituendae s nomine depositi non tenetur ob id eius interest rem salm esse, furti agere non potest,

ἐνάγεται, δύναται ἐναντίον τοῦ κλέπτου νὰ ἔχῃ τὴν ἀγωγὴν τῆς κλοπῆς, τότε ὅμως, ἐὰν ὁ κύριος γινώσκων ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐκλάπη, προβαίνῃ ἐναντίον ἐκείνου, εἰς ὃν τοῦτο ἐχρησιδανείσθη· ἂν ὅμως ἀγνοῶν καὶ ἀμφιβάλλων ἂν τὸ πρᾶγμα εἶνε παρ' αὐτῷ, ἐγείρῃ τὴν ἀγωγὴν τοῦ χρησιδανείου, κατόπιν δὲ τοῦ πράγματος ἀποκαλυφθέντος θέλῃ νὰ παραιτήσῃ μὲν τὴν ἀγωγὴν τοῦ χρησιδανείου, νὰ προβῇ δὲ εἰς τὴν τῆς κλοπῆς, τότε παρείχετο αὐτῷ ἄδεια, καὶ ἐναντίον τοῦ κλέπτου νὰ προβῇ οὐδενὸς ἐμποδίου ἀντιτασσομένου κατ' αὐτοῦ, διότι ἀβέβαιος ὢν ἤγειρε τὴν ἀγωγὴν τοῦ χρησιδανείου ἐναντίον τοῦ λαβόντος πρὸς χρῆσιν τὸ πρᾶγμα (ἐκτὸς ἐὰν ὁ κύριος ἱκανοποιήθη ὑπὸ τούτου· διότι τοτε ἐξάπαντος ὁ κλέπτης ἀπαλλάσσεται μὲν τῆς ἀγωγῆς τῆς κλοπῆς ἐκ μέρους τοῦ κυρίου, ὑπόκειται ὅμως εἰς ἐκεῖνον, ὅστις διὰ τὸ εἰς ἑαυτὸν χρησιδανεισθὲν πρᾶγμα ἱκανοποίησε τὸν κύριον), ἀφοῦ καταδηλότατον εἶνε, ὅτι καὶ ἂν ἐξ ἀρχῆς ὁ κύριος ἤγειρε τὴν ἀγωγὴν τοῦ χρησιδανείου ἀγνοῶν ὅτι τὸ πρᾶγμα ἦτο κλοπιμαῖον, κατόπιν ὅμως μαθὼν τοῦτο μετέβη ἐναντίον τοῦ κλέπτου, ἐξάπαντος ἀπαλλάσσεται ἐκεῖνος, ὅστις ἔλαβε τὸ χρησιδανεισθὲν πρᾶγμα, οἱονδήποτε τέλος τῆς ἐναντίον τοῦ κλέπτου ἀγωγῆς ἤθελεν ἔχει ὁ κύριος· τοῦ αὐτοῦ κανόνος ἰσχύοντος, εἴτε ἐν μέρει εἴτε καθ' ὁλοκληρίαν εἶνε ἀξιόχρεως ὁ λαβὼν τὸ χρη-
17 δανεισθὲν πρᾶγμα. Ἀλλ' ἐκεῖνος, παρ' ᾧ κατετέθη τὸ πρᾶγμα, δὲν παρέχει φυλακήν, ἀλλὰ μόνον διὰ τοῦτο ἐνέχεται, ἐάν τι αὐτὸς δολίως ἐποίησεν· ὅθεν ἐὰν ἐκλάπη ἀπ' αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα, ἐπειδὴ πρὸς ἀποκατάστασιν αὐτοῦ δὲν ἐνέχεται ἐκ τῆς παρακαταθήκης, ὅθεν δὲν ἐνδιαφέρει αὐτὸν νὰ εἶνε τὸ πρᾶγμα σῶον, δὲν δύναται νὰ ἐναγάγῃ διὰ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

sed furti actio domino competit.
18 (20) In summa sciendum est quaesitum esse, an impubes rem alienam amovendo furtum faciat. et placet, quia furtum ex affectu consistit, ita demum obligari eo crimine impuberem, si proximus pubertati sit et ob id intellegat se

19 (21) delinquere. Furti actio sive dupli sive quadrupli tantum ad poenae persecutionem pertinet: nam ipsius rei persecutionem extrinsecus habet dominus, quam aut vindicando aut condicendo potest auferre. sed vindicatio quidem adversus possessorem est, sive fur ipse possidet sive alius quilibet: condictio autem adversus ipsum furem heredemve eius, licet non possideat, competit.

τὴν κλοπήν, ἀλλ' ἡ τῆς κλοπῆς ἀγω-
18 γὴ εἰς τὸν κύριον ἁρμόζει. Ἐν τέλει
δέον νὰ γνωσθῇ, ὅτι ὑπῆρξε ζήτημα,
ἂν ἄνηβος ἀφαιρῶν πρᾶγμα ἀλλότριον
ποιῇ κλοπήν· ἐγένετο λοιπὸν δεκτὸν
ὅτι, ἐπειδὴ ἡ κλοπὴ ἐκ τῆς διαθέσεως
συνίσταται, τότε μόνον ἐνέχεται ἐκ τοῦ
ἐγκλήματος τούτου ὁ ἄνηβος, ἐὰν εἶνε
ἐγγύτατος εἰς τὴν ἥβην, καὶ οὕτω κα-
19 τανοῇ ὅτι πλημμελεῖ. Ἡ τῆς κλο-
πῆς ἀγωγὴ εἴτε τοῦ διπλοῦ εἴτε τοῦ
τετραπλοῦ ἀποβλέπει μόνον εἰς ἐπιδί-
ωξιν ποινῆς· διότι ὁ κύριος ἔχει προσέτι
τὴν ἐπιδίωξιν αὐτοῦ τοῦ πράγματος,
ὅπερ εἴτε διεκδικῶν εἴτε ἀπαιτῶν δύ-
ναται νὰ λάβῃ· ἀλλ' ἡ μὲν διεκδίκη-
σις εἶνε ἐναντίον τοῦ νομέως, εἴτε αὐ-
τὸς ὁ κλέπτης νέμεται, εἴτε ἄλλος οἱ-
οσδήποτε· ἡ δὲ ἀπαίτησις ἁρμόζει ἐ-
ναντίον αὐτοῦ τοῦ κλέπτου ἢ τοῦ κλη-
ρονόμου αὐτοῦ, καίτοι δὲν νέμεται.

II[1].

Vi bonorum raptorum.

Qui res alienas rapit, tenetur quidem etiam furti (quis enim magis alienam rem invito domino contrectat, quam qui vi rapit? ideoque recte dictum est eum improbum furem esse): sed tamen propriam actionem eius delicti nomine praetor introduxit, quae appellatur vi bonorum raptorum et est intra annum quadrupli, post annum simpli. quae actio utilis est, etiamsi quis unam rem licet minimam rapuerit. quadruplum autem non totum poena est et extra poenam rei persecutio, sicut in actione furti manifesti

(1) Πανδ. (47. 8) — Κωδ. (9. 33)

2.

[Περὶ ἁγωγῆς] βίᾳ ἁρπαγέντων πραγμάτων.

Ὅστις πράγματα ἀλλότρια ἁρπά-
ζει, ἐνέχεται μὲν καὶ ἐκ τῆς κλοπῆς
(διότι τίς μᾶλλον ἀλλότριον πρᾶγμα
ἄκοντος τοῦ κύρου ψηλαφεῖ, παρ' ὅστις
διὰ τῆς βίας ἁρπάζει; καὶ διὰ τοῦτο
ὀρθῶς ἐλέχθη, ὅτι οὗτος εἶνε αἰσχρὸς
κλέπτης), ἀλλ' ὅμως ἰδίαν ἀγωγὴν λό-
γῳ τοῦ πλημμελήματος τούτου ὁ πραί-
τωρ εἰσήγαγεν, ἥτις καλεῖται τῶν βίᾳ
ἁρπαγέντων πραγμάτων· εἶνε δὲ ἐντὸς
μὲν ἔτους διὰ τὸ τετραπλάσιον, μετὰ
δὲ τὸ ἔτος διὰ τὸ ἁπλοῦν· αὕτη δ' ἡ
ἀγωγὴ εἶνε ὠφέλιμος, καὶ ἂν τις ἓν
πρᾶγμα καίτοι ἐλάχιστον ἥθελεν ἁρ-
πάσει· τὸ τετραπλοῦν δὲ δὲν εἶνε ὁλό-
κληρον ποινὴ καὶ ἐκτὸς τῆς ποινῆς ἐπι-
δίωξις τοῦ πράγματος, ὡς ἐπὶ ἀγωγῆ

xímus: sed in quadruplo inest rei persecutio, ut poena tripli t, sive comprehendatur raptor ipso delicto sive non. ridiculum t enim levioris esse condicionis m qui vi rapit, quam qui clam

amovet. Quia tamen ita compe- t haec actio, si dolo malo quis- ue rapuerit: qui aliquo errore ductus suam rem esse et impru- ens iuris eo animo rapuit, quasi omino liceat rem suam etiam per m auferre possessoribus, absolvi ebet. cui scilicet conveniens est ec furti teneri eum, qui eodem oc animo rapuit. sed ne, dum lia excogitentur, inveniatur via, er quam raptores impune suam xerceant avaritiam: melius di- alibus constitutionibus pro hac arte prospectum est, ut nemini ceat vi rapere rem mobilem vel moventem, licet suam eandem em existimet: sed si quis contra atuta fecerit, rei quidem suae ominio cadere, sin autem aliena t, post restitutionem etiam ae- imationem eiusdem rei prae- are. quod non solum in mobili- us rebus, quae rapi possunt, con- itutiones optinere censuerunt, ed etiam in invasionibus, quae rca res soli fiunt, ut ex hac causa mni rapina homines abstineant.

In hac actione non utique ex- pectatur rem in bonis actoris sse: nam sive in bonis sit sive on sit, si tamen ex bonis sit, ocum haec actio habebit. quare ve commodata sive locata sive

τῆς φανερᾶς κλοπῆς εἴπομεν ἀλλ' ἐν τῷ τετραπλῷ ἐνυπάρχει καὶ ἡ τοῦ πράγματος ἐπιδίωξις, ὥστε ἡ ποινὴ νὰ εἶνε τὸ τριπλοῦν, εἴτε συλλαμβάνεται ὁ ἅρπαξ ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκλήματι εἴτε ὄχι διότι εἶνε γελοῖον νὰ διατελῇ εἰς ἐλαφροτέραν θέσιν ὁ βίᾳ ἁρπάσας παρ' ὅστις 1 λάθρᾳ ἀφαιρεῖ. Ἐπειδὴ ὅμως τότε ἁρμόζει ἡ ἀγωγὴ αὕτη, ἐὰν δολίως τις ἥρπασεν, ὅστις ἐκ πλάνης τινὸς πεισθεὶς ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶνε ἰδικόν του, καὶ ἀγνοῶν τὸ δίκαιον ἥρπασε μὲ τοιαύτην διάνοιαν, ὡς εἰς τὸν κύριον ἐπιτρέπεται τὸ ἑαυτοῦ πρᾶγμα καὶ διὰ τῆς βίας ν' ἀφαιρῇ ἀπὸ τῶν κατεχόντων, δέον ν' ἀπαλλάσσηται. ἀκόλουθον τούτου βεβαίως εἶνε, ὅτι οὐδὲ διὰ κλοπὴν ἐνέχεται ἐκεῖνος, ὅστις μὲ τὴν αὐτὴν ταύτην διάνοιαν ἥρπασεν· ἀλλ' ἵνα μή, ἐνῷ τοιαῦτα μηχανῶνται, εὑρεθῇ ὁδός, δι' ἧς οἱ ἅρπαγες ἀτιμωρητεὶ ν' ἀσκῶσι τὴν ἑαυτῶν πλεονεξίαν, κάλλιον διὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν διατάξεων περὶ τοῦ προκειμένου προύνοήθη, ὥστε εἰς οὐδένα νὰ ἐπιτρέπηται νὰ ἁρπάζῃ διὰ τῆς βίας πρᾶγμα κινητὸν ἢ ἀφ' ἑαυτοῦ κινούμενον, καίτοι νομίζει τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἴδιον. ἀλλ' ἐάν τις ἐναντίον τῶν ὡρισμένων ποιήσῃ, τῆς μὲν κυριότητος τοῦ ἰδίου πράγματος ἐκπίπτει, ἂν ὅμως εἶνε ἀλλότριον, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν παρέχει καὶ τὴν διατίμησιν τοῦ αὐτοῦ πράγματος· τοῦτο δ' οὐχὶ μόνον ἐπὶ κινητῶν πραγμάτων, ἅτινα δύνανται ν' ἁρπαγῶσιν, αἱ διατάξεις ὥρισαν νὰ ἰσχύῃ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ εἰσβολῶν, αἵτινες εἰς ἀκίνητα γίνονται, ὥστε ἐκ τοῦ λόγου τούτου οἱ ἄνθρωποι ν' ἀπέχωσι πά-2 σης ἁρπαγῆς. Ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς ταύτης δὲν προσδοκᾶται ἐξάπαντος νὰ εἶνε τὸ πρᾶγμα ἐν τῇ περιουσίᾳ τοῦ ἐνάγοντος· διότι εἴτε εἶνε ἐν τῇ περιουσίᾳ εἴτε δὲν εἶνε, ἀρκεῖ μόνον ἐκ τῆς περιουσίας νὰ εἶνε, λαμβάνει χώραν ἡ ἀ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

etiam pignerata sive deposita sit apud Titium sic, ut intersit eius eam non auferri, veluti si in re deposita culpam quoque promisit, sive bona fide possideat, sive usum fructum in ea quis habeat vel quod aliud ius, ut intersit eius non rapi: dicendum est competere ei hanc actionem, ut non dominium accipiat, sed illud so um, quod ex bonis eius qui rapinam passus est, id est quod ex substantia eius ablatum esse proponatur. et generaliter dicendum est, ex quibus causis furti actio competit in re clam facta, ex isdem causis omnes habere hanc actionem.

γωγὴ αὕτη· ὅθεν εἴτε χρησιδανεισθὲν εἴτε παρακατατεθὲν εὑρίσκεται παρὰ τῷ Τιτίῳ οὕτως, ὥστε νὰ ἐνδιαφέρῃ αὐτὸν νὰ μὴ ἀφαιρεθῇ τοῦτο, λ. χ. ἐὰν διὰ τὸ παρακατατεθὲν πρᾶγμα ὑπεσχέθη [νὰ ἐνέχηται] καὶ δι'[ἐλαφρὸν] πταῖσμα, εἴτε καλῇ τῇ πίστει νέμεται, εἴτε τις χρησικαρπίαν ἐπ' αὐτοῦ ἔχει, εἴτε ἕτερόν τι δίκαιον, ὥστε νὰ ἐνδιαφέρῃ αὐτὸν νὰ μὴ ἡρπάζετο, δέον νὰ λεχθῇ ὅτι ἁρμόζει αὐτῷ ἡ προκειμένη ἀγωγή, ὥστε νὰ μὴ λάβῃ τὴν κυριότητα, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον, ὅπερ ἐκ τῆς περιουσίας αὐτοῦ τοῦ τὴν ἁρπαγὴν παθόντος, ἤτοι ὅπερ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ προτείνεται ὡς ἀφαιρεθέν· καὶ γενικῶς δέον νὰ λεχθῇ ὅτι, ἐξ ὅσων αἰτιῶν ἡ τῆς κλοπῆς ἀγωγὴ ἁρμόζει διὰ τὸ λάθρᾳ γινόμενον, ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν πάντες ἔχουσι τὴν ἀγωγὴν ταύτην.

III[1].

De lege Aquilia.

Damni iniuriae actio constituitur per legem Aquiliam. cuius primo capite cautum est, ut si quis hominem alienum alienamve quadrupedem quae pecudum numero sit iniuria occiderit, quanti ea res in eo anno plurimi fuit, tan-

(1) Πανδ. (9. 2) — Κωδ. (3. 35)

1 tum domino dare damnetur. Quod autem non praecise de quadrupede, sed de ea tantum quae pecudum numero est cavetur, eo pertinet, ut neque de feris bestiis neque de canibus cautum esse intellegamus, sed de his tantum, quae proprie pasci dicuntur, quales sunt equi muli asini boves oves caprae. de suibus quoque idem

3.

Περὶ τοῦ Ἀκουϊλίου νόμου.

Ἡ τῆς ἀδίκου βλάβης ἀγωγὴ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ Ἀκουϊλίου νόμου, οὗτινος ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ ὡρίσθη, ὥστε ἐάν τις δοῦλον ἀλλότριον ἢ τετράποδον ἀλλότριον, ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θρεμμάτων, ἀδίκως ἐφόνευσεν, ὅσην τὸ πρᾶγμα τοῦτο κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος μεγίστην εἶχεν ἀξίαν, τοσοῦτον νὰ καταδικάζηται νὰ δίδῃ εἰς τὸν κύριον. *1* Τὸ ὅτι δέ, οὐχὶ γενικῶς περὶ τετραπόδου, ἀλλὰ περὶ ἐκείνου μόνον, ὅπερ εἶνε ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θρεμμάτων, ὁρίζεται, ἀπόβλέπει εἰς τοῦτο, ὥστε οὔτε περὶ ἀγρίων θηρίων οὔτε περὶ κυνῶν νὰ νοῶμεν ὅτι ὡρίσθη, ἀλλὰ περὶ ἐκείνων μόνον, ἅτινα κυρίως λέγονται ὅτι βόσκουσιν, οἷα εἶνε οἱ ἵπποι, οἱ ἡμίονες, οἱ ὄνοι, οἱ βόες, τὰ πρόβατα, αἱ αἶγες· περὶ τῶν χοίρων ὡσαύτως τὸ αὐτὸ ἐγέ-

lacuit: nam et sues pecorum appellatione continentur, quia et hi gregatim pascuntur: sic denique et Homerus in Odyssea sit, sicut Aelius Marcianus in suis institutionibus refert:

δήεις τόν γε σύεσσι παρήμενον· αἱ δὲ νέμονται
πὰρ Κόρακος πέτρῃ, ἐπί τε κρήνῃ Ἀρεθούσῃ.

νετο δεκτόν, διότι καὶ οἱ χοῖροι ἐν τῇ ὀνομασίᾳ τῶν θρεμμάτων περιέχονται, καθόσον καὶ οὕτοι ἀγεληδὸν βόσκουσιν· οὕτω λοιπὸν καὶ ὁ Ὅμηρος ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ λέγει, ὡς ὁ Αἴλιος Μαρκιανὸς ἐν ταῖς εἰσηγήσεσιν αὐτοῦ ἀναφέρει,

Θέλεις εὑρεῖ αὐτὸν παρὰ τοῖς χοίροις καθήμενον·
οὗτοι δὲ βόσκουσι πλησίον τοῦ βράχου τοῦ Κόρακος,
ἐγγὺς τῆς κρήνης Ἀρεθούσης.

2 Iniuria autem occidere intelegitur, qui nullo iure occidit. itaque qui latronem occidit, non tenetur, utique si aliter periculum effugere non potest. Ac ne is quidem hac lege tenetur, qui casu occidit, si modo culpa eius nulla invenitur: nam alioquin non minus ex dolo quam ex culpa quis-

4 que hac lege tenetur. Itaque si quis, dum iaculis ludit vel exercitatur, transeuntem servum tuum traiecerit, distinguitur. nam si id a milite quidem in campo eoque, ubi solitum est exercitari, admissum est, nulla culpa eius intellegitur: si alius tale quid admisit, culpae reus est. idem iuris est de milite, si is in alio loco, quam qui exercitandis militibus destinatus

5 est, id admisit. Item si putator ex arbore deiecto ramo servum tuum transeuntem occiderit, si prope viam publicam aut vicinalem id factum est neque praeclamavit, ut casus evitari possit, culpae reus est: si praeclamavit neque ille curavit cavere, extra culpam est putator. aeque extra culpam esse intellegitur, si seorsum a via forte vel in medio fundo caedebat, licet non praeclamavit,

2 Ἀδίκως δὲ θεωρεῖται ὅτι φονεύει, ὅστις ἄνευ οὐδενὸς δικαίου φονεύει· ὅθεν ὅστις λῃστὴν φονεύει, δὲν ἐνέχεται, ἐὰν βεβαίως δὲν δύναται νὰ διαφύγῃ ἄλ-3 λως τὸν κίνδυνον. Ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνος ἐνέχεται ἐκ τοῦ νόμου τούτου, ὅστις κατὰ σύμπτωσιν φονεύει, ἀρκεῖ μόνον οὐδὲν πταῖσμα αὐτοῦ νὰ ὑπάρχῃ· διότι ἄλλως οὐχ ἧττον ἐκ δόλου ἢ ἐκ πταίσματός τις ἐνέχεται ἐκ τοῦ νόμου τού-4 του. Ὅθεν ἐάν τις, ἐνῷ δι' ἀκοντίων παίζει ἢ ἀσκεῖται, δοῦλόν σου διερχόμενον διεπέρασε, γίνεται διάκρισις [ὡς ἑξῆς]· διότι ἐὰν μὲν τοῦτο διεπράχθη ὑπὸ στρατιώτου ἐν τῷ πεδίῳ, ἐν ᾧ συνήθως ἀσκῶνται, οὐδόλως πταῖσμα αὐτοῦ θεωρεῖται· ἐὰν δ' ἕτερος διέπραξέ τι τοιοῦτον, εἶνε ἔνοχος πταίσματος· τὸ αὐτὸ ἰσχύει περὶ στρατιώτου, ἐὰν οὗτος ἐν ἑτέρῳ τόπῳ, παρ' ὅστις εἶνε προωρισμένος εἰς ἄσκησιν στρατιωτῶν, διέπρα-5 ξε τοῦτο. Ὡσαύτως ἐὰν κλαδευτὴρ ριφθέντος ἐκ δένδρου κλάδου ἐφόνευσε δοῦλόν σου διερχόμενον, ἐὰν μὲν παρὰ δημοσίαν ὁδὸν ἢ χωρικὴν τοῦτο ἐγένετο, καὶ δὲν προεβόησεν, ὥστε νὰ εἶνε δυνατὴ ἡ ἀποφυγὴ τοῦ δυστυχήματος, εἶνε ἔνοχος πταίσματος· ἐὰν δὲ προεβόησεν, ἐκεῖνος δὲ δὲν ἐφρόντισε νὰ φυλαχθῇ, ὁ κλαδευτὴρ εἶνε ἐκτὸς πταίσματος· ὡσαύτως ἐκτὸς πταίσματος θεωρεῖται ὅτι εἶνε, ἐὰν τυχὸν μακρὰν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ ἢ ἐν μέσῳ ἀγροῦ ἔκοπτε, καί-

quia eo loco nulli extraneo ius

6 fuerat versandi. Praeterea si medicus, qui servum tuum secuit, dereliquerit curationem atque ob id mortuus fuerit servus, culpae 7 reus est. Imperitia quoque culpae adnumeratur, veluti si medicus ideo servum tuum occiderit, quod eum male secuerit aut perperam ei medicamentum dederit. 8 Impetu quoque mularum, quas mulio propter imperitiam retinere non potuerit, si servus tuus oppressus fuerit, culpae reus est mulio sed et si propter infirmitatem retinere eas non potuerit, cum alius firmior retinere potuisset, aeque culpae tenetur. eadem placuerunt de eo quoque, qui, cum equo veheretur, impetum eius aut propter infirmitatem aut propter imperitiam suam retinere

9 non potuerit. His autem verbis legis «quanti id in eo anno plurimi fuerit» illa sententia exprimitur, ut si quis hominem tuum, qui hodie claudus aut luscus aut mancus erit, occiderit, qui in eo anno integer aut pretiosus fuerit, non tanti teneatur, quanti is hodie erit, sed quanti in eo anno plurimi fuerit. qua ratione creditum est poenalem esse huius legis actionem, quia non solum tanti quisque obligatur, quantum damni dederit, sed aliquando longe pluris: ideoque constat in heredem eam actionem non transire, quae transitura fuisset, si ultra damnum numquam lis aestimaretur.

τοι δὲν προεβόησε, διότι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ εἰς οὐδένα ξένον ὑπῆρχε δικαί-
6 ωμα διατριβῆς. Ἐκτὸς τούτων ἐὰν ἰατρός, ὅστις δοῦλόν σου ἐχειρούργησεν, ἐγκατέλιπε τὴν θεραπείαν καὶ ἐκ τούτου ὁ δοῦλος ἀπέθανεν, εἶνε ἔνοχος
7 πταίσματος. Ἡ ἀπειρία ὡσαύτως καταλογίζεται εἰς τὸ πταῖσμα, ὡς ἐὰν ἰατρὸς ἐκ τούτου ἐφόνευσε δοῦλόν σου, ὅτι κακῶς αὐτὸν ἐχειρούργησεν, ἢ ἐσ-

8 φαλμένον φάρμακον ἔδωκεν αὐτῷ. Ὡσαύτως ἐξ ἐπιφορᾶς ἡμιόνων, ἃς ὁ ἡμιονηλάτης ἐξ ἀπειρίας δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ, ἐὰν δοῦλος σου κατεπλακώθη, εἶνε ὁ ἡμιονηλάτης ἔνοχος πταίσματος· ἀλλὰ καὶ ἂν ἐξ ἀδυναμίας δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ αὐτάς, ἐνῷ ἕτερος ἰσχυρότερος θὰ ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ, ὁμοίως διὰ πταῖσμα ἐνέχεται· τὰ αὐτὰ ἐγένοντο δεκτὰ καὶ ἐπὶ ἐκείνου, ὅστις, ἐνῷ δι' ἵππου ἤλαυνεν, δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ τὴν φορὰν αὐτοῦ εἴτε ἐξ ἀδυναμίας εἴτε ἐξ
9 ἀπειρίας. Διὰ τῶν ῥημάτων δὲ τούτων τοῦ νόμου «ὅσην τοῦτο κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος μεγίστην ἔσχεν ἀξίαν» ἐκδηλοῦται τοιαύτη γνώμη, ὥστε ἐάν τις ἤθελε φονεύσει δοῦλόν σου, ὅστις σήμερον μὲν εἶνε χωλός, ἢ ἑτερόφθαλμος ἢ παραλυτικός, [ἀλλ'] ὅστις ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει ἦτο ἄρτιος ἢ πολύτιμος, δὲν ἐνέχεται εἰς τοσοῦτον, ὅση εἶνε ἡ σημερινὴ ἐκείνου ἀξία, ἀλλ' ὅσην κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἔσχε μεγίστην ἀξίαν· διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐγένετο πιστευτόν, ὅτι ὑπάρχει ποινικὴ τοῦ νόμου τούτου ἀγωγή, καθόσον οὐχὶ μόνον ἐπὶ τοσοῦτόν τις ἐνέχεται, ὅσην ζημίαν ἐποίησεν, ἀλλ' ἐνίοτε πολὺ περισσότερον· καὶ διὰ τοῦτο γνωστὸν ὅτι κατὰ τοῦ κληρονόμου ἡ ἀγωγὴ αὕτη δὲν μεταβαίνει, ἤτις θὰ μετέβαινεν, ἐὰν πέραν τῆς ζημίας μηδέποτε ἐγίνετο τῆς δίκης διατίμησις.

10 Illud non ex verbis legis, sed ex interpretatione placuit non solum perempti corporis aestimationem habendam esse secundum ea quae diximus, sed eo amplius quidquid praeterea perempto eo corpore damni vobis adlatum fuerit, veluti si servum tuum heredem ab aliquo institutum ante quis occiderit, quam is iussu tuo adiret: nam hereditatis quoque amissae rationem esse habendam constat. item si ex pari mularum unam vel ex quadriga equorum unum occiderit, vel ex comoedis unus servus fuerit occisus: non solum occisi fit aestimatio, sed eo amplius id quoque computatur, quanto depretiati sunt qui super-
11 Liberum est autem ei, cuius servus fuerit occisus, ei privato iudicio legis Aquiliae damnum persequi et capitalis criminis eum reum facere.

12 Caput secundum legis Aqui-
13 liae in usu non est. Capite tertio de omni cetero damno cavetur. Itaque si quis servum vel eam quadrupedem quae pecudum numero est vulneraverit, sive eam quadrupedem quae pecudum numero non est, veluti canem aut feram bestiam, vulneraverit aut occiderit, hoc capite actio constituitur. in ceteris quoque omnibus animalibus, item in omnibus rebus quae anima carent damnum iniuria datum hac parte vindicatur. si quid enim ustum aut ruptum aut fractum fuerit, actio ex hoc capite constituitur: quamquam poterit sola rupti appellatio in omnes istas causas sufficere:

10 Τοῦτο οὐχὶ ἐκ τῶν ῥημάτων τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐκ τῆς ἑρμηνείας ἐγένετο δεκτόν, ὅτι δηλ. οὐχὶ μόνον τοῦ ἀπολεσθέντος πράγματος ἡ διατίμησις γίνεται, κατὰ τὰ ῥηθέντα, ἀλλὰ περισσότερον τούτου, ὅ,τι προσέτι διὰ τῆς ἀπωλείας τοῦ πράγματος ἐπιζήμιον εἰς ὑμᾶς ἐγένετο, λ. χ. ἐὰν δοῦλόν σου κληρονόμον ὑπό τινος ἐγκατασταθέντα ἐφόνευσεν ἕτερος πρὶν ἢ κατὰ διαταγήν σου ὑπεισέλθῃ· διότι γνωστὸν ὅτι καὶ τῆς ἀπολεσθείσης κληρονομίας δέον νὰ γίνηται ὑπολογισμός· ὡσαύτως ἐὰν ἐκ ζεύγους ἡμιόνων μίαν, ἢ ἐκ τεθρίππου ἕνα [τις] ἐφόνευσεν, ἢ ἐκ κωμῳδῶν εἷς δοῦλος ἐφονεύθη, οὐχὶ μόνον τοῦ φονευθέντος ἡ διατίμησις γίνεται, ἀλλὰ περισσότερον τούτου καὶ ἐκεῖνο ὑπολογίζεται, καθ' ὃ ὑπετιμήθησαν οἱ ὑπο-
11 λειφθέντες. Εἶνε δὲ ἐλεύθερον εἰς ἐκεῖνον, οὗτινος ὁ δοῦλος ἐφονεύθη, καὶ δι' ἀγωγῆς ἰδιωτικῆς τοῦ Ἀκουιλίου νόμου νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ζημίαν, καὶ διὰ προσωπικὸν ἔγκλημα νὰ κατηγορήσῃ ἐκεῖνον.

12 Τὸ δεύτερον κεφάλαιον τοῦ Ἀκουϊ-
13 λίου νόμου δὲν εἶνε ἐν χρήσει. Ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ ὁρίζεται περὶ πάσης ἄλλης ζημίας· ὅθεν ἐάν τις δοῦλον ἢ τετράποδον ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θρεμμάτων ἐπλήγωσεν, ἢ τοιοῦτον τετράποδον, ὅπερ δὲν εἶνε ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θρεμμάτων, ὡς κύνα ἢ ἄγριον θηρίον, ἐπλήγωσεν ἢ ἐφόνευσεν, ἐκ τοῦ κεφαλαίου τούτου ἀγωγὴ ὁρίζεται· ὡσαύτως ὡς πρὸς πάντα τὰ λοιπὰ ζῶα ὡς καὶ πάντα τὰ πράγματα, ἅτινα στεροῦνται ψυχῆς, ἡ ἀδίκως γενομένη ζημία ἐκ τοῦ μέρους τούτου [τοῦ νόμου] ἐκδικεῖται· διότι ἐάν τι ἐκάη ἢ κατεστράφη ἢ ἐθραύσθη ἀγωγὴ ἐκ τοῦ κεφαλαίου τούτου ὁρίζεται, καίτοι ἠδύνατο μόνη ἡ ὀνομασία τοῦ καταστραφέντος ν' ἀρκέσῃ εἰς ὅλας ταύτας τὰς πε-

ruptum enim intellegitur, quoquo modo corruptum est. unde non solum usta aut fracta, sed etiam scissa et collisa et effusa et quoquo modo perempta atque deteriora facta hoc verbo continentur: denique responsum est, si quis in alienum vinum aut oleum id immiserit, quo naturalis bonitas vini vel olei corrumperetur, ex hac

14 parte legis eum teneri. Illud palam est, sicut ex primo capite ita demum quisque tenetur, si dolo aut culpa eius homo aut quadrupes occisus occisave fuerit, ita ex hoc capite ex dolo aut culpa de cetero damno quemque teneri. hoc tamen capite non quanti in eo anno, sed quanti in diebus triginta proximis res fuerit, obliga-

15 tur is qui damnum dederit. Ac ne plurimi quidem verbum adicitur. sed Sabino recte placuit perinde habendam aestimationem, ac si etiam hac parte plurimi verbum adiectum fuisset: nam plebem Romanam, quae Aquilio tribuno rogante hanc legem tulit, contentam fuisse, quod prima parte eo verbo usa est.

16 Ceterum placuit ita demum ex hac lege actionem esse, si quis praecipue corpore suo damnum dederit. ideoque in eum, qui alio modo damnum dederit, utiles actiones dari solent: veluti si quis hominem alienum aut pecus ita incluserit, ut fame necaretur, aut iumentum tam vehementer egerit, ut rumperetur, aut pecus in tantum exagitaverit, ut praecipitare-

ριπτώσεις· καταστραφὲν δὲ θεωρεῖται, καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐφθάρη· ὅθεν οὐχὶ μόνον τὰ καέντα ἢ θραυσθέντα, ἀλλὰ καὶ τὰ σχισθέντα καὶ συνθλιβέντα καὶ ἐκχυθέντα καὶ καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἀπολεσθέντα καὶ χειροτερεύσαντα ἐν τῇ λέξει ταύτῃ περιέχονται· ὅθεν ἐδόθη ἀπάντησις ὅτι, ἐάν τις εἰς ἀλλότριον οἶνον ἢ ἔλαιον ἀνέμιξέ τι, δι' οὗ ἡ φυσικὴ ὡραιότης τοῦ οἴνου ἢ τοῦ ἐλαίου ἐφθάρη, ἐκ τοῦ μέρους τού-

14 του τοῦ νόμου οὗτος ἐνέχεται. Τοῦτο δ' εἶνε φανερὸν ὅτι, ὡς ἐκ τοῦ πρώτου κεφαλαίου τότε μόνον τις ἐνέχεται, ἐὰν ἐκ δόλου ἢ πταίσματος αὐτοῦ δοῦλος ἢ τετράποδον ἐφονεύθη, οὕτως ἐκ τοῦ κεφαλαίου τούτου ἐκ δόλου ἢ πταίσματος διὰ τὴν λοιπὴν ζημίαν ἕκαστος ἐνέχεται· ἐκ τοῦ κεφαλαίου ὅμως τούτου οὐχὶ εἰς ὅσην κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἀλλ' εἰς [τόσην] ὅσην κατὰ τὰς τελευταίας τριάκοντα ἡμέρας τὸ πρᾶγμα ἔσχεν ἀξίαν, ἐνέχεται ὁ ποιήσας τὴν ζημίαν.

15 Καὶ ἡ λέξις μὲν *τὴν μεγίστην* [ἀξίαν] δὲν προστίθεται, ἀλλ' ὁ Σαβῖνος ὀρθῶς ἐφρόνει, ὅτι οὕτω πρέπει νὰ γίνηται ἡ διατίμησις, ὡς ἐὰν καὶ ἐνταῦθα ἡ λέξις *τὴν μεγίστην* [ἀξίαν] εἶχε προστεθῇ· διότι ὁ ῥωμαϊκὸς λαός, ὅστις προτείνοντος τοῦ δημάρχου Ἀκουϊλίου ἐψήφισε τὸν νόμον τοῦτον, ἠρκέσθη ὅτι μετεχειρίσθη τὴν λέξιν ταύτην ἐν τῷ πρώτῳ μέρει.

16 Προσέτι ἐγένετο δεκτόν, ὅτι τότε μόνον ἐκ τοῦ νόμου τούτου ὑπάρχει ἀγωγή, ἐάν τις κυρίως διὰ τοῦ ἰδίου σώματος ἐποίησε ζημίαν· ὅθεν κατ' ἐκείνου, ὅστις κατ' ἄλλον τρόπον ἐποίησε ζημίαν, ὠφέλιμοι ἀγωγαὶ συνήθως δίδονται· ὡς ἐάν τις δοῦλον ἀλλότριον ἢ θρέμμα οὕτως ἐνέκλεισεν, ὥστε ἐκ τῆς πείνης ν' ἀποθάνῃ, ἢ ὑποζύγιον τοσοῦτον βιαίως μετεχειρίσθη, ὥστε νὰ καταστραφῇ, ἢ θρέμμα ἐπὶ το-

tur, aut si quis alieno servo persuaserit, ut in arborem ascenderet vel in puteum descenderet, et is ascendendo vel descendendo aut mortuus fuerit aut aliqua parte corporis laesus erit, utilis in eum actio datur. sed si quis alienum servum de ponte aut ripa in flumen deiecerit et is suffocatus fuerit, eo quod proiecerit corpore suo damnum dedisse non difficiliter intellegi poterit ideoque ipsa lege Aquilia tenetur. sed si non corpore damnum fuerit datum neque corpus laesum fuerit, sed alio modo damnum alicui contigit, cum non sufficit neque directa neque utilis Aquilia, placuit eum qui obnoxius fuerit in factum actione teneri: veluti si quis misericordia ductus alienum servum compeditum solverit, ut fugeret.

IIII[1].

De iniuriis.

Generaliter iniuria dicitur omne quod non iure fit: specialiter alias contumelia, quae a contemnendo dicta est, quam Graeci *ὕβριν* appellant, alias culpa, quam Graeci *ἀδίκημα* dicunt, sicut in lege Aquilia damnum iniuria accipitur, alias iniquitas et iniustitia, quam Graeci *ἀδικίαν* vocant. cum enim praetor vel iudex non iure contra quem pronuntiat, iniuriam accepisse dicitur. Iniuria autem committitur non solum, cum quis pugno puta aut fustibus caesus vel etiam verberatus erit, sed etiam

(1) Πανδ. (47. 10) — Κωδ. (9. 35)

σοῦτον ἐξηρέθισεν, ὥστε νὰ κατακρημνισθῇ, ἢ ἐάν τις δοῦλον ἀλλότριον ἔπεισε, ν' ἀναβῇ εἰς δένδρον ἢ εἰς φρέαρ νὰ καταβῇ, οὗτος δὲ ἀναβαίνων ἢ καταβαίνων εἴτε ἀπέθανεν, εἴτε εἰς μέρος τι τοῦ σώματος ἐπληγώθη, ὠφέλιμος κατ' αὐτοῦ ἀγωγὴ δίδεται· ἀλλ' ἐάν τις δοῦλον ἀλλότριον ἐκ γεφύρας ἢ ὀχθης κατέρριψεν εἰς ποταμόν, οὗτος δὲ ἐπνίγη, ἐκ τούτου ὅτι ἐξέρριψε διὰ τοῦ ἑαυτοῦ σώματος. οὐχὶ δυσκόλως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐποίησε ζημίαν, ὅθεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ἀκουιλίου νόμου ἐνέχεται· ὅμως, ἐὰν οὐχὶ διὰ τοῦ σώματος ἡ ζημία ἐγένετο, μηδὲ ἐπληγώθη σῶμα, ἀλλὰ κατ' ἄλλον τρόπον συνέβη εἴς τινα ζημίαν, ἐπειδὴ δὲν ἀρκεῖ οὔτε ἡ παροῦσα οὔτε ἡ ὠφέλιμος Ἀκουιλιανὴ ἀγωγή, ἐγένετο δεκτόν, ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις ὑπαίτιος ἐγένετο, ἐνέχεται διὰ τῆς ἐκ τοῦ γεγονότος ἀγωγῆς, ὡς ἐάν τις ἐξ εὐσπλαγχνίας κινηθεὶς ἀλλότριον δοῦλον δεδεμένον ἔλυσεν, ὥστε νὰ φύγῃ.

4.

Περὶ ἀδικημάτων.

Γενικῶς injuria (ἀδίκημα) λέγεται πᾶν ὅ,τι οὐχὶ δικαίως γίνεται· εἰδικῶς δὲ ὁτὲ μὲν contumelia, ὅπερ ἐλέχθη ἐκ τοῦ contemnendo, οἱ δ' ἕλληνες *ὕβριν* καλοῦσιν, ὁτὲ δὲ culpa, ὅπερ οἱ ἕλληνες *ἀδίκημα* καλοῦσιν, ὡς ἐν τῷ Ἀκουιλίῳ νόμῳ ἡ ἀδίκως γενομένη ζημία, ὁτὲ δὲ iniquitas καὶ injustitia, ὅπερ οἱ ἕλληνες ἀδικίαν καλοῦσιν. ὅταν λοιπὸν πραίτωρ ἢ δικαστὴς οὐχὶ δικαίως κατά τινος ἀποφαίνωνται, λέγεται ὅτι ἀδίκημα πάσχει. Ἀδίκημα δὲ διαπράττεται οὐχὶ μόνον ἐάν τις διὰ πυγμῆς τυχὸν ἢ ῥαβδισμῶν τυφθῇ ἢ καὶ μαστιγωθῇ, ἀλλὰ καὶ ἐάν εἴς τινα λοιδορίαν ἤθελε γείνει, εἴτε τινος

si cui convicium factum fuerit, sive cuius bona quasi debitoris possessa fuerint ab eo, qui intellegebat nihil eum sibi debere, vel si quis ad infamiam alicuius libellum aut carmen scripserit composuerit ediderit dolove malo fecerit, quo quid eorum fieret, sive quis matrem familias aut praetextatum praetextatamve adsectatus fuerit, sive cuius pudicitia attemptata esse dicetur: et denique aliis pluribus modis admitti iniu-
2 riam manifestum est. Patitur autem quis iniuriam non solum per semet ipsum, sed etiam per liberos suos quos in potestate habet: item per uxorem suam, id enim magis praevaluit. itaque si filiae alicuius, quae Titio nupta est, iniuriam feceris, non solum filiae nomine tecum iniuriarum agi potest, sed etiam patris quoque et mariti nomine. contra autem, si viro iniuria facta sit, uxor iniuriarum agere non potest: defendi enim uxores a viris, non viros ab uxoribus aequum est. sed et socer nurus nomine, cuius vir in potestate est, iniuriarum agere

3 potest. Servis autem ipsis quidem nulla iniuria fieri intellegitur, sed domino per eos fieri videtur: non tamen isdem modis, quibus etiam per liberos et uxores, sed ita cum quid atrocius commissum fuerit et quod aperte ad contumeliam domini respicit. veluti si quis alienum servum verberaverit, et in hunc casum actio proponitur: at si quis servo convicium fecerit vel pugno eum per-

ἡ περιουσία ὡσεὶ ὀφειλέτου ἤθελε ληφθῆ εἰς κατοχὴν ὑπό τινος, ὅστις ἐγίνωσκεν, ὅτι οὐδὲν ἐκεῖνος ὀφείλει εἰς αὐτόν, ἢ ἐάν τις πρὸς δυσφημισμὸν ἑτέρου λίβελλον ἢ ᾠδὴν ἤθελε γράψει, συνθέσει, ἢ ἐκδόσει, ἢ δολίως ποιήσει, ὥστε νὰ γείνῃ τι ἐκ τούτων, εἴτε τις μητέρα οἰκογενείας ἢ ἄνηβον παῖδα ἢ παιδίσκην ἤθελεν ἐπιδιώξει, εἴτε τινος ἡ αἰδὼς λέγεται προσβληθεῖσα, καὶ καθεξῆς κατὰ πολλοὺς ἄλλους τρόπους εἶνε κατάδηλον ὅτι διαπράττεται

2 ἀδίκημα. Πάσχει δέ τις ἀδίκημα οὐχὶ μόνον δι' ἑαυτοῦ τοῦ ἰδίου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἰδίων τέκνων, οὓς ἔχει ὑπεξουσίους· ὡσαύτως διὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ, διότι τοῦτο μᾶλλον ὑπερίσχυσεν· ὅθεν ἐὰν εἰς τὴν θυγατέρα τινός, ἥτις μετὰ τοῦ Τιτίου εἶνε ὑπανδρευμένη, ἐποίησας ἀδίκημα, οὐχὶ μόνον ἐν ὀνόματι τῆς θυγατρὸς δύναται νὰ ἐγερθῇ κατὰ σοῦ ἡ τοῦ ἀδικήματος ἀγωγή, ἀλλὰ καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ συζύγου. τοὐναντίον ὅμως, ἐὰν εἰς τὸν ἄνδρα ἐγένετο ἀδίκημα, ἡ γυνὴ δὲν δύναται νὰ ἐναγάγῃ ἐπὶ ἀδικήματι· διότι ἴσον εἶνε νὰ ὑπερασπίζωνται αἱ γυναῖκες ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν, οὐχὶ οἱ ἄνδρες ὑπὸ τῶν γυναικῶν. ἀλλὰ καὶ ὁ πενθερὸς δύναται νὰ ἐναγάγῃ ἐξ ἀδικήματος ἐν ὀνόματι τῆς νύμφης, ἧς
3 ὁ ἀνὴρ εἶνε ὑπεξούσιος. Ὅμως εἰς αὐτοὺς μὲν τοὺς δούλους οὐδὲν ἀδίκημα θεωρεῖται ὅτι γίνεται, ἀλλ' εἰς τὸν κύριον δι' αὐτῶν θεωρεῖται ὅτι γίνεται· ἀλλ' οὐχὶ διὰ τῶν αὐτῶν τρόπων, δι' ὧν καὶ διὰ τῶν τέκνων καὶ συζύγων, ἀλλ' οὕτως, ἐάν τι σκληρότερον ἤθελε διαπραχθῇ καὶ ὅπερ φανερὰ ἀποβλέπει εἰς ὕβριν τοῦ κυρίου· ὡς ἐάν τις ἀλλότριον δοῦλον ἤθελε μαστιγώσει, καὶ ἐνταῦθα παρέχεται ἀγωγή· ὅμως ἂν τις εἰς δοῦλον λοιδορίαν ἐποίησεν ἢ διὰ πυγμῆς

cusserit, nulla in eum actio do-
4 mino competit. Si communi ser-
vo iniuria facta sit. aequum est
non pro ea parte, qua dominus
quisque est, aestimationem iniu-
riae fieri, sed ex dominorum per-
5 sona, quia ipsis fit iniuria. Quodsi
usus fructus in servo Titii est,
proprietas Maevii est, magis Mae-
6 vio iniuria fieri intellegitur. Sed
si libero, qui tibi bona fide servit,
iniuria facta sit, nulla tibi actio
dabitur, sed suo nomine is experiri poterit: nisi in contumeliam
tuam pulsatus sit, tunc enim competit et tibi iniuriarum actio.
idem ergo est et in servo alieno
bona fide tibi serviente, ut totiens
admittatur iniuriarum actio, quotiens in tuam contumeliam iniuria
ei facta sit.
7 Poena autem iniuriarum ex
lege duodecim tabularum propter
membrum quidem reptum talio
erat: propter os vero fractum
nummariae poenae erant constitutae quasi in magna veterum
paupertate. sed postea praetores
permittebant ipsis qui iniuriam
passi sunt eam aestimare, ut iudex
vel tanti condemnet, quanti iniuriam passus aestimaverit, vel minoris, prout ei visum fuerit. sed
poena quidem iniuriae, quae ex
lege duodecim tabularum introducta est, in desuetudinem abiit:
quam autem praetores introduxerunt, quae etiam honoraria appellatur, in iudiciis frequentatur.
nam secundum gradum dignitatis
vitaeque honestatem crescit aut
minuitur aestimatio iniuriae: qui

αὐτὸν ἔτυψεν, οὐδεμία ἀγωγὴ κατ' αὐ-
4 τοῦ εἰς τὸν κύριον ἁρμόζει. Ἐὰν εἰς
κοινὸν δοῦλον ἐγένετο ἀδίκημα, εἶνε ἴσον
οὐχὶ κατὰ τὸ μέρος, καθ' ὃ ἕκαστος εἶνε
κύριος, νὰ γίνηται ἡ τοῦ ἀδικήματος
διατίμησις, ἀλλ' ἐκ τοῦ προσώπου τῶν
κυρίων, διότι εἰς αὐτοὺς τὸ ἀδίκημα γίνε-
5 ται. Ἂν ὅμως ἐπὶ δούλου τοῦ Τιτίου
ὑπάρχῃ χρησικαρπία, ἡ δὲ κυριότης
εἶνε τοῦ Μαιβίου, μᾶλλον εἰς τὸν Μαί-
βιον θεωρεῖται γινόμενον τὸ ἀδίκημα.
6 Ἀλλ' ἐὰν εἷς ἐλεύθερον, ὅστις δου-
λεύει σε καλῇ τῇ πίστει, ἐγένετο ἀδί-
κημα, οὐδεμία ἀγωγὴ θέλει δοθῇ εἰς
σέ, ἀλλ' ἐν ἰδίῳ ὀνόματι ἐκεῖνος δύνα-
ται νὰ ἐναγάγῃ, ἐκτὸς ἂν πρὸς ἰδικήν
σου ὕβριν ἔτυψε, διότι τότε ἁρμόζει καὶ
εἰς σὲ ἡ τοῦ ἀδικήματος ἀγωγή· τὸ
αὐτὸ λοιπὸν εἶνε καὶ ὡς πρὸς δοῦλον
ἀλλότριον καλῇ τῇ πίστει δουλεύοντά
σε, ὥστε τότε νὰ γίνηται δεκτὴ ἡ τοῦ
ἀδικήματος ἀγωγή, ὅταν πρὸς ἰδικήν
σου ὕβριν ἐγένετο εἰς ἐκεῖνον ἀδίκημα.
7 Ἡ δὲ ποινὴ τῶν ἀδικημάτων ἐκ τοῦ
δωδεκαδέλτου νόμου διὰ μέλος μὲν
θραυσθὲν τοιαύτη ἦτο· δι' ὀστοῦν ὅμως
θλασθὲν ἦσαν ὡρισμέναι χρηματικαὶ
ποιναί, ἕνεκα τῆς μεγάλης τῶν ἀρχαίων
πενίας· ἀλλὰ κατόπιν οἱ πραίτωρες ἐ-
πέτρεπον εἰς τοὺς παθόντας ἀδίκημα
νὰ διατιμῶσι τοῦτο, ὥστε ὁ δικαστὴς
εἴτε εἰς τοσοῦτον νὰ καταδικάζῃ, ὅσον
ὁ παθὼν τὸ ἀδίκημα ἤθελε διατιμήσει,
εἴτε ὀλιγώτερον, ὡς ἤθελε φανῇ αὐτῷ·
ἀλλ' ἡ μὲν ποινὴ τοῦ ἀδικήματος, ἥτις
ἐκ τοῦ δωδεκαδέλτου νόμου εἰσήχθη,
περιῆλθεν εἰς ἀχρηστίαν· ἐκείνη δέ, ἣν
οἱ πραίτωρες εἰσήγαγον, ἥτις καὶ ἀξι-
ωματικὴ ἐκαλεῖτο, εἰς τὰς δίκας συν-
εθίζετο· διότι κατὰ τὸν βαθμὸν τοῦ
ἀξιώματος καὶ τοῦ βίου τὸ ἔντιμον, αὐ-
ξάνει ἢ ἐλαττοῦται ἡ τοῦ ἀδικήματος
διατίμησις· οὗτος δ' ὁ βαθμὸς τῆς κα-
τ' ἀδικίας καὶ ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον δού-

gradus condemnationis et in servili persona non immerito servatur, ut aliud in servo actore, aliud in medii actus homine, aliud in vilissimo vel compedito constitua-
8 tur. Sed et lex Cornelia de iniuriis loquitur et iniuriarum actionem introduxit. quae competit ob eam rem, quod se pulsatum quis verberatumve domumve suam vi introitum esse dicat. domum autem accipimus, sive in propria domo quis habitat sive in conducta vel gratis sive hospitio recep-
9 tus sit. Atrox iniuria aestimatur vel ex facto, veluti si quis ab aliquo vulneratus fuerit vel fustibus caesus: vel ex loco, veluti si cui in theatro vel in foro vel in conspectu praetoris iniuria facta sit: vel ex persona, veluti si magistratus iniuriam passus fuerit, vel si senatori ab humili iniuria facta sit, aut parenti patronoque fiat a liberis vel libertis: aliter enim senatoris et parentis patronique, aliter extranei et humilis personae iniuria aestimatur, nonnumquam et locus vulneris atrocem iniuriam facit, veluti si in oculo quis percussus sit. parvi autem refert, utrum patri familias an filio familias talis iniuria facta sit: nam et haec atrox aestimabi-
10 tur. In summa sciendum est de omni iniuria eum qui passus est posse vel criminaliter agere vel civiliter. et si quidem civiliter agatur, aestimatione facta secundum quod dictum est poena imponitur. sin autem criminaliter, officio iudicis extraordinaria poena reo irrogatur: hoc videlicet observando. quod Zenoniana constitutio

λου οὐχὶ ἀναξίως τηρεῖται, ὥστε ἄλλο νὰ ὁρίζηται ἐπὶ δούλου πράκτορος, ἄλλο ἐπὶ δούλου μετρίας ἐνεργείας, ἄλλο ἐπὶ
8 εὐτελεστάτου ἢ δεσμώτου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κορνήλιος νόμος ὁμιλεῖ περὶ ἀδικημάτων καὶ ἀγωγὴν ἐκ τῶν ἀδικημάτων εἰσήγαγεν· αὕτη δ' ἁρμόζει τότε, ὅταν τις λέγῃ ὅτι ἐτύφθη ἢ ἐμαστιγώθη ἢ εἰς τὸν οἶκον ἑαυτοῦ διὰ τῆς βίας ἐγένετο εἰσέλευσις· οἶκον δὲ νοοῦμεν, εἴτε ἐν ἰδίῳ οἴκῳ τις οἰκεῖ, εἴτε ἐν μι-
9 σθωμένῳ, εἴτε δωρεὰν ἢ πρὸς φιλοξενίαν ἐγένετο δεκτός. Σκληρὸν ἀδίκημα θεωρεῖται εἴτε ἐκ τοῦ γεγονότος, ὡς ἐάν τις ὑφ' ἑτέρου ἐπληγώθη ἢ διὰ μαστίγων ἐτύφθη· εἴτε ἐκ τοῦ τόπου, ὡς ἐὰν εἴς τινα ἐν θεάτρῳ ἢ ἐν ἀγορᾷ ἢ ἐν θέᾳ πραίτωρος ἀδίκημα ἐγένετο· εἴτε ἐκ τοῦ προσώπου, ὡς ἐὰν ἄρχων ἔπαθεν ἀδίκημα, ἢ ἐὰν εἰς συγκλητικὸν ἐγένετο παρ' ἀσήμου ἀδίκημα, εἴτε εἰς γονέα καὶ πάτρωνα ἐγένετο ὑπὸ τέκνων ἢ ἀπελευθέρων· διότι ἄλλως τὸ τοῦ συγκλητικοῦ καὶ γονέως καὶ πάτρωνος ἀδίκημα κρίνεται, ἄλλως τὸ τοῦ ἐξωτικοῦ καὶ ἀσήμου προσώπου· ἐνίοτε καὶ ἡ θέσις τῆς πληγῆς ποιεῖ τὸ ἀδίκημα σκληρόν, ὡς ἐάν τις εἰς τὸν ὀφθαλμὸν
10 ἐτύφθη· ὀλίγον μάλιστα διαφέρει, ἂν εἰς πατέρα οἰκογενείας ἢ εἰς υἱὸν ὑπεξούσιον τοιοῦτον ἀδίκημα ἐγένετο· διότι καὶ τοῦτο σκληρὸν θεωρεῖται. Ἐν γένει δέον νὰ γνωσθῇ, ὅτι περὶ παντὸς ἀδικήματος δύναται ὁ παθὼν εἴτε ποινικῶς νὰ ἐναγάγῃ εἴτε πολιτικῶς. καὶ ἂν μὲν πολιτικῶς ἐγείρηται ἀγωγή, γινομένης διατιμήσεως κατὰ τὸ λεχθὲν ἡ ποινὴ ἐπιβάλλεται. ἂν ὅμως ποινικῶς, ἐξ ἐπαγγέλματος τοῦ δικαστοῦ ἐπιβάλλεται εἰς τὸν ἔνοχον ἔκτακτος ποινή, τηρουμένου. ἐννοεῖται, ἐκείνου, ὅπερ

troduxit, ut viri illustres qui-
e supra eos sunt et per procu-
tores possint actionem iniuria-
m criminaliter vel persequi vel
scipere secundum eius tenorem,
i ex ipsa manifestius apparet.

Non solum autem is iniuriarum
netur qui fecit iniuriam, hoc est
i percussit: verum ille quoque
ntinebitur, qui dolo fecit vel qui
ravit, ut cui mala pugno percu-
teretur. Haec actio dissimula-
one aboletur: et ideo, si quis
iuriam dereliquerit, hoc est sta-
n passus ad animum suum non
vocaverit, postea ex paenitentia
missam iniuriam non poterit
colere.

Ζηνωνιανὴ διάταξις εἰσήγαγεν, ὥστε οἱ ἔκλαμπροι ἄνδρες καὶ οἱ ἀνώτεροι τούτων νὰ δύνανται καὶ διὰ πληρεξουσίων τὴν ἀγωγὴν τῶν ἀδικημάτων ποινικῶς εἴτε νὰ ἐγείρωσιν εἴτε ν' ἀποδέχωνται, συμφώνως πρὸς τὸ περιεχόμενον [τῆς διατάξεως] ἐκείνης, ὅπερ ἐκ ταύ-
11 της καταδηλότερον φαίνεται. Οὐχὶ δὲ μόνον ὁ τὸ ἀδίκημα ποιήσας, ἤτοι ὁ τύψας, ἐνέχεται ἐξ ἀδικήματος, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος θέλει περιλαμβάνεσθαι, ὅστις δολίως ἐποίησεν, ἢ ὅστις ἐμερίμνησεν,
12 ὥστε τις νὰ τυφθῇ διὰ πυγμῆς. Ἡ προκειμένη ἀγωγὴ αἴρεται διὰ τῆς ὀλιγωρίας· καὶ διὰ τοῦτο, ἐάν τις τὸ ἀδίκημα κατέλιπεν, ἤτοι παθὼν δὲν ἀνεμνήσθη ἀμέσως, κατόπιν μετανοῶν δὲν δύναται τὸ ἀφεθὲν ἀδίκημα ν' ἀναζωογοννήσῃ.

V[1].

De obligationibus quae quasi ex delicto nascuntur.

Si iudex litem suam fecerit, non oprie ex maleficio obligatus vi-
tur. sed quia neque ex contractu bligatus est et utique peccasse iquid intellegitur, licet per im-udentiam: ideo videtur quasi maleficio teneri, et in quantum ea re aequum religioni iudican-s videbitur, poenam sustinebit.
Item is, ex cuius cenaculo vel oprio ipsius vel conducto vel in o gratis habitabat deiectum fusumve aliquid est, ita ut alicui ceretur, quasi ex maleficio obli-tus intellegitur: ideo autem n proprie ex maleficio obligatus tellegitur, quia plerumque ob terius culpam tenetur aut servi

(1) Πανδ. (9. 3 — 4. 9 — 47. 5)

5.

Περὶ ἐνοχῶν, αἵτινες οἱονεὶ ἐξ ἀδικήματος γεννῶνται.

Ἐὰν δικαστὴς ἐποίησε δίκην ἰδίαν, οὐχὶ κυρίως ἐκ κακοπραξίας θεωρεῖται ἐνεχόμενος· ἀλλ' ἐπειδὴ οὔτε ἐκ συμβολαίου ἐνέχεται, ἐξάπαντος δὲ θεωρεῖται ὅτι ἡμάρτησεν εἴς τι, καίτοι ἐξ ἀμαθείας, διὰ τοῦτο θεωρεῖται ὅτι οἱονεὶ ἐκ κακοπραξίας ἐνέχεται, καὶ ἐφ' ὅσον εἰς τὴν ἀκρίβειαν τοῦ κρίνοντος ἐπὶ τοῦ προκειμένου φανῇ, θέλει κα-
1 ταδικασθῇ. Ὡσαύτως ἐκεῖνος, ἐκ τοῦ δώματος τοῦ ὑποίου εἴτε αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, εἴτε μεμισθωμένου, εἴτε ἐν ᾧ δωρεὰν ᾤκει, ἐξερρίφθη ἢ ἐξεχύθη τι, οὕτως ὥστε νὰ βλάψῃ ἕτερον, οἱονεὶ ἐκ κακοπραξίας θεωρεῖται ἐνεχόμενος· διὰ τοῦτο δὲ οὐχὶ κυρίως ἐκ κακοπραξίας θεωρεῖται ἐνεχόμενος, διότι πολλάκις [ὁ ἐνοικὸς] ἐνέχεται διὰ τὸ [τοιοῦτον] πταῖσμα ἑτέρου, εἴτε δούλου εἴτε ἐλευ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

aut liberi. cui similis est is, qui ea parte, qua vulgo iter fieri solet, id positum aut suspensum habet, quod potest, si ceciderit, alicui nocere: quo casu poena decem aureorum constituta est. de eo vero quod deiectum effusumve est dupli quanti damnum datum erit constituta est actio. ob hominem vero liberum occisum quinquaginta aureorum poena constituitur: si vero vivet nocitumque ei esse dicetur, quantum ob eam rem aequum iudici videtur, actio datur: iudex enim computare debet mercedes medicis praestitas ceteraque impendia, quae in curatione facta sunt, praeterea operarum, quibus caruit aut cariturus est ob id quod inutilis factus est.

2 Si filius familias seorsum a patre habitaverit et quid ex cenaculo eius deiectum effusumve sit, sive quid positum suspensumve habuerit, cuius casus periculosus est: Iuliano placuit in patrem nullam esse actionem, sed cum ipso filio agendum. quod et in filio familias iudice observandum est,

3 qui litem suam fecerit. Item exercitor navis aut cauponae aut stabuli de dolo aut furto, quod in nave aut in caupona aut in stabulo factum erit, quasi ex maleficio teneri videtur, si modo ipsius nullum est maleficium, sed alicuius eorum, quorum opera navem aut cauponam aut stabulum exercebat: cum enim neque ex contractu sit adversus eum constituta haec actio et aliquatenus culpae reus est, quod opera malorum hominum uteretur, ideo quasi ex

θέρου· πρὸς αὐτὸν δ' ὁμοιάζει, ὅστις ἐν τοιούτῳ μέρει, δι' οὗ συνήθως γίνεται δίοδος, ἔχει τι τεθειμένον ἢ κρεμάμενον, ὅπερ δύναται, ἐὰν πέσῃ, νὰ βλάψῃ ἕτερον· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἶναι ὡρισμένη ποινὴ δέκα χρυσῶν· περὶ ἐκείνου ὅμως, ὅπερ ἐξερρίφθη ἢ ἐξεχύθη, ὡρίσθη ἀγωγὴ διὰ τὸ διπλάσιον τῆς ζημίας· δι' ἄνθρωπον δὲ ἐλεύθερον φονευθέντα ὁρίζεται ποινὴ πεντήκοντα χρυσῶν· ἂν ὅμως ζῇ, καὶ λέγηται ὅτι ἐβλάβει οὗτος, δίδεται ἀγωγὴ δι' ὅσα ἤθελεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου θεωρήσει ἴσον ὁ δικαστής· διότι ὁ δικαστὴς ὀφείλει νὰ ὑπολογίζῃ τοὺς δοθέντας τοῖς ἰατροῖς μισθοὺς καὶ τὰς λοιπὰς δαπάνας, αἵτινες κατὰ τὴν θεραπείαν ἐγένοντο, ἐκτὸς δὲ τούτων τὰς ἐργασίας ὧν ἐστερήθη ἢ θέλει στερηθῇ ἐκ τούτου

2 ὅτι ἀνίκανος ἐγένετο. Ἐὰν υἱὸς ὑπεξούσιος ᾤκησε χωριστὰ ἀπὸ τὸν πατέρα, καί τι ἐκ τοῦ δώματος αὐτοῦ ἐξερρίφθη ἢ ἐξεχύθη, εἴτε ἔχει τι τεθειμένον ἢ κρεμάμενον, οὗτινος ἡ πτῶσις εἶνε ἐπικίνδυνος, ὁ Ἰουλιανὸς ἐδέχθη ὅτι κατὰ μὲν τοῦ πατρὸς οὐδεμία ὑπάρχει ἀγωγή, ἀλλὰ δέον κατ' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ νὰ ἐγερθῇ, ὅπερ καὶ ἐπὶ ὑπεξουσίου υἱοῦ δικαστοῦ δέον νὰ τηρῆται, ὅστις δίκην ἰδίαν ἐποίησεν. Ὡσαύτως ναύκληρος ἢ διοικητὴς πανδοχείου ἢ κτηνοστασίου διὰ δόλον ἢ κλοπήν, ἥτις ἐν τῷ πλοίῳ ἢ ἐν τῷ πανδοχείῳ ἢ ἐν τῷ κτηνοστασίῳ ἐγένετο, θεωρεῖται οἱονεὶ ἐκ κακοπραξίας ἐνεχόμενος, ἀρκεῖ μόνον οὐδεμία αὐτοῦ τούτου νὰ ὑπάρξῃ κακοπραξία, ἀλλά τινος ἐξ ἐκείνων, τῇ συνδρομῇ τῶν ὁποίων διοικεῖ τὸ πλοῖον ἢ τὸ πανδοχεῖον ἢ τὸ κτηνοστάσιον· διότι ἀφοῦ οὔτε ἐκ συμβολαίου πηγάζει ἡ προκειμένη ἐναντίον αὐτοῦ ἀγωγή, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον εἶνε ἔνοχος πταίσματος, ὅτι μεταχειρίζεται

neficio teneri videtur. in his autem casibus in factum actio competit, quae heredi quidem datur, adversus heredem autem non competit.

VI.

De actionibus.

Superest, ut de actionibus loquamur. actio autem nihil aliud est, quam ius persequendi iudicio quod sibi debetur.

Omnium actionem, quibus inter aliquos apud iudices arbitros de quaque re quaeritur, summa divisio in duo genera deducitur: nam enim in rem sunt aut in personam. namque agit unusquisque aut cum eo, qui ei obligatus est ex contractu vel ex maleficio, quo casu proditae actiones in personam sunt, per quas intendit adversarium ei dare aut dare facere oportere et aliis quibusdam modis: aut cum eo agit, qui nullo modo ei obligatus est, movet tamen ei cui de aliqua re controversiam. quo casu proditae actiones in rem sunt. veluti si rem corporalem possideat quis, quam Titius suam esse affirmet, et possessor dominum se esse dicat: nam si Titius eam esse intendat, in rem actio est. Aeque si agat ius sibi esse fundo forte vel aedibus utendi fruendi vel per fundum vicini eundi agendi vel ex fundo vicini aquam hauriendi, in rem actio est. eiusdem generis est actio de iure praediorum urbanorum, veluti si agat ius sibi esse altius aedes suas tollendi

τὰς ἐργασίας ἀνθρώπων κακῶν, διὰ τοῦτο οἱονεὶ ἐκ κακοπραξίας θεωρεῖται ἐνεχόμενος· ἐπὶ τούτων ὅμως τῶν περιπτώσεων ἁρμόζει ἡ ἐκ τοῦ γεγονότος ἀγωγή, ἥτις εἰς μὲν τὸν κληρονόμον δίδεται, ἐναντίον τοῦ κληρονόμου ὅμως δὲν ἁρμόζει.

6.

Περὶ ἀγωγῶν.

Ὑπολείπεται νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ ἀγωγῶν· ἀγωγὴ δ' οὐδὲν ἄλλο εἶνε, ἢ δικαίωμα δικαστικῆς ἐπιδιώξεως τοῦ εἰς ἑαυτὸν ὀφειλομένου.

1 Πασῶν τῶν ἀγωγῶν, δι' ὧν μεταξὺ οἱωνδήποτε γίνεται παρὰ δικασταῖς ἢ διαιτηταῖς περί τινος πράγματος ἀμφισβήτησις, ἡ ὑψίστη διαίρεσις εἰς δύο εἴδη ἀνάγεται· διότι εἴτε ἐμπράγματοι εἶνε εἴτε προσωπικαί, καθόσον ἐνάγει ἕκαστος ἢ κατ' ἐκείνου, ὅστις ἀπέναντί του ἐνέχεται εἴτε ἐκ συμβολαίου εἴτε ἐκ κακοπραξίας,— ὅτε αἱ παρεχόμεναι ἀγωγαὶ εἶνε προσωπικαί, δι' ὧν ἀπαιτεῖ τις παρὰ τοῦ ἀντιδίκου, ὅ,τι ὀφείλει νὰ δώσῃ εἰς ἑαυτὸν ἢ νὰ ποιήσῃ, καὶ κατ' ἄλλους τινὰς τρόπους· ἢ κατ' ἐκείνου ἐνάγει, ὅστις οὐδαμῶς ἐνέχεται ἀπέναντι αὐτοῦ, ἐγείρει ὅμως περί τινος πράγματος ἀμφισβήτησιν, ὅτε αἱ παρεχόμεναι ἀγωγαὶ εἶνε ἐμπράγματοι· ὡς ἐὰν πρᾶγμα ἐνσώματον κατέχῃ τις, ὅπερ ὁ Τίτιος βεβαιοῖ ὅτι εἶνε ἰδικόν του, ὁ δὲ νομεὺς λέγῃ ὅτι αὐτὸς εἶνε κύριος· διότι ἐὰν ὁ Τίτιος ἀπαιτῇ ὡς ἰδικόν του, 2 ἡ ἀγωγὴ εἶνε ἐμπράγματος. Ὁμοίως ἐὰν ἐνάγῃ, ὅτι ἔχει δικαίωμα τῆς χρήσεως καὶ καρπώσεως ἀγροῦ τυχὸν ἢ οἰκίας, ἢ διὰ τοῦ ἀγροῦ τοῦ γείτονος νὰ πορεύηται [καὶ] ἐλαύνῃ, ἢ ἐκ τοῦ ἀγροῦ τοῦ γείτονος νὰ φέρῃ ὕδωρ, ἐμπράγματος εἶνε ἡ ἀγωγή· τοῦ αὐτοῦ εἴδους εἶνε ἡ ἀγωγὴ περὶ τοῦ δικαίου·

prospiciendive vel proiciendi aliquid vel immittendi in vicini aedes. contra quoque de usu fructu et de servitutibus praediorum rusticorum, item praediorum urbanorum invicem quoque proditae sunt actiones, ut quis intendat ius non esse adversario utendi fruendi, eundi agendi aquamve ducendi, item altius tollendi prospiciendi proiciendi immittendi: istae quoque actiones in rem sunt, sed negativae. quod genus actionis in controversiis rerum corporalium proditum non est: nam in his is agit qui non possidet: ei vero qui possidet non est actio prodita, per quam neget rem actoris esse. sane uno casu qui possidet nihilo minus actoris partes optinet, sicut in latioribus digestorum libris op-

3 portunius apparebit. Sed istae quidem actiones, quarum mentionem habuimus, et si quae sunt similes, ex legitimis et civilibus causis descendunt. aliae autem sunt, quas praetor ex sua iurisdictione comparatas habet tam in rem quam in personam, quas et ipsas necessarium est exemplis ostendere. ecce plerumque ita permittit in rem agere. ut vel actor diceret se quasi usu cepisse, quod usu non ceperit, vel ex diverso possessor diceret adversarium suum usu non cepisse quod 4 usu ceperit. Namque si cui ex iusta causa res aliqua tradita fuerit, veluti ex causa emptionis aut donationis aut dotis aut legatorum, necdum eius rei dominus

τῶν ἀστικῶν κτημάτων· ὡς ἐὰν ἐνά
ὅτι ἔχει δικαίωμα νὰ ὑψοῖ τὴν οἰκία
του ἢ τοῦ νὰ ἔχῃ ἄποψιν ἢ νὰ προ
κοδομῇ ἢ νὰ ἐμβάλλῃ [δοκοὺς] εἰς τὴ
οἰκίαν τοῦ γείτονος· καὶ τἀνάπαλιν πε
χρησικαρπίας καὶ περὶ δουλειῶν κτη
μάτων ἀγροτικῶν, ὡσαύτως κτημάτω
ἀστικῶν, ἀμοιβαίως ἐπίσης ὡρίσθησα
ἀγωγαί, ὥστε τις νὰ ἐναγῇ, ὅτι δὲν ἔχ
ὁ ἀντίθετος δικαίωμα νὰ χρησικαρπ
ται, νὰ πορεύηται, νὰ ἐλαύνῃ, ἢ νὰ φέ
ὕδωρ, ὡσαύτως νὰ ὑψοῖ, νὰ ἔχῃ ἄποψιν,
προοικοδομῇ, νὰ ἐμβάλλῃ [δοκοὺς]· κ
αὗται δ' αἱ ἀγωγαὶ εἶνε ἐμπράγματ
ἀλλ' ἀρνητικαί· τοῦτο δὲ τὸ εἶδος τῆ
ἀγωγῆς ἐπὶ ἀμφισβητήσεων πραγμά
των ἐνσωμάτων δὲν παρέχεται· διότι ἐκ
αὐτῶν ἐνάγει ἐκεῖνος, ὅστις δὲν νέμ
ται· εἰς ἐκεῖνον δέ, ὅστις νέμεται, δ
παρέχεται ἀγωγή, δι' ἧς νὰ ἀρνηθ
ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶνε τοῦ ἐνάγοντος· β
βαίως ἐν μιᾷ περιπτώσει ὁ νεμόμενος
πέχει οὐδὲν ἧττον θέσιν ἐνάγοντος,
ἐν τοῖς εὐρυτέροις τῶν πανδεκτῶν βιβλ
3 οις ἐπικαιρώτερον θέλει φανῆ. Ἀλ
αὗται μὲν αἱ ἀγωγαί, ὧν μνείαν ἐπο
ησάμεθα, καὶ εἴ τινες ἄλλαι ὑπάρχου
σιν ὅμοιαι, ἐκ νομίμων καὶ ἀστικῶ
αἰτιῶν πηγάζουσιν· ἕτεραι ὅμως ὑπά
χουσιν, ἃς ὁ πραίτωρ ἐκ τῆς δικαιοδ
σίας του παραχθείσας ἔχει ἐμπραγμά
τους τε καὶ προσωπικάς, ἃς ἐπίσης εἶ
ἀνάγκη διὰ παραδειγμάτων νὰ δείξω
μεν. λ. χ. πολλάκις οὕτως ἐπιτρέπει ἐ
πράγματον ἀγωγήν, ὥστε εἴτε ὁ ἐνά
γων νὰ λέγῃ ὅτι οἱονεὶ ἐχρησικτήσατο
ὅ,τι δὲν ἐχρησικτήσατο, εἴτε ἐξ ἀντι
θέτου ὁ νομεὺς νὰ λέγῃ, ὅτι ὁ ἀντίθετο
αὐτοῦ δὲν ἐχρησικτήσατο ὅ,τι ἐχρησι
4 κτήσατο. Διότι, ἐὰν εἷς τινα ἐξ εὐ
λόγου αἰτίας πράγμά τι παρεδόθη, λ. χ
ἕνεκα ἀγοράσεως ἢ δωρεᾶς ἢ προικο
ἢ κληροδοσιῶν, δὲν ἐγένετο δ' εἰσέτ
κύριος τοῦ πράγματος τούτου, ἐὰν τοῦ

ctus est, si eius rei casu pos-
ionem amiserit, nullam habet
ctam in rem actionem ad eam
persequendam: quippe ita
litae sunt iure civili actiones,
uis dominium suum vindicet
quia sane durum erat eo casu
cere actionem, inventa est a
tore actio, in qua dicit is,
possessionem amisit, eam rem
su cepisse et ita vindicat suam
quae actio Publiciana appel-
r, quoniam primum a Publicio
tore in edicto proposita est.

ursus ex diverso si quis, cum
ublicae causa abesset vel in
ium potestate esset, rem eius
in civitate esset usu ceperit,
nittitur domino, si possessor
ublicae causa abesse desierit,
intra annum rescissa usuca-
e eam petere, id est ita pe-
, ut dicat possessorem usu
cepisse et ob id suam esse
quod genus actionis et aliis
usdam simili aequitate motus
tor accommodat, sicut ex la-
e digestorum seu pandecta-
volumine intellegere licet.
em si quis in fraudem credi-
m rem suam alicui tradiderit,
s eius a creditoribus ex sen-
ia praesidis possessis permit-
r ipsis creditoribus rescissa
itione eam rem petere, id est
re eam rem traditam non esse
b id in bonis debitoris man-

sse. Item Serviana et quasi
viana, quae etiam hypothecaria
tur, ex ipsius praetoris iuris-

πράγματος τούτου τὴν νομὴν ἐκ τύχης
ἀπολέσῃ, οὐδεμίαν ἔχει εὐθεῖαν ἐμπράγ-
ματον ἀγωγὴν πρὸς ἐπιδίωξιν τοῦ πράγ-
ματος τούτου· καθόσον οὕτω παρέχον-
ται κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον αἱ ἀγωγαί
ὥστε τις νὰ διεκδικῇ τὴν ἰδίαν κυριό-
τητα· ἀλλ' ἐπειδὴ βεβαίως ἦτο σκλη-
ρὸν ἐν ταιαύτῃ περιπτώσει νὰ ἐλλείπῃ
ἀγωγή, ἐξευρέθη ὑπὸ τοῦ πραίτωρος
ἀγωγή, ἐν ᾗ λέγει ὁ ἀπολέσας τὴν
νομήν, ὅτι ἐχρησικτήσατο τὸ πρᾶγμα,
καὶ οὕτω διεκδικεῖ αὐτὸ ὡς ἴδιον· αὕ-
τη δ' ἡ ἀγωγὴ καλεῖται Πουβλικιανή,
διότι κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ πραίτωρος
Πουβλικίου ἐν τῷ διατάγματι ἐξετέθη.
5 Τἀνάπαλιν δ' ἐάν τις, ἐνῷ χάριν τῆς
πολιτείας ἦτο ἀπὼν ἢ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ
τῶν ἐχθρῶν, ἐχρησικτήσατο πρᾶγμα
ἑτέρου ὄντος ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἐπιτρέ-
πεται εἰς τὸν κύριον, ἐὰν ὁ νομεὺς
ἔπαυσε νὰ εἶνε χάριν τῆς πολιτείας ἀ-
πών, τότε ἐντὸς ἔτους ἀνατρεπομένης
τῆς χρησικτησίας ν' ἀπαιτῇ ἐκεῖνο, δηλ.
ν' ἀπαιτῇ οὕτως, ὥστε νὰ λέγῃ ὅτι ὁ
νομεὺς δὲν ἐχρησικτήσατο, καὶ διὰ τοῦ-
το ἴδιον εἶνε τὸ πρᾶγμα· ὅπερ εἶδος
ἀγωγῆς καὶ εἰς ἄλλους τινὰς ἐξ ὁμοίας
ἰσότητος κινηθεὶς ὁ πραίτωρ παραχω-
ρεῖ, ὡς ἐκ τοῦ εὐρυτέρου τῶν πανδεκτῶν

6 τόμου δύναταί τις νὰ μάθῃ. Ὡσαύ-
τως ἐάν τις πρὸς καταδολίευσιν τῶν πι-
στωτῶν παρέδωκεν ἑτέρῳ πρᾶγμα ἴδιον,
ἀφοῦ ἡ περιουσία αὐτοῦ δυνάμει δι-
καστικῆς ἀποφάσεως ληφθῇ ὑπὸ τὴν
κατοχὴν τῶν πιστωτῶν, ἐπιτρέπεται
εἰς αὐτοὺς τοὺς πιστωτὰς ἀνατρεπομέ-
νης τῆς παραδόσεως ν' ἀπαιτήσωσι τὸ
πρᾶγμα ἐκεῖνο, ἤτοι νὰ εἴπωσιν ὅτι τὸ
πρᾶγμα δὲν παρεδόθη, καὶ διὰ τοῦτο
ἐν τῇ περιουσίᾳ τοῦ ὀφειλέτου ἔμεινεν.
7 Ὡσαύτως ἡ Σερβιανὴ καὶ οἱονεὶ Σερ-
βιανή, ἥτις καὶ ὑποθηκικὴ ὀνομάζεται,
ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ πραίτωρος δικαιοδο-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

dictione substantiam capit. Serviana autem experitur quis de rebus coloni, quae pignoris iure pro mercedibus fundi ei tenentur: quasi Serviana autem qua creditores pignora hypothecasve persequuntur. inter pignus autem et hypothecam quantum ad actionem hypothecariam nihil interest: nam de qua re inter creditorem et debitorem convenerit, ut sit pro debito obligata, utraque hac appellatione continetur. sed in aliis differentia est: nam pignoris appellatione eam proprie contineri dicimus, quae simul etiam traditur creditori, maxime si mobilis sit: at eam, quae sine traditione nuda conventione tenetur, proprie hypothecae appellatione contineri

8 dicimus. In personam quoque actiones ex sua iurisdictione propositas habet praetor. veluti de pecunia constituta, cui similis videbatur recepticia: sed ex nostra constitutione, cum et, si quid plenius habebat, hoc in pecuniam constitutam transfusum est, ea quasi supervacua iussa est cum sua auctoritate a nostris legibus recedere. item praetor proposuit de peculio servorum filiorumque familias et ex qua quaeritur, an actor iuraverit, et alias complures.

9 res. De pecunia autem constituta cum omnibus agitur, quicumque vel pro se vel pro alio soluturos se constituerint, nulla scilicet stipulatione interposita. nam alioquin si stipulanti promiserint,

σίας λαμβάνει ὑπόστασιν· διὰ τῆς Σερβιανῆς δ' ἐνάγει τις περὶ τῶν πραγμάτων ἀγρολήπτου, ἅτινα δικαιώματι ἐνεχύρου ἐνέχονται ἀπέναντι αὐτοῦ δι τὰ μισθώματα τοῦ ἀγροῦ· διὰ δὲ τ οἱονεὶ Σερβιανῆς οἱ πιστωταὶ ἐπιδι κουσι τὰ ἐνέχυρα καὶ τὰς ὑποθήκα μεταξὺ δὲ ἐνεχύρου καὶ ὑποθήκης, ὅσ εἰς τὴν ὑποθηκικὴν ἀγωγὴν ἀποβλέπ οὐδεμία ὑπάρχει διαφορά· διότι π οὑτινος πράγματος μεταξὺ πιστωτ καὶ ὀφειλέτου συνεφωνήθη νὰ ἐνέχ ται χάριν τοῦ ὀφειλομένου, δι' ἑκατ ρας τῶν ὀνομασιῶν τούτων δηλοῦτα ἀλλ' ὡς πρὸς ἄλλα ὑπάρχει ἡ διαφορ διότι ἐν τῇ ὀνομασίᾳ τοῦ ἐνεχύρου ἐ κεῖνο κυρίως λέγομεν ὅτι περιέχετα ὅπερ συγχρόνως καὶ παραδίδεται εἰς τ πιστωτήν, μάλιστα ἐὰν εἶνε κινητ ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ ἄνευ παραδόσεως ἁπλῆς συμβάσεως ἐνέχεται, κυρίως γομεν ὅτι ἐν τῇ ὀνομασίᾳ τῆς ὑποθ κης περιέχεται. Καὶ προσωπικὰς ἀγωγὰς ἐκ τῆς δικαιοδοσίας του π γαζούσας ἔχει ὁ πραίτωρ, ὡς τὴν π ἀντιφωνηθέντων χρημάτων, ὁμοία τ ὁποίας ἐθεωρεῖτο ἡ τῶν ληφθέντω ἀλλ' ἀφοῦ καθ' ἡμετέραν διάταξιν κ ἄν τι πληρέστερον εἶχε, μετηνέχθη τ το εἰς τὴν [ἀγωγήν] τῶν ἀντιφωνηθ των χρημάτων, ἐκείνη ὡσεὶ περιπ διεγράφη μετὰ τῆς αὐθεντίας αὐτῆς τῶν ἡμετέρων νόμων· ὡσαύτως ὁ πρ τωρ εἰσήγαγε τὴν [ἀγωγὴν] περὶ χρ ματίου τῶν δούλων καὶ υἱῶν ὑπεξ σίων, καὶ ἐκείνην δι' ἧς ἐρευνᾶται, ὁ ἐνάγων ὡρκίσθη, καὶ ἑτέρας πλείστα

9 Περὶ χρημάτων δ' ἀντιφωνηθέντ ἐγείρεται ἀγωγὴ κατὰ πάντων, ὅσ τυχὸν εἴτε ὑπὲρ ἑαυτῶν εἴτε ὑπὲρ ἑτ ρου, ἀντεφώνησαν ὅτι θὰ καταβάλω χωρὶς, ἐννοεῖται, νὰ μεσολαβήσῃ ἐπερώτησις· διότι ἄλλως ἐὰν εἰς ἐπερ τῶντας ὑπεσχέθησαν, κατὰ τὸ ἀστικ

ure civili tenentur. Actiones em de peculio ideo adversus rem dominumve comparavit etor, quia licet ex contractu rum servorumve ipso iure non eantur, aequum tamen esset ulio tenus, quod veluti patrinium est filiorum filiarumque, n servorum, condemnari eos. Item si quis postulante adverio iuraverit deberi sibi pecum quam peteret, neque ei solur, iustissime accommodat ei em actionem, per quam non d quaeritur, an ei pecunia debeatur, sed an iuraverit. Poenales quoque actiones bene multae ex sua iurisdictione introduxit veluti adversus eum qui quid de albo eius corrupisset: et in eum qui patronum vel parentem ius vocasset, cum id non impetrasset: item adversus eum, qui exemerit eum qui in ius vocatur, cuiusve dolo alius exerit: et alias innumerabiles.

Praeiudiciales actiones in rem esse videntur, quales sunt, per quas quaeritur, an aliquis liber vel an libertus sit, vel de partu agnoscendo. ex quibus fere una in legitimam causam habet, per quam quaeritur, an aliquis liber sit: ceterae ex ipsius praetoris iurisdictione substantiam capiunt. Sic itaque discretis actionibus placitum est non posse actorem rem suam ita ab aliquo petere ut paret eum dare oportere:» id enim quod actoris est id ei dari oportet, quia scilicet dari desinat quam id intellegitur, quod ita

10 δίκαιον ἐνέχονται. Τὰς δ' ἀγωγὰς ἐκ τοῦ χρηματίου διὰ τοῦτο ἐναντίον τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ κυρίου εἰσήγαγεν ὁ πραίτωρ, διότι καίτοι ἐκ συμβολαίου τῶν υἱῶν ἢ δούλων αὐτοδικαίως δὲν ἐνέχονται, ἴσον ὅμως θὰ ἦτο νὰ καταδικάζωνται οὗτοι μέχρι [τοῦ ποσοῦ] τοῦ χρηματίου, ὅπερ ὡσεὶ περιουσία εἶνε τῶν υἱῶν καὶ θυγατέρων, ἔτι δὲ τῶν *11* δούλων. Ὡσαύτως ἐὰν τις ἐνάγοντος τοῦ ἀντιδίκου ὠρκίσθη, ὅτι ὀφείλονται ἑαυτῷ τὰ χρήματα, ἅτινα ἀπῄτησε, καὶ δὲν τῷ καταβάλλονται, δικαιότατα παρέχει αὐτῷ τοιαύτην ἀγωγήν, δι' ἧς δὲν ἐξετάζεται τοῦτο, ἂν ὀφείλωνται αὐτῷ τὰ χρήματα, ἀλλ' *12* ἂν ὠρκίσθη. Ὡσαύτως ποινικὰς ἀγωγὰς πλείστας ἐκ τῆς δικαιοδοσίας του εἰσήγαγεν· ὡς ἐναντίον ἐκείνου, ὅστις ἤθελε καταστρέψει τι ἐκ τοῦ πίνακος αὐτοῦ· καὶ κατ' ἐκείνου, ὅστις τὸν πατρωνα ἢ γονέα εἰς δικαστήριον ἤθελε καλέσει, χωρὶς νὰ αἰτήσηται ἄδειαν τούτου· ὡσαύτως ἐναντίον ἐκείνου, ὅστις διὰ τῆς βίας ἤθελεν ἐμποδίσει τινὰ εἰς δικαστήριον καλούμενον, ἢ διὰ δόλου τοῦ ὁποίου ἕτερος ἐμποδίσθη· καὶ ἑτέρας ἀναριθμήτους [ἀγωγὰς εἰσήγαγε]. *13* Αἱ προδικαστικαὶ ἀγωγαὶ θεωροῦνται ὅτι εἶνε ἐμπράγματοι, οἷαι εἶνε [ἐκεῖναι], δι' ὧν ἐξετάζεται, ἂν τις εἶνε ἐλεύθερος ἢ ἀπελεύθερος, ἢ περὶ ἀναγνωρίσεως τοκετοῦ· ἐκ τούτων σχεδὸν μία ἔχει νόμιμον αἰτίαν, ἐκείνη δι' ἧς ἐξετάζεται, ἂν τις εἶνε ἐλεύθερος· αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκ τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ τοῦ πραίτωρος λαμβάνουσιν ὑπόστασιν. *14* Οὕτω λοιπὸν διακρινομένων τῶν ἀγωγῶν εἶνε βέβαιον, ὅτι δὲν δύναται ὁ ἐνάγων ν' ἀπαιτήσῃ παρ' ἑτέρου πρᾶγμα ἴδιον ὡς ἐξῆς «ἐὰν φαίνηται ὅτι οὗτος πρέπει νὰ δώσῃ·» διότι τὸ εἰς τὸν ἐνάγοντα ἀνῆκον δὲν ὀφείλει νὰ δίδηται αὐτῷ, διότι, ἐννοεῖται, ἐκεῖνο θεωρεῖ-

datur, ut eius fiat, nec res quae iam actoris est magis eius fieri potest. plane odio furum, quo magis pluribus actionibus teneatur, effectum est, ut extra poenam dupli aut quadrupli rei recipiendae nomine fures etiam hac actione teneantur «si paret eos dare oportere», quamvis sit adversus eos etiam haec in rem actio, per quam rem suam quis esse petit.

15 Appellamus autem in rem quidem actiones vindicationes: in personam vero actiones, quibus dare facere oportere intenditur, condictiones condicere enim est denuntiare prisca lingua: nunc vero abusive dicimus condictionem actionem in personam esse, qua actor intendit dari sibi oportere: nulla enim hoc tempore eo nomine denuntiatio fit.

16 Sequens illa divisio est, quod quaedam actiones rei persequendae gratia comparatae sunt, quaedam poenae persequendae, quae-
17 dam mixtae sunt. Rei persequendae causa comparatae sunt omnes in rem actiones. earum vero actionum, quae in personam sunt, hae quidem quae ex contractu nascuntur fere omnes rei persequendae causa comparatae videntur: veluti quibus mutuam pecuniam vel in stipulatum deductam petit actor, item commodati, depositi, mandati, pro socio, ex empto vendito, locato conducto. plane si depositi agetur eo nomine, quod tumultus incendii rui-

ται ὅτι δίδεται εἰς ἕκαστον, ὅπερ οὕτω δίδεται, ὥστε νὰ γείνῃ αὐτοῦ, δὲν δύναται δὲ τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἤδη εἶνε τοῦ ἐνάγοντος, νὰ γείνῃ περισσότερον αὐτοῦ βεβαίως ἐκ μίσους πρὸς τοὺς κλέπτας, ἵνα διὰ περισσοτέρων ἀγωγῶν ἐνέχωνται, ἐγένετο, ὥστε ἐκτὸς τῆς ποινῆς τοῦ διπλοῦ ἢ τετραπλοῦ λόγῳ ἀνακτήσεως τοῦ πράγματος, εἰ κλέπται νὰ ἐνέχωνται καὶ ἐκ ταύτης τῆς ἀγωγῆς, «ἐὰν φαίνηται, ὅτι πρέπει οὗτοι νὰ δώσωσι,» καίτοι ὑπάρχει κατ' αὐτῶν καὶ ἐκείνη ἡ ἐμπράγματος ἀγωγή, δι' ἧς ἀπαιτεῖ τις
15 τὸ πρᾶγμα ὡς ἴδιον. Καλοῦμεν δὲ τὰς μὲν ἐμπραγμάτους ἀγωγὰς διεκδικήσεις· τὰς δὲ προσωπικὰς ἀγωγάς, δι' ὧν τις προβάλλει ὅτι πρέπει [ὁ ἀντίδικος] νὰ δώσῃ [ἢ] ποιήσῃ, ἀπαιτήσεις· διότι *ἀπαιτεῖν* (condicere) εἶνε κατὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν *διακηρύττειν* (denuntiare)· ἤδη ὅμως κατὰ χρηστικῶς λέγομεν ὅτι ἀπαίτησις εἶνε ἀγωγὴ προσωπική, δι' ἧς ὁ ἐνάγων προβάλλει, ὅτι πρέπει νὰ δοθῇ ἑαυτῷ· διότι οὐδεμία σήμερον γίνεται περὶ τούτου διακήρυξις.

16 Ἀκόλουθος διαίρεσις εἶνε ἐκείνη, ὅτι τινὲς μὲν ἀγωγαὶ πρὸς ἐπιδίωξιν τοῦ πράγματος παρήχθησαν, τινὲς πρὸς ἐπιδίωξιν ποινῆς, τινὲς δὲ εἶνε μικταί.
17 Πρὸς ἐπιδίωξιν πράγματος παρήχθησαν πᾶσαι αἱ ἐμπράγματοι ἀγωγαί. ἐκ δὲ τῶν ἀγωγῶν, αἵτινες εἶνε προσωπικαί, ἐκεῖναι μὲν αἵτινες ἐκ συμβολαίου γεννῶνται, σχεδὸν πᾶσαι πρὸς ἐπιδίωξιν πράγματος θεωροῦνται παραχθεῖσαι· λ.χ. δι' ὧν δανεισθέντα χρήματα ἢ εἰς ἐπερώτησιν ὑπαχθέντα ἀπαιτεῖ ὁ ἐνάγων, ὡσαύτως [ἡ ἀγωγὴ] τοῦ χρησιδανείου, τῆς παρακαταθήκης, τῆς ἐντολῆς, ἡ ἐκ τῆς ἑταιρίας, ἡ τῆς ἀγοραπωλησίας, ἡ τῆς μισθώσεως καὶ ἐκμισθώσεως· βεβαίως ἐὰν ἐγείρηται ἡ τῆς παρακαταθήκης ἀγωγὴ διὰ τοῦτο,

e maufragii causa depositum , in duplum actionem praetor ddit, si modo cum ipso apud em depositum sit aut cum he- de eius ex dolo ipsius agitur :

quo casu mixta est actio. Ex aleficiis vero proditae actiones ae tantum poenae persequendae usa comparatae sunt, aliae tam enae quam rei persequendae et id mixtae sunt. poenam tan- m persequitur quis actione furti : ve enim manifesti agatur qua- upli sive nec manifesti dupli, sola poena agitur : nam ipsam m propria actione persequitur is, id est suam esse petens, sive r ipse eam rem possideat, sive ius quilibet : eo amplius adver- s furem etiam condictio est rei.

Vi autem bonorum raptorum tio mixta est, quia in quadruplo i persecutio continetur, poena tem tripli est. sed et legis Aqui- e actio de damno mixta est, n solum si adversus infitiantem duplum agatur, sed interdum si in simplum quisque agit. luti si quis hominem claudum t luscum occiderit, qui in eo no integer et magni pretii fue- : tanti enim damnatur, quanti homo in eo anno plurimi fue- , secundum iam traditam divi- nem. item mixta est actio con- a eos, qui relicta sacrosanctis clesiis vel aliis venerabilibus cis legati vel fideicommissi no- ine dare distulerint usque adeo, etiam in iudicium vocarentur : nc etenim et ipsam rem vel pe-

ὅτι ἐν ταραχῇ πυρκαϊᾶς, καταπτώσεως οἴκου, ναυαγίου ἐγένετο παρακαταθήκη, εἰς τὸ διπλοῦν παρέχει ὁ πραίτωρ ἀγωγήν, ἀρκεῖ μόνον κατ' ἐκείνου, παρ' ᾧ ἐγένετο ἡ καταθήκη, ἢ κατὰ τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ ἐκ δόλου αὐτοῦ τούτου νὰ ἐγείρηται ἡ ἀγωγή· ἐνταῦθα δὲ ἡ
18 ἀγωγὴ εἶνε μικτή. Αἱ ἐκ κακοπραξιῶν δὲ παραχθεῖσαι ἀγωγαὶ τινὲς μὲν πρὸς ἐπιδίωξιν μόνον ποινῆς παρήχθησαν, τινὲς δὲ πρὸς ἐπιδίωξιν καὶ ποινῆς καὶ πράγματος, καὶ διὰ τοῦτο εἶνε μικταί· ποινὴν μόνον ἐπιδιώκει τις διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς κλοπῆς· διότι εἴτε ἡ τῆς φανερᾶς [κλοπῆς] ἀγωγὴ τοῦ τετραπλοῦ ἐγείρεται, εἴτε ἡ τῆς μὴ φανερᾶς τοῦ διπλοῦ, περὶ μόνης τῆς ποινῆς πρόκειται· διότι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δι' ἰδίας ἀγωγῆς ἐπιδιώκει τις, ἤτοι ἀπαιτῶν ὡς ἴδιον, εἴτε αὐτὸς ὁ κλέπτης κατέχει τὸ πρᾶγμα, εἴτε ἕτερος οἱοσδήποτε· περισσότερον τούτου ἐναντίον τοῦ κλέπτου ὑπάρχει καὶ ἡ τοῦ
19 πράγματος ἀπαίτησις. Τῶν δὲ βίᾳ ἁρπαγέντων πραγμάτων ἡ ἀγωγὴ εἶνε μικτή, διότι ἐν μὲν τῷ τετραπλῷ περιέχεται ἡ τοῦ πράγματος ἐπιδίωξις, ἐν δὲ τῷ τριπλῷ εἶνε ἡ ποινή· ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἀκουιλίου νόμου ἡ ἀγωγὴ περὶ ζημίας εἶνε μικτή, οὐχὶ μόνον ἐὰν ἐναντίον τοῦ ἀρνουμένου διὰ τὸ διπλοῦν ἐγείρηται, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἂν διὰ τὸ ἁπλοῦν τις ἐνάγῃ· ὡς ἐάν τις δοῦλον χωλὸν ἢ ἑτερόφθαλμον ἐφόνευσεν, ὅστις κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀρτιμελὴς ἢ μεγάλης ἀξίας ὑπῆρξε· διότι εἰς τοσοῦτον καταδικάζεται, ὅσην ὁ δοῦλος κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο μεγίστην ἔσχεν ἀξίαν, κατὰ τὴν ἤδη ἐκτεθεῖσαν διάκρισιν· ὡσαύτως μικτὴ εἶνε ἡ ἀγωγὴ κατ' ἐκείνων, οἵτινες τὰ καταλειφθέντα εἰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας ἢ ἑτέρους σεβαστοὺς τόπους λόγῳ κληροδοσίας ἢ καταπιστεύματος ἀνέβαλον νὰ δώσωσιν ἐπὶ τοσοῦ-

cuniam quae relicta est dare compelluntur et aliud tantum pro poena, et ideo in duplum eius fit condemnatio.

20 Quaedam actiones mixtam causam optinere videntur tam in rem quam in personam. qualis est familiae erciscundae actio, quae competit coheredibus de dividenda hereditate: item communi dividundo, quae inter eos redditur, inter quos aliquid commune est, ut id dividatur: item finium regundorum, quae inter eos agitur qui confines agros habent. in quibus tribus iudiciis permittitur iudici rem alicui ex litigatoribus ex bono et aequo adiudicare et, si unius pars praegravari videbitur, eum invicem certa pecunia alteri condemnare.

21 Omnes autem actiones vel in simplum conceptae sunt vel in duplum vel in triplum vel in quadruplum: ulterius autem nulla *22* actio extenditur. In simplum agitur veluti ex stipulatione, ex mutui datione, ex empto vendito, locato conducto, mandato et denique ex aliis compluribus causis. *23* In duplum agimus veluti furti nec manifesti, damni iniuriae ex lege Aquilia, depositi ex quibusdam casibus: item servi corrupti, quae competit in eum, cuius hortatu consiliove servus alienus fugerit aut contumax adversus dominum factus est aut luxuriose vivere coeperit aut denique quolibet modo deterior factus sit (in qua actione etiam earum rerum,

τον, ὥστε καὶ εἰς δίκην νὰ κληθῶσι
διότι τότε καὶ αὐτὸ τὸ πράγμα ἢ τὰ
χρήματα, ἅτινα κατελείφθησαν, ἀναγ
κάζονται νὰ δώσωσι, καὶ ἄλλο τόσο
πρὸς ποινήν, καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ δι
πλοῦν γίνεται ἡ καταδίκη. τινὲς ἀγω
γαὶ θεωροῦνται ὅτι μικτὴν ἔχουσιν αἰ
τίαν, προσωπικὴν καὶ ἐμπράγματον
τοιαύτη εἶνε ἡ ἀγωγὴ περὶ διανομῆς
κληρονομίας, ἥτις ἁρμόζει εἰς τοὺς συγ
κληρονόμους πρὸς διαίρεσιν τῆς κληρο
νομίας· ὡσαύτως ἡ τῆς διαιρέσεως κοι
νοῦ [πράγματος] ἥτις δίδεται μεταξὺ
ἐκείνων, πρὸς οὓς εἶνέ τι κοινόν, ὥστε
τοῦτο νὰ διαιρεθῇ· ὡσαύτως ἡ περὶ διο
ρισμοῦ ὁρίων, ἥτις ἐγείρεται μεταξὺ ἐ
κείνων, οἵτινες ἔχουσιν ἀγροὺς συνορεύ
οντας· κατὰ τὰς τρεῖς ταύτας ἀγωγὰς
ἐπιτρέπεται εἰς τὸν δικαστὴν νὰ ἐπιδι
κάσῃ εἴς τινα ἐκ τῶν διαδίκων ἐκ τοῦ
καλοῦ καὶ ἴσου τὸ πρᾶγμα, καί, ἐὰν τοῦ
ἑνὸς ἡ μερὶς φανῇ ὅτι ὑπερέχει, τοῦτο
ἀντιθέτως νὰ καταδικάσῃ εἰς ὡρισμένα
χρήματα ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου.

21 Πᾶσαι δ' αἱ ἀγωγαὶ εἴτε εἰς τὸ
ἁπλοῦν ἀποβλέπουσιν, εἴτε εἰς τὸ δι
πλοῦν, εἴτε εἰς τὸ τριπλοῦν, εἴτε εἰς τὸ
τετραπλοῦν· περαιτέρω ὅμως οὐδεμία
22 ἀγωγὴ ἐκτείνεται. Εἰς τὸ ἁπλοῦν
εἶνε ἡ ἀγωγὴ λ. χ. ἐξ ἐπερωτήσεως, ἐξ
δόσεως δανείου, ἐξ ἀγοραπωλησίας, ἐξ
μισθώσεως καὶ ἐκμισθώσεως, ἐντολῆς
καὶ καθεξῆς ἐξ ἑτέρων πλείστων αἰτιῶν.
23 Εἰς τὸ διπλοῦν ἐνάγομεν λ. χ. διὰ
κλοπὴν μὴ φανεράν, δι' ἄδικον ζημίαν
ἐκ τοῦ Ἀκουϊλίου νόμου, διὰ παρακα-
ταθήκην ἔκ τινων αἰτιῶν· ὡσαύτως διὰ
δοῦλον φθαρέντα, ἥτις ἁρμόζει κατ' ἐ
κείνου, τῇ προτροπῇ ἢ τῇ συμβουλῇ
τοῦ ὁποίου δοῦλος ἀλλότριος ἔφυγεν ἢ
ἀπειθὴς πρὸς τὸν κύριον ἐγένετο, ἢ ἀ-
σώτως ἤρξατο νὰ ζῇ, ἢ καθεξῆς καθ'
οἱονδήποτε τρόπον χειρότερος ἐγένετο
(ἐν ᾗ ἀγωγῇ γίνεται διατίμησις καὶ

as fugiendo servus abstulit, stimatio deducitur): item ex le-to, quod venerabilibus locis re-tum est, secundum ea quae supra diximus. Tripli vero, cum idam maiorem verae aestima-nis quantitatem in libello con-ntionis inseruit, ut ex hac causa tores, id est exsecutores litium, pliorem summam sportularum mine exegerint: tunc enim od propter eorum causam dam-m passus fuerit reus, id triplum actore consequetur, ut in hoc plo et simplum, in quo damnum ssus est, connumeretur. quod stra constitutio induxit, quae nostro codice fulget, ex qua bio procul est ex lege condicti-ciam emanare. Quadrupli ve-furti manifesti, item de eo, od metus causa factum sit, de-e ea pecunia, quae in hoc data , ut is cui datur calumniae usa negotium alicui faceret vel n faceret: item ex lege condi-cia a nostra constitutione ori-, in quadruplum condemnatio-m imponens his exsecutoribus ium, qui contra nostrae consti-tionis normam a reis quicquam

exegerint. Sed furti quidem c manifesti actio et servi cor-pti a ceteris, de quibus simul uti sumus, eo differt, quod hae tiones omnimodo dupli sunt: at ae, id est damni iniuriae ex e Aquilia et interdum depositi, itiatione duplicantur, in confi-tem autem in simplum dantur: l illa, quae de his competit, ae relicta venerabilibus locis nt, non solum infitiatione du-

ἐκείνων τῶν πραγμάτων, ἅτινα ὁ δοῦλος φεύγων ἀφήρεσεν)· ὡσαύτως ἐκ κληροδοσίας, ἥτις εἰς εὐσεβεῖς τόπους κατελείφθη, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα. 24 Διὰ τὸ τριπλοῦν δὲ [ἐνάγομεν], ἐάν τις μεγαλειτέραν τῆς ἀληθοῦς διατιμήσεως ποσότητα κατεχώρισεν ἐν τῷ ἐγκλητηρίῳ, ὥστε ἐκ τούτου οἱ κλητῆρες, ἤτοι οἱ ἐκτελεσταὶ τῶν δικῶν, ν' ἀπαιτῶσι μεγαλειτέραν ποσότητα λόγῳ δικαιωμάτων· διότι τότε ὅσην ζημίαν ἐκ τούτων ἤθελεν ὑποστῇ ὁ ἐναγόμενος, τριπλῆν θέλει ἐπιτυγχάνει παρὰ τοῦ ἐνάγοντος, ὥστε ἐν τῷ τριπλῷ τούτῳ νὰ συναριθμῆται καὶ τὸ ἁπλοῦν, καθ' ὃ ὑπέστη τὴν ζημίαν· τοῦτο δ' ἡμετέρα διάταξις εἰσήγαγεν, ἥτις ἐν τῷ ἡμετέρῳ κώδικι διαλάμπει, ἐξ ἧς ἀναμφίβολον ὅτι ἡ ἀπαίτησις ἐκ τοῦ 25 νόμου πηγάζει. Διὰ δὲ τὸ τετραπλοῦν ἐνάγομεν λ.χ. ἐπὶ κλοπῆς φανερᾶς· ὡσαύτως περὶ ἐκείνου, ὅπερ ἐκ φόβου ἐγένετο, καὶ περὶ ἐκείνων τῶν χρημάτων, ἅτινα ἐδόθησαν διὰ τοῦτο, ὥστε ἐκεῖνος, εἰς ὃν δίδονται, πρὸς συκοφαντίαν νὰ ἐγείρῃ καθ' ἑτέρου ἀγωγήν, ἢ νὰ μὴ ἐγείρῃ· ὡσαύτως ἐκ τοῦ νόμου καθ' ἡμετέραν διάταξιν ἐγείρεται ἀπαίτησις ἐπιβάλλουσα τὴν εἰς τὸ τετραπλοῦν καταδίκην εἰς ἐκείνους τοὺς ἐκτελεστὰς δικῶν, οἵτινες παρὰ τὸ περιεχόμενον τῆς ἡμετέρας διατάξεως, ἀπήτησάν τι παρὰ 26 τῶν ἐναγομένων. Ἀλλ' ἡ μὲν ἀγωγὴ τῆς μὴ φανερᾶς κλοπῆς καὶ ἡ τοῦ διαφθαρέντος δούλου διαφέρει τῶν λοιπῶν, περὶ ὧν συγχρόνως εἴπομεν, κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐκεῖναι αἱ ἀγωγαὶ ἐξάπαντος εἶνε διπλαῖ· αὗται ὅμως, ἤτοι ἡ τῆς ἀδίκου βλάβης ἐκ τοῦ Ἀκουϊλίου νόμου καὶ ἐνίοτε ἡ τῆς παρακαταθήκης, διὰ τῆς ἀρνήσεως μὲν διπλασιάζονται, ἐναντίον ὅμως τοῦ ὁμολογοῦντος εἰς τὸ ἁπλοῦν δίδονται· ἀλλ' ἐκείνη, ἥτις ἁρμόζει δι' ὅσα εἰς εὐσεβεῖς τόπους

plicatur, sed et si distulerit relicti solutionem, usque quo iussu magistratuum nostrorum conveniatur, in confitentem vero et antequam iussu magistratuum conveniatur solventem simpli redditur.

27 Item actio de eo, quod metus causa factum sit, a ceteris, de quibus simul locuti sumus, eo differt, quod eius natura tacite continetur, ut, qui iudicis iussu ipsam rem actori restituat, absolvatur. quod in ceteris casibus non ita est, sed omnimodo quisque in quadruplum condemnatur, quod est et in furti manifesti actione.

28 Actionum autem quaedam bonae fidei sunt, quaedam stricti iuris. bonae fidei sunt hae: ex empto vendito, locato conducto, negotiorum gestorum, mandati, depositi, pro socio, tutelae, commodati, pigneraticia, familiae erciscundae, communi dividundo, praescriptis verbis, quae de aestimato proponitur, et ea, quae ex permutatione competit, et hereditatis petitio. quamvis enim usque adhuc incertum erat, sive inter bonae fidei iudicia connumeranda sit sive non, nostra tamen constitutio aperte eam esse bonae

29 fidei disposuit. Fuerat antea et rei uxoriae actio ex iudiciis: sed cum pleniorem esse ex stipulatu actionem invenientes omne ius, quod res uxoria ante habebat, cum multis divisionibus in ex stipulatu actionem, quae de dotibus exigendis proponitur, transtuli-

κατελείφθησαν, οὐχὶ μόνον διὰ τῆς ἀ
νήσεως διπλασιάζεται, ἀλλὰ καὶ
[τις] ἀνέβαλε τὴν καταβολὴν τοῦ κ
ταλειφθέντος, ἕως οὗ κατὰ διαταγ
τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων ἐναχθῇ, ἐνα
τίον ὅμως τοῦ ὁμολογοῦντος καὶ τ
καταβάλλοντος πρὶν ἢ κατὰ διαταγ
τῶν ἀρχόντων ἐναχθῇ, δίδεται ἡ τ
27 ἁπλοῦ ἀγωγή. Ὡσαύτως ἡ ἀγω
δι' ἐκεῖνο, ὅπερ ἐκ φόβου ἐγένετο, δι
φέρει τῶν λοιπῶν, περὶ ὧν συγχρόν
ὡμιλήσαμεν, κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐν τῇ φ
σει αὐτῆς σιωπηρῶς περιέχεται, ὥστ
ὁ κατὰ διαταγὴν τοῦ δικαστοῦ ἀπ
καθιστῶν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν ἐν
γοντα, ν' ἀπαλλάσσηται· τοῦτο δ' ἐ
τῶν λοιπῶν περιπτώσεων δὲν ἔχει οὕτω
ἀλλ' ἐξάπαντός τις εἰς τὸ τετραπλο
καταδικάζεται, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἀγω
28 γῆς τῆς φανερᾶς κλοπῆς. Τῶν ἀγ
γῶν δὲ τινὲς μὲν εἶνε καλῆς πίστεω
τινὲς δ' αὐστηροῦ δικαίου· καλῆς π
στεως εἶνε αἱ ἑξῆς· ἡ τῆς ἀγοραπωλ
σίας, μισθώσεως [καὶ] ἐκμισθώσεως, δ
οικήσεως [ἀλλοτρίων] ὑποθέσεων, ἐντ
λῆς, παρακαταθήκης, ἐκ τῆς ἑταιρία
ἐπιτροπείας, χρησιδανείου, ἐνεχύρο
διανομῆς τῆς κληρονομίας, διαιρέσε
κοινοῦ, προγεγραμμένων ῥημάτων, ἥτ
περὶ διατιμηθέντος [πράγματος] ἐγε
ρεται, καὶ ἐκείνη ἥτις ἐξ ἀνταλλαγ
ἁρμόζει, καὶ ἡ ἀπαίτησις κληρονομία
διότι καίτοι μέχρι σήμερον ἦτο ἀβέ
βαιον, ἂν μεταξὺ τῶν καλῆς πίστεω
ἀγωγῶν δέον νὰ συναριθμῆται ἢ ὄχ
ὅμως ἡμετέρα διάταξις φανερῶς ὥρισε
29 ὅτι αὕτη εἶνε καλῆς πίστεως. Ὑπῆ
χε πρότερον καὶ τῶν προικῴων πραγ
μάτων ἀγωγὴ ἐκ τῶν καλῆς πίστεω
ἀγωγῶν· ἀλλ' ἀφοῦ τὴν ἐξ ἐπερωτή
σεως ἀγωγὴν πληρεστέραν εὑρίσκοντε
ἅπαν τὸ δίκαιον, ὅπερ τὰ προικῷα πρ
τερον διεῖπε, μετὰ πολλῶν διακρίσεω
μετηνέγκομεν εἰς τὴν ἐξ ἐπερωτήσεω

s, merito rei uxoriae actione
lata ex stipulatu, quae pro ea
roducta est, naturam bonae
ei iudicii tantum in exactione
is meruit, ut bonae fidei sit.
et tacitam ei dedimus hypo-
cam: praeferri autem aliis cre-
oribus in hypothecis tunc cen-
mus, cum ipsa mulier de dote
experiatur, cuius solius pro-

videntia hoc induximus. In
nae fidei autem iudiciis libera
estas permitti videtur iudici
bono et aequo aestimandi,
antum actori restitui debeat. in
o et illud continetur, ut, si quid
icem actorem praestare opor-
t, eo compensato in reliquum
cum quo actum est condemnari
eat. sed et in strictis iudiciis
rescripto divi Marci opposita
i mali exceptione compensa-
inducebatur. sed nostra con-
utio eas compensationes, quae
e aperto nituntur, latius intro-
xit, ut actiones ipso iure mi-
ant sive in rem sive personales
e alias quascumque, excepta
a depositi actione, cui aliquid
mpensationis nomine opponi
is impium esse credidimus, ne
o praetextu compensationis de-
sitarum rerum quis exactione

defraudetur. Praeterea quas-
m actiones arbitrarias id est ex
oitrio iudicis pendentes appel-
nus, in quibus nisi arbitrio iu-
is is cum quo agitur actori sa-
faciat, veluti rem restituat vel
nibeat vel solvat vel ex noxali

ἀγωγήν, ἥτις πρὸς ἀπαίτησιν προικῶν παρέχεται, δικαίως ἀρθείσης τῆς τῶν προικώων ἀγωγῆς ἡ ἐξ ἐπερωτήσεως, ἥτις ἀντ' αὐτῆς εἰσήχθη, τὴν φύσιν ἀγωγῆς καλῆς πίστεως μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀπαίτησιν τῆς προικὸς κατέλαβεν, ὥστε νὰ εἶνε καλῆς πίστεως· ἀλλὰ καὶ σιωπηρὰν ὑποθήκην εἰς ἐκείνην ἐδώκαμεν· τότε ὅμως νὰ προτιμᾶται ἄλλων πιστωτῶν ὡς πρὸς τὰς ὑποθήκας ὡρίσαμεν, ὅταν αὐτὴ ἡ γυνὴ περὶ τῆς προικὸς αὐτῆς ἐνάγῃ, χάριν τῆς ὑποίας μό-
30 νης τοῦτο εἰσηγάγομεν. Ἐπὶ τῶν καλῆς πίστεως δ' ἀγωγῶν ἐλευθέρα ἐξουσία θεωρεῖται ἐπιτρεπομένη εἰς τὸν δικαστὴν ἐκ τοῦ καλοῦ καὶ ἴσου νὰ διατιμᾷ, πόσον ὀφείλει ν' ἀποκαταστήσῃ εἰς τὸν ἐνάγοντα· ἐν τούτῳ δὲ περιέχεται καὶ τὸ ὅτι, ἐάν τι ἀντιθέτως ὁ ἐνάγων πρέπῃ νὰ παράσχῃ, τούτου συμψηφιζομένου εἰς τὸ ὑπόλοιπον πρέπει ὁ ἐναγόμενος νὰ καταδικάζηται· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν αὐστηρῶν ἀγωγῶν ἐξ ἀντεπιστολῆς τοῦ αὐτοκράτορος Μάρκου ἀντιτασσομένης τῆς ἐνστάσεως τοῦ δόλου ἐγίνετο συμψηφισμός· ἀλλ' ἡμετέρα διάταξις, τοὺς συμψηφισμοὺς ἐκείνους, οἵτινες ἐπὶ φανεροῦ δικαίου στηρίζονται, εὐρύτερον εἰσήγαγεν, ὥστε τὰς ἀγωγὰς αὐτοδικαίως νὰ ἐλαττῶσιν εἴτε ἐμπραγμάτους εἴτε προσωπικὰς εἴτε ἄλλας οἱασδήποτε, ἐξαιρουμένης μόνης τῆς ἀγωγῆς τῆς παρακαταθήκης, καθ' ἣν λίαν ἀσεβὲς ἐνομίσαμεν ν' ἀντιτάσσηταί τι λόγῳ συμψηφισμοῦ, ἵνα μὴ ὑπὸ τὴν πρόφασιν τοῦ συμψηφισμοῦ ἀποστερῆταί τις τῆς ἀγωγῆς τῶν πα-
31 ρακατατεθειμένων πραγμάτων. Ἐκτὸς τούτων ἀγωγάς τινας καλοῦμεν ἐλευθέρας κρίσεως, ἤτοι ἐκ τῆς ἐλευθέρας κρίσεως τοῦ δικαστοῦ ἐξαρτωμένας, καθ' ἃς ἐὰν μὲν ὁ ἐναγόμενος ἱκανοποιῇ τὸν ἐνάγοντα κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ λ. χ. τὸ πρᾶγμα ἀποκαθιστᾷ,

causa servum dedat, condemnari debeat. sed istae actiones tam in rem quam in personam inveniuntur. in rem veluti Publiciana, Serviana de rebus coloni, quasi Serviana, quae etiam hypothecaria vocatur: in personam veluti quibus de eo agitur, quod aut metus causa aut dolo malo factum est, item qua id, quod certo loco promissum est, petitur. ad exhibendum quoque actio ex arbitrio iudicis pendet. in his enim actionibus et ceteris similibus permittitur iudici ex bono et aequo secundum cuiusque rei de qua actum est naturam aestimare, quemadmodum actori satisfieri oporteat.

ἢ ἐπιδεικνύῃ, ἢ [τὰ ὀφειλόμενα] πλη-
ρώνῃ, ἢ ἐπὶ βλάβης τὸν δοῦλον ἐκδιδῇ
πρέπει νὰ καταδικάζηται· ἀλλ' αὐτα
αἱ ἀγωγαὶ εἶνε ὁτὲ μὲν ἐμπράγματοι
ὁτὲ δὲ προσωπικαί. ἐμπράγματοι λ. χ.
ἡ Πουβλικιανὴ ἡ Σερβιανὴ περὶ τῶ
πραγμάτων τοῦ ἐνοικιαστοῦ, ἡ οἱονε
Σερβιανή, ἥτις καὶ ὑποθηκικὴ καλεῖται
προσωπικαὶ λ. χ. ἐν αἷς περὶ ἐκείνο
πρόκειται, ὅπερ εἴτε ἕνεκα φόβου εἴτε
δόλου ἐγένετο, ὡσαύτως δι' ἧς ἀπαι
τεῖται ἐκεῖνο, ὅπερ τις ἐν ὡρισμένῳ τόπ
ὑπεσχέθη [νὰ δώσῃ]· ὡσαύτως ἡ πρὸ
παράστασιν ἀγωγὴ ἐκ τῆς ἐλευθέρα
κρίσεως τοῦ δικαστοῦ ἐξαρτᾶται· διότ
ἐπὶ τῶν ἀγωγῶν τούτων καὶ τῶν λοι
πῶν ὁμοίων ἐπιτρέπεται εἰς τὸν δικα
στὴν ἐκ τοῦ καλοῦ καὶ ἴσου κατὰ τὴ
φύσιν ἑκάστου πράγματος, περὶ οὗ
ἀγωγή, νὰ ἐκτιμήσῃ τίνι τρόπῳ πρέπ
νὰ ἱκανοποιηθῇ ὁ ἐνάγων.

32 Curare autem debet iudex, ut omnimodo, quantum possibile ei sit, certae pecuniae vel rei sententiam ferat, etiam si de incerta quantitate apud eum actum est.

32 Ὀφείλει δ' ὁ δικαστὴς νὰ μεριμνᾷ
ὥστε ἐξάπαντος, ὅσον τῷ εἶνε δυνατόν
εἰς ὡρισμένα χρήματα ἢ πράγματα ν
ποιῇ τὴν ἀπόφανσιν, καὶ ἐὰν περὶ ἀβε
βαίας ποσότητος ἐγένετο παρ' αὐτῷ
ἀγωγή.

33 Si quis agens in intentione sua plus complexus fuerit, quam ad eum pertinet, causa cadebat, id est rem amittebat, nec facile in integrum a praetore restituebatur, nisi minor erat viginti quinque annis. huic enim sicut in aliis causis causa cognita succurrebatur, si lapsus iuventute fuerat, ita et in hac causa succurri solitum erat. sane si tam magna causa iusti erroris interveniebat, ut etiam constantissimus quisque labi posset, etiam maiori viginti quinque annis succurrebatur: veluti si quis totum legatum petierit, post deinde prolati fuerint codi-

33 Ἐάν τις ἐνάγων περιέλαβεν ἐν τ
αἰτήσει του περισσότερον τοῦ εἰς αὐτὸ
ἀνήκοντος, ἐξέπιπτε τῆς ὑποθέσεως, ἤτο
ἀπέβαλλε τὸ πρᾶγμα, οὐδ' ἀπεκαθ
στατο εὐκόλως εἰς ἀκέραιον ὑπὸ το
πραίτωρος, ἐκτὸς ἂν ἦτο μικρότερα
τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν· διότι ὡς ἐπὶ τῶ
λοιπῶν περιπτώσεων μετὰ διάγνωσι
τοῦ λόγου παρείχετο εἰς τοῦτον συν
δρομή, ἐὰν ἐσφάλλετο ἕνεκα τῆς νεό
τητος, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου
εἴθιστο νὰ βοηθῶνται· βεβαίως ἐὰν το
σοῦτον μεγάλη αἰτία εὐλόγου πλάνη
ἐμεσολάβει, ὥστε καὶ ὁ σταθερώτατο
θὰ ἠδύνατο νὰ περιπέσῃ εἰς σφάλμα
παρείχετο συνδρομὴ καὶ εἰς μεγαλεί
τερον τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν· ὡς ἐάν τ

li, quibus aut pars legati adem-
a sit aut quibusdam aliis legata
ta sint, quae efficiebant, ut plus
tisse videretur petitor quam
drantem, atque ideo lege Fal-

cidia legata minuebantur. Plus
tem quattuor modis petitur: re,
mpore, loco, causa. re: veluti si
is pro decem aureis qui ei de-
bantur viginti petierit, aut si is,
ius ex parte res est, totam eam
maiore ex parte suam esse in-
tenderit. Tempore: veluti si
is ante diem vel ante condicio-
m petierit. qua ratione enim
i tardius solvit, quam solvere
beret, minus solvere intellegi-
r, eadem ratione qui praema-
re petit plus petere videtur.

Loco plus petitur, veluti cum
is id, quod certo loco sibi sti-
latus est, alio loco petit sine
mmemoratione illius loci, in quo
oi dari stipulatus fuerit: verbi
atia si is, qui ita stipulatus fue-
t «Ephesi dare spondes?», Ro-
ae pure intendat dari sibi opor-
re. ideo autem plus petere in-
legitur, quia utilitatem, quam
buit promissor, si Ephesi solve-
t, adimit ei pura intentione:
opter quam causam alio loco
tenti arbitraria actio proponi-
r, in qua scilicet ratio habetur
ilitatis, quae promissori compe-
tura fuisset, si illo loco solve-
t. quae utilitas plerumque in
ercibus maxima invenitur, ve-
ti vino oleo frumento, quae per
ngulas regiones diversa habent

ὁλόκληρον τὴν κληροδοσίαν ἀπήτησεν,
εἶτα δὲ προσήχθησαν κωδίκελλοι, δι'
ὧν εἴτε μέρος τῆς κληροδοσίας ἀφῃρέ-
θη, εἴτε εἴς τινας ἄλλους ἐδόθησαν κλη-
ροδοσίαι, αἵτινες ἐποίουν, ὥστε νὰ θεω-
ρηθῇ ὁ ἐνάγων ὅτι περισσότερον τῶν
τριῶν τεταρτημορίων ἀπήτησε, καὶ διὰ
τοῦτο κατὰ τὸν Φαλκίδιον νόμον αἱ
33α κληροδοσίαι ἠλαττοῦντο. Περισσό-
τερον δὲ ἀπαιτεῖται κατὰ τέσσαρας τρό-
πους· κατὰ τὸ πρᾶγμα· ὡς ἐάν τις ἀντὶ
τῶν δέκα χρυσῶν, οἵτινες ὠφείλοντο αὐ-
τῷ, ἀπήτησεν εἴκοσιν, ἢ ἐὰν ἐκεῖνος, εἰς
ὃν πρᾶγμα μερικῶς ἀνήκει, ἰσχυρίζη-
ται ὅτι ὁλόκληρον ἢ κατὰ μεγαλείτε-
33β ρον μέρος εἶνε ἰδικόν του. Κατὰ
τὸν χρόνον· ὡς ἐάν τις ἀπήτησε πρὸ τῆς
προθεσμίας ἢ πρὸ τῆς αἱρέσεως· διότι
καθ' ὃν λόγον ὁ βραδύτερον καταβάλλων
παρ' ὅτε ὀφείλει νὰ καταβάλῃ, θεωρεῖ-
ται ὅτι ὀλιγώτερον καταβάλει, κατὰ
τὸν αὐτὸν λόγον ὅστις προώρως ἀπαι-
τεῖ, θεωρεῖται ὅτι περισσότερον ἀπαιτεῖ.
33γ Κατὰ τόπον δὲ περισσότερον
ἀπαιτεῖται, ὡς ἐάν τις ἐκεῖνο, ὅπερ ἐ-
πηρώτησε [νὰ δοθῇ] ἑαυτῷ ἐν ὡρισμένῳ
τόπῳ, ἀπαιτῇ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ, ἄνευ
συγχρόνου μνείας τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐπη-
ρώτησε νὰ δοθῇ ἑαυτῷ· λ. χ. ἐάν τις,
ὅστις ἐπηρώτησεν ὡς ἑξῆς «ἐν Ἐφέσῳ
ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς;» ἐν Ῥώμῃ ἰσχυ-
ρίζηται ἀπολύτως ὅτι πρέπει νὰ δοθῇ
ἑαυτῷ· διὰ τοῦτο δὲ θεωρεῖται ὅτι πε-
ρισσότερον ἀπαιτεῖ, διότι τὴν ὠφέλειαν,
ἣν θὰ εἶχεν ὁ ὑποσχεθείς, ἐὰν ἐν Ἐφέ-
σῳ ἤθελε καταβάλει, ἀφήρεσεν ἀπ'
αὐτοῦ διὰ τῆς ἀπολύτου αἰτήσεως· ἐκ
τοῦ λόγου τούτου εἰς τὸν ἐν ἑτέρῳ τό-
πῳ ἀπαιτοῦντα ἀντιτάσσεται ἀγωγὴ
ἐλευθέρας κρίσεως, ἐν ᾗ δηλ. ὑπολογί-
ζεται ἡ ὠφέλεια, ἥτις θὰ ἤρμοζεν εἰς
τὸν ὑποσχεθέντα, ἐὰν ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ
κατέβαλεν· αὕτη δ' ἡ ὠφέλεια πολ-
λάκις ἐπὶ ἐμπορευμάτων μεγίστη ὑπάρ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

pretia: sed et pecuniae numeratae non in omnibus regionibus sub isdem usuris fenerantur. si quis tamen Ephesi petat, id est eo loco petat, quo ut sibi detur stipulatus est, pura actione recte agit: idque etiam praetor monstrat, scilicet quia utilitas solvendi

33d salva est promissori. Huic autem, qui loco plus petere intellegitur, proximus est is qui causa plus petit: ut ecce si quis ita a te stipulatus sit «hominem Stichum aut decem aureos dare spondes?», deinde alterutrum petat, veluti hominem tantum aut decem tantum. ideo autem plus petere intellegitur, quia in eo genere stipulationis promissoris est electio, utrum pecuniam an hominem solvere malit: qui igitur pecuniam tantum vel hominem tantum sibi dari oportere intendit, eripit electionem adversario et eo modo suam quidem meliorem condicionem facit, adversarii vero sui deteriorem. qua de causa talis in ea re prodita est actio, ut quis intendat hominem Stichum aut aureos decem sibi dari oportere, id est ut eodem modo peteret, quo stipulatus est. praeterea si quis generaliter hominem stipulatus sit et specialiter Stichum petat, aut generaliter vinum stipulatus specialiter Campanum petat, aut generaliter purpuram stipulatus sit, deinde specialiter Tyriam petat: plus petere intellegitur, quia electionem adversario tollit, cui stipulationis fure liberum fuit aliud

χει, λ. χ. ἐπὶ οἴνου, ἐλαίου, σίτου, ἄτινα κατὰ τὰ καθ' ἕκαστα μέρη διαφόρους ἔχουσιν ἀξίας· ἀλλὰ καὶ τὰ μετρητὰ χρήματα δὲν τοκίζονται εἰς πάντα τὰ μέρη ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς τόκοις· ἐάν τις ὅμως ἐν Ἐφέσῳ ἀπαιτῇ, ἤτοι ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ ἐπηρώτησε νὰ δοθῇ ἑαυτῷ, διὰ τῆς ἀπολύτου ἀγωγῆς ὀρθῶς ἐνάγει· τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ὁ πραίτωρ ὑποδεικνύει, ἐννοεῖται, διότι ἡ ὠφέλεια τῆς καταβολῆς ὑπάρχει διὰ τὸν *33δ* ὑποσχεθέντα. Πρὸς ἐκεῖνον δέ, ὅστις κατὰ τόπον θεωρεῖται ὅτι περισσότερον ἀπαιτεῖ, ἐγγύτατος εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις κατὰ τὴν αἰτίαν περισσότερον ἀπαιτεῖ· ὡς λ. χ. ἐάν τις ἐπηρώτησε παρὰ σοῦ ὡς ἐξῆς « τὸν δοῦλον Στῖχον ἢ δέκα χρυσοὺς ὑπισχνεῖσαι νὰ δώσῃς; » εἶτα δὲ τὸ ἕτερον ἀπαιτεῖ, ὡς τὸν δοῦλον μόνον, ἢ τὰ δέκα μόνον. διὰ τοῦτο δὲ περισσότερον θεωρεῖται ὅτι ἀπαιτεῖ, διότι ἐν τῷ εἴδει τούτῳ τῆς ἐπερωτήσεως εἰς τὸν ὑπισχνούμενον εἶνε ἡ ἐπιλογή, ἂν τὰ χρήματα ἢ τὸν δοῦλον προτιμᾷ νὰ καταβάλῃ· ὅστις λοιπὸν τὰ χρήματα μόνον ἢ ὁ δοῦλος μόνον ἰσχυρίζεται ὅτι πρέπει νὰ δοθῶσιν ἑαυτῷ, ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοῦ ἀντιθέτου τὴν ἐπιλογήν, οὕτω δὲ τὴν μὲν ἰδίαν κατάστασιν καλλιτέραν ποιεῖ, τὴν δὲ τοῦ ἀντιθέτου αὐτοῦ χειροτέραν· ἐκ τοῦ λόγου τούτου τοιαύτη ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρέχεται ἀγωγή, ὥστέ τις νὰ ἰσχυρίζηται, ὅτι ὁ δοῦλος Στῖχος ἢ δέκα χρυσοὶ πρέπει νὰ δίδωνται ἑαυτῷ, ἤτοι νὰ ἀπαιτῇ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐπηρώτησεν· ἐκτὸς τούτων ἐάν τις γενικῶς δοῦλον ἐπηρώτησε, καὶ εἰδικῶς τὸν Στῖχον ἀπαιτῇ, ἢ γενικῶς οἶνον ἐπερωτήσας εἰδικῶς Καμπανίτην ἀπαιτῇ, ἢ γενικῶς πορφύραν ἐπηρώτησεν, εἶτα δ' εἰδικῶς Τυρίαν ἀπαιτῇ, περισσότερον θεωρεῖται ὅτι ἀπαιτεῖ, διότι τὴν ἐπιλογὴν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοῦ ἀντιθέ-

olvere, quam quod peteretur. uin etiam licet vilissimum sit uod quis petat, nihilo minus plus etere intellegitur, quia saepe accidit, ut promissori facilius sit lud solvere, quod maioris pretii

τοῦ, εἰς ὃν δικαιώματι τῆς ἐπερωτήσεως ἦτο ἐλεύθερον νὰ καταβάλῃ ἕτερον, παρὰ τὸ ἀπαιτούμενον· μάλιστα καίτοι εὐτελέστατον εἶνε τὸ ἀπαιτούμενον, οὐδὲν ἧττον περισσότερον θεωρεῖται ὅτι ἀπαιτεῖ, διότι συχνὰ συμβαίνει, ὥστε εἰς τὸν ὑποσχεθέντα νὰ εἶνε εὐκολώτερον νὰ καταβάλῃ ἐκεῖνο, ὅπερ

38e εἶνε μεγαλειτέρας ἀξίας. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρότερον ἦσαν ἐν χρήσει· κατόπιν ὅμως ὁ Ζηνώνιος νόμος καὶ ὁ ἡμέτερος τὸ πρᾶγμα περιώρισε· καὶ ἂν μὲν κατὰ τὸν χρόνον περισσότερον ἀπῃτήθη, τὶ πρέπει νὰ ἀποφασισθῇ, ἡ τοῦ μακαρίας μνήμης Ζήνωνος διάταξις ἀναφέρει· ἂν ὅμως κατὰ τὴν ποσότητα ἢ κατ' ἄλλον τρόπον περισσότερον ἀπῃτήθη, τιμωρεῖται [ὁ ἀπαιτήσας] ἀπέναντι ἐκείνου, καθ' οὗ περισσότερον ἀπῃτήθη, διὰ πᾶσαν τυχὸν γενομένην αὐτῷ ἕνεκα τούτου βλάβην, ἐπιβαλλομένης τῆς εἰς τὸ τριπλοῦν καταδίκης, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν.

38e est. Sed haec quidem antea n usu fuerant: postea autem lex Zenoniana et nostra rem coartavit. et si quidem tempore plus uerit petitum, quid statui oportet, Zenonis divae memoriae loquitur constitutio: sin autem quantitate vel alio modo plus fuerit petitum, omne, si quid forte damnum ex hac causa acciderit ei, contra quem plus petitum fuerit, commissa tripli condemnatione, sicut

34 supra diximus, puniatur. Si minus in intentione complexus fuerit actor, quam ad eum pertineret, veluti si, cum ei decem deberentur, quinque sibi dari oportere intenderit, aut cum totus fundus eius esset, partem dimidiam suam esse petierit, sine periculo agit: in reliquum enim nihilo minus iudex adversarium in eodem iudicio condemnat ex constitutione divae memoriae Zenonis.

34 Ἐὰν ὁ ἐνάγων περιέλαβεν ἐν τῇ αἰτήσει ὀλιγώτερον παρ' ὅ,τι εἰς αὐτὸν ἀνήκει, λ. χ. ἐάν, ἐνῷ ὠφείλοντο αὐτῷ δέκα, ἰσχυρίσθη ὅτι πρέπει νὰ δοθῶσιν αὐτῷ πέντε, ἢ ἐνῷ ὁλόκληρος ὁ ἀγρὸς ἀνήκει εἰς αὐτόν, ἀπῄτησεν ὡς ἴδιον τὸ ἥμισυ μέρος, ἄνευ κινδύνου ἐνάγει· διότι εἰς τὸ ἐπίλοιπον οὐδὲν ἧττον ὁ δικαστὴς καταδικάζει ἐν τῇ αὐτῇ ἀγωγῇ τὸν ἀντίθετον, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ μακαρίας μνήμης Ζήνωνος.

35 Si quis aliud pro alio intenderit, nihil eum periclitari placet, sed in eodem iudicio cognita veritate errorem suum corrigere ei permittimus, veluti si is, qui hominem Stichum petere deberet, Erotem petierit, aut si quis ex testamento sibi dari oportere intenderit, quod ex stipulatu debetur.

35 Ἂν τις ἄλλο ἀντ' ἄλλου ἀπῄτησεν, εἶνε δεκτὸν ὅτι οὐδόλως οὗτος κινδυνεύει, ἀλλ' ἐν τῇ αὐτῇ δίκῃ, διαγινωσκομένης τῆς ἀληθείας ἐπιτρέπομεν αὐτῷ νὰ διορθώσῃ τὴν πλάνην του, ὡς ἐὰν ἐκεῖνος ὅστις τὸν δοῦλον Στίχον ἔπρεπε ν' ἀπαιτήσῃ, τὸν Ἔρωτα ἀπῄτησεν, ἢ ἐάν τις ἰσχυρίσθη, ὅτι ἐκ διαθήκης πρέπει νὰ δοθῇ

36 Sunt praeterea quaedam actiones, quibus non solidum quod debetur nobis persequimur, sed modo solidum consequimur, modo minus. ut ecce si in peculium filii servive agamus : nam si non minus in peculio sit, quam persequimur, in solidum pater dominusve condemnatur : si vero minus inveniatur, eatenus condemnat iudex, quatenus in peculio sit. quemadmodum autem peculium intellegi debeat, suo ordine pro-
37 ponemus. Item si de dote iudicio mulier agat, placet eatenus maritum condemnari debere, quatenus facere possit, id est quatenus facultates eius patiuntur. itaque si dotis quantitati concurrant facultates eius, in solidum damnatur : si minus, in tantum quantum facere potest. propter retentionem quoque dotis repetitio minuitur : nam ob impensas in res dotales factas marito retentio concessa est, quia ipso iure necessariis sumptibus dos minuitur, sicut ex latioribus digestorum libris

38 cognoscere liceat. Sed et si quis cum parente suo patronove agat, item si socius cum socio iudicio societatis agat, non plus actor consequitur, quam adversarius eius facere potest. idem est, si quis ex donatione sua conve-
39 niatur. Compensationes quoque oppositae plerumque efficiunt, ut minus quisque consequatur, quam ei debeatur : namque ex bono et

αὐτῷ, ὅ,τι ἐξ ἐπερωτήσεως ὀφείλεται.
36 Ὑπάρχουσιν ἐκτὸς τούτων ἀγωγαί τινες, δι' ὧν οὐχὶ ὁλόκληρον τὸ εἰς ἡμᾶς ὀφειλόμενον ἐπιδιώκομεν, ἀλλ' ὁτὲ μὲν ὁλόκληρον ἐπιτυγχάνομεν, ὁτὲ δ' ὀλιγώτερον· ὡς λ. χ. ἐὰν διὰ τὸ χρημάτιον υἱοῦ ἢ δούλου ἐνάγωμεν· διότι, ἐὰν ἐν τῷ χρηματίῳ δὲν εἶνε ὀλιγώτερον παρ' ὅ,τι ἐπιδιώκομεν, εἰς ὁλόκληρον καταδικάζεται ὁ πατὴρ ἢ ὁ κύριος· ἂν ὅμως ὀλιγώτερον εὑρίσκηται, ἐπὶ τοσοῦτον καταδικάζει ὁ δικαστής, ὅσον ἐν τῷ χρηματίῳ ὑπάρχει. τίνι δὲ τρόπῳ πρέπει νὰ νοῆται τὸ χρημάτιον, ἐν τῇ οἰ-
37 κείᾳ τάξει θέλομεν ἐκθέσει. Ὡσαύτως ἐὰν διὰ τῆς περὶ προικὸς ἀγωγῆς ἡ γυνὴ ἐνάγῃ, εἶνε δεκτόν, ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον ὁ σύζυγος πρέπει νὰ καταδικάζηται, ὅσον θὰ ἠδύνατο νὰ ποιήσῃ, ἤτοι ὅσον ἡ περιουσία του ἐξαρκεῖ· ὅθεν ἐὰν πρὸς τὴν ποσότητα τῆς προικὸς συντρέχῃ ἡ περιουσία αὐτοῦ, εἰς ὁλόκληρον καταδικάζεται· ἂν δ' ὀλιγώτερον, [καταδικάζεται] εἰς τοσοῦτον, ὅσον δύναται νὰ ποιήσῃ· ὡσαύτως διὰ [τὸ δικαίωμα] τῆς παρακρατήσεως τῆς προικὸς ἡ ἀναζήτησις μειοῦται· διότι διὰ τὰς δαπάνας τὰς εἰς πράγματα προικῷα γενομένας ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἄνδρα παρακράτησις, καθόσον αὐτοδικαίως διὰ τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν ἡ προὶξ ἐλαττοῦται, ὡς ἐκ τῶν εὐρυτέρων τῶν πανδεκτῶν βιβλίων δύναταί τις νὰ μά-
38 θῃ. Ἀλλὰ καὶ ἄν τις κατὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἢ πάτρωνος ἐνάγῃ, ὡσαύτως ἐὰν ἑταῖρος καθ' ἑταίρου διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἑταιρίας ἐνάγῃ, δὲν ἐπιτυγχάνει ὁ ἐνάγων περισσότερον, παρ' ὅ,τι ὁ ἀντίθετος αὐτοῦ δύναται νὰ ποιήσῃ· τὸ αὐτὸ ἐάν τις ἐκ δωρεᾶς ἰδίας ἐνά-
39 γεται. Ὡσαύτως οἱ ἀντιτασσόμενοι συμψηφισμοὶ συνήθως ποιοῦσιν ὥστε ὀλιγώτερόν τις νὰ ἐπιτυγχάνῃ, παρ' ὅ,τι ὀφείλεται εἰς αὐτόν· διότι ἐκ τοῦ κα-

equo, habita ratione eius, quod nvicem actorem ex eadem causa praestare oporteret, in reliquum um cum quo actum est condemaret, sicut iam dictum est. 0 Eum quoque, qui creditoribus uis bonis cessit, si postea aliquid dquisierit, quod idoneum emoumentum habeat, ex integro in d quod facere potest creditores cum eo experiuntur: inhumanum enim erat spoliatum fortunis suis n solidum damnari.

λοῦ καὶ ἴσου, ὑπολογιζομένου ἐκείνου, ὅπερ ἀντιθέτως ὁ ἐνάγων ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ὀφείλει νὰ παράσχῃ, εἰς τὸ ὑπόλοιπον ὁ ἐναγόμενος θέλει καταδικά-

40 ζεσθαι, ὡς ἤδη ἐλέχθη. Ὡσαύτως ἐκεῖνος, ὅστις εἰς τοὺς πιστωτὰς ἐξεχώρησε τὴν περιουσίαν του, ἐὰν κατόπιν ἀπέκτησέ τι, ὅπερ ἱκανὸν κέρδος ἔχει, ἐκ νέου ἐνάγουσι κατ' αὐτοῦ οἱ πιστωταί, εἰς ὅ,τι δύναται νὰ ποιήσῃ· διότι ἦτο ἀπάνθρωπον ὁ στερηθεὶς ἀπάσης αὐτοῦ τῆς περιουσίας εἰς ὁλόκληρον νὰ καταδικάζηται.

VII[1].

Quod cum eo qui in aliena potestate est negotium gestum esse dicitur.

Quia tamen superius mentionem habuimus de actione, quae in peculium filiorum familias servorumque agitur: opus est, ut de hac actione et de ceteris, quae eorundem nomine in parentes dominosve dari solent, diligentius admoneamus. et quia, sive cum servis negotium gestum sit sive cum his, qui in potestate parentis sunt, fere eadem iura servantur, ne verbosa fiat disputatio, dirigamus sermonem in personam servi dominique, idem intellecturi de liberis quoque et parentibus, quorum in potestate sunt. nam si quid in his proprie observetur, separatim ostendimus.

1 Si igitur iussu domini cum servo negotium gestum erit, in solidum praetor adversus domi-

(1) Πανδ. (14. 15) — Κωδ. (4. 25. 26)

7.

Ἐάν τις μετὰ τοῦ ὑπὸ ἀλλοτρίαν ἐξουσίαν ὄντος δικαιοπραξία λέγηται γενομένη.

Ἀφοῦ δ' ἀνωτέρω ἐποιήσαμεν μνείαν περὶ τῆς ἀγωγῆς, ἥτις ὡς πρὸς τὸ χρημάτιον ὑπεξουσίων υἱῶν ἢ δούλων ἐγείρεται, εἶνε ἀνάγκη, ὥστε περὶ τῆς ἀγωγῆς ταύτης καὶ τῶν λοιπῶν, αἵτινες λόγῳ ἐκείνων συνήθως δίδονται κατὰ τῶν γονέων ἢ κυρίων, εὐρύτερον νὰ πραγματευθῶμεν. ἐπειδὴ δέ, εἴτε μετὰ δούλων ἐγένετο δικαιοπραξία εἴτε μετ' ἐκείνων, αἵτινες εἶνε ὑπεξούσιοι τοῦ πατρός, σχεδὸν ταὐτὰ δίκαια τηροῦνται, ἵνα μὴ πολύλογος γείνῃ διατριβή, ἂς στρέψωμεν τὸν λόγον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ δούλου καὶ τοῦ κυρίου, μέλλοντες τὸ αὐτὸ νὰ νοήσωμεν καὶ περὶ τέκνων καὶ γονέων, ὧν ὑπεξούσιοι εἶνε, καθόσον ἐάν τι ἐπ' αὐτῶν ἰδικιτέρως ἰσχύῃ, χωριστὰ δεικνύομεν.

1 Ἂν λοιπὸν κατὰ κέλευσιν τοῦ κυρίου μετὰ τοῦ δούλου ἐγένετο δικαιοπραξία, εἰς ὁλόκληρον ὁ πραίτωρ ἐναντίον τοῦ κυρίου ὑπισχνεῖται ἀγωγήν.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

num actionem pollicetur, scilicet quia qui ita contrahit fidem do-
2 mini sequi videtur. Eadem ratione praetor duas alias in solidum actiones pollicetur, quarum altera exercitoria, altera institoria appellatur. exercitoria tunc locum habet, cum quis servum suum magistrum navis praeposuerit et quid cum eo eius rei gratia cui praepositus erit contractum fuerit. ideo autem exercitoria vocatur, quia exercitor appellatur is, ad quem cottidianus navis quaestus pertinet. institoria tunc locum habet, cum quis tabernae forte aut cuilibet negotiationi servum praeposuerit et quid cum eo eius rei causa, cui praepositus erit, contractum fuerit. ideo autem institoria appellatur, quia qui negotiationibus praeponuntur in-
2a stitores vocantur. Istas tamen duas actiones praetor reddit et si liberum quis hominem aut alienum servum navi aut tabernae aut cuilibet negotiationi praeposuerit, scilicet quia eadem aequitatis ratio etiam eo casu interve-
3 niebat. Introduxit et etiam actionem praetor, quae tributoria vocatur. namque si servus in peculiari merce sciente domino negotietur et quid cum eo eius rei causa contractum erit, ita praetor ius dicit, ut, quidquid in his mercibus erit quodque inde receptum erit, id inter dominum, si quid ei debebitur, et ceteros creditores pro rata portione distribuatur. et quia ipsi domino distributionem permittit, si quis ex creditoribus queratur, quasi minus ei tributum sit, quam oportuerit, hanc ei

ἐννοεῖται, διότι, ὅστις οὕτω συμβάλλεταί, τὴν πίστιν τοῦ κυρίου θεωρεῖται
2 ἀκολουθῶν. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ὁ πραίτωρ δύο ἑτέρας εἰς ὁλόκληρον ἀγωγὰς ὑπισχνεῖται, ὧν ἡ μὲν κατὰ τοῦ τοῦ ναυκλήρου, ἡ δὲ κατὰ τοῦ προστήσαντος καλεῖται. ἡ κατὰ τοῦ ναυκλήρου τότε λαμβάνει χώραν, ὅταν τις δοῦλον ἑαυτοῦ διώρισε πλοίαρχον, καί τις μετ' αὐτοῦ χάριν τοῦ πράγματος εἰς ὃ διωρίσθη, σύμβασις ἐγένετο. διὰ τοῦτο δὲ κατὰ τοῦ ναυκλήρου καλεῖται, διότι ναύκληρος ὀνομάζεται ἐκεῖνος, εἰς ὃν τὸ καθημερινὸν κέρδος τοῦ πλοίου ἀνήκει, ἡ δὲ κατὰ τοῦ προστήσαντος τότε λαμβάνει χώραν, ὅταν τις ἐν καπηλείῳ τυχὸν ἢ ἐν οἱᾳδήποτε ἐμπορίᾳ διώρισε δοῦλον, καί τις μετ' αὐτοῦ, χάριν τοῦ πράγματος, εἰς ὃ διωρίσθη, σύμβασις ἐγένετο. διὰ τοῦτο δὲ κατὰ τοῦ προστήσαντος καλεῖται, διότι ὅσοι εἰς ἐμπορίας διορίζονται, προεστοὶ κα-
2a λοῦνται. Ταύτας δὲ τὰς δύο ἀγωγὰς ὁ πραίτωρ παρέχει, καὶ ἄν τις ἐλεύθερον ἄνθρωπον ἢ ἀλλότριον δοῦλον διώρισεν εἰς πλοῖον ἢ καπηλεῖον ἢ οἱανδήποτε ἐμπορίαν, ἐννοεῖται, διότι ὁ αὐτὸς λόγος ἰσότητος καὶ ἐν τῇ περι-

3 πτώσει ταύτῃ ὑπῆρχεν. Εἰσήγαγε δὲ καὶ ἄλλην ἀγωγὴν ὁ πραίτωρ, ἥτις διανεμητικὴ καλεῖται, διότι ἐὰν δοῦλος ὡς πρὸς ἐμπόρευμα τοῦ χρηματίου ἐν γνώσει τοῦ κυρίου ἐμπορεύηται, καί τις μετ' αὐτοῦ χάριν τοῦ πράγματος τούτου σύμβασις ἐγένετο, οὕτως ὁ πραίτωρ δικαιοδοτεῖ, ὥστε ὅ,τιδήποτε ἐκ τῶν ἐμπορευμάτων τούτων ὑπάρχει, καὶ ὅ,τι ἐξ αὐτῶν ἐλήφθη, τοῦτο μεταξὺ τοῦ κυρίου, ἐάν τι εἰς αὐτὸν ὀφείληται, καὶ τῶν λοιπῶν πιστωτῶν κατ' ἀνάλογον μερίδα νὰ διανέμηται. ἐπειδὴ δ' εἰς αὐτὸν τὸν κύριον τὴν διανομὴν [ὁ πραίτωρ] ἐπέτρεψεν, ἐάν τις τῶν

actionem accommodat, quae tri-

butoria appellatur. Praeterea introducta est actio de peculio deque eo, quod in rem domini versum erit, ut, quamvis sine voluntate domini negotium gestum erit, tamen sive quid in rem eius versum fuerit, id totum praestare debeat, sive quid non sit in rem eius versum, id eatenus praestare debeat, quatenus peculium pati-

4a tur. In rem autem domini versum intellegitur, quidquid necessario in rem eius impenderit servus, veluti si mutuatus pecuniam creditoribus eius solverit aut aedificia ruentia fulserit aut familiae frumentum emerit vel etiam fundum aut quamlibet aliam rem

4b necessariam mercatus erit. Itaque si ex decem ut puta aureis, quos servus tuus a Titio mutuos accepit, creditori tuo quinque aureos solverit, reliquos vero quinque quolibet modo consumpserit, pro quinque quidem in solidum damnari debes, pro ceteris vero quinque eatenus, quatenus in peculio sit: ex quo scilicet apparet, si toti decem aurei in rem tuam versi fuerint, totos decem aureos Titium consequi posse. licet enim una est actio, qua de peculio deque eo quod in rem domini versum sit agitur, tamen duas habet condemnationes. itaque iudex, apud quem de ea actione agitur, ante dispicere solet, an in rem domini versum sit, nec aliter ad peculii aestimationem transit,

πιστωτῶν παραπονῆται, ὅτι ὀλιγώτερον εἰς αὐτὸν διενεμήθη, παρ'ὅσον ἔπρεπε, παρέχει αὐτῷ τὴν ἀγωγὴν ταύτην, 4 ἥτις διανεμητικὴ καλεῖται. Ἐκτὸς τούτων εἰσήχθη ἡ τοῦ χρηματίου ἀγωγή, καὶ [ἑτέρα] περὶ ἐκείνου, ὅπερ εἰς ὄφελος τοῦ κυρίου κατηναλώθη, ὥστε, καίτοι ἄνευ θελήσεως τοῦ κυρίου ἡ δικαιοπραξία ἐγένετο, ὅμως ἐάν τι εἰς ὄφελος αὐτοῦ κατηναλώθη, τοῦτο ὁλόκληρον πρέπει νὰ καταβάλληται, ἐὰν δέ τι δὲν κατηναλώθη εἰς ὄφελος ἐκείνου, τοῦτο ἐπὶ τοσοῦτον πρέπει νὰ καταβάλληται, ἐφ' ὅσον τὸ χρημά-4a τιον ἐπιτρέπει. Εἰς ὄφελος δὲ τοῦ κυρίου θεωρεῖται καταναλωθὲν ὅ,τιδήποτε ἐξ ἀνάγκης εἰς πρᾶγμα ἐκείνου ἐδαπάνησεν ὁ δοῦλος, λ. χ. ἐὰν δανεισθεὶς χρήματα κατέβαλεν εἰς πιστωτὰς αὐτοῦ, ἢ οἰκοδομὰς καταρρεούσας ὑπεστήριξεν, ἢ διὰ τὴν οἰκογένειαν σῖτον ἠγόρασεν, ἢ καὶ ἀγρὸν ἢ οἱονδήποτε ἄλλο πρᾶγμα ἀναγκαῖον 4b ἠγόρασεν. Ὅθεν ἐὰν ἐκ δέκα λ. χ. χρυσῶν, οὓς ὁ δοῦλός σου παρὰ τοῦ Τιτίου δάνειον ἔλαβεν, εἰς τὸν πιστωτήν σου πέντε χρυσοὺς ἐπλήρωσε, τοὺς δὲ λοιποὺς πέντε καθ' οἱονδήποτε τρόπον κατηνάλωσε, διὰ μὲν τοὺς πέντε πρέπει εἰς ὁλόκληρον νὰ καταδικασθῇς, διὰ δὲ τοὺς λοιποὺς πέντε ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον ἐν τῷ χρηματίῳ ὑπάρχει· ἐκ τούτου βεβαίως καταφαίνεται ὅτι, ἐὰν καὶ οἱ δέκα χρυσοὶ εἰς ὄφελός σου κατηναλώθησαν, ἅπαντας τοὺς δέκα χρυσοὺς δύναται νὰ ἐπιδιώξῃ ὁ Τίτιος, καθόσον καίτοι μία εἶνε ἡ ἀγωγή, δι' ἧς περὶ τοῦ χρηματίου καὶ περὶ ἐκείνου, ὅπερ εἰς ὄφελος τοῦ κυρίου κατηναλώθη, ἐνάγεται, ὅμως δύο ἐνέχει καταδίκας· ὅθεν ὁ δικαστής, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἡ ἀγωγὴ αὕτη ἐγείρεται, πρότερον ὀφείλει νὰ διαγνώσῃ, ἂν εἰς ὄφελος τοῦ κυρίου ἐγένετο κατανάλωσις. οὐδὲ με-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

quam si aut nihil in rem domini versum intellegatur aut non to-

4c tum. Cum autem quaeritur, quantum in peculio sit, ante deducitur, quidquid servus domino quive in potestate eius sit debet, et quod superest, id solum peculium intellegitur. aliquando tamen id, quod ei debet servus, qui in potestate domini sit, non deducitur ex peculio, veluti si is in huius ipsius peculio sit. quod eo pertinet, ut, si quid vicario suo servus debeat, id ex peculio eius non deducatur.

5 Ceterum dubium non est, quin is quoque, qui iussu domini contraxerit cuique institoria vel exercitoria actio competit, de peculio deque eo, quod in rem domini versum est, agere possit : sed erit stultissimus, si omissa actione, qua facillime solidum ex contractu consequi possit, se ad difficultatem perducat probandi in rem domini versum esse, vel habere servum peculium et tantum habere, ut so-

5a lidum sibi solvi possit. Is quoque, cui tributoria actio competit, aeque de peculio et in rem verso agere potesl : sed sane huic modo tributoria expedit agere, modo de peculio et in rem verso. tributoria ideo expedit agere, quia in ea domini condicio praecipua non est, id est quod domino debetur non deducitur, sed eiusdem iuris est dominus, cuius et ceteri cre-

ταβαίνει ἄλλως εἰς τὴν τοῦ χρηματίου διατίμησιν, παρ' ἐὰν εἴτε οὐδὲν εἰς ὄφελος τοῦ κυρίου θεωρῆται καταναλω-
4γ θέν, εἴτε οὐχὶ ὁλόκληρον. Ὅταν δὲ ζητῆται, πόσον ἐν τῷ χρηματίῳ ὑπάρχει, πρότερον ἀφαιρεῖται, ὅ,τι εἰς τὸν κύριον ὁ δοῦλος ἢ ὅστις ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἐκείνου εἶνε, ὀφείλει, καὶ ὅ,τι ὑπολείπεται, τοῦτο μόνον χρηματίον θεωρεῖται· ἐνίοτε ὅμως ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ δοῦλος ὀφείλει εἴς τινα ὑπεξούσιον τοῦ κυρίου, δὲν ἀφαιρεῖται ἐκ τοῦ χρηματίου, λ, χ. ἐὰν οὗτος ἀνήκῃ εἰς τὸ χρηματίον τοῦ ἰδίου [ὀφείλοντος δούλου]· τοῦτο δὲ σκοπεῖ, ὥστε, ἐάν τι εἰς ὑφιστάμενόν του δοῦλος ὀφείλῃ, τοῦτο ἐκ τοῦ χρηματίου αὐτοῦ, νὰ μὴ ἀφαιρῆται.
5 Ἄλλως τε ἀμφιβολία δὲν ὑπάρχει, ὅτι καὶ ἐκεῖνος, ὅστις κατὰ κέλευσιν τοῦ κυρίου συνεβλήθη, καὶ εἰς ὃν ἡ κατὰ τοῦ προστήσαντος ἢ τοῦ ἐφοπλιστοῦ ἀγωγὴ ἁρμόζει, δύναται νὰ ἐναγάγῃ περὶ τοῦ χρηματίου, καὶ περὶ ἐκείνου, ὅπερ εἰς ὄφελος τοῦ κυρίου κατηναλώθη· ὅμως θέλει εἶσθαι μωρότατος, ἐὰν παραλείπων τὴν ἀγωγήν, δι' ἧς εὐχερέστατα ὁλόκληρον τὸ ἐκ τοῦ συμβολαίου [ὀφειλόμενον] δύναται νὰ ἐπιτύχῃ, περιάγῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν δυσκολίαν τοῦ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἐγένετο ὑπὲρ τοῦ κυρίου κατανάλωσις, ἢ ὅτι ἔχει ὁ δοῦλος χρηματίον, καὶ ὅτι τοσοῦτον ἔχει, ὥστε ὁλόκληρον [τὸ ὀφειλόμενον] νὰ δύ-
5α ναται νὰ καταβληθῇ εἰς ἑαυτόν. Ὡσαύτως ἐκεῖνος, εἰς ὃν ἡ διανεμητικὴ ἀγωγὴ ἁρμόζει, ἐξ ἴσου δύναται νὰ ἐναγάγῃ διὰ τῆς περὶ χρηματίου ἀγωγῆς καὶ τῆς τοῦ εἰς ὄφελος καταναλωθέντος· ἀλλ' εἰς τοῦτον βεβαίως ὁτὲ μὲν διὰ τῆς διανεμητικῆς ὠφελεῖ νὰ ἐναγάγῃ, ὁτὲ δὲ διὰ τῆς τοῦ εἰς ὄφελος καταναλωθέντος· διὰ τῆς διανεμητικῆς ὠφελεῖ νὰ ἐναγάγῃ διὰ τοῦτο, διότι ἐν αὐτῇ ἡ τοῦ κυρίου θέσις δὲν προτιμα-

tores: at in actione de peculio
nte deducitur quod domino de-
etur et in id quod reliquum est
reditori dominus condemnatur.
ursus de peculio ideo expedit
gere, quod in hac actione totius
eculii ratio habetur, at in tribu-
ria eius tantum, quod negotia-
r, et potest quisque tertia forte
arte peculii aut quarta vel etiam
inima negotiari, maiorem au-
em partem in praediis et man-
piis aut fenebri pecunia habere.
rout ergo expedit, ita quisque
el hanc actionem vel illam eli-
ere debet: certe qui potest pro-
are in rem domini versum esse,
e in rem verso agere debet.

Quae diximus de servo et do-
nino, eadem intellegimus et de
lio et filia aut nepote et nepte,
atre avove cuius in potestate sunt.
Illud proprie servatur in eorum
ersona, quod senatus consultum
Macedonianum prohibuit mutuas
ecunias dari eis, qui in parentis
runt potestate: et ei qui credi-
lerit denegatur actio tam adver-
us ipsum filium filiamve nepotem
eptemve, sive adhuc in potestate
unt, sive morte parentis vel
mancipatione suae potestatis esse
oeperint, quam adversus patrem
vumve, sive habeat eos adhuc in
potestate sive emancipaverit. quae
deo senatus prospexit, quia saepe
nerati aere alieno creditarum
ecuniarum, quas in luxuriam

ται, ἤτοι τὸ εἰς τὸν κύριον ὀφειλόμενον
δὲν ἀφαιρεῖται, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ δικαίω-
μα ἔχει ὁ κύριος, ὅπερ καὶ οἱ λοιποὶ
πιστωταί· ὅμως ἐν τῇ ἀγωγῇ τοῦ χρη-
ματίου πρότερον ἀφαιρεῖται, ὅ,τι εἰς τὸν
κύριον ὀφείλεται, καὶ εἰς τὸ ὑπολειπό-
μενον καταδικάζεται ἀπέναντι τοῦ πι-
στωτοῦ ὁ κύριος· ἀντιθέτως ἐκ τοῦ χρη-
ματίου ὠφελεῖ νὰ ἐναγάγῃ τις διὰ τοῦτο,
διότι ἐν τῇ ἀγωγῇ ταύτῃ ὁλοκλήρου
τοῦ χρηματίου γίνεται ὑπολογισμός, ἐνῷ
ἐν τῇ διανεμητικῇ ἐκείνου μόνον, ὅπερ
εἰς τὴν ἐμπορίαν χρησιμεύει, δύναται
δέ τις κατὰ τὸ τρίτον τυχὸν μέρος τοῦ
χρηματίου, εἴτε τὸ τέταρτον εἴτε κατ'
ἐλάχιστον μέρος νὰ ἐμπορεύηται, τὸ δὲ
μεγαλείτερον μέρος νὰ ἔχῃ εἰς κτήμα-
τα καὶ ἀνδράποδα ἢ πρὸς τοκισμὸν χρή-
ματα· ὡς λοιπὸν ὠφελεῖ, οὕτω τις εἴτε
ταύτην τὴν ἀγωγὴν εἴτε ἐκείνην πρέ-
πει νὰ ἐκλέγῃ· βεβαίως ὅστις δύναται
ν' ἀποδείξῃ, ὅτι εἰς ὄφελος τοῦ κυρίου
ἐγένετο κατανάλωσις, πρέπει διὰ τῆς
τοῦ εἰς ὄφελος καταναλωθέντος ἀγω-
γῆς νὰ ἐνάγῃ. Ὅσα εἴπομεν περὶ
δούλου καὶ κυρίου, ταὐτὰ νοοῦμεν καὶ
περὶ υἱοῦ καὶ θυγατρὸς εἴτε ἐγγόνου καὶ
ἐγγόνης, πατρὸς ἢ πάππου, οὑτινος ὑπὸ
τὴν ἐξουσίαν εὑρίσκονται. Τοῦτο ἰδίως
τηρεῖται ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον αὐτῶν, ὅτι
τὸ Μακεδονιάνειον συγκλητικὸν δόγμα
ἠμπόδισε νὰ δίδωνται δάνεια χρήματα
εἰς τοὺς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρὸς
ὄντας· λοιπὸν εἰς τὸν δόντα δὲν παρεί-
χετο ἀγωγὴ τόσον ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ
υἱοῦ ἢ τῆς θυγατρός, τοῦ ἐγγόνου ἢ τῆς
ἐγγόνης, εἴτε εἰσέτι εἶνε ὑπεξούσιοι, εἴτε
διὰ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς ἢ διὰ χει-
ραφεσίας ἤρξαντο νὰ εἶνε αὐτεξούσιοι,
ὅσον καὶ ἐναντίον τοῦ πατρὸς ἢ μητρός,
εἴτε ἔχει ἐκείνους εἰσέτι ὑπὸ τὴν ἐξου-
σίαν εἴτε ἐχειραφέτησε· ταῦτα δ' ἡ σύγ-
κλητος προύνόησε διὰ τοῦτο, διότι
συχνὰ βεβαρημένοι διὰ τὸ χρέος τῶν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

consumebant, vitae parentium in-

8 sidiabantur. Illud in summa admonendi sumus id, quod iussu patris dominive contractum fuerit quodque in rem eius versum fuerit, directo quoque posse a patre dominove condici, tamquam si principaliter cum ipso negotium gestum esset. ei quoque, qui vel exercitoria vel institoria actione tenetur, directo posse condici placet, quia huius quoque iussu contractum intellegitur.

πιστωθέντων χρημάτων, ἅτινα εἰς ἀσωτίαν κατηνάλισκον, τὴν ζωὴν τῶν γο-
8 νέων ἐπεβούλευον. Ἐν γένει δὲ πρέπει νὰ ὑπομνήσωμεν τοῦτο, ὅτι τὸ κατὰ κέλευσιν τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ κυρίου γενόμενον συμβόλαιον, καὶ τὸ εἰς ὄφελος αὐτοῦ καταναλωθέν, δύναται καὶ ἀπ' εὐθείας ν' ἀπαιτηθῇ παρὰ τοῦ πατρὸς ἢ κυρίου, ὡσεὶ ἀρχικῶς μετ' αὐτοῦ ἐγένετο ἡ δικαιοπραξία, καὶ ἀπ' ἐκείνου δέ, ὅστις εἴτε διὰ τῆς τοῦ ναυκλήρου εἴτε τῆς τοῦ προστήσαντος ἀγωγῆς ἐνέχεται, ἐγένετο δεκτὸν ὅτι δύναται ἀπ' εὐθείας ν' ἀπαιτηθῇ, διότι κατὰ κέλευσιν καὶ τούτου τὸ συμβόλαιον θεωρεῖται γινόμενον.

VIII[1].

De noxalibus actionibus.

Ex maleficiis servorum, veluti si furtum fecerint aut bona rapuerint aut damnum dederint aut iniuriam commiserint, noxales actiones proditae sunt, quibus domino damnato permittitur aut litis aestimationem suffere aut ho-

(1) Πανδ. (9. 4) — Κωδ. (3. 41)

1 minem noxae dedere. Noxa autem est corpus quod nocuit, id est servus: noxia ipsum maleficium, veluti furtum damnum rapina
2 iniuria. Summa autem ratione permissum est noxae deditione defungi: namque erat iniquum nequitiam eorum ultra ipsorum corpora dominis damnosam esse.
3 Dominus noxali iudicio servi sui nomine conventus servum actori noxae dedendo liberatur. nec minus perpetuum eius dominium a domino transfertur: si autem

8.

Περὶ ἀγωγῶν βλάβης.

Ἐκ κακοπραξιῶν τῶν δούλων, ὡς ἐὰν κλοπὴν ἐποίησαν ἢ πράγματα ἥρπασαν, ἢ ζημίαν ἐποίησαν ἢ ἀδίκημα διέπραξαν, πηγάζουσιν ἀγωγαὶ τῆς βλάβης, καθ' ἃς εἰς τὸν καταδικασθέντα κύριον ἐπιτρέπεται, εἴτε τὴν διατίμησιν τῆς δίκης νὰ καταβάλῃ, εἴτε τὸν δοῦλον ἀντὶ τῆς βλάβης νὰ ἐκδίδῃ.

1 Noxa εἶνε τὸ σῶμα, ὅπερ ἔβλαψεν, ἤτοι ὁ δοῦλος, noxia δὲ αὐτὴ ἡ κακοπραξία, ὡς ἡ κλοπή, ἡ ζημία, ἡ ἁρ-

2 παγή, τὸ ἀδίκημα. Ἐκ σπουδαιοτάτου δὲ λόγου ἐπετράπη ν' ἀπαλλάσσηταί τις διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ βλάψαντος· διότι ἦτο ἄνισον ἡ αἰσχρότης ἐκείνων νὰ εἶνε διὰ τὸν κύριον πέραν
3 τῶν σωμάτων αὐτῶν ἐπιβλαβής. Ὁ κύριος ἐναγόμενος ἕνεκα τοῦ δούλου αὐτοῦ διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς βλάβης ἀπαλλάσσεται ἐκδίδων τὸν δοῦλον ἀντὶ τῆς βλάβης εἰς τὸν ἐνάγοντα· οὐχὶ δ'

amnum ei cui deditus est resar-
lerit quaesita pecunia, auxilio
raetoris invito domino manumit-

tetur. Sunt autem constitutae
oxales actiones aut legibus aut
dicto praetoris: legibus veluti
rti lege duodecim tabularum,
amni iniuriae lege Aquilia: edi-
to praetoris veluti iniuriarum et

vi bonorum raptorum. Omnis
utem noxalis actio caput sequi-
ur. nam si servus tuus noxiam
ommiserit, quamdiu in tua po-
estate sit, tecum est actio: si in
lterius potestatem pervenerit,
um illo incipit actio esse, aut si
anumissus fuerit, directo ipse
enetur et extinguitur noxae de-
itio. ex diverso quoque directa
ctio noxalis esse incipit: nam si
ber homo noxiam commiserit et
s servus tuus esse coeperit (quod
asibus quibusdam effici primo
bro tradidimus), incipit tecum
sse noxalis actio, quae ante di-

recta fuisset. Si servus domino
oxiam commiserit, actio nulla
ascitur: namque inter dominum
t eum qui in eius potestate est
ulla obligatio nasci potest. ideo-
ue et si in alienam potestatem
ervus pervenerit aut manumis-
us fuerit, neque cum ipso neque
um eo, cuius nunc in potestate
it, agi potest. unde si alienus
ervus noxiam tibi commiserit et
s postea in potestate tua esse coe-
erit, intercidit actio, quia in eum

ὀλιγώτερον διηνεκὴς μεταβιβάζεται ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡ ἐπὶ ἐκείνου κυριότης· ἂν ὅμως [ὁ δοῦλος] ἀποκτήσας χρήματα ἐπανώρθωσε τὴν βλάβην ἐκείνου, εἰς ὃν ἐξεδόθη, τῇ βοηθείᾳ τοῦ πραίτωρος χει-
4 ραφετεῖται ἄκοντος τοῦ κυρίου. Εἰσ-ήχθησαν δ' αἱ ἀγωγαὶ τῆς βλάβης εἴτε ὑπὸ τῶν νόμων εἴτε ὑπὸ τοῦ πραιτω-ρικοῦ διατάγματος· ὑπὸ τῶν νόμων ὡς ἡ τῆς κλοπῆς ὑπὸ τοῦ δωδεκα-δέλτου νόμου, ἡ τῆς ἀδίκου ζημίας ὑπὸ τοῦ Ἀκουϊλίου νόμου· ὑπὸ τοῦ διατάγματος δὲ τοῦ πραίτωρος ὡς ἡ ἐξ ἀδικήματος καὶ ἡ τῶν βίᾳ ἁρπα-
5 γέντων πραγμάτων. Πᾶσα δὲ ἀγω-γὴ βλάβης ἀκολουθεῖ τὴν κεφαλήν· διότι ἐὰν δοῦλός σου ἐξετέλεσε κακο-πραξίαν, ἐφ' ὅσον εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξου-σίαν σου, κατὰ σοῦ εἶνε ἡ ἀγωγή· ἐὰν δ' ὑπὸ ἑτέρου ἐξουσίαν περιέλθῃ, κατὰ τούτου ἄρχεται ὑπάρχουσα ἡ ἀγωγή, ἢ ἐὰν χειραφετηθῇ, ἀπ' εὐθείας οὗτος ἐνέχεται, καὶ ἐξαλείφεται ἡ ἀντὶ τῆς βλάβης ἔκδοσις· καὶ τἀνάπαλιν δὲ εὐ-θεῖα ἀγωγὴ ἄρχεται οὖσα [ἀγωγή] βλάβης· διότι ἐὰν ἄνθρωπος ἐλεύθερος ἐξετέλεσε κακοπραξίαν, οὗτος δ' ἤρξατο νὰ εἶνε δοῦλός σου (ὅπερ ἔν τισι περι-πτώσεσι γίνεται, [καθὰ] ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ ἀνεφέρομεν) ἄρχεται κατὰ σοῦ νὰ ὑπάρχῃ ἡ τῆς βλάβης ἀγωγή, ἥτις
6 πρότερον θὰ ἦτο εὐθεῖα. Ἐὰν δοῦλος εἰς τὸν κύριον κακοπραξίαν ἐξετέλεσεν, οὐδεμία γεννᾶται ἀγωγή, διότι μεταξὺ κυρίου καὶ ὑπεξουσίου αὐτοῦ οὐδεμία ἐνοχὴ δύναται νὰ γεννηθῇ· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἂν εἰς ἀλλοτρίαν ἐξουσίαν ὁ δοῦ-λος περιῆλθεν, ἢ ἐχειραφετήθη, οὔτε κατ' αὐτοῦ τούτου οὔτε κατ' ἐκείνου οὗτινος εἶνε ὑπεξούσιος, δύναται νὰ ἐγερθῇ ἀγωγή· ὅθεν ἐὰν ἀλλότριος δοῦλος ἐξετέλεσεν εἰς σὲ κακοπρα-ξίαν, κατόπιν δ' οὗτος ἤρξατο νὰ εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν σου, καταπίπτει

casum deducta sit, in quo consistere non potuit: ideoque licet exierit de tua potestate, agere non potes, quemadmodum si dominus in servum suum aliquid commiserit, nec si manumissus vel alienatus fuerit servus, ullam actionem contra dominum habere po- 7 test. Sed veteres quidem haec et in filiis familias masculis et feminis admiserunt. nova autem hominum conversatio huiusmodi asperitatem recte respuendam esse existimavit et ab usu communi haec penitus recessit: quis enim patitur filium suum et maxime filiam in noxam alii dare, ut paene per corpus pater magis quam filius periclitetur, cum in filiabus etiam pudicitiae favor hoc bene excludit? et ideo placuit in servos tantummodo noxales actiones esse proponendas, cum apud veteres legum commentatores invenimus saepius dictum ipsos filios familias pro suis delictis posse conveniri.

ἡ ἀγωγή, διότι εἰς τοιαύτην περίστα-
σιν περιῆλθε, καθ' ἣν δὲν ἠδύνατο νὰ
παραχθῇ· καὶ διὰ τοῦτο καίτοι ἐξῆλ-
θεν [ὁ δοῦλος] τῆς ἐξουσίας σου, δὲν δύ-
νασαι νὰ ἐναγάγῃς, καθ' ὃν τρόπον ἐὰν
κύριος κατὰ δούλου του διέπραξέ τι
μηδ' ἐὰν ἤθελε χειραφετηθῇ ἢ ἀπαλ-
λοτριωθῇ ὁ δοῦλος, δύναται νὰ ἔχῃ τινὰ
7 ἀγωγὴν κατὰ τοῦ κυρίου. Ἀλλ' οἱ μὲν
παλαιοὶ ἐδέχθησαν ταῦτα καὶ ὡς πρὸς
τὰ ὑπεξούσια τέκνα ἄρρενα καὶ θήλεα·
ἡ νέα ὅμως τῶν ἀνθρώπων ἀνάπτυξις
ὀρθῶς τὴν τοιαύτην σκληρότητα ἐθεώ-
ρησεν ἀπορριπτέαν, ὅθεν αὕτη ἀπὸ τῆς
κοινῆς χρήσεως ἐντελῶς ἐξέλιπε· διότι
τίς ὑπομένει νὰ ἐκδώσῃ ἀντὶ τῆς βλά-
βης τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ μάλιστα τὴν
θυγατέρα, ὥστε σχεδὸν διὰ τοῦ [ἐκδι-
δομένου] σώματος ὁ πατὴρ μᾶλλον ἢ
ὁ υἱὸς νὰ διακινδυνεύῃ, ἀφοῦ ἐπὶ τῶν
θυγατέρων καὶ λόγος αἰδοῦς τοῦτο καλῶς
ἀποκλείει; διὰ τοῦτο δ' ἐγένετο δεκτὸν
ὅτι ἐπὶ δούλων μόνον πρέπει νὰ παρέ-
χωνται ἀγωγαὶ βλάβης, καθόσον παρὰ
τοῖς παλαιοῖς ἑρμηνευταῖς τῶν νόμων
εὑρίσκομεν συχνότατα λεγόμενον, ὅτι
αὐτοὶ οἱ ὑπεξούσιοι υἱοὶ διὰ τὰ πλημ-
μελήματά των δύνανται νὰ ἐναχθῶσιν

VIIII[1].

Si quadrupes pauperiem fecisse dicitur.

Animalium nomine, quae ratione carent, si quidem lascivia aut fervore aut feritate pauperiem fecerint, noxalis actio lege duodecim tabularum prodita est (quae animalia si noxae dedantur, proficiunt reo ad liberationem, quia ita lex duodecim tabularum scripta est): puta si equus calcitrosus

(1) Πανδ. (9. 1)

9.

Ἐὰν τετράποδον λέγηται ὅτι ἐποίησε ζημίαν.

Ἕνεκα ζώων ἐστερημένων λογικοῦ
ἂν μὲν ἐξ ἀκρασίας ἢ θυμοῦ ἢ ἀγριό-
τητος ἐποίησαν ζημίαν, ἀγωγὴ βλάβης
ἐκ τοῦ δωδεκαδέλτου νόμου παρήχθη
(τὰ δὲ ζῷα, ἐὰν ἀντὶ τῆς βλάβης ἐκ-
δίδωνται, συντελοῦσιν εἰς ἀπαλλαγὴν
τοῦ ἐναγομένου, διότι οὕτως ἐν τῷ δω-
δεκαδέλτῳ ἐγράφη)· λ. χ. ἐὰν ἵππος λακτιστικὸς ἐλάκτισεν, ἢ βοῦς
συνειθίζων νὰ κερατίζῃ, ἐκέρατισεν

alce percusserit aut bos cornu etere solitus petierit. haec autem actio in his, quae contra naturam moventur, locum habet: eterum si genitalis sit feritas, essat. Denique si ursus fugit a omino et sic nocuit, non potest uondam dominus conveniri, quia esinit dominus esse, ubi fera vasit pauperies autem est damum sine iniuria facientis datum: ec enim potest animal iniuriam ecisse dici, quod sensu caret. aec quod ad noxalem actionem ertinet.

Ceterum sciendum est aedilio edicto prohiberi nos canem errem aprum ursum leonem ibi abere, qua vulgo iter fit: et si dversus ea factum erit et nocium homini libero esse dicetur, uod bonum et aequum iudici vietur, tanti dominus condemneur, ceterarum rerum, quanti amnum datum sit, dupli. praeter as autem aedilicias actiones et e pauperie locum habebit: numquam enim actiones praesertim oenales de eadem re concurrenes alia aliam consumit.

αὕτη δ' ἡ ἀγωγὴ λαμβάνει χώραν ἐπὶ ἐκείνων, ἅτινα ἐναντίον τῆς φύσεως ἐνεργοῦσιν· ἄλλως ἐὰν ἐκ γενετῆς εἶνε ἡ ἀγριότης, ἀργεῖ. Ὅθεν ἐὰν ἄρκτος ἔφυγεν ἀπὸ τὸν κύριον, καὶ οὕτως ἔβλαψε, δὲν δύναται ποσῶς ὁ κύριος νὰ ἐναχθῇ, διότι ἔπαυσε νὰ εἶνε κύριος, ἅμα τὸ θηρίον ἐξέφυγε· pauperies δὲ εἶνε ζημία ἄνευ ἀδικήματος τοῦ ποιοῦντος γενομένη· καθόσον δὲν δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι τὸ ζῷον ἐποίησεν ἀδίκημα, διότι στερεῖται νοός· ταῦτα ὡς πρὸς τὴν ἀγωγὴν τῆς βλάβης.

1 Περαιτέρω δέον νὰ γνωσθῇ, ὅτι ὑπὸ τοῦ ἀγορανομικοῦ διατάγματος ἀπαγορεύεται νὰ ἔχωμεν κύνα, χοῖρον, κάπρον, ἄρκτον, λέοντα ἐκεῖ, ἔνθα γίνεται κοινῶς δίοδος· ἂν δὲ παρὰ ταῦτα ἤθελε γείνει, καὶ λέγηται ὅτι ἐβλάβη ἄνθρωπος ἐλεύθερος, ὁ κύριος θέλει καταδικάζεσθαι εἰς τοσοῦτον, ὅσον εἰς τὸν δικαστὴν ἤθελε φανῇ καλὸν καὶ ἴσον, διὰ δὲ [βλάβην] τῶν λοιπῶν πραγμάτων [θέλει καταδικάζεσθαι] εἰς τὸ διπλοῦν τῆς γενομένης βλάβης· ἐκτὸς δὲ τῶν ἀγορανομικῶν τούτων ἀγωγῶν καὶ ἡ περὶ ζημίας λαμβάνει χώραν· διότι οὐδέποτε αἱ ἀγωγαὶ ἰδίως αἱ ποινικαὶ περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος συντρέχουσαι καταναλίσκουσιν ἀλλήλας.

X[1].

De his per quos agere possumus.

Nunc admonendi sumus agere posse quemlibet aut suo nomine aut alieno. alieno veluti procuratorio tutorio curatorio, cum olim in usu fuisset alterius nomine

(1) Πανδ. (3. 3) — Κωδ. (2. 13)

10.

Περὶ ἐκείνων δι' ὧν δυνάμεθα νὰ ἐνάγωμεν.

Ἤδη πρέπει νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι δύναταί τις νὰ ἐνάγῃ εἴτε ἐν ἰδίῳ ὀνόματι εἴτε ἐν ἀλλοτρίῳ· ἐν ἀλλοτρίῳ λ. χ. ὡς πληρεξούσιος, ἐπίτροπος, κηδεμών, ἐνῷ ἄλλοτε ἦτο ἐν χρήσει, ὅτι δὲν ἠδύνατό τις νὰ ἐνάγῃ ἐν ὀνόματι

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

agere non posse nisi pro populo, pro libertate, pro tutela. praeterea lege Hostilia permissum est furti agere eorum nomine, qui apud hostes essent aut rei publicae causa abessent quive in eorum cuius tutela essent. et quia hoc non minimam incommoditatem habebat, quod alieno nomine neque agere neque excipere actionem licebat, coeperunt homines per procuratores litigare: nam et morbus et aetas et necessaria peregrinatio itemque aliae multae causae saepe impedimento sunt, quo minus rem suam ipsi

1 exsequi possint. Procurator neque certis verbis neque praesente adversario, immo plerumque ignorante eo constituitur: cuicumque enim permiseris rem tuam agere aut defendere, is procurator intel-
2 legitur. Tutores et curatores quemadmodum constituuntur, primo libro expositum est.

XI[1].

De satisdationibus.

Satisdationum modus alius antiquitati placuit, alium novitas per usum amplexa est.

Olim enim si in rem agebatur, satisdare possessor compellebatur, ut, si victus nec rem ipsam restitueret nec litis aestimationem, potestas esset petitori aut cum eo agendi aut cum fideiussoribus eius. quae satisdatio appellatur iudicatum solvi: unde autem sic appellatur, facile est intellegere: nam-

(1) Πανδ. (2. 8) — Κωδ. (2. 57)

ἄλλου, ἐκτὸς ὑπὲρ τοῦ δήμου, ὑπὲρ ἐλευθερίας, ὑπὲρ ἐπιτροπείας· ἐκτὸς τούτων ὑπὸ τοῦ Ὀρτενσίου νόμου ἐπετράπη, ὥστε νὰ ἐνάγῃ τις ἐπὶ κλοπῇ ἐν ὀνόματι ἐκείνων, οἵτινες ἤθελον εἶσθαι παρ' ἐχθροῖς, ἢ ἕνεκα τῆς πολιτείας ἀπόντες, ἢ οἵτινες ἤθελον εἶσθαι ὑπὸ ἐπιτροπείαν τινὸς ἐξ αὐτῶν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐχὶ μικρὰν δυσχέρειαν παρεῖχεν, ὅτι ἐν ἀλλοτρίῳ ὀνόματι οὔτε νὰ ἐναγάγῃ τις οὔτε ν' ἀποδεχθῇ ἀγωγὴν ἐπετρέπετο, ἤρξαντο οἱ ἄνθρωποι διὰ πληρεξουσίων νὰ δικολογῶσι· διότι καὶ νόσος καὶ ἡλικία καὶ ἀναγκαία ἀποδημία, πρὸς δὲ ἄλλαι πολλαὶ αἰτίαι συχνὰ ἐμποδίζουσιν, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐπιδιώξωσιν αὐτοὶ [οἱ ἐνδιαφερόμενοι] τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν. Πληρεξούσιος οὔτε δι' ὡρισμένων ῥημάτων οὔτε παρόντος τοῦ ἀντιθέτου, μάλιστα πολλάκις ἀγνοοῦντος τοῦτο διορίζεται· διότι εἰς οἱονδήποτε ἤθελες ἐπιτρέψει νὰ ἐγείρῃ ἀγωγήν σου ἢ νὰ ὑπερασπίσῃ, οὗτος πληρεξούσιος θεωρεῖται.
2 Ἐπίτροποι καὶ κηδεμόνες τίνι τρόπῳ διορίζονται, ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ ἐξετέθη.

11.

Περὶ ἱκανοδοσιῶν.

Τῶν ἱκανοδοσιῶν ἄλλος μὲν τρόπος ἤρεσεν εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ἄλλον δ' οἱ νεώτεροι διὰ τῆς χρήσεως ἠσπάσθησαν.

Διότι τὸ πάλαι ἐὰν ἠγείρετο ἐμπραγματος ἀγωγή, ὁ νομεὺς ἐξηναγκάζετο εἰς ἱκανοδοσίαν, ὥστε, ἐὰν ἡττώμενος μήτε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἀπεκαθίστα, μήτε τῆς δίκης τὴν διατίμησιν, νὰ ἠδύνατο ὁ ἐνάγων εἴτε αὐτὸν νὰ ἐναγάγῃ εἴτε τὸν ἐγγυητὴν τούτου. αὕτη δ' ἡ ἱκανοδοσία ἐκαλεῖτο καταβολὴ τοῦ δεδικασμένου· πόθεν δ' οὕτως ὀνομάζεται, εὔκολον εἶνε νὰ κατανοήσῃ τις;

ue stipulatur quis, ut solveretur bi quod fuerit iudicatum. multo agis is, qui in rem actione conebatur, satisdare cogebatur, alieno nomine iudicium accipiebat. ipse autem qui in rem agebat, si suo nomine petebat, satisare non cogebatur. procurator ero si in rem agebat, satisdare ubebatur ratam rem dominum abiturum: periculum enim erat, e iterum dominus de eadem re xperiatur. tutores et curatores odem modo quo et procuratores atisdare debere verba edicti faiebant. sed aliquando his agenti-

bus satisdatio remittebatur. Haec ta erant. si in rem agebatur. sin ero in personam, ab actoris quiem parte eadem optinebant, quae iximus in actione qua in rem gitur. ab eius vero parte cum uo agitur si quidem alieno nomine, aliquis intervenerit, omnimodo satisdaret, quia nemo defensor in aliena re sine satisdaione idoneus esse creditur. quod si proprio nomine aliquis iudicium accipiebat in personam, iudicatum solvi satisdare non cogeba-
2 tur. Sed haec hodie aliter observantur. sive enim quis in rem actione convenitur sive personali suo nomine, nullam satisdationem propter litis aestimationem dare compellitur, sed pro sua tantum persona, quod iudicio permaneat usque ad terminum litis, vel committitur suae promissioni cum iureiurando, quam iuratoriam cautionem vocant, vel nudam promissionem vel satisdationem pro

διότι τις ἐπερωτᾷ, νὰ καταβληθῇ ἑαυτῷ τὸ ἐπιδικασθέν· πολὺ περισσότερον ἐκεῖνος, ὅστις δι' ἐμπραγμάτου ἀγωγῆς ἐνήγετο, ἠναγκάζετο νὰ ἱκανοδοτήσῃ, ἐὰν ἐν ἀλλοτρίῳ ὀνόματι ἀνεδέχετο τὴν δίκην. ἐκεῖνος δέ, ὅστις ἐμπραγμάτως ἐνήγαγεν, ἐὰν ἐν ἰδίῳ ὀνόματι ἀπῄτει, δὲν ἠναγκάζετο εἰς ἱκανοδοσίαν· ὁ πληρεξούσιος ὅμως ἐὰν ἐμπραγμάτως ἐνήγαγε, διετάσσετο νὰ ἱκανοδοτήσῃ, ὅτι θὰ ἐγκρίνῃ ὁ κύριος· διοτι ἦτο κίνδυνος, μὴ ἐκ νέου ὁ κύριος περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐναγάγῃ· οἱ ἐπίτροποι καὶ κηδεμόνες κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν καὶ οἱ πληρεξούσιοι ὤφειλον νὰ ἱκανοδοτῶσιν, ἀνεφέρετο ἐν τῷ διατάγματι τοῦ πραίτωρος· ἀλλ' ἐνίοτε ἐναγόντων αὐτῶν ἡ ἱκανοδοσία παραλείπετο. Ταῦτα ὅμως ἦσαν. ἐὰν ἐμπράγματος ἀγωγὴ ἠγείρετο. ἂν ὅμως προσωπική, ὡς πρὸς μὲν τὸν ἐνάγοντα ἴσχυον ταῦτα, ἅτινα εἴπωμεν ἐπὶ ἐμπραγμάτου ἀγωγῆς· ὡς πρὸς τὸ μέρος ὅμως τοῦ ἐναγομένου, ἂν μὲν ἐν ἀλλοτρίῳ ὀνόματι ἐμεσολάβησέ τις, ἐξάπαντος πρέπει νὰ ἱκανοδοτῇ, καθόσον οὐδεὶς θεωρεῖται ἀξιόχρεως ὑπερασπιστὴς ἐπὶ ἀλλοτρίας ὑποθέσεως ἄνευ ἱκανοδοσίας· ἂν ὅμως τις ἐν ἰδίῳ ὀνόματι ἀνεδέχετο ἀγωγὴν προσωπικήν, δὲν ἠναγκάζετο νὰ ἱκανοδοτήσῃ ὅτι θὰ καταβληθῇ τὸ

2 ἐπιδικασθέν. Ἀλλὰ ταῦτα σήμερον ἄλλως τηροῦνται· διότι εἴτε τις δι' ἐμπραγμάτου ἀγωγῆς ἐνάγεται εἴτε διὰ προσωπικῆς ἐν ἰδίῳ ὀνόματι, οὐδεμίαν ἱκανοδοσίαν διὰ τὴν διατίμησιν τῆς δίκης ἀναγκάζεται νὰ δώσῃ, ἀλλὰ μόνον διὰ τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον, ὅτι θέλει ἐπιμείνει ἐν τῇ ἀγωγῇ μέχρι πέρατος τῆς δίκης, εἴτε ἐνισχύει τὴν ὑπόσχεσίν του δι' ὅρκου, ἣν ἔνορκον ἀσφάλειαν καλοῦσιν, εἴτε ἁπλῆν ὑπόσχεσιν ἢ ἱκανοδοσίαν ἀναλόγως τῆς ποιότη-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

qualitate personae suae dare com-
3 pellitur. Sin autem per procu-
ratorem lis vel infertur vel susci-
pitur, in actoris quidem persona,
si non mandatum actis insinua-
tum est vel praesens dominus li-
tis in iudicio procuratoris sui per-
sonam confirmaverit, ratam rem
dominum habiturum satisdatio-
nem procurator dare compellitur:
eodem observando et si tutor vel
curator vel aliae tales personae,
quae alienarum rerum guberna-
tionem receperunt, litem quibus-
4 dam per alium inferunt. Sin
vero aliquis convenitur, si qui-
dem praesens procuratorem dare
paratus est, potest vel ipse in iu-
dicium venire et sui procuratoris
personam per iudicatum solvi sa-
tisdationis sollemnes stipulationes
firmare vel extra iudicium satis-
dationem exponere, per quam
ipse sui procuratoris fideiussor
existit pro omnibus iudicatum
solvi satisdationis clausulis. ubi et
de hypotheca suarum rerum con-
venire compellitur, sive in iudicio
promiserit sive extra iudicium
caverit, ut tam ipse quam heredes
eius obligentur: alia insuper cau-
tela vel satisdatione propter per-
sonam ipsius exponenda, quod
tempore sententiae recitandae in
iudicio invenietur, vel si non ve-
nerit, omnia dabit fideiussor, quae
condemnationi continentur, nisi

5 fuerit provocatum. Si vero reus
praesto ex quacumque causa non
fuerit et alius velit defensionem
subire, nulla differentia inter ac-
tiones in rem vel personales in-

τος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀναγκάζεται
3 νὰ δώσῃ. Ἂν ὅμως διὰ πληρεξου-
σίου δίκη εἴτε ἐγείρηται εἴτε ἀναλαμ-
βάνηται, ὡς πρὸς μὲν τὸ πρόσωπον τοῦ
ἐνάγοντος, ἂν μὴ ἡ ἐντολὴ ἐν τοῖς
πρακτικοῖς ἐδηλώθη, ἢ παρὼν ὁ κύριος
τῆς δίκης ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἐπεκύρωσε
τὸν ἑαυτοῦ πληρεξούσιον, ἀναγκάζεται
ὁ πληρεξούσιος νὰ παράσχῃ ἱκανοδο-
σίαν, ὅτι ὁ κύριος θέλει ἐγκρίνει τοῦ
αὐτοῦ τηρουμένου καὶ ἂν ἐπίτροπος ἢ
κηδεμὼν ἢ ἄλλα τοιαῦτα πρόσωπα,
ἅτινα τὴν διοίκησιν ἀλλοτρίων ὑποθέ-
σεων ἀνέλαβον, ἐγείρωσι κατά τινων
4 δίκην δι' ἄλλου. Ἂν ὅμως τις ἐνά-
γηται, ἐὰν μὲν παρὼν εἶνε ἕτοιμος νὰ
δώσῃ πληρεξούσιον, δύναται εἴτε αὐ-
τὸς νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν δίκην καὶ τὸ πρό-
σωπον τοῦ πληρεξουσίου του διὰ τῶν
πανηγυρικῶν ἐπερωτήσεων τῆς ἱκανο-
δοσίας, ὅτι θὰ καταβληθῇ τὸ δεδικασ-
μένον, νὰ ἐπικυρώσῃ, εἴτε ἐξωδίκως νὰ
παράσχῃ ἱκανοδοσίαν, δι' ἧς αὐτὸς οὗ-
τος γίνεται ἐγγυητὴς τοῦ πληρεξουσίου
του καθ' ὅλους τοὺς ὅρους τῆς ἱκανο-
δοσίας περὶ καταβολῆς τοῦ δεδικασ-
μένου· ἐνταῦθα δὲ καὶ περὶ ὑποθήκης
τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων ἀναγκάζεται
νὰ ἐναγάγῃ, εἴτε ἐπὶ δικαστηρίου ὑ-
πεσχέθη εἴτε ἐξωδίκως παρέσχεν ἀσφά-
λειαν, ὥστε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ κληρονό-
μοι αὐτοῦ νὰ ἐνέχωνται· ἄλλης πρὸς
τούτοις ἀσφαλείας ἢ ἱκανοδοσίας διὰ
τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τούτου παρεχομέ-
νης, ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκδόσεως
τῆς ἀποφάσεως θέλει παρευρεθῆ ἐν δι-
καστηρίῳ, εἴτε ἐὰν μὴ ἔλθῃ, θέλει ὁ
ἐγγυητὴς δώσει πάντα, ὅσα ἐν τῇ κα-
ταδίκῃ περιέχονται, ἐκτὸς ἂν γείνῃ ἔ-
5 φεσις. Ἂν ὅμως ὁ ἐναγόμενος δὲν ἦτο
ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας παρών, ἕτερος δὲ
θέλῃ ν' ἀναδεχθῇ τὴν ὑπεράσπισιν, ἄνευ
οὐδεμιᾶς διαφορᾶς μεταξὺ ἀγωγῶν ἐμ-
πραγμάτων ἢ προσωπικῶν δύναται νὰ

oducenda potest hoc facere, ita men ut satisdationem iudicatum lvi pro litis praestet aestima- one. nemo enim secundum vete- m negulam, ut iam dictum est, ienae rei sine satisdatione de- fensor idoneus intellegitur. Quae nnia apertius et perfectissime a ttidiano iudiciorum usu in ip- s rerum documentis apparent. Quam formam non solum in hac gia urbe, sed et in omnibus ostris provinciis, etsi propter nperitiam aliter forte celebra- ntur, optinere censemus, cum ecesse est omnes provincias ca- t omnium nostrarum civitatum, est hanc regiam urbem, eius- e observantiam sequi

πράξῃ τοῦτο, οὕτως ὅμως ὥστε νὰ παρέχῃ ἱκανοδοσίαν περὶ καταβολῆς τοῦ δεδικασμένου ἀναλόγως τῆς διατιμήσεως τῆς δίκης· διότι κατ' ἀρχαῖον κανόνα, οὐδείς, ὡς ἤδη ἐλέχθη, θεωρεῖται ἀξιόχρεως ὑπερασπιστὴς ἀλλοτρίας ὑποθέσεως ἄνευ ἱκανοδοσίας. Ταῦτα πάντα καταδηλότερον καὶ ἐντελέστερον ἐκ τῆς καθημερινῆς τῶν δικαστηρίων χρήσεως ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων καταφαίνονται. Ὁ κανὼν δὲ οὗτος οὐχὶ μόνον ἐν τῇ βασιλίδι ταύτῃ πόλει, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσαις ἡμῶν ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ ἂν δι' ἀμαθειαν ἄλλως τυχὸν συνειθίζετο, ὁρίζομεν νὰ ἰσχύῃ, καθόσον εἶνε ἀνάγκη πάσαι αἱ ἐπαρχίαι νὰ ἀκολουθῶσι τὴν πρώτην ἁπασῶν τῶν ἡμετέρων πόλεων, ἤτοι ταύτην τὴν βασιλίδα πόλιν, καὶ τὰς συνηθείας αὐτῆς.

XII.

e perpetuis et temporalibus actionibus et quae ad heredes vel in heredes transeunt.

Hoc loco admonendi sumus eas uidem actiones, quae ex lege senatusve consulto sive ex sacris constitutionibus proficiscuntur, perpetuo solere antiquitus competere, donec sacrae constitutiones am in rem quam personalibus ctionibus certos fines dederunt: s vero, quae ex propria praetoris iurisdictione pendent, plerumque intra annum vivere (nam et osius praetoris intra annum erat mperium). aliquando tamen et in erpetuum extenduntur, id est sque ad finem constitutionibus

12.

Περὶ διηνεκῶν καὶ προσκαίρων ἀγωγῶν καὶ ἐκείνων, αἵτινες εἰς τοὺς κληρονόμους ἢ ἐναντίων τῶν κληρονόμων μεταβαίνουσι.

Ἐνταῦθα δέον νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι ἐκεῖναι μὲν αἱ ἀγωγαί, αἵτινες ἐκ τοῦ νόμου ἢ συγκλητικοῦ δόγματος, εἴτε ἐξ αὐτοκρατορικῶν διατάξεων πηγάζουσι, διηνεκῶς ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἤρμοζον, ἕως οὗ αὐτοκρατορικὴ διάταξις ἔθηκε ὡρισμένα ὅρια εἴς τε τὰς ἐμπραγμάτους καὶ τὰς προσωπικὰς ἀγωγάς· ἐκεῖναι δέ, αἵτινες ἐκ τῆς ἰδίας τοῦ πραίτωρος δικαιοδοσίας ἤρτηνται, συνήθως ἐν ἔτος διαρκοῦσι (διότι καὶ αὐτοῦ τοῦ πραίτωρος τὸ ἀξίωμα ἦτο δι' ἓν ἔτος). ἐνίοτε ὅμως καὶ ἐπὶ τὸ διηνεκὲς ἐκτείνονται, ἤτοι μέχρι τοῦ ὑπὸ τῶν διατάξεων εἰσαχθέντος ὁρίου· τοιαῦται εἶνε ἐκεῖ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

introductum: quales sunt hae, quas bonorum possessori ceterisque qui heredis loco sunt accommodat. furti quoque manifesti actio, quamvis ex ipsius praetoris iurisdictione proficiscatur, tamen perpetuo datur: absurdum enim esse existimavit anno eam termi-
1 nari. Non omnes autem actiones, quae in aliquem aut ipso iure competunt aut a praetore dantur, et in heredem aeque competunt aut dari solent. est enim certissima iuris regula ex maleficiis poenales actiones in heredem non competere, veluti furti, vi bonorum raptorum, iniuriarum, damni iniuriae. sed heredibus huiusmodi actiones competunt nec denegantur, excepta iniuriarum actione et si qua alia similis inveniatur. aliquando tamen etiam ex contractu actio contra heredem non competit, cum testator dolose versatus sit et ad heredem eius nihil ex eo dolo pervenerit. poenales autem actiones, quas supra diximus, si ab ipsis principalibus personis fuerint contestatae, et heredibus dantur et contra heredes tran-

2 seunt. Superest ut admoneamus, quod si ante rem iudicatam is cum quo actum est satisfaciat actori, officio iudicis convenit eum absolvere, licet iudicii accipiendi tempore in ea causa fuisset, ut damnari debeat: et hoc est, quod ante vulgo dicebatur omnia iudicia absolutoria esse.

ναι, ἃς παρέχει εἰς τὸν διακάτοχον περιουσίας καὶ τοὺς λοιποὺς εἰς θέσιν κληρονόμου ὄντας· ὡσαύτως ἡ τῆς φανερᾶς κλοπῆς ἀγωγή, καίτοι ἐκ τῆς διαδικασίας αὐτοῦ τοῦ πραίτωρος πηγάζει, ὅμως διηνεκῶς δίδεται· διότι ἐθεώρησεν ὅτι εἶνε ἄτοπον ἐντὸς τοῦ ἔτους νὰ

1 παύῃ αὕτη. Οὐχὶ δὲ πᾶσαι αἱ ἀγωγαί, αἵτινες κατά τινος εἴτε αὐτοδικαίως ἀρμόζουσιν εἴτε ὑπὸ τοῦ πραίτωρος δίδονται, καὶ κατὰ τοῦ κληρονόμου ὁμοίως ἀρμόζουσιν ἢ συνήθως δίδονται· διότι ὑπάρχει βεβαιότατος τοῦ δικαίου κανών, ὅτι αἱ ἐκ κακοπραξιῶν ποινικαὶ ἀγωγαὶ κατὰ τοῦ κληρονόμου δὲν ἁρμόζουσιν, ὡς ἡ τῆς κλοπῆς, ἡ τῶν βίᾳ ἁρπαγέντων, ἡ τοῦ ἀδικήματος, ἢ τῆς ἀδίκου βλάβης· ἀλλ' εἰς τοὺς κληρονόμους αἱ τοιαῦται ἀγωγαὶ ἁρμόζουσιν, οὐδ' ἀφαιροῦνται [ἀπ' αὐτῶν] ἐξαιρέσει τῆς ἐκ τοῦ ἀδικήματος ἀγωγῆς, καὶ ἥτις ἄλλη ὁμοία ὑπάρχει· ἐνίοτε ὅμως καὶ ἡ ἐκ συμβολαίου ἀγωγὴ ἐναντίον τοῦ κληρονόμου δὲν ἁρμόζει, ἐὰν ὁ διαθέτης δολίως ἐδείχθη, εἰς δὲ τὸν κληρονόμον αὐτοῦ οὐδὲν ἐκ τοῦ δόλου τούτου περιῆλθεν· αἱ ποινικαὶ ὅμως ἀγωγαί, ἃς ἀνωτέρω ἀνεφέρομεν, ἐὰν μεταξὺ τῶν κυρίων προσώπων ἠγέρθησαν, καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους δίδονται καὶ ἐναντίον τῶν κληρονόμων μεταβαίνουσιν.

2 Ὑπολείπεται νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι ἐὰν πρὸ ἐκδικάσεως ὁ ἐναχθεὶς ἱκανοποιῇ τὸν ἐνάγοντα, εἰς τὸ καθῆκον τοῦ δικαστοῦ ἁρμόζει ν' ἀπαλλάξῃ ἐκεῖνον, καίτοι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἀγωγῆς ἐν τοιαύτῃ θέσει ἦτο, ὥστε ὤφειλε νὰ καταδικασθῇ· τοῦτο δὲ εἶνε, ὅπερ πρότερον κοινῶς ἐλέγετο, ὅτι πᾶσαι αἱ ἀγωγαὶ εἶνε ἀπαλλακτικαί.

XIII[1].

De exceptionibus.

Sequitur, ut de exceptionibus dispiciamus. comparatae sunt autem exceptiones defendendorum eorum gratia, cum quibus agitur: saepe enim accidit, ut, licet ipsa persecutio qua actor experitur iusta sit, tamen iniqua sit adver- 1 sus eum cum quo agitur Verbi gratia si metu coactus aut dolo inductus aut errore lapsus stipulanti Titio promisisti, quod non debueras promittere, palam est iure civili te obligatum esse et actio, qua intenditur dare te oportere, efficax est: sed iniquum est te condemnari ideoque datur tibi exceptio metus causa aut doli mali aut in factum composita ad

2 impugnandam actionem. Idem iuris est, si quis quasi credendi causa pecuniam stipulatus fuerit neque numeravit. nam eam pecuniam a te petere posse eum certum est: dare enim te oportet, cum ex stipulatu tenearis: sed quia iniquum est eo nomine te condemnari, placet exceptione pecuniae non numeratae te defendi debere, cuius tempora nos. secundum quod iam superioribus libris scriptum est, constitutione nostra 3 coartavimus. Praeterea debitor si pactus fuerit cum creditore, ne a se peteretur, nihilo minus obligatus manet, quia pacto convento obligationes non omnimodo dissolvuntur: qua de causa efficax est adversus eum actio, qua actor

(1) Πανδ. (44—1) — Κωδ. (8. 35)

13.

Περὶ ἐνστάσεων.

Ἀκολουθεῖ, ὥστε περὶ ἐνστάσεων νὰ ὁμιλήσωμεν· παρήχθησαν δ' αἱ ἐνστάσεις χάριν ὑπερασπίσεως ἐκείνων, καθ' ὧν ἐγείρεται ἀγωγή· διότι συγχνὰ συμβαίνει, ὥστε, καίτοι αὐτὴ ἡ ἀγωγή, δι' ἧς ὁ ἐνάγων ἐπιτίθεται, νὰ εἶνε δικαία, ὅμως νὰ εἶνε ἄνισος ἐναντίον ἐκεί- 1 νου, καθ' οὗ ἐνάγει. Λόγου χάριν ἐὰν ἐκ φόβου ἀναγκασθεὶς ἢ ὑπὸ δόλου κινηθεὶς ἢ ὑπὸ πλάνης ἀπατηθεὶς, ὑπεσχέθης εἰς τὸν ἐπερωτήσαντα Τίτιον, ὅ,τι δὲν ὤφειλες νὰ ὑποσχεθῇς, εἶνε φανερὸν ὅτι κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἐνέχεσαι, ἡ δὲ ἀγωγή, δι' ἧς ζητεῖται νὰ δώσῃς, εἶνε ἔγκυρος· ὅμως εἶνε ἄνισον νὰ καταδικασθῇς σύ, καὶ διὰ τοῦτο δίδεται εἰς σὲ ἔνστασις ἕνεκα φόβου ἢ δόλου ἢ ἐπὶ τοῦ γεγονότος στηριζομένη πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἀγωγῆς. 2 Τὸ αὐτὸ ἰσχύει, ἐάν τις οἱονεὶ πρὸς πίστωσιν ἐπηρώτησε χρήματα, ἀλλὰ δὲν ἐμέτρησε· διότι βέβαιον εἶνε ὅτι οὗτος δύναται ν' ἀπαιτήσῃ ἀπὸ σοῦ τὰ χρήματα ταῦτα, καθόσον ὀφείλεις σὺ νὰ δώσῃς, ὡς ἐξ ἐπερωτήσεως ἐνεχόμενος· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε ἄνισον νὰ καταδικασθῇς σὺ ἐκ τούτου, ἐγένετο δεκτὸν ὅτι διὰ τῆς ἐνστάσεως τῶν μὴ μετρηθέντων χρημάτων πρέπει νὰ ὑπερασπίσῃς σεαυτόν, ἧς (ἐνστάσεως) τὴν διάρκειαν δι' ἡμετέρας διατάξεως περιωρίσαμεν, κατὰ τὰ ἐν τοῖς ἀνωτέρω 3 βιβλίοις γραφέντα. Ἐκτὸς τούτων, ἐὰν ὁ ὀφειλέτης συνεφώνησε μετὰ τοῦ πιστωτοῦ, νὰ μὴ ἀπαιτηθῇ ἀπ' αὐτοῦ, οὐδὲν ἧττον μένει ἐνεχόμενος, διότι διὰ τοῦ συναφθέντος συμφώνου αἱ ἐνοχαὶ δὲν λύονται ἐξάπαντος· ἕνεκα τούτου ἔγκυρος εἶνε ἡ ἐναντίον ἐκείνου ἀγωγή, δι' ἧς ὁ ἐνάγων αἰτεῖται «ἐὰν φαί-

intendit «si paret eum dare oportere». sed quia iniquum est contra pactionem eum damnari, defenditur per exceptionem pacti
4 conventi. Aeque si debitor deferente creditore iuraverit nihil se dare oportere, adhuc obligatus permanet, sed quia iniquum est de periurio quaeri, defenditur per exceptionem iurisiurandi. in his quoque actionibus, quibus in rem agitur, aeque necessariae sunt exceptiones: veluti si petitore deferente possessor iuraverit eam rem suam esse et nihilo minus eandem rem petitor vindicet: licet enim verum sit quod intendit, id est rem eius esse, iniquum est tamen possessorem condemnari.
5 Item si iudicio tecum actum fuerit sive in rem sive in personam, nihilo minus obligatio durat et ideo ipso iure postea de eadem re adversus te agi potest: sed debes per exceptionem rei iudi-

νηται, ὅτι οὗτος ὀφείλει νὰ δώσῃ· » ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε ἄνισον ἐναντίον τῆς συμφωνίας νὰ καταδικασθῇ οὗτος, ὑπερασπίζει ἑαυτὸν διὰ τῆς ἐνστάσεως τοῦ
4 συναφθέντος συμφώνου. Ὡσαύτως ἐὰν ὁ ὀφειλέτης ἐπάγοντος τοῦ πιστωτοῦ ὡρκίσθη, ὅτι οὐδὲν ὀφείλει νὰ δώσῃ, εἰσέτι μένει ἐνεχόμενος, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε ἄνισον νὰ ἐνάγηται δι' ἐπιορκίαν, ὑπερασπίζει ἑαυτὸν διὰ τῆς ἐνστάσεως τοῦ ὅρκου· ὡσαύτως ἐπὶ τῶν ἀγωγῶν ἐκείνων, καθ' ἃς ἐμπραγμάτως ἐνάγεται τις, ἐπίσης εἶνε ἀναγκαῖαι αἱ ἐνστάσεις· ὡς ἐὰν τοῦ ἐνάγοντος ἐπάγοντος ὁ νομεὺς ὡρκίσθη, ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶνε ἰδικόν του, καὶ οὐδὲν ἧττον ὁ ἐνάγων τὸ αὐτὸ πρᾶγμα διεκδικῇ· καθόσον, καίτοι εἶνε ἀληθὲς ὅ,τι αἰτεῖται, ὅτι δηλ. τὸ πρᾶγμα εἶνε ἰδικόν του, ὅμως εἶνε ἄνισον νὰ κατα-
5 δικάζηται ὁ νομεύς. Ὡσαύτως ἐὰν ἠγέρθη κατὰ σοῦ ἀγωγὴ εἴτε πραγματικὴ εἴτε προσωπική, οὐδὲν ἧττον ἡ ἐνοχὴ διαρκεῖ, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοδικαίως κατόπιν περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐναντίον σοῦ δύναται νὰ ἐγερθῇ ἀγωγή· ὅμως πρέπει διὰ τῆς ἐνστάσεως τοὺ δεδικασμένου νὰ βοηθῆσαι.

6 catae adiuvari. Haec exempli causa rettulisse sufficiet alioquin quam ex multis variisque causis exceptiones necessariae sint, ex latioribus digestorum seu pandectarum libris intellegi potest.
7 Quarum quaedam ex legibus vel ex his, quae legis vicem optinent, vel ex ipsius praetoris iurisdictio-
8 (7) ne substantiam capiunt. Appellantur autem exceptiones aliae perpetuae et peremptoriae, aliae
9 (8) temporales et dilatoriae. Perpetuae et peremptoriae sunt, quae semper agentibus obstant et semper rem de qua agitur peremunt: qualis est exceptio doli mali et

6 Ταῦτα χάριν παραδείγματος ἀρκεῖ ὅτι ἀνεφέρομεν· ἄλλως ὅτι ἐκ πλείστων καὶ ποικίλων αἰτιῶν αἱ ἐνστάσεις εἶνε ἀναγκαῖαι, ἐκ τῶν εὐρυτέρων τῶν πανδεκτῶν βιβλίων δύναται νὰ νοηθῇ.

7 Τούτων τινὲς ἐκ τῶν νόμων εἴτε ἐξ ἐκείνων, ἅτινα νόμου ἰσχὺν ἔχουσιν, εἴτε ἐκ τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ τοῦ πραί-
8 τωρος λαμβάνουσιν ὑπόστασιν. Καλοῦνται δὲ αἱ ἐνστάσεις ἄλλαι μὲν διηνεκεῖς καὶ ἀνατρεπτικαί, ἄλλαι δὲ
9 πρόσκαιροι καὶ ἀναβλητικαί. Διηνεκεῖς καὶ ἀνατρεπτικαὶ εἶνε, ὅσαι πάντοτε εἰς τοὺς ἐναγοντας ἀντίκεινται, καὶ πάντοτε τὴν ὑπόθεσιν περὶ ἧς πρόκειται ἀνατρέπουσιν· τοιαύτη εἶνε ἡ ἔν-

quod metus causa factum est et pacti conventi, cum ita convenerit, ne omnino pecunia peteretur.

10 (9) Temporales atque dilatoriae sunt, quae ad tempus nocent et temporis dilationem tribuunt: qualis est pacti conventi, cum convenerit, ne intra certum tempus ageretur, veluti intra quinquennium. nam finito eo tempore non impeditur actor rem exsequi. ergo hi, quibus intra tempus agere volentibus obicitur exceptio aut pacti conventi aut alia similis, differre debent actionem et post tempus agere: ideo enim et dilatoriae istae exceptiones appellantur. alioquin, si intra tempus egerint obiectaque sit exceptio, neque eo iudicio quidquam consequerentur propter exceptionem nec post tempus olim agere poterant, cum temere rem in iudicium deducebant et consumebant, qua ratione rem amittebant. hodie autem non ita stricte haec procedere volumus, sed eum, qui ante tempus pactionis vel obligationis litem inferre ausus est, Zenonianae constitutioni subiacere censemus, quam sacratissimus legislator de his qui tempore plus petierunt protulit, ut et indutias, quas, si ipse actor sponte indulserit vel natura actionis continet, contempserat, in duplum habeant hi, qui talem iniuriam passi sunt, et post eas finitas non aliter litem suscipiant, nisi omnes expensas litis antea acceperint, ut actores tali poena perterriti tempora litium doceantur observare.

στασις τοῦ δόλου καὶ ἡ τοῦ ἕνεκα φόβου γενομένου. καὶ ἡ τοῦ συναφθέντος συμφώνου, ἐὰν οὕτω συνεφωνήθη, ὥστε οὐδόλως ν' ἀπαιτηθῶσι τὰ [ὀφειλόμενα] 10 χρήματα. Πρόσκαιροι καὶ ἀναβλητικαὶ εἶνε, ὅσαι προσκαίρως βλάπτουσι καὶ χρόνου ἀναβολὴν παρέχουσι· τοιαύτη εἶνε ἡ τοῦ συναφθέντος συμφώνου, ἐὰν συνεφωνήθη, νὰ μὴ ἐγερθῇ ἀγωγὴ ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον, λ. χ. ἐντὸς πενταετίας· διότι λήξαντος τοῦ χρόνου τούτου δὲν ἐμποδίζεται ὁ ἐναγων νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ὑπόθεσιν· λοιπὸν ἐκεῖνοι, εἰς οὓς ἐντὸς τοῦ χρόνου θέλοντας νὰ ἐναγάγωσιν ἀντίκειται ἡ ἔνστασις εἴτε τοῦ συναφθέντος συμφώνου εἴτε ἄλλη ὁμοία, ὀφείλουσι ν' ἀναβάλωσι τὴν ἀγωγὴν καὶ μετὰ τὸν [ὁρισθέντα] χρόνον νὰ ἐναγάγωσι· διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἀναβλητικαὶ καλοῦνται αἱ ἀγωγαὶ αὗται· ἄλλως, ἐὰν ἐντὸς τοῦ χρόνου ἐναγάγωσι καὶ ἀντιταχθῇ ἡ ἔνστασις, οὔτε ἐν τῇ δίκῃ ταύτῃ ἤθελον ἐπιτύχει τι ἕνεκα τῆς ἐνστάσεως, οὐδὲ μετὰ τὸν χρόνον θὰ ἠδύναντό ποτε νὰ ἐναγάγωσι, καθόσον ἀλογίστως ἤγαγον τὴν ὑπόθεσιν εἰς δίκην καὶ κατηνάλωσαν, ἐξ οὗ τὸ πρᾶγμα ἀπώλεσαν· σήμερον ὅμως οὐχὶ τοσοῦτον αὐστηρῶς θέλομεν νὰ γίνωνται ταῦτα, ἀλλ ἐκεῖνος, ὅστις πρὸ τοῦ χρόνου τῆς συμφωνίας ἢ τῆς ἐνοχῆς ἐτόλμησε νὰ ἐγείρῃ δίκην, ὡρίσαμεν νὰ ὑπόκηται εἰς τὴν διάταξιν τοῦ Ζήνωνος, ἣν ὁ ἱερώτατος νομοθέτης ἐξέδωκε περὶ ἐκείνων, οἵτινες κατὰ χρόνον περισσότερον ἀπήτησαν, ὥστε [ἐὰν] καὶ τὰς ἀνακωχάς, ἃς, εἴτε αὐτὸς ὁ ἐνάγων οἰκειοθελῶς παρέσχεν, εἴτε ἡ φύσις τῆς ἀγωγῆς περιέχει, περιεφρόνησε, νὰ ἔχωσι διπλᾶς ἐκεῖνοι, οἵτινες τοιαύτην ἀδικίαν ἔπαθον, μετὰ δὲ τὴν λῆξιν αὐτῶν νὰ μὴ ἀναλαμβάνωσιν ἄλλως τὴν δίκην, ἐὰν μὴ πρῶτον πάσας τὰς δαπάνας τῆς δίκης ἤ-

11 (10) Praeterea etiam ex persona dilatoriae sunt exceptiones: quales sunt procuratoriae, veluti si per militem aut mulierem agere quis velit: nam militibus nec pro patre vel matre vel uxore nec ex sacro rescripto procuratorio nomine experiri conceditur: suis vero negotiis superesse sine offensa disciplinae possunt. eas vero exceptiones, quae olim procuratoribus propter infamiam vel dantis vel ipsius procuratoris opponebantur, cum in iudiciis frequentari nullo perspeximus modo, conquiescere sancimus, ne, dum de his altercatur, ipsius negotii disceptatio proteletur.

XIIII.

De replicationibus.

Interdum evenit, ut exceptio, quae prima facie iusta videatur, inique noceat. quod cum accidit, alia allegatione opus est adiuvandi actoris gratia, quae replicatio vocatur, quia per eam replicatur atque resolvitur vis exceptionis. veluti cum pactus est aliquis cum debitore suo, ne ab eo pecuniam petat, deinde postea in contrarium pacti sunt, id est ut petere creditori liceat: si agat creditor et excipiat debitor, ut ita demum condemnetur, si non convenerit, ne eam pecuniam creditor petat,

θελον λάβει, ὥστε οἱ ἐνάγοντες ὑπὸ τοιαύτης ποινῆς καταπτοούμενοι νὰ διδάσκωνται νὰ τηρῶσι τοὺς χρόνους τῶν ἀγωγῶν

11 Ἐκτὸς τούτων καὶ ἐκ τοῦ προσώπου ὑπάρχουσιν ἐνστάσεις ἀναβλητικαί· τοιαῦται εἶνε αἱ τῆς πληρεξουσιότητος, λ. χ. ἐάν τις θέλῃ νὰ ἐναγάγῃ διὰ στρατιώτου ἢ διὰ γυναικός· διότι εἰς στρατιώτας οὔτε ὑπὲρ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς ἢ τῆς συζύγου οὐδὲ δυνάμει αὐτοκρατορικῆς ἀντεπιστολῆς ἐπιτρέπεται ὡς πληρεξούσιοι νὰ ἐναγάγωσι· τῶν ἰδίων ὅμως ὑποθέσεων νὰ προΐστανται ἄνευ προσβολῆς τῆς πειθαρχίας δύνανται ἐκεῖναι ὅμως αἱ ἐνστάσεις, αἵτινες τὸ πάλαι εἰς πληρεξουσίους ἕνεκα τῆς ἀτιμίας εἴτε τοῦ δίδοντος εἴτε αὐτοῦ τοῦ πληρεξουσίου ἀντετάσσοντο, ἐπειδὴ παρετηρήσαμεν ὅτι οὐδαμῶς εἶνε ἐν χρήσει παρὰ τοῖς δικαστηρίοις, ὡρίσαμεν νὰ ἀργῶσιν, ἵνα μή, ἐνῷ περὶ αὐτῶν γίνεται ἔρις, αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως ἡ διάγνωσις ἀναβάλληται.

14.

Περὶ ἀντενστάσεων.

Ἐνίοτε συμβαίνει, ὥστε ἡ ἔνστασις ἥτις ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται δικαία, ἐναντίον τῆς ἰσότητος νὰ βλάπτῃ· τοῦτο ἐὰν συμβαίνῃ, εἶνε ἀνάγκη πρὸς βοήθειαν τοῦ ἐνάγοντος νὰ προβληθῇ ἑτέρα, ἥτις ἀντένστασις (replicatio) καλεῖται, διότι δι' αὐτῆς γίνεται ἀνταπάντησις καὶ διαλύεται ἡ ἰσχὺς τῆς ἐνστάσεως· λ. χ. ἐάν τις συνεφώνησε μετὰ τοῦ ὀφειλέτου αὐτοῦ νὰ μὴ ἀπαιτήσῃ ἀπ' αὐτοῦ τὰ χρήματα, κατόπιν δὲ ἀντιθέτως συνεφώνησαν, ἤτοι νὰ ἐπιτρέπηται εἰς τὸν πιστωτὴν ν' ἀπαιτήσῃ· ἐὰν ἐνάγῃ ὁ πιστωτής, ὁ δὲ ὀφειλέτης προβάλλῃ ἔνστασιν, ὥστε

nocet ei exceptio, convenit enim ita: namque nihilo minus hoc verum manet, licet postea in contrarium pacti sunt. sed quia iniquum est creditorem excludi, replicatio ei dabitur ex posteriore

1 pacto convento. Rursus interdum evenit, ut replicatio, quae prima facie iusta sit, inique noceat. quod cum accidit, alia allegatione opus est adiuvandi rei gratia, quae duplicatio vocatur. 2 Et si rursus ea prima facie iusta videatur, sed propter aliquam causam inique actori noceat, rursus allegatione alia opus est, qua actor adiuvetur, quae dicitur tri-

3 plicatio. Quarum omnium exceptionum usum interdum ulterius quam diximus varietas negotiorum introducit: quas omnes apertius ex latiore digestorum volu-

4 mine facile est cognoscere. Exceptiones autem, quibus debitor defenditur, plerumque accommodari solent etiam fideiussoribus eius: et recte, quia, quod ab his petitur, id ab ipso debitore peti videtur, quia mandati iudicio rediturus est eis, quod hi pro eo solverint. qua ratione et si de non petenda pecunia pactus quis cum reo fuerit, placuit proinde succurrendum esse per exceptionem pacti conventi illis quoque qui pro eo obligati essent, ac si et cum ipsis pactus esset, ne ab eis ea pecunia peteretur. sane quaedam exceptiones non solent his accom-

τότε μόνον νὰ καταδικασθῇ, ἐὰν μὴ συνεφωνήθη, νὰ μὴ ἀπαιτήσῃ ὁ πιστωτὴς τὰ χρήματα,— βλάπτει ἐκεῖνον ἡ ἔνστασις, διότι συνεφωνήθη οὕτω· καθόσον οὐδὲν ἧττον τοῦτο μένει ἀληθές, καίτοι κατόπιν ἀντιθέτως συνεφώνησαν· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶνε ἄνισον ν' ἀποκλείηται ὁ πιστωτής, βέλει δοθῇ αὐτῷ ἀντένστασις ἐκ τοῦ μεταγενεστέρως 1 συναφθέντος συμφώνου. Ἐνίοτε πάλιν συμβαίνει, ὥστε ἀντένστασις, ἥτις ἐκ πρώτης ὄψεως εἶνε δικαία, ἐναντίον τῆς ἰσότητος νὰ βλάπτῃ· τοῦτο ἐὰν συμβαίνῃ, εἶνε ἀνάγκη πρὸς βοήθειαν τοῦ ἐναγομένου νὰ προβληθῇ ἑτέρα, ἥτις 2 ἐπαντένστασις καλεῖται. Καὶ αν πάλιν αὕτη ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνηται δικαία, ἀλλ' ἕνεκά τινος αἰτίας ἐναντίον τῆς ἰσότητος βλάπτῃ τὸν ἐνάγοντα, πάλιν εἶνε ἀνάγκη νὰ προβληθῇ ἑτέρα, δι' ἧς νὰ βοηθηθῇ ὁ ἐνάγων, λε-3 γομένη τριτένστασις. Τούτων πάντων τῶν ἐνστασεων τὴν χρῆσιν ἐνίοτε πέραν τοῦ ῥηθέντος ἡ ποικιλία τῶν περιπτώσεων εἰσαγει· ταύτας δὲ πασας καταφανέστερον ἐκ τοῦ εὐρυτέρου τῶν πανδεκτῶν τόμου εὔκολον εἶνε νὰ δικ-4 γνώσῃ τις. Αἱ ἐνστασεις δέ, δι' ὧν ὁ ὀφειλέτης ὑπερασπίζει ἑαυτόν, πολλάκις παρέχονται καὶ εἰς τοὺς ἐγγυητὰς αὐτοῦ· καὶ ὀρθῶς, καθόσον ὅ,τι ἀπ' αὐτῶν ἀπαιτεῖται, τοῦτο ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ὀφειλέτου θεωρεῖται ὅτι ἀπαιτεῖται, διότι διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἐντολῆς μέλλει ν' ἀποδώσῃ αὐτοῖς, ὅ,τι οὗτοι ὑπὲρ αὐτοῦ κατέβαλον· διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἄν τις περὶ μὴ ἀπαιτήσεως τῶν χρημάτων συνεφώνησε μετὰ τοῦ ὀφειλέτου, ἐγένετο δεκτὸν ὅτι ἐντεῦθεν δέον νὰ βοηθῶνται διὰ τῆς ἐνστάσεως τοῦ συναφθέντος συμφώνου καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπεχρεώθησαν, ὡσεὶ καὶ μετὰ τούτων συνεφωνήθη, νὰ μὴ ἀπαιτηθῶσιν ἀπ' αὐ-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

modari ecce enim debitor si bonis eius cesserit et cum eo creditor experiatur, defenditur per exceptionem «nisi bonis cesserit» : sed haec exceptio fideiussoribus non datur, scilicet ideo quia, qui alios pro debitore obligat, hoc maxime prospicit, ut, cum facultatibus lapsus fuerit debitor, possit ab his quos pro eo obligavit suum consequi.

τῶν τὰ χρήματα· βεβαίως ἐνστάσεις τινὲς δὲν παρέχονται αὐτοῖς συνήθως διότι λ. χ. ὁ ὀφειλέτης ἐὰν ἐξεχώρησε τὴν περιουσίαν του καὶ κατ' αὐτοῦ ὁ πιστωτὴς ἐνάγῃ, ὑπερασπίζει ἑαυτὸν διὰ τῆς ἐνστάσεως «ἐὰν μὴ ἐξεχώρησε τὴν περιουσίαν·» ἀλλ' αὕτη ἡ ἔνστασις δὲν δίδεται εἰς τοὺς ἐγγυητάς, διὰ τοῦτο βεβαίως, διότι, ὅστις ὑποχρεοῖ ἑτέρους ὑπὲρ τοῦ ὀφειλέτου, τοῦτο μάλιστα προβλέπει, ὥστε, ἐὰν ὁ ὀφειλέτης ἤθελεν ἀπολέσει τὴν περιουσίαν, νὰ δύναται νὰ λαμβάνῃ τὸ ἴδιον παρ' ἐκείνου, ὃν ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπεχρέωσε.

XV[1].

De interdictis.

Sequitur, ut dispiciamus de interdictis seu actionibus, quae pro his exercentur. erant autem interdicta formae atque conceptiones verborum, quibus praetor aut iubebat aliquid fieri aut fieri prohibebat. quod tum maxime faciebat, cum de possessione aut quasi possessione inter aliquos contendebatur.

1 Summa autem divisio interdictorum haec est, quod aut prohibitoria sunt aut restitutoria aut exhibitoria. prohibitoria sunt, quibus vetat aliquid fieri, vetuti vim sine vitio possidenti, vel mortuum inferenti, quo ei ius erit inferendi, vel in loco sacro aedificari, vel in flumine publico ripave eius aliquid fieri, quo peius navigetur. restitutoria sunt, quibus restitui aliquid iubet, veluti cum bonorum possessori possessionem eorum, quae quis pro herede aut pro pos-

(1) Πανδ. (43. 1) — Κωδ. (8. 1)

15

Περὶ παραγγελμάτων.

Ἔπεται, ὥστε νὰ πραγματευθῶμεν περὶ παραγγελμάτων εἴτε ἀγωγῶν, αἵτινες ἀντ' αὐτῶν ἐγείρονται. ἦσαν δὲ παραγγέλματα τύποι καὶ συναρμογαὶ ῥημάτων, δι' ὧν ὁ πραίτωρ εἴτε διέτασσε νὰ γείνῃ τι, εἴτε ἠμπόδιζε νὰ γείνῃ τοῦτο δὲ τότε μάλιστα ἐποίει, ὅταν περὶ νομῆς ἢ οἱονεὶ νομῆς μεταξύ τινων ὑπῆρχεν ἔρις.

1 Ὑψίστη δὲ διαίρεσις τῶν παραγγελμάτων εἶνε αὕτη, ὅτι εἴτε ἀπαγορευτικὰ εἶνε εἴτε ἀποκαταστατικὰ εἴτε παραστατικά. ἀπαγορευτικὰ εἶνε ἐκεῖνα, δι' ὧν ἀπαγορεύει νὰ γείνῃ τι, λ. χ. βία εἰς τὸν ἄνευ ἐλαττώματος νεμόμενον, εἴτε νεκρὸν κατατιθέμενον [ἐκεῖ] ἔνθα δικαιοῦται νὰ καταθέσῃ ἢ ἐν τόπῳ ἱερῷ νὰ οἰκοδομῇ, ἢ ἐν δημοσίῳ τόπῳ νὰ οἰκοδομῇ, ἢ ἐν δημοσίῳ ποταμῷ ἢ ἐν ὄχθῃ αὐτοῦ νὰ γίνηταί τι, ὥστε χειρότερον νὰ γίνηται ὁ πλοῦς· ἀποκαταστατικὰ δὲ εἶνε [ἐκεῖνα], δι' ὧν διαττάσσει ν' ἀποκαθίσταταί τι, λ. χ. εἰς τὸν διακάτοχον περιουσίας ἢ

sessore possidet ex ea hereditate, aut cum iubet ei, qui vi possessione fundi deiectus sit, restitui possessionem. exhibitoria sunt, per quae iubet exhiberi, veluti eum, cuius de libertate agitur, aut libertum, cui patronus operas indicere velit, aut parenti liberos, qui in potestate eius sunt. sunt tamen qui putant proprie interdicta ea vocari, quae prohibitoria sunt, quia interdicere est denuntiare et prohibere: restitutoria autem et exhibitoria proprie decreta vocari: sed tamen optinuit omnia interdicta appellari, quia

2 inter duos dicuntur. Sequens divisio interdictorum haec est, quod quaedam adipiscendae possessionis causa comparata sunt, quaedam retinendae, quaedam re-
3 ciperandae. Adipiscendae possessionis causa interdictum accommodatur bonorum possessori, quod appellatur quorum bonorum, eiusque vis et potestas haec est, ut, quod ex his bonis quisque, quorum possessio alicui data est, pro herede aut pro possessore possideat, id ei, cui bonorum possessio data est, restituere debeat. pro herede autem possidere videtur, qui putat se heredem esse: pro possessore is possidet, qui nullo iure rem hereditariam vel etiam totam hereditatem sciens ad se non pertinere possidet. ideo autem adipiscendae possessionis vocatur interdictum, quia ei tantum

νομὴ ἐκείνων, ἅτινά τις ὡς κληρονόμος ἢ ὡς νομεὺς νέμεται ἐκ τῆς κληρονομίας, εἴτε ὅταν διατάσσῃ ν' ἀποκαθίσταται ἡ νομὴ εἰς ἐκεῖνον ὅστις διὰ τῆς βίας ἀπεβλήθη τῆς νομῆς ἀγροῦ. παραστατικὰ δ' εἶνε [ἐκεῖνα], δι' ὧν διαττάσσει νὰ παρασταθῇ, λ. χ. ἐκεῖνος περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ὁποίου πρόκειται, εἴτε ὁ ἀπελεύθερος, εἰς ὃν ὁ πάτρων θέλει νὰ ἐπιβάλῃ ἐργασίας, εἴτε εἰς τὸν γονέα τὰ τέκνα, ἅτινα εἶνε ὑπεξούσια αὐτοῦ. ὑπάρχουσιν ὅμως τινὲς φρονοῦντες, ὅτι κυρίως παραγγέλματα καλοῦνται ἐκεῖνα, ἅτινα εἶνε ἀπαγορευτικά, διότι παραγγέλλειν εἶνε ἀναγγέλλειν καὶ ἀπαγορεύειν· τὰ δὲ ἀποκαταστατικὰ καὶ παραστατικὰ κυρίως διατάξεις καλοῦνται· ἀλλ' ὅμως ὑπερίσχυσε πάντα παραγγέλματα (interdicta) νὰ ὀνομάζωνται, διότι (μεταξὺ δύο ἐκδίδονται) inter duos dicun-
2 tur. Ἀκόλουθος διαίρεσις τῶν παραγγελμάτων εἶνε ἐκείνη, ὅτι τινὰ μὲν πρὸς ἀπόκτησιν νομῆς παρήχθησαν, τινὰ δὲ πρὸς διατήρησιν, τινὰ δὲ πρὸς ἀνα-

3 κτησιν. Πρὸς ἀπόκτησιν νομῆς παρέχεται παράγγελμα εἰς τὸν διακάτοχον περιουσίας, ὅπερ καλεῖται *ἧς κληρονομίας*, οὗτινος ἰσχὺς καὶ ἀποτέλεσμα εἶνε τοῦτο, ὥστε, ὅ,τι τις ἐκ κληρονομίας, ἧς ἡ νομὴ ἐδόθη εἰς ἕτερον, ὡς κληρονόμος ἢ ὡς διακάτοχος νέμεται, τοῦτο νὰ ὑποχρεῶται ν' ἀποκαθιστᾷ εἰς ἐκεῖνον, εἰς ὃν ἡ τῆς περιουσίας διακατοχὴ ἐδόθη. ὡς κληρονόμος δὲ θεωρεῖται ὅτι νέμεται, ὅστις νομίζει ἑαυτὸν κληρονόμον· ὡς νομεὺς δ' ἐκεῖνος νέμεται, ὅστις ἄνευ οὐδενὸς δικαιώματος νέμεται πρᾶγμα κληρονομιαῖον ἢ καὶ ὁλόκληρον κληρονομιαν γινώσκων ὅτι δὲν ἀνήκει εἰς ἑαυτόν· διὰ τοῦτο δὲ καλεῖται παράγγελμα ἀποκτήσεως τῆς νομῆς, διότι εἰς ἐκεῖνον

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

utile est, qui nunc primum conatur adipisci rei possessionem: itaque si quis adeptus possessionem amiserit eam, hoc interdictum ei inutile est. interdictum quoque, quod appellatur Salvianum, adipiscendae possessionis causa comparatum est eoque utitur dominus fundi de rebus coloni, quas is pro mercedibus fundi pignori futuras

4 pepigisset. Retinendae possessionis causa comparata sunt interdicta uti possidetis et utrubi, cum ab utraque parte de proprietate alicuius rei controversia sit et ante quaeritur, uter ex litigatoribus possidere et uter petere debeat. namque nisi ante exploratum fuerit, utrius eorum possessio sit, non potest petitoria actio institui, quia et civilis et naturalis ratio facit, ut alius possideat, alius a possidente petat. et quia longe commodius est possidere potius quam petere, ideo plerumt que et fere semper ingens existi contentio de ipsa possessione. commodum autem possidendi in eo est, quod, etiamsi eius res non sit qui possidet, si modo actor non potuerit suam esse probare, remanet suo loco possessio: propter quam causam, cum obscura sint utriusque iura, contra petitorem iudi-

4a cari solet. Sed interdicto quidem uti possidetis de fundi vel aedium possessione contenditur, utrubi vero interdicto de rerum mobilium possessione. quorum vis et potestas plurimam inter se differentiam apud veteres habebat: nam uti possidetis interdicto is

μόνον εἶνε ὠφέλιμον, ὅστις ἤδη τὸ πρῶτον ἐπιχειρεῖ ν' ἀποκτήσῃ τὴν νομὴν πράγματος· ὅθεν ἐάν τις ἀποκτήσας τὴν νομὴν ἀπώλεσεν αὐτήν, τὸ παράγγελμα τοῦτο θέλει εἶσθαι δι'αὐτὸν ἀνωφελές. ὡσαύτως τὸ παράγγελμα, ὅπερ Σαλβιανὸν καλεῖται, παρήχθη χάριν ἀποκτήσεως νομῆς, τοῦτο δὲ μεταχειρίζεται ὁ κύριος ἀγροῦ περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ ἐνοικιαστοῦ, ἅτινα οὗτος διὰ τὰ μισθώματα τοῦ ἀγροῦ συνε-
4 φώνησε νὰ εἶνε ἐνέχυρον. Πρὸς διατήρησιν δὲ νομῆς παρήχθησαν τὰ διατάγματα ὅπως *νέμεσθε* καὶ *ὑποτέρωθι*, ὅταν ἑκατέρωθεν ὑπάρχῃ ἔρις περὶ ἰδιοκτησίας πράγματός τινος, καὶ πρότερον ζητῆται, τίς τῶν διαδίκων δέον νὰ νέμηται καὶ τίς νὰ ἐναγάγῃ· διότι ἐὰν μὴ πρότερον ἐξετασθῇ, εἰς τίνος αὐτῶν θὰ εἶνε ἡ νομή, δὲν δύναται νὰ ἐγερθῇ ἡ περὶ ἰδιοκτησίας ἀγωγή, καθόσον καὶ ἀστικὸς καὶ φυσικὸς λόγος ποιεῖ, ὥστε ἕτερος μὲν νὰ νέμηται, ἕτερος δὲ παρὰ τοῦ νεμομένου ν' ἀπαιτῇ· ἐπειδὴ δὲ πολὺ εὐχερέστερον εἶνε νὰ νέμηταί τις μᾶλλον παρὰ ν' ἀπαιτῇ, διὰ τοῦτο πολλάκις καὶ σχεδὸν πάντοτε μεγίστη ὑπάρχει ἔρις περὶ αὐτῆς τῆς νομῆς· ἡ δ' εὐχέρεια τοῦ νομέως ἐν τούτῳ συνίσταται, ὅτι, καὶ ἂν μὴ τὸ πρᾶγμα εἶνε τοῦ νεμομένου, ἂν ὅμως ὁ ἐνάγων δὲν ἤθελε δυνηθῇ ν' ἀποδείξῃ ὅτι εἶνε ἰδικόν του, παραμένει ἡ νομὴ ὡς ἔχει· ἐκ τοῦ λόγου τούτου, ἐὰν εἶνε σκοτειναὶ τὰ δίκαια ἑκατέρου, ἐναντίον τοῦ ἐνάγοντος γίνεται συνήθως ἡ κρίσις. Ἀλλὰ
4a διὰ μὲν τοῦ παραγγέλματος ὅπως *νέμεσθε* ἐγείρεται ἔρις περὶ νομῆς ἀγροῦ ἢ οἰκίας, διὰ δὲ τοῦ παραγγέλματος *ὑποτέρωθι* περὶ νομῆς πραγματων κινητῶν. ἑκατέρου τούτων ἡ ἰσχὺς καὶ τὸ ἀποτέλεσμα πλείστην εἶχε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διαφοράν, καθόσον διὰ τοῦ παραγγέλματος *ὅπως νέμεσθε* ἐκεῖνος

vincebat, qui interdicti tempore possidebat, si modo nec vi nec clam nec precario nanctus fuerat ab adversario possessionem, etiamsi alium vi expulerit aut clam abripuerit alienam possessionem aut precario rogaverat aliquem, ut sibi possidere liceret: utrubi vero interdicto is vincebat, qui maiore parte eius anni nec vi nec clam nec precario ab adversario possidebat. hodie tamen aliter observatur: nam utriusque interdicti potestas quantum ad possessionem pertinet exaequata est, ut ille vincat et in re soli et in re mobili, qui possessionem nec vi nec clam nec precario ab adversario litis contestationis tempore

5 detinet. Possidere autem videtur quisque non solum, si ipse possideat, sed et si eius nomine aliquis in possessione sit, licet is eius iuri subiectus non sit, qualis est colonus et inquilinus: per eos quoque, apud quos deposuerit quis aut quibus commodaverit, ipse possidere videtur: et hoc est, quod dicitur retinere possessionem posse aliquem per quemlibet, qui eius nomine sit in possessione. quin etiam animo quoque retineri possessionem placet, id est ut, quamvis neque ipse sit in possessione neque eius nomine alius, tamen si non relinquendae possessionis animo, sed postea reversurus inde discesserit, retinere possessionem videtur. adipisci vero possessionem per quos aliquis potest, secundo libro exposuimus. nec ulla dubitatio est, quin animo solo posses-

ἐνίκα, ὅστις κατὰ τὸν χρόνον τοῦ παραγγέλματος ἐνέμετο, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ ἀπέκτησε παρὰ τοῦ ἀντιθέτου τὴν νομὴν βίᾳ ἢ λάθρᾳ ἢ παρακλήσει, ἀδιάφορον ἂν ἕτερον βίᾳ ἐξέβαλεν, εἴτε λάθρᾳ ἀφήρεσεν ἀλλοτρίαν νομὴν ἢ παρακλήσει ἔπεισεν ἕτερον, νὰ ἐπιτραπῇ ἑαυτῷ νὰ νέμηται· διὰ δὲ τοῦ παραγγέλματος ὁποτέρωθι, ἐκεῖνος ἐνίκα, ὅστις κατὰ τὸ μεγαλείτερον μέρος τοῦ ἔτους ἐκείνου οὔτε βίᾳ οὔτε λάθρᾳ οὔτε παρακλήσει παρὰ τοῦ ἀντιθέτου ἐνέμετο· σήμερον ὅμως ἄλλως ἰσχύει· διότι ἑκατέρου παραγγέλματος τὸ ἀποτέλεσμα, ὅσον εἰς τὴν νομὴν ἀποβλέπει, ἐξωμοιώθη, ὥστε ἐκεῖνος νὰ νικᾷ καὶ ἐπὶ πράγματος ἀκινήτου καὶ ἐπὶ πράγματος κινητοῦ, ὅστις οὔτε βίᾳ οὔτε λάθρᾳ οὔτε παρακλήσει εἶχε παρὰ τοῦ ἀντιθέτου τὴν νομὴν κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατάρξεως 5 τῆς δίκης. Θεωρεῖται δέ τις ὅτι νέμεται, οὐχὶ μόνον ἐὰν αὐτὸς νέμηται, ἀλλὰ καὶ ἂν ἐν ὀνόματι τούτου ἕτερος εἶνε ἐν τῇ νομῇ, καίτοι οὗτος δὲν ὑπόκειται εἰς τὸ δίκαιον ἐκείνου, οἷος εἶνε ὁ ἐνοικιαστὴς καὶ ὁ ἔνοικος· ὡσαύτως δι' ἐκείνων, παρ' οἷς κατέθηκέ τις ἢ εἰς οὓς ἐχρησιδάνεισε, θεωρεῖταί τις ὅτι νέμεται· τοῦτο δὲ εἶνε τὸ λεγόμενον ὅτι δύναταί τις νὰ διατηρῇ τὴν νομὴν δι' οἱουδήποτε, ὅστις ἐν ὀνόματι αὐτοῦ εἶνε ἐν τῇ νομῇ· μάλιστα δὲ καὶ διὰ τῆς διανοίας ἐγένετο δεκτὸν ὅτι διατηρεῖται ἡ νομή, ὥστε δηλ. καίτοι οὔτε αὐτὸς εἶνε ἐν τῇ νομῇ οὔτε ἕτερος ἐν ὀνόματι αὐτοῦ, ὅμως, ἐὰν μὴ μὲ διάνοιαν ἐγκαταλείψεως τῆς νομῆς, ἀλλὰ μέλλων κατόπιν νὰ ἐπανέλθῃ ἀπεχώρησεν ἐκεῖθεν, νὰ θεωρῆται ὅτι διατηρεῖ τὴν νομήν· ν' ἀποκτήσῃ δέ τις τὴν νομὴν διὰ τίνων δύναται, ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ ἐξεθέσαμεν· οὐδ' ὑπάρχει τις ἀμφιβολία, ὅτι διὰ μόνης τῆς διά-

6 sionem adipisci nemo potest. Reciperandae possessionis causa solet interdici, si quis ex possessione fundi vel aedium vi deiectus fuerit: nam ei proponitur interdictum unde vi, per quod is qui deiecit cogitur ei restituere possessionem, licet is ab eo qui vi deiecit vi vel clam vel precario possidebat. sed ex sacris constitutionibus, ut supra diximus, si quis rem per vim occupaverit, si quidem in bonis eius est, dominio eius privatur, si aliena, post eius restitutionem etiam aestimationem rei dare vim passo compellitur. qui autem aliquem de possessione per vim deiecerit, tenetur lege Iulia de vi privata aut de vi publica: sed de vi privata, si sine armis vim fecerit, sin autem cum armis eum de possessione expulerit, de vi publica. armorum autem appellatione non solum scuta et gladios et galeas signifficari intellegimus,

7 sed et fustes et lapides. Tertia divisio interdictorum haec est, quod aut simplicia sunt aut duplicia. simplicia sunt, veluti in quibus alter actor, alter reus est: qualia sunt omnia restitutoria aut exhibitoria: namque actor est, qui desiderat aut exhiberi aut restitui, reus is, a quo desideratur, ut restituat aut exhibeat. prohibitoriorum autem interdictorum alia simplicia sunt, alia duplicia. simplicia sunt, veluti cum prohibet praetor in loco sacro vel in flumine publico ripave eius aliquid

νοίας οὐδεὶς δύναται ν' ἀποκτήσῃ τὴν
6 νομήν. Χάριν ἀνακτήσεως τῆς νομῆς
συνήθως γίνεται παράγγελμα, ἐάν τις
ἀπεβλήθη διὰ τῆς βίας ἐκ τῆς νομῆς
ἀγροῦ ἢ οἰκίας· διότι εἰς τοῦτον δίδε-
ται τὸ παράγγελμα *ὁπόθεν βίᾳ*, δι' οὗ
ὁ ἀποβαλὼν ἀναγκάζεται ν' ἀποκατα-
στήσῃ τὴν νομὴν εἰς ἐκεῖνον, καίτοι
οὗτος βίᾳ ἢ λάθρᾳ ἢ παρακλήσει εἶχε
τὴν νομὴν παρὰ τοῦ βίᾳ ἀποβαλόντος·
ἀλλὰ κατὰ τὰς αὐτοκρατορικὰς διατά-
ξεις, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἐάν τις
πρᾶγμα διὰ τῆς βίας κατέλαβεν, ἂν
μὲν ἐκ τῆς ἰδίας περιουσίας εἶνε, στε-
ρεῖται τῆς κυριότητος τούτου, ἂν δ' ἐξ
ἀλλοτρίας, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν
αὐτοῦ ἀναγκάζεται νὰ δίδῃ καὶ τὴν
διατίμησιν τοῦ πράγματος εἰς τὸν πα-
θόντα τὴν βίαν· ὅστις δ' ἕτερον ἐκ νο-
μῆς διὰ τῆς βίας ἀπέβαλεν, ἐνέχεται
ἐκ τοῦ Ἰουλίου νόμου περὶ βίας ἰδιω-
τικῆς ἢ περὶ βίας δημοσίας· καὶ περὶ
ἰδιωτικῆς μὲν βίας, ἐὰν ἄνευ ὅπλων ἐ-
ποίησε βίαν· ἂν ὅμως μεθ' ὅπλων ἐξώ-
θησεν ἐκεῖνον ἐκ τῆς νομῆς, περὶ βίας
δημοσίας [ἐνέχεται]· διὰ τῆς ὀνομα-
σίας δὲ τῶν ὅπλων οὐχὶ μόνον αἱ ἀσπί-
δες καὶ τὰ ξίφη καὶ τὰ κράνη θεωροῦ-
μεν ὅτι δηλοῦνται, ἀλλὰ καὶ αἱ σκυ-
7 τάλαι καὶ οἱ λίθοι. Τρίτη διαίρεσις
τῶν παραγγελμάτων εἶνε αὕτη, ὅτι εἴτε
ἁπλᾶ εἶνε εἴτε διπλᾶ· ἁπλᾶ εἶνε, ὡς
ὅταν ὁ εἷς εἶνε ἐνάγων ὁ δ' ἕτερος ἐνα-
γόμενος· ὁποῖα εἶνε πάντα τὰ ἀποκα-
ταστατικὰ καὶ παραστατικά· διότι ἐ-
νάγων μὲν εἶνε, ὅστις ἐπιθυμεῖ εἴτε
νὰ παρασταθῇ εἴτε ν' ἀποκατασταθῇ
[τι]· ἐναγόμενος δὲ ἐκεῖνος, παρ' οὗ ζη-
τεῖται ν' ἀποκαταστήσῃ ἢ νὰ παρα-
στήσῃ· ἐκ δὲ τῶν ἀπαγορευτικῶν πα-
ραγγελμάτων ἄλλα μὲν εἶνε ἁπλᾶ,
ἄλλα δὲ διπλᾶ· ἁπλᾶ εἶνε, ὡς ὅταν
ἀπαγορεύῃ ὁ πραίτωρ νὰ γίνηταί τι ἐν
τόπῳ ἱερῷ ἢ ἐν ποταμῷ δημοσίῳ ἢ ἐν

ieri (nam actor est, qui desiderat, ne quid fiat, reus, qui aliquid facere conatur): duplicia sunt veuti uti possidetis interdictum et utrubi. ideo autem duplicia vocantur, quia par utriusque litigatoris in his condicio est nec quisquam praecipue reus vel actor intellegitur, sed unusquisque tam rei quam actoris patrem sustinet.

7 De ordine et veteri exitu interdictorum supervacuum est hodie dicere: nam quotiens extra ordinem ius dicitur, qualia sunt hodie omnia iudicia, non est necesse reddi interdictum, sed perinde iudicatur sine interdictis, atque si utilis actio ex causa interdicti reddita fuisset.

ὄχθη αὐτοῦ (διότι ἐνάγων εἶνε ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ μὴ γείνῃ τι, ἐναγόμενος δέ, ὅστις ἐπιχειρεῖ νὰ ποιήσῃ τι)· διπλᾶ εἶνε λ. χ. τὸ παράγγελμα ὅπως *νέμεσθε* καὶ τὸ *ὁποτέρωθι*· διὰ τοῦτο δὲ διπλᾶ ὀνομάζονται, διότι ἐπ' αὐτῶν ἴση εἶνε ἡ θέσις ἑκατέρου διαδίκου, οὐδεὶς δὲ θεωρεῖται ἰδίως ἐναγόμενος ἢ ἐνάγων, ἀλλ' ἑκάτερος ἐπέχει θέσιν καὶ ἐναγομένου καὶ ἐνάγοντος.

8 Περὶ δὲ τῆς ταξεως καὶ τοῦ παλαιοῦ ἀποτελέσματος τῶν παραγγελμάτων εἶνε περιττὸν νὰ εἴπωμεν σήμερον· διότι ὁσάκις λαμβάνει χώραν ἔκτακτος δικαιοδοσία, τοιαῦται δ' εἶνε σήμερον πᾶσαι αἱ δίκαι, δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ χορηγῆται παράγγελμα, ἀλλ' ἄνευ παραγγελμάτων γίνεται δίκη οὕτως, ὡστεῖ ὠφέλιμος ἀγωγὴ ἕνεκα τοῦ παραγγέλματος ἐχορηγεῖτο.

XVI.

De poena temere litigantium.

Nunc admonendi sumus magnam curam egisse eos, qui iura constituebant, ne facile homines ad litigandum procederent: quod et nobis studio est. idque eo maxime fieri potest, quod temeritas tam litigantium quam eorum cum quibus ageretur modo pecuniaria poena, modo iurisiurandi religione, modo metu infamiae coercetur.

Ecce enim iusiurandum omnibus qui conveniuntur ex nostra constitutione defertur: nam reus non aliter suis allegationibus utitur, nisi prius iuraverit, quod putans se bona instantia uti ad contradicendum pervenit. at adversus infitiantes ex quibusdam causis

16.

Περὶ ποινῆς τῶν προπετῶς δικολογούντων.

Ἤδη δέον νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι μεγάλην φροντίδα κατέβαλον οἱ τὰ δίκαια ἰθύνοντες, ὥστε οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴ προβαίνωσιν εὐκόλως εἰς δικολογίας· περὶ τούτου δὲ καὶ ἡμεῖς φροντίζομεν· ὅπερ οὕτω μάλιστα δύναται νὰ γείνῃ, ἐὰν ἡ προπέτεια τῶν τε ἐνάγόντων καὶ τῶν ἐναγομένων ὅτὲ μὲν διὰ χρηματικῆς ποινῆς, ὅτὲ δὲ διὰ τῆς ἱερότητος τοῦ ὅρκου, ὅτὲ δὲ διὰ τοῦ φόβου τῆς 1 ἀτιμίας περιορίζηται. Διότι λ. χ. ὅρκος ἐπάγεται κατὰ διάταξιν ἡμετέραν εἰς πάντας τοὺς ἐναγομένους· καθόσον ὁ ἐναγόμενος δὲν προβάλλει τοὺς ἰσχυρισμούς του ἄλλως, ἐὰν μὴ πρότερον ὁρκισθῇ ὅτι θεωρῶν καλὸν τὸν ἑαυτοῦ ἰσχυρισμὸν προέβη εἰς ἀντιλογίαν· ὅμως ἐναντίον τῶν ἀρνουμένων

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

dupli vel tripli actio constituitur, veluti si damni iniuriae aut legatorum locis venerabilibus relictorum nomine agitur. statim autem ab initio pluris quam simpli est actio veluti furti manifesti quadrupli, nec manifesti dupli: nam ex his causis et aliis quibusdam, sive quis neget sive fateatur, pluris quam simpli est actio. item actoris quoque calumnia coercetur: nam etiam actor pro calumnia iurare cogitur ex nostra constitutione. utriusque etiam partis advocati iusiurandum subeunt, quod alia nostra constitutione comprehensum est. haec autem omnia pro veteris calumniae actione introducta sunt, quae in desuetudinem abiit, quia in partem decimam litis actorem multabat, quod nusquam factum esse invenimus: sed pro his introductum est et praefatum iusiurandum et ut improbus litigator etiam damnum et impensas litis inferre ad-

2 versario suo cogatur. Ex quibusdam iudiciis damnati ignominiosi fiunt, veluti furti, vi bonorum raptorum, iniuriarum, de dolo, item tutelae, mandati, depositi, directis non contrariis actionibus, item pro socio, quae ab utraque parte directa est et ob id quilibet ex sociis eo iudicio damnatus ignominia notatur. sed furti quidem aut vi bonorum raptorum aut iniuriarum aut de dolo non solum damnati notantur ignominia, sed etiam pacti, et recte: plurimum enim interest, utrum ex

ὁρίζεται εἴς τινας περιπτώσεις ἡ τοῦ διπλοῦ ἢ τριπλοῦ ἀγωγή, ὡς ἐὰν ἐγείρηται ἀγωγὴ δι' ἄδικον βλάβην ἢ διὰ κληροδοτήματα ὑπὲρ εὐσεβῶν τόπων καταλειφθέντα· ἀμέσως δὲ ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχει ἀγωγὴ διὰ περισσότερον τοῦ ἁπλοῦ λ. χ. διὰ φανερὰν μὲν κλοπὴν ἡ τοῦ τετραπλοῦ, μὴ φανερὰν δ' ἡ τοῦ διπλοῦ· διότι εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας καὶ ἄλλας τινὰς εἴτε τις ἀρνεῖται εἴτε ὁμολογεῖ, ἡ ἀγωγὴ εἶνε διὰ περισσότερον ἢ τὸ ἁπλοῦν· ὡσαύτως καὶ ἡ τοῦ ἐνάγοντος συκοφαντία κολάζεται· διότι καὶ ὁ ἐνάγων ἀναγκάζεται νὰ ὁρκίζηται διὰ συκοφαντίαν κατὰ διάταξιν ἡμετέραν. καὶ ἑκατέρου δὲ μέρους οἱ δικηγόροι ὑποβάλλονται εἰς ὅρκον, ὅστις ἐν ἑτέρᾳ ἡμῶν διατάξει περιλαμβάνεται· ταῦτα δὲ πάντα εἰσήχθησαν ἀντὶ τῆς παλαιᾶς ἀγωγῆς τῆς συκοφαντίας, ἥτις εἰς ἀχρηστίαν περιῆλθε, διότι ἐτιμώρει τὸν ἐνάγοντα κατὰ τὸ δέκατον μέρος τῆς δίκης, ὅπερ οὐδαμοῦ εὕρομεν ἐφαρμοζόμενον. ἀλλ' ἀντὶ τούτων εἰσήχθη καὶ ὁ προρρηθεὶς ὅρκος, καὶ ὥστε ὁ ἄδικος διάδικος ν' ἀναγκάζηται νὰ καταβάλλῃ εἰς τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ τήν τε ζημίαν καὶ τὰς 2 δαπάνας τῆς δίκης. Ἐπί τινων δικῶν οἱ καταδικασθέντες ἀτιμάζονται, λ. χ. ἐπὶ [τῆς δίκης] τῆς κλοπῆς, τῶν βίᾳ ἁρπαγέντων πραγμάτων, τοῦ ἀδικήματος, τοῦ δόλου, ὡσαύτως τῆς ἐπιτροπείας, τῆς ἐντολῆς, τῆς παρακαταθήκης, ἐπὶ τῶν εὐθειῶν οὐχὶ τῶν ἀντιθέτων ἀγωγῶν, ὡσαύτως τῆς ἑταιρίας, ἥτις δι' ἑκάτερον μέρος εἶνε εὐθεῖα καὶ διὰ τοῦτο οἱοσδήποτε τῶν συνεταίρων ἐν τῇ δίκῃ καταδικασθεὶς ἀτιμάζεται· ὅμως δ' ἐπὶ κλοπῆς ἢ βίᾳ ἁρπαγέντων πραγμάτων ἢ ἀδικήματος ἢ ἐπὶ δόλου οὐχὶ μόνον οἱ καταδικασθέντες ἀτιμάζονται, ἀλλὰ καὶ οἱ συμβιβασθέντες καὶ

delicto aliquis an ex contractu debitor sit.

3 Omnium autem actionum instituendarum principium ab ea parte edicti proficiscitur, qua praetor edicit de in ius vocando: utique enim in primis adversarius in ius vocandus est, id est ad eum vocandus est, qui ius dicturus sit. qua parte praetor parentibus et patronis, item liberis parentibusque patronorum et patronarum hunc praestat honorem, ut non aliter liceat liberis libertisque eos in ius vocare, quam si id ab ipso praetore postulaverint et impetraverint: et si quis aliter vocaverit, in eum poenam solidorum quinquaginta constituit.

ὀρθῶς, διότι τὰ μέγιστα ἐνδιαφέρει, ἂν τις ἐκ πλημμελήματος ἢ ἐκ συμβολαίου εἶνε ὀφειλέτης.

3 Πασῶν δὲ τῶν ἐγειρομένων ἀγωγῶν ἡ ἀρχὴ ἐξ ἐκείνου τοῦ μέρους τοῦ διατάγματος πηγάζει, ἐν ᾧ ὁ πραίτωρ διατάσσει περὶ κλήσεως ἐν δικαστηρίῳ· διότι ἐξάπαντος ἐν πρώτοις δέον νὰ καλῆται ἐν δικαστηρίῳ ὁ ἀντίθετος, ἤτοι δέον νὰ καλῆται ἐνώπιον ἐκείνου, ὅστις θέλει δικαιοδοτήσει· ἐν τούτῳ τῷ μέρει ὁ πραίτωρ εἰς τοὺς γονεῖς καὶ πάτρωνας, ὡσαύτως τὰ τέκνα καὶ τοὺς γονεῖς τῶν πατρώνων καὶ τῶν πατρωνισσῶν παρέχει τὴν τιμὴν ταύτην, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπηται ἄλλως εἰς τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀπελευθέρους νὰ καλῶσιν ἐκείνους ἐν δικαστηρίῳ, παρ' ἐὰν τοῦτο ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πραίτωρος ἐζήτησαν καὶ ἐπέτυχον· ἂν δέ τις ἄλλως ἤθελε καλέσει, κατὰ τούτου ὥρισε ποινὴν πεντήκοντα σολδίων.

XVII.

De officio iudicis.

Superest, ut de officio iudicis dispiciamus. et quidem in primis illud observare debet iudex, ne aliter iudicet, quam legibus aut constitutionibus aut moribus pro-
1 ditum est. Et ideo si noxali iudicio addictus est, observare debet, ut, si condemnandus videbitur dominus, ita debeat condemnare: «Publium Maevium Lucio Titio decem aureis condemno aut

2 noxam dedere». Et si in rem actum sit, sive contra petitorem iudicavit, absolvere debet possessorem, sive contra possessorem, iubere eum debet, ut rem ipsam

17.

Περὶ καθήκοντος τοῦ δικαστοῦ.

Ὑπολείπεται νὰ πραγματευθῶμεν περὶ καθήκοντος τοῦ δικαστοῦ· καὶ ἐν πρώτοις μὲν τοῦτο ὀφείλει νὰ παρατηρῇ ὁ δικαστής, νὰ μὴ δικάζῃ δηλ. ἄλλως, παρ' ὡς ὁρίζεται ὑπὸ τῶν νόμων
1 ἢ τῶν διατάξεων ἢ τῶν ἐθίμων. Καὶ διὰ τοῦτο, ἐὰν δι' ἀγωγὴν βλάβης προεκλήθη, ὀφείλει νὰ παρατηρῇ, ὥστε, ἐὰν καταδικαστέος φαίνηται ὁ κύριος, νὰ καταδικάζῃ ὡς ἑξῆς· «τὸν Πούβλιον Μαίβιον ἀπέναντι τοῦ Λουκίου Τιτίου εἰς δέκα χρυσοὺς καταδικάζω
2 ἢ εἰς ἔκδοσιν ἀντὶ τῆς βλάβης». Ἂν δ' ἐμπράγματος ἀγωγὴ ἠγέρθη, ἐὰν μὲν ἐναντίον τοῦ αἰτοῦντος ἐδίκασεν, ὀφείλει ν' ἀπολύσῃ τὸν νομέα, ἂν δ' ἐναντίον τοῦ νομέως, ὀφείλει νὰ διατάξῃ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

restituat cum fructibus. sed si in praesenti neget se possessor restituere posse et sine frustratione videbitur tempus restituendi causa petere, indulgendum est ei, ut tamen de litis aestimatione caveat cum fideiussore, si intra tempus quod ei datum est non restituisset. et si hereditas petita sit, eadem circa fructus interveniunt, quae diximus intervenire in singularum rerum petitione. illorum autem fructum, quos culpa sua possessor non perceperit, in utraque actione eadem ratio paene fit, si praedo fuerit. si vero bona fide possessor fuerit, non habetur ratio consumptorum neque non perceptorum: post inchoatam autem petitionem etiam illorum ratio habetur, qui culpa possessoris percepti non sunt vel percepti con-

αὐτόν, ν' ἀποκαταστήσῃ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα μετὰ τῶν καρπῶν· ἀλλ' ἐὰν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρνῆται ὁ νομεὺς ὅτι δύναται ν'ἀποκαταστήσῃ, καὶ φαίνηται ὅτι ἄνευ ὑπεκφυγῆς αἰτεῖ χρόνον πρὸς ἀποκατάστασιν, δέον νὰ εἶνε ἀνεκτός, οὕτως ὅμως ὥστε νὰ παράσχῃ δι' ἐγγυητοῦ ἀσφάλειαν περὶ τῆς διατιμήσεως τῆς δίκης, ἐὰν ἐντὸς τοῦ δοθέντος αὐτῷ χρόνου μὴ ἤθελεν ἀποκαταστήσῃ· ἂν δὲ κληρονομία ἠτήθη, ταὐτὰ ὡς πρὸς τοὺς καρποὺς ἐπέρχονται, ὅσα εἴπομεν ὅτι ἐπέρχονται ἐπὶ ἀπαιτήσεως πραγμάτων καθ' ἕκαστα· ἐκείνων ὅμως τῶν καρπῶν, οὓς ἐξ ἰδίου πταίσματος ὁ νομεὺς δὲν συνέλεξεν, ἐπὶ ἑκατέρας ἀγωγῆς ὁ αὐτὸς σχεδὸν ὑπολογισμὸς γίνεται, ἐὰν ἅρπαξ ἦτο· ἂν ὅμως καλῇ τῇ πίστει νομεὺς ἦτο, δὲν γίνεται ὑπολογισμὸς τῶν καταναλωθέντων οὔτε τῶν μὴ συλλεχθέντων· μετὰ τὴν ἔναρξιν ὅμως τῆς αἰτήσεως γίνεται ὑπολογισμὸς καὶ ἐκείνων, ὅσοι ἐκ πταίσματος τοῦ νομέως δὲν συνελέχθησαν ἢ συλλεχθέντες κατηναλώθησαν. Ἐὰν πρὸς παράστασιν ἐγένετο ἀγωγή, δὲν ἀρκεῖ, ἐὰν παραστήσῃ τὸ πρᾶγμα ὁ ἐναγόμενος, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ὑποχρεωθῇ νὰ παραστήσῃ καὶ τὰ παρακολουθήματα τοῦ πράγματος, οὕτως δηλ. ὥστε νὰ ἔχῃ ὁ ἐνάγων τὸ αὐτό, ὅπερ θὰ εἶχεν, ἐάν, ὅτε τὸ πρῶτον πρὸς παράστασιν ἐνήγαγεν, εἶχε παρασταθῇ τὸ πρᾶγμα· καὶ διὰ τοῦτο, ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ ἐχρησικτήθη τὸ πρᾶγμα ὑπὸ τοῦ νομέως, οὐδὲν ἧττον καταδικάζεται· ἐκτὸς τούτων ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν ὁ δικαστὴς τοὺς καρποὺς τοῦ διαμέσου χρόνου, ἤτοι ἐκείνου, ὅστις μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς πρὸς παράστασιν ἀγωγῆς πρὸ τῆς ἐκδικάσεως τῆς ὑποθέσεως ἐμεσολάβησεν· ἂν ὅμως ὁ πρὸς παράστασιν ἐναγόμενος ἀρνῆται, ὅτι δύναται ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ παρα-

3 sumpti sunt. Si ad exhibendum actum fuerit, non sufficit, si exhibeat rem is cum quo actum est, sed opus est, ut etiam causam rei debeat exhibere, id est ut eam causam habeat actor, quam habiturus esset, si, cum primum ad exhibendum egisset, exhibita res fuisset: ideoque si inter moras usucapta sit res a possessore, nihilo minus condemnatur. praeterea fructuum medii temporis, id est eius, quod post acceptum ad exhibendum iudicium ante rem iudicatam intercessit, rationem habere debet iudex. quod si neget is, cum quo ad exhibendum actum est, in praesenti exhibere se posse et tempus exhibendi causa petat idque sine frustratione postulare

videatur, dari ei debet, ut tamen caveat se restituturum: quod si neque statim iussu iudicis rem exhibeat neque postea exhibiturum se caveat, condemnandus sit in id, quod actoris intererat ab

στήσῃ, αἰτῇ δὲ χρόνον πρὸς παράστασιν, τοῦτον δὲ ἄνευ ὑπεκφυγῆς φαίνηται ὅτι αἰτεῖ, δέον νὰ δίδηται αὐτῷ οὕτως ὅμως, ὥστε νὰ παρέχῃ ἀσφάλειαν ὅτι θέλει ἀποκαταστήσει· ἂν ὅμως μήτε ἀμέσως κατὰ διαταγὴν τοῦ δικαστοῦ παριστᾷ τὸ πρᾶγμα μήτε ἀσφάλειαν παρέχῃ, ὅτι βραδύτερον θέλει παραστήσει, δέον νὰ καταδικάζηται εἰς ἐκεῖνο, ὅπερ ἐνδιέφερε τὸν ἐνάγοντα νὰ εἶχε παρασταθῇ τὸ πρᾶγμα ἐξ ἀρχῆς.

4 initio rem exhibitam esse. Si familiae erciscundae iudicio actum sit, singulas res singulis heredibus adiudicare debet et, si in alterius persona praegravare videatur adiudicatio, debet hunc invicem coheredi certa pecunia, sicut iam dictum est, condemnare. eo quoque nomine coheredi quisque suo condemnandus est, quod solus fructus hereditarii fundi percepit aut rem hereditariam corrupit aut consumpsit. quae quidem similiter inter plures quoque quam duos 5 coheredes subsequuntur. Eadem interveniunt et si communi dividundo de pluribus rebus actum fuerit. quod si de una re, veluti de fundo, si quidem iste fundus commode regionibus divisionem recipiat, partes eius singulis adiudicare debet et, si unius pars praegravare videbitur, is invicem certa pecunia alteri condemnandus est: quod si commode dividi non possit, vel homo forte aut mulus erit de quo actum sit, uni totus adiudicandus est et is alteri

4 Ἐὰν ἠγέρθη ἀγωγὴ περὶ διανομῆς τῆς κληρονομίας, ὀφείλει νὰ ἐπιδικάζῃ τὰ καθ' ἕκαστα πράγματα εἰς τοὺς καθ' ἕκαστα κληρονόμους, καὶ ἂν ὡς πρός τινα ἡ ἐπιδίκασις φαίνηται ὑπερτεροῦσα, ὀφείλει τοῦτον ἀντιθέτως νὰ κατακικάζῃ εἰς ὡρισμένον ποσόν, ὡς ἤδη ἐρρήθη· ὡσαύτως δέον τις νὰ καταδικάζηται ἀπέναντι τοῦ συγκληρονόμου του διὰ τοῦτο, ὅτι μόνος συνέλεξε τοὺς καρποὺς κληρονομικοῦ κτήματος, εἴτε πρᾶγμα τῆς κληρονομίας ἔφθειρεν ἢ κατηνάλωσε· ταῦτα μάλιστα ὁμοίως καὶ μεταξὺ πλειόνων ἢ δύο 5 συγκληρονόμων ἐπέρχονται. Ταὐτὰ ἐπέρχονται καὶ ἂν ἠγέρθη ἀγωγὴ περὶ διαιρέσεως κοινοῦ περὶ πλειόνων πραγμάτων· ἂν ὅμως περὶ ἑνὸς πράγματος, λ. χ. περὶ ἀγροῦ, ἐὰν μὲν ὁ ἀγρὸς οὗτος εὐχερῶς ἐπιδέχηται τὴν εἰς τμήματα διαίρεσιν, τὰ μέρη αὐτοῦ ὀφείλει νὰ ἐπιδικάζῃ εἰς ἑκάστους, καὶ ἂν τοῦ ἑνὸς τὸ μέρος φαίνηται ὑπέρτερον, οὗτος ἀντιθέτως δέον νὰ καταδικάζηται ἀπέναντι τοῦ ἑτέρου εἰς ὡρισμένον ποσόν· ἐὰν ὅμως εὐχερῶς δὲν δύναται νὰ διαιρεθῇ, ἢ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγωγῆς εἶνε τυχὸν δοῦλος ἢ ἡμίονος, εἰς τὸν ἕνα ὁλόκληρος δέον νὰ ἐπιδικάζηται, οὗτος διὰ ἀπέναντι τοῦ ἑτέρου εἰς ὡρισμένον ποσὸν νὰ καταδικάζηται.

6 certa pecunia condemnandus. Si finium regundorum actum fuerit,

6 Ἂν περὶ διορισμοῦ ὁρίων ἠγέρθη ἀγωγή, ὀφείλει ὁ δικαστὴς νὰ παρατη-

dispicere debet iudex, an necessaria sit adiudicatio. quae sane uno casu necessaria est, si evidentioribus finibus distingui agros commodius sit, quam olim fuissent distincti: nam tunc necesse est ex alterius agro partem aliquam alterius agri domino adiudicari. quo casu conveniens est, ut is alteri certa pecunia debeat condemnari. eo quoque nomine damnandus est quisque hoc iudicio, quod forte circa fines malitiose aliquid commissit, verbi gratia quia lapides finales furatus est aut arbores finales cecidit. sontumaciae quoque nomine quisque eo iudicio condemnatur, veluti si quis iubente iudice metiri agros passus 7 non fuerit. Quod autem istis iudiciis alicui adiudicatum sit, id statim eius fit cui adiudicatum est.

ρῇ, ἂν εἶνε ἀναγκαία ἡ ἐπιδίκασις· αὕτη δὲ βεβαίως ἐν μιᾷ περιπτώσει εἶνε ἀναγκαία, ἐὰν δηλ. εἶνε καλλίτερον ἐκ διακριθῶσιν οἱ ἀγροὶ διὰ καταφανεστέρων ὁρίων, παρ' ὡς πρότερον διεκρίνοντο· διότι τότε εἶνε ἀνάγκη ἐκ τοῦ ἀργοῦ τοῦ ἑνὸς νὰ ἐπιδικάζηται μέρος τι εἰς τὸν κύριον τοῦ ἑτέρου ἀγροῦ· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ συνάδον εἶνε, νὰ καταδικάζηται οὗτος εἰς ὡρισμένον ποσὸν ἀπέναντι τοῦ ἑτέρου· ἐκ τοῦ λόγου τούτου δέον νὰ καταδικάζηταί τις ἐν τῇ παρούσῃ δίκῃ, διότι τυχὸν κακεντρεχῶς διέπραξέ τι ὡς πρὸς τὰ ὅρια λ. χ. διότι λίθους τῶν ὁρίων ἔκλεψεν ἢ δένδρα τῶν ὁρίων ἀπέκοψεν· ὡσαύτως λόγῳ ἀπειθείας καταδικάζεταί τις ἐν τῇ παρούσῃ δίκῃ, ὡς ἐάν τις διατάσσοντος τοῦ δικαστοῦ νὰ μετρηθῶσιν οἱ ἀγροὶ δὲν ἐδέχθη. Ὅ,τι ὅμως ἐν ταῖς ἀγωγαῖς ταύταις ἐπεδικάσθη τινί, τοῦτο ἀμέσως καθίσταται ἐκείνου, εἰς ὃν ἐπεδικάσθη.

XVIII.

De publicis iudiciis.

Publica iudicia neque per actiones ordinantur nec omnino quidquam simile habent ceteris iudiciis, de quibus locuti sumus, magnaque diversitas est eorum et in 1 instituendis et in exercendis. Publica autem dicta sunt, quod cuivis ex populo exsecutio eorum 2 plerumque datur. Publicorum iudiciorum quaedam capitalia sunt quaedam non capitalia. capitalia dicimus, quae ultimo supplicio adficiunt vel aquae et ignis interdictione vel deportatione vel metallo: cetera si qua infamiam ir-

18.

Περὶ δημοσίων δικῶν.

Δημόσιαι δίκαι οὔτε δι' ἀγωγῶν ῥυθμίζονται, οὐδὲ ἔχουσι παντελῶς ὅμοιόν τι πρὸς τὰς λοιπὰς δίκας, περὶ ὧν ὡμιλήσαμεν, μεγάλη δὲ διαφορὰ τούτων ὑπάρχει καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔγερσιν καὶ 1 ὡς πρὸς τὴν ἄσκησιν. Δημόσιαι δὲ ὠνομάσθησαν, διότι εἰς οἱονδήποτε ἐκ τοῦ λαοῦ ἐπιτρέπεται συνήθως ἡ ἐπι- 2 δίωξις αὐτῶν. Ἐκ τῶν δημοσίων δικῶν τινὲς μὲν εἶνε κεφαλικαί, τινὲς δὲ μὴ κεφαλικαί· κεφαλικὰς λέγομεν [ἐκείνας] αἵτινες τὴν ἐσχάτην ποινὴν ἐπισύρουσιν, ἢ ἀπαγόρευσιν ὕδατος καὶ πυρός, ἢ ἐξορίαν ἢ μεταλλεῖον. αἱ δὲ λοιπαὶ ἐάν τινα ἀτιμίαν ἐπιφέρωσι μετὰ

ogant cum damno pecuniario, haec publica quidem sunt, non tamen capitalia. Publica autem iudicia sunt haec. lex Iulia maiestatis, quae in eos, qui contra imperatorem vel rem publicam aliquid moliti sunt, suum vigorem extendit. cuius poena animae amissionem sustinet et memoria rei et

4 post mortem damnatur. Item lex Iulia de adulteriis coercendis, quae non solum temeratores alienarum nuptiarum gladio punit, sed etiam eos, qui cum masculis infandam libidinem exercere audent. sed eadem lege Iulia etiam stupri flagitium punitur, cum quis sine vi vel virginem vel viduam honeste viventem stupraverit. poenam autem eadem lex irrogat peccatoribus, si honesti sunt, publicationem partis dimidiae bonorum, si humiles, corporis coerci-

5 tionem cum relegatione. Item lex Cornelia de sicariis, quae homicidas ultore ferro persequitur vel eos, qui hominis occidendi causa cum telo ambulant. telum autem, ut Gaius noster in interpretatione legis duodecim tabularum scriptum reliquit, vulgo quidem id appellatur, quod ab arcu mittitur: sed et omne significatur, quod manu cuiusdam mittitur: sequitur ergo, ut et lapis et lignum et ferrum hoc nomine contineatur. dictumque ab eo, quod in longinquum mittitur, a Graeca voce figuratum, *ἀπὸ τοῦ τηλοῦ*: et hanc significationem invenire possumus et in Graeco nomine: nam quod nos telum appellamus, illi

χρηματικῆς βλάβης, αὗται εἶνε μὲν

3 δημόσιαι, οὐχὶ ὅμως κεφαλικαί. Δημόσιαι δὲ δίκαι εἶνε αἱ ἑξῆς· ὁ Ἰούλιος νόμος τῆς μεγαλειότητος, ὅστις κατ' ἐκείνων, οἵτινες ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος ἢ τῆς πολιτείας ἐμηχανεύθησάν τι, ἐκτείνει τὴν ἰσχύν του· τούτου δὲ ἡ ποινὴ ἐπιφέρει τὴν ἀπώλειαν τῆς ζωῆς, ἡ δὲ μνήμη τοῦ ἐνόχου καὶ μετὰ

4 θάνατον καταδικάζεται. Ὡσαύτως ὁ Ἰούλιος νόμος περὶ τιμωρίας τῶν μοιχειῶν, ὅστις οὐχὶ μόνον τοὺς βεβηλωτὰς ἀλλοτρίων γάμων διὰ ξίφους τιμωρεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους, οἵτινες μετ' ἀρρένων τολμῶσι νὰ ποιήσωσιν ἀθέμιστον ἀσέλγειαν· ἀλλὰ διὰ τοῦ αὐτοῦ Ἰουλίου νόμου καὶ τὸ τῆς φθορᾶς ἔγκλημα τιμωρεῖται, ἐάν τις ἄνευ βίας εἴτε παρθένον εἴτε χήραν ἐντίμως ζῶσαν διέφθειρε· ποινὴν δ' ὁ αὐτὸς νόμος ἐπιβάλλει εἰς τοὺς ἐγκληματοῦντας, ἂν μὲν ἔντιμοι εἶνε, τὴν δήμευσιν τοῦ ἡμίσεως τῆς περιουσίας, ἂν δὲ ταπεινοί, τὸν σωματικὸν κολασμὸν μετὰ ὑπερο-

5 ρισμοῦ. Ὡσαύτως ὁ Κορνήλιος νόμος περὶ δολοφονιῶν (de sicariis), ὅστις τοὺς φονεῖς διὰ τιμωροῦ ξίφους καταδιώκει, ἢ ἐκείνους, οἵτινες πρὸς ἀνθροποκτονίαν ἔνοπλοι (cum telo) περιέρχονται· telum δέ, ὡς ὁ ἡμέτερος Γάϊος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ δωδεκαδέλτου νόμου γεγραμμένον κατέλιπε, κοινῶς μὲν ὀνομάζεται ἐκεῖνο, ὅπερ ἀπὸ βέλους ῥίπτεται· ἀλλὰ δηλοῦται καὶ πᾶν, ὅπερ διὰ χειρός τινος ῥίπτεται· ἀκόλουθον λοιπὸν εἶνε ὥστε καὶ λίθος καὶ ξύλον καὶ σίδηρος ἐν τῇ ὀνομασίᾳ ταύτῃ νὰ περιέχηται. ὠνομάσθη δ' ἐκ τούτου, ὅτι μακρὰν ῥίπτεται, ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης σχηματισθέν, *ἀπὸ τοῦ τηλοῦ*· ταύτην δὲ τὴν σημασίαν δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν καὶ ἐν τῷ ἑλληνικῷ ὀνόματι· καθόσον ὅ,τι ἡμεῖς telum καλοῦμεν,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

βέλος appellant ἀπὸ τοῦ βάλλεσθαι. admonet nos Xenophon. nam ita scripsit: καὶ τὰ βέλη ὁμοῦ ἐφέροντο, λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι δὲ καὶ λίθοι. sicarii autem appellantur a sica, quod significat ferreum cultrum. eadem lege et venefici capite damnantur, qui artibus odiosis, tam venenis vel susurris magicis homines occiderunt vel mala medicamenta publice 6 vendiderunt. Alia deinde lex asperrimum crimen nova poena persequitur, quae Pompeia de parricidiis vocatur. qua cavetur, ut, si quis parentis aut filii aut omnino adfectionis eius, quae nuncupatione parricidii continetur, fata properaverit, sive clam sive palam id ausus fuerit, nec non is, cuius dolo malo id factum est, vel conscius criminis existit, licet extraneus sit, poena parricidii punietur et neque gladio neque ignibus neque ulla alia sollemni poena subicietur, sed insutus culleo cum cane et gallo gallinaceo et vipera et simia et inter eius ferales angustias comprehensus, secundum quod regionis qualitas tulerit, vel in vicinum mare vel in amnem proiciatur, ut omni elementorum usu vivus carere incipiat et ei caelum superstiti, terra mortuo auferatur. si quis autem alias cognatione vel adfinitate coniunctas personas necaverit, poenam legis Corneliae de sicariis sustinebit.

7 Item lex Cornelia de falsis, quae etiam testamentaria vocatur, poenam irrogat ei, qui testamentum vel aliud instrumentum falsum scripserit signaverit recitaverit

ἐκεῖνοι βέλος καλοῦσιν ἀπὸ τ[οῦ] βάλλεσθαι· ὑπομιμνήσκει δ' ἡμῖν ὁ Ξενοφῶν, διότι ἔγραψεν ὡς ἑξῆς· καὶ τὰ βέλη ὁμοῦ ἐρρίπτοντο, λόγχαι δηλ. τοξεύματα, σφενδόναι καὶ πλεῖστοι sicarii δὲ καλοῦνται ἐκ τοῦ Συρ. σημαίνει μάχαιραν σιδηρᾶν· ἐκ τ[οῦ] τοῦ νόμου καὶ οἱ φαρμακεῖς διὰ θανάτου τιμωροῦνται, οἵτινες διὰ [τ]ετχνῶν μιαρῶν, φαρμάκων τε καὶ μαγειῶν ἀνθρώπους ἐφόνευσαν, ἢ κακὰ ἰατρικὰ 6 δημοσίᾳ ἐπώλησαν. Ἄλλος κατόπιν νόμος στυγερώτατον ἔγκλημα διὰ νέας ποινῆς καταδιώκει, ὅστις Πομπήϊος περὶ συγγενοκτονίας καλεῖται· δι' αὐτοῦ ὁρίζεται, ὥστε, ἐάν τις ἐπετάχυνε τὸ τέλος γονέως ἢ υἱοῦ ἢ ἐν γένει συγγενοῦς, ὅστις περιέχεται ἐν τῇ ὀνομασίᾳ τῆς συγγενοκτονίας, εἴτε λάθρᾳ εἴτε φανερὰ ἐτόλμησε τοῦτο, ἔτι δὲ ἐκεῖνος, διὰ δόλου τοῦ ὁποίου ἐγένετο τοῦτο, ἢ φανῇ γινώσκων τὸ ἔγκλημα καίτοι εἶνε ἐξωτικός, διὰ τῆς ποινῆς τῆς συγγενοκτονίας νὰ τιμωρῆται, καὶ οὔτε εἰς ξίφος οὔτε εἰς πῦρ οὔτε εἰς οὐδεμίαν ἄλλην συνήθη ποινὴν νὰ ὑποβάλληται, ἀλλ' ἐνραφθεὶς ἐντὸς σάκκου καὶ ἐντὸς αὐτοῦ θανατηφόρως συσφιγχθεὶς μετὰ κυνὸς καὶ ἀλλεκτριῶνος καὶ ἐχίδνης καὶ πιθήκου, ὡς ἡ ποιότης τοῦ τόπου ἐπιτρέπει, εἴτε εἰς γειτονικὴν θάλασσαν εἴτε εἰς ποταμὸν νὰ ἐκριφθῆται, ὥστε ζῶν νὰ στερῆται τῆς χρήσεως πάντων τῶν στοιχείων, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ζῶντος μὲν ν' ἀφαιρῆται ὁ οὐρανός, ἀποθανόντος δὲ ἡ γῆ· ἄν τις ὅμως ἄλλα πρόσωπα διὰ συγγενείας ἢ ἀγχιστείας συνηνωμένα ἤθελε φονεύσει, ὑφίσταται τὴν ποινὴν τοῦ Κορνηλίου νόμου περὶ δο- 7 λοφόνων. Ὡσαύτως ὁ Κορνήλιος νόμος περὶ νοθεύσεων, ὅστις καὶ διαθηκικὸς καλεῖται, ἐπιβάλλει ποινὴν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις διαθήκην ἢ ἄλλο ἔγγραφον νόθον ἤθελε γράψει, ὑπογράψει,

rogaverit quive signum adulterinum fecerit sculpserit expresserit sciens dolo malo. eiusque legis poena in servos ultimum supplistatis, est, quod et in lege de sicariis et veneficis servatur, in liberos vero deportatio. Item lex Iulia de vi publica seu privata adversus eos exoritur, qui vim vel armatam vel sine armis commiserint. sed si quidem armata vis arguatur, deportatio ei ex lege Iulia de vi publica irrogatur: si vero sine armis, in tertiam partem bonorum publicatio imponitur. sin autem per vim raptus virginis vel viduae vel sanctimonialis vel aliae fuerit perpetratus, tunc et peccatores et ei, qui opem flagitio dederunt, capite puniuntur secundum nostrae constitutionis definitionem, ex qua haec aper-

9 tius possibile est scire. Lex Iulia peculatus eos punit, qui pecuniam vel rem publicam vel sacram vel religiosam furati fuerint. sed si quidem ipsi iudices tempore administrationis publicas pecunias subtraxerunt, capitali animadversione puniuntur, et non solum hi, sed etiam qui ministerium eis ad hoc adhibuerunt vel qui subracta ab his scientes susceperunt: alii vero, qui in hanc legem inciderint, poenae deportationis subiu-

10 gentur. Est inter publica iudicia lex Fabia de plagiariis, quae interdum capitis poenam ex sacris constitutionibus irrogat, interdum

11 leviorem. Sunt praeterea publica iudicia lex Iulia ambitus et lex Iulia repetundarum et lex Iu-

ἀναγνώσει, ὑποβάλλει, ἢ ὅστις σφραγῖδα νενοθευμένην ἤθελε ποιήσει, χαράξει, ἐκτυπώσει ἐν γνώσει καὶ δολίως· τούτου δὲ τοῦ νόμου ποινὴ κατὰ μὲν τῶν δούλων εἶνε ἡ ἐσχάτη τῶν ποινῶν, ἥτις καὶ ἐπὶ τοῦ νόμου περὶ δολοφόνων καὶ φαρμακέων εἶνε ἐν χρήσει, κατὰ δὲ τῶν ἐλευθέρων ἡ ἐξορία. Ὡσαύτως ὁ Ἰούλιος νόμος περὶ βίας δημοσίας ἢ ἰδιωτικῆς ἐγείρεται ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες διέπραξαν βίαν εἴτε ἔνοπλον εἴτε ἄοπλον· ἀλλ' ἐὰν μὲν βία ἔνοπλος προβάλληται, ἡ ἐπιβαλλομένη ποινὴ ἐκ τοῦ Ἰουλίου νόμου περὶ βίας δημοσίας εἶνε ἡ ἐξορία· ἂν ὅμως ἄοπλος, ἐπιβάλλεται δήμευσις εἰς τὸ τρίτον μέρος τῆς περιουσίας· ἂν ὅμως διεπράχθη βιαία ἁρπαγὴ παρθένου εἴτε χήρας εἴτε μοναζούσης εἴτε ἑτέρας [γυναικὸς] τότε καὶ οἱ ἐγκληματήσαντες καὶ οἱ συνδρομὴν εἰς τὸ ἔγκλημα παρασχόντες διὰ θανάτου τιμωροῦνται κατὰ τὸν ὁρισμὸν τῆς ἡμετέρας διατάξεως, ἐξ ἧς ταῦτα δύνανται καθαρώτερον νὰ γνωσθῶσιν. Ὁ δὲ Ἰούλιος νόμος περὶ σφετερισμοῦ ἐκείνους τιμωρεῖ, οἵτινες χρήματα ἢ πρᾶγμα δημόσιον ἢ ἱερὸν ἢ θρησκευτικὸν ἔκλεψαν· ἀλλ' ἐὰν μὲν δικασταὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς λειτουργίας των ἀφήρεσαν δημόσια χρήματα, διὰ θανατικῆς καταδίκης τιμωροῦνται, καὶ οὐχὶ μόνον οὗτοι, ἀλλὰ καὶ ὅσοι παρέσχον αὐτοῖς πρὸς τοῦτο ὑπηρεσίαν, ἢ ὅσοι τὰ ἀφαιρεθέντα ὑπ' αὐτῶν ἀπεδέχθησαν ἐν γνώσει· ἕτεροι ὅμως, εἰς τὸν προκείμενον νόμον προσκρούσαντες, εἰς τὴν ποινὴν τῆς ἐξορίας ὑποβάλλον-

10 ται. Ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δημοσίων δικῶν ὁ Φάβιος νόμος περὶ ἀνδραποδιστῶν, ὅστις ἐνίοτε μὲν θανάτου ποινὴν κατ' αὐτοκρατορικὰς διατάξεις

11 ἐπιβάλλει, ἐνίοτε δ' ἐλαφροτέραν. Εἶνε ἐκτὸς τούτων δημόσιαι δίκαι ὁ Ἰούλιος νόμος περὶ σπουδαρχίας καὶ ὁ Ἰούλιος

lia de annona et lex Iulia de residuis, quae de certis capitulis loquuntur et animae quidem amissionem non irrogant, aliis autem poenis eos subiciunt, qui praecepta earum neglexerint.

νόμος περὶ καταχρήσεων, καὶ ὁ Ἰούλιος νόμος περὶ σίτου, καὶ ὁ Ἰούλιος νόμος περὶ παρακρατηθέντων χρημάτων, οἵτινες περί τινων περιπτώσεων ὁμιλοῦσι, καὶ ἀπώλειαν μὲν ζωῆς δὲν ἐπιβάλλουσιν, εἰς ἑτέρας ὅμως ποινὰς ὑποβάλλουσιν ἐκείνους, οἵτινες τὰ παραγγέλματα τούτων ἤθελον ἀμελήσει.

12 Sed de publicis iudiciis haec exposuimus, ut vobis possibile sit summo digito et quasi per indicem ea tetigisse. alioquin diligentior eorum scientia vobis ex latioribus digestorum sive pandectarum libris deo propitio adventura est.

12 Ἀλλὰ περὶ δημοσίων δικῶν ἐξεθέσαμεν ταῦτα, ὥστε νὰ δύνασθε δι' ἄκρου δακτύλου καὶ οἱονεὶ διὰ τοῦ λιχανοῦ νὰ ἐγγίσητε αὐτά· ἄλλως ἡ ἐπιμελεστέρα αὐτῶν γνῶσις θέλει ἐπέλθει εἰς ὑμᾶς θεοῦ εὐδοκοῦντος ἐκ τῶν εὐρυτέρων βιβλίων τῶν πανδεκτῶν.

Τέλος τῶν εἰσηγήσεων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ